

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

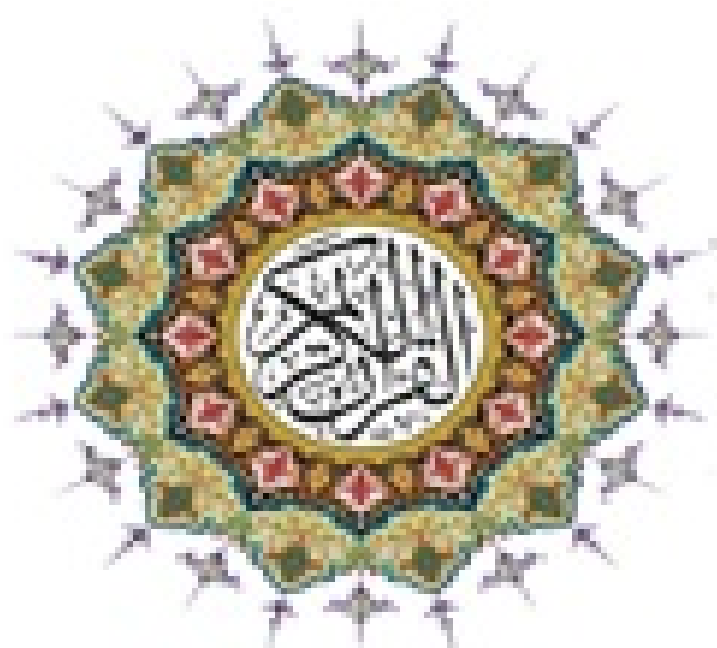
گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن

جلد ۷۱

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 71

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۵۲	علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۷۱
۵۲	مشخصات کتاب
۵۲	۱- عمل
۶۴	۲- آثار اجتماعی عمل
۶۶	۳- آثار اجتماعی عمل صالح
۶۶	۴- آثار اجتماعی عمل ناپسند
۶۶	۵- آثار اخروی اعراض از عمل صالح
۶۸	۶- آثار اخروی عمل
۸۷	۷- آثار اخروی عمل پسندیده
۸۸	۸- آثار اخروی عمل خیر
۸۸	۹- آثار اخروی عمل صالح
۹۰	۱۰- آثار اخروی عمل گمراهان
۹۱	۱۱- آثار اخروی عمل ناپسند
۹۴	۱۲- آثار استقامت در عمل صالح
۹۴	۱۳- آثار اعراض از عمل لغو
۹۶	۱۴- آثار بررسی فرجام عمل
۹۶	۱۵- آثار پیشگامی در عمل خیر
۹۷	۱۶- آثار تباهی عمل
۹۸	۱۷- آثار تجسم عمل
۹۸	۱۸- آثار تداوم بر عمل پسندیده
۹۸	۱۹- آثار تداوم عمل صالح
۱۰۰	۲۰- آثار تداوم عمل ناپسند
۱۰۱	۲۱- آثار ترس از فرجام عمل

- ۱۰۲- آثار ترک عمل خیر ۲۲
- ۱۰۲- آثار ترک عمل صالح ۲۳
- ۱۰۴- آثار ترک عمل ناپسند ۲۴
- ۱۰۴- آثار تزیین عمل ۲۵
- ۱۰۶- آثار تزیین عمل ناپسند ۲۶
- ۱۰۸- آثار ثبت عمل ۲۷
- ۱۰۸- آثار حبیط عمل ۲۸
- ۱۱۰- آثار حبیط عمل صالح ۲۹
- ۱۱۰- آثار حسابرسی عمل ۳۰
- ۱۱۱- آثار دنیوی عمل ۳۱
- ۱۱۴- آثار ذکر ثبت عمل ۳۲
- ۱۱۴- آثار ذکر حسابرسی عمل ۳۳
- ۱۱۵- آثار ذکر فرجام عمل ناپسند ۳۴
- ۱۱۶- آثار ذکر ملائکه ثبت عمل ۳۵
- ۱۱۶- آثار ذکر ناظران عمل ۳۶
- ۱۱۶- آثار رضایت به عمل ۳۷
- ۱۱۷- آثار رضایت به عمل خیر ۳۸
- ۱۱۸- آثار رضایت به عمل دیگران ۳۹
- ۱۱۸- آثار رضایت به عمل ناپسند ۴۰
- ۱۱۸- آثار روانی عمل ۴۱
- ۱۲۰- آثار رؤیت نامه عمل ۴۲
- ۱۲۰- آثار سبقت در عمل خیر ۴۳
- ۱۲۰- آثار عقیده به تجسم عمل ۴۴
- ۱۲۲- آثار علم به حسابرسی عمل ۴۵
- ۱۲۲- آثار علم به نامه عمل ۴۶
- ۱۲۲- آثار عمل ۴۷

- ۴۸- آثار عمل اقوام ۲۰۲
- ۴۹- آثار عمل امت ها ۲۰۲
- ۵۰- آثار عمل به بخشی از دین ۲۰۲
- ۵۱- آثار عمل به تکلیف ۲۰۴
- ۵۲- آثار عمل به تورات ۲۱۲
- ۵۳- آثار عمل به توصیه های خدا ۲۱۳
- ۵۴- آثار عمل به دین ۲۱۴
- ۵۵- آثار عمل به وصیت ۲۱۴
- ۵۶- آثار عمل پسندیده ۲۱۵
- ۵۷- آثار عمل حق ناپذیران ۲۲۰
- ۵۸- آثار عمل خیر ۲۲۰
- ۵۹- آثار عمل در قیامت ۲۲۰
- ۶۰- آثار عمل سفیهانه ۲۲۲
- ۶۱- آثار عمل صالح ۲۲۲
- ۶۲- آثار عمل صالح انبیا ۲۶۹
- ۶۳- آثار عمل صالح کافران ۲۷۰
- ۶۴- آثار عمل صالح منافقان ۲۷۰
- ۶۵- آثار عمل صالح مؤمنان ۲۷۰
- ۶۶- آثار عمل فرعون ۲۷۲
- ۶۷- آثار عمل فرعونیان ۲۷۲
- ۶۸- آثار عمل قوم ثمود ۲۷۲
- ۶۹- آثار عمل کافران ۲۷۴
- ۷۰- آثار عمل گمراهان ۲۷۴
- ۷۱- آثار عمل لغو ۲۷۵
- ۷۲- آثار عمل مشرکان ۲۷۶
- ۷۳- آثار عمل منافقان ۲۷۶

- ۲۷۶- آثار عمل مهتدین ----- ۷۴
- ۲۷۷- آثار عمل ناپسند ----- ۷۵
- ۲۹۰- آثار عمل ناپسند اقوام پیشین ----- ۷۶
- ۲۹۲- آثار عمل ناپسند ظالمان ----- ۷۷
- ۲۹۲- آثار عمل ناپسند کافران ----- ۷۸
- ۲۹۲- آثار عمل ناپسند مرفهان ----- ۷۹
- ۲۹۴- آثار عمل ناپسند مطلقه ----- ۸۰
- ۲۹۴- آثار عمل ناپسند منافقان ----- ۸۱
- ۲۹۴- آثار عمل ناشایست ----- ۸۲
- ۲۹۴- آثار عمل نیاکان ----- ۸۳
- ۲۹۶- آثار عمل والدین ----- ۸۴
- ۲۹۶- آثار فردی عمل ----- ۸۵
- ۲۹۸- آثار فردی عمل پسندیده ----- ۸۶
- ۳۰۰- آثار فردی عمل صالح ----- ۸۷
- ۳۰۰- آثار فردی عمل ناپسند ----- ۸۸
- ۳۰۰- آثار مراقبت بر عمل ----- ۸۹
- ۳۰۰- آداب عمل ----- ۹۰
- ۳۰۲- آداب عمل به تکلیف ----- ۹۱
- ۳۰۲- آداب عمل پسندیده ----- ۹۲
- ۳۰۲- آرزوی پاداش عمل صالح ----- ۹۳
- ۳۰۴- آسانی حبط عمل ----- ۹۴
- ۳۰۴- آغاز عمل ----- ۹۵
- ۳۰۴- آگاهی اخروی از عمل ----- ۹۶
- ۳۰۶- آگاهی از عمل انسان ----- ۹۷
- ۳۰۶- آگاهی از عمل انسان ها ----- ۹۸
- ۳۰۸- آگاهی از عمل بدعت گزاران ----- ۹۹

- ۱۰۰- آگاهی از عمل در آخرت ۳۰۸
- ۱۰۱- آگاهی پوست از عمل ۳۰۸
- ۱۰۲- آگاهی چشم از عمل ۳۰۸
- ۱۰۳- آگاهی گوش از عمل ۳۱۰
- ۱۰۴- ابزار عمل صالح ۳۱۰
- ۱۰۵- اجتناب از پاداش عمل ۳۱۰
- ۱۰۶- اجتناب از حبط عمل ۳۱۰
- ۱۰۷- اجتناب از زیاد شمردن عمل خیر ۳۱۱
- ۱۰۸- اجتناب از سخن بی عمل ۳۱۲
- ۱۰۹- اجتناب از عمل جاهلانه ۳۱۲
- ۱۱۰- اجتناب از عمل شیطانی ۳۱۲
- ۱۱۱- اجتناب از عمل ناپسند ۳۱۴
- ۱۱۲- احترام ملائکه ثبت عمل ۳۱۸
- ۱۱۳- اختفای نامه عمل ۳۱۸
- ۱۱۴- اختیار در عمل ۳۱۸
- ۱۱۵- اخلاص در آغاز عمل ۳۱۸
- ۱۱۶- اخلاص در عمل ۳۲۰
- ۱۱۷- اخلاص در فرجام عمل ۳۲۳
- ۱۱۸- ارائه نامه عمل ۳۲۴
- ۱۱۹- ارزش اخروی عمل ۳۲۶
- ۱۲۰- ارزش پیشگامی در عمل خیر ۳۲۶
- ۱۲۱- ارزش تداوم عمل ۳۲۷
- ۱۲۲- ارزش تداوم عمل صالح ۳۲۸
- ۱۲۳- ارزش تشویق به عمل خیر ۳۲۸
- ۱۲۴- ارزش دقت عمل ۳۲۸
- ۱۲۵- ارزش عمل ۳۲۸

- ۱۲۶- ارزش عمل انصار ۳۳۴
- ۱۲۷- ارزش عمل پسندیده مؤمنان ۳۳۴
- ۱۲۸- ارزش عمل در جوانی ۳۳۴
- ۱۲۹- ارزش عمل زن ۳۳۶
- ۱۳۰- ارزش عمل زنان مؤمن ۳۳۶
- ۱۳۱- ارزش عمل صالح ۳۳۶
- ۱۳۲- ارزش عمل مرد ۳۴۲
- ۱۳۳- ارزش عمل مؤمنان ۳۴۲
- ۱۳۴- ارزش عمل مهاجران ۳۴۲
- ۱۳۵- ارزش‌گذاری عمل ۳۴۴
- ۱۳۶- ارزیابی اخروی عمل ۳۴۴
- ۱۳۷- ارزیابی اخروی عمل صالح ۳۴۴
- ۱۳۸- ارزیابی اخروی عمل صالحان ۳۴۴
- ۱۳۹- ارزیابی اخروی عمل کافران ۳۴۶
- ۱۴۰- ارزیابی عمل انسان ۳۴۶
- ۱۴۱- ارزیابی عمل خطاکاران ۳۴۶
- ۱۴۲- ازدیاد پاداش عمل صالح ۳۴۶
- ۱۴۳- استحکام در عمل ۳۴۸
- ۱۴۴- استقامت در عمل به تکلیف ۳۴۸
- ۱۴۵- استقامت در عمل صالح ۳۴۸
- ۱۴۶- استمداد در عمل ۳۵۰
- ۱۴۷- استنساخ نامه عمل ۳۵۰
- ۱۴۸- اصرار بر عمل ناپسند ۳۵۰
- ۱۴۹- اصلاح عمل ۳۵۲
- ۱۵۰- اصلاح عمل انسان ها ۳۵۲
- ۱۵۱- اصلاح عمل صالح ۳۵۲

- ۱۵۲- اعراض از عمل لغو - ۳۵۲
- ۱۵۳- اقرار به تزیین عمل ناپسند - ۳۵۴
- ۱۵۴- اقرار به عمل ناپسند - ۳۵۴
- ۱۵۵- امتحان با عمل - ۳۵۵
- ۱۵۶- امیدواری به آثار عمل - ۳۵۶
- ۱۵۷- انبیا و عمل جاهلانه - ۳۵۶
- ۱۵۸- انتفاع از عمل در آخرت - ۳۵۷
- ۱۵۹- انتفاع از عمل دیگران - ۳۵۸
- ۱۶۰- انجام عمل خیر - ۳۵۸
- ۱۶۱- انذار از فرجام عمل ناپسند - ۳۵۸
- ۱۶۲- انگیزه عمل خیر - ۳۶۰
- ۱۶۳- انگیزه عمل صالح - ۳۶۰
- ۱۶۴- اهتمام به عمل صالح - ۳۶۰
- ۱۶۵- اهتمام به عمل صالح دیگران - ۳۶۰
- ۱۶۶- اهمیت اخلاص در عمل - ۳۶۲
- ۱۶۷- اهمیت اصلاح عمل - ۳۶۲
- ۱۶۸- اهمیت اعراض از عمل ناپسند - ۳۶۲
- ۱۶۹- اهمیت ایمان به ثبت عمل - ۳۶۴
- ۱۷۰- اهمیت ترس از حسابرسی عمل - ۳۶۴
- ۱۷۱- اهمیت ترک عمل ناپسند - ۳۶۴
- ۱۷۲- اهمیت ثبت عمل - ۳۶۴
- ۱۷۳- اهمیت حسابرسی عمل - ۳۶۶
- ۱۷۴- اهمیت ذکر عمل - ۳۶۶
- ۱۷۵- اهمیت ذکر عمل متخلفان - ۳۶۶
- ۱۷۶- اهمیت ذکر فرجام عمل - ۳۶۸
- ۱۷۷- اهمیت صبر درباره عمل اولیاء الله - ۳۶۸

- ۱۷۸- اهمیت عقیده به پاداش عمل ۳۶۸
- ۱۷۹- اهمیت عقیده به حسابرسی عمل ۳۷۰
- ۱۸۰- اهمیت عمل ۳۷۰
- ۱۸۱- اهمیت عمل به تکلیف ۳۷۲
- ۱۸۲- اهمیت عمل به تورات ۳۷۴
- ۱۸۳- اهمیت عمل به دین ۳۷۶
- ۱۸۴- اهمیت عمل پسندیده ۳۷۶
- ۱۸۵- اهمیت عمل خیر ۳۷۸
- ۱۸۶- اهمیت عمل صالح ۳۸۰
- ۱۸۷- اهمیت فرجام عمل ۳۹۰
- ۱۸۸- اهمیت مراقبت از عمل ۳۹۰
- ۱۸۹- اهمیت مراقبت بر عمل ۳۹۲
- ۱۹۰- اهمیت منطق در عمل ۳۹۲
- ۱۹۱- اهمیت عمل پسندیده ۳۹۳
- ۱۹۲- ایمان به حسابرسی عمل ۳۹۴
- ۱۹۳- ایمان بی عمل ۳۹۴
- ۱۹۴- ایمان بی عمل صالح ۳۹۶
- ۱۹۵- ایمان و عمل ۳۹۶
- ۱۹۶- ایمان و عمل صالح ۴۰۸
- ۱۹۷- ایمان و عمل ناپسند ۴۱۹
- ۱۹۸- بازگشت آثار عمل به خود ۴۲۰
- ۱۹۹- باطن عمل انسان ها ۴۲۴
- ۲۰۰- بدترین عمل کافران ۴۲۶
- ۲۰۱- بدعت عمل ناپسند ۴۲۶
- ۲۰۲- برگزیدگی گواهان عمل ۴۲۶
- ۲۰۳- بقای عمل ۴۲۸

- ۲۰۴- بقای عمل خیر ۴۳۶
- ۲۰۵- بقای عمل شهیدان ۴۳۶
- ۲۰۶- بقای عمل صالح ۴۳۶
- ۲۰۷- بقای عمل ناپسند ۴۳۸
- ۲۰۸- بهانه جویی در عمل به تکلیف ۴۳۸
- ۲۰۹- بهترین عمل ۴۳۹
- ۲۱۰- بهترین عمل صالح ۴۴۰
- ۲۱۱- بهترین عمل محسنان ۴۴۱
- ۲۱۲- بهترین عمل مؤمنان ۴۴۲
- ۲۱۳- بی ارزشی علمای بی عمل ۴۴۲
- ۲۱۴- بی ارزشی عمل پسندیده دنیاطلبان ۴۴۳
- ۲۱۵- بی ارزشی عمل خطاکاران ۴۴۴
- ۲۱۶- بی ارزشی عمل صالح کافران ۴۴۴
- ۲۱۷- بی ارزشی عمل صالح مشرکان ۴۴۶
- ۲۱۸- بی ارزشی عمل صالح منافقان ۴۴۶
- ۲۱۹- بی ارزشی عمل کافران ۴۴۸
- ۲۲۰- بی ارزشی عمل ناپسند ۴۴۸
- ۲۲۱- بیان راز عمل خضر(ع) ۴۵۰
- ۲۲۲- بیان فرجام عمل ۴۵۰
- ۲۲۳- پاداش اخروی عمل ۴۵۰
- ۲۲۴- پاداش اخروی عمل خیر ۴۵۹
- ۲۲۵- پاداش اخروی عمل صالح ۴۶۰
- ۲۲۶- پاداش بهترین عمل ۴۶۰
- ۲۲۷- پاداش پیشگامان عمل خیر ۴۶۱
- ۲۲۸- پاداش تداوم عمل صالح ۴۶۲
- ۲۲۹- پاداش دنیوی عمل ۴۶۲

- ۲۳۰- پاداش دنیوی عمل پسندیده ۴۶۴
- ۲۳۱- پاداش سبقت در عمل خیر ۴۶۴
- ۲۳۲- پاداش عمل ۴۶۶
- ۲۳۳- پاداش عمل اخروی ۴۸۶
- ۲۳۴- پاداش عمل به تکلیف ۴۸۶
- ۲۳۵- پاداش عمل به تورات ۴۸۶
- ۲۳۶- پاداش عمل به توصیه های خدا ۴۸۸
- ۲۳۷- پاداش عمل به کتب آسمانی ۴۸۸
- ۲۳۸- پاداش عمل پسندیده ۴۸۸
- ۲۳۹- پاداش عمل خیر وارث ۴۹۲
- ۲۴۰- پاداش عمل زنان مؤمن ۴۹۲
- ۲۴۱- پاداش عمل صالح ۴۹۲
- ۲۴۲- پاداش عمل مؤمنان ۵۰۷
- ۲۴۳- پاداش مضاعف عمل خیر ۵۰۸
- ۲۴۴- پاداش مضاعف عمل صالح ۵۰۸
- ۲۴۵- پاداش وصیت به عمل صالح ۵۱۰
- ۲۴۶- پرسش از عمل ۵۱۰
- ۲۴۷- پوچی عمل صالح کافران ۵۱۰
- ۲۴۸- پوچی عمل کافران ۵۱۰
- ۲۴۹- پیشگامان در عمل خیر ۵۱۲
- ۲۵۰- پیشگامان در عمل صالح ۵۱۴
- ۲۵۱- پیشگامان عمل خیر ۵۱۴
- ۲۵۲- پیشگامی در عمل به دین ۵۱۴
- ۲۵۳- پیشگامی در عمل خیر ۵۱۶
- ۲۵۴- تأخیر در ثبت عمل ۵۱۶
- ۲۵۵- تباهی عمل کافران ۵۱۶

۵۱۸	۲۵۶- تجسم اخروی عمل
۵۱۸	۲۵۷- تجسم اخروی عمل ناپسند
۵۱۸	۲۵۸- تجسم عمل
۵۳۳	۲۵۹- تجسم عمل خیر
۵۳۴	۲۶۰- تجسم عمل در قیامت
۵۳۶	۲۶۱- تجسم عمل صالح
۵۳۶	۲۶۲- تجسم عمل کافران
۵۳۶	۲۶۳- تحریم عمل ناپسند
۵۳۸	۲۶۴- تحسین عمل پسندیده
۵۳۸	۲۶۵- تحسین عمل ناپسند
۵۳۸	۲۶۶- تحقق بهترین عمل
۵۳۹	۲۶۷- تحقق عمل ناپسند
۵۴۰	۲۶۸- تحلیل زشتی عمل
۵۴۰	۲۶۹- تحلیل زیبایی عمل
۵۴۰	۲۷۰- تداوم ثبت عمل
۵۴۰	۲۷۱- تداوم عمل مؤمنان صالح
۵۴۲	۲۷۲- تذکر حسابرسی اخروی عمل
۵۴۲	۲۷۳- تذکر حسابرسی عمل
۵۴۲	۲۷۴- ترس از رد عمل
۵۴۲	۲۷۵- ترس از عمل
۵۴۴	۲۷۶- ترک عجله در عمل ناپسند
۵۴۴	۲۷۷- ترک عمل به تکلیف
۵۴۴	۲۷۸- ترک عمل صالح
۵۴۶	۲۷۹- ترک عمل ناپسند
۵۴۸	۲۸۰- ترویج عمل صالح
۵۴۸	۲۸۱- تزیین عمل

۵۴۸	۲۸۲- تزیین عمل امت ها
۵۵۰	۲۸۳- تزیین عمل فرعون
۵۵۰	۲۸۴- تزیین عمل کافران
۵۵۲	۲۸۵- تزیین عمل مشرکان
۵۵۲	۲۸۶- تزیین عمل ناپسند
۵۵۸	۲۸۷- تشبیه عمل خیر
۵۵۸	۲۸۸- تشبیه عمل صالح
۵۵۹	۲۸۹- تشبیه عمل صالح کافران
۵۶۰	۲۹۰- تشبیه عمل کافران
۵۶۰	۲۹۱- تشبیه عمل ناپسند
۵۶۱	۲۹۲- تشخیص حسن عمل
۵۶۲	۲۹۳- تشخیص عمل خیر
۵۶۲	۲۹۴- تشخیص عمل ناپسند
۵۶۲	۲۹۵- تشخیص قبح عمل
۵۶۴	۲۹۶- تشخیص نامه عمل محسنان
۵۶۴	۲۹۷- تشخیص نامه عمل ناپسند
۵۶۴	۲۹۸- تشویق به ترک عمل ناپسند
۵۶۴	۲۹۹- تشویق به عمل
۵۶۶	۳۰۰- تشویق به عمل پسندیده
۵۶۶	۳۰۱- تشویق به عمل خیر
۵۶۸	۳۰۲- تشویق به عمل صالح
۵۷۰	۳۰۳- تصمیم عمل به عهد خدا
۵۷۲	۳۰۴- تضمین پاداش عمل صالح
۵۷۲	۳۰۵- تعاون در عمل
۵۷۲	۳۰۶- تعجیل در عمل خیر
۵۷۲	۳۰۷- تفاوت عمل انسان ها

- ۳۰۸- تقدیر عمل انسان ۵۷۴
- ۳۰۹- تقوا در عمل ۵۷۴
- ۳۱۰- تکبر بر عمل خیر ۵۷۶
- ۳۱۱- تکذیب عمل در قیامت ۵۷۶
- ۳۱۲- تکذیب کیفر عمل ۵۷۶
- ۳۱۳- تکریمهای کارگزاران نامه عمل ۵۷۸
- ۳۱۴- تلاش در عمل به تکلیف ۵۷۸
- ۳۱۵- تناسب پاداش با عمل ۵۷۸
- ۳۱۶- تناسب عذاب با عمل ۵۸۲
- ۳۱۷- تناسب عمل و پاداش ۵۸۲
- ۳۱۸- تناسب فکر و عمل ۵۸۴
- ۳۱۹- تناسب کیفر با عمل ۵۸۴
- ۳۲۰- تناسب وزنه اخروی با عمل ۵۸۶
- ۳۲۱- تنفر از عمل ناپسند ۵۸۶
- ۳۲۲- توبه از عمل ناپسند ۵۸۶
- ۳۲۳- توجیه عمل ناپسند ۵۸۸
- ۳۲۴- توجیه عمل ناپسند مشرکان ۵۸۸
- ۳۲۵- توصیه به عمل خیر ۵۹۰
- ۳۲۶- توصیه به عمل صالح ۵۹۰
- ۳۲۷- توصیه عمل به تکلیف ۵۹۲
- ۳۲۸- توفیق عمل به تکلیف ۵۹۴
- ۳۲۹- توکل در عمل به تکلیف ۵۹۴
- ۳۳۰- ثبوت آثار عمل ۵۹۴
- ۳۳۱- ثبوت عمل ۵۹۵
- ۳۳۲- ثبوت عمل انبیا ۶۰۶
- ۳۳۳- ثبوت عمل انسان ۶۰۶

- ۳۳۴- ثبت عمل پسندیده ۶۰۶
- ۳۳۵- ثبت عمل فاسقان ۶۰۶
- ۳۳۶- ثبت عمل قلبی ۶۰۸
- ۳۳۷- ثبت عمل کافران ۶۰۸
- ۳۳۸- ثبت عمل محسنان ۶۰۹
- ۳۳۹- ثبت عمل مؤمنان ۶۱۰
- ۳۴۰- ثبت عمل ناپسند ۶۱۰
- ۳۴۱- ثبت عملناپسند ۶۱۰
- ۳۴۲- ثبت نامه عمل ۶۱۲
- ۳۴۳- جامعیت نامه عمل ۶۱۲
- ۳۴۴- جاودانگی عمل ۶۱۴
- ۳۴۵- جاودانگی عمل صالح ۶۱۴
- ۳۴۶- جایگاه نامه عمل محسنان ۶۱۴
- ۳۴۷- جبران عمل ۶۱۴
- ۳۴۸- جبران عمل ناپسند ۶۱۶
- ۳۴۹- جبران نقص عمل پسندیده ۶۱۶
- ۳۵۰- جبران نقص عمل مؤمنان ۶۱۸
- ۳۵۱- جهل به عمل ۶۱۸
- ۳۵۲- حبط اخروی عمل ۶۱۸
- ۳۵۳- حبط عمل ۶۱۸
- ۳۵۴- حبط عمل ابو لهب ۶۲۲
- ۳۵۵- حبط عمل پیروان ظالمان ۶۲۲
- ۳۵۶- حبط عمل در قیامت ۶۲۲
- ۳۵۷- حبط عمل صالح ۶۲۲
- ۳۵۸- حبط عمل ظالمان ۶۲۴
- ۳۵۹- حبط عمل کافران ۶۲۴

- ۳۶۰- حبط عمل مشرکان ۶۲۸
- ۳۶۱- حبط عمل منافقان ۶۲۹
- ۳۶۲- حتمیت پاداش عمل ۶۳۰
- ۳۶۳- حتمیت پاداش عمل پسندیده ۶۳۰
- ۳۶۴- حتمیت پاداش عمل صالح ۶۳۰
- ۳۶۵- حتمیت حسابرسی عمل ۶۳۲
- ۳۶۶- حتمیت رؤیت اخروی عمل ۶۳۴
- ۳۶۷- حتمیت کیفر عمل ۶۳۴
- ۳۶۸- حتمیت نامه عمل ۶۳۴
- ۳۶۹- حرمت عمل ناپسند ۶۳۶
- ۳۷۰- حسابرسی اخروی عمل ۶۳۸
- ۳۷۱- حسابرسی اخروی عمل ناپسند ۶۴۸
- ۳۷۲- حسابرسی عمل ۶۴۸
- ۳۷۳- حسابرسی عمل انسان ها ۶۵۸
- ۳۷۴- حسابرسی عمل در قیامت ۶۶۰
- ۳۷۵- حسابرسی عمل کافران ۶۶۰
- ۳۷۶- حسابرسی عمل محمد(صلی الله علیه و آله) ۶۶۱
- ۳۷۷- حسرت عمل صالح ۶۶۲
- ۳۷۸- حضور اخروی عمل ۶۶۲
- ۳۷۹- حقانیت نامه عمل ۶۶۲
- ۳۸۰- حقیقت حبط عمل ۶۶۲
- ۳۸۱- حقیقت عمل ۶۶۴
- ۳۸۲- حقیقت عمل در قیامت ۶۶۴
- ۳۸۳- حقیقت عمل صالح ۶۶۴
- ۳۸۴- حقیقت عمل ناپسند ۶۶۵
- ۳۸۵- خدا و عمل انسانها ۶۶۶

- ۳۸۶- خدا و عمل کافران ۶۶۷
- ۳۸۷- خشنودی از عمل ۶۶۸
- ۳۸۸- خلط عمل صالح و عمل ناپسند ۶۶۸
- ۳۸۹- درخواست رؤیت نامه عمل ۶۶۸
- ۳۹۰- درخواست عمل صالح ۶۷۰
- ۳۹۱- درخواست قبولی عمل ۶۷۰
- ۳۹۲- درخواست قرائت نامه عمل ۶۷۰
- ۳۹۳- دریافت نامه عمل از پشت ۶۷۰
- ۳۹۴- دعا برای عمل به تکلیف ۶۷۵
- ۳۹۵- دعا و عمل ۶۷۶
- ۳۹۶- دعوت به ترک عمل ناپسند ۶۷۶
- ۳۹۷- دعوت به عمل به قرآن ۶۷۶
- ۳۹۸- دعوت به عمل پسندیده ۶۷۶
- ۳۹۹- دعوت به عمل صالح ۶۷۸
- ۴۰۰- دعوت به عمل ناپسند ۶۷۸
- ۴۰۱- دقت در ثبت عمل ۶۸۰
- ۴۰۲- دقت در حسابرسی عمل ۶۸۱
- ۴۰۳- دقت عمل مؤمنان ۶۸۲
- ۴۰۴- دلایل حقانیت نامه عمل ۶۸۲
- ۴۰۵- دنیا محل عمل ۶۸۲
- ۴۰۶- دین و عمل ناپسند ۶۸۴
- ۴۰۷- ذکر آثار اخروی عمل ۶۸۴
- ۴۰۸- ذکر بانیان عمل پسندیده ۶۸۴
- ۴۰۹- ذکر حتمیت حسابرسی عمل ۶۸۶
- ۴۱۰- ذکر عمل در قیامت ۶۸۶
- ۴۱۱- ذکر گواهان عمل ۶۸۶

- ۴۱۲- ذکر ناظران عمل ۶۸۸
- ۴۱۳- ذلت اخروی فاقدان عمل صالح ۶۸۸
- ۴۱۴- رابطه ایمان و عمل ۶۸۸
- ۴۱۵- رابطه علم و عمل ۶۹۰
- ۴۱۶- راز عمل خضر(ع) ۶۹۲
- ۴۱۷- رضایت از عمل صالح ۶۹۴
- ۴۱۸- رضایت از فرجام عمل ۶۹۴
- ۴۱۹- رضایت از نامه عمل ۶۹۴
- ۴۲۰- رضایت خدا در عمل ۶۹۶
- ۴۲۱- رغبت در عمل به تکلیف ۶۹۶
- ۴۲۲- روش برخورد با عمل ناپسند ۶۹۶
- ۴۲۳- روش برخورد کارگزاران نامه عمل ۶۹۸
- ۴۲۴- روش برخورد ملائکه ثبت عمل ۶۹۸
- ۴۲۵- روش تشویق به عمل خیر ۶۹۸
- ۴۲۶- روش تشویق به عمل صالح ۷۰۰
- ۴۲۷- روش تصحیح عمل ۷۰۰
- ۴۲۸- روش صحیح در عمل ۷۰۰
- ۴۲۹- روش عمل به تکلیف ۷۰۲
- ۴۳۰- روش نادرست در عمل ۷۰۲
- ۴۳۱- رؤیت اخروی عمل ۷۰۲
- ۴۳۲- رؤیت اخروی عمل خیر ۷۰۶
- ۴۳۳- رؤیت اخروی عمل ناپسند ۷۰۶
- ۴۳۴- رؤیت عمل در قیامت ۷۰۶
- ۴۳۵- رؤیت نامه عمل ۷۰۸
- ۴۳۶- ریا در عمل ۷۰۸
- ۴۳۷- زمان دریافت نامه عمل ۷۰۸

- ۴۳۸- زمينه اجتناب از عمل ناپسند ----- ۷۱۰
- ۴۳۹- زمينه ازدياد عمل خير ----- ۷۱۰
- ۴۴۰- زمينه اصلاح عمل ----- ۷۱۰
- ۴۴۱- زمينه پاداش عمل خير ----- ۷۱۲
- ۴۴۲- زمينه ترس از فرجام عمل ----- ۷۱۲
- ۴۴۳- زمينه ترك عمل به تكليف ----- ۷۱۲
- ۴۴۴- زمينه ترك عمل پسنديده ----- ۷۱۲
- ۴۴۵- زمينه ترك عمل ناپسند ----- ۷۱۴
- ۴۴۶- زمينه تصحيح عمل ----- ۷۱۴
- ۴۴۷- زمينه حبط عمل ----- ۷۱۴
- ۴۴۸- زمينه حبط عمل كافران ----- ۷۱۶
- ۴۴۹- زمينه حبط عمل مؤمنان ----- ۷۱۶
- ۴۵۰- زمينه حسابرسى عمل ----- ۷۱۶
- ۴۵۱- زمينه رشد عمل صالح ----- ۷۲۰
- ۴۵۲- زمينه سستى در عمل ----- ۷۲۰
- ۴۵۳- زمينه عمل ----- ۷۲۰
- ۴۵۴- زمينه عمل به تكليف ----- ۷۲۴
- ۴۵۵- زمينه عمل به تكليف محمد(صلى الله عليه و آله) ----- ۷۴۶
- ۴۵۶- زمينه عمل به دين ----- ۷۴۶
- ۴۵۷- زمينه عمل پسنديده ----- ۷۴۶
- ۴۵۸- زمينه عمل خير ----- ۷۴۸
- ۴۵۹- زمينه عمل صالح ----- ۷۵۰
- ۴۶۰- زمينه عمل صالح سخاوتمندان ----- ۷۶۲
- ۴۶۱- زمينه عمل صالح متقين ----- ۷۶۲
- ۴۶۲- زمينه عمل صالح مؤمنان ----- ۷۶۳
- ۴۶۳- زمينه عمل ناپسند ----- ۷۶۴

- ۴۶۴- زمینہ عمل ناپسند قوم لوط ۷۶۶
- ۴۶۵- زمینہ عمل ناپسند کافران ۷۶۶
- ۴۶۶- زمینہ گرایش به عمل صالح ۷۶۶
- ۴۶۷- زمینہ مراقبت بر عمل ۷۶۸
- ۴۶۸- زمینہ های عمل به تکلیف ۷۶۸
- ۴۶۹- زمینہ های عمل خیر ۷۷۰
- ۴۷۰- زیادی حسابرسی عمل ۷۷۰
- ۴۷۱- زیان ترک عمل صالح ۷۷۲
- ۴۷۲- زیان عمل ۷۷۲
- ۴۷۳- زیان عمل ناپسند ۷۷۲
- ۴۷۴- سبقت در عمل به تکلیف ۷۷۲
- ۴۷۵- سبکی عمل خطاکاران ۷۷۴
- ۴۷۶- سبکی عمل در قیامت ۷۷۴
- ۴۷۷- سبکی عمل ناپسند ۷۷۴
- ۴۷۸- سختی حسابرسی عمل ۷۷۶
- ۴۷۹- سختی حسابرسی عمل کافران ۷۷۶
- ۴۸۰- سختی عمل خیر ۷۷۶
- ۴۸۱- سختی عمل صالح ۷۷۶
- ۴۸۲- سخن بی عمل ۷۷۸
- ۴۸۳- سرزنش تبعیض در عمل به تکلیف ۷۷۸
- ۴۸۴- سرزنش سخن بی عمل ۷۷۸
- ۴۸۵- سرزنش علمای بی عمل ۷۸۰
- ۴۸۶- سرزنش عمل بیهوده ۷۸۰
- ۴۸۷- سرزنش مبلغان بی عمل ۷۸۲
- ۴۸۸- سرزنش مدعیان بی عمل ۷۸۲
- ۴۸۹- سرزنشهای کارگزاران نامه عمل ۷۸۲

- ۴۹۰- سرعت عمل ملائکه ----- ۷۸۲
- ۴۹۱- سستی در عمل به تکلیف ----- ۷۸۴
- ۴۹۲- سنگینی عمل ----- ۷۸۴
- ۴۹۳- سنگینی عمل در قیامت ----- ۷۸۵
- ۴۹۴- سوگند به گواهان عمل ----- ۷۸۶
- ۴۹۵- سوگند به نامه عمل ----- ۷۸۶
- ۴۹۶- سهولت ثبت عمل ----- ۷۸۶
- ۴۹۷- شاعران مؤمن و سخن بی عمل ----- ۷۸۷
- ۴۹۸- شرایط ارزشمندی عمل صالح ----- ۷۸۸
- ۴۹۹- شرایط پاداش عمل صالح ----- ۷۸۸
- ۵۰۰- شرایط تأثیر عمل صالح ----- ۷۸۸
- ۵۰۱- شرایط حساسی عمل ----- ۷۹۰
- ۵۰۲- شرایط صحت عمل ----- ۷۹۰
- ۵۰۳- شرایط عمل پسندیده ----- ۷۹۴
- ۵۰۴- شرایط عمل خیر ----- ۷۹۴
- ۵۰۵- شرایط فعلیت عمل ----- ۷۹۴
- ۵۰۶- شرایط قبول عمل صالح ----- ۷۹۴
- ۵۰۷- شرایط قبولی عمل ----- ۷۹۶
- ۵۰۸- شرایط قبولی عمل صالح ----- ۷۹۶
- ۵۰۹- شفاعت در عمل خیر ----- ۷۹۸
- ۵۱۰- شفاعت در عمل ناپسند ----- ۷۹۸
- ۵۱۱- شک در عمل به تکلیف ----- ۷۹۸
- ۵۱۲- شگفتی عمل خضر(ع) ----- ۷۹۹
- ۵۱۳- صبر در عمل به تکلیف ----- ۸۰۰
- ۵۱۴- صبر و عمل صالح ----- ۸۰۱
- ۵۱۵- صداقت در آغاز عمل ----- ۸۰۲

- ۸۰۲ ----- ۵۱۶- صداقت در عمل
- ۸۰۳ ----- ۵۱۷- صداقت در فرجام عمل
- ۸۰۴ ----- ۵۱۸- ظالمانه ترین عمل
- ۸۰۴ ----- ۵۱۹- ظلم اعراض از عمل صالح
- ۸۰۴ ----- ۵۲۰- ظلم عمل ناپسند
- ۸۰۴ ----- ۵۲۱- ظهور حقیقت عمل
- ۸۰۶ ----- ۵۲۲- ظهور عمل صالح در قیامت
- ۸۰۶ ----- ۵۲۳- عجز از تکذیب عمل ناپسند
- ۸۰۶ ----- ۵۲۴- عجله در عمل ناپسند
- ۸۰۶ ----- ۵۲۵- عذاب طراحان عمل ناپسند
- ۸۰۸ ----- ۵۲۶- عذاب علمای بی عمل
- ۸۰۸ ----- ۵۲۷- عقلانیت حبیط عمل کافران
- ۸۰۸ ----- ۵۲۸- عقیده به حسابرسی عمل
- ۸۱۰ ----- ۵۲۹- عقیده و عمل
- ۸۱۰ ----- ۵۳۰- علم به حقیقت عمل
- ۸۱۰ ----- ۵۳۱- علم به عمل
- ۸۱۰ ----- ۵۳۲- علم به عمل انسان ها
- ۸۱۲ ----- ۵۳۳- علم به عمل خیر
- ۸۱۲ ----- ۵۳۴- علم به عمل در قیامت
- ۸۱۷ ----- ۵۳۵- علم به عمل صالح
- ۸۱۸ ----- ۵۳۶- علم به عمل ناپسند
- ۸۱۸ ----- ۵۳۷- علم به نامه عمل
- ۸۱۸ ----- ۵۳۸- علم توزیع کنندگان نامه عمل
- ۸۲۰ ----- ۵۳۹- علم ملانکه ثبت عمل
- ۸۲۰ ----- ۵۴۰- علم و عمل
- ۸۲۸ ----- ۵۴۱- علمای بی عمل

- ۵۴۲- علمای بی عمل در جهنم ۸۳۰
- ۵۴۳- عمل اسلام ۸۳۰
- ۵۴۴- عمل امت ۸۳۰
- ۵۴۵- عمل امت ها ۸۳۰
- ۵۴۶- عمل انسان ۸۳۲
- ۵۴۷- عمل انسان ها ۸۵۴
- ۵۴۸- عمل انسان ها در قیامت ۸۵۹
- ۵۴۹- عمل اهل کتاب ۸۶۰
- ۵۵۰- عمل با ارزش ۸۶۰
- ۵۵۱- عمل باطل ۸۶۰
- ۵۵۲- عمل برگزیدگان موسی(ع) ۸۶۰
- ۵۵۳- عمل بنی اسرائیل ۸۶۲
- ۵۵۴- عمل به احکام ۸۶۲
- ۵۵۵- عمل به ارزش ها ۸۶۴
- ۵۵۶- عمل به اقرار ۸۶۴
- ۵۵۷- عمل به انجیل ۸۶۴
- ۵۵۸- عمل به اوامر خدا ۸۶۶
- ۵۵۹- عمل به اوامر محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۶۸
- ۵۶۰- عمل به اوامر موسی(ع) ۸۷۰
- ۵۶۱- عمل به بخشی از تورات ۸۷۰
- ۵۶۲- عمل به بخشی از دین ۸۷۰
- ۵۶۳- عمل به تعالیم ادیان ۸۷۲
- ۵۶۴- عمل به تعالیم تورات ۸۷۲
- ۵۶۵- عمل به تعالیم دین ۸۷۲
- ۵۶۶- عمل به تعالیم قرآن ۸۷۶
- ۵۶۷- عمل به تکلیف ۸۷۷

- ۸۸۸ ----- عمل به تکلیف ابراهیم(ع) ----- ۵۶۸
- ۸۸۹ ----- عمل به تکلیف اسحاق(ع) ----- ۵۶۹
- ۸۹۰ ----- عمل به تکلیف انبیا ----- ۵۷۰
- ۸۹۰ ----- عمل به تکلیف اولیاء الله ----- ۵۷۱
- ۸۹۰ ----- عمل به تکلیف بنی اسرائیل ----- ۵۷۲
- ۸۹۱ ----- عمل به تکلیف خضر(ع) ----- ۵۷۳
- ۸۹۲ ----- عمل به تکلیف سخت ----- ۵۷۴
- ۸۹۲ ----- عمل به تکلیف سلیمان(ع) ----- ۵۷۵
- ۸۹۲ ----- عمل به تکلیف شعیب(ع) ----- ۵۷۶
- ۸۹۴ ----- عمل به تکلیف صالح(ع) ----- ۵۷۷
- ۸۹۴ ----- عمل به تکلیف محسنان ----- ۵۷۸
- ۸۹۴ ----- عمل به تکلیف محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۵۷۹
- ۸۹۷ ----- عمل به تکلیف ملائکه ----- ۵۸۰
- ۹۰۰ ----- عمل به تکلیف موسی(ع) ----- ۵۸۱
- ۹۰۲ ----- عمل به تکلیف مؤمنان ----- ۵۸۲
- ۹۰۴ ----- عمل به تکلیف نوح(ع) ----- ۵۸۳
- ۹۰۴ ----- عمل به تکلیف هارون(ع) ----- ۵۸۴
- ۹۰۶ ----- عمل به تکلیف هود(ع) ----- ۵۸۵
- ۹۰۶ ----- عمل به تکلیف یحیی(ع) ----- ۵۸۶
- ۹۰۸ ----- عمل به تکلیف یعقوب(ع) ----- ۵۸۷
- ۹۰۸ ----- عمل به تورات ----- ۵۸۸
- ۹۱۱ ----- عمل به توصیه های خدا ----- ۵۸۹
- ۹۱۲ ----- عمل به دین ----- ۵۹۰
- ۹۱۴ ----- عمل به سخن خود ----- ۵۹۱
- ۹۱۴ ----- عمل به سنت ----- ۵۹۲
- ۹۱۴ ----- عمل به قرآن ----- ۵۹۳

- ۵۹۴- عمل به کتب آسمانی ۹۱۸
- ۵۹۵- عمل به محتوای سخن ۹۲۱
- ۵۹۶- عمل به مواظب خدا ۹۲۲
- ۵۹۷- عمل به وصیت ۹۲۲
- ۵۹۸- عمل بهشتیان ۹۲۴
- ۵۹۹- عمل بی ایمان ۹۲۴
- ۶۰۰- عمل بیهوده ۹۲۴
- ۶۰۱- عمل پسندیده ۹۲۶
- ۶۰۲- عمل پسندیده اصحاب کهف ۹۷۸
- ۶۰۳- عمل پسندیده اولوا الالباب ۹۷۸
- ۶۰۴- عمل پسندیده اولیاء الله ۹۷۸
- ۶۰۵- عمل پسندیده جبرئیل ۹۷۸
- ۶۰۶- عمل پسندیده داوطلبانه ۹۸۰
- ۶۰۷- عمل پسندیده صابران ۹۸۰
- ۶۰۸- عمل پسندیده متقین ۹۸۰
- ۶۰۹- عمل پسندیده محمد(صلی الله علیه و آله) ۹۸۰
- ۶۱۰- عمل پسندیده مشرکان ۹۸۱
- ۶۱۱- عمل پسندیده مؤمن آل فرعون ۹۸۱
- ۶۱۲- عمل پسندیده مؤمنان ۹۸۱
- ۶۱۳- عمل پسندیده مؤمنان اهل کتاب ۹۸۳
- ۶۱۴- عمل پنهانی ۹۸۳
- ۶۱۵- عمل پنهانی انسان ۹۸۳
- ۶۱۶- عمل پنهانی دین ستیزان ۹۸۳
- ۶۱۷- عمل جاهلانه ۹۸۵
- ۶۱۸- عمل جن ۹۸۷
- ۶۱۹- عمل جنیان ۹۸۸

- ۹۸۹ ۶۲۰- عمل حرام
- ۹۸۹ ۶۲۱- عمل حکیمانه
- ۹۹۱ ۶۲۲- عمل خیر
- ۹۹۳ ۶۲۳- عمل خیر ابراهیم(ع)
- ۹۹۵ ۶۲۴- عمل خیر ادریس(ع)
- ۹۹۵ ۶۲۵- عمل خیر اسحاق(ع)
- ۹۹۷ ۶۲۶- عمل خیر اسماعیل(ع)
- ۹۹۸ ۶۲۷- عمل خیر الیسع(ع)
- ۹۹۹ ۶۲۸- عمل خیر انبیا
- ۹۹۹ ۶۲۹- عمل خیر اولیاء الله
- ۹۹۹ ۶۳۰- عمل خیر ایوب(ع)
- ۱۰۰۱ ۶۳۱- عمل خیر بهشتیان
- ۱۰۰۱ ۶۳۲- عمل خیر داود(ع)
- ۱۰۰۱ ۶۳۳- عمل خیر ذوالکفل(ع)
- ۱۰۰۳ ۶۳۴- عمل خیر زکریا(ع)
- ۱۰۰۳ ۶۳۵- عمل خیر سلیمان(ع)
- ۱۰۰۳ ۶۳۶- عمل خیر لوط(ع)
- ۱۰۰۵ ۶۳۷- عمل خیر موسی(ع)
- ۱۰۰۵ ۶۳۸- عمل خیر مؤمنان
- ۱۰۰۵ ۶۳۹- عمل خیر نوح(ع)
- ۱۰۰۵ ۶۴۰- عمل خیر هارون(ع)
- ۱۰۰۷ ۶۴۱- عمل خیر همسر زکریا(ع)
- ۱۰۰۷ ۶۴۲- عمل خیر یحیی(ع)
- ۱۰۰۹ ۶۴۳- عمل خیر یعقوب(ع)
- ۱۰۰۹ ۶۴۴- عمل خیر یونس(ع)
- ۱۰۱۱ ۶۴۵- عمل در دنیا

- ۱۰۱۱ ----- عمل در قیامت ۶۴۶-
- ۱۰۱۱ ----- عمل دنیاطلبان ۶۴۷-
- ۱۰۱۱ ----- عمل رهبران ۶۴۸-
- ۱۰۱۳ ----- عمل زن ۶۴۹-
- ۱۰۱۳ ----- عمل سفهی ۶۵۰-
- ۱۰۱۳ ----- عمل سفیهانه ۶۵۱-
- ۱۰۱۵ ----- عمل شاعران ۶۵۲-
- ۱۰۱۵ ----- عمل شرک آلود ۶۵۳-
- ۱۰۱۵ ----- عمل شیطان ۶۵۴-
- ۱۰۱۵ ----- عمل شیطانی ۶۵۵-
- ۱۰۱۹ ----- عمل صادقانه ۶۵۶-
- ۱۰۱۹ ----- عمل صالح ۶۵۷-
- ۱۰۲۵ ----- عمل صالح آل داود(ع) ۶۵۸-
- ۱۰۲۷ ----- عمل صالح امام حسن(ع) ۶۵۹-
- ۱۰۲۷ ----- عمل صالح امام حسین(ع) ۶۶۰-
- ۱۰۲۷ ----- عمل صالح امام علی(ع) ۶۶۱-
- ۱۰۲۷ ----- عمل صالح انبیا ۶۶۲-
- ۱۰۲۹ ----- عمل صالح انسان ۶۶۳-
- ۱۰۲۹ ----- عمل صالح بنی اسرائیل ۶۶۴-
- ۱۰۲۹ ----- عمل صالح بی ارزش ۶۶۵-
- ۱۰۲۹ ----- عمل صالح بی ایمان ۶۶۶-
- ۱۰۳۱ ----- عمل صالح پیشگامان ۶۶۷-
- ۱۰۳۲ ----- عمل صالح خانواده نوح(ع) ۶۶۸-
- ۱۰۳۳ ----- عمل صالح داود(ع) ۶۶۹-
- ۱۰۳۳ ----- عمل صالح در آسایش ۶۷۰-
- ۱۰۳۳ ----- عمل صالح در ادیان ۶۷۱-

- ۱۰۳۳ ----- عمل صالح در رفاه ----- ۶۷۲
- ۱۰۳۵ ----- عمل صالح در زندگی ----- ۶۷۳
- ۱۰۳۵ ----- عمل صالح در سختی ----- ۶۷۴
- ۱۰۳۵ ----- عمل صالح در شب قدر ----- ۶۷۵
- ۱۰۳۵ ----- عمل صالح در شعر ----- ۶۷۶
- ۱۰۳۷ ----- عمل صالح زن ----- ۶۷۷
- ۱۰۳۷ ----- عمل صالح سلیمان(ع) ----- ۶۷۸
- ۱۰۳۷ ----- عمل صالح صحابه ----- ۶۷۹
- ۱۰۳۸ ----- عمل صالح فاسدان اقوام پیشین ----- ۶۸۰
- ۱۰۳۹ ----- عمل صالح فاطمه(س) ----- ۶۸۱
- ۱۰۳۹ ----- عمل صالح قوم داود ----- ۶۸۲
- ۱۰۳۹ ----- عمل صالح کاتبان وحی ----- ۶۸۳
- ۱۰۴۰ ----- عمل صالح کافران ----- ۶۸۴
- ۱۰۴۲ ----- عمل صالح مبلغان ----- ۶۸۵
- ۱۰۴۳ ----- عمل صالح متقین ----- ۶۸۶
- ۱۰۴۳ ----- عمل صالح محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۶۸۷
- ۱۰۴۵ ----- عمل صالح موسی(ع) ----- ۶۸۸
- ۱۰۴۵ ----- عمل صالح مؤمنان ----- ۶۸۹
- ۱۰۵۲ ----- عمل صالح و اطمینان ----- ۶۹۰
- ۱۰۵۳ ----- عمل صالح و ایمان ----- ۶۹۱
- ۱۰۵۳ ----- عمل صالح همسران محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۶۹۲
- ۱۰۵۵ ----- عمل صالحان ----- ۶۹۳
- ۱۰۵۵ ----- عمل ظالمان ----- ۶۹۴
- ۱۰۵۶ ----- عمل علمای بنی اسرائیل ----- ۶۹۵
- ۱۰۵۷ ----- عمل عوامل طبیعی ----- ۶۹۶
- ۱۰۶۳ ----- عمل قوم عاد ----- ۶۹۷

- ۶۹۸- عمل کافران ۱۰۶۳
- ۶۹۹- عمل کفران کنندگان ۱۰۶۹
- ۷۰۰- عمل کودکانه ۱۰۶۹
- ۷۰۱- عمل گمراهان ۱۰۶۹
- ۷۰۲- عمل متخلفان از جهاد ۱۰۷۱
- ۷۰۳- عمل متقین ۱۰۷۱
- ۷۰۴- عمل محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۰۷۱
- ۷۰۵- عمل مریمان ۱۰۷۳
- ۷۰۶- عمل مریم(س) ۱۰۷۳
- ۷۰۷- عمل مسلمانان ۱۰۷۳
- ۷۰۸- عمل مسیحیان ۱۰۷۴
- ۷۰۹- عمل مشرکان ۱۰۷۵
- ۷۱۰- عمل مکذبان قرآن ۱۰۷۵
- ۷۱۱- عمل مکذبان معاد ۱۰۷۵
- ۷۱۲- عمل ملائکه ۱۰۷۶
- ۷۱۳- عمل منافقان ۱۰۷۷
- ۷۱۴- عمل منافقان مدینه ۱۰۷۹
- ۷۱۵- عمل موجودات ۱۰۷۹
- ۷۱۶- عمل مؤمنان ۱۰۷۹
- ۷۱۷- عمل ناپسند ۱۰۸۵
- ۷۱۸- عمل ناپسند آشکار ۱۱۳۵
- ۷۱۹- عمل ناپسند استهزاگران انبیا ۱۱۳۷
- ۷۲۰- عمل ناپسند انسان ۱۱۳۷
- ۷۲۱- عمل ناپسند اهل کتاب ۱۱۳۷
- ۷۲۲- عمل ناپسند بدکاران ۱۱۳۷
- ۷۲۳- عمل ناپسند برادران یوسف ۱۱۳۹

- ۱۱۳۹ - عمل ناپسند بنی اسرائیل - ۷۲۴
- ۱۱۴۱ - عمل ناپسند پنهانی - ۷۲۵
- ۱۱۴۱ - عمل ناپسند تاجران - ۷۲۶
- ۱۱۴۳ - عمل ناپسند خویشاوندان صالحان - ۷۲۷
- ۱۱۴۳ - عمل ناپسند در ادیان - ۷۲۸
- ۱۱۴۳ - عمل ناپسند در جاهلیت - ۷۲۹
- ۱۱۴۳ - عمل ناپسند در دوران ابراهیم(ع) - ۷۳۰
- ۱۱۴۵ - عمل ناپسند ظالمان - ۷۳۱
- ۱۱۴۵ - عمل ناپسند فرزندان صالحان - ۷۳۲
- ۱۱۴۷ - عمل ناپسند فرعون - ۷۳۳
- ۱۱۴۷ - عمل ناپسند قوم ثمود - ۷۳۴
- ۱۱۴۹ - عمل ناپسند قوم عاد - ۷۳۵
- ۱۱۴۹ - عمل ناپسند قوم لوط - ۷۳۶
- ۱۱۵۱ - عمل ناپسند قوم نوح - ۷۳۷
- ۱۱۵۲ - عمل ناپسند کافران - ۷۳۸
- ۱۱۵۷ - عمل ناپسند مسلمانان - ۷۳۹
- ۱۱۵۷ - عمل ناپسند مشرکان - ۷۴۰
- ۱۱۵۹ - عمل ناپسند مشرکان صدر اسلام - ۷۴۱
- ۱۱۵۹ - عمل ناپسند مفسدین به قرآن - ۷۴۲
- ۱۱۵۹ - عمل ناپسند مکذبان آخرت - ۷۴۳
- ۱۱۶۰ - عمل ناپسند مکذبان کتب آسمانی - ۷۴۴
- ۱۱۶۱ - عمل ناپسند منافقان - ۷۴۵
- ۱۱۶۳ - عمل ناپسند یهود - ۷۴۶
- ۱۱۶۴ - عمل ناشایست - ۷۴۷
- ۱۱۶۷ - عمل نیاکان - ۷۴۸
- ۱۱۶۷ - عمل نیاکان یهود - ۷۴۹

- ۱۱۶۹- عمل و عقیده - ۷۵۰
- ۱۱۶۹- عمل یهود - ۷۵۱
- ۱۱۶۹- عمومیت حسابرسی عمل - ۷۵۲
- ۱۱۶۹- عمومیت نامه عمل - ۷۵۳
- ۱۱۷۰- عوامل اخلاص در عمل - ۷۵۴
- ۱۱۷۰- عوامل ازدیاد پاداش عمل - ۷۵۵
- ۱۱۷۰- عوامل ازدیاد عمل ناپسند جن - ۷۵۶
- ۱۱۷۰- عوامل اصلاح عمل - ۷۵۷
- ۱۱۷۲- عوامل اعراض از عمل صالح - ۷۵۸
- ۱۱۷۲- عوامل تداوم عمل - ۷۵۹
- ۱۱۷۲- عوامل تزیین عمل ناپسند - ۷۶۰
- ۱۱۷۴- عوامل تصحیح عمل - ۷۶۱
- ۱۱۷۴- عوامل ثمر دهی عمل - ۷۶۲
- ۱۱۷۶- عوامل جاودانگی عمل صالح - ۷۶۳
- ۱۱۷۶- عوامل حبط عمل - ۷۶۴
- ۱۱۸۴- عوامل حبط عمل منافقان - ۷۶۵
- ۱۱۸۴- عوامل ذکر عمل ناپسند - ۷۶۶
- ۱۱۸۴- عوامل صداقت در عمل - ۷۶۷
- ۱۱۸۵- عوامل عمل به تکلیف - ۷۶۸
- ۱۱۸۶- عوامل عمل ناپسند - ۷۶۹
- ۱۱۸۸- عوامل قبول عمل - ۷۷۰
- ۱۱۸۸- عوامل گرایش به عمل صالح - ۷۷۱
- ۱۱۸۸- عوامل مؤثر در عمل - ۷۷۲
- ۱۱۹۰- عوامل مؤثر در عمل به تکلیف - ۷۷۳
- ۱۱۹۰- غفلت از آثار عمل - ۷۷۴
- ۱۱۹۰- غفلت از حسابرسی عمل - ۷۷۵

- ۱۱۹۰- غفلت از عمل - ۷۷۶
- ۱۱۹۲- غفلت از ناظران عمل - ۷۷۷
- ۱۱۹۲- فراموشی عمل - ۷۷۸
- ۱۱۹۲- فراموشی عمل ناپسند - ۷۷۹
- ۱۱۹۲- فرجام اخروی عمل - ۷۸۰
- ۱۱۹۴- فرجام عمل - ۷۸۱
- ۱۱۹۶- فرجام عمل پسندیده - ۷۸۲
- ۱۱۹۶- فرجام عمل ناپسند - ۷۸۳
- ۱۱۹۸- فرجام غفلت از پاداش عمل - ۷۸۴
- ۱۱۹۸- فرجام غفلت از کیفر عمل - ۷۸۵
- ۱۱۹۸- فرصت عمل - ۷۸۶
- ۱۲۰۸- فرصت عمل صالح - ۷۸۷
- ۱۲۰۸- فریبندگی عمل کافران - ۷۸۸
- ۱۲۰۸- فضایل پیشگامان در عمل خیر - ۷۸۹
- ۱۲۰۸- فضیلت سرعت در عمل به تکلیف - ۷۹۰
- ۱۲۱۰- فضیلت عمل صالح - ۷۹۱
- ۱۲۱۰- فلسفه تجسم عمل - ۷۹۲
- ۱۲۱۰- فلسفه ثبت عمل - ۷۹۳
- ۱۲۱۲- فلسفه حبط عمل کافران - ۷۹۴
- ۱۲۱۲- فلسفه عمل محمد(صلی الله علیه و آله) - ۷۹۵
- ۱۲۱۲- فواید اخروی عمل - ۷۹۶
- ۱۲۱۴- قاطعیت در عمل به تکلیف - ۷۹۷
- ۱۲۱۴- قانونمندی پاداش عمل - ۷۹۸
- ۱۲۱۴- قبول عمل پسندیده مؤمنان - ۷۹۹
- ۱۲۱۴- قبول عمل صالح - ۸۰۰
- ۱۲۱۶- قبولی عمل - ۸۰۱

- ۸۰۲- قدرت بر ثبت عمل انسان ها ۱۲۱۸
- ۸۰۳- قرائت نامه عمل ۱۲۱۸
- ۸۰۴- قصور در عمل به تکلیف ۱۲۱۸
- ۸۰۵- کافران و تکذیب عمل ۱۲۲۰
- ۸۰۶- کفر عمل ناپسند ۱۲۲۰
- ۸۰۷- کمی حسابرسی عمل ۱۲۲۰
- ۸۰۸- کیفر اخروی عمل ۱۲۲۰
- ۸۰۹- کیفر اخروی عمل ناپسند ۱۲۲۸
- ۸۱۰- کیفر بی ارزشی عمل ۱۲۳۰
- ۸۱۱- کیفر تداوم عمل ناپسند ۱۲۳۰
- ۸۱۲- کیفر تظاهر به عمل ناپسند ۱۲۳۲
- ۸۱۳- کیفر دنیوی عمل ۱۲۳۲
- ۸۱۴- کیفر عمل ۱۲۳۲
- ۸۱۵- کیفر عمل بدکاران ۱۲۴۲
- ۸۱۶- کیفر عمل جن ۱۲۴۲
- ۸۱۷- کیفر عمل دنیوی ۱۲۴۲
- ۸۱۸- کیفر عمل کافران ۱۲۴۲
- ۸۱۹- کیفر عمل منافقان ۱۲۴۴
- ۸۲۰- کیفر عمل ناپسند ۱۲۴۴
- ۸۲۱- کیفر اخروی عمل ۱۲۵۰
- ۸۲۲- کیفیت درخواست قبولی عمل ۱۲۵۰
- ۸۲۳- کیفیت عمل به تکلیف ۱۲۵۰
- ۸۲۴- گواهان عمل ۱۲۵۲
- ۸۲۵- گواهان عمل در قیامت ۱۲۶۰
- ۸۲۶- گواهان عمل و ظالمان ۱۲۶۱
- ۸۲۷- لجاجت مکذبان حسابرسی عمل ۱۲۶۲

- ۸۲۸- مبغوضیت مدعیان بی عمل ۱۲۶۲
- ۸۲۹- مثل علمای بی عمل ۱۲۶۲
- ۸۳۰- محافظت از عمل انسان ها ۱۲۶۳
- ۸۳۱- محافظت از نامه عمل فاسقان ۱۲۶۴
- ۸۳۲- محافظت از نامه عمل کم فروشان ۱۲۶۴
- ۸۳۳- محافظت از نامه عمل محسنان ۱۲۶۴
- ۸۳۴- محدوده عمل ملائکه ۱۲۶۶
- ۸۳۵- محدودیت عمل انسان ها ۱۲۶۶
- ۸۳۶- محرومیت علمای بی عمل ۱۲۶۶
- ۸۳۷- مدت حسابرسی عمل ۱۲۶۶
- ۸۳۸- مدعیان بی عمل در صدراسلام ۱۲۶۸
- ۸۳۹- مراتب عمل پسندیده ۱۲۶۸
- ۸۴۰- مراتب عمل صالح ۱۲۶۸
- ۸۴۱- مراتب عمل ناپسند ۱۲۷۰
- ۸۴۲- مراقب عمل دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۲۷۰
- ۸۴۳- مراقبت از عمل انسان ۱۲۷۱
- ۸۴۴- مراقبت از عمل انسان ها ۱۲۷۲
- ۸۴۵- مراقبت بر عمل ۱۲۷۲
- ۸۴۶- مزد عمل تبرعی ۱۲۷۴
- ۸۴۷- مسابقه در عمل خیر ۱۲۷۴
- ۸۴۸- مسلمانان و عمل خیر ۱۲۷۵
- ۸۴۹- مسوول عمل کارگزاران ۱۲۷۶
- ۸۵۰- مسوول عمل ۱۲۷۶
- ۸۵۱- مسوول عمل انسان ها ۱۲۸۶
- ۸۵۲- مسوولیت در عمل ۱۲۸۸
- ۸۵۳- مسوولیت عمل ۱۲۸۸

- ۱۲۸۸ ----- ۸۵۴- مشارکان و عمل صالح
- ۱۲۸۸ ----- ۸۵۵- مطالعه نامه عمل
- ۱۲۸۸ ----- ۸۵۶- معروضان از عمل صالح
- ۱۲۹۰ ----- ۸۵۷- مقابله به مثل در عمل ناپسند
- ۱۲۹۰ ----- ۸۵۸- مقامات ملائکه ثبت عمل
- ۱۲۹۰ ----- ۸۵۹- مقامات ناظران عمل
- ۱۲۹۲ ----- ۸۶۰- مقهوریت عمل انسان ها
- ۱۲۹۲ ----- ۸۶۱- مکان پاداش عمل
- ۱۲۹۲ ----- ۸۶۲- مکان حسابرسی عمل
- ۱۲۹۴ ----- ۸۶۳- مکان کیفر عمل
- ۱۲۹۴ ----- ۸۶۴- مکان نامه عمل کم فروشان
- ۱۲۹۴ ----- ۸۶۵- ملاک ارزش عمل
- ۱۳۰۰ ----- ۸۶۶- ملاک ارزش عمل صالح
- ۱۳۰۰ ----- ۸۶۷- ملاک ارزیابی عمل
- ۱۳۰۲ ----- ۸۶۸- ملاک پاداش عمل
- ۱۳۰۳ ----- ۸۶۹- ملاک تشخیص عمل ناپسند
- ۱۳۰۴ ----- ۸۷۰- ملاک حسابرسی عمل
- ۱۳۰۴ ----- ۸۷۱- ملاک حقانیت عمل
- ۱۳۰۴ ----- ۸۷۲- ملاک رد عمل
- ۱۳۰۶ ----- ۸۷۳- ملاک سنگینی عمل
- ۱۳۰۶ ----- ۸۷۴- ملاک صحت عمل
- ۱۳۰۶ ----- ۸۷۵- ملاک عمل
- ۱۳۰۸ ----- ۸۷۶- ملاک عمل به قانون
- ۱۳۰۸ ----- ۸۷۷- ملاک عمل پسندیده
- ۱۳۰۸ ----- ۸۷۸- ملاک عمل رهبران دینی
- ۱۳۱۰ ----- ۸۷۹- ملاک عمل علما

- ۸۸۰- ملاک عمل ناپسند ۱۳۱۰
- ۸۸۱- ملاک قبول عمل صالح ۱۳۱۰
- ۸۸۲- ملاک قبولی عمل ۱۳۱۰
- ۸۸۳- ملاک کیفر عمل ۱۳۱۲
- ۸۸۴- ملاکهای ارزشمندی عمل ۱۳۱۲
- ۸۸۵- ملاکهای عمل صالح ۱۳۱۲
- ۸۸۶- ملاکهای قبولی عمل ۱۳۱۴
- ۸۸۷- ملاکته ثبت عمل ۱۳۱۴
- ۸۸۸- ملاکته ثبت عمل در قیامت ۱۳۱۸
- ۸۸۹- ملاکته و عمل انسان ۱۳۱۸
- ۸۹۰- منافقان و کتمان عمل ناپسند ۱۳۱۸
- ۸۹۱- منشأ احضار عمل ۱۳۱۸
- ۸۹۲- منشأ اصلاح عمل ۱۳۲۰
- ۸۹۳- منشأ پاداش عمل ۱۳۲۰
- ۸۹۴- منشأ تزیین عمل ناپسند ۱۳۲۰
- ۸۹۵- منشأ تسهیل عمل صالح ۱۳۲۲
- ۸۹۶- منشأ ثبت عمل ۱۳۲۲
- ۸۹۷- منشأ حسابرسی عمل ۱۳۲۲
- ۸۹۸- منشأ علم به عمل در قیامت ۱۳۲۴
- ۸۹۹- منشأ عمل ۱۳۲۴
- ۹۰۰- منشأ عمل انسان ها ۱۳۲۶
- ۹۰۱- منشأ عمل به تکلیف ۱۳۲۶
- ۹۰۲- منشأ عمل به تکلیف محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۳۲۷
- ۹۰۳- منشأ عمل به دین ۱۳۲۸
- ۹۰۴- منشأ عمل پسندیده ۱۳۲۸
- ۹۰۵- منشأ عمل خضر(ع) ۱۳۲۸

- ۹۰۶- منشأ عمل ذوالقرنین - - - - - ۱۳۳۰
- ۹۰۷- منشأ عمل عوامل طبیعی - - - - - ۱۳۳۰
- ۹۰۸- منشأ عمل محمد(صلی الله علیه و آله) - - - - - ۱۳۳۰
- ۹۰۹- منشأ عمل ملائکه - - - - - ۱۳۳۰
- ۹۱۰- منشأ عمل ناپسند - - - - - ۱۳۳۲
- ۹۱۱- منشأ عمل ناپسند منافقان - - - - - ۱۳۳۳
- ۹۱۲- منفعت عمل - - - - - ۱۳۳۴
- ۹۱۳- موارد عمل پسندیده - - - - - ۱۳۳۴
- ۹۱۴- موارد عمل صالح - - - - - ۱۳۳۴
- ۹۱۵- موانع حبط عمل - - - - - ۱۳۳۸
- ۹۱۶- موانع سخن بی عمل - - - - - ۱۳۳۸
- ۹۱۷- موانع ضعف در عمل به تکلیف - - - - - ۱۳۳۹
- ۹۱۸- موانع عمل به تکلیف - - - - - ۱۳۴۰
- ۹۱۹- موانع عمل به کتب آسمانی - - - - - ۱۳۴۲
- ۹۲۰- موانع عمل ناپسند - - - - - ۱۳۴۲
- ۹۲۱- موجبات حبط عمل - - - - - ۱۳۴۶
- ۹۲۲- موجبات عمل - - - - - ۱۳۴۹
- ۹۲۳- موجبات عمل به تکلیف - - - - - ۱۳۵۰
- ۹۲۴- موجبات عمل صالح - - - - - ۱۳۵۰
- ۹۲۵- موجبات عمل ناپسند - - - - - ۱۳۵۰
- ۹۲۶- موفقیت در عمل خیر - - - - - ۱۳۵۲
- ۹۲۷- مؤمنان بی عمل - - - - - ۱۳۵۲
- ۹۲۸- مؤمنان و عمل به تکلیف - - - - - ۱۳۵۲
- ۹۲۹- میزان در عمل - - - - - ۱۳۵۲
- ۹۳۰- میزان عمل - - - - - ۱۳۵۴
- ۹۳۱- ناپسندی عمل بی تأثیر - - - - - ۱۳۵۴

- ۹۳۲- ناپسندی عمل خضر(ع) ----- ۱۳۵۴
- ۹۳۳- ناظر عمل انسان ها ----- ۱۳۵۴
- ۹۳۴- ناظر عمل شیاطین ----- ۱۳۵۶
- ۹۳۵- ناظران عمل ----- ۱۳۵۶
- ۹۳۶- ناظران عمل محسنان ----- ۱۳۶۶
- ۹۳۷- نامه عمل ----- ۱۳۶۶
- ۹۳۸- نامه عمل اصحاب شمال ----- ۱۳۶۶
- ۹۳۹- نامه عمل اصحاب یمین ----- ۱۳۶۷
- ۹۴۰- نامه عمل امت ها ----- ۱۳۷۰
- ۹۴۱- نامه عمل انسان ها ----- ۱۳۷۱
- ۹۴۲- نامه عمل بهشتیان ----- ۱۳۷۲
- ۹۴۳- نامه عمل بی ایمانان ----- ۱۳۷۲
- ۹۴۴- نامه عمل جهنمیان ----- ۱۳۷۳
- ۹۴۵- نامه عمل در دست چپ ----- ۱۳۷۴
- ۹۴۶- نامه عمل در دست راست ----- ۱۳۷۶
- ۹۴۷- نامه عمل در قیامت ----- ۱۳۸۰
- ۹۴۸- نامه عمل سعادت‌مندان ----- ۱۳۹۰
- ۹۴۹- نامه عمل فاسقان ----- ۱۳۹۰
- ۹۵۰- نامه عمل فاسقان در سجین ----- ۱۳۹۰
- ۹۵۱- نامه عمل کافران ----- ۱۳۹۲
- ۹۵۲- نامه عمل گناهکاران ----- ۱۳۹۴
- ۹۵۳- نامه عمل متقین ----- ۱۳۹۴
- ۹۵۴- نامه عمل محسنان ----- ۱۳۹۴
- ۹۵۵- نامه عمل مشرکان ----- ۱۳۹۶
- ۹۵۶- نامه عمل مکذبان قرآن ----- ۱۳۹۸
- ۹۵۷- نامه عمل مکذبان قیامت ----- ۱۳۹۸

- ۹۵۸- نامه عمل مکذبان معاد ۱۳۹۸
- ۹۵۹- نامه عمل مؤمنان ۱۳۹۸
- ۹۶۰- نزدیکی حسابرسی عمل ۱۴۰۲
- ۹۶۱- نشاط در عمل به تکلیف ۱۴۰۲
- ۹۶۲- نشانه های سبکی عمل ۱۴۰۲
- ۹۶۳- نشانه های عمل صالح ۱۴۰۲
- ۹۶۴- نشانه های نامه عمل محسنان ۱۴۰۴
- ۹۶۵- نظارت بر عمل ۱۴۰۴
- ۹۶۶- نظارت بر عمل انسان ۱۴۰۴
- ۹۶۷- نظارت کاتبان عمل ۱۴۰۶
- ۹۶۸- نعمت حسابرسی عمل ۱۴۰۶
- ۹۶۹- نقش اخروی گواهان عمل ۱۴۰۶
- ۹۷۰- نقش بهترین عمل صالح ۱۴۰۸
- ۹۷۱- نقش عمل ۱۴۰۸
- ۹۷۲- نقش عمل امت های پیشین ۱۴۰۸
- ۹۷۳- نقش عمل صالح ۱۴۰۸
- ۹۷۴- نقش عمل نیاکان ۱۴۱۰
- ۹۷۵- نقش گواهان عمل ۱۴۱۰
- ۹۷۶- نقش ملائکه ثبت عمل ۱۴۱۰
- ۹۷۷- نقش ملائکه کاتب عمل ۱۴۱۲
- ۹۷۸- نقش ناظران عمل ۱۴۱۲
- ۹۷۹- نقش نامه عمل ۱۴۱۴
- ۹۸۰- نگرانی از عمل ۱۴۱۶
- ۹۸۱- نگرانی از عمل گذشته ۱۴۱۶
- ۹۸۲- نگرانی از کیفیت عمل ۱۴۱۶
- ۹۸۳- نورانیت عمل صالح ۱۴۱۶

- ۹۸۴- نهی از عمل ناپسند ۱۴۱۸
- ۹۸۵- نیت در عمل ۱۴۱۸
- ۹۸۶- نیت در عمل خیر ۱۴۲۰
- ۹۸۷- نیت عمل خیر ۱۴۲۰
- ۹۸۸- وساطت در عمل ناپسند ۱۴۲۲
- ۹۸۹- وضوح ثبت عمل ۱۴۲۲
- ۹۹۰- وضوح نامه عمل ۱۴۲۲
- ۹۹۱- وضوح نامه عمل فاسقان ۱۴۲۴
- ۹۹۲- وعده پاداش عمل خیر ۱۴۲۴
- ۹۹۳- وعده قبول عمل صالح ۱۴۲۴
- ۹۹۴- وقت پاداش عمل ۱۴۲۶
- ۹۹۵- وقت ثبت عمل ۱۴۲۶
- ۹۹۶- وقت کیفر عمل ۱۴۲۸
- ۹۹۷- ویژگیهای مکان نامه عمل فاسقان ۱۴۲۸
- ۹۹۸- ویژگیهای نامه عمل ۱۴۲۸
- ۹۹۹- ویژگیهای نامه عمل فاسقان ۱۴۳۰
- ۱۰۰۰- ویژگیهای نامه عمل محسنان ۱۴۳۰
- ۱۰۰۱- هدایت به عمل صالح ۱۴۳۰
- ۱۰۰۲- هدف عمل صالح ۱۴۳۲
- ۱۰۰۳- هماهنگی پاداش با عمل ۱۴۳۲
- ۱۰۰۴- هماهنگی سخن با عمل ۱۴۳۲
- ۱۰۰۵- هماهنگی سخن و عمل محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۴۳۴
- ۱۰۰۶- هماهنگی کیفر با عمل ۱۴۳۴
- ۱۰۰۷- همراهی ملائکه ثبت عمل ۱۴۳۴
- ۱۰۰۸- همنشینی با گواهان عمل ۱۴۳۶
- ۱۰۰۹- آثار اخروی عمل خیر ۱۴۳۶

- ۱۴۳۶-..... آثار پیشگامی در عمل خیر ۱۰۱۰- آثار پیشگامی در عمل خیر
- ۱۴۳۸-..... آثار ترک عمل خیر ۱۰۱۱- آثار ترک عمل خیر
- ۱۴۳۸-..... آثار رضایت به عمل خیر ۱۰۱۲- آثار رضایت به عمل خیر
- ۱۴۳۸-..... آثار سبقت در عمل خیر ۱۰۱۳- آثار سبقت در عمل خیر
- ۱۴۴۰-..... آثار عمل خیر ۱۰۱۴- آثار عمل خیر
- ۱۴۴۰-..... اجتناب از زیاد شمردن عمل خیر ۱۰۱۵- اجتناب از زیاد شمردن عمل خیر
- ۱۴۴۰-..... ارزش پیشگامی در عمل خیر ۱۰۱۶- ارزش پیشگامی در عمل خیر
- ۱۴۴۲-..... ارزش تشویق به عمل خیر ۱۰۱۷- ارزش تشویق به عمل خیر
- ۱۴۴۲-..... انجام عمل خیر ۱۰۱۸- انجام عمل خیر
- ۱۴۴۲-..... انگیزه عمل خیر ۱۰۱۹- انگیزه عمل خیر
- ۱۴۴۲-..... اهمیت عمل خیر ۱۰۲۰- اهمیت عمل خیر
- ۱۴۴۲-..... بقای عمل خیر ۱۰۲۱- بقای عمل خیر
- ۱۴۴۴-..... پاداش اخروی عمل خیر ۱۰۲۲- پاداش اخروی عمل خیر
- ۱۴۴۴-..... پاداش پیشگامان عمل خیر ۱۰۲۳- پاداش پیشگامان عمل خیر
- ۱۴۴۴-..... پاداش سبقت در عمل خیر ۱۰۲۴- پاداش سبقت در عمل خیر
- ۱۴۴۴-..... پاداش عمل خیر وارث ۱۰۲۵- پاداش عمل خیر وارث
- ۱۴۴۶-..... پاداش مضاعف عمل خیر ۱۰۲۶- پاداش مضاعف عمل خیر
- ۱۴۴۶-..... پیشگامان در عمل خیر ۱۰۲۷- پیشگامان در عمل خیر
- ۱۴۴۸-..... پیشگامان عمل خیر ۱۰۲۸- پیشگامان عمل خیر
- ۱۴۴۸-..... پیشگامی در عمل خیر ۱۰۲۹- پیشگامی در عمل خیر
- ۱۴۴۹-..... تجسم عمل خیر ۱۰۳۰- تجسم عمل خیر
- ۱۴۵۰-..... تشبیه عمل خیر ۱۰۳۱- تشبیه عمل خیر
- ۱۴۵۰-..... تشخیص عمل خیر ۱۰۳۲- تشخیص عمل خیر
- ۱۴۵۰-..... تشویق به عمل خیر ۱۰۳۳- تشویق به عمل خیر
- ۱۴۵۲-..... تعجیل در عمل خیر ۱۰۳۴- تعجیل در عمل خیر
- ۱۴۵۲-..... تکبر بر عمل خیر ۱۰۳۵- تکبر بر عمل خیر

- ۱۴۵۲ ۱۰۳۶- توصیه به عمل خیر
- ۱۴۵۴ ۱۰۳۷- روش تشویق به عمل خیر
- ۱۴۵۵ ۱۰۳۸- رؤیت اخروی عمل خیر
- ۱۴۵۶ ۱۰۳۹- زمینه ازدیاد عمل خیر
- ۱۴۵۶ ۱۰۴۰- زمینه پاداش عمل خیر
- ۱۴۵۶ ۱۰۴۱- زمینه عمل خیر
- ۱۴۵۹ ۱۰۴۲- زمینه های عمل خیر
- ۱۴۶۰ ۱۰۴۳- سختی عمل خیر
- ۱۴۶۰ ۱۰۴۴- شرایط عمل خیر
- ۱۴۶۰ ۱۰۴۵- شفاعت در عمل خیر
- ۱۴۶۰ ۱۰۴۶- علم به عمل خیر
- ۱۴۶۲ ۱۰۴۷- عمل خیر
- ۱۴۶۴ ۱۰۴۸- عمل خیر ابراهیم(ع)
- ۱۴۶۶ ۱۰۴۹- عمل خیر ادریس(ع)
- ۱۴۶۶ ۱۰۵۰- عمل خیر اسحاق(ع)
- ۱۴۶۸ ۱۰۵۱- عمل خیر اسماعیل(ع)
- ۱۴۶۸ ۱۰۵۲- عمل خیر الیسع(ع)
- ۱۴۶۸ ۱۰۵۳- عمل خیر انبیا
- ۱۴۷۰ ۱۰۵۴- عمل خیر اولیاء الله
- ۱۴۷۰ ۱۰۵۵- عمل خیر ایوب(ع)
- ۱۴۷۰ ۱۰۵۶- عمل خیر بهشتیان
- ۱۴۷۲ ۱۰۵۷- عمل خیر داود(ع)
- ۱۴۷۲ ۱۰۵۸- عمل خیر ذوالکفل(ع)
- ۱۴۷۲ ۱۰۵۹- عمل خیر زکریا(ع)
- ۱۴۷۴ ۱۰۶۰- عمل خیر سلیمان(ع)
- ۱۴۷۴ ۱۰۶۱- عمل خیر لوط(ع)

- ۱۰۶۲- عمل خیر موسی(ع)----- ۱۴۷۴
- ۱۰۶۳- عمل خیر مؤمنان----- ۱۴۷۶
- ۱۰۶۴- عمل خیر نوح(ع)----- ۱۴۷۶
- ۱۰۶۵- عمل خیر هارون(ع)----- ۱۴۷۶
- ۱۰۶۶- عمل خیر همسر زکریا(ع)----- ۱۴۷۶
- ۱۰۶۷- عمل خیر یحیی(ع)----- ۱۴۷۸
- ۱۰۶۸- عمل خیر یعقوب(ع)----- ۱۴۷۸
- ۱۰۶۹- عمل خیر یونس(ع)----- ۱۴۸۰
- ۱۰۷۰- فضایل پیشگامان در عمل خیر----- ۱۴۸۰
- ۱۰۷۱- مسابقه در عمل خیر----- ۱۴۸۲
- ۱۰۷۲- مسلمانان و عمل خیر----- ۱۴۸۲
- ۱۰۷۳- موفقیت در عمل خیر----- ۱۴۸۲
- ۱۰۷۴- نیت در عمل خیر----- ۱۴۸۲
- ۱۰۷۵- نیت عمل خیر----- ۱۴۸۴
- ۱۰۷۶- وعده پاداش عمل خیر----- ۱۴۸۴
- ۱۰۷۷- عمل صالح----- ۱۴۸۴
- ۱۰۷۸- آثار اجتماعی عمل صالح----- ۱۴۸۸
- ۱۰۷۹- آثار اخروی اعراض از عمل صالح----- ۱۴۸۸
- ۱۰۸۰- آثار اخروی عمل صالح----- ۱۴۸۸
- ۱۰۸۱- آثار استقامت در عمل صالح----- ۱۴۹۲
- ۱۰۸۲- آثار تداوم عمل صالح----- ۱۴۹۲
- ۱۰۸۳- آثار ترک عمل صالح----- ۱۴۹۴
- ۱۰۸۴- آثار حبط عمل صالح----- ۱۴۹۶
- ۱۰۸۵- آثار عمل صالح----- ۱۴۹۶
- ۱۰۸۶- آثار عمل صالح انبیا----- ۱۵۴۴
- ۱۰۸۷- آثار عمل صالح کافران----- ۱۵۴۴

- ۱۵۴۴ ----- آثار عمل صالح منافقان - ۱۰۸۸
- ۱۵۴۴ ----- آثار عمل صالح مؤمنان - ۱۰۸۹
- ۱۵۴۶ ----- آثار فردی عمل صالح - ۱۰۹۰
- ۱۵۴۶ ----- آرزوی پاداش عمل صالح - ۱۰۹۱
- ۱۵۴۸ ----- ابزار عمل صالح - ۱۰۹۲
- ۱۵۴۸ ----- ارزش تداوم عمل صالح - ۱۰۹۳
- ۱۵۴۸ ----- ارزش عمل صالح - ۱۰۹۴
- ۱۵۵۴ ----- ارزیابی اخروی عمل صالح - ۱۰۹۵
- ۱۵۵۴ ----- ازدیاد پاداش عمل صالح - ۱۰۹۶
- ۱۵۵۴ ----- استقامت در عمل صالح - ۱۰۹۷
- ۱۵۵۵ ----- اصلاح عمل صالح - ۱۰۹۸
- ۱۵۵۶ ----- انگیزه عمل صالح - ۱۰۹۹
- ۱۵۵۶ ----- اهتمام به عمل صالح - ۱۱۰۰
- ۱۵۵۶ ----- اهتمام به عمل صالح دیگران - ۱۱۰۱
- ۱۵۵۸ ----- اهمیت عمل صالح - ۱۱۰۲
- ۱۵۶۸ ----- ایمان بی عمل صالح - ۱۱۰۳
- ۱۵۶۹ ----- ایمان و عمل صالح - ۱۱۰۴
- ۱۵۸۰ ----- بقای عمل صالح - ۱۱۰۵
- ۱۵۸۲ ----- بهترین عمل صالح - ۱۱۰۶
- ۱۵۸۲ ----- بی ارزشی عمل صالح کافران - ۱۱۰۷
- ۱۵۸۴ ----- بی ارزشی عمل صالح مشرکان - ۱۱۰۸
- ۱۵۸۶ ----- بی ارزشی عمل صالح منافقان - ۱۱۰۹
- ۱۵۸۶ ----- پاداش اخروی عمل صالح - ۱۱۱۰
- ۱۵۸۶ ----- پاداش تداوم عمل صالح - ۱۱۱۱
- ۱۵۸۸ ----- پاداش عمل صالح - ۱۱۱۲
- ۱۶۰۲ ----- پاداش مضاعف عمل صالح - ۱۱۱۳

- ۱۱۱۴- پاداش وصیت به عمل صالح ۱۶۰۳
- ۱۱۱۵- پوچی عمل صالح کافران ۱۶۰۴
- ۱۱۱۶- پیشگامان در عمل صالح ۱۶۰۴
- ۱۱۱۷- تجسم عمل صالح ۱۶۰۴
- ۱۱۱۸- ترک عمل صالح ۱۶۰۶
- ۱۱۱۹- ترویج عمل صالح ۱۶۰۷
- ۱۱۲۰- تشبیه عمل صالح ۱۶۰۸
- ۱۱۲۱- تشبیه عمل صالح کافران ۱۶۰۸
- ۱۱۲۲- تشویق به عمل صالح ۱۶۰۸
- ۱۱۲۳- تضمین پاداش عمل صالح ۱۶۱۲
- ۱۱۲۴- توصیه به عمل صالح ۱۶۱۲
- ۱۱۲۵- جاودانگی عمل صالح ۱۶۱۴
- ۱۱۲۶- حبط عمل صالح ۱۶۱۶
- ۱۱۲۷- حتمیت پاداش عمل صالح ۱۶۱۶
- ۱۱۲۸- حسرت عمل صالح ۱۶۱۶
- ۱۱۲۹- حقیقت عمل صالح ۱۶۱۸
- ۱۱۳۰- خلط عمل صالح و عمل ناپسند ۱۶۱۸
- ۱۱۳۱- درخواست عمل صالح ۱۶۱۸
- ۱۱۳۲- دعوت به عمل صالح ۱۶۱۸
- ۱۱۳۳- ذلت اخروی فاقدان عمل صالح ۱۶۲۰
- ۱۱۳۴- رضایت از عمل صالح ۱۶۲۰
- ۱۱۳۵- روش تشویق به عمل صالح ۱۶۲۰
- ۱۱۳۶- زمینه رشد عمل صالح ۱۶۲۲
- ۱۱۳۷- زمینه عمل صالح ۱۶۲۲
- ۱۱۳۸- زمینه عمل صالح سخاوتمندان ۱۶۳۳
- ۱۱۳۹- زمینه عمل صالح متقین ۱۶۳۴

- ۱۱۴۰-زمینه عمل صالح مؤمنان ----- ۱۶۳۴
- ۱۱۴۱-زمینه گرایش به عمل صالح ----- ۱۶۳۴
- ۱۱۴۲-زیان ترک عمل صالح ----- ۱۶۳۶
- ۱۱۴۳-سختی عمل صالح ----- ۱۶۳۶
- ۱۱۴۴-شرایط ارزشمندی عمل صالح ----- ۱۶۳۶
- ۱۱۴۵-شرایط پاداش عمل صالح ----- ۱۶۳۶
- ۱۱۴۶-شرایط تأثیر عمل صالح ----- ۱۶۳۸
- ۱۱۴۷-شرایط قبول عمل صالح ----- ۱۶۳۸
- ۱۱۴۸-شرایط قبولی عمل صالح ----- ۱۶۴۰
- ۱۱۴۹-صبر و عمل صالح ----- ۱۶۴۰
- ۱۱۵۰-ظلم اعراض از عمل صالح ----- ۱۶۴۰
- ۱۱۵۱-ظهور عمل صالح در قیامت ----- ۱۶۴۰
- ۱۱۵۲-علم به عمل صالح ----- ۱۶۴۲
- ۱۱۵۳-عمل صالح ----- ۱۶۴۲
- ۱۱۵۴-عمل صالح آل داود(ع) ----- ۱۶۴۸
- ۱۱۵۵-عمل صالح امام حسن(ع) ----- ۱۶۴۸
- ۱۱۵۶-عمل صالح امام حسین(ع) ----- ۱۶۵۰
- ۱۱۵۷-عمل صالح امام علی(ع) ----- ۱۶۵۰
- ۱۱۵۸-عمل صالح انبیا ----- ۱۶۵۰
- ۱۱۵۹-عمل صالح انسان ----- ۱۶۵۰
- ۱۱۶۰-عمل صالح بنی اسرائیل ----- ۱۶۵۲
- ۱۱۶۱-عمل صالح بی ارزش ----- ۱۶۵۲
- ۱۱۶۲-عمل صالح بی ایمان ----- ۱۶۵۲
- ۱۱۶۳-عمل صالح پیشگامان ----- ۱۶۵۴
- ۱۱۶۴-عمل صالح خانواده نوح(ع) ----- ۱۶۵۴
- ۱۱۶۵-عمل صالح داود(ع) ----- ۱۶۵۶

- ۱۶۵۶-----عمل صالح در آسایش ۱۱۶۶
- ۱۶۵۶-----عمل صالح در ادیان ۱۱۶۷
- ۱۶۵۶-----عمل صالح در رفاه ۱۱۶۸
- ۱۶۵۶-----عمل صالح در زندگی ۱۱۶۹
- ۱۶۵۸-----عمل صالح در سختی ۱۱۷۰
- ۱۶۵۸-----عمل صالح در شب قدر ۱۱۷۱
- ۱۶۵۸-----عمل صالح در شعر ۱۱۷۲
- ۱۶۶۰-----عمل صالح زن ۱۱۷۳
- ۱۶۶۰-----عمل صالح سلیمان(ع) ۱۱۷۴
- ۱۶۶۰-----عمل صالح صحابه ۱۱۷۵
- ۱۶۶۰-----عمل صالح فاسدان اقوام پیشین ۱۱۷۶
- ۱۶۶۲-----عمل صالح فاطمه(س) ۱۱۷۷
- ۱۶۶۲-----عمل صالح قوم داود ۱۱۷۸
- ۱۶۶۲-----عمل صالح کاتبان وحی ۱۱۷۹
- ۱۶۶۲-----عمل صالح کافران ۱۱۸۰
- ۱۶۶۴-----عمل صالح مبلغان ۱۱۸۱
- ۱۶۶۵-----عمل صالح متقین ۱۱۸۲
- ۱۶۶۶-----عمل صالح محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۱۸۳
- ۱۶۶۶-----عمل صالح مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین ۱۱۸۴
- ۱۶۶۷-----عمل صالح موسی(ع) ۱۱۸۵
- ۱۶۶۸-----عمل صالح مؤمنان ۱۱۸۶
- ۱۶۷۵-----عمل صالح و اطمینان ۱۱۸۷
- ۱۶۷۶-----عمل صالح و ایمان ۱۱۸۸
- ۱۶۷۶-----عمل صالح همسران محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۱۸۹
- ۱۶۷۸-----عوامل اعراض از عمل صالح ۱۱۹۰
- ۱۶۷۸-----عوامل جاودانگی عمل صالح ۱۱۹۱

- ۱۱۹۲- عوامل گرایش به عمل صالح ۱۶۷۸
- ۱۱۹۳- فرصت عمل صالح ۱۶۸۰
- ۱۱۹۴- فضیلت عمل صالح ۱۶۸۰
- ۱۱۹۵- قبول عمل صالح ۱۶۸۰
- ۱۱۹۶- مراتب عمل صالح ۱۶۸۱
- ۱۱۹۷- مشرکان و عمل صالح ۱۶۸۲
- ۱۱۹۸- معرضان از عمل صالح ۱۶۸۲
- ۱۱۹۹- ملاک ارزش عمل صالح ۱۶۸۴
- ۱۲۰۰- ملاک قبول عمل صالح ۱۶۸۴
- ۱۲۰۱- ملاکهای عمل صالح ۱۶۸۴
- ۱۲۰۲- منشأ تسهیل عمل صالح ۱۶۸۴
- ۱۲۰۳- موارد عمل صالح ۱۶۸۶
- ۱۲۰۴- موجبات عمل صالح ۱۶۸۸
- ۱۲۰۵- نشانه های عمل صالح ۱۶۹۰
- ۱۲۰۶- نقش بهترین عمل صالح ۱۶۹۱
- ۱۲۰۷- نقش عمل صالح ۱۶۹۲
- ۱۲۰۸- نورانیت عمل صالح ۱۶۹۲
- ۱۲۰۹- وعده قبول عمل صالح ۱۶۹۲
- ۱۲۱۰- هدایت به عمل صالح ۱۶۹۴
- ۱۲۱۱- هدف عمل صالح ۱۶۹۴
- ۱۲۱۲- آثار عمل ناشایست ۱۶۹۴
- ۱۲۱۳- عمل ناشایست ۱۶۹۴
- درباره مرکز ۱۶۹۹

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد 71

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتالی: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 207 - 10

10_ تفاوت عمیق میان انسان ها و تقسیم بندی آنها بر مبنای جهانی بینی، عقیده، عمل و اخلاق

و من الناس من يقول... ربنا اتنا... من يعجبك... من يشري

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 21 - 8

8_ عقیده، خاستگاه اعمال انسان

یکفرون... و یقتلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 12

12_ اعتقاد به حضور اعمال نیک و بد آدمی در قیامت، عامل پرهیز از قهر خداوند

یوم تجد کل نفس... و يحذرکم الله نفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 34 - 6

6_ آگاهی گسترده خداوند از عملکرد انسان ها در برابر انبیا

اطيعوا الله و الرسول . . و الله سمیع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 1

2 - آل عمران - 3 - 53 - 3

3_ توجه به ربوبیت خدا ، برانگیزنده انسان به دعا

رَبَّنَا اٰمَنَّا بِمَا اَنْزَلْتَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 70 - 6

6_ نکوهش دوگانگی میان علم و عمل

لَمْ تَكْفُرُوْنَ بِآيَاتِ اللّٰهِ وَ اَنْتُمْ تَشْهَدُوْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 83 - 13

13_ توجّه به رجوع قهری تمامی موجودات به سوی خداوند ، زمینه ای برای پذیرش دین خداوند

اَفْغِيْرْ دِيْنَ اللّٰهِ .. و الْيٰهٖ يَرْجِعُوْنَ

جمله «و اليه ..» به منزله دلیلی است برای لزوم پذیرش دین خداوند، که از جمله «افغیر دین ...» به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 98 - 8

8_ توجّه به نظارت و آگاهی خداوند بر اعمال انسان ، عامل بازدارنده از کفر به آیات خداوند

و اللّٰهُ شَهِيدٌ عَلٰی مَا تَعْمَلُوْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 99 - 12

12_ نظارت دقیق خداوند بر اعمال انسانها

و مَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 104 - 12

12 - بیان فرجام و آثار مثبت اعمال خیر، از شیوه های قرآن برای سوق دادن انسان ها به آن اعمال

و لتکن منکم امه . . . و اولئک هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 108 - 1

1 - بیان آثار و نتایج رفتار انسان ها - مؤمن و کافر - در قیامت، از آیات حق الهی

یوم تسودّ . . . تلک ایات اللّٰه تتلوها علیک بالحق

ص: 2

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 10

10 _ توجه به دانایی گسترده و همواره خداوند ، برانگیزنده آدمی به سوی اعمال خیر و رعایت تقوای الهی

و ما يفعلوا من خیر فلن یکفروه و اللّٰه علیم بالمتّین

به نظر می رسد هدف از تذکر به دانایی خدا و اعمال نیک و پاداش دهی به آن، برای تشویق و ترغیب به آن اعمال نیک باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 117 - 1,2,5,7,10

1 _ آنچه اهل کفر در این دنیا انفاق می کنند ، همچون باد سرد سُوزانی است که بر زراعت قوم ستمکارِ بر خویش بوزد و آن را نابود سازد .

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا .. فاهلکته

2 _ کفر ، موجب محرومیت آدمی از ثمره انقاقات (اعمال خیر) خویش

انّ الذّین کفروا .. مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا ... فاهلکته

5 _ بی ثمر بودن انفاق های اهل کفر ، نمونه ای از کارا نبودن امکانات مادی ، در بی نیاز ساختن آنان از خدا

انّ الذّین کفروا لن تغنی عنهم اموالهم .. من اللّٰه ... مثل ما ینفقون ... کمثل ری

7 _ انگیزه کافران در انفاق های خویش ، رسیدن به زندگی پست دنیاست . *

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا

تعمید انفاق به حیات دنیا، می تواند گویای انگیزه کافران به انفاق در محدوده حیات دنیا باشد.

10 _ بی ثمری انفاق (اعمال خیر) و دستاورد های اهل کفر ، ناشی از عملکرد آنان است و نه از جانب خداوند .

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم .. و ما ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 120 - 14,15

14_ توجه به احاطه خداوند بر تمامی اعمال و رفتار دشمنان دین، از عوامل تقویت روحیه مسلمانان در برخورد با آنان

تمسککم .. انّ الله بما يعملون محیط

جمله «انّ الله ..» علاوه بر بیان احاطه علمی خداوند، برای این هدف نیز بیان شده است که مبدا مسلمانان پس از اینکه کینه توزی کافران برای آنان افشا شد، مضطرب شوند و روحیه خود را ببازند.

15_ انسان و اعمال و رفتارش، در محضر خداوند

انّ الله بما يعملون محیط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 122 - 11

11_ پذیرش ولایت خداوند، از بین برنده هر نوع سستی در انجام وظایف دینی

اذ همّت .. و الله وليّهما

«و الله وليّهما»، با لحن اعتراض گونه اش (در حالی که خداوند سرپرست و حمایت کننده شماست، سستی چرا؟) به این نکته

ص: 3

اشاره دارد که پذیرش ولایت الهی و اعتقاد به آن، مانع از هر گونه سستی در راه انجام وظایف الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 133 - 6,7,19

6 - نیل به آمرزش الهی و بهشت تقوایبندگان، برانگیزنده اهل ایمان به اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

یا ایها الذین امنوا .. و اطیعوا الله و الرسول ... سارعوا الی مغفره من ربکم

جمله «سارعوا الی ...»، بعد از امر به اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)، برای ایجاد انگیزه و نیز تشویق مؤمنان به پیروی از خدا و پیامبرش است.

7 - امید نیل به آمرزش الهی و بهشت، برانگیزنده اهل ایمان برای شرکت در نبرد با دشمنان

یا ایها الذین امنوا .. و اطیعوا الله و الرسول ... سارعوا الی مغفره من ربکم

چون آیات پیشین درباره نبرد و رویارویی با کافران بود، گویا آیات مورد بحث به منظور دستورالعملی است برای اینکه جامعه ایمانی را به گونه ای تربیت کند که دیگر همچون نبرد اُحد، دلبسته به دنیا نباشد و دچار دلهره و ترس نگردد تا همیشه بر دشمنان دین غالب شود.

19 - انجام فرایض دینی، وسیله آمرزش گناهان

سارعوا الی مغفره من ربکم

امیرالمؤمنین علی (ع) درباره «سارعوا الی مغفره من ربکم» فرمود: الی اداء الفرائض.

مجمع البیان، ج 2، ص 836؛ نورالثقلین، ج 1، ص 389،

354.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 5

5 - توجه به سنت های الهی در فرجام شوم تکذیب کنندگان دین خداوند، از میان برنده هر گونه حزن و اندوه و سستی از جامعه ایمانی

فسیروا .. فانظروا کیف کان عاقبه المکذبین ... و لاتهنوا و لاتحزنوا

اگر جمله «و لا- تهنوا . . .»، عطف بر جمله «فانظروا كيف ...» باشد، معنای این دو آیه چنین می شود: شما محزون نباشید، عاقبت تکذیب کنندگان آیات الهی (دشمن شما مسلمانان)، نابودی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 9

9_ اشتیاق مؤمنان به حضور در میدان جهاد و شهادت، پس از آگاهی از درجات شهدای بدر

و لقد كنتم تمنون الموت من قبل

امام باقر (ع) درباره آیه فوق فرمود: فانّ المؤمنین لما اخبرهم الله بالآذی فعل بشهائهم یوم بدر و منازلهم من الجنّه رغبوا فی ذلك فقالوا اللهم ارنا القتال نستشهد فيه.

تفسیر قمی، ج 1، ص 119؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 319، ح 1.

ص: 4

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 145 - 15

15 _ سپاسگزاری نعمت های الهی ، برانگیزنده آدمی به جهاد و انجام تکالیف دینی

و من یرد ثواب الدنیا . . . و من یرد ثواب الاخره . . . و سنجزی الشاکرین

به نظر می رسد خداوند مجاهدان را به سه دسته تقسیم کرده است و جمله «سنجزی الشاکرین»، بیانگر دسته سوم می باشد. یعنی آنان که نه ثواب دنیا انگیزه جهاد آنهاست و نه ثواب آخرت، بلکه انگیزه آنان از جهاد تنها سپاسگزاری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 147 - 10

10 _ توجّه به « ربوبیت » خداوند ، برانگیزنده انسان به دعا و درخواست از او

ربّنا اغفر لنا ذنوبنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 25, 26

25 _ آگاهی خداوند به جزئیترین حرکت ها و رفتار آدمی

و الله خبیر بما تعملون

«خبیر» به کسی گفته می شود که عالم به زوایای مخفی و باطنی باشد.

26 _ توجّه به دانایی خداوند به جزئیترین اعمال ، زمینه ساز پرهیز از رفتار های ناپسند (فرار از جنگ و . . .)

اذ تصعدون و لا تلون . . . و الله خبیر بما تعملون

جمله «و الله . . . »، برای ترغیب مخاطبان به پرهیز از اعمال ناپسند و تشویق به اعمال نیکو و خداپسند است که با توجّه به مورد آیه، مراد فرار از جنگ و نافرمانی از دستورات نظامی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 156 - 14

14_ بینایی خداوند به رفتار و کردار بندگان

و الله بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 157 - 11

11_ ایمان به مقدر بودن مرگ و حیات، و شناخت ارزش والای شهادت، آسان کننده حرکت به سوی نبرد با دشمنان دین

و الله یحیی و یمیت .. و لمن قتلتم فی سبیل الله او متّم لمغفره من الله و رحمه

خداوند با بیان دو نکته مؤمنان را به جهاد ترغیب می کند: 1_ مرگ و حیات به دست خداست و عوامل طبیعی تعیین کننده نیست. 2_ جان باختگان در راه خدا، آمرزیده و مشمول رحمت خاص خداوند هستند. بنابراین، مؤمنان با ایمان به این دو معنا، هرگز تردیدی برای شرکت در جهاد نخواهند داشت.

ص: 5

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 163 - 5,7,8

5_ بینایی کامل خداوند بر رفتار و کردار انسانها

و الله بصیر بما یعملون

7_ هشدار خداوند به مردم نسبت به اعمال و رفتارشان

و الله بصیر بما یعملون

8_ توجه به بینایی گسترده خداوند بر اعمال و رفتار آدمی ، برانگیزنده وی به جلب رضایت خداوند و پرهیز از موجبات خشم او

افمن اتّبع رضوان الله کمن بآء بسخط من الله . . . و الله بصیر بما یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 166 - 4

4_ جریان افعال ارادی بندگان به اذن خداوند

قل هو من عند انفسکم . . . و ما اصابکم . . . فباذن الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 9

9_ تفاوت مؤمنان مجاهد ، از نظر عملکرد و پاداش

لا یضیع اجر المؤمنین. الّذین استجابوا لله... للّذین احسنوا منهم و اتّقوا اجرع

اگر «الذین» صفت برای «المؤمنین» باشد، مؤمنان به دو گروه تقسیم شده اند: آنان که دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را برای جهاد پذیرفتند، ولی از تقوا و احسان لازم برخوردار نبودند؛ و آنان که دعوت را پذیرفتند و دارای احسان و تقوا نیز بوده اند. «اجر عظیم»، مخصوص گروه دوم است و به دلیل «انّ الله لا یضیع اجر المؤمنین»، گروه اول نیز دارای پاداش هستند؛ اما نه پاداش عظیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 177 - 5

5_ قدرت مطلق خداوند و آسیب ناپذیری وی از عملکرد کافران

انّ الذّین اشتروا الکفر بالایمان لن یضروا الله شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 26

26_ آگاهی کامل و دقیق خداوند به تمامی اعمال و رفتار انسان

والله بما تعملون خبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 182 - 11

ص: 6

11_ اختیار آدمی، در اعمال و رفتار خویش

ذلک بما قدّمت ایدیکم و انّ اللّٰه لیس بظلام للعبید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 187 - 15

15_ دنیاپرستی از موانع انجام تکالیف و عمل به میثاق خداوند

لتبیننّه . . . فنبذوه ... و اشتروا به ثمنًا قليلًا

ظاهراً جمله «و اشتروا به . . .»، بیانگر علّت رهاسازی کتب آسمانی و وفادار نبودن به پیمان الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 188 - 1،2

1_ ناپسندی عجب و شادمانی انسان از اعمال خویش

لا تحسبنّ الذّٰین یفرحون بما آتوا . . . فلا تحسبنّهم بمفازة من العذاب

2_ شادمانی عالمان اهل کتاب از کتمان حقایق کتب آسمانی برای مردم

و اذ اخذ اللّٰه میثاق . . . و لا تکتُمونه ... لا تحسبنّ الذّٰین یفرحون بما آتوا

برخی برآند که مراد از «الذّٰین»، اهل کتاب هستند؛ چنانچه در آیه قبل از آنان سخن رفت. و مراد از «ما آتوا» (آنچه را انجام دادند)، همان کتمان حقایق و پشت سر انداختن کتابهای آسمانی و میثاق الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 195 - 15

15_ ناروایی تبعیض بین مرد و زن، در اجرت کاری یکسان*

انّی لا اضعی عمل عامل منکم من ذکر او انثی بعضکم من بعض

2- آثار اجتماعی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16- دستیابی جامعه به امنیت، رشد و رفاه اقتصادی و یا ابتلای آن به فقر، گرسنگی، ناامنی و ترس، در گرو اعمال افراد آن جامعه است

و ضرب الله مثلاً قریه كانت ءامنه مطمئنّه .. فكفرت بأنعم الله فأذقها الله لباس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 14 - 3

3 - حرکت یک فرد جامعه، در صورت رضایت و تشویق دیگران، حرکتی مستند به تمام افراد آن جامعه است.

ص: 7

انبعث أشقيها .. فعقروها

در آیات پیشین، از حرکت شقی ترین فرد قوم ثمود، سخن به میان آمد و این آیه پی کردن را به تمام ثمودیان نسبت داده است. از آن جا که فعل «انبعث»، بیانگر نقش تشویقی دیگران است، باید گفت: استناد «عقروها» به تمام ثمودیان، به جهت رضایت و تحریک آنان بوده است.

3- آثار اجتماعی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 1

1- ایمان و عمل صالح موجب نفوذ محبوبیت شخص مؤمن در دل های مردم است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وِدًّا

«وَدًّا» به معنای میل و محبت است. و مراد از آن، به قرینه «لَهُم»، محبتی است که خداوند برای مؤمنان در دل های دیگران قرار می دهد.

4- آثار اجتماعی عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 77 - 8

8- هلاکت و بدبختی جوامع بشری ، بازتاب زشت کاری و رفتار نامناسب خود آنها است .

الَّذِينَ كَذَّبُوا بـِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند دو عامل (تکذیب آیات الهی و سوء پیشینه) را موجب هلاکت برشمرد و هر دو عامل را به خود انسان نسبت داد.

5- آثار اخروی اعراض از عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 3

3- بی ایمانی و کناره گیری از اعمال صالح ، ظلمی است که در قیامت گریبان گیر انسان خواهد شد .

وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا . وَ مَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ

ظاهر تقابل بین این آیه و آیه قبل، این است که موضوع این آیه، دسته مقابل ظالمان است.

ص: 8

6- آثار اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 8

8 - صحنه قیامت ، صحنه مشاهده اعمال دنیوی و دیدن نتایج آن است .

کذلک یربهم الله أعمالهم حسرت

فعل «یری» می تواند از رؤیت به معنای دیدن با چشم باشد. بر این مبنا معنای جمله «کذلک...» چنین می شود: خداوند اعمال مشرکان (و یا نتایج اعمالشان) را به آنان نشان خواهد داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 42 - 4

4 - عصیان از فرمان های پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موجب سرافکنندگی و شرمساری مرگبار در قیامت

و عصوا الرسول لو تسوی بهم الارض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 18

18 _ اعمال و رفتار هر یک از گمراهان و هدایت یافتگان دارای بازتاب و سزایی مناسب در قیامت

فینبئکم بما کنتم تعملون

هدف از جمله «فینبئکم بما...» ترغیب مردمان به هدایت و پذیرش تعالیم قرآن و تهدید کفرپیشگان و منحرفان به عذاب است و چون مجرد آگاه سازی به اعمال و کردار برای تهدید و ترغیب کافی نیست بنابراین جمله «فینبئکم» کنایه از پاداش دهی و به کیفرسانی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 31 - 13

13 _ آدمی در قیامت گرفتار پیامدهای اعمال خویش است.

و هم یحملون أوزارهم علی ظهورهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 132 - 2

2_ درجات اخروی انسان و جن بازتاب اعمال دنیوی ایشان است.

و لكل درجات مما عملوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 139 - 9

9_ عقاید و اعمال آدمی، در روز قیامت دامنگیر او خواهد شد.

سیجزیهم و صفهم

ص: 9

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 51 - 4

4_ اعمال انسان ، اندوخته ها و پیش فرستاده هایی است که دارای آثاری مثبت یا منفی در لحظه مرگ و پس از آن است .

ذوقوا عذاب الحریق. ذلک بما قدمت أیدیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 105 - 10

10_ باخبر شدن انسان ها در قیامت از حقیقت و بازتاب اعمال دنیوی خویش

فینبئکم بما کنتم تعملون

مراد از «ما کنتم تعملون» می تواند ظاهر اعمال نباشد ؛ چه اینکه انسانها از ظاهر اعمال خویش باخبرند و آنچه را نمی دانند، حقیقت اعمالشان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 8 - 4

4_ سرنوشت انسان (سعادت و شقاوت اخروی) در گرو اعمال و کردار اوست .

أولئک مأویهم النار بما کانوا یکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 27 - 10

10_ سرنوشت خوب و بد انسان در آخرت ، بستگی به عملکرد او دارد .

و الذین کسبوا السیئات .. أولئک أصحاب النار هم فیها ځلدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 30 - 3

3_ دنیا ، جایگاه عمل برای جهان آخرت است .

هنالك تبلوا كل نفس ما أسلفت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 15

15- كیفر های الهی ، در آخرت ، بازتاب اعمال انسان است .

و وجدوا ما عملوا حاضراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 39 - 2

ص: 10

2- قیامت ، روز حسرت و افسوس آدمیان بر عملکرد خویش در دنیا است .

و أنذرهم يوم الحسره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 68 - 4

4 نزدیکی ها و جدایی ها در صحنه قیامت ، بر اساسا سنخیت های فکری و عملی خواهد بود .

لنحشرنهم والشیء طین ثم لنحضرنهم

پیوستن منکران معاد به صف شیاطین در قیامت، به جهت سنخیتی است که در این از نظر فکری و عملی، در بین این دو طائفه به وجود آمده است. ذکر شیاطین در این آیه، برای بیان همین سنخیت و نتیجه ای است که از آن در صحنه قیامت بروز می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 69 - 6

6- سرکشان و عصیان گران در قیامت ، هر یک برای چشیدن عذاب ، گرفتار مرحله ای مناسب با کردار خویش خواهند بود .

ثم لننزعن من کل شیعه ایتهم اشد

جمله «لننزعن...» دلالت دارد که بیرون کشیدن فردی که از دیگران گنه کارتر است، تا آنجا ادامه خواهد یافت که هر یک از عصیان گران در جایگاه مناسب خویش قرار گیرند و کیفر ببینند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 69 - 3

3 - داوری خدا در قیامت ، بر اساس علم کامل او به کردار آدمیان است .

اللّه أعلم بما تعملون . اللّه یحکم بینکم یوم القیءمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 102 - 1،4

1 - سنگینی کفه ترازوی اعمال خود انسان ، تنها عامل مؤثر در سرنوشت وی در قیامت

فمن ثقلت موزينه فأولئك هم المفلحون

4- هر نوع عمل انسان، دارای معیار و میزانی مخصوص در قیامت

فمن ثقلت موزينه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 103 - 3,5

3- نقش اساسی ایمان و عملکرد انسان، در رقم خوردن سرنوشت ابدی اش

فمن ثقلت موزينه فأولئك هم المفلحون . و من خفت موزينه فأولئك الذين خسروا أنفسهم

5- بازتاب عادلانه عملکرد دنیوی انسان ها در آخرت

فمن ثقلت موزينه فأولئك هم المفلحون . و من خفت موزينه ... في جهنم خلدون

ص: 11

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 18 - 13

13 - رفتار و کردار خود انسان ها ، تعیین کننده سرنوشت آنان در قیامت

ءَأْتُمْ أَضَلَلْتُمْ .. أم هم ضلّوا السبيل ... ولکن متّعتهم وءاباءهم حتّٰی نسوا الذک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 23 - 3

3 - سرنوشت هر کسی به روز رستاخیز ، درگرو اعمال او خواهد بود .

وقدمنا إلی ما عملوا من عمل فجعلنّه هباء منثورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 27 - 8

8 - رستگاری اخروی مردمان ، وامدار چگونگی سیر و سلوک آنها در دنیا

یَـلِیتِنِی اتَّخَذتْ مَعَ الرَّسُولِ سَبِیلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 90 - 13

13 - اعمال آدمی ، تنها معیار ارزش و داوری در قیامت

هل تجزون إلاً ما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 23 - 15

15 - آگاهی یافتن بر اعمال دنیوی و دیدن نتایج آن ، از اهداف معاد است .

إلینا مرجعهم فننبّئهم بما عملوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - عمل ، در کسب مدارج اخروی ، دارای نقشی برتر و اساسی است .

فلهم جنت المأوی . . . بما كانوا يعملون

با این که آیه، ایمان و عمل صالح را با هم آورده است اما در پایان، عمل را با ذکر «باء» سببی عامل ورود به بهشت معرفی می کند. از این مطلب استفاده می شود که عمل، عمل دارای نقش بیشتری در سعادت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 37 - 5

ص: 12

5- رفتار انسان ها در دنیا ، تعیین کننده سرنوشت آنان در آخرت است .

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الدَّيْنِ الَّتِي كُنَّا نَعْمَلُ فِيهَا مِنْ قَبْلُ لَعَلَّآ نَكُونُ مِنَ السَّالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 12 - 11، 7

7- رفتار و کردار خوب و بد انسان ، در عالم ، موجود بوده و پیشاپیش به جهان آخرت فرستاده می شود .

و نكتب ما قدموا وءاءت رهم

برداشت یاد شده از تعبیر «ما قدموا» (آنچه پیش فرستاده اند) _ که درباره اعمال انسان ها است _ استفاده شده است. در این تعبیر، اعمال انسان به اشیایی که به جهان آخرت پیش فرستاده می شود، تشبیه شده است؛ همان گونه که مسافر، بارهای خود را از پیش به مقصد می فرستد.

11 - رفتار و آثار برجای مانده از انسان در دنیا ، تعیین کننده سرنوشت اخروی او است .

إِنَّا نَحْنُ نَحْيُ الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا .. أَحْصِينَ هـ فِي إِمَامٍ مَّبِينٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 54 - 5، 3

3- مقدار مجازات الهی در قیامت ، بسته به میزان اعمال انسان ها و متناسب با کم و کیف آنها است .

و لا تجزون إلا ما كنتم تعملون

در برداشت یاد شده «ما» در «ما كنتم» مجرور به مضاف محذوف دانسته شده و تقدیر آن می تواند چنین باشد: «و لا تجزون إلا علی وفاق ما كنتم تعملون و علی مقدره».

5 - تجسم اعمال آدمیان ، به صورت کیفر و پاداش در آخرت

فالیوم لا تغلبون نفس شیئاً و لا تجزون إلا ما كنتم تعملون

آمدن تعبیر «لا تجزون إلا ما» به جای «لا تجزون إلا بما كنتم تعملون» (با ذکر «باء» مقابله)، می تواند بیانگر این حقیقت باشد که خودِ اعمال آدمی در روز رستاخیز، به صورت کیفر و پاداش به او برگردانده خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- بهشت و نعمت ها و خوشی های آن ، نتیجه و پاداش کردار انسان ها در دنیا است .

و لا تجزون إلا ما كنتم تعملون . إنَّ أصحَّ ب الجنَّة اليوم فی شغل ف_كهون

از ارتباط میان این آیه _ که سخن از بهشت و نعمت های آن است _ و آیه پیش _ که درباره پاداش مطابق رفتار و کردار بود _ برداشت یاد شده به دست می آید.

4- رفتار و کردار انسان ها ، تعیین کننده سرنوشت اخروی آنان است .

و لا تجزون إلا ما كنتم تعملون . إنَّ أصحَّ ب الجنَّة اليوم فی شغل ف_كهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - سرنوشت انسان در قیامت ، در گرو نوع تلاش و چگونگی رفتار او در دنیا است .

و بدا لهم سيئات ما كسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 74 - 13

13 - عمل ، رقم زنده سرنوشت اخروی انسان

نتبوا من الجنة حيث نشاء فنعم اجر العـملین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 17 - 2,3

2 - کیفر و پاداش الهی در قیامت ، معلول چگونگی رفتار خوب و بد انسان ها است .

اليوم تجزي كل نفس بما كسبت

«باء» در «بما كسبت» برای سببیت است؛ یعنی، «تجزي بسبب ما كسبت و جزاء مناسباً لما كسبت».

3 - رفتار انسان و استحقاق وی برای کیفر و پاداش ، اساس و مبنای جزای الهی در آخرت

اليوم تجزي كل نفس بما كسبت

از این که خداوند در پاداش و کیفر، مسأله کسب و تلاش انسان را مطرح ساخته است (بما كسبت) استفاده می شود که همین اساس پاداش و کیفر آدمیان است؛ نه چیز دیگر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 2

2 - عمل و نوع رفتار آدمی ، معیار کیفر و جزای اخروی او است .

من عمل سيئه فلا يجزي الا مثلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 5

5- بیم و هراس انسان ها در قیامت ، از عملکرد و دستاورد خود آنان است .

تری الظ_لمین مشفقین ممّا کسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 41 - 2

2- سرنوشت انسان در قیامت ، تنها در گرو عملکرد خود او است .

یوم لایغنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 28 - 13

ص: 14

13 - جزای انسان ها در قیامت ، براساس عملکرد دنیوی آنان است .

الیوم تجزون ما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 19 - 14، 3، 4

3- مراتب انسان ها در آخرت ، متناسب با عمل و کارکرد آنان ؛ بر خلاف مراتب دنیوی ایشان

و لکلّ درجّت ممّا عملوا

با توجه به این که آیه شریفه، در مقام توصیف حالات انسان در آخرت است؛ انگشت نهادن بر «مّمّا عملوا» ممکن است درصدد مقایسه میان دنیا و آخرت و بیان تفاوت های این دو زندگی باشد.

4- عمل هر فرد ، منشأ و ملاک اصلی تعیین مراتب و جایگاه اخروی او

و لکلّ درجّت ممّا عملوا

«من» در «مّمّا عملوا» می تواند نشویه باشد.

14- جنیان نیز همانند انسان ها ، دارای درجات اخروی و دریافت کننده نتایج اعمالشان در قیامت

أمم قد خلت من قبلهم من الجنّ و الإنس . . . و لکلّ درجّت ممّا عملوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 29 - 5

5_ کیفر های اخروی نتیجه قهری عملکرد خود کافران ، و نه ظلمی از سوی خدا بر ایشان

قدّمت إلیکم بالوعید . . . و ما أنا بظلم للعبيد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 19 - 6

6 - عملکرد دنیوی آدمیان ، ملاک اصلی سعادت و شقاوت اخروی ایشان

إنّما تجزون ما کنتم تعملون . . . هنیءا بما کنتم تعملون

واژه «کنتم» (با فعل ماضی) اشاره به جهان گذشته (دنیا) دارد و تصریح به اعمال دنیوی، می‌رساند که تأثیر اصلی در سعادت و شقاوت عمل آدمی، در دنیا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 26 - 6

6 - تأکید بهشتیان، به نقش عملکرد دنیوی آنان در سعادت اخروی ایشان

قالوا إنا كنا قبل في أهلنا مشفقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 18 - 8، 7، 4

4 - اعمال آدمی، پیش فرستاده‌های او به جهان آخرت

ص: 15

و لتنظر نفس ما قدمت لغد

7- قیامت ، روز دریافت نتایج اعمال دنیوی است .

و لتنظر نفس ما قدمت لغد

واژه «غد»، اشاره به قیامت دارد.

8- روز برخورداری انسان از نتایج اعمال خویش (قیامت) ، چون فردا نزدیک است .

و لتنظر نفس ما قدمت لغد

کاربرد واژه «غد» برای «قیامت»، بیان کننده معنای یاد شده است؛ چرا که نزدیک ترین روز به انسان «فردا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 43 - 5,6

5- برخورداری تقوای پیشگان از موهبت های بهشت ، نتیجه عملکرد خود آنان است .

كلوا و اشربوا هنيئاً بما كنتم تعملون

6- سرنوشت اخروی بشر ، در گرو رفتار و کردار دنیوی او است .

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّ ل... هنيئاً بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 26 - 3

3- سرنوشت انسان در آخرت ، براساس کردار او در دنیا است .

جزاء وفاقاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 29 - 4

4- مجازات هر کس در جهان آخرت ، براساس کردار ها و عقاید او است .

و كلّ شيء أحصينّه كتّباً

بیان ثبت همه چیز _ که مصداق یقینی آن به قرینه آیات پیشین، کردار و عقیده جهنمیان است _ در واقع تهدیدی برای خطاکاران و هشدار به همه انسان ها است که افکار و رفتارشان، روزی بر آنان عرضه خواهد شد و ایشان کیفر آن را خواهند دید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 14، 9، 7

7 - کردار انسان _ نیک یا بد _ اندوخته ها و پیش فرستاده هایی است که در قیامت اثر می بخشد .

ما قَدِّمَت یداه

مراد از کلمه «یداه» (دو دست او) _ به نحو مجاز _ تمام اعضا و ابزاری است که انسان اعمال خود را با آن انجام می دهد.

9 - قیامت ، روز تجسم اعمال و ظهور دست مایه ها و تلاش های انسان

یوم ینظر المرء ما قَدِّمَت یداه

14 - کیفر های کافران در آخرت ، بر پایه کردار آنان در دنیا است .

ص: 16

ما قَدِّمَت يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَـلَيْتَنِي كُنْتُ تَرَبًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 14 - 5

5 - کردار های دنیایی انسان ، تعیین کننده فرجام اخروی او است .

علمت نفس ما أَحْضَرْت

خبر دادن از علم انسان به کردار خود در قیامت، هشدار به بازتاب اخروی آن کردار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 5 - 6,7

5 - انسان در دنیا ، پیش فرستنده دستاورد خویش و ذخیره سازنده آن برای صحنه حسابرسی اعمال

علمت نفس ما قَدِّمَت

6 - انسان در برابر کردار خویش و بازتاب آن ، حتی آنچه پس از مرگ او پدیدار می گردد ، مسؤول است .

علمت نفس ما .. أْخَرْت

7 - کردار های دنیایی انسان ، در قیامت کارساز و تعیین کننده فرجام اخروی او است .

علمت نفس ما قَدِّمَت وَأْخَرْت

خبر از علم انسان به کردار خود در قیامت، هشدار به بازتاب اخروی آن کردارها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 6 - 5

5 - در قیامت ، هر انسانی با کردار خویش ، مواجه شده و سزای آن را خواهد دید . *

كِدْحًا فَمَلَّـقِيه

ضمیر مفعولی در «فملاقیه» ممکن است به «کدحاً» برگردد؛ در این صورت احتمال می رود مراد ملاقات جزای عمل بوده و از باب مبالغه، به ملاقات خود عمل، تعبیر شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 9 - 5

5 - احساس رضایت و خشنود بودن از عاقبت کار و تلاش خویش ، از زمره نعمت های الهی در آخرت است .

ناعمه . لسعیها راضیه

جمله «لسعیها راضیه» و جمله های پس از آن، توضیح وصف «ناعمه» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 24 - 5,6,7

5 - انجام دادن کار های سودمند برای آخرت ، تنها در دنیا امکان پذیر است .

ی_لیتئی قَدَمَت لِحیاتی

ص: 17

6- پی بردن اهل محشر، به نتیجه بخش بودن کار های دنیا در آخرت

یومئذ یتذکر الإنس ن... یقول ی لیتی قَدَمَت لِحیاتی

جمله «یقول...» یا حال برای «الإنسان» و یا بدل اشتمال برای «یتذکر» است. در هر دو صورت، برداشت یاد شده استفاده می شود.

7- کردار انسان در دنیا، ذخیره هایی ماندگار و تعیین کننده فرجام او در آخرت

قَدَمَت لِحیاتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 19 - 3

3 - جایگاه استقرار مردم در آخرت، براساس کردارشان، به آنان اختصاص خواهد یافت .

أولئك أصحاب الميمنة .. هم أصحاب المشئمة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 6 - 6

6 - پاداش ها و کیفر های آخرت، چیزی جز کردار انسان نیست .

یصدر الناس أشتاتاً لیروا أعم لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 7 - 3

3 - سرنوشت هر کس در آخرت، وابسته به کردار او در دنیا است .

فمن يعمل مثقال ذره خیراً یره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 8 - 3

3 - سرنوشت هر کس در آخرت، وابسته به کردار او در دنیا است .

و من يعمل مثقال ذره شراً یره

7- آثار اخروی عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 90 - 3

3 - کردار نیک و بد آدمی ، همراه و ملازم وی در صحنه قیامت

من جاء بالحسنة . . . و من جاء بالسئته

«با» در «بالحسنة» و «بالسئته» می تواند برای مصاحبت باشد، نه تعدیه. بنابراین «من جاء بالحسنة...»؛ یعنی، کسی که با کار

ص: 18

نیک بیاید و «و من جاء بالسیئه»؛ یعنی، کسی که با کردار بد حاضر شود.

8- آثار اخروی عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 32

32 - هر کار خیری، ذخیره ای است که انسان در این جهان، برای حیات اخروی خویش می فرستد .

و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند الله هو خیراً

9- آثار اخروی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 11

11 - مؤمنان به خدا و قیامت و دارندگان عمل صالح، در قیامت هیچ ترس و اندوهی نخواهند داشت .

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صالحاً . . . و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

به قرینه «فلهم أجرهم عند ربهم» می توان گفت: ظرف «لا خوف علیهم . . .» قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 1

1 - مؤمنان ی که دارای اعمالی صالح باشند، در قیامت از هرگونه تباهی و کاستی در ثمره کار خویش مصون خواهند بود .

و من یعمل من الصالحات و هو مؤمن فلا یخاف ظلماً و لا هضماً

«هضم»؛ یعنی، ناقص کردن و کاستن (مصباح). بنابراین «لا یخاف ظلماً و لا هضماً»؛ یعنی، نه کسی ستمی بر او روا می دارد تا به ناحق او را مؤاخذه کند و نه نقصان و کاستی در جزای عمل او پدید می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 102 - 2

2 - تنها عقاید درست و اعمال صالح، دارای وزن و مقدار در قیامت

فمن تقلت موزينه فأولئك هم المفلحون

با توجه به این که فلاح و رستگاری در نتیجه ایمان و عمل صالح به دست می آید و در این آیه، تنها کسانی رستگار دانسته شده اند که از میزانی سنگین برخوردار باشند، برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 89 - 1

ص: 19

1 - کار های شایسته انسان ، در دنیا دارای ثمره ای برتر برای خود وی در آخرت

من جاء بالحسنة فله خير منها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 67 - 2

2- رستگاری و سعادت اخروی ، در گرو توبه ، ایمان و عمل صالح

فأما من تاب و ءامن و عمل صـلحاً فعسى أن يكون من المفلحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 37 - 6

6 - انجام اعمال صالح ، شرط نجات از دوزخ و آسودگی در آخرت است .

ربنا أخرجنا نعمل صـلحاً غير الذى كُنا نعمل أولم نعملكم ما يتذكر فيه من تذکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 11

11 - امنیت و آرامش در عرصه قیامت ، ره آورد ایمان و عمل صالح است .

ترى الظـلمين مشفقين . . . و الذين ءامنوا و عملوا الصـلحـت فى روضات الجنّات

از مقابله دو گروه ستمکاران و مؤمنان و این که آیه شریفه هراس را به ستمکاران نسبت داده است، می توان استفاده کرد که مؤمنان در عرصه قیامت ترسی نداشته و در امنیت به سر خواهند برد.

10- آثار اخروی عمل گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 97 - 7

7- تأثیر عقیده و عمل گمراهان حق ناپذیر ، در قوای ادراکی و حسى (چشم ، گوش و زبان) آنان به هنگام حشر در قیامت

و نحشرهم يوم القىـمه على و جوههم عمياً و بكمأ و صمأ

11- آثار اخروی عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 11

11 - اعمال ناروای آدمیان در قیامت ، به صورت حسرتی مجسم در پیش روی آنان قرار خواهد گرفت .

كذلك يريهم الله أعمالهم حسرت عليهم

ص: 20

برداشت فوق بر این اساس است که: «یری» از رؤیت قلبی باشد. در این صورت «حسرات» مفعول سوم برای «یری» خواهد بود و معنای جمله چنین می شود: خداوند اعمال مشرکان را به صورت حسرت‌هایی، بر آنان جلوه گر خواهد ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 90 - 3,5

3 - کردار نیک و بد آدمی ، همراه و ملازم وی در صحنه قیامت

من جاء بالحسنة .. و من جاء بالسئنة

«با» در «بالحسنة» و «بالسئنة» می تواند برای مصاحبت باشد، نه تعدیه. بنابراین «من جاء بالحسنة...»؛ یعنی، کسی که با کار نیک بیاید و «و من جاء بالسئنة»؛ یعنی، کسی که با کردار بد حاضر شود.

5 - کیفر های اخروی و آتش دوزخ ، ظهور و بروز کردار بد خود آدمی

هل تجزون إلا ما كنتم تعملون

جزا دیدن انسان با نفس عمل خود (ما كنتم تعملون) بیانگر این معنا است که ماهیت عمل زشت، خود آتش است که در قیامت برای انسان آشکار می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 84 - 4

4 - وارد شدن به جهان آخرت همراه با اعمال بد ، مایه گرفتار شدن به کیفر الهی است .

و من جاء بالسئنة فلا یجزی .. إلا ما كانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 8

8 - کیفر و عذاب الهی در قیامت ، نتیجه و بازتاب رفتار و کردار زشت خود انسان ها است .

وقیل للظالمین ذوقوا ما كنتم تكسبون

خداوند متعال در این جا چشیدن عذاب را به خود رفتار و کردار نسبت داده است. این مطلب گویای این حقیقت است که عذاب، نتیجه و حاصل خود رفتار آدمی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 9

9- نتیجه و پیامد اصلی عقاید باطل و رفتار زشت انسان ، در قیامت ظهور و بروز پیدا خواهد کرد .

و لعذاب الآخرة أكبر لو كانوا يعلمون

«عذاب» نتیجه طبیعی عقاید باطل و کردار ناپسند انسان است. بر این اساس بزرگ تر بودن عذاب اخروی در مقایسه با عذاب دنیایی، بیانگر این حقیقت است که نتیجه اصلی عقاید و رفتار زشت، در آخرت ظاهر خواهد شد و آنچه در دنیا مشاهده می شود تنها ظهور بخشی از آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 21

1 - ظهور و بروز تمامی اعمال و دستاورد های بد و زشت ستمگران در قیامت

و بدا لهم سیئات ما کسبوا

2 - عذاب سخت و فوق تصور ستمگران در قیامت ، بازتاب کردار و رفتار خود آنان است .

و بدا لهم سیئات ما کسبوا

آمدن ماده «کسب» به جای ماده «فعل»، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

12- آثار استقامت در عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 72 - 2

2 - پایداری و مداومت در اعمال نیک ، مایه راه یابی به بهشت

و تلك الجنة . . . بما كنتم تعملون

با توجه به واژه «کنتم» _ که دلالت بر استمرار دارد _ استفاده می شود برای دستیابی به نعمت بهشتی، باید در انجام اعمال نیک مداومت داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 45

45- از میان اصحاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، تنها پایداران بر طریق ایمان و عمل نیک ، برخوردار از مغفرت و پاداش عظیم الهی اند .

وعد الله الذين ءامنوا وعملوا الصالحات منهم مغفرة و أجرًا عظيمًا

در صورتی که «من» در «منهم» برای تبعیض باشد؛ از آیه شریفه استفاده می شود که از میان کسانی که همراه پیامبرند، تنها بخشی از آنان _ که اهل ایمان و عمل صالح بوده و بر این وصف پایدار می باشند _ از مغفرت و اجر الهی برخوردارند.

13- آثار اعراض از عمل لغو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - دستیابی به سعادت اخروی ، مشروط به روی گردانی از کار های بیهوده و سخنان بی فایده است .

قد أفلح المؤمنون . . . و الذين هم عن اللغو معرضون

«الذین» در آیه فوق عطف بر «الذین» در آیه پیش و در معنای نعت دیگری برای «المؤمنون» می باشد. «لغو» به سخن و کار بیهوده و عبث گفته می شود. «ال» در «اللغو»، «ال» جنس و مفید استغراق است. بنابراین «اللغو» شامل هر سخن بیهوده و هر کار عبث و بی فایده می شود.

ص: 22

14- آثار بررسی فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 18

18- بررسی فرجام امور، دارای نقشی اساسی در ارزش گذاری آن

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا و... جَنَّاتٍ... و الَّذِينَ كَفَرُوا... و النَّارِ مَثْوًى لَهُمْ

از تعبیر «و النار مَثْوًى لَهُمْ» در پایان آیه، چنین استفاده می شود که اگر کسی بخواهد زندگی انسان ها را ارزش گذاری کند، مهم ترین ملاک ارزش گذاری، بررسی فرجام آن است، چنان که در ارزش گذاری زندگی مؤمنان باید به سرانجام نیک آنان (جَنّات تجری.. ..) توجه کرد.

15- آثار پیشگامی در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 18،19

18- پیشی گرفتن در کار های نیک، دعای همراه با رغبت و بیم و نیز خشوع پیامبران (ع)، عامل بهره مندی آنان از موهبت های الهی بود.

و لقد ءاتنا موسى و هرون... إِنْهُمْ كَانُوا يَسْعَوْنَ فِي الْخَيْرِ... و كَانُوا لَنَا خَيْرًا

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته است: 1_ ضمیرهای جمع در جمله «إِنْهُمْ كَانُوا يَسْعَوْنَ...» به پیامبران بازگردد، چه این که آیات پیشین در مورد آنان بود. 2_ جمله «إِنْهُمْ كَانُوا يَسْعَوْنَ...» و جملات بعد، در مقام تعلیل باشد.

19- نقش مؤثر پیشی گرفتن در کار های نیک و دعای همراه با رغبت و امید و خشوع به درگاه الهی، در استجاب دعا

فاستجبنا له... إِنْهُمْ كَانُوا يَسْعَوْنَ فِي الْخَيْرِ... و كَانُوا لَنَا خَيْرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 11 - 2

2 - سبقت و پیشتازی در امور خیر، مایه تقرب به درگاه خداوند در جهان آخرت

و السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ. أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ

16- آثار تباهی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 104 - 1

1- زیان زده ترین مردم، کسانی هستند که تلاش و اعمال دنیایی آنان، پوچ و ضایع است.

ص: 23

الأخسرین أعمَ لآ . الذین ضلّ سعیهم فی الحیوه الدنیا

«أخسر» افعال تفضیل به معنای «زیان کارترین و خسارت زده ترین» است. «ضلّ» به معنای «ضاع» و «هلك» آمده است. لذا «ضلّ سعیهم» یعنی: «تلاش آن ها ضایع و تباه شده است».

17- آثار تجسم عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 17

17- حضور نفس اعمال انسان در قیامت ، پشتوانه اجرای عدالت و نفی کمترین ظلم از ساحت خداوند است .

و وجدوا ما عملوا حاضرًا ولا یظلم ربك أحدًا

بیان حضور اعمال و تجسم آن، علاوه بر ثبت و ضبط در نامه اعمال، جملگی تأکیدی بر دقیق بودن احکام صادره بر قیامت و عادلانه بودن عقوبت های است و گویای این است که اسناد و مدارک کافی و غیر قابل انکاری در قیامت عرضه خواهد شد.

18- آثار تداوم بر عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 6

6 _ استمرار و مداومت بر انجام عمل نیک ، افزون کننده پاداش آن عمل است .

لیجزیهم الله أحسن ما كانوا یعملون

به کارگیری فعل مضارع همراه با «کان» (كانوا یعملون) بیانگر برداشت فوق است.

19- آثار تداوم عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 3 - 3

3- درنگ جاودانه مؤمنان در بهشت ، نتیجه مداومت آنان بر اعمال نیک است .

یعملون الصلحَت . . . مکثین فیہ أبداً

ذکر «ماکثین فیه أبداً» پس از جمله «یعملون الصالحات» _ که بر استمرار دلالت دارد _ می تواند نشاندهنده این مطلب باشد که جاودانگی آنان در بهشت، نتیجه مداومت شان بر اعمال نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 31 - 6

ص: 24

6- برخورداری همسران پیامبر از پاداش مضاعف الهی، منوط به تداوم اطاعت و انجام دادن عمل صالح از سوی آنها است.

و من یقنت منکرت... و تعمل صـ لِحاً نُوتها أجرها مرّتين

فعل مضارع «یقنت» و «تعمل» استمرار را می‌رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 72 - 2

2- پایداری و مداومت در اعمال نیک، مایه راه یابی به بهشت

و تلک الجنّه... بما کنتم تعملون

با توجه به واژه «کنتم» که دلالت بر استمرار دارد - استفاده می‌شود برای دستیابی به نعمت بهشتی، باید در انجام اعمال نیک مداومت داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 24 - 3

3- تداوم بر انجام عمل صالح و پایدار ماندن بر آن تا آخر عمر - و نه انجام دادن مقطعی آن - شرط لازم برای دستیابی به مقام قرب الهی در آخرت و بهشت سرشار از نعمت

أولئك المقربون . فی جنّات النعیم... جزاء بما كانوا يعملون

از تعبیر «كانوا يعملون» (ماضی استمراری) برداشت بالا استفاده می‌شود.

20- آثار تداوم عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 14 - 9

9- مداومت بر اعمال ناشایست، عامل ابتلا به عذاب ابدی است.

و ذوقوا عذاب الخلد بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - عملکرد بد ، در صورتی که تداوم یابد و سراسر زندگی انسان را پر کند ، عذاب الهی را در پی خواهد داشت .

إِثْمٌ سَاءٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

21- آثار ترس از فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 25

12 - بیم از فرجام عمل ، نقطه آغازین حرکت انسان به سوی تعهد و حق پذیری

فذکر . . . من یخاف وعید

از این که خداوند، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را موظف کرده تا «من یخاف وعید» با قرآن تذکر دهد؛ استفاده می شود که اعتقاد به قیامت و بیم از فرجام عمل، نخستین مرحله ای است که فرد را مستعد پذیرش حق می سازد.

22- آثار ترک عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 11 - 22

22_ « عن علی بن الحسین (ع) یقول: الذنوب التي تغیر النعم، البغی علی الناس و الزوال عن العاده فی الخیر، و اصطناع المعروف، و کفران النعم، و ترک الشکر. قال الله عزوجل: « إن الله لایغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بأنفسهم » . . . ;

از امام زین العابدین (ع) روایت شده است که می فرمود: گناهایی که موجب تغییر نعمتها می شوند عبارتند از: ستمگری بر مردم، دوری از عادت به کار خیر و از انتخاب کردار نیک، کفران نعمتها و ترک شکرگزاری. خداوند عزوجل فرموده: إن الله لایغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بأنفسهم».

23- آثار ترک عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 12

12 - کفر به خدا، انکار قیامت و نداشتن عمل صالح، موجب غلبه ترس و اندوه بر آدمی است .

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صالحاً . . . و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

مفهوم جمله «من آمن . . .» گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 65 - 5

5 - بنی اسرائیل در خطر گرفتار آمدن به عذاب های دنیوی (ذلیل گشتن، مطرود شدن و . . .) در صورت ایمان نیاوردن به قرآن و انجام ندادن اعمال صالح

و لقد علمتم الذين اعتدوا منكم في السبت فقلنا لهم كونوا قردة خسئين

در آیات گذشته (از 41 تا 45 و نیز آیه 62) خداوند بنی اسرائیل را به ایمان و تصدیق قرآن و انجام اعمال صالح دعوت کرد و در آیه مورد بحث سرگذشت شوم اسحاب سبت را یادآور شد تا هشداری باشد به آنها که مبادا با سرپیچی از دعوت خدا و فرمانهای او، به سرنوشتی همانند اصحاب سبت گرفتار آیند.

ص: 26

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 4

4 - بی ایمانی و ترک عمل صالح ، مایه گرفتار آمدن انسان در پست ترین جایگاه جهان آخرت

ثم رددنه أسفل سفلین . إلا الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

در آیه قبل گرچه فعل «رددنا» به خداوند استناد یافته بود؛ ولی این آیه بیانگر آن است که بی ایمانی و ترک عمل صالح، دلیل تنزل یافتن افراد به «أسفل سافلین» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 3 - 4

4 - کفرورزی ، ترک عمل صالح و بی اعتنایی به ترویج حق و صبر ، زیان کاری است .

لفی خسر . إلا الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و تواصوا بالحق و تواصوا بالصبر

24- آثار ترک عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 37 - 1

1 - پرهیزکنندگان از گناهان بزرگ و زشتی ها ، برخوردار از نعمت های جاودان الهی

و ما عند الله . . . للذین ءامنوا . . . و الذین یجتنبون کبیر الإثم و الفوحش

25- آثار نزیین عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 122 - 12

12 - زیبا پنداشتن اعمال، مانع رشد و خروج انسان از تاریکی است.

لیس بخارج منها کذلک زین للکفرین ما کانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 137 - 8

8_ زیبا پنداشتن عمل نقشی عمده در انگیزش انسان برای عمل دارد.

زین لکثیر من المشرکین قتل اولدهم شرکاؤهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 24 - 10

ص: 27

10 - زیبا جلوه دادن اعمال گمراهان در نظرشان ، از شیوه های اغواگری شیطان

وزین لهم الشیطن اعم لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 37 - 13

13 - زیبا جلوه گر شدن رفتار زشت فرعون در دیدگان خود او ، سبب انحراف وی از راه اصلی هدایت و سعادت (ارائه شده از سوی موسی (ع)) گشت .

كذلك زين لفرعون سوء عمله و صد عن السبيل

جمله «و صد عن السبيل» به منزله نتیجه برای جمله پیش است؛ یعنی، رفتار زشت فرعون در دیدگان او زیبا جلوه کرد و همین سبب شد که او راه اصلی هدایت را پیدا نکند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 25 - 8

8- وسوسه ، تزیین و القای آرمان های دروغین ، ابزار شیطان در منحرف ساختن انسان ها

إن الذين ارتدوا .. الشیطن سؤل لهم و أملی لهم

مفهوم «أملی» ممکن است به معنای ایجاد آمل و آرزو باشد.

26- آثار تزیین عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 43 - 7

7 - زیبا دیدن کردارهای زشت، مانع تضرع آدمی به درگاه خداوند، حتی در شداید است.

فلولا إذ جاءهم بأسنا تضرعوا و لكن قست قلوبهم و زين لهم الشیطن ما كانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 39 - 6

6- ابلیس ، از طریق تزئین اعمال ناپسند و خوب جلوه دادن آنها ، مردم را به گمراهی می کشاند .

قال ربّ بما أغويتني لأزيننّ لهم في الأرض ولأغوينهم أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 96 - 10

10 - تسویلات نفس (زیبانمایی کار های زشت و ناروا) ، خطری در کمین افراد و جوامع

و کذلک سوّلت لی نفسی

ص: 28

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 11

11 - خودپسندی و زیبا دیدن رفتار زشت خویش ، جلوه گمراهی کافران

أفمن زين له سوء عمله .. فإن الله يضل من يشاء ويهدي من يشاء

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله «فإن الله يضل» در مقام تعلیل برای «أفمن زين...» است؛ یعنی، از آن جایی که آنان رفتار زشت خود را زیبا می دیدند و به خود پسندی گرفتار آمدند؛ خداوند هر کسی را که بخواند _ مانند این دسته _ گمراه خواهد ساخت.

27- آثار ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 8

8- نقش اساسی ثبت و بایگانی عملکردها ، در ضایع نشدن حقوق افراد

فمن يعمل .. إنا له كـتبون

تأکید خداوند بر تضمین پاداش مؤمنان نیکوکار با ثبت و نوشتن تمامی رفتارها، افاده کننده برداشت بالا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 17 - 2

2_ فرشتگان ثبت کننده اعمال _ علاوه بر علم محیط الهی _ گواهی دیگر بر اعمال انسان *

ونحن أقرب إليه من حبل الوريد . إذ يتلقى المتلقين

در آیه قبل، خداوند علم خویش را به عنوان ملاک محاسبه انسان ها معرفی فرمود و اکنون در این آیه دریافت های دو فرشته را، به عنوان گواهی دیگر بر اعمال آدمی یاد کرده است.

28- آثار حبط عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 37

37_ حبط اعمال ، موجب زیان در آخرت خواهد شد .

فقد حبط عمله و هو فی الآخره من الخسرین

ص: 29

29- آثار حبط عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 160 - 7

7_ انجام عمل نیک به شرط حبط نشدن تا حضور در صحنه قیامت دارای پاداشی ده چندان است.

من جاء بالحسنة فله عشر أمثالها

حرف «باء» در «بالحسنة» هم می تواند برای تعدیه باشد، که در این صورت «مجیء» به معنای انجام دادن است، و هم می تواند برای مصاحبت باشد، که در این صورت «مجیء» به معنای حاضر شدن است. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است. بر این مبنا جمله «من جاء بالحسنة» (کسی که با عمل نیکی در قیامت حاضر شود)، اشاره به این معنا دارد که پاداش از آن کسی است که عمل نیکش تا قیامت باقی باشد و با گناه حبط نشده باشد.

30- آثار حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 18 - 10

10 - محاسبه اعمال و مراقبت بر کردار، هم ریشه در تقوا دارد و هم روحیه تقوا را رشد داده، شکوفا می سازد.

و لتنظر نفس . . . و اتقوا الله

از قرار گرفتن عبارت «و لتنظر. . .» در میان دو «اتقوا الله»، استفاده می شود که محاسبه نفس از یک سو، متکی به تقوا است و از سوی دیگر عامل شکوفایی و تکامل آن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 10 - 4

4 - حسابرسی و سنجش نهان کاری ها و نیت های انسان، مایه ناتوانی او از هرگونه دفاع و محرومیت او از کمترین یار و یاور در قیامت

يوم تبلى السرائر . فما له من قوة و لا ناصر

حرف «فاء» در «فما له من. . .»، نبود قوت و ناصر را بر «تبلى السرائر» تفریع کرده و آن را نتیجه حسابرسی قرار داده است؛ یعنی، روز قیامت با متمایز شدن سریره های نیک و بد، راهی جز پذیرفتن جزای آن برای انسان باقی نمی ماند؛ زیرا نه او را یارای انکار است و نه کسی به حمایت از او برخواهد خاست.

31- آثار دنیوی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 52 - 6

6_ مجازات انسان در قیامت ، محصول دستاورد های دنیوی خود اوست .

ص: 30

هل تجزون إلا بما كنتم تكسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 7 - 6

6- برخورداری انسان ها از دستاورد های خود ، محدود به آخرت نیست .

ثم رددنا لكم الكره .. إن أحسنتم أحسنتم لأنفسكم وإن أسأتم فلها

مضمون آیه با توجه به آیات قبل که درباره بازتابهای دنیوی اعمال بنی اسرائیل است، تنها مربوط به آخرت نیست؛ بلکه مطلق است و شامل بازتابهای دنیوی و اخروی اعمال انسان نیز می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 7 - 2

2- هر انسانی در قیامت ، براساس کردار دنیوی خود ، هم نشینی مناسب خواهد یافت .

وإذا النفوس زوجت

از جمله معانی «زوج» فردی است که دارای قرین باشد (لسان العرب). تناسب حکم و موضوع در این مورد، گویای آن است که انسان مؤمن، هم نشینی نظیر حورالعین خواهد یافت و غیر مؤمن، با شیطان های هم ردیف خود همراه خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 5 - 1

1- قیامت روز آگاهی هر انسان ، به کردار دنیایی و آثار به جای مانده از خویش

علمت نفس ما قدمت و آخرت

«ماقدمت» _ در یک احتمال _ ناظر به کرداری است که انسان خود، آن را انجام داده است. در مقابل مراد از «ماآخرت» سنت های روا و ناروایی است که انسان پس از خود، به جای گذاشته و آثار و تبعات آن برای او ثبت شده است و در روز قیامت با آن مواجه خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 9 - 1

1- بهره مندان از ناز و نعمت آخرت ، از تلاش های خویش در دنیا ، به وجد آمده و نسبت به آن احساس رضایت خواهند کرد .

لسعیها راضیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 10 - 4

4 - بهشت برین ، از نعمت های الهی برای انسان های کوشا و آخرت طلب

ناعمه .. فی جنّه عالیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 31

2 - خشنودی کامل انسان در قیامت ، در گرو ارزشمندی کردار او در دنیا است .

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ . فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ

32- آثار ذکر ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 17 - 3

3_ توجه انسان به وجود دو مراقب بر اعمال وی ، زمینه ساز تبعیت نکردن از وسوسه های نفس

و نعلم ما توسوس به نفسه . . . إذ يتلقى المتلقيان عن اليمين وعن الشمال قعيد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 52 - 3

3 - توجه به ضبط کردار آدمیان در نظام جهان ، بازدارنده آنان از کفر و گناه

فهل من مدكر . و كلّ شيء فعلوه في الزّبر

با توجه به این که آیه شریفه در جهت تذکار، بیان شده است؛ برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 11 - 5

5 - توجه به حضور محافظان الهی در همه حالات و ثبت رفتار و کردار در نامه عمل ، بازدارنده انسان از ارتکاب گناه

ما غرک . . . و إنّ علیکم لحفظین . کرامًا کتبین

33- آثار ذکر حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 16 - 12

12 - توجه به محاسبه دقیق اعمال در آخرت ، در گرایش انسان به صلاح ، نقش سازنده ای دارد .

یٰۤاٰیُّهَا اِنۡ تَکۡ مُتَّقِلًا حَبۡبُهٗ . . . یٰۤاٰتۡ بِهَا اللّٰهُ

34- آثار ذکر فرجام عمل ناپسند

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 32

10- توجه دادن آدمی به فرجام ناگوار عمل ناپسند ، از عوامل بازدارنده وی از ارتکاب آن است .

و لاتجعل يدك مغلوله إلى عنقك و لاتبسطها کلّ البسط فتتعد ملومًا محسورًا

از اینکه خداوند در پی نهدی از افراط و تفریط در انفاق، پیامد ناگوار آن را یادآوری می کند، نکته یاد شده قابل استفاده است.

35- آثار ذکر ملائکه ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 11 - 5

5 - توجه به حضور محافظان الهی در همه حالات و ثبت رفتار و کردار در نامه عمل ، بازدارنده انسان از ارتکاب گناه

ما غرک . . . و إنّ علیکم لحَ فظین . کرامًا ک_ تبین

36- آثار ذکر ناظران عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 13

13 _ توجه انسان به نظارت شدن اعمالش از سوی خدا و رسول خدا (صلی الله علیه و آله) ، بازدارنده او از تخلف و کجروی

و سیری الله عملکم و رسوله

تذکر به نظارت خدا و رسول او، ظاهراً در راستای دور نمودن متخلفان از انحراف و کجروی است.

37- آثار رضایت به عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 7 - 5

5 - کاری که با رضایت یا دستور کسی انجام شود ، کار شخص او به شمار می آید .

و هم علی ما یفعلون . . . شهود

اصحاب اخدود، با آن که نشسته و نظاره می کردند (هم . . . قعود . . . شهود)؛ ولی تعبیر «یفعلون» کار را به خود آنان نسبت داده است. این

استناد بیانگر برداشت یاد شده است.

38- آثار رضایت به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 33

6_ خرسندی و رضا به اعمال و کردار نیک دیگران ، انسان را در منافع آن سهیم می کند .

لی عملی و لکم عملکم اتم بریئون مما عمل و انا بریء ممّا تعملون

جمله «اَنتُمْ بَرِیُّونَ مِمَّا أَعْمَلُ . . . » می تواند تعلیل برای حصر در جمله های «لی عملی» و «لکم عملکم» باشد ؛ یعنی، چون شما مشرکان از اعمال من بیزارید، منافع اعمال من ویژه خود من و چون من از کردار شما بیزارم، ضررهای اعمال شما ویژه خود شما خواهد بود.

39- آثار رضایت به عمل دیگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 14 - 3

3 - حرکت یک فرد جامعه ، در صورت رضایت و تشویق دیگران ، حرکتی مستند به تمام افراد آن جامعه است .

انبعث أشقیها . . فعقروها

در آیات پیشین، از حرکت شقی ترین فرد قوم نمود، سخن به میان آمد و این آیه پی کردن را به تمام ثمودیان نسبت داده است. از آن جا که فعل «انبعث»، بیانگر نقش تشویقی دیگران است، باید گفت: استناد «عقروها» به تمام ثمودیان، به جهت رضایت و تحریک آنان بوده است.

40- آثار رضایت به عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 41 - 7

7_ خرسندی و رضا به اعمال و کردار بد دیگران ، آدمی را در ضرر های آن سهیم می کند .

لی عملی و لکم عملکم اتم بریئون مما عمل و انا بریء ممّا تعملون

41- آثار روانی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 77 - 9

9_ تأثیر عملکرد انسان در روح و روانش

فأعقبهم نفاقاً... بما أخلفوا الله

ص: 34

42- آثار رؤیت نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 11

11- مجرمان ، هنگام مشاهده کتاب اعمال شان آرزومند مرگ خویش اند . *

و يقولون یویلتنا مال هذالکت ب

«ویله» و «ویل» به معنای «هلاکت» است و مؤنث بودن «ویله» مفید مبالغه است. منادا قرار گرفتن «ویل» از سوی مجرمان، گویای این است که آنان، با مشاهده نامه عمل خود، راهی جز هلاک و عذاب برای خود ندیده، لذا آن را منادا قرار داده و آمدن اش را می طلبند و یا این که به قدری حال خود را وخیم می بینند که مرگ و هلاکت را، تنها راه رهایی خود از آن وضعیّت می پندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 11 - 1

1 - مشاهده نامه اعمال در قیامت ، مایه آگاهی به کردار ها و پیش بینی کیفر ها است .

و أمّا من أوتی . . . فسوف یدعوا ثبورًا

43- آثار سبقت در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 6

6 - شتاب در کار خیر و تعجیل در وفای به وعده ، موجب جلب رضایت خدا است .

و ما أعجلک . . . و عجلت إلیک ربّ لترضی

هر چند که موسی (ع) به جهت جدا شدن از مردم، مورد پرس و جوی خداوند قرار گرفت؛ ولی هدف او از این تعجیل، مورد نقد قرار نگرفته است؛ یعنی، تسریع در وفای به وعده و حضور در میقات، به خودی خود، کار مطلوبی بوده است.

44- آثار عقیده به تجسم عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 12

12 - اعتقاد به مواجه شدن با کردار خویش در قیامت ، زمینه ساز پذیرش انذار های خداوند و بیمنای از عذاب قیامت

إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ

ص: 35

45- آثار علم به حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 16 - 3

3 - آشنایی با مرحله حسابرسی نامه های اعمال ، زمینه ساز باور انسان به تغییر پذیر بودن حالات خویش است .

فلا أقسم

جمله «طبقاً عن طبق» (در آیات بعد) _ که سوگندهای مکرر این آیات مربوط به آن است _ از دگرگونی حالات انسان خبر می دهد و حرف «فاء» در «فلا أقسم» این مجموعه را بر آیات پیشین _ که درباره محاسبه نامه های اعمال بود _ تفریع کرده است؛ یعنی، حال که از حساب و کتاب آگاه شدید، بدانید که دگرگونی حالات حتمی است.

46- آثار علم به نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 14 - 7

7 - اطلاع بر پرونده اعمال ، راهی برای آگاهی انسان در قیامت بر کردار خویش

و إذا الصحف نشرت . . . علمت نفس ما أحضرت

47- آثار عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 50 - 9

9 - عملکرد انسان دارای نقشی بسزا در چگونگی تدبیر امور او از سوی خداوند

یسومونکم سوء العذاب . . . و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم . واذ فرقنا بکم البحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 95 - 5

5 - اعمال و رفتار آدمیان ، تعیین کننده فرجام آنان در سرای آخرت است .

بما قدمت أیدیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 6

6 - نتیجه عمل هر کس و هر جامعه ای از آن خود اوست و باید به او بازگردانده شود .

لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

ص: 36

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 139 - 5

5 - قرب و بعد انسان ها به خداوند ، در گرو اعمال و رفتار ایشان است و نه بسته به طایفه و نژادشان

لنا أعمالنا و لکم أعمالکم

از آن جا که جمله «و لنا أعمالنا ..» تعلیل برای نابجا بودن محاجه اهل کتاب با مسلمانان درباره خداوند از جهت انتخاب پیامبران می باشد، به نظر می رسد مراد از «لنا أعمالنا ...» این است که: از نژاد و طایفه ای خاص بودن مایه تقرب به خداوند نیست تا اینکه موجب شود خداوند همواره پیامبران را از میان آن نژاد برانگیزد؛ بلکه اعمال انسانها زمینه ساز تقرب به خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 10

10 - خویشاوندی با پیامبران و از نسل ایشان بودن ، در قیامت کارساز نبوده و موجب رهایی از پیامد های اعمال نخواهد شد .

تلک أمه قد خلت لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

بیان این معنا - که پاداش عمل پیامبران برای دیگران سودمند نخواهد بود - در خطاب به کسانی که از نسل پیامبرانی چون: ابراهیم، اسحاق و یعقوب هستند، گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 16

16 - اعمال و رفتار آدمی سازنده حقیقت و ماهیت اوست .

و لکن البر من اتقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 0

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 18،23

18 - ثمره و نتیجه عمل ، از ملاک های ارزشگذاری

و لامة مؤمنه خير من مشرکه . . . اولئك يدعون الى النار

23_ عمل به تکالیف الهی ، وسیله رسیدن به بهشت و آمرزش است .

و لا تنکحوا المشرکات . . . و الله يدعو الى الجتّه و المغفره باذنه

بنابراینکه مراد از دعوت الهی به بهشت و مغفرت، بیان احکام شرعی باشد (مانند حرمت ازدواج با مشرکان و . . .) که عمل به آن احکام، موجب آمرزش و درآمدن به بهشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 232 - 14

14_ منافع عمل به احکام الهی ، متوجه انسان می شود .

ص: 37

فلا تعضلوهنّ . . . ذلکم ازکی لکم و اطهر

«لکم»، اشاره به برداشت فوق دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 21

21_ میدان عمل ، عرصه شناخت صداقت ادّعی آدمیان

فلما کتب علیهم القتال تولّوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 251 - 3،26

3_ حرکت و اقدام عملی ، مقدمه ای برای دعا و استجاب آن

و لَمَّا بَرَزُوا .. قَالُوا رَبَّنَا ... فَهَزْمُوهُمْ

مؤمنان به طالوت صرفاً دعا نکردند؛ بلکه پس از آنکه دست به عمل زدند و خود را مهبّای جنگ نمودند، دعا کردند و آنگاه دعایشان مستجاب شد.

26_ کشته شدن جالوت (سرکرده کفر و طغیان) به دست داود ، از عوامل اعطای مُلک و سلطنت الهی به وی

و قتل داؤد جالوت و اتیه الله الملك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 9

9_ نشان دادن عاقبت و فرجام اعمال نیک و بد ، از روش های قرآن برای تربیت آدمی و ترغیب وی به رعایت احکام و مقرّرات دینی

ایوّد احدکم .. فاحترقت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 19

19_ بازگشت نتایج اعمال خیر ، به خود عمل کننده

و ما تنفقوا من خير فلا أنفسكم . . . يوفّ اليكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 284 - 12

12 _ كيفر انسان ها ، بازتاب و نتیجه اعمال آنهاست .

و ان تبدوا ما فى انفسكم . . . يحاسبكم به الله . . . و يعدّب من يشاء

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 286 - 6

ص: 38

6_ قانونمندی نظام اعمال و بازتاب های آن

لها ما کسبت و علیها ما اکتسبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 22 - 5,6,7

5_ اعمال نیک انسان ، دارای ارزش و نتایجی دنیوی و اخروی است .

حبطت اعمالهم فی الدنيا و الاخره

6_ عمل نیک ، سرمایه و مددکار دنیوی و اخروی انسان

حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره و ما لهم من ناصرین

7_ برخی از اعمال ناشایست ، نابودکننده سوابق نیک

حبطت اعمالهم ... و ما لهم من ناصرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 31 - 7

7_ بهره گیری قرآن از عواطف و محبت ها ، برای وادار نمودن به عمل

قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 54 - 8,9

8_ بازتاب کردار آدمی مشابه و همسان با عملکرد وی

و مکروا و مکر الله

9_ مکر خداوند به انسان ، بازتاب عمل مکرآمیز خود انسان است .

و مکروا و مکر الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9_ برخورداری از هدایت خداوند و محرومیت از آن ، نتیجه عمل خود انسان

کیف یهدی الله قوماً کفروا بعد ایمانهم و شهدوا ان الرسول حق . . . و الله لا یهدی

عدم هدایت از جانب خدا (کیف یهدی الله)، پس از تحقق کفر و ارتداد و ظلم انسان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ واکنش ملائکه در برابر اعمال زشت انسان

اولئک جزاؤهم انّ علیهم . . . و الملائکه و الناس اجمعین

ص: 39

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 108 - 1.8

1 - بیان آثار و نتایج رفتار انسان ها - مؤمن و کافر - در قیامت ، از آیات حق الهی

یوم تسوّد .. تلک ایات اللّٰه تتلوها علیک بالحق

8 - عذاب سیه رویان (کافران) ، ناشی از اعمال ناپسند (تفرقه و پراکندگی و کفر) خود آنان است و نه از ناحیه خداوند

فاما الذین اسودّت وجوههم .. و ما اللّٰه یرید ظلماً للعالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 112 - 13

13 - تأثیر گرایش های اعتقادی و رفتاری انسان ها ، در سرنوشت آنان

ضربت علیهم الدّٰله .. ذلک بانّهم کانوا یکفرون ... ذلک بما عصوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 5

5 - پاداش الهی به اعمال نیک در گرو انجام آن از سوی افراد صالح است .

و اولئک من الصّٰلحین . و ما یفعلوا من خیر فلن یکفروه

فاعل در «ما یفعلوا»، ضمیری است که به «الصّٰلحین» برمی گردد؛ یعنی اگر صالحان عمل خیر انجام دهند پاداش می گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 116 - 12

12 - بیان فرجام اعمال و وعده و وعید ، از شیوه های قرآن برای اصلاح انسان ها و برحذر داشتن آنها از کفر

و ما یفعلوا من خیر فلن یکفروه .. و اولئک اصحاب النار هم فیها خالدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 117 - 10

10_ بی ثمری انفاق (اعمال خیر) و دستاورد های اهل کفر ، ناشی از عملکرد آنان است و نه از جانب خداوند .

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم . . . و ما ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 128 - 16

16_ عذاب خداوند به بندگان ، نتیجه عمل خود آنان

او یعدّ بهم فأنّهم ظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 131 - 10

ص: 40

10 _ بیان فرجام عملکرد اشخاص ، از روش های قرآن برای تربیت انسانها

و اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ. و اتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 163 - 6،9

6_ درجات و جایگاه های متفاوت انسان ها در آخرت ، نتیجه عملکرد آنان در دنیا

هم درجات عند الله و الله بصیر بما يعملون

9_ اعطای درجات و جایگاه های متفاوت از سوی خداوند ، متکی به بینایی و آگاهی کامل او به عملکرد انسانهاست .

هم درجات عند الله و الله بصیر بما يعملون

جمله «و الله بصیر بما يعملون» به این معنا اشاره دارد که در محاسبه اعمال و اعطای درجه و مقام بر مبنای آن، اشتباهی رخ نخواهد داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 167 - 18

18_ عملکرد های آدمی ، مؤثر در گرایش های درونی (ایمان و کفر) اوست .

لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَا تَبْعَانَاكُمْ هُمْ لِلْكَفْرِ يَوْمًا اقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ

با توجه به اینکه نفاق یک نوع گرایش است و عملکرد منافقان (ترک پیکار و جهاد)، آنان را به کفر نزدیکتر کرده و از ایمان دور ساخته (هم
للكفر یومئذ ...)، معلوم می شود عملکردها در گرایشها مؤثر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 176 - 10

10_ محرومیت و یا برخورداری از بهره های اخروی ، نتیجه عملکرد انسان

و لا یحزنک الذین یسارعون الیکفر . . . یرید الله الا یجعل لهم حظًا فی الآخرة

گر چه خداوند محروم کردن کفرپیشگان را از بهره اخروی به خود نسبت داده است: یرید الله . . . ولی این محرومیت به دلیل «یسارعون
...»، نتیجه عملکرد خود آنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 7

7_ برخوردارى از بهره هاى اخروى ، نتیجه اعمال دنیوی انسان

و ائما توقون اجورکم يوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 1,34,9

9_ نقش اعمال انسان در استجاب دعا از سوى خداوند

فاستجاب لهم ربهم ائى لا اضیع عمل عامل منکم

ص: 41

جمله «انّی لا اضعیج»، بیان سبب اجابت دعای خردمندان است. یعنی اجابت دعای خردمندان به سبب اعمال نیک آنان بوده است.

1_ اجابت سریع دعای خردمندان مؤمن از سوی پروردگارشان

لاولی الالباب . . . ربّنا ... فاستجاب لهم ربّهم

برداشت فوق بر این مبناست که مفعول «استجاب» در تقدیر باشد؛ یعنی «فاستجاب دعائهم»؛ و حرف «فاء» در «فاستجاب»، دلالت بر نبودن فاصله بین دعای خردمندان و استجاب آن از سوی خداوند دارد.

34_ ضایع نشدن اعمال مؤمنان و ثمردهی آن، به بهره مندی از پاداش های الهی (مغفرت و بهشت) است .

انّی لا اضعیج عمل عامل . . . ثواباً من عند اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 27

27_ پاداش مؤمنان از سوی خداوند، بر اساس درجه ایمان و عملکرد آنان است .

اولئک لهم اجرهم . . . انّ اللّٰه سریع الحساب

اگر پاداش بر اساس عملکردها نبود، حسابرسی معنا نداشت؛ و با توجه به مشارالیه «اولئک» معلوم می شود که هم ایمان و هم عملکرد مؤمنان، موجب استحقاق پاداش برای آنان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 9 - 6

6_ قانون عمل و عکس العمل در رفتارها و کردارها

ولیخس الذین لو ترکوا من خلفهم ذریّه ضعیفاً خافوا علیهم

چون مضمون آیه این است که اگر حقوق ایتم دیگران را رعایت نکردید، حقوق ایتم شما رعایت نخواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 4

4_ کیفر بخیلان و ریاکاران (عذاب ، محرومیت از محبت خداوند ، همراهی با شیطان) ، بازتاب عمل خود آنان است ، نه ستمی از جانب خداوند .

انّ الله لا يحبّ .. الذين يبخلون ... و الذين ينفقون اموالهم رثاء الناس ... و

جمله «انّ الله ..» می تواند پاسخی باشد برای این سؤال که چرا خداوند مردم را به عذاب و ... مبتلا می کند. خداوند می فرماید این عذابها ناشی از ستم او نیست، بلکه دستاورد خود بخیلان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 66 - 14

14 _ عمل دارای تأثیر در نفس انسان

و لو انهم فعلوا .. اشدّ تنبیتاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 42

2_ مصایب و مشکلات ، از جانب خدا و به سبب اعمال خود انسان است .

قل کَلَّ من عند الله . . . و ما اصابک من سیئه فمن نفسک

از اینکه در آیه قبل رسیدن خوبیها و ناگواریها از ناحیه خداوند دانسته شده و در این آیه عامل سیئات را خود انسان شمرده است، معلوم می شود که اعمال انسان باعث می شود که خداوند حادثه ای ناگوار را برای او ایجاد کند؛ بنابراین این حوادث ناگوار از یکسو به خدا و از سوی دیگر به خود انسان منتسب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9_ نقش تعیین کننده عمل انسان در سرنوشت او

و الله اركسهم بما كسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ تفاوت درجات در پیشگاه خداوند ، وابسته به عملکرد انسان

فصل الله المجاهدون باموالهم و انفسهم على القاعدین درجه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ توجه انسان ها به فرجام اعمال خود ، بازدارنده ایشان از بدی ها و ترغیب کننده آنان به نیکیهاست .

و من يتخذ الشيطان ولياً من دون الله فقد خسر . . . و الذين ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ عملکرد مردم ، تعیین کننده کیفر و جزای الهی است ، نه صرف انتساب به مکتب و یا دینی خاص !

ليس بامانيكم ولا امانى اهل الكتب من يعمل سوءاً يجز به

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 143 - 9

9_ ضلالت و گمراهی هر انسان ، نتیجه عمل خود وی و نیز بر اساس و برنامه و سنت خداوند است .

مذبذبین بین ذلك . . . و من یضلل الله فلن تجد له سبیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 147 - 5

5_ عذاب الهی ، بازتاب و نتیجه عقیده و عمل انسانهاست .

ص: 43

ما يفعل الله بعذابكم إن شكرتم وءامنتم

جمله «ما يفعل»، دلالت می کند که خداوند خواهان عذاب بندگان نیست. و جمله «ان شکرتم...»، می رساند که ناسپاسی و بی ایمانی خود انسان عامل عذاب اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 160 - 12

12_ محرومیت آدمی از نعمت های الهی و مواهب طبیعی، نتیجه اعمال خود وی

فبظلم من الذين... حرّما عليهم طيبات أحلت لهم وصدّهم عن سبيل الله كثيراً

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «تحریم» تحریم تکوینی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 18

18_ سرنوشت اخروی انسان در گرو موضعگیری فکری و عملی وی در دنیا

فاما الذين ءامنوا... واما الذين استنكفوا و استكبروا فيعذبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 26 - 8,9

8_ وابستگی برخی مقدرات الهی به عملکرد آدمیان (تقدیر معلق)

كتب الله لكم... فانها محرمة عليهم اربعين سنة

9_ عملکرد انسان ها، می تواند زمینه ساز تغییر مقدرات از جانب خداوند باشد.

كتب الله لكم... فانها محرمة عليهم اربعين سنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 35 - 16

16_ مؤمنان، باید همواره نسبت به ثمردهی ایمان و عمل خویش در مرز بیم و امید باشند.

يأيتها الذين ءامنوا اتقوا الله .. جهدوا في سبيله لعلكم تفلحون

کلمه «لعل» رسای به این حقیقت است که مؤمنان، هر چند مراحل تقوا و تقرب به خدا و جهاد را گذرانده باشند، نباید رستگاری و فلاح را برای خویش حتمی بشمارند و در نتیجه به عمل خویش مغرور شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 20

20_ خداوند ، ایجاد کننده دشمنی و کینه در بین یهود

و القينا بينهم العدو و البغضاء إلى يوم القيمة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 44

10 _ تأثیر متقابل عملکرد و اندیشه در یکدیگر

فريقاً کذبوا و فريقاً يقتلون . . . و حسبوا الا تکون فتنه فعموا و صموا

باور بنی اسرائیل بر اینکه مجازات نخواهند شد، موجب بی پروایی آنان در تکذیب و کشتن انبیا گردید. (تأثیر اندیشه در رفتار) و این کردار ناروا مایه کوری و کری آنان شد. (تأثیر رفتار در اندیشه).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

21 _ عملکرد آدمی زمینه ساز جلب محبت خداوند و یا محرومیت از آن

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 _ رفتار و کردار انسان در دنیا ، تعیین کننده فرجام او در قیامت

فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 _ محرومیت مشرکان حق ناپذیر از فهم حقایق و معارف الهی نتیجه عملکرد خود آنهاست.

و جعلنا علی قلوبهم أكنه أن يفقهوه و فی ءاذانهم وقرا

توصیف مشرکان به «فی ءاذانهم وقرا و إن یروا . . . یجادلونک ...» گویای نقش و تأثیر این عوامل در مهر خوردن به دلهای آنان است. چنانکه موصول «یقول الذین کفروا» به جای ضمیر برای اشاره به همین جهت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15_ آگاهی خداوند بر کردارهای آدمی، هشدار به او در مورد عملکردش و پیامدهای آن

ثم ینبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 70 - 14، 13

13_ آدمی با اعمال، خویش خود را محروم از خیر و ثواب می سازد و به ورطه هلاکت و تباهی می اندازد.

أن تبسل نفس بما کسبت

«بسل» به معنی منع و حبس است و نتیجه آن هلاکت و تباهی است. در لسان العرب آمده است: «أبسلت فلانا إذا أسلمته للهلكه».

14_ یادآوری آثار زیانبار اعمال انسانها، روشی مؤثر در تربیت و تبلیغ است.

ص: 45

و ذکر به آن تبسل نفس بما کسبت

جمله «آن تبسل» مفعول له برای «ذکر» می تواند باشد، در این صورت چنین معنی می شود: «ذکر لأن لا تبسل نفس بما کسبت».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 120 - 5

5_ مجازات گناهکاران نتیجه عمل خود ایشان است.

إن الذین یکسبون الإثم سیجزون بما کانوا یقتربون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 127 - 9

9_ بهای بهشت و برخورداری از ولایت الهی، عمل در پرتو ایمان است.

لهم دارالسلم .. بما کانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 129 - 9

9_ قرار گرفتن در پرتوی ولایت خداوند و یا ولایت ظالمان، در ارتباط با عملکرد انسان است.

و هو ولیهم بما کانوا یعملون .. نولی بعض الظلمین بعضا بما کانوا یکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 132 - 6

6_ لزوم مراقبت بر اعمال و توجه به نقش تعیین کننده آن در تعیین درجات و درکات آخرت

و لکل درجت مما عملوا و ما ربک بغفل عما یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 135 - 5

5_ سعادت مندی و یا تیره بختی اخروی انسان در گرو کردار دنیوی اوست.

اعملوا على مكانتكم إني عامل فسوف تعلمون من تكون له عقبه الدار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 9 - 5

5_ نقش اعمال خود انسان در زیانکاری و سعادت‌مندی اخروی وی

الذین خسروا أنفسهم بما كانوا بآئتنا يظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 46

8_ عذاب آخرت، بازتاب عمل انسان، حتی در باور دوزخیان

قالت .. فذوقوا العذاب بما كنتم تكسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 4 - 5

5_ ایمان و عمل در رساندن آدمی به پاداش های والای الهی مکمل یکدیگرند .

لهم درجت عند ربهم و مغفره و رزق کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 29 - 4

4_ تأثیر عملکرد انسان در بینش او

إن تتقوا الله يجعل لكم فرقانا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 51 - 1

1_ شکنجه و عذاب کافران به هنگام مرگ و پس از آن نتیجه اعمال خود آنان است ، نه ظلمی از جانب خداوند بر ایشان .

ذوقوا عذاب الحریق. ذلک بما قدمت أیدیکم و أن الله لیس بظلم

«ذلک» می تواند اشاره به خصوص «عذاب الحریق» باشد و می تواند اشاره به مجموع عذابی باشد که در آیه قبل بیان شد. قابل ذکر است که در برداشت فوق «أن الله ...» ناظر به این حقیقت گرفته شده که عذاب کافران بیش از استحقاق آنان نیست، نه تعلیلی برای ضرورت گرفتارسازی ایشان به عذابهای الهی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 53 - 8

8_ نقش اصلی عمل خود انسان در جلب نعمت یا نعمت

ذلک بأن اللّٰه لم یک مغیرا نعمه أنعمها علی قوم حتی یغیروا ما بأنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 39 - 9

9_ سنت خداوند بر تعیین سرنوشت انسان ها در پرتو عملکرد خودشان ، با وجود قدرت او بر تعیین قطعی همه امور

إلا تتفروا یعذبکم . . . ولا تضروه شیئاً و اللّٰه علی کل شیء قَدِیر

خداوند، از یک سو مؤمنان را به جهاد بر می انگیزد و از سوی دیگر بی نیازی خود را از عملکرد آنان اظهار می کند و این نشان دهنده سنت او بر نقش دادن به انسان در تعیین سرنوشت خویش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 47

7 - توبه - 9 - 63 - 7

7_ کیفر های سخت اخروی ، بازتاب عملکرد و موضع گیری های خود انسان

من يحادد الله ورسوله فان له نار جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 67 - 15

15_ نقش اصلی عملکرد انسان ، در محرومیتش از لطف و عنایت الهی

نسوا الله فَنسيهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 70 - 16

16_ هلاکت اقوام کافر ، بازتاب عملکرد خود آنان است نه ظلمی از ناحیه خداوند بر آنها .

فما كان الله ليظلمهم و لكن كانوا أنفسهم يظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 82 - 2

2_ شادی اندک و رنج طولانی منافقان در دنیا ، بازتاب عملکرد آنان و کیفر الهی برای ایشان

فليضحكوا قليلا و ليبكوا كثيرا جزاء بما كانوا يكسبون

برداشت فوق بدین احتمال است که خنده و گریه در «فليضحكوا قليلا و ليبكوا كثيرا» هر دو مربوط به دنیا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 83 - 11

11_ نقش اساسی برخی مواضع و عملکرد های نخستین انسان ، در عملکرد و مواضع آینده وی

لن تخرجوا معي .. إنكم رضيتم بالعود أول مره

تصريح به «أول مره» نقش داشتن عملکرد نخستین را در حرکتهای آینده انسان می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 90 - 7

7_ عملکرد انسان ، نشانه ایمان یا عدم ایمان وی به خدا و رسول او

و قعد الذین کذبوا اللّٰه و رسوله

با توجه به اینکه خداوند عمل متخلفان از جنگ را، بازتاب دروغین بودن ایمان آنان شمرده است، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 8

8_ عملکرد انسان ، نمایانگر باطن وی و ماهیت ایمان اوست .

ص: 48

از این آیه شریفه چنین استفاده می شود که اظهارات زبانی افراد ثمری ندارد و آنچه ملاک داوری قرار خواهد گرفت، عملکرد آینده آنهاست که خدا و رسولش بر آن نظارت دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 115 - 9

9_ نقش عمل خود انسان ، در محرومیت از فیض و هدایت الهی

ما کان الله لیضل قوماً .. حتی یبین لهم ما یتقون

از اینکه خداوند هیچ کس را قبل از بیان حکم، در گمراهی رها نمی سازد، استفاده می شود که اگر حکمی بیان شد و انسان، علی رغم معرفت و شناخت، از گناه پرهیز نکرد، خداوند وی را در گمراهی رها خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 13 - 7

7_ تحولات تاریخ به دست خدا و نتیجه عملکرد انسانهاست .

و لقد اهلکنا القرون من قبلکم .. کذلک نجزی القوم المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 14 - 5

5_ بقا و زوال امت ها ، در گرو اعمال آنان است .

و لقد اهلکنا القرون .. ثم جعلنکم خلف ... لننظر کیف تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 30 - 2

2_ فرجام نیک و بد هر کس در عرصه محشر ، در گرو اعمال اوست .

و یوم نحشرهم جمیعاً .. هنالک تبلوا کل نفس ما أسلفت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 41 - 3

3_ سود و زیان اعمال و کردار هر شخص تنها عاید و گریبانگیر خود آن شخص خواهد شد .

لی عملی و لکم عملکم

حصر در برداشت فوق از تقدیم خبر («لی») و «لکم») بر مبتدا، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 15 - 1,3,6,7

1_ تلاش برای رسیدن به موهبت های دنیا و زینت های آن ، در همین دنیا نتیجه بخش بوده و ثمره آن بدون هیچ کاستی ، نصیب

ص: 49

انسان می شود .

من کان یرید الحی_وه الدنیا وزینتها نوفّ إلیهم أعم لهم فیها و هم فیها لایبخسون

توفیه (مصدر نوفّ) به معنای به تمام و کمال پرداختن و ادا کردن است. مراد از «اعمال» نتیجه و ثمره اعمال می باشد. «بخس» به معنای نقص است و «لایبخسون»؛ یعنی ، در ادای حقشان ، کمی و کاستی رخ نخواهد داد.

3_ رسیدن آدمی به بهره های دنیوی ، به میزان تلاش اوست نه آرزو ها و خواسته های وی

من کان یرید . . . نوفّ إلیهم أعم لهم

از اینکه قرآن نفرمود: «هر کس دنیا را بخواهد به او می دهیم»؛ بلکه با تصریح به کلمه «اعمالهم» بیان کرد که: خداوند به طالبان دنیا [نتیجه] اعمالشان را اعطا می کند، از این نکته معلوم می شود که: آنچه در رسیدن به دنیا کارساز است، تلاش آدمی است نه آرزوها و خواسته های او.

6_ نتیجه و ثمره اعمال ، صورت و پرتوی از همان اعمال است .

نوفّ إلیهم أعم لهم

گفتن کلمه «اعمال» و اراده کردن نتیجه و ثمره آن ، گویای این نکته است که: نتیجه عمل بازتاب آن و به گونه ای ، خود همان عمل است.

7_ بازدهی تلاش انسانها ، سنتی الهی است .

نوفّ إلیهم أعم لهم فیها و هم فیها لایبخسون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 35 - 5

5_ هر کس مسؤول عملکرد خویش است و تنها خودش به خاطر گنااهش مؤاخذه می شود .

إن افتریته فعلیّ إجرامی

«إجرام» به معنای ارتکاب و کسب گناه است. تقدیم «علیّ» بر «إجرامی» حکایت از حصر دارد؛ یعنی ، گناه افترا (اگر افترا بی باشد) تنها متوجه من است نه دیگری.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 52 - 19

19_ اعمال و عقاید جامعه های مؤثر در رویداد های طبیعی است .

و ی_ قوم استغفروا ربکم . . . یرسل السماء علیکم مدرارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 119 - 11

11_ « عن أبي بصير عن أبي عبدالله (ع) قال : سألته عن قول الله عزوجل : . . . « إلا من رحم ربك و لذلك خلقهم » قال : خلقهم ليفعلوا ما يستوجبوا به رحمته فيرحمهم ;

ابو بصیر گوید: از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند «إلا من رحم ربك و لذلك خلقهم» سؤال کردم، فرمود: آنان را آفرید تا کارهایی را انجام دهند که مستحق رحمت الهی شوند و در نتیجه خداوند ایشان را مورد رحمت قرار دهد».

ص: 50

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 122 - 4، 2

2_ اعمال و عقاید کفرپیشگان ، موجب گرفتار شدن آنان به عذاب های الهی است .

و قل . . . اعملوا علی مکانتکم ... وانتظروا

4_ اعمال و عقاید مؤمنان ، موجب دستیابی آنان به فرجامی نیک خواهد شد .

إناع_ملون . . . إنا منتظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 8 - 5

5- فایده شکر نعمت و ضرر و زیان کفران آن به خود انسان باز می گردد .

لئن شکرتم لأزیدنکم و . . . إن تکفروا أنتم و من فی الأرض جمیعاً فإن الله لغنی حمی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 22 - 3

3- پس از اتمام حسابرسی اعمال اهل جهنم ، شیطان آنان را سرزنش می کند و گمراهی آنان را معلول اندیشه و عمل خود آنان معرفی خواهد کرد .

وقال الشیطن لمتا قضی الأمر إن الله وعدکم وعد الحق و وعدتکم

مفسران، از جمله احتمالاتی که برای «قضی الأمر» برشمرده اند این است که وقتی به حسابهای اهل قیامت رسیدگی شد، شیطان به اهل جهنم چنین خطابی خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 51 - 5، 6، 9، 10

5- سرنوشت انسان و سعادت و شقاوت وی در روز قیامت بسته به چگونگی رفتار او در دنیا است .

لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

6- رفتار انسان و استحقاق وی برای کیفر و پاداش ، اساس و مبنای جزای الهی در آخرت است .

لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

از اینکه خداوند در پاداش و کیفر مسأله کسب و تلاش انسان را مطرح ساخت (ما کسبت)، استفاده می شود که همین اساس پاداش و کیفر آدمیان است نه چیز دیگر.

9- انتقام خداوند به مقتضای رفتار خود انسان است ، نه برخاسته از خوی انتقام جویی

إن الله عزیز ذو انتقام .. لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

تصریح به اینکه پاداش و کیفر دادن خداوند در برابر کسب و تلاش خود انسان است، گویای این حقیقت است که انتقام خداوند، که در آیه قبل مطرح گردید، بر اساس خوی انتقام جویی نیست، بلکه مطابق رفتار خود آدمی است.

10- کیفر و پاداش الهی تنها در برابر مکتسبات و اعمال ارادی انسان است ، نه در مقابل امور ذاتی و فطری

لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

تصریح به اینکه کیفر و پاداش الهی در برابر کسب و تلاش خود انسان است (ما کسبت)، می تواند بیانگر مطلب فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 44 - 7

7- عقیده و عمل انسان ، نقشی تعیین کننده در سرنوشت او دارد .

إلا من اتبعك من الغاوین . و إن جهنم لموعدهم أجمعین . لها سبعة أبواب لكل باب من

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 83 - 3

3- گرفتار شدن انسان به عذاب الهی ، نتیجه فکر ، عقیده و اعمال خود اوست .

و لقد كذب أصحاب الحجر .. فأخذتهم الصيحة

برداشت فوق با توجه به این نکته است که «فا» در «فأخذتهم» برای تعقیب و سببیت است و بیانگر این است که عذاب «صیحه» بر اصحاب حجر، به دنبال تکذیب آنان بوده و این تکذیب سبب عذابشان گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 93 - 5

5- اعمال و رفتار انسان ، معیار بازپرسی و محاسبه و تعیین کننده سرنوشت او در قیامت

لنستأنتهم .. عما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 25 - 9

9- اعمال انسان ها و پیامد آنها ، کاملاً ثبت و ضبط می شود .

ليحملوا أوزارهم كاملة يوم القيامة و من أوزار الذين يضلونهم

اگرچه در این آیه سخن از گناه به میان آمده است و اینکه گناه کاران گناه خودشان را بر دوش خواهند کشید، اما گناه خصوصیتی ندارد و نمونه است برای اینکه اثبات کند: همه اعمال ثبت می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13- عقیده و عمل انسان ، دارای نقشی تعیین کننده در سعادت دنیوی و اخروی او

وقیل للذین اتقوا ماذا أنزل ربکم قالوا خیراً للذین أحسنوا فی هذہ الدنیا حسنه

«اتقوا» دلالت بر عمل خوب و پسندیده می کند و «اذعان به خیر محض بودن قرآن» مشعر به عقیده خوب دارد که مجموعاً موجب دریافت حسنه دنیوی و اخروی می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15- اعمال تقوایندگان ، عامل ورود آنان به بهشت

الْمُتَّقِينَ .. ادخلوا الجنة بما كنتم تعملون

16- بهشت ، پاداش کردار و اعمال متقین

ادخلوا الجنة بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 33 - 12

12- عقیده و عمل ، دارای نقشی تعیین کننده در سرنوشت انسان

هل ينظرون إلا أن تأتيهم الملائكة أو يأتي أمر ربك كذلك فعل الذين من قبلهم و ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 34 - 11، 2

2- اعمال انسان ، دارای بازتاب است .

فأصابهم سيئات ما عملوا

11- عمل انسان ها ، دارای نقش تعیین کننده در سرنوشت آنان

فأصابهم سيئات ما عملوا و حاق بهم ما كانوا به يستهزءون

از آن جایی که آیه، گرفتار شدن به عذاب را معلول عمل سوء و نیز استهزای انبیا معرفی کرده است، به دست می آید که عملکرد خود انسانها در رقم زدن سرنوشت آنها مؤثر بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 36 - 15

15- عمل انسان ، دارای نقشی تعیین کننده در سرنوشت اوست .

فانظروا كيف كان عاقبة المكذبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 61 - 2

2- مورد عقوبت قرار گرفتن انسان های ظالم ، نتیجه عمل خود آنان است .

و لو يؤاخذ الله الناس بظلمهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 96 - 10

10- عمل مستمر خود انسان ، منشأ برخورداری وی از فضل الهی و نیل به مقام معنوی و سعادت اخروی

و لنجزینّ الذين صبروا أجرهم بأحسن ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 100 - 3

ص: 53

3- موضع گیری و عملکرد خود آدمیان ، زمینه تسلط یافتن شیطان را فراهم می آورد .

إنما سلطَ نه علی الذین یتولّونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 108 - 2

2- عملکرد خود آدمیان (کفر و دنیاگرایی) ، عامل محرومیت آنان از درک حقایق معنوی است .

من کفر بالله . . . بأنهم استحبّوا الحیوه الدنیا ... أولُک الذین طبع الله علی قل

الذین طبع الله . . .» در مقام بیان مجازات کسانی است که با اختیار خود به کفر گرویدند و دنیا را بر آخرت ترجیح دادند که در آیه قبل از آن سخن به میان آمده است. بنابراین همین گزینش و انتخاب _ که عملی است اختیاری _ موجب مجازات «طبع قلب» می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 110 - 13

13- برخورداری از مغفرت و رحمت الهی ، نیازمند تلاش و مجاهدت خود انسانهاست .

للذین هاجروا . . . و صبروا إن ربک من بعدها لغفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 111 - 8

8- عمل انسان ، تعیین کننده سرنوشت وی در قیامت است .

یوم . . . تجـدل عن نفسها و توفی کلّ نفس ما عملت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 113 - 9

9- عملکرد خود انسان ها ، عامل ابتلای آنان به عذاب فراگیر الهی است .

فکذّبوه فأخذهم العذاب و هم ظـلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- عمل انسان، نشانگر باورها، نیتها و حالات درونی اوست.

ثم تابوا من بعد ذلك واصلحوا

در آیه شریفه اقدام به اصلاح و صلاح عملی، به عنوان شرط توبه و نشانگر واقعی بودن آن ذکر شده است و این نشان می دهد که تحول درونی انسانها به سوی خدا، نمی تواند جدای از عمل صالح باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- کسب فضایل معنوی و کوشش خود انسان ، مؤثر در توفیق یافتن او بر بودن در « صراط مستقیم »

إن إبرهیم کان أُمَّه قانتاً لله حنیفاً .. هده إلی صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 122 - 5

5- کسب فضایل معنوی و کوشش خود انسان ، مؤثر در برخورداری او از مواهب و نیکی ها در دنیا و مقامات عالی در آخرت

إن إبرهیم کان أُمَّه قانتاً لله .. وإنه فی الآخره لمن الصلحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 7 - 5

5- برخورداری حتمی انسان از عمل و آثار عمل خویش ، سنت تغییرناپذیر الهی است .

إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم و إن أسأتم فلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 8 - 8

8- رحمت الهی ، امری اصیل و مستمر ، و محرومیت از آن نتیجه عملکرد خود انسان است .

عسی ربکم أن یرحمکم و إن عدتم عدنا

در این آیه خداوند همه انسانها حتی گنهکاران را به رحمت خود امیدوار ساخته است: «اگر شما به گناه و فساد باز گردید، کیفر و عذاب ما هم مجدداً به سراغ شما خواهد آمد». از این سخن، نتیجه گرفته می شود که گرفتار شدن به عذاب خداوند و محرومیت از رحمت او، حاصل عملکرد خود انسان است و رحمت خداوند همواره، اصیل و مستمر می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 12 - 8

8- انسان تنها در پرتو حرکت و تلاش می تواند به روزی های خدادادی و نیاز های خویش دست یابد .

لتبتغوا فضلاً من ربکم

«إبتغاء» (از باب افتعال) به معنای تلاش و کوشش بسیار برای دستیابی به خواسته هاست (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 13 - 2,3

2- بازتاب و نتیجه اعمال انسان ، همواره دامنگیر خود او بوده و از وی جدایی ناپذیر است .

و كَلَّ اِنْسَانُ اَلْزَمْنَه ط_ثَرَه فِى عَنَقَه

اینکه خداوند فرمود: «طائر و کارنامه هر انسانی را به گردن او بسته ایم [و نه به دست او داده ایم]» می تواند کنایه از ملازمت و تعلق همیشگی اعمال با انسان باشد.

3- سعادت و شقاوت انسان نتیجه مستقیم اعمال خود او بوده و تحت تأثیر عوامل اتفاقی چون شانس و اقبال نیست .

و كَلَّ اِنْسَانُ اَلْزَمْنَه ط_ثَرَه فِى عَنَقَه

ص: 55

استعمال واژه «طائر» برای عمل، ممکن است از آن جهت باشد که بینش غلط جاهلی درباره نقش طیره، شانس و اقبال در سرنوشت انسان نفی شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 16 - 9

9- عملکرد انسان ها در نابودی و هلاکت آنان، نقش تعیین کننده دارد.

و إذا أردنا أن نهلك قرية... ففسقوا فيها فحقّ عليها القول فدمرناها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 10

10- عقیده و عمل انسان، دارای نقشی تعیین کننده در کشیده شدن او به کام خطرات و مهلکه ها

فيغرقكم بما كفرتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 72 - 4

4- فرجام نیک و بد انسان ها در آخرت، تابع عملکرد و پیش دنیوی آنان است.

و من كان في مـذه أعمى فهو في الآخرة أعمى و أضلّ سبيلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 79 - 15

15- پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز در مسیر کسب کمالات معنوی برتر، نیازمند انجام اعمالی مناسب با آن بود.

فتهجّد به نافلة لك عسى أن يبعثك ربك مقامًا محمودًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 7 - 8

8- عمل انسان در دنیا، تعیین کننده موفقیت یا شکست وی در آزمون الهی است.

لنبلوهم أئهم أحسن عملاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 57 - 13

13- محروم شدن حق ناپذیران از گوش سپاری به آیات الهی و توجه به آن ، بازتاب عملکرد خود آنها است .

فأعرض عنها . . . إنا جعلنا ... فی اذانهم وقراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 58 - 8

ص: 56

8- اعمال انسان ، دستاورد های خود وی و بازتاب آن نیز متوجه خود او است .

لو يؤاخذهم بما كسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 103 - 5

5- اعمال آدمی ، در سرای دنیا ، دست مایه و سرمایه اصلی او است .

الأخسرین أعمـلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 104 - 5

5- سعی و تلاش آدمی در دنیا ، سرمایه اصلی او است .

الأخسرین أعمـلاً . الذین ضلّ سعیرهم فی الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 13

13- ارزش هر انسان ، به اعمال او است .

فحبطت أعمـلاً لهم فلانقیم لهم یوم القیـمه وزناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 63 - 7

7- کردار انسان ، تعیین کننده سرنوشت اخروی او است .

تلك الجنة . . . من كان تقياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 15 - 12

12 - پاداش دیدن و به کیفر رسیدن انسان ها ، محصول کردار و تلاش خود آنها است .

لتجزی کلّ نفس بما تسعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 52 - 4

4 - سرنوشت هر ملتی با عقاید و کردار خود آنان رقم می خورد؛ نه با افکار و اعمال نیاکانشان .

قال فما بال القرون الأولى . قال علمها عند ربّی

پاسخ موسی و هارون(ع) این بود که اقوام پیشین، آنچه انجام داده اند، نزد خداوند محفوظ است و خود می داند با آنان چه کند، فرجام آنها هر چه باشد، تأثیری در سرنوشت تو ندارد.

ص: 57

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 126 - 9,10

9- کیفیت برانگیختن انسان و جزای اعمال او در قیامت ، متناسب با عملکرد دنیایی او است .

فنیستها .. تنسی

10 - پاداش و کیفر انسان در قیامت ، برخاسته از کردار دنیوی او است .

فنیستها .. الیوم تنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 11 - 6

6- افول و نابودی بسیاری از تمدن ها ، معلول عملکرد مردم آن جوامع بوده است .

و کم قصمنا من قریه کانت ظلمه

کلمه «کَمَّ» در «کم قصمنا» خبریه و به معنای «کثیر» است. توصیف قریه ها و امت ها به ظالم بودن، بیانگر سبب هلاکت و نابودی آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 41 - 10

10_ کیفر و عذاب الهی برای انسان ها ، بازتاب و نتیجه عمل خود آنان است .

و لقد استهزئ . . فحاق بالذین سخروا منهم ما کانوا به یستهزءون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 86 - 9

9- بهره مندی از عنایات خاص الهی ، نیازمند به تلاش و عمل خود انسان است .

کلّ من الصّ برین . و ادخلنهم فی رحمتنا إنّهم من الصّ لحن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - دوزخ و عذاب سخت آن ، دستاورد خود انسان ها است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 27 - 18

18 - عذاب و کیفر الهی ، ره آورد عملکرد خود انسان ها

و لاتخـطبنی فی الذین ظلموا إنهم مغرقون

تعبیر «الذین ظلموا» اشعار به علیت دارد؛ یعنی، آنان (قوم نوح) به جهت ستمشان محکوم به عذاب طوفان شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 58

7 - « عن أبي عبد الله (صلى الله عليه وآله) في قول الله عز وجل: « قالوا ربنا غلبت علينا شقوتنا » قال: بأعمالهم شقوا؛

از امام صادق (ع) روایت شده است که درباره سخن خداوند «قالوا ربنا غلبت علينا شقوتنا» فرمود: اعمال آنان (جهنمیان) موجب شقاوت آنها شد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 17

17 - فرجام نیک و بد انسان ها ، در گرو عقیده و عمل آنان است .

رجال لاتلهيهم تجره ولا يبيع عن ذكر الله وإقام الصلوه . . . ليجزيهم الله أحسن م

تصریح خداوند بر اعمال مؤمنان (أحسن ما عملوا) و نیز اعمال کافران (أعمالهم كسراب)، حکایت از این دارد که علاوه بر عقیده انسان ها (ایمان و کفر)، اعمال آنان نیز در سرنوشت شان مؤثر خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 54 - 5

5 - هر فردی ، مسؤول رفتار خویش است و پیامد آن ، دامنگیر خود او خواهد بود .

قل أطيعوا الله . . . فإن تولّوا فإنّما عليه ما حمل و عليكم ما حملتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 58 - 3

3 - خداوند ، پدیدآورنده زمینه زوال و نابودی ظالمان به وسیله افکار و تصمیم گیری های خود آنان

فأخرجنهم من جنّات . . . و كنوز و مقام كريم

تصمیم فرعونیان مبنی بر تعقیب بنی اسرائیل، در ظاهر طرح و برنامه خود آنان بود؛ اما از آن جا که خداوند زمینه های چنین تصمیم هلاکت باری را پدید آورده بود، خروج فرعونیان را فعل خود قلمداد کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 189 - 4

4 - کیفر های الهی ، بازتاب عملکرد خود انسان ها است .

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابَ يَوْمِ الظَّلَّةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 40 - 20

20 - بازتاب سپاسگزاری و کفران انسان در برابر نعمت های خدا ، تنها متوجه خود او است .

و من شکر فإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ و من كفر فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 59

9 - محاکمه شدن کافران به خاطر کردارشان علاوه بر محاکمه آنان به خاطر عقایدشان

أَكذَّبْتُمْ بـِآيَاتِنَا... أَمْآذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

عبارت «أَكذَّبْتُمْ بآيَاتِنَا» دلالت بر محاکمه عقیدتی و تعبیر «أَمْآذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ» دلالت بر محاکمه آنان به خاطر کردارشان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 9 - 27

27 - تصمیم و عمل انسان ها ، نقش تعیین کننده ای در سرنوشت آنان دارد .

أَوَّلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَمَلُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ... وَلَكِنْ كَانُوا أَنْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 36 - 10، 12، 4

4 - دشواری ها و ناملايمات زندگی ، پیامد عمل خود انسان ، و برخورداری از رحمت ، از ناحیه خداوند است .

أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً... وَإِنْ تَصْبِهِمْ سَيِّئًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ

10 - دچار شدن مشرکان به ناگواری ، محصول دستاورد خود آنان است .

وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً... وَإِنْ تَصْبِهِمْ سَيِّئًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ

12 - اعمال انسان ها ، در برخی رخداد های تکوینی عالم ، دارای نقش و تأثیر است .

تصبيه سئيه بما قدمت ايديهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 41 - 5، 6

5 - عمل آدمی ، در پیدایش مصائب و بلايا ، دارای تأثیر است .

ظهر الفساد في البرّ و البحر بما كسبت ايدي الناس

مراد از فساد در دریا و خشکی، به تناسب موقعیت، ممکن است بلاياي طبیعی و آسیب دیدن روند طبیعت باشد.

6 - عمل انسان ها، در تحولات عالم طبیعت، مؤثر است.

ظهر الفساد في البرّ و البحر بما كسبت أيدي الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 42 - 11

11 - عقیده و عمل انسان، دارای نقش تعیین کننده در سرنوشت او است.

سیروا... فانظروا

از دعوت به سیر و مطالعه در آثار گذشتگان، به دست می آید که انسان، با سیر و مطالعه، می تواند آینده خود را رقم بزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 44 - 5,9

ص: 60

5 - عقیده و عمل آدمی ، در سعادت و شقاوت وی نقش اساسی دارد .

یومئذ یصدّعون . من کفر فعلیه کفره و من عمل صـ لِحاً فلاَئفسهم یمهدون

9 - « عن أبی عبداللّٰه (ع) قال : « . . . إنّ عمل المؤمن یذهب فیمهد له فی الجنّٰه کما یرسل الرجل غلامه فیفرش له » . ثمّ تلا « و من عمل صالحاً فلاَئفسهم یمهدون » ؛

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: «.. همانا، عمل مؤمن می رود و جایگاه او را در بهشت آماده می سازد، آن گونه که انسان، غلام اش را می فرستد و برای او منزلگاه اش را فرش می کند.» . سپس امام، این آیه را تلاوت فرمود: و من عمل صالحاً فلاَئفسهم یمهدون».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 59 - 5

5 - موضع گیری و عمل خود آدمی ، زمینه نابود شدن استعداد هدایت در وی است .

ولئن جنتهم بأیه لیقولنّ الذین کفروا إنّ أنتم إلاّ مبطلون . کذلک یطبع اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 4 - 10

10 - اعمال و عقاید انسان ، در تشکیل ساختار روحی وی ، نقش اساسی دارد .

للمحسنین . . . یقیمون . . . یوقنون

از این که خداوند، در وصف محسنان به دو صفت عمده _ که یکی عملی (نماز و انفاق) و دیگری عقیدتی است _ پرداخته، نشان می دهد که عمل و عقیده، در ایجاد روحیه ای خاص نقش دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 15 - 21

21 - اعمال دنیوی انسان ها ، تعیین کننده سرنوشت اخروی آنها است .

ثمّ الیّ مرجعکم فأنبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 14 - 13، 8

8 - عقیده و عمل ، سازنده آخرت انسان است .

فذوقوا بما نسيتم لقاء يومكم هـ_ذا . . . و ذوقوا ... بما كنتم تعملون

13 - ابتلای انسان به کیفر های اخروی ، نتیجه موضع گیری ها و عملکرد خود وی است .

فذوقوا بما نسيتم . . . بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 8

8 - خود انسان در سعادت اخروی اش دارای نقشی تعیین کننده است .

ص: 61

فلا تعلم نفس ما أخفى لهم من قره أعين جزاء بما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 45 - 5

5 - انسان ، موجودی مختار بوده و رفتار او تعیین کننده سرنوشت او است .

و لو يؤاخذ الله الناس بما كسبوا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که «با» در «بماکسبوا» برای سببیت است؛ یعنی، اگر خدا آنان را به سبب رفتارشان مؤاخذه کند. . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 19 - 1

1 - پیامبران مردم انطاکیه ، بدبختی و زندگی شوم آنان را ناشی از عمل کرد خود مردم دانستند ، نه ناشی از تذکرات شان به آنان

قالوا طـ بُرکم معکم أن ذکرتم

همزه در جمله «أن ذکرتم» برای استفهام است و فعل مجزوم «ذُکِّرَ» فعل شرطی است که خبر آن مقدر می باشد و تقدیر آن، یا «أتشمون بالتذکر إن ذکرتم» و یا «أتعودون إن ذکرتم» است. برداشت یاد شده براساس تقدیر نخست می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 65 - 3

3 - دست ها و پا های کافران ، در قیامت علیه آنان به سخن آمده و بر دستاوردهایشان ، گواهی خواهند داد .

تکلمنا أیدیهیم و تشهد أرجلهیم بما كانوا یکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 61 - 3,4

3 - سعادت و رستگاری بزرگ (بهشت جاودانه) ، در سایه عمل و کوشش میسر است .

إنّ هـ ذالهُو الفوز العظیم . لمثل هـ ذالفلیعمل العـملون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند برای نیل به فوز عظیم، تنها بر عمل انسان تکیه کرده و به آن توصیه فرموده است.

4 - منافات نداشتن عمل برای نیل به بهشت جاودانه ، با اخلاص و رسیدن به مقام شامخ عبودیت

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمَخْلَصِينَ . . . وَ مَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ . إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ . لَمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 135 - 6

6 - مجموعه عقاید و رفتار خود انسان ، تعیین کننده سرنوشت او است .

إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ . إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ

از این که همسر لوط از عذاب الهی نجات نیافت، می توان حقیقت یادشده را به دست آورد.

ص: 62

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 10

10 - عمل (نیک کرداری و تبه کاری) ، عنصر تعیین کننده سرنوشت بشر

و عملوا الصالحات كالمفسدين .. المتقين كالفجار

تصریح به عمل صالح و نیز عنوان «مفسدین»، «متقین» و «فجار»، گویای این حقیقت است که آنچه سرنوشت بشر را رقم می زند، عمل صالح، فسادگری، تقواییبگی و تبه کاری است؛ که همگی از سنخ عمل می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 39 - 6

6 - سعادت‌مندی و یا تیره بختی انسان ها در دنیا و آخرت ، در گرو اعمال و کردار خود آنان است .

اعملوا علی مکانتکم ائی عـمل فسوف تعلمون

با توجه به ارتباط این آیه با آیه بعد _ که درباره سرنوشت هلاکت بار کافران در دنیا و آخرت سخن گفته است _ برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 51 - 4، 2

2 - رفاه مندی و برخورداری از نعمت ها در سایه تلاش و دانش اقتصادی ، در صورت همراه بودن آن با ناسپاسی و غفلت از منشأ خدایی آنها ، هلاکت و بدبختی در دنیا را در پی خواهد داشت .

فما أغنی عنهم ما كانوا یکسبون فأصابهم سیئات ما کسبوا

4 - سرنوشت انسان ، در گرو چگونگی رفتار خود او است .

فأصابهم سیئات ما کسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 70 - 5

5 - عمل و رفتار انسان ، مبنای داوری خداوند و ملاک جزای او در قیامت است .

و وقیت کلّ نفس ما عملت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 75 - 8

8 - تمامی رفتار و کردار آدمی در دنیا ، باید بر پایه حق و مطابق با عدل باشد .

و قضی بینهم بالحقّ

تذکر خداوند بر این که داوری میان مردم در قیامت بر پایه حق و عدل خواهد بود؛ در واقع توصیه ای است به بندگان که رفتار خود را مطابق عدل و بر پایه حق بنا نهند؛ زیرا در قیامت رفتار آنان بر همین اساس سنجیده و جزا داده خواهد شد.

ص: 63

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 21 - 13

13 - سرنوشت انسان ، در گرو رفتار و کردار خود او است .

فأخذهم الله بذنوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 34 - 16

16 - گمراه شدن انسان از سوی خداوند ، نتیجه و پیامد کردار خود او است .

كذلك يضلّ الله من هو مسرف مرتاب

از این که خداوند از میان انسان ها، کسانی را گمراه می سازد که دست به اسراف می زنند و پیوسته در حق تردید روا می دارند، مطلب یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 15، 13

13 - زندگی دنیوی ، مجال عمل و انتخاب است ؛ اما همراه با مسؤولیت و دریافت نتایج .

اعملوا ما شئتم

از تقابل «یلقى فی النار» و «اعملوا ما شئتم» استفاده می شود که تحریف گران آیات الهی، تنها در مجال دنیا حق انتخاب دارند و در آخرت مجبور به ورود در آتش اند.

15 - عملکرد انسان ، مبنای کیفر و پاداش الهی است .

اعملوا ما شئتم إته بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 13 - 30

30 - تأثیر عملکرد آدمی در دستیابی وی به هدایت الهی

و یهدی إلیه من ینیب

از آن جا که انابه و بازگشت به خدا در قالب اعمال و رفتار انسان شکل می گیرد، مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 20 - 8

8 - تلاش و اعمال انسان ، بدون نتیجه و بازتاب نخواهد بود .

من کان یرید حرث الأخره نزد له . . حرث الدنیا نؤته منها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 6

6 - عملکرد انسان ها ، تعیین کننده سرنوشت آنان در آخرت

ص: 64

تری الظالمین مشفقین ممّا کسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 34 - 4

4 - نقش و تأثیر عملکرد انسان در بروز حوادث طبیعی

أو یوبقهنّ بما کسبوا

از این که انسان هابه واسطه گناهان خود گرفتار طوفان گشته و غرق می شوند، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 44 - 3

3 - هدایت و ضلالت الهی نسبت به انسان ، نتیجه اعمال خود او است .

إِذَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلَمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ . . . وَ مَنْ يَضِلُّ اللَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 46 - 7،8

7 - هدایت و اضلال الهی نسبت به انسان ، محصول عملکرد خود او است .

إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ . . . وَ مَنْ يَضِلُّ اللَّهُ

8 - راه هدایت ، برای کسانی که خداوند ایشان را در اثر عملکردشان گمراه نموده بسته است .

وَ مَنْ يَضِلُّ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ

برداشت یاد شده بر این پایه است که آیه شریفه مربوط به وضعیت گمراه شدگان در دنیا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 48 - 14

14 - « نعمت ها » برخاسته از لطف و رحمت الهی و « مصائب و سختی ها » نتیجه عملکرد خود آدمی است .

وَ إِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً . . . وَ إِن تَصْبَهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمْت أَيْدِيَهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 28 - 10

10 - تأثیر عملکرد پدران ، در سرنوشت نسل های آینده آنان

و إذ قال إبراهيم . . . و جعلها كلمه باقيه فی عقبه

ذکر باقی ماندن توحید در نسل ابراهیم(ع) _ پس از بیان اعلام شجاعانه برائت از شرک و روی آوردن آن حضرت به توحید _ می تواند اشاره به نقش پدران در سرنوشت نسل های بعد داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 36 - 8

ص: 65

8- گمراهی انسان و تسلط شیطان بر وی ، نتیجه عملکرد تباه کننده خود او است .

و من یعیش . . . تقیض له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 55 - 3

3- خشم و انتقام خداوند از انسان ها ، ناشی از عملکرد خود آنان است .

فأطاعوا . . . فلما ءاسفونا انتقمنا منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 5

5- ارزش ایمان ، به همراهی آن با عمل است .

الذین ءامنوا بـِـایـتنا و كانوا مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 37 - 6

6- هلاکت و نابودی جوامع ، ناشی از عملکرد خود آنان است .

أهلکنهم إثمهم كانوا مجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 15 - 11، 7

7- اعمال نیک و بد آدمی ، دارای بازتاب در دنیا و در پی دارنده کیفر و پاداش در حیات اخروی

من عمل صـلحاً . . . ثم إلی ربکم ترجعون

تعبیر «ثم إلی ربکم» - در پی «من عمل صالحاً. . .» - می رساند که آنچه در صدر آیه شریفه نسبت به بازتاب عمل گفته شده، مربوط به دنیا است و اعمال آدمی پس از آن نیز کیفر و پاداشی در نزد پروردگار خواهد داشت.

11 - فلسفه معاد ، تحقق عدالت الهی و رسیدن انسان به نتیجه عملکرد خود

ثم إلى ربكم ترجعون

مسأله قیامت - که از «إلى ربكم ترجعون» استفاده می شود - پس از اصل بازیابی نتایج اعمال، یاد شده است. از این مطلب فهمیده می شود که برپایی قیامت نیز در راستای اجرای عدالت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 4

4 - چگونگی مرگ و زندگی انسان ، در گرو چگونگی اعمال او است .

اجتر حوا السینات أن نجعلهم كالذین ءامنوا و عملوا الصالحات سواء محیاهم و مماتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 66

7- روحیه استکباری کافران در برابر آیات الهی، معلول عملکرد و جرایم گذشته خود آنان *

فاستکبرتم و کنتم قومًا مجرمین

براساس این احتمال که تعبیر «و کنتم..» در مقام تعلیل گرایش کافران به استکبار باشد، برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 10 - 15

15- برخورداری از هدایت الهی و یا محروم ماندن از آن، معلول تلاش و عملکرد خود انسان

کفرتم به .. و استکبرتم إنَّ اللهَ لایهدی القوم الظالمین

گرچه در این آیه، فعل «لایهدی» به خداوند نسبت داده شده است؛ اما از آن جا که عدم هدایت، بر کفر و استکبار - که عمل اختیاری انسان است - مترتب شده، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 19 - 8، 1

1- هر یک از مؤمنان و کافران، دارای درجات و مراتب مختلف، متناسب با عملکرد خود

و لکلّ درجۃ مّمّا عملوا

«لکلّ» ممکن است نظر به دو دسته داشته باشد: 1_ مؤمنان نیک کردار، 2_ کافران منکر معاد و ممکن است ناظر به هر مؤمن در مقایسه با دیگر مؤمنان و هر کافر در مقایسه با دیگر کافران باشد. برآشت یاد شده بر اساس احتمال نخست است.

8- مجال زندگی دنیا، ناکافی برای برخورداری انسان از نتایج کامل همه اعمال خویش و نفی هرگونه ظلم

و لیوفّیهم أعمّ لهم و هم لایظلمون

از این که خداوند، استیفای همه اعمال و نفی هرگونه ظلم را به مجال آخرت محوّل ساخته است؛ مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 20 - 16

16- کیفر الهی در حق کافران ، معلول عملکرد منفی خود آنان و به دور از شائبه ظلم

و هم لایظلمون ... تجزون عذاب الهون بما کنتم تستکبرون ... و بما کنتم تفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 25 - 11

11- بلاها ، بازتاب عملکرد خود انسان

کذلک نجزی القوم المجرمین

وصف «مجرمین»، مشعر به علیت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 34 - 11

ص: 67

11- کیفر کافران در قیامت ، نتیجه عملکرد خود آنان

قال فذوقوا العذاب بما كنتم تكفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 15 - 26

26- تفاوت فرجام اخروی مؤمنان و کافران ، بازتاب تمایز عملکرد دنیوی آن دو

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات .. و الذین کفروا یتمتعون و یأکلون ... الجنة ال

در این جا خداوند نخست به تمایزهای دنیوی اهل ایمان با کافران پرداخته و سپس تفاوت فرجام اخروی آنان را بیان داشته است. از این ارتباط موجود در آیات، پیوند تنگاتنگ میان عملکرد دنیوی هر گروه با فرجامشان استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 23 - 9

9- ابتلای انسان به لعن الهی و حق نشنوی ، معلول عملکرد خود او است .

فلو صدقوا الله لکان خیراً لهم .. أولئک الذین لعنهم الله فأصمهم و أعمى أبصـ

هر چند فعل های «أصم» و «أعمى» به خداوند نسبت داده شده، اما این مستلزم جبر نیست؛ زیرا انسان در ابتدا کر و کور نمی شود؛ بلکه در پی یک سلسله اعمال منافقانه، محکوم به لعن و نفرین الهی می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 28 - 8

8- عذاب به هنگام مرگ و حبط اعمال ، نتیجه عملکرد خود انسان است .

یضربون و جوههم و أدبهم . ذلک بأنهم اتبعوا... و کرهوا... فأحبط أعم لهم

از تعلیل موجود در آیه شریفه، استفاده می شود که منافق، خود با عملکرد خویش زمینه عذاب و حبط اعمالش را فراهم می آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 4,11

4- اراده خداوند به تعیین مراتب مؤمنان ، براساس عمل ایشان و نه علم ازلی خود

والله يعلم أعم لکم . و لنبلونکم حتی نعلم المـجـ هـدین

روشن است که خداوند، عالم به تمامی غیب است و اعمال آدمیان را قبل از وقوع آن می داند و چه بسا تعبیر «والله يعلم أعمالکم» نظر به علم قبل از عمل نیز داشته باشد. از این رو «حتی نعلم...» را بدان معناگرفت که خداوند، حقیقتاً نمی داند و پس از فعل انسان علم پیدا می کند. بنابر این جمع بین «والله يعلم» و «لنبلونکم حتی نعلم...» می تواند این باشد که خداوند، مراتب مؤمنان را براساس علم ازلی معین نمی سازد؛ بلکه پس از آزمایش داوری می کند.

11- اعمال ، بازگوکننده سرّ درون و باور های راسخ انسان *

و نبلوا أخبارکم

کلمه «أخبار» می تواند به معنای اعمال باشد؛ از آن جهت که عمل، خبر از اسرار نهفته باطن انسان می دهد. از اطلاق خبر بر عمل به این عنوان، مطلب بالا استفاده می شود.

ص: 68

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 32 - 14

14- برخی اعمال انسان، از بین برنده و نابودکننده ارزش و اثر سایر اعمال وی

و سیحبط أعم لهم

بنابراین که حبط اعمال به معنای پوچ شدن و بی بها گشتن اعمال به ظاهر نیک باشد، از ارتباط «کفروا»، «صدّوا» و «شاقّوا» با «سیحبط أعمالهم» مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 33 - 8

8- امکان نبودن اعمال گذشته انسان، به وسیله برخی اعمال و موضع گیری های بعدی وی

و لا تبطلوا أعم لکم

از «لا تبطلوا أعمالکم» استفاده می شود که صدور اعمال نیک از انسان، به معنای بقای همیشگی آن نیست؛ بلکه ممکن است اعمال و موضع گیری های بعدی انسان، اعمال نیک گذشته وی را مضمحل کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 34 - 6

6- نقش اعمال خود انسان، در محرومیت او از رحمت و غفران بی کران الهی

إنّ الذین کفروا و صدّوا .. فلن یغفر الله لهم

«فا» در «فلن یغفر الله» می رساند که عدم غفران، نتیجه فعل خود کافران است (کفروا و صدّوا)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 36 - 8

8- آمیختگی عقیده و عمل (ایمان و تقوا)، شرط برخورداری از پاداش الهی

و إن تؤمنوا و تتّقوا یؤتکم أجورکم

خداوند، ایمان و تقوا را در کنار هم زمینه دریافت پاداش قرار داده است؛ از آن جا که «ایمان»، بیشتر بر عقیده اطلاق می شود و «تقوا» در عمل تجلی می یابد، می توان به مطلب یاد شده پی برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 4

4 - آشکار شدن صداقت توبه کنندگان واقعی ، در میدان عمل و تکالیف دشوار

قل للمخلفین من الأعراب ستدعون إلى قوم أولى بأس شديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 6

ص: 69

6- رذیلت های اخلاقی، دارای ریشه در نوع رفتار و انتخاب های پیشین انسان

إذ جعل الذین كفروا فی قلوبهم الحمیة حمیة الجـ هلیة

با توجه به این که فاعل «جعل»، «الذین كفروا» است و با الغای خصوصیت، مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 21

21- دستیابی به فضل و خشنودی خداوند، نیازمند تلاش و عمل

أشداء علی الكفار رحماء بینهم تریمهم ركعاً سجداً یبتغون فضلاً من الله ورضوناً

در واژه «إبتغاء»، تلاش و کوشش نهفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 21

21- «عن حمران بن أعین عن أبی جعفر (ع) قال سمعته یقول: الایمان ما استقرّ فی القلب و افضی به إلی الله عزّوجلّ و صدقه العمل بالطاعة لله و التسلیم لأمره و الإسلام ما ظهر من قول او فعل . . . قال الله عزّوجلّ « قالت الأعراب ءامنّا قل لم تؤمنوا و لکن قولوا أسلمنا و لمّا یدخل الإیمان فی قلوبکم . . . »»

حمران بن اعین می گوید: از امام باقر(ع) شنیدم که می فرمود: ایمان عقیده ای است که در قلب قرار دارد و انسان بهوسیله آن به قرب خدای عزّوجلّ می رسد و عمل به طاعت خدا و تسلیم امر او، آن را تصدیق می کند. اسلام عقیده ای است که در گفتار و کردار انسان ظاهر می شود [اگرچه در قلب نباشد] خدای عزّوجلّ فرمود: «قالت الأعراب آمنّا قل لم تؤمنوا و لکن قولوا أسلمنا...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 18 - 3

3_ اعمال آدمیان، نشانگر میزان صداقت آنان در ادّعیای ایمان

یمنّون علیک أن أسلموا . . . و الله بصیر بما تعملون

با توجه به این که سیاق آیات، در زمینه کسانی است که به گزاف مدعی ایمان اند؛ تعبیر «و الله بصیر بما تعملون» می تواند نظر به مطلب بالا داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ سخنان آدمی، همانند سایر اعمال او، مسؤولیت آفرین و مورد محاسبه

ما یلفظ من قول إلا لدیه رقیب عتید

در آیه قبل، مسأله محاسبه و ضبط اعمال به صورت مطلق مطرح گردیده است و اکنون در این آیه، ضبط و محاسبه گفتار، به انسان یادآوری شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 70

18 - طور - 52 - 21 - 11

11 - عمل انسان ، تنها محور سعادت و شقاوت وی

کَلَّ امری بما کسب رهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 4

4 - پاداش و کیفر الهی ، بر محور عملکرد نیک و بد آدمی قرار دارد .

لیجزی الذین أسوا بما عملوا و یجزی الذین أحسنوا بالحسنى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 41 - 2،7

2 - مجازات و پاداش اخروی ، بر محور عملکرد خود انسان است .

وَأَنْ سَعِيهٖ سَوْفَ یَرِی . ثُمَّ یَجْزِیهِ الْجِزَاءَ الْأَوْفِی

ضمیر «ه» در «یجزاه» به «سعی» بازمی گردد.

7 - مبتنی بودن جزای الهی بر عملکرد خود انسان ، پیام مشترک تمامی پیامبران

أَمْ لَمْ یَنْبَأْ بِمَا فِی صُحُفِ مُوسَى . وَ إِبْرَهیمَ ... وَ أَنْ لَیْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى ... ثُمَّ

از ارتباط آیات شریفه، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 53 - 4

4 - اعمال خود انسان ، ملاک داوری خداوند درباره او

وَ كَلَّ شَیْءٌ فَعْلُوهُ فِی الزَّیْرِ . وَ كَلَّ صَغِیْرٌ وَ كَبِیْرٌ مُسْتَطَر

تصریح خداوند به مضبوط بودن اعمال کوچک و بزرگ آدمی، می رساند که اعمال خود او نقش اساسی در مسؤولیت و مجازات و محاکمه وی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 24 - 1

1 - اعمال و رفتار انسان ها ، تعیین کننده سرنوشت آنان است .

جزاء بما كانوا يعملون

تصریح به این که مقام بلند پیشتازان، پاداش اعمال خود آنان است، حاکی از مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 6 - 7

7 - مبنای داوری و کیفر و پاداش الهی درباره انسان ، عملکرد خود آنان است .

فینبئهم بما عملوا

ص: 71

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 4 - 5

5 - حکم الهی و تعیین سرنوشت ملت ها ، براساس عملکرد خود آنان

هو الذی أخرج الذین کفروا .. ذلک بآئهم شاقوا اللّٰه ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 20 - 6

6 - انتظار بهشتی بودن با داشتن عملی چون دوزخیان ، پنداری ناروا است .

و لا تكونوا کالذین نسوا اللّٰه .. لایستوی أصحاب النار و أصحاب الجنّة

با توجه به این که مخاطب «لا تکنونوا» در آیه قبل، مؤمنان می باشند. روی سخن این آیه با مؤمنان است که نپندارند، در صورت همگون بودن با غافلان از خدا و دوزخیان، می توانند در زمره بهشتیان باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 5 - 13

13 - عمل آدمی ، موجب بروز تغییرات در قلب و فطرت او است .

فلما زاغوا أزاغ اللّٰه قلوبهم

جمله «أزاغ اللّٰه قلوبهم» جواب «لما زاغوا» است؛ یعنی، تا کسانی خود منحرف نشوند، خداوند دل های آنان را منحرف نمی کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 2 - 9، 10

9 - رفتار و کردار آدمی ، نشانگر کفر و ایمان و نیز اندیشه و باور او است .

فمنکم کافر و منکم مؤمن و اللّٰه بما تعملون بصیر

10 - هشدار خداوند به انسان ها ، درباره رفتار و کردار های خویش

و اللّٰه بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 5 - 7

7 - سرنوشت شوم و عذاب الهی ، ثمره و پیامد رفتار خود انسان است .

فذاقوا وبال أمرهم ولهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 7 - 6

6 - رفتار انسان ها ، تعیین کننده سرنوشت اخروی آنان است .

ثم لتنبؤن بما عملتم

ص: 72

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 4 - 6

6 - تأثیر رفتار انسان ها در قلب و روح آنان

فقد صغت قلوبكما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 24 - 5

5 - بهشت برین و نعمت های آن ، محصول تلاش ها و دستاورد های انسان ها در دنیا است .

بما أسلفتم فی الأیام الخالیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 11 - 4

4 - تأثیر استغفار و ایمان ، در تحولات طبیعت و واکنش جهان مادی در برابر عقاید و رفتار انسان ها

استغفروا ربکم .. یرسل السماء علیکم مدرارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 16 - 7

7 - تأثیر عقاید و رفتار انسان ها ، در تحولات طبیعت

و ألّواستق_موا علی الطریقه لأسقین_هم ماء غدقًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 38 - 1,2,3,4

1 - سرنوشت خوب و بد و سعادت و نگون بختی انسان ها ، در گرو چگونگی رفتار و کردار خود آنان است .

کلّ نفس بما کسبت رهینه

2 - رفتار و کردار انسان ، سازنده شخصیت او است .

کلّ نفس بما کسبت رهینه

3- انسان ، در برابر تمامی رفتارها و کردارهای خویش ، مسؤول و در قیامت مورد بازخواست است .

کلّ نفس بما کسبت رهینه

4- دوزخ ، نتیجه و پیامد رفتار و کردار خود دوزخیان است .

سأصلیه سقر . . . کلّ نفس بما کسبت رهینه

با توجه به ارتباط میان این آیه و آیات قبل و بعد _ که درباره دوزخ است _ مطلب یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 13 - 5

ص: 73

5 - سرنوشت انسان در قیامت ، در گرو رفتار و کردار دنیایی او است .

يَنْبِئُوا الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 35 - 2

2 - فرجام اخروی هر انسان ، وابسته به کرداری است که در آن تلاش جدی داشته است .

يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى

به کار بردن ماده «سعی» _ به جای «عمل» _ ممکن است در بدی ها، ناظر به نادیده گرفتن لغزش های خالی از اصرار و در اعمال نیک، توصیه به دریغ نورزیدن از کوشش مداوم باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 6

6 - سرنوشت انسان در آخرت ، وابسته به کردار و خصلت های او در دنیا است .

وَأَثَرُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا .. خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 7 - 3

3 - « عن نعمان بن بشير سمعت رسول الله (صلى الله عليه وآله) يقول : « وإذا النفوس زوجت » قال : هما الرجلان يعملان العمل ، يدخلان الجنة والنار ؛

از نعمان بن بشير روایت شده که گفت: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) شنیدم که این آیه را قرائت می فرمود: «وإذا النفوس زوجت» و فرمود: آنان دو مردی هستند که هر دو یک عمل را انجام می دهند و همراه هم داخل بهشت یا جهنم می شوند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 14 - 6

6 - ورود هر انسان به بهشت یا جهنم ، سزای کردار او است .

وإذا الجحيم سعرت . وإذا الجنة أزلفت . علمت نفس ما أحضرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 12 - 3

3 - رفتار انسان ، باور های او را تحت تأثیر قرار می دهد .

و ما یكذب به الاكلّ معتد ائیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 14 - 7

7 - شناخت ها و کردار انسان ، سرمایه و دستاورد او و مؤثر در گرایش ها و ضعف و قوت فهم او است .

ص: 74

تعبیر «یکسبون» _ که ناظر به تکذیب اعتدا و گناه کافران است _ بیانگر این است که اندیشه ها و کردار، سرمایه ای است که آن را به دست آورده اند؛ گرچه برای آنان چیزی جز زیان دربر ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 7

7 - دستیابی انسان به فرجام آسوده و راحت ، در گرو کردار او است .

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى . . . فسنیسره لیسری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 10 - 5

5 - فرجام هر کسی ، وابسته به کردار او است .

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى . . . فسنیسره لیسری . وَاَمَّا مَنْ بَخِلَ . . . فسنیسره للعسری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 5

5 - کیفر های الهی و سقوط انسان به اعماقِ پستی ها ، دستاورد عقیده و کردار خود او است .

ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ . إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 9

9 - ایمان و عمل ، مکمل یکدیگر در رساندن انسان به بهشت جاویدان

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ . . . جزاؤهم عند ربهم جنّات عدن . . . خلدین فیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 6 - 3,4

3- هر یک از رفتار های انسان ، دارای مقیاسی مخصوص برای ارزیابی در قیامت

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ

«موازنین» یا جمع «میزان» است و یا جمع «موزون» (کشاف). در صورت اول، ناظر به تفاوتِ میزان هر عمل با میزان دیگر اعمال و عقاید است. برخی آن را ناظر به افرادی دانسته اند که مورد محاسبه قرار خواهند گرفت. (مفردات راغب)

4- فرجام انسان در قیامت ، وابسته به رفتار او است .

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ

این آیه از «ثقل موازین» در کردار نیک و آیات بعد از «خَفَّتْ» آن در کردار بد، سخن گفته است. بنابراین خوبی و بدی کردار، در فرجام اخروی دخیل است.

ص: 75

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 8 - 4

4 - فرجام اخروی هر کس ، وابسته به اعمال او است .

فَأَمَّا مَنْ ثَقَلَتْ مَوزِينَهُ .. وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوزِينَهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 9 - 6

6 - فرجام اخروی انسان ، وابسته به کردار او است .

فَأَمَّا مَنْ ثَقَلَتْ مَوزِينَهُ . فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ . وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوزِينَهُ . فَأُمَةٌ هَٰوِيَةٌ

48- آثار عمل اقوام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 69 - 10

10- رفتار خوب و بد اقوام ، موجب سرفرازی و یا شرمساری رهبران آنان

فلما جاء آل لوط المرسلون .. وقضينا إليه ذلك الأمر أن دابر هـؤلاء مقطوع ... ق

از اینکه فرستادگان خداوند برای اعلام عذاب قوم لوط به منزل لوط(ع) رفتند و آن حضرت قومش را از هر عملی که موجب شرمساری او شود نهی فرمود، به دست می آید که لوط(ع) در موقعیت یک رهبر در جامعه تلقی شده است.

49- آثار عمل امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 53 - 11

11_ تأثیر عقاید و اعمال امت ها در تحولات اجتماعی آنان

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ

50- آثار عمل به بخشی از دین

27 - تبعیض در ایمان و عمل به احکام دین ، در پی دارنده ذلت و خواری در دنیا و عذاب شدید در قیامت است .

ما جزاء من يفعل ذلك منكم إلا خزي في الحيوه الدنيا و يوم القيمه يردون إلى أشد الع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 8

8 - کشتن و آواره کردن اهل ایمان و تبعیض در دین ، موجب از دست دادن سرای آخرت و گرفتار شدن به عذاب شدید قیامت است .

أولئك الذين اشتروا .. فلا يخفف عنهم العذاب

«ال» در «العذاب» عهد ذکری و اشاره به «أشد العذاب» در آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 13 - 20

20 - اکتفا به انجام برخی از تعالیم شریعت ، خطری برای کلیت دین

أقيموا الدين ولا تتفرقوا فيه

برداشت یاد شده باتوجه به دو مطلب زیر است: الف) مراد از «لا تتفرقوا» عمل به برخی از دستورات و ترک بعضی دیگر باشد. ب) فعل «لا تتفرقوا» تفسیر و تأکید برای «أقيموا الدين» باشد.

51- آثار عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 58 - 13

13 - اجرای فرمان های الهی ، زمینه ساز آمرزش گناهان است .

ادخلوا الباب سجداً .. نغفر لكم خطيكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 181 - 9

9 - آدمی در صورت انجام وظیفه خویش در امر وصیت ، در پیشگاه خدا مسؤول نبوده و مؤاخذه نخواهد شد ، هر چند به وصیت های او عمل نشود .

فإنما إثمہ علی الذین یبدلونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 187 - 36

36 - عمل به احکام دین و پایبندی به حدود الهی ، زمینه ساز نایل شدن به تقوایبشگی است .

تلک حدود الله فلا تقربوها کذلک بیین الله ایتة للناس لعلهم یتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 77

12_ پذیرش احکام الهی و عمل به آن ، باعث رشد و طهارت انسان

و اذا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ .. ذَلِكُمْ اِزْكِ لَكُمْ وَاطْهَرُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 133 - 19

19_ انجام فرایض دینی ، وسیله آمرزش گناهان

سَارِعُوا اِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ

امیرالمؤمنین علی (ع) درباره «سارعوا الی مغفره من ربکم» فرمود: الی اداء الفرائض.

مجمع البیان، ج 2، ص 836؛ نورالثقلین، ج 1، ص 389،

354.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 27 - 3

2_ حفظ حریم احکام الهی در ازدواج و مسائل جنسی ، زمینه روی آوردن خداوند به بندگان

حَرَمَتْ .. وِ الْمَحْصَنَاتِ ... وَ اللّٰهُ يَرِيْدُ اَنْ يَّتُوبَ عَلَيْكُمْ

به نظر می رسد جمله «یرید الله ل... یتوب» در آیه قبل اشاره به انشاء و جعل احکام باشد. و جمله «والله یرید ان یتوب»، ناظر به مرحله عمل به آن احکام است. یعنی در صورت عمل به این احکام، خداوند عنایتش را نسبت به انسانها تمام خواهد کرد و به ثمر خواهد نشاند.

3_ عمل به احکام و مقررات الهی ، زمینه بازگشت خداوند به بندگان

و لَا تَنْكِحُوا .. حَرَمَتْ ... وَ الْمَحْصَنَاتِ ... وَ اللّٰهُ يَرِيْدُ اَنْ يَّتُوبَ عَلَيْكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ پایبندی به مقررات الهی در ازدواج و روابط جنسی ، زمینه سبکباری و دور ماندن جوامع از مشقت ها و رنجهاست .

یرید الله ان یخفف عنکم

بیان خواست الهی به سبکباری انسانها پس از تبیین احکام و مقررات ازدواج، اشاره به این است که دوری جوامع بشری از رنجها و مشقتها در گرو پیروی از آن احکام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ تحقق احکام و مقررات الهی در خانواده و پرهیز زن و شوهر از ناسازگاری ، زمینه ساز عبادت خداوند *

الرجال قوامون .. و ان خفتنم ... و اعبدوا الله

امر به عبادت و پرستش خداوند پس از بیان احکام خانواده، اشاره به این دارد که عبادت خالصانه خداوند در پرتو تنظیم صحیح روابط خانوادگی امکان پذیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 66 - 11، 9

9_ خیر و سعادت انسان در گرو عمل به احکام الهی

و لو انهم فعلوا ما یوعظون به لکان خیراً لهم

11_ ثبات و پایداری در ایمان از نتایج عمل به احکام و مواعظ الهی

و لو انهم فعلوا ما یوعظون به لکان خیراً لهم و اشدّ تثبیتاً

متعلق «تثبیتاً» به قرینه آیات قبل، ایمان گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 68 - 1

1_ هدایت به صراط مستقیم، نتیجه عمل به احکام و مواعظ الهی

و لو انهم فعلوا ما یوعظون به ... و لهدیناهم صراطاً مستقیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 6 - 35

35_ انجام تکالیف الهی، زمینه ساز سپاسگزاری خداوند

لعلکم تشکرون

در برداشت فوق «لعلکم تشکرون»، علت و غایت برای «فاغسلوا .. فاطهروا ... فتیّموا»، که از احکام الهی هستند، گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 26 - 7

7_ فرجام ملت ها در گرو کیفیت موضعگیری ایشان در برابر فرمان های خداوند

إنّ لن ندخلها ابداً .. فانها محرمة علیهم اربعین سنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ آخرت، سرایی خوب برای کسانی که معاد را تکذیب نکرده و در انجام تکالیف کوتاهی نمی کنند.

و للدار الآخرة خیر للذین یتقون

بنابراین که «خیر» صفت مشابه باشد. یتقون» در این آیه، به قرینه تقابلی که با آیه قبل دارد و در آن آیه بحث از تکذیب لقاء الله و تقریط در دین و تکالیف الهی بود، به معنای تکذیب نکردن معاد و انجام تکالیف الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ التزام عملی به احکام خداوند، نشانه ایمان به آیات اوست.

فكلوا .. إن كنتم بأيته مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 153 - 15

15_ نیل به تقوا در گرو عمل به احکام دین و پرهیز از قوانین غیر الهی است.

ذلکم وصیکم به لعلکم تتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 86 - 5

5_ خیر و سعادت امتهای، در ایمان و باور به معارف الهی و عمل به احکام دین است.

بقیة الله خیر لکم

برخی از مفسران مراد از «بقیة الله» را اطاعت از خدا و برخی مقصود از آن را احکام و معارف دانسته اند. برداشت فوق، براساس این نظریه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 30 - 4

4- احکام و مقررات الهی، در راستای خیر و سعادت انسان

و من یعظم حرمة الله فهو خیر له عند ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 71 - 4

4- سلامت جامعه بشری و مصون ماندن آن از فساد و تباهی، در گرو اجرای قوانین الهی و ایستادگی در برابر تمایلات حق ستیزان

ولو اتبع الحق أهواءهم لفسدت السموت والأرض و من فیهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- خداوند ، خواهان برچیدن گناه و منکر ، از طریق عمل به تکالیف شرعی است .

أقم الصلوه إنّ الصلوه تنهى عن الفحشاء والمنكر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 32 - 7

7- ایمان و کفر و طاعت و معصیتِ خلق ، بی تأثیر در ساحت خداوندی *

إنّ الذین کفروا و... لن یضروا الله شیئاً

ص: 80

جمله «لن یضروا الله شیئاً» می رساند که کفر و عصیان خلق در برابر خدا و رسول او، زیانی به خداوند نمی رساند. به قرینه مقابله می توان استفاده کرد که ایمان و طاعت آنان نیز، نفعی برای خداوند ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 6

6 - حرکت در مسیر تکلیف الهی ، در پی دارنده امداد های خداوند و غیرقابل تحلیل با محاسبات بشری *

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا . . . بل ظننتم أن لن ينقلب الرسول والمؤمنون إلى أهليهم

خداوند، صلح حدیبیه را «فتح مبین» نام داده و در این آیه تحلیل اعراب متخلف را، تحلیلی نادرست معرفی کرده است؛ از این نکته استفاده می شود که سفر حدیبیه، طبق محاسبات ظاهری می توانسته خطر آفرین باشد؛ ولی اراده الهی به حمایت از دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله) از این سفر پرخطر، فتحی مبین را پدید آورده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 7 - 10, 11

10 - نوید خداوند به امکان رفع مشکل زنان مطلقه و همسرانشان ، در صورت رعایت تعالیم و رهنمود های الهی

لينفق ذو سعة من سعته . . . سيجعل الله بعد عسر يسراً

11 - زنان مطلقه و شوهران تنگ دست آنان _ در صورت رعایت آموزه ها و رهنمود های الهی _ مورد عنایت و حمایت خدا قرار می گیرند .

سيجعل الله بعد عسر يسراً

52- آثار عمل به تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 64 - 12

12 - بنی اسرائیل پس از دریافت تورات و عمل به محتوای آن ، به قدرت و حکومت رسیدند . *

ثم توليتم من بعد ذلك

از معانی «تولی» ولایت پیدا کردن و حکومت یافتن است. برداشت فوق ناظر به این احتمال می باشد. گفتنی است بر این مبنا مراد از فضل خدا و رحمت او، همان اعطای تورات و توفیق عمل به احکام آن می باشد و مقصود از خسران در «لکنتم من الخاسرین» قرار گرفتن

در تحت سیطره حکومت‌های کفر و جور خواهد بود.

53- آثار عمل به توصیه های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 115 - 6

ص: 81

6- عزم و تصمیم جدی برای عمل به توصیه های خداوند ، موجب ارزش مندی انسان در پیشگاه خداوند است .

و لم نجد له عزمًا

ضمیر فاعلی در «لم نجد»، دلالت دارد که وجود عزم در آدم(ع) مطلوب خداوند بود و نبود آن، امری خلاف انتظار بوده است.

54- آثار عمل به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 145 - 14

14_ فراگیری معارف و عمل به احکام الهی ، شرط پیروزی قوم موسی بر فاسقان و آزادسازی سرزمین آنان

فخذها .. یاخذوا بأحسنها سأوریکم دار الفسقین

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که «ساوریکم» جواب فعل امر «فخذها بقوه و أمر قولک یاخذوا» باشد ; یعنی: «إن تاخذها و یاخذوا سأوریکم دار الفسقین» قابل ذکر است که مجزوم نشدن «اوریکم»، علی رغم اینکه جواب امر قرار گرفته، به سبب وجود «سین» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 20 - 14

14 - عمل به مقتضای دین و اقتدا به پیامبران ، شرط دین داری و سعادت مندی است .

قال ی قوم اتبعوا المرسلین

تصریح به اقتدا و پیروی از پیامبران _ به جای ایمان آوردن به آنان و .. _ می تواند حاکی از برداشت یاد شده باشد.

55- آثار عمل به وصیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 181 - 9

9 - آدمی در صورت انجام وظیفه خویش در امر وصیت ، در پیشگاه خدا مسؤول نبوده و مؤاخذه نخواهد شد ، هر چند به وصیت های او عمل نشود .

فإنما إثمہ علی الذین یبدلونه

56- آثار عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 3

ص: 82

3_ فلاح و رستگاری آدمی در قیامت در گرو داشتن اعمال و عقاید وزین و دارای ثقل است.

فمن ثقلت موزینه فأولئك هم المفلحون

کلمه «موازين» در برداشت فوق جمع موزون گرفته شده است. بنابراین مراد از «موازين» اعمال و عقایدی است که در قیامت مورد توزین و سنجش قرار می گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 15 - 11

11_ نتیجه بخش بودن اعمال نیک و پسندیده در دنیا ، سستی الهی است .

نوفّ إليهم أعمّ لهم و هم فيها لا يبخسون

مقصود از «اعمال» در جمله «نوفّ إليهم أعمّ لهم» می تواند اعمال نیک، نظیر دستگیری از مستمندان، یاری مظلومان و .. باشد و می تواند مراد از آن، تلاشهای روزمره برای کسب معاش همانند تجارت صنعت و ... باشد و می تواند منظور از آن مطلق اعمال _ چه اعمال نیک و چه اعمال متعارف _ باشد. قابل ذکر است که ذیل آیه بعد (حبط ما صنعوا فيها و باطل ما كانوا يعملون) احتمال سوم را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 114 - 18، 17، 16، 15، 12، 6، 5

5_ انجام کار های نیک ، مایه ترک کردن کار های ناپسند است .

إن الحسنات يذهبن السيئات

زدوده شدن ناپسندها _ که «یذهبن السيئات» دلالت بر آن دارد _ محتمل است به این معنا باشد که: کارهای ناپسند تحقق نمی یابد. بر این اساس جمله «إن الحسنات ...» حاکی از این است که: انجام کارهای نیک روحیه ای در آدمی ایجاد می کند که به سراغ کارهای ناشایست نمی رود.

6_ انجام کار های نیک ، موجب آمرزش گناهان است .

إن الحسنات يذهبن السيئات

برداشت فوق ، بر این اساس است که مراد از زدوده شدن «سيئات» از میان رفتن گناهان باشد. بر این مبنا جمله «إن الحسنات ...»؛ یعنی ، کارهای نیک باعث می شود که گناهان از میان برود و آدمی آمرزیده شود.

12_ محو شدن گناهان با انجام کار های نیک ، حقیقتی شایسته و بایسته به خاطر سپردن و همواره به یاد داشتن است .

إن الحسنات يذهبن السيئات ذلك ذكرى للذکرین

15_ « عن أبي عبدالله (ع) في قول الله عزوجل : « إن الحسنات يذهبن السيئات » قال : صلاة المؤمن بالليل تذهب بما عمل من ذنب بالنهار ;

از امام صادق(ع) در باره سخن خدا که فرموده: «إن الحسنات يذهبن السيئات» روایت شده است که فرمود: نماز مؤمن در شب هر گناهی را که در روز انجام داده از بین می برد».

16_ « عن علي (ع) انه قال : الصلوات الخمس كفارة لما بينهما ما اجتنبت الكبائر و هي التي قال الله عزوجل : « إن الحسنات يذهبن السيئات » ;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده است که فرمود: نمازهای پنجگانه کفاره گناهانی است که در فاصله بین آنها انجام گرفته مادامی که از گناهان کبیره اجتناب شود و این است معنای سخن خداوند عز و جل: «إن الحسنات يذهبن السيئات».

ص: 83

17_ « عن أمير المؤمنين (ع) : . . . ان الله تعالى يكفر بكل حسنه سيئه قال الله عزوجل : « إن الحسنات يذهبن السيئات » ;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده: .. خداوند متعال به وسیله هر عمل نیکی گناهی را از بین می برد ، خداوند عزوجل فرمود: «إن الحسنات يذهبن السيئات».

18_ « عن رسول الله (صلى الله عليه وآله) : . . . يهّم العبد . . . بالسيئه أن يعملها . . . وإن هو عملها أُجّل سبع ساعات وقال صاحب الحسنات لصاحب السيئات . . . لاتعجل عسى أن يتبعها بحسنه تمحوها فإن الله عزوجل يقول : « إن الحسنات يذهبن السيئات » ;

از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) روایت شده است: .. [هنگامی که] بنده خدا تصمیم به انجام کاری ناشایست می گیرد ... اگر آن گناه را انجام داد، هفت ساعت به او مهلت داده می شود و فرشته مأمور ثبت کارهای نیک به فرشته مأمور ثبت گناهان می گوید: شتاب نکن شاید او در پی این گناه کار نیکی انجام دهد که آن گناه را از بین ببرد. خداوند عزوجل می فرماید: «إن الحسنات يذهبن السيئات».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 13

13_ کار های شایسته از میان برنده گناهان و جبران کننده بدیهاست .

والذین . . . يدرءون بالحسنه السيئه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 7 - 3، 1

1- اعلام خداوند به بنی اسرائیل پس از بازیابی توان و قدرتشان بر اینکه بازگشت نیکی و بدی کردارشان به خود آنان است .

إن أحسنتم أحسنتم لأنفسكم وإن أسأتم فلها

3- بازتاب عمل نیک یا بد انسان ، تنها متوجه خود اوست .

إن أحسنتم أحسنتم لأنفسكم وإن أسأتم فلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 79 - 12

12- امید به دستیابی به مقامات رفیع معنوی ، آن گاه امکان پذیر است که رفتار و عملی مناسب خود را از پیش داشته باشد .

و من الیل فتهجد به . . . عسى أن يبعثك ربك مقامًا محمودًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 104 - 4

4- زیانکار نبودن انسان ، منوط به انجام اعمالی ماندگار و ثمربخش تا ابدیت هستی است .

الأخسرین أعملاً الذین ضلّ سعیمهم فی الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 32 - 11

11 - احسان و علمکرد نیک آدمی ، کفّاره خطاهای کوچک او *

ویجزی الذین أحسنوا .. الذین یجتنبون ... إلاّ اللّهم

ص: 84

برداشت یاد شده بدین احتمال است که بخشودگی لغزش ها و خطاهای کوچک محسنان، در اثر عملکرد نیک آنان صورت گرفته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 6 - 8

8 - اعمال نیک و بد خلق ، بی تأثیر در ذات بی نیاز و ستوده خداوند

و من يتولّ فإنّ الله هو الغنيّ الحميد

57- آثار عمل حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 57 - 13

13- محروم شدن حق ناپذیران از گوش سپاری به آیات الهی و توجه به آن ، بازتاب عملکرد خود آنها است .

فأعرض عنها .. إنا جعلنا ... فی اذانهم وقراً

58- آثار عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 10

10 - اقامه نماز ، طاعت و بندگی خدا و انجام کار نیک ، مایه فلاح و رستگاری انسان ها است .

ارکعوا .. لعلکم تفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 12 - 8

8 - عاید شدن نفع و خیر به مکلفان ، از حکمت ها و ملاک های لحاظ شده در تشریح احکام الهی

ذلک خیر لکم و أطهر

59- آثار عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بیان آثار و نتایج رفتار انسان ها - مؤمن و کافر - در قیامت ، از آیات حق الهی

ص: 85

یوم تسوّد .. تلك ايات الله تتلوها عليك بالحق

60- آثار عمل سفیهانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 155 - 11

11_ کردار سفیهانه گروهی از همراهان موسی در میعادگاه مناجات، عامل نزول عذاب الهی و به هلاکت رساندن همه آنان شد.

أتهلكنا بما فعل السفهاء منا

گفته شده مراد از کردار سفیهانه برخی از همراهان موسی، تقاضای رؤیت خدا با چشم بوده است.

61- آثار عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 3،7

3_ پاداش الهی اهل انفاق، نتیجه عمل خیر آنها

فلهم اجرهم عند ربهم

7_ آرامش درونی، دستاوردی از انفاق در راه خداوند

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ .. و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 9،10،11،13

9_ آرامش درونی، دستاورد ایمان و عمل صالح به ویژه نماز و زکات

انّ الَّذِينَ امنوا و عملوا الصّالحات .. و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

بنابراینکه نداشتن «خوف» و «حزن» (آرامش درونی) علاوه بر آخرت، مربوط به دنیا نیز باشد.

10_ مؤمنان دارای عمل صالح، ترس و اندوهی در رستاخیز ندارند.

انّ الَّذِينَ امنوا .. و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن» مربوط به آخرت باشد.

11 _ ایمان ، عمل صالح ، نماز و زکات ، موجب آرامش خاطر

انّ الذّین امنوا .. و لا هم یحزنون

13 _ ایمان و عمل صالح به ویژه نماز و زکات زمینه نفی ربا در جامعه

یَمْحَقِ اللهُ الرَّبَّوَا .. امنوا و عملوا الصّالحات

ذکر این آیه پس از آیات قبل (در مورد ربا) رهنمودی است برای از بین بردن ربا در جامعه.

ص: 86

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 2

2_ ایمان و اعمال صالح ، دو شرط لازم برای ورود به بهشت

و الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 5

5_ بهره مندی از پاداش بزرگ الهی در گرو انجام اعمال نیک به انگیزه جلب رضایت خداست .

و مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 1

1_ ایمان و عمل صالح ، تضمین کننده ورود به بهشت

و مَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ .. وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 1,6,9,10

1_ ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح ، شرط رهایی مسلمانان ، یهودیان ، صابئی ها و نصارا از هرگونه ترس و اندوه

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ وَالنَّصِرَى .. وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ

«صابئی» که مفرد «صابئون» است به کسی گفته می شود که آیین خویش را رها کرده و به آیینی دیگر گرویده باشد ; با توجه به این معنا می توان گفت مصداق مورد نظر از «الصَّبِئُونَ» در این آیه _ به قرینه وقوع آن بین «الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا» «و النَّصِرَى»، کسانی هستند که با ترک اسلام و یا یهودیت پذیرای آیین نصارا شده باشند.

6_ لزوم همراهی ایمان با عمل صالح برای نیل به سعادت و آرامش

مَنْ ءَامَنَ .. وَ عَمِلَ صَالِحًا فَلَاخُوفَ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ

9_ ایمان به خدا و قیامت و پیشه نمودن عمل صالح ، پایه های سعادت و رستگاری امتهای

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. و الیوم الآخر و عمل صلحاً فلاخوف علیهم و لا هم یحزنون

10_ آرامش خاطر و ترس نداشتن از آینده ، در گرو ایمان به خدا و قیامت و عمل صالح

من ءامن بالله و الیوم الآخر .. فلاخوف علیهم و لا هم یحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 22، 19، 14، 10، 5، 2

2_ استفاده مؤمنان نیک کردار از شراب و قمار پیش از حکم خداوند به حرمت آنها ، خالی از سرزنش و گناه

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا

مراد از «ما» در «ما طعموا» شراب و درآمدهای حاصل از قمار بازی است بنابراین اراده شراب خواری و مصرف آن درآمدهای قمار از «طعام» که تنها در مورد خوراکیها به کار برده می شود _ میتواند از باب تغلیب باشد.

ص: 87

5_ مؤمنان دارای عمل صالح که شراب نوشیدند و از درآمد های قمار بهره جستند و زمان تحریم آن را درک نکردند _ بر خلاف توهم گروهی از مسلمانان _ اهل نجات و رستگاری هستند .

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا

در برخی از شأن نزولهای آمده که آیه «لیس علی الذین . . .» رد پندار آن گروه از مسلمانان است که پس از تصریح به حرمت قمار و شراب و پلید شمردن آنها، نسبت به فرجام مؤمنان صالح حتی شهیدان راه خدا که شرابی نوشیدند و از عوائد قمار بهره جستند، تشکیک می کردند و آنان را از زمره رستگاران نمی شمردند.

10_ ایمان ، عمل صالح ، تقوا و ایمان عامل رهایی از مؤاخذه بر کردار های ناروای گذشته

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . و ءامنوا ثم اتقوا و احسنوا

14_ ایمان ، عمل صالح ، تقوا و انجام کار های نیک به وجه احسن معیار ارزشگذاری بر انسان ها و نقد منزلت و شخصیت آنان

لیس علی الذین ءامنوا . . . ثم اتقوا و احسنوا

19_ محبوبیت آدمی در پیشگاه خداوند در گرو رعایت تقوا ، ایمان ، انجام اعمال صالح به وجه احسن آن

إذا ما اتقوا و ءامنوا و عملوا الصلحت . . . و احسنوا و اللّٰه یحب المحسنین

22_ رشد و فلاح آدمی در پرتو ایمان ، عمل صالح ، تقوا و احسان

لیس علی الذین ءامنوا . . . و احسنوا و اللّٰه یحب المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 9

9- روزی اهل بهشت ، نتیجه و تجسم عقاید صحیح و اعمال صالحشان است .

كلما رزقوا منها من ثمره رزقاً قالوا هذا الذی رزقنا من قبل

برداشت فوق بر این اساس است که: مراد از «من قبل» دنیا باشد. بر این مبنا، جمله «هذا الذی...» دلالت می کند که روزیهای بهشت همان است که در دنیا به اهل ایمان داده شده بود. در توجیه این معنا (عینیت روزی بهشت با روزی دنیا) می توان گفت، مقصود آن است که: نعمتهای بهشت تجسم همان اعمال و عقاید اهل ایمان در دنیاست. روشن است که بر این مبنا، مراد از «الذی رزقنا» ایمان و عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مسلمانان، یهودیان، نصرانی ها و صابئان، در صورت داشتن ایمان راستین به خدا و باور به قیامت و انجام عمل صالح، از پاداشی گران قدر برخوردار خواهند شد.

إِن الَّذِينَ ءَامَنُوا .. فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

مراد از «الذین ءامنوا» مسلمانان هستند. درباره آیین صابئی نظرات مختلفی ایراد شده است. علامه طباطبایی پس از بیان اقوال گوناگون، تأیید می کنند که آیین صابئی، آیینی ممزوج از دین یهود، مجوس و حراثیه بوده است.

2 - ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح، شرط دور ماندن مسلمانان، یهودیان، نصارا و صابئان از هرگونه ترس و اندوه

إِن الَّذِينَ ءَامَنُوا .. وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

تکرار «ایمان» در «ان الذین آمنوا» و «من آمن» حکایت از آن دارد که: مراد از ایمان در جمله «من آمن» ایمان واقعی و

راستین است نه ایمان صوری و اسمی.

9- رسیدن به پاداش های گران قدر الهی در گرو ایمان به خدا، باور به قیامت و انجام اعمال صالح است.

من ءامن بالله .. فلهم اجرهم عند ربهم

مقید کردن اجر و پاداش به اینکه نزد خداوند است، اشاره به گران سنگی پاداش دارد.

13- رهایی یافتن یهود از خواری و درماندگی و برطرف شدن غضب الهی از آنان، در گرو ایمان واقعی ایشان به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح است.

ضربت عليهم الذلة والمسكنة .. من ءامن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً فلهم أج

در آیه قبل بیان شد که یهود بر اثر کفر و گناه به خواری، ذلت و غضب گرفتار شدند. آیه مورد بحث خصوصاً با توجه به اینکه از یهودیان نام برده (والذین هادوا) می تواند اشاره به این باشد که: راه نجات یهود از آن سرنوشت شوم ایمان و عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 82 - 1

1 - مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، که دارای اعمال صالح باشند، اهل بهشت بوده و در آن جاودان خواهند بود.

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت أولئک أصحاب الجنة هم فیها خالدون

مراد از ایمان در آیه مورد بحث - به قرینه آیه 75 (أفتظعمون أن يؤمنوا لکم) - ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 104 - 12

12 - بیان فرجام و آثار مثبت اعمال خیر، از شیوه های قرآن برای سوق دادن انسان ها به آن اعمال

و لتکن منکم امه .. و اولئک هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 9

9 - ایمان به خدا و روز واپسین و عمل صالح، موجب نیل آدمی به تقوایبشگی *

امّه قائمه . . . يؤمنون بالله و اليوم الاخر ... و الله علیم بالمتقين

تعبیر از مؤمنان امر به معروف و . . . به متقین یا به جهت این است که دارندگان صفات یاد شده تقوای پیشه هستند، و یا آن صفات موجب نیل آدمی به تقوای پیشگی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 134 - 11

11 - جلب محبت الهی، در گرو انجام اعمال نیک، به شیوه ای شایسته

و الله يحبّ المحسنين

کلمه «المحسنين»، همان گونه که گذشت، می تواند اشاره به این معنا باشد که صفات ذکر شده در آیه از مصادیق احسان و نیکوکاری است. و نیز می تواند بیان صفتی دیگر برای اهل تقوا باشد؛ یعنی پرهیزگاران کسانی هستند که همواره، اعمال را به وجه نیکوی آن انجام می دهند؛ اگر اتفاق می کنند به شیوه نیک آن، و . . .

ص: 89

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 7

7_ ایمان به انبیا، همراه با شایسته ساختن عمل، زمینه سلامت، تعادل و بهداشت روانی

فمن ءامن و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

اندوه و ترس از ویژگیهای افرادی است که از سلامت و بهداشت روانی برخوردار نیستند. چون خداوند زمینه دور ماندن از اندوه را در این آیات بیان فرموده است، مطلب فوق را می توان برداشت کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 42 - 2

2_ پیوستگی ایمان و عمل صالح، شرط باروری و ثمردهی هر یک

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. اولئک اصحاب الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 16

16_ بهشت تفضلی است از جانب خداوند به مؤمنان نیک کردار، نه پاداشی همپایه عملکرد آنان

تلکم الجنة اورثتموها بما کنتم تعملون

خداوند از یک سو بهشت را پاداش عملکرد اهل ایمان دانسته (بما کنتم تعملون) و از سوی دیگر آن را میراث (دستیابی به چیزی بدون عوض) خوانده است تا به این حقیقت اشاره کند که اعطای بهشت همپایه اعمال مؤمنان نیست، بلکه تفضلی است از جانب خداوند به ایشان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 11

11_ ایمان همراه با عمل نیک، شرط دستیابی انسان به نعمت های جاودان بهشت و رستگاری عظیم

وعد الله المؤمنین و المؤمنات .. الفوز العظیم

مراد از «المؤمنین و المؤمنات»، با توجه به آیه پیش، زنان و مردان مؤمنی هستند که اهل عمل صالحند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 102 - 3

3_ وجود عمل صالح در میان اعمال انسان ، زمینه ساز توبه وی از خطاها *

اعترفوا بذنوبهم خلطوا عملاً صالحاً

ممکن است بیان «خلطوا عملاً صالحاً ..» بدین منظور باشد که وجود عمل صالح در روی آوردن آنان به توبه تأثیر داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 4 - 11

ص: 90

11_ عمل صالح ، شرط بهره مندی اهل ایمان از پاداش های اخروی

ليجزي الذين ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 9 - 2

2_ عمل صالح ، شرط بهره مندی اهل ایمان از پاداش های اخروی است .

إن الذين ءامنوا و عملوا الصلحت . . . فی جنت النعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 3 - 11

11_ هر کس دارای اعمال صالح بیشتری باشد ، از ناحیه خداوند پاداش افزون تری دریافت خواهد کرد .

و یؤت کل ذی فضل فضله

مقصود از «فضل» عمل خیر افزون بر دیگران است و ضمیر در «فضله» به «کل» باز می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 11 - 6,7,8

6_ انجام کار های شایسته و پیشه ساختن صبر ، آدمی را از روحیه ای مقاوم بهره مند خواهد ساخت و از تزلزل روحی و روانی نجات خواهد داد .

إِنَّ لِيُنُوسَ كَفُورٌ . . . إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورٌ . إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ

آیه نهم و دهم ، بیانگر این بود که: انسانها تحت تأثیر کمترین رفاه و محنت متزلزل شده و خود باخته می شوند و آیه مورد بحث ، صابرا را که اعمال شایسته انجام می دهند ، از این خصلت استثنا کرده است.

7_ موفقیت در آزمون های الهی ، در گرو صبرپیشگی و انجام کار های شایسته است .

لِيَلْبِوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا . . . لَنْ نَذِقْنَا الْإِنْسَانَ . . . إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ

8_ کارآیی صبر ، در گرو انجام اعمال صالح است .

إلا الذين صبروا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 1

1_ بهشت از آن مؤمنانی است که اعمال صالح انجام دهند و در برابر خدا خاضع و فروتن باشند .

إن الذين آمنوا .. أولئك أصحاب الجنة

إخبات (مصدر أختبوا) به معنای خضوع و خشوع و نیز به معنای اطمینان است. برداشت فوق ، براساس معنای اول می باشد. گفتنی است که در این صورت «إلى» به معنای لام است؛ یعنی: «أختبوا لربهم؛ در برابر خدا خاضع هستند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 46 - 12،13

ص: 91

12_ ایمان و اعمال صالح ، محور اساسی پیوند و ارتباط پیامبران با انسانهاست .

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ

13_ اعمال صالح خانواده نوح (پرستش خدا و . . .) مایه نجات آنان از حادثه طوفان بود نه انتسابشان به حضرت نوح (ع) .

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ

تصریح خداوند به این که «هلاکت فرزند نوح به خاطر اعمال ناصالحش بوده است» ، اشاره به این معنا دارد که: نجات دیگر اعضای خانواده نوح ، به خاطر انتسابشان به آن حضرت نبوده؛ بلکه منزه بودنشان از اعمال ناشایست ، مایه نجاتشان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 4، 1

1_ مؤمنان به خدای یکتا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن که دارای عمل صالح باشند ، از بهترین و پاک ترین زندگی های دنیوی بهره مندند .

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ

متعلق «آمنوا» به قرینه آیات گذشته توحید ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن است. «طوبی» اسم تفضیل مؤنث اظیب و به معنای بهترین و پاک ترین می باشد و مراد از آن به قرینه مقابله آن با «مئاب» حیات و زندگانی برتر و پاک تر دنیوی است.

4_ اعمال صالح بدون ایمان ، تضمین کننده سعادت دنیا و آخرت نیست .

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحَسَنَ مَثَابًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 17

17- عقیده صحیح و عمل صالح انسان ها ، عامل تعیین کننده سعادت آنان

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا .. ادخلوا الجنة بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 97 - 8، 5، 4، 3

3- دستیابی انسان به زندگی پاکیزه و خوشایند ، در گرو عمل صالح ناشی از ایمان است .

من عمل صـلحاً . . . و هو مؤمن فلنحييّه حيوه طيبه

4- ایمان و عمل صالح ، دو عامل برای دستیابی انسان به کمال و حیات برتر

من عمل صـلحاً . . . و هو مؤمن فلنحييّه حيوه طيبه

مراد از جمله «نحييّه حياه طيبه» حیات معنوی است؛ چه اینکه روشن است کسانی که عمل صالح انجام می دهند، دارای حیات مادی اند و مراد از حیات معنوی، کمال وجودی و رشد و تعالی است.

5- تأثیر ایمان و عمل ، در سلامت و دلپذیری زندگی دنیوی انسان

من عمل صـلحاً . . . و هو مؤمن فلنحييّه حيوه طيبه

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مراد از «حياه طيبه» همین زندگی دنیوی باشد.

8- نقش اساسی و محوری عمل صالح ، در دستیابی به سعادت و پاداش اخروی

من عمل صـلحاً . . . و هو مؤمن ... و لنجزينهم اجرهم باحسن ما كانوا يعملون

ص: 92

برداشت فوق، به خاطر این است که در آغاز آیه اثربخشی عمل، مشروط به ایمان شده است (من عمل صالحاً .. و هو مؤمن) در عین حال در پایان آیه پاداش اخروی تنها منوط به عمل دانسته شده و از ایمان سخن به میان نیامده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 98 - 9

9- انسان در هر عمل صالح، مورد هجوم و وسوسه شیطان و نیازمند استعاذه و پناه بردن به خداوند است. *

من عمل صالحاً .. فإذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من الشيطان الرجيم

برداشت فوق، بدان احتمال است که قراءت قرآن به عنوان نمونه ای از عمل صالح ذکر شده باشد که در آیه قبل از آن سخن به میان آمده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 9 - 6

6- داشتن عمل صالح، شرط بهره مندی مؤمنان از پاداش بزرگ الهی

و يبشر المؤمنين الذين يعملون الصالحات أن لهم أجراً كبيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 11

11- قرین بودن ایمان با عمل نیک، شرط ثمربخشی آن است.

المؤمنين الذين يعملون الصالحات أن لهم أجراً حسناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 2

2- همراه بودن ایمان و عمل صالح، شرط ثمربخشی آنها است.

إن الذين آمنوا و عملوا الصالحات إتانا لانضيع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- صلاح و نيكي پدر يتيمان ، مایه اراده خداوند بر دستیابی آنان به گنج نهفته خویش ، هنگام توان مندی بر بهره‌گیری از آن شد .

و کان أبوهماصـلحاً فأراد ربك أن يبلغا أشدهما ويستخرجا كنزهما

اهل لغت، در این که کلمه «أشد» مفردی است که وزنی مانند وزن جمع دارد، یا جمعی است که از لفظ خود مفردی ندارد، اختلاف نظر دارند. برخی، آن را جمع «شده» دانسته‌اند (لسان العرب). در هر صورت، مراد، حدّ توان مندی جسمی و عقلی است.

8- برخورد شایسته با فرزندان افراد صالح ، به پاس نیکی پدران آنان ، لازم است .

و کان أبوهماصـلحاً فأراد ربك

ص: 93

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 5

5- همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری از پاداش نیک است .

من ءامن و عمل صـلِحًا فله جزاء الحسنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 107 - 4

4- ثمربخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو با هم است .

ءامنوا و عملوا الصـلِحـات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 1,2

1- توبه ، ایمان واقعی و عمل صالح ، تنها راه رهایی ضایع کنندگان نماز و پیروان شهو ها از عذاب الهی است .

فسوف یلقون غیًّا . إلاّ من تاب و ءامن و عمل صلِحًا

استثنا در «إلاّ من تاب ..» متصل است و مراد از توبه، پشیمانی از ضایع کردن نماز و پیروی از تمایلات نفسانی است. در مورد ایمان بدان جهت قید «واقعی» ذکر شده است که بر حسب ظاهر افراد یاد شده در آیه قبل، در زمره مؤمنان بودند؛ ولی نماز را ضایع می کردند؛ یعنی، ایمان ظاهری و اسمی را دارا بودند، ولی ایمان واقعی را نداشتند.

2- توبه کنندگان مؤمن و دارای عمل صالح ، به بهشت وارد می شوند .

إلاّ من تاب و ءامن و عمل صلِحًا فأولئک یدخلون الجنّة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 8,12

8- روی آوردن به انجام عمل صالح ، نشانگر برخورداری از هدایت های ویژه الهی است .

و یزید الله الذین اهدوا هدًی والبقیـت الصـلِحـات

12- انجام عمل صالح ، در پی دارنده بهترین بازدهی

والبقیات الصالحات .. خیر مرداً

«مرد» مصدر میمی و به معنای بازگرداندن است. «... خیر مرداً»؛ یعنی، اعمال نیک از نظر بازدهی و آنچه از ناحیه عمل به انسان بازمی گردد، بهتر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 6

6- پیوستگی ایمان و عمل صالح ، شرط باروری و ثمردهی کامل آنها

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ اللَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 94

7- ایمان و عمل صالح، راه تزکیه نفس و رشد آدمی است.

و من یأته مؤمن اقد عمل الصّـلحـت ... و ذلک جزاء من تزکی

«تزکیه» به معنای «تطهیر» است. به نظر می رسد مراد از آن در این آیه، به قرینه آیات پیشین (که سخن از ایمان و عمل صالح و دوری از کفر و شرک سخن گفته بود) تحصیل ایمان و عمل صالح برای طهارت از کفر و گناه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- توبه کنندگان از شرک، کفر و عصیان، با ایمان و عمل صالح و پی گیری هدایت، قطعاً مشمول مغفرت خداوند قرار خواهند گرفت.

وإِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَن تَابَ وَءَامَنَ... ثُمَّ اهْتَدَى

مراد از توبه به قرینه آیه قبل، توبه از گناه تعدی در مأكولات است و چون پس از «تاب»، سخن از ایمان به میان آمده است، شامل توبه از شرک و کفر نیز می شود.

3- توبه، ایمان، عمل صالح، و پی گیری هدایت، زمینه های جلب غفران خداوند

وإِنِّي لَغَفَّارٌ... ثُمَّ اهْتَدَى

با توجه به این که توبه، ایمان و عمل صالح، خود حکایت از هدایت یافتگی دارد، «ثُمَّ اهْتَدَى» برای بیان استمرار بر هدایت و پی گیر بودن در مورد آن است.

11 - هدایت افزون تر و روبه رشد، ره آورد توبه، ایمان و عمل صالح

لَمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى

ممکن است «ثُمَّ اهْتَدَى» به مرتبه های بالای هدایت و درجات عالی آن نظر داشته باشد که در پی توبه، ایمان و عمل صالح، به دست می آید. این نکته با توجه به معنای باب افتعال که مطاوعه است - بیشتر آشکار می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- عمل صالح، وسیله جلب رحمت خاص الهی است.

و أدخلنهم في رحمتنا إنهم من الصالحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 94 - 2

2- باروری و ثمربخشی عمل صالح ، در پرتو همراه بودن آن با ایمان است .

فمن يعمل من الصالحات وهو مؤمن

جمله «و هو مؤمن» حال برای فاعل «يعمل» است و این جمله در واقع شرط برای انجام کارهای نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 105 - 9

ص: 95

9- نقش عبودیت خداوند و صلاح و درست کاری در دستیابی به حاکمیت زمین

یرثها عبادی الصّٰلِحِیْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 14 - 2

2- همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط ورود به بهشت

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 50 - 5, 4, 2

2- همراهی ایمان با عمل صالح ، شرط بهره مندی از پاداش های الهی

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ... وَرِزْقٍ كَرِيمٍ

4- ایمان همراه با عمل صالح ، موجب مغفرت و زداینده آثار گناه شرک و کفر

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا... لَهُمْ مَغْفِرَةٌ

5- ایمان به خدای یگانه (توحید و نفی شرک) ، مایه برخورداری از غفران الهی و عمل صالح ، مایه بهره مندی از نعمت های بهشت

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٍ كَرِيمٍ

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که «مغفرت» مربوط به ایمان و «رزق کریم» مرتبط با عمل صالح باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 56 - 5

5- دستیابی به نعمت های بهشتی در گرو همراهی ایمان و عمل صالح

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 100 - 2

2 - کافران در هنگام مرگ، آرزومند یافتن فرصتی دوباره، برای تدارک فرصت‌های از دست رفته و جبران بدی‌های گذشته خود، با انجام اعمال نیک

قال ربّ ارجعون . لعلّی اعمل صـ لِحاً فیما ترکت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 102 - 5

5 - رستگاری و سعادت جاودانی، تنها از آن‌دارندگان اعمال صالح و گران وزن

فمن ثقلت موزینه فأولئک هم المفلحون

ص: 96

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 26 - 14

14 - نیک کرداری ، پاک دامنی و دوری از فحشا ، باعث جلب مغفرت الهی و بهره مندی از روزیِ نفیس و ارزشمند او است .

و الطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 13، 8، 5

5 - ایمان و انجام اعمال صالح ، موجب شایستگی انسان برای خلافت در زمین و اداره زندگی بشر

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ

8 - ایمان و عمل صالح ، رمز پیروزی فراگیر و عامل جلب امداد های الهی برای بشر در طول تاریخ

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الذِّكْرُ

13 - ایمان و عمل صالح ، موجب تثبیت و تحکیم دین در میان جامعه بشری

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الذِّكْرُ

18 - ایمان توأم با اعمال صالح ، رمز پیروزی فراگیر دین داران و موجب جلب کمک ها و امداد های الهی

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الذِّكْرُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 70 - 1، 2، 4، 5، 6، 7

1_ کسانی که مرتکب گناه شرک ، آدم کشی و زنا شده اند ، در صورتی که به توبه ، ایمان و عمل صالح روی آورند ، از عذاب و کیفر دوچندان و خوار کننده آن گناهان در امان خواهند بود .

وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ... يَضَعْ لَهُ الْعَذَابَ... إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا

جمله «إِلَّا مَن تَابَ...» استثنا از عموم مستفاد از «مَن» در «مَن يَفْعَلْ...» است.

2_ توبه ، ایمان و عمل صالح ، موجب مصونیت انسان گناه کار از عذاب و کیفر الهی است .

يض_عَفْ لَه الْعَذَابُ . . . اِلَّا مِنْ تَابٍ وَّءَامِنٍ وَّعَمِلَ عَمَلًا صَّالِحًا

4_ کسانی که مرتکب گناه شرک، آدم کشی و زنا شده اند، در صورتی که به توبه، ایمان و عمل صالح روی آورند، خداوند کردار بد آنان را از نامه عملشان محو کرده و به جای آنها کردار نیک قرار می دهد.

وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ . . . يَضِـعُ عَفْ لَه الْعَذَابُ . . . اِلَّا مِنْ تَابٍ . . . فَاُولَئِكَ يَبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّئًا

در این که مقصود از تبدیل «سیئات» به «حسنات» چیست؟ میان مفسران دو دیدگاه عمده وجود دارد: 1_ تبدیل خود اعمال بد به اعمال نیک؛ به گونه ای که در پرونده اعمال مؤمنان به جای «سیئه»، «حسنه» نوشته شود. 2_ تبدیل آثار و پیامدهای «سیئات» _ که عقاب است _ به آثار و پیامدهای «حسنات» _ که ثواب است _ . گفتنی است برداشت فوق مبتنی بر دیدگاه نخست است.

5_ کسانی که مرتکب گناه شرک، آدم کشی و زنا شده اند، در صورتی که به توبه، ایمان و عمل صالح روی آورند، خداوند آثار بدی های آنان (عقاب) را محو و به جای آنها، آثار خوبی ها (ثواب) قرار می دهد.

وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ . . . يَضِـعُ عَفْ لَه الْعَذَابُ . . . اِلَّا مِنْ تَابٍ . . . فَاُولَئِكَ يَبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّئًا

6_ توبه، ایمان و عمل صالح، موجب محو شدن گناهان و آثار آنها (عقاب) و جایگزین شدن نیکی ها و آثار آنها (ثواب) به جای

إِلَّا مِنْ تَابٍ وَءَامِنٍ وَعَمَلٍ عَمَلًا صَّالِحًا فَأُولَئِكَ يَبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ

7_ توبه، ایمان و عمل صالح، موجب غفران رحمت و فضل خداوند است.

إِلَّا مِنْ تَابٍ وَءَامِنٍ وَعَمَلٍ عَمَلًا صَّالِحًا فَأُولَئِكَ يَبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ

تبدیل «حسنات» افرادی که دارای سه خصوصیت توبه، ایمان و عمل صالح باشند، حاکی از تفضل و رحمت خدا به چنین افرادی است و نیز گویای این حقیقت است که آنچه موجب این تفضل و رحمت شده است، سه خصوصیت یاد شده می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 71 - 3، 2، 1

1_ هرکس که توبه کند و کار نیک انجام دهد، در حقیقت رو به خدا کرده و به سوی او بازگشته است.

و مِنْ تَابٍ وَعَمَلٍ صَّالِحٍ لِّحَاثَاتِهِ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا

«متاباً» (مصدر میمی) به معنای توبه و بازگشت و مفعول مطلق برای «یتوب» است؛ که در آیه شریفه، برای تأکید آمده است؛ یعنی، توبه و بازگشت کامل و حقیقی.

2_ توبه و انجام عمل صالح، وسیله تقرب به خدا و نشان روی کرد حقیقی به او است.

و مِنْ تَابٍ وَعَمَلٍ صَّالِحٍ لِّحَاثَاتِهِ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا

3_ عمل صالح، مظهر توبه راستین و رکن اصلی آن

و مِنْ تَابٍ وَعَمَلٍ صَّالِحٍ لِّحَاثَاتِهِ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا

یادآوری عمل صالح پس از توبه _ که به معنای بازگشت از گناه و روی آوردن به خدا است _ می تواند گویای این نکته باشد که عمل صالح در معنای توبه نهفته و رکن اصلی آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 2، 1

1 - ارزش شعر، در پرتو ایمان، عمل صالح و یاد خداوند

و الشعراء يتبعهم الغاوان .. إلا الذين ءامنوا... وذكروا الله كثيراً

2- ارجمندی شاعران مؤمن و نیک کردار پیوند خورده با یاد خدا، در پیشگاه پروردگار

و الشعراء يتبعهم الغاوان... إلا الذين آمنوا... وذكروا الله كثيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 11 - 7, 2

2- توبه و انجام عمل صالح، از میان برنده آثار سوء ظلم و گناه

إلّا من ظلم ثمّ بدل حسناً بعد سوء

«تبدیل» (مصدر «بدّل») به معنای جایگزین کردن است. جایگزینی وقتی تحقق می یابد که یکی برود و دیگری جای آن را بگیرد. گفتنی است که مراد از «ظلم» در آیه شریفه، مطلق معصیت است و مراد از «حُسن» هم می تواند توبه باشد و هم عمل صالح؛ یعنی، «لکن آنان که با ارتکاب گناه مرتکب ظلم شدند ولی بعداً توبه [یا عمل صالح] را جایگزین آن نمودند بدانند که من غفور و رحیم هستم و آنان را می بخشم و مورد رحمت خویش قرار می دهم. بنابراین آنان نیز بعد از این از چیزی نترسند.

ص: 98

7 - توبه و نیکی پس از گناه و ظلم ، موجب بهره مندی از رحمت و غفران الهی

إلّا من ظلم ثمّ بدل حسنا بعد سوء فإتی غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 19 - 20، 17

17 - عمل صالح و جلب رضای الهی ، نمود بارز شکر نعمت های او

أن أشکر نعمتک . . . و أن أعمل صـلحاً ترضـه

عبارت «و أن أعمل . . .» می تواند عطف تفسیری برای «أن أشکر نعمتک» باشد؛ یعنی، پروردگارا به من شکر نعمت (انجام عمل صالح) را الهام فرما.

20 - قرار گرفتن در زمره صالحان ، منوط به عمل نیک و رحمت ویژه الهی

و أن أعمل صـلحاً ترضـه و أدخلنی برحمتک فی عبادک الصـلحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 89 - 8

8 - عمل نیک ، دارای ماهیتی بالنده و زاینده ارزش ها

من جاء بالحسنه فله خیر منها

در صورتی که «من» در «فله خیر منها» نشویه و «منها» صفت «خیر» باشد، استفاده می شود که خود عمل نیک، چون چشمه ای جوشان است که زلال ارزش ها از آن می جوشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 80 - 9

9 - همراهی ایمان و عمل صالح ، از شرایط بهره‌وری از ثواب اخروی است .

ثواب اللّٰه خیر لمن ءامن و عمل صـلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - دستیابی به پاداش برتر الهی در جهان آخرت، در گرو داشتن اعمال نیک است.

من جاء بالحسنة فله خير منها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 7 - 2

2 - اثربخشی ایمان و عمل صالح، به توأم بودن آن دو است.

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 99

1 - ایمان آورندگان دارای عمل صالح ، از سوی خداوند ، در زمره صالحان قرار خواهند گرفت .

و الذين آمنوا وعملوا الصالحات لندخلنهم في الصالحين

3 - اثربخشی ایمان و عمل صالح ، در توأم بودن آن دو است .

و الذين آمنوا وعملوا الصالحات لندخلنهم في الصالحين

6 - خداوند ، مؤمنان دارای عمل صالح را ، در جایگاه صالحان ، وارد خواهد کرد .

و الذين آمنوا وعملوا الصالحات لندخلنهم في الصالحين

«لندخلنهم في مدخل الصالحين».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط دستیابی به غرفه های بهشت است .

و الذين آمنوا وعملوا الصالحات لنبوئنهم من الجنة غرفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، از عوامل دستیابی به سعادت اخروی است .

فأما الذين آمنوا وعملوا الصالحات فهم في روضة يحبرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - عمل صالح ، زمینه تأمین سعادت اخروی است .

و من عمل صالحاً فلأنفسهم يمهدون

4 - بازتاب خسارت کفر ، از آن کافر ، و پیامد فواید ایمان و عمل صالح ، فراگیر است . *

من کفر فعلیه کفره و من عمل ص_لِحًا فَلْأَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ

احتمال دارد این که در جواب شرط جمله نخست، ضمیر مفرد آورده شده و در جواب شرط جمله دوم، به رغم مفرد بودن اسم شرط، ضمیر جمع آورده شده است، اشاره به نکته یاد شده باشد.

7- برای سعادت اخروی، ایمان همراه با عمل صالح، لازم است.

و من عمل ص_لِحًا فَلْأَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ

از مقابله «من کفر» با «و من عمل صالحاً» استفاده می شود که «من آمن» در آن تضمین شده است. و ذکر نشدن «من آمن» به خاطر تلازم قطعی آن با «عمل صالح» است و بدون آن، عمل صالح، اثری نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 8

8- ایمان و عمل صالح، از عوامل جلب محبت خداوند است.

ص: 100

ليجزى الذين ءامنوا و عملوا الصالحات من فضله إنه لا يحب الكافرين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - لقمان - 31 - 8 - 3

3 - ايمان توأم با عمل صالح ، شرط ثمربخشى آن دو ، در سعادت اخروى انسان است .

ءامنوا و عملوا الصالحات لهم جنات النعيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - سجده - 32 - 17 - 9

9 - خداوند ، انسان ها را به روى آوردن به انجام دادن عمل شايسته ، جهت نيل به سعادت اخروى تشويق کرده است .

فلا تعلم نفس ما أخفى لهم ... جزاء بما كانوا يعملون

اعلام مخفى بودن پاداش مؤمنان و وصف ناپذير بودنش برانگيزاننده انسان ها ، جهت دستيابى به آن پاداش است و يادآورى جزاى عمل ، مزيد بر تشويق است .

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - سجده - 32 - 19 - 9

9 - عقيدة و عمل صالح ، در كسب سعادت اخروى نقشى تعيين كننده دارد .

أما الذين ءامنوا و عملوا الصالحات فلهم جنات المأوى .. بما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - احزاب - 33 - 31 - 5، 2، 1

1 - خداوند ، به همسران پيامبر ، در صورت اطاعت خاضعانه آنان از خدا و پيامبر (صلى الله عليه و آله) و انجام عمل صالح ، وعده پاداش دوچندان داده است .

و من يقنت منكن لله و رسوله و تعمل صلحا نوتها اجرها مرتين

«قنوت» (مصدر «يقنت») به معنای «اطاعت خاضعانه» است (مفردات راغب).

2 - مهیا شدن روزی کریمانه از جانب خداوند برای همسران پیامبر در صورت اطاعت خاضعانه آنان از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام دادن عمل صالح است .

و من یقنت منکرت لله و رسوله و تعمل صـلحاً . . . و اعتدنا لها رزقاً کریماً

5 - امتیاز همسران پیامبر ، به اطاعت خاضعانه از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام دادن عمل صالح است .

و من یقنت منکرت لله و رسوله و تعمل صـلحاً نوتها أجرها مرتین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 4 - 2

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در پی دارنده پاداش در قیامت

لیجزی الذین ءامنوا و عملوا الصـلحـت

ص: 101

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 10،15

10 - آل داوود ، موظف به انجام عمل صالح به منظور ادای شکر به درگاه خداوند

اعملوا آل داود شکرًا

«اعملوا» مقول قول محذوف است و مفعول «اعملوا» چیزی همانند «عملاً صالحاً» محذوف بوده و «شکرًا» مفعول له آن می باشد.

15 - سلیمان (ع) ، موظف به انجام عمل صالح به منظور شکرگزاری به درگاه خداوند

ولسلیمَـنَ الریحَ . . . اعملوا آل داود شکرًا

این که پس از طرح قصه سلیمان(ع) و ذکر فضایی که خداوند به او داده بود، خطاب «آل داود» آورده شده احتمال دارد به این منظور باشد که سلیمان(ع) را به عنوان عضوی از خاندان داوود(ع)، موظف به انجام عمل صالح کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 4،10،11

4 - آنچه موجب قرب و منزلت در پیشگاه خداوند است ، ایمان و عمل صالح می باشد .

و ما أموالکم و لا أولَـدکم بالّتی تقرّبکم عندنا زلفی إلاّ من ءامن و عمل صـلِحًا

10 - ثمربخشی هر یک از ایمان و عمل صالح ، منوط به توأم بودن آن دو است .

إلاّ من ءامن و عمل صـلِحًا فأولَـئک لهم جزاء الضعف

11 - مال و فرزند در صورتی می توانند نقش معنوی داشته باشند ، که با ایمان و عمل صالح همراه باشند .

و ما أموالکم و لا أولَـدکم بالّتی تقرّبکم عندنا زلفی إلاّ من ءامن و عمل صـلِحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 7 - 4،6

4 - سعادت و برخورداری از غفران و اجر بزرگ الهی ، در گرو توأم بودن ایمان و عمل صالح است .

والذین ءامنوا و عملوا الصـلِحـت لهم مغفرة و أجر کبیر

6- ایمان همراه با عمل صالح ، از موجبات آمرزش الهی و بهره مند شدن از اجر بزرگ خداوند

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات لهم مغفرة و أجر کبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 12، 13، 10

10 - عمل صالح ، موجب ارزشمندی ایمان ، عقاید و اندیشه های درست و سبب باروری آنها است .

إلیه یصعد الکلم الطیب و العمل الصالح یرفعه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که ضمیر فاعلی (در «یرفع») به «عمل صالح» و ضمیر مفعولی (یرفعه) به «الکلم الطیب» بازگردد. گفتنی است «رفع» (مانند «صعود») در این آیه، کنایه از ارزشمندی و باروری می باشد.

12 - ایمان ، اندیشه و عقیده درست همراه با عمل صالح ، موجب تقرب به خداوند است .

ص: 102

إليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرفعه

برداشت یاد شده از آن جا است که صعود کلام طیب به پیشگاه رفیع خداوند و پذیرفته شدن عمل صالح در سایه این کلام، به معنای صعود معنوی صاحبان این کلام و تقرب آنان به درگاه الهی است.

13 - ایمان و عقیده درست همراه با عمل صالح ، وسیله تحصیل عزت و سربلندی است .

من كان يريد العزة فلله العزة جميعاً إليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرف

برداشت یاد شده، با توجه به ارتباط میان جمله مورد بحث با صدر آیه شریفه (مسأله عزت و صعود کلام و عمل صالح) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 7،8

7 - تنها تعداد اندکی از شریکان و معاشرین ، به خاطر ایمان و نیک کرداری ، در حق یکدیگر ستم نمی کنند .

إلا الذين آمنوا وعملوا الصالحات وقليل ما هم

8 - ایمان و عمل صالح ، مانع از تجاوز به حقوق دیگران و ستم در حق شریکان

وإن كثيراً من الخلقاء لیبغى . . . إلا الذين آمنوا وعملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 7

7 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، موجب ورود به بهشت می شود (نه یکی از آنها به تنهایی)

و من عمل صالحاً من ذكر أو أنثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 8 - 3،4

3 - ایمان و عمل صالح ، موجب استحقاق ثواب الهی

إن الذين آمنوا وعملوا الصالحات لهم أجر غير ممنون

واژه «أجر» به معنای مزد عمل و مفید برداشت یاد شده است.

4- همراه بودن ایمان و عمل صالح، شرط بهره‌وری از اجر بی حساب و بی منت الهی

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 20 - 18

18 - « خطب أمير المؤمنين (ع) فحمد الله واثني عليه وقال : أمّا بعد . . . انّ المال و البنين حرث الدنيا و العمل الصالح حرث الآخرة .

؛ . .

اميرالمؤمنين در خطبه، بعد از حمد و ثنای الهی فرمود: . . . مال و فرزند کشت و بهره دنیا است و عمل شایسته کشت و بهره آخرت است . . .»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 103

12 - باروری ایمان و عمل صالح ، در گرو همراهی آن دو با یکدیگر است .

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - ایمان و عمل صالح ، تجلی عبودیت و بندگی انسان به درگاه خداوند است .

عباده الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

توصیف بندگان خداوند به مؤمنان دارای عمل صالح، حکایت از آن دارد که ایمان و عمل صالح، تبلوری از عبودیت و بندگی او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - ایمان و عمل صالح ، شرط پذیرش دعا از سوی خداوند است .

و یتستجیب الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

6 - همراه بودن ایمان و عمل صالح ، دارای ارزش و تأثیر در نزد خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - نظام کیفر و پاداش الهی ، نظامی عادلانه و براساس عملکرد نیک و بد خود انسان

لیجزی قومًا بما کانوا یکسبون . من عمل صالحًا فلنفسه و من أساء فعلیها

3 - کوچک ترین و کم ترین عمل نیک آدمی ، ثمربخش به حال او

من عمل صالحًا فلنفسه

از تنوین تقلیل در «صالحاً» می توان به مطلب بالا را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 10، 3، 5

3 - ارزش و مرتبت انسان در پیشگاه خداوند ، در گرو ایمان و عمل صالح است .

أم حسب الذین . . . أن نجعلهم كالذین ءامنوا و عملوا الصالحات

5 - ثمربخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو باهم

كالذین ءامنوا و عملوا الصالحات

10 - بازتاب ایمان و عمل صالح ، در زندگی و مرگ انسان

أن نجعلهم كالذین ءامنوا . . . محیاهم و مماتهم

ص: 104

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جایه - 45 - 30 - 6

6 - همراهی ایمان با عمل صالح ، مایه برخورداری از رحمت خداوند ، در آخرت

فَأْمُرُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيَدْخُلْهُمْ رِجْوَاهُمْ فِي رَحْمَةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 14 - 5

5- آمیخته ساختن ایمان با عمل صالح ، شرط بهره‌وری مؤمنان از بهشت جاودان

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ... أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ... جزاء بما كانوا يعملون

در آیه قبل ، دو عنصر ایمان و استقامت ، زمینه ورود به بهشت جاودان معرفی شده است و در این آیه عمل ، به عنوان اساس و ملاک ره یافتن به بهشت جاودان مطرح گشته است. از این نکته می توان استفاده کرد که تجلی عقیده در عمل ، برای یکتاپرستان کارساز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 25

25- جلب رضایت و خشنودی خدا ، آرمانی والا و قابل دستیابی با عمل صالح

قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ... وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ

جمله «ترضاه» قید توضیحی برای «صالحاً» می باشد و خداوند این صلاح جویی را به عنوان آرمان انسان کامل یاد کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 9

9- عفو الهی نسبت به لغزش های انسان ها ، منوط به برخورداری وی از اعمالی نیک و مورد قبول خداوند

أُولَئِكَ الَّذِينَ نَنْتَقِبُهُمْ عَنْهُمْ... وَنَجَاوُزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ

موضوع قبول اعمال نیک ، قبل از «نتجاوز عن سیئاتهم» مطرح شده است. از این نکته استفاده می شود که اعمال نیک و مورد قبول خداوند ، زمینه عفو لغزش ها را فراهم آورده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 18, 19, 4

4- عمل نیک ، نمود و مظهر ایمان

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

در صورتی که عطف در «و عملوا الصالحات»، تفسیری باشد؛ از آیه شریفه استفاده می شود که ایمان و عمل صالح، حقیقتی است واحد، گرچه به لحاظ لفظ و اعتبار متغایر می نمایند. بنابر این، ایمان واقعی را در قامت عمل باید جست.

18- گرایش به ایمان و عمل صالح ، زمینه ساز بخشایش و غفران خطاهای گذشته انسان

و الذین ءامنوا .. کفر عنهم سیئاتهم

«کفر عنهم سیئاتهم» می تواند صرفاً نظر به گناهان قبل از ایمان و اسلام داشته باشد.

ص: 105

19- بخشش لغزش ها از سوی خدا ، منوط به پایبندی انسان به اصول عقیدتی و اعمال ارزشی است .

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات .. کفر عنهم سیئاتهم

از ترتب «کفر عنهم سیئاتهم» بر «آمنوا و عملوا الصالحات و آمنوا بمانزل»، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 3

3- پیوستگی ایمان و عمل صالح در زندگی مؤمنان ، شرط بهره مندی آنان از نعمت بهشت

یدخل الذین ءامنوا و عملوا الصالحات جنّات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 44،49

44- آمیختگی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری مؤمنان از مغفرت و پاداش عظیم الهی

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

49- ایمان و عمل صالح خود انسان ، ملاک اصلی رستگاری و نه صرف مصاحبت با پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و الذین معه .. وعد الله الذین ءامنوا و عملوا الصالحات منهم مغفرة و أجراً عظیماً

چنانچه ضمیر «منهم» به «الذین معه» بازگردد؛ از آیه شریفه استفاده می شود که همراهان و مصاحبان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، نه براساس مصاحبت؛ بلکه بر ملاک ایمان و عمل، از مغفرت و پاداش بهره خواهند برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 5

5 - پیوند نسبی - علاوه بر عمل نیک خود انسان - دارای تأثیر در تعالی جایگاه اخروی وی

ألحقنا بهم ذرّیتهم

نسل مؤمنان، به جایگاه عالی نیاکان خویش ملحق می شوند و ارتقای درجه می یابند؛ در حالی که اگر مقام نیکانشان در درجه آنان تأثیر نمی گذاشت، آنها با ایمان و عمل خویش جز به مرتبه ای پایین تر، دست نمی یافتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 27 - 3

3 - بهره مندی از لطف و رحمت خداوند ، منوط به شایستگی اعمال خود انسان

إِنَّا كُنَّا قَبْلَ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ . فَمَنْ اللّٰهُ عَلَيْنَا

از ارتباط «فَمَنْ اللّٰهُ ..» با «كُنَّا قَبْلَ...»، استفاده می شود که عمل خود انسان زمینه ساز بهره‌وری او از رحمت الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 35 - 4

4 - اعتقاد به فلاح و سعادت خویش به اتکال انجام بخش اندک از اعمال نیک ، باوری واهی *

وَأَعْطَى قَلِيلاً وَأَكْثَى . أَعْنَدَهُ عِلْمَ الْغَيْبِ فَهَوَّيْرِي

ص: 106

از ارتباط «اعنده..» با آیات پیشین می توان چنین بیان نمود که: دنیامداران با اعطای مالی اندک، خویش را فلاح یافته می انگاشتند و خداوند با نفی علم غیب از آنان، این اندیشه را تخطئه می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 11 - 9

9 - نیک بختی یا بدبختی انسان پس از مرگ ، در گرو اعمال خوب یا بد او است .

و لن يؤخر الله .. و الله خبير بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 14، 13، 8، 9

8 - ایمان و عمل صالح ، موجب زدایش بدی ها و آمرزش گناهان

و من يؤمن بالله و يعمل صـلِحًا يكفر عنه سيئاته

9 - ایمان و عمل صالح ، موجب ورود انسان به بهشت

و من يؤمن بالله و يعمل صـلِحًا .. يدخله جنـّات

13 - سعادت و کامیابی انسان ، در گرو ایمان و عمل صالح است .

و من يؤمن بالله و يعمل صـلِحًا يكفر عنه سيئاته .. ذلك الفوز العظيم

14 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن کامیابی اخروی و بهشت جاویدان

و من يؤمن بالله و يعمل صـلِحًا يكفر عنه سيئاته .. ذلك الفوز العظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 19، 17، 14، 12

12 - ایمان و عمل صالح ، نشانه رهایی از ظلمت ها و هدایت به نور است .

و من يؤمن بالله و يعمل صـلِحًا يدخله جنـّات

ذکر پاداش بهشت برای مؤمنان نیکوکار - پس از طرح مسأله ظلمت کفر و نور ایمان - می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

14 - ایمان و عمل صالح ، عامل ورود به بهشت

و من یؤمن بالله و یعمل صـ لِحًا یدخله جنّـت

17 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن سعادت اخروی و بهشت جاودانه

و من یؤمن بالله و یعمل صـ لِحًا یدخله جنّـت. .. خـ لدین فیها أبدًا

19 - ایمان و عمل صالح ، موجب بهره مندی از روزی نیکوی الهی در قیامت

و من یؤمن بالله و یعمل صـ لِحًا . . . قد أحسن الله له رزقًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 3

3 - اعمال نیک انسان ، در پی دارنده پاداش الهی در قیامت

إِنَّ هـَـذَا كَان لَكُمْ جِزَاء

ص: 107

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 3 - 1

1 - تلاش برای تزکیه نفس و درست کاری ، مایه ارجمندی انسان و شایستگی او برای احترام افزون تر

و مایدریک لعلّه یزگی

«زکاه» در معانی «صلاح»، «پاکیزگی»، «نمو»، «برکت» و «مدح» استعمال شده است (لسان العرب). در این آیه _ به قرینه مقام _ مراد صلاح (درست کاری) و پاکسازی درون است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 5, 2, 3, 1

1 - مؤمنانی که عمل صالح دارند ، از عذاب الهی در امان اند .

فبشّرهـم بعذاب أليم . إلاّ الذین ءامنوا و عملوا الصّـلحـت

«إلاّ» برای استثنای منقطع به کار رفته است و معنای «لکن» را افاده می کند.

2 - کافران و مکذبان ، در صورت ایمان آوردن و انجام دادن عمل صالح ، گرفتار عذاب نخواهند شد .

فبشّرهـم . . . إلاّ الذین ءامنوا و عملوا الصّـلحـت

این احتمال که فعل های «آمنوا» و «عملوا»، شامل ایمان و عمل در زمان آینده نیز باشد، چندان بعید نیست؛ زیرا از طرفی برای آینده قطعی ماضی آورده می شود و از طرف دیگر در قضیه حقیقی، زمان خاصی مورد نظر نیست.

3 - باور داشتن معاد و معارف قرآن و انجام دادن کار های صالح ، نجات بخش انسان از عذاب دردناک است .

فبشّرهـم بعذاب أليم . إلاّ الذین ءامنوا و عملوا الصّـلحـت

متعلق «آمنوا» _ به قرینه آیات پیشین _ معاد و قرآن است و «الصالحات» _ که جمع با حرف «ال» است _ دلالت بر عموم می کند. در این موارد، مراد عموم عرفی است؛ یعنی، تمام صالحاتی که امکان پذیر است.

5 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط تأثیربخشی آنها است .

ءامنوا و عملوا الصّـلحـت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - توبه سوزانندگان مردان و زنان مؤمن ، به ایمان آوردن و انجام دادن اعمال صالح است .

ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا .. إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ

تقابل «اصحاب اخدود»، با «الذین آمنوا و عملوا الصالحات»، بیانگر این است که مراد از «لم يتوبوا» (در آیه قبل)، ترک توبه از کفر است.

7 - ایمان به خداوند و اعتقاد به عزّت ، ستودگی ، حاکمیت ، مالکیت و گواه بودن او و انجام دادن تمامی اعمال صالح ، مایه بهره بردن از مناظر سبز و پر درخت و زمین آب خیز بهشت است .

إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ .. إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي

برداشت یاد شده، از ارتباط این آیه با آیه هشتم و نهم استفاده می شود. «الصالحات»، جمع محلی به «ال» و مفید عموم است. عموم در این موارد، عرفی است؛ یعنی، تمام آن چه میسر است. «جَنَّة»؛ یعنی، بوستانی که با درختان خود زمین را پوشانده باشد.

(مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 2

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط تأثیر آنها است .

ءامنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینہ - 98 - 7 - 3، 1، 2

1 - افراد مؤمن و دارای عمل صالح ، بهترین مردم و برترین موجودات اند .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط ثمربخشی آنها است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ

3 - مؤمنان نیک کردار ، گرفتار عذاب ابدی جهنم نخواهند شد .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا .. . فِي نَارِ جَهَنَّمَ ... إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 7 - 2

2 - خشنودی کامل انسان در قیامت ، در گرو ارزشمندی کردار او در دنیا است .

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ . فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 3 - 1، 2

1 - تنها مؤمنانی که کارهای شایسته انجام داده و یکدیگر را به پذیرش حق و شکیبایی توصیه می کنند ، گرفتار خسارت نخواهند شد .

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خَسْرٍ . إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَّصُوا

2- ایمان و عمل صالح و پذیرش حق و شکیبایی ، بهره گیری درست از سرمایه های وجودی خویش است .

لَفِي خَسْرٍ . إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ

62- آثار عمل صالح انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 86 - 8

8- تأثیر عمل صالح و رفتار شایسته پیامبران در دستیابی آنان به رحمت خاص خداوندی و مقامات برتر

ص: 109

وإسم عیل . . . کلّ من الصّـ برین . وأدخلنـ هم فی رحمتنا إنهم من الصّـ لحین

63- آثار عمل صالح کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 11

11 - کافران ، در روز رستاخیز به جای نیل به ثمره اعمال نیک خویش ، با خدا و کیفر او مواجه خواهند شد .

و الذین کفروا أعمـ لهم کسراب بقیعه . . . حتّی إذا جاءه لم یجدہ شیئاً و وجد اللّٰه ع

64- آثار عمل صالح منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 14 - 12

12 - بازگشت از مواضع منافقانه به ایمان و عمل خالصانه ، پیش از فرا رسیدن مرگ ، مورد قبول خداوند و جبران کننده گناه دورویی و نفاق

ولـ کتکم فتنتم أنفسکم . . . حتّی جاء أمر اللّٰه

65- آثار عمل صالح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 30 - 4

4- برخورداری مؤمنان از پاداش الهی ، از نتایج عمل نیک آنها است .

إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصّـ لـ حتّی إذا لایضیع أجر من أحسن عملاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 15

15 - تنها مؤمنان دارای عمل صالح ، از خسارت عرصه قیامت در امان خواهند بود .

و من یؤمن باللّٰه و یعمل صـ لـ لـ یكفّر عنه سیئاته . . . ذلک الفوز العظیم

برداشت یاد شده، از آن جا است که خداوند، روز قیامت را روز خسارت بار نام گذاشته است؛ ولی تنها گروهی که دارای ایمان و عمل صالح باشند از این قاعده مستثنا شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 110

13 - خداوند ، مؤمنان دارای عمل صالح را به بهشت وارد می سازد .

و من يؤمن بالله و يعمل صـلحاً يدخله جنـت

16 - مؤمنان دارای عمل صالح ، به صورت جاودانه در بهشت خواهند ماند .

خـلدین فیها أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 1

1 - مؤمنانی که کار های شایسته انجام می دهند ، کمال های برتر خویش را از دست نداده ، از پستی ها دور مانده اند .

أحسن تقویم . . . أسفل سـفلین . إلا الذین ءامنوا و عملوا الصـلحـت

66- آثار عمل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 42 - 1

1 - لعنت خدا و دوری از رحمت حق ، تنها دست آورد فرعون و سپاهیان او از زندگی دنیوی

و أتبعنـهم فی هـذـه الدنیا لعنه

67- آثار عمل فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 42 - 1

1 - لعنت خدا و دوری از رحمت حق ، تنها دست آورد فرعون و سپاهیان او از زندگی دنیوی

و أتبعنـهم فی هـذـه الدنیا لعنه

68- آثار عمل قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - عذاب و هلاکت قوم ثمود ، ره آورد عملکرد خود آنان

فأخذتهم صـ عقه العذاب . . بما كانوا يكسبون

ص: 111

69- آثار عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 209 - 6

6 - هلاک و عذاب کافران ، نتیجه عملکرد خود ایشان

و ما أهلكنا من قرية .. و ما كنا ظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 47 - 6

6 - مصیبت ها و رنج های کافران ، پی آمد عملکرد خود آنان

و لولا أن تصيبهم مصيبة بما قدمت أيديهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 27 - 7

7 - مجازات و عقوبت کفرپیشگان ، بازتاب و تجسم عملکرد بد خود آنان است .

و لنجزينهم أسوأ الذی كانوا يعملون

برداشت یاد شده بر این اساس است که «أسوء الذی..» خود جزا و کیفر باشد.

70- آثار عمل گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 105 - 18

18_ اعمال و رفتار هر یک از گمراهان و هدایت یافتگان دارای بازتاب و سزایی مناسب در قیامت

فینبئکم بما کنتم تعملون

هدف از جمله «فینبئکم بما ..» ترغیب مردمان به هدایت و پذیرش تعالیم قرآن و تهدید کفرپیشگان و منحرفان به عذاب است و چون مجرد آگاه سازی به اعمال و کردار برای تهدید و ترغیب کافی نیست بنابراین جمله «فینبئکم» کنایه از پاداش دهی و به کیفرسانی خواهد

بود.

71- آثار عمل لغو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 3 - 4

ص: 112

4- آمیختن زندگی به لغو و بیهودگی، نشانه ضعف ایمان و مایه محرومیت از رستگاری است.

قد أفلح المؤمنون... و الذین هم عن اللغو معرضون

72- آثار عمل مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 18 - 10

10_ معبود های مشرکان در روز رستاخیز، عامل انحراف مشرکان را، کردار و رفتار هلاکت بار خود آنان معرفی خواهند کرد.

ولکن... و كانوا قومًا بورًا

«بور» یا جمع «بائر» (به معنای هالک) و یا مصدر (به معنای هلاک) است. در صورت دوم، صفت بودن آن برای «قومًا»، از باب مبالغه خواهد بود.

73- آثار عمل منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 84 - 17

17_ حکم خداوند به طرد کامل منافقان، نتیجه مواضع عقیدتی و نیز عملکرد خود آنان بود.

لاتصل... إنهم كفروا... و ماتوا وهم فسقون

74- آثار عمل مهتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 18

18_ اعمال و رفتار هر یک از گمراهان و هدایت یافتگان دارای بازتاب و سزایی مناسب در قیامت

فینبئکم بما کنتم تعملون

هدف از جمله «فینبئکم بما...» ترغیب مردمان به هدایت و پذیرش تعالیم قرآن و تهدید کفرپیشگان و منحرفان به عذاب است و چون مجرد آگاه سازی به اعمال و کردار برای تهدید و ترغیب کافی نیست بنابراین جمله «فینبئکم» کنایه از پاداش دهی و به کیفرسانی خواهد بود.

75- آثار عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 113

9- اعمال ناشایست آدمی در دنیا، مایه حسرت و اندوه او در قیامت خواهد شد.

كذلك يريهم الله أعمالهم حسرت عليهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ تغییر شخصیت معنوی انسان، در اثر کارهای لغو و بیهوده*

لا يؤاخذكم الله باللغو في ايمانكم و لكن يؤاخذكم بما كسبت قلوبكم

آیه مزبور احتمالاً در صدد تقسیم سوگند به لغو و جِدّ و کفّاره داشتن یکی و نداشتن دیگری نیست؛ بلکه در صدد بیان این است که اگر چه خداوند در سوگندهای لغو کیفری قرار نداده است؛ ولی این عمل حکایت از قلبی بیمار دارد و یا اینکه به تدریج به بیماری قلب و دل می انجامد و خداوند بر این بیماری مؤاخذه می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12_ کفر، اعمال ناشایست، ترک نماز و نداشتن ارتباط با خدا، امتناع از پرداخت زکات و حقوق مالی، موجب اضطراب و سلب آرامش درونی

انّ الذين امنوا... و لا هم يحزنون

از مفهوم آیه برداشت شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ بی تقوایی آدمی نسبت به حقوق ایتم دیگران، زمینه ساز پایمال شدن حقوق یتیمان وی از سوی جامعه

وليخش الذين لو تركوا من خلفهم ذريه ضِعافاً خافوا عليهم فليتقوا الله

برداشت فوق را فرمایش امام صادق (ع) تأیید می کند که فرمود: یعنی لیخش ان اخلفه فی ذریته کما صنع بهؤلاء الیتامی.

کافی، ج 5، ص 128، ح 1؛ تفسیر عیاشی، ج 1، ص 238، ح 38.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 88 - 10، 6، 7

6_ اعمال ناروای منافقان، عامل واژگونه شدن فهم و درک آنان

و اللّٰه اركسهم بما كسبوا

«ارکاس» به معنای برگرداندن و وارونه کردن است که به قرینه «اتریدون . . .»، مراد از آن وارونه شدن درک آنان برای هدایت یافتن است.

7_ اعمال ناروای منافقان، عامل برگشت آنان به کفر و ضلالت

و اللّٰه اركسهم بما كسبوا

ص: 114

با توجه به جمله «بما كفروا» در آیه بعد، از مصادیق «ارکاس» (وارونه شدن)، گرایش آنان به کفر است.

10 _ اضلال آدمیان از سوی خداوند ، پیامد و کیفر اعمال ناروای خود آنان است .

والله اركسهم بما كسبوا اتریدون ان تهدوا من اضلّ الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 70 - 15

15 _ کردار ناروای بنی اسرائیل علی رغم انتساب آنان به دین یهود ، دلیل کارساز نبودن انتساب ظاهری به ادیان الهی در سعادت انسان

إنّ الذین ءامنو و الذین هادوا . . . فریقاً کذبوا و فریقاً یقتلون

در آیه قبل بیان شد که «ان الذین . . .» اشاره دارد به این که مجرد انتساب به ادیان الهی در سعادت آدمی کارساز نمی باشد و این آیه به منزله برهانی بر آن حقیقت است، یعنی انتساب یهود و نصارا به یهودیت و نصرانیت چگونه می تواند مایه سعادت آنان باشد با اینکه پیامبران را تکذیب کردند و گروهی از آنان را کشتند؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 70 - 18

18 _ کسانی که با اعمال ناروای خود، خویشان را تباه و محروم از خیر نموده اند، هیچ دوست و یاور و شفیع در بین مخلوقات نخواهند داشت.

أن تبسل نفس بما کسبت لیس لها من دون الله ولی و لا شفیع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 73 - 5

5 _ عملکرد غلط مسلمانان ، منشأ فتنه ها و مشکلات اجتماعی آنان

إلا تفعلوه تکن فتنه فی الأرض و فساد کبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 82 - 9

9 _ کیفر های الهی در قیامت بازتاب کردار ناشایست خود انسانهاست .

و لیکنوا کثیراً جزاء بما کانوا یکسبون

با توجه به اینکه خداوند، گریه و رنج طولانی را کیفر گناهان طولانی و مستمر کافران و منافقان قرار داده است، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 87 - 5

5_ عملکرد نادرست و تخلف از فرمان های الهی ، زمینه ساز مهر شدن قلب انسان و دست نیافتن وی به درک عمیق حقایق

رضوا بأن یکونوا مع الخوالف و طبع علی قلوبهم

ص: 115

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 8 - 3

3_ بزهکاری و زشت کرداری ، عامل گرفتار شدن به آتش دوزخ

أولئك مأويهم النار بما كانوا يكسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 46 - 11

11_ سلب پیوند ها و روابط خویشاوندی ، بر اثر اعمال ناشایست ، در مکاتب الهی

إنه ليس من أهلک إنه عمل غیر صـلح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 11 - 13

13_ زوال نعمت ها از ناحیه خداوند است و کردار ناپسند انسان ها زمینه ساز آن

إن الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بأنفسهم و إذا أراد الله بقوم سوءاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 34 - 12

12- ارتکاب اعمال زشت و به استهزا گرفتن وعده عذاب الهی ، ظلم به نفس است .

و ما ظلمهم الله و لکن كانوا أنفسم یظلمون . فأصابهم سینات ما عملوا و حاق بهم ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 7 - 3، 1

1- اعلام خداوند به بنی اسرائیل پس از بازیابی توان و قدرتشان بر اینکه بازگشت نیکی و بدی کردارشان به خود آنان است .

إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم و إن أسأتم فلها

3- بازتاب عمل نیک یا بد انسان ، تنها متوجه خود اوست .

إن أحسنتم أحسنتم لأنفسكم وإن أسأتم فلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 77 - 6,4

4- سابقه زشت کاری قوم نوح ، زمینه ساز تکذیب آیات الهی از سوی آنان بود .

الذین کذبوا بـ ایتنا إنهم کانوا قوم سوء

برداشت یاد شده مبتنی براین است که جمله «إنهم کانوا..» در مقام تحلیل برای جمله پیشین باشد. گفتنی است فعل «کانوا» _ که مفید استقرار وصف است _ بیانگر دوام وصف سوء در میان قوم نوح است و از آن جایی که فعل ماضی است، از آن به سوء سابقه تعبیر شده است.

ص: 116

6- تکذیب آیات الهی ، زشت کاری و سوء پیشینه ، زمینه های نزول عذاب الهی و هلاکت

الذین کذبوا بـِـایتنا إناهم كانوا قوم سوء فأغرقنهم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 41 - 9

9- کیفر های الهی ، برخاسته از عملکرد ظالمانه خود انسان ها است .

فأخذتهم الصیحه بالحقّ . . . فبعداً للقوم الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 52 - 8

8- رهبانیت و زهدورزی های بی جا ، ارتکاب اعمال ناشایست و شرک ورزی در عبادت ، انحراف از طریقه پیامبران

یـِـاَیها الرسل کلوا من الطیبـِـت . . . و إنّه ذه أمتکم أمّه وحده و أنا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 103 - 2

2- عقاید باطل و کردار های بد ، مایه وارد شدن زیان به سرمایه های وجودی انسان

و من خفت موزینه فأولئک الذین خسروا أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 16 - 3

3- ارتکاب هر عمل خطا و ناپسند ، ظلم به خویشان است .

قال ربّ إني ظلمت نفسي فاغفرلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 41 - 1

1- عمل ناشایست انسان ها ، عامل رواج فساد و تباهی در پهنه گیتی است .

ظهر الفساد في البرّ و البحر بما كسبت أيدي الناس

«برّ» (خشکی) و «بحر» (دریا)، کنایه از کره زمین است. لازم به ذکر است که «باء» در «بما» سببی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 51 - 3

3- بدکرداری و زشت کاری ، دارای نتایج و پیامد های هلاکت بار دنیایی

فأصابهم سيئات ماكسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 117

11 - فریفتگی انسان به دنیا و اعمال ناشایست ، موجب گرفتار شدن به عذاب الهی

فزیّنوا لهم ما بین ایدیهم و ما خلفهم و حقّ علیهم القول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - برخورد های نامناسب ، عامل تنش و اصطکاک در جامعه

ادفع بالتی هی أحسن .. کأنّه ولیّ حمیم

از مفهوم آیه شریفه استفاده می شود که اگر محبت و مهرورزی، این قدرت را دارد که دشمن را به دوست واقعی تبدیل کند؛ پس معلوم می شود ریشه بسیاری از دشمنی ها، برخوردهای نامناسب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بدکاران ، گرفتار پیامد اعمال ناشایست خویش اند .

من أساء فعلیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - غرق شدن کشتی ها در اثر عملکرد ناشایست انسان ها ، ناشی از اراده و مشیت خداوند است .

إن یشأ یسکن الریح .. أو یوبقهنّ بما کسبوا

«إیباق» (مصدر «یوبق») به معنای اهلاک و کنایه از غرق کردن است.

3 - انسان های گنه کار ، مستحق کیفر الهی و در معرض هلاکت و نابودی به واسطه اعمال ناشایست خویش

أو یوبقهنّ بما کسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- ارتکاب گناهان بزرگ و انجام اعمال زشت ، مانع بهره مندی انسان از نعمت های جاویدان اخروی

و ما عند الله خیر . . . الذین یجتنبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- جهان بینی غلط و نگرش جاهلانه به هستی ، ریشه عملکرد نادرست و مجرمانه انسان در صحنه حیات

إِنَّهُمْ كَانُوا مجرمین . . . وَلَـكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا یَعْلَمُونَ

از ارتباط این آیه با عبارت «إِنَّهُمْ كَانُوا مجرمین»، استفاده می شود که ناآگاهی نسبت به حقانیت آفرینش، عامل گرایش امت های نابود شده به جرم پیشگی بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 15 - 2

2 - نظام کیفر و پاداش الهی ، نظامی عادلانه و براساس عملکرد نیک و بد خود انسان

لیجزی قومًا بما كانوا یکسبون . من عمل صـلحًا فلنفسه و من أساء فعلیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 18 - 9

9- کردار زیانبار و عصیانگرانه خود انسان ، عامل قطعی شدن عذاب بر او

و الذی قال لولدیہ أفّ . . . فیقول ما هـذا إلاّ أسـطیر الأولین . أولـثک ... کان

«إثمهم كانوا..» ، بیانگر تعلیل است؛ یعنی، استمرار بر گناه و زیانکاری، موجب حتمیت عذاب الهی شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 16 - 12

12- قلب آدمی ، در سرشت خود ، پذیرای حق و عملکرد و روحیات منفی او ، عامل جمود آن

طبع اللّٰه علی قلوبهم واتبّعوا أهواءهم

از تعبیر «طبع اللّٰه علی قلوبهم» استفاده می شود که قلب آدمی در ابتدا، پذیرای سخن حق و قادر به فهم پیام الهی است؛ ولی در نتیجه عواملی از سوی خود انسان، طبق اراده الهی، قلب کارایی اصلی خود را از دست می دهد و در برابر حق نفوذناپذیر می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 2 - 12، 13

12_ اعمال نیک انسان ، در معرض حبط و نابودی به وسیله بعضی از اعمال ناشایست

أن تحبط أعمـلکم و أنتم لاتشعرون

13_ مرتب شدن کیفر بر بعضی از اعمال ناروا ، حتی با عدم توجه و علم انسان *

أن تحبط أعمـلکم و أنتم لاتشعرون

برداشت بالا بدان احتمال است که مراد از «أنتم لاتشعرون» این باشد که هر چند شما از روی غفلت مرتکب بی احترامی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شوید؛ اما غفلت، آثار شوم این عمل را نمی زداید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 28 - 5

5_ انحراف و کفر انسان های دوزخی ، ناشی از سوء اختیار خود آنان است ؛ نه معلول عوامل جبری .

وقد قدّمت إلیکم بالوعید

تعبیر «قد قدّمت إلیکم بالوعید» بدان معنا است که بر گمراهان، قبلاً اتمام حجت شده است و دیگر مجالی برای جدال و تخاصم نیست. لازمه اتمام حجت و مجرم بودن فرد، این است که او مجبور نبوده و به سوء اختیار خود، علیه حجت الهی اقدام کرده است.

ص: 119

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 15 - 8

8 - عذاب الهی و شدت آن ، پیامد و نتیجه رفتار زشت خود انسان ها است .

إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 6 - 8

8 - اعمال نیک و بد خلق ، بی تأثیر در ذات بی نیاز و ستوده خداوند

وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 11 - 9

9 - نیک بختی یا بدبختی انسان پس از مرگ ، در گرو اعمال خوب یا بد او است .

وَلَنْ يُؤَخَّرَ اللَّهُ .. وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 18 - 3

3 - طغیان گری ، بازتاب نبود تزکیه و درست کاری در زندگی انسان

إِنَّهُ طَغَى . فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَىٰ أَنْ تَزَكَّىٰ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 10 - 3

3 - گرفتاری به فرجام سخت ، پیامد کردار ناروا است .

وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى . وَكَذَّبَ بِالْحَسَنَى . فسنیّره للعسری

76- آثار عمل ناپسند اقوام پیشین

1- اعمال سوء کافران اقوام پیشین ، گریبانشان را گرفت و آنان را گرفتار عذاب کرد .

فأصابهم سيئات ما عملوا

«سیئات» (جمع سیئه) به معنای کارهای قبیح است و اصابه سیئه مجاز عقلی و به تقدیر مضاف است. بنابراین مراد از اصابت سیئه به آنان، کیفر شدنشان به گناه آن اعمال است.

ص: 120

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 51 - 1

1 - گرفتار شدن قشر مرفه و ناسپاس ملت های گذشته به عذاب و پیامد های ناگوار رفتار بد خود

إذا خولنَّه نعمة مَّا . . فأصابهم سيئات ماكسبوا

77- آثار عمل ناپسند ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 7

7 - عذاب دردناک و سخت ستمکاران در قیامت ، بازتاب عملکرد خود آنان است .

وإنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ . تری الظَّالِمِينَ مشفقین مَّا کسبوا و هو واقع بهم

چنانچه که مراد از «ما» در «ما کسبوا» عمل باشد و ضمیر «هو» به آن بازگردد، از ارتباط دو آیه ، می توان استفاده کرد که «عذاب أَلیم» چیزی جز عملکرد انسان نیست.

78- آثار عمل ناپسند کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 16 - 6

6 - آتش دوزخ ، تجسّم و عینیت اعمال ناروای خود کافران برای ایشان *

إنّما تجزون ما كنتم تعملون

تعبیر «تجزون ما» _ به جای «تجزون بما» _ بیانگر این معنا است که خود عمل، جزا واقع می شود و این در صورتی است که عمل ناروا تجسّم پیدا کند.

79- آثار عمل ناپسند مرفهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 51 - 1

1 - گرفتار شدن قشر مرفه و ناسپاس ملت های گذشته به عذاب و پیامد های ناگوار رفتار بد خود

إذا خولنَه نعمة منّا .. فأصابهم سيئات ماكسبوا

ص: 121

80- آثار عمل ناپسند مطلقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 1 - 13، 14

13 - مردان ، می توانند زنان مطلقه خود را در صورت ارتکاب عملی بسیار زشت و روشن (مانند زنا و . . .) از خانه های خویش بیرون کنند .

و لایخرجن إلا أن یأتین بفـ حشه مبینه

به هر عمل و گناهی که زشتی آن شدید و بزرگ باشد، «فاحشه» اطلاق می شود؛ مانند زنا در مورد زنان (برگفته از قاموس المحيط و مفردات راغب).

14 - ارتکاب عمل بسیار زشت و آشکار از سوی زنان مطلقه ، موجب سلب حق مسکن آنان از عهده همسران است .

و لایخرجن إلا أن یأتین بفـ حشه مبینه

81- آثار عمل ناپسند منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 13

13 - پلیدی منافقان و دوزخی بودن آنان ، نتیجه اعمال ناشایست و مستمر خود آنان است .

إنهم رجس و مأویهم جهنم جزاء بما كانوا یکسبون

82- آثار عمل ناشایست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 105 - 13

13 - بیان فرجام و عاقبت شوم اعمال ناپسند ، از روش های قرآن برای بازداشتن انسان ها از آن اعمال

و لا تکنوا کالذین تفرّقوا . . . و اولئک لهم عذاب عظیم

83- آثار عمل نیاکان

5- عملکرد نیاکان ، دارای نقشی بس مؤثر در برخورداری فرزندان‌شان از هدایت‌ها و نعمت‌های خداوند

و آتینا موسی الکتب .. ذریه من حملنا مع نوح

در این برداشت، جمله «ذریه من ..» تعلیل برای آیه قبل (و آتینا موسی الکتب...) گرفته شده است؛ یعنی، چون بنی اسرائیل از

فرزندان همراهان نوح(ع) در کشتی بودند، این افتخار را یافته اند که از هدایتهای کتاب آسمانی (تورات) بهره مند شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 52 - 4

4 - سرنوشت هر ملتی با عقاید و کردار خود آنان رقم می خورد؛ نه با افکار و اعمال نیاکانشان .

قال فما بال القرون الأولى . قال علمها عند ربّي

پاسخ موسی و هارون(ع) این بود که اقوام پیشین، آنچه انجام داده اند، نزد خداوند محفوظ است و خود می داند با آنان چه کند، فرجام آنها هر چه باشد، تأثیری در سرنوشت تو ندارد.

84- آثار عمل والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 70 - 7

7 - تأثیر رفتارها و مواضع فردی و اجتماعی پدران و مادران ، بر رفتار و مواضع فرزندان و نسل های آینده

فهم علی ءاثِ رهم بهرعون

85- آثار فردی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 7 - 17

17 - انسان ، در برابر اعمال خود مسؤول است و مورد بازخواست الهی قرار خواهد گرفت .

فینبئکم بما کنتم تعملون

مقصود از آگاه ساختن مردم نسبت به اعمالشان، حسابرسی اعمال آنان و کیفر و پاداش به ایشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 27

27 - خصومت و ستیز پیروان ادیان توحیدی با توجه به وحدت پروردگار و بازگشت عمل هر انسان به خودش ، فاقد منطق و توجیه

اللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا اَعْمَلْنَا وَلكُمْ اَعْمَلْتُمْ لَا حِجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ

بنابراین که مراد از «لا حِجَّةَ»، نفی خصومت و نزاع باشد، برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 30 - 1

ص: 123

1 - تمامی گرفتاری ها و مشکلات زندگی آدمیان ، نتیجه عملکرد و دستاورد خود آنان است .

و ما أصـبکم من مصیبه فیما کسبت أیدیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 15 - 1

1 - بازتاب نتایج اعمال نیک و بد آدمی ، تنها متوجه خود او است .

من عمل صـلحاً فلنفسه و من أساء فعلیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 19 - 5

5- هر فرد ، دریافت کننده تمامی اعمال خویش و پاداش و کیفر آن به شکلی کامل ، در جهان آخرت

و لیوقیهم أعمـلهم و هم لایظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 32 - 13

13- بازتاب نهایی اعمال آدمیان ، تنها متوجه خود آنان است .

إنّ الذین کفروا و... و سیحبط أعمـلهم

از ارتباط «إنّ الذین کفروا..» با «سیحبط أعمالهم» و تأکید بر «لن یضروا الله شیئاً» _ با توجه به الغای خصوصیت _ استفاده می شود که اعمال انسان ها، در نهایت به خودشان باز خواهد گشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 10

10 - هر انسانی ، تنها در گرو اعمال خویش و ملازم با آن

کلّ امری بما کسب رهین

86- آثار فردی عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 26

26 - پیامد های عملکرد نیک و بد انسان ، متوجه خود او است .

لنا أعم لنا و لكم أعم لكم

ص: 124

87- آثار فردی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 46 - 1

1 - پیامد عمل نیک انسان ، به خود وی بازمی گردد .

من عمل صـلِحاً فلنفسه

88- آثار فردی عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 26

26 - پیامد های عملکرد نیک و بد انسان ، متوجه خود او است .

لنا أعمـلـنا و لكم أعمـلكم

89- آثار مراقبت بر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 20 - 5

5 - تقوا ، مراقبت بر اعمال و یاد خدا ، عامل رستگاری انسان

اتَّقوا الله و لتنظر... و لاتكونوا كالذين نسوا الله... أصحـب الجنه هم الفئ

90- آداب عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 238 - 8

8 - لزوم حرکت برای خداوند ، توأم با خضوع و اطاعت در برابر وی

وقوموا لله قانتين

چنانچه گذشت، «قنوت»، اطاعتی است همراه خضوع و خشوع.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 244 - 4

4_ در راه خدا بودنِ عمل ، ملاک ارزش آن

وقاتلوا فی سبیل اللّٰه

ص: 125

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 48 - 9

9- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور تسییح و حمد پروردگار ، هم زمان با آغاز هر تلاش

و سبّ بحمد ربّک حین تقوم

درباره «حین تقوم» چندین احتمال از سوی مفسران مطرح شده است. به نظر می رسد ارتباط «و سبح» با «و اصبر لحکم ربّک» می تواند قرینه باشد بر این که مراد، هنگام برخاستن پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای انجام تبلیغ و رسالت است.

91- آداب عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 14، 12

12 - اهل ایمان ، باید اعمال و وظایف الهی خویش (جهاد ، دفاع ، انفاق و . . .) را به صورت نیکوی آن انجام دهند .

قتلوا فی سبیل الله . . . و أنفقوا فی سبیل الله . . . و أحسنوا

14 - انجام کار ها و وظایف الهی به صورت نیکوی آن ، موجب جلب محبت خداوند است .

و أحسنوا إن الله یحب المحسنین

92- آداب عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 127 - 12

12 - توجه به خداوند در انجام عمل نیک و دعا برای پذیرش آن به درگاه خدا ، از آداب عمل است .

إذ یرفع إبرهیم القواعد . . . ربنا تقبل منا إنک أنت السميع العليم

93- آرزوی پاداش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 4

4 - کافران ، در آرزو و انتظار نتیجه اعمال نیک خویش اند .

و الذین کفروا أعم لهم کسرآب بقیعه یحسبه الظمآن ماء حتی إذا جاءه لم یجدہ شیئاً

این برداشت، از تشبیه سراب به دست می آید؛ زیرا همان گونه که فرد تشنه در انتظار آب به سر می برد و هر چه تلاش می کند، جز شبه آب (سراب) چیزی نمی بیند؛ کافران نیز در انتظار نتیجه اعمال خود به سر می برند؛ هر چند به آن نخواهند رسید.

ص: 126

94- آسانی حبط عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 19 - 25

25 - حبط عمل صالح غیر مؤمنان ، بر خداوند ، آسان است .

فأحبط الله أعم لهم و كان ذلك على الله يسيراً

در صورتی که مشارالیه «ذلک» احباط باشد، نکته یاد شده به دست می آید.

95- آغاز عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 5,6,7

5- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به درخواست از خداوند برای توفیق انجام هر عملی از آغاز تا فرجام ، بر اساس نیتی خالص و آمیخته با صدق و راستی

و قل رب ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق

6- ورود در کارها به صدق و راستی و خروج از آن به درستی ، نیازمند استمداد از خدا

و قل رب ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق

7- درخواست توفیق از خداوند در نوافل و نماز شب ، برای ورود در کارها به صدق و راستی و خروج از آن به راستی و درستی ، امری مطلوب و پسندیده است .

و من الیل فتهجد به نافلة لك . . . و قل رب ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق

96- آگاهی اخروی از عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 13 - 5

5- انسان بر اعمال خود در قیامت ، آگاهی می یابد .

و کَلِّ اِنْسَانَ . . . کَتَبْنَا یَلْقَاهُ مَنْشُورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 64 - 10، 9

9 - خداوند ، انسان را از نتیجه و حقیقت کارهایی که در دنیا انجام می دهد آگاه خواهد ساخت .

ص: 127

و یوم یرجعون إلیه فینبئهم بما عملوا

10 - قیامت ، روز آگاه شدن انسان از حقیقت و نتیجه اعمال خویش

و یوم یرجعون إلیه فینبئهم بما عملوا

97- آگاهی از عمل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 144 - 21، 5

5 - خداوند ناظر بر رفتار انسان ها و آگاه به ضمائر ایشان است .

قد نری تقلب وجهک فی السماء

21 - اعمال انسان ها هرگز مورد غفلت خداوند نخواهد بود .

و ما الله بغفل عما یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 149 - 6

6 - اعمال انسان ها هرگز مورد غفلت خداوند نیست .

و ما الله بغفل عما تعملون

98- آگاهی از عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 28 - 13

13 - توجه و اعتقاد به آگاهی خداوند به اعمال انسان ها ، موجب برانگیختن آنان به رعایت دستورات الهی و پرهیز از نافرمانی او است .

و إن قیل لکم ارجعوا فارجعوا هو أذکی لکم و الله بما تعملون علیم

سخن تهدیدآمیز خداوند به مؤمنان (و الله بما تعملون علیم)، می تواند به منظور مطلب فوق ادا شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - خداوند، از تمامی حرکات و رفتار انسان‌ها، آگاه و باخبر است.

إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

ص: 128

99- آگاهی از عمل بدعت گزاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 19

19_ آگاهی دقیق از اهل بدعت در دین و متجاوزان به حدود الهی، جلوه ای از ربوبیت خداوند

إن ربك هو أعلم بالمعتدين

100- آگاهی از عمل در آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 23 - 11

11_ آگاهی یافتن انسان ها به تمامی اعمال خود، در جهان پس از مرگ

ثم إلینا مرجعکم فننبئکم بما کنتم تعملون

101- آگاهی پوست از عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 20 - 4

4- آگاهی گوش، چشم و پوست آدمی، از اعمال و رفتار او

شهد علیهم سمعهم وأبصـرهم و جلودهم بما کانوا یعملون

گفتنی است که گواهی دادن فرع بر آن است که گواهی دهنده به آنچه گواهی می دهد آگاه باشد.

102- آگاهی چشم از عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 20 - 4

4- آگاهی گوش، چشم و پوست آدمی، از اعمال و رفتار او

شهد علیهم سمعهم وأبصـرهم و جلودهم بما کانوا یعملون

گفتنی است که گواهی دادن فرع بر آن است که گواهی دهنده به آنچه گواهی می دهد آگاه باشد.

ص: 129

103- آگاهی گوش از عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 20 - 4

4- آگاهی گوش ، چشم و پوست آدمی ، از اعمال و رفتار او

شهد علیهم سمعهم و أبصـرهم و جلودهم بما كانوا یعملون

گفتنی است که گواهی دادن فرع بر آن است که گواهی دهنده به آنچه گواهی می دهد آگاه باشد.

104- ابزار عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 100 - 4

4 - مال و امکانات دنیوی ، وسیله ای کارآمد برای انجام اعمال صالح *

قال ربّ ارجعون . لعلّی أعمل صـلحاً فیما ترکت

105- اجتناب از پاداش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 70 - 6

6 - ندادن جزای کامل عمل ، ظلم است .

و هم لایظلمون . و وقیت کلّ نفس

106- اجتناب از حبط عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 33 - 7

7- هشدار خداوند به مؤمنان ، در پرهیز از فراهم آوردن زمینه های بطلان اعمال خویش

یـأیها الذین ءامنوا . . . و لا تبطلوا عمـلکم

107- اجتناب از زياد شمردن عمل خير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 130

6 - « عن أبي عبد الله (ع) قال : . . . قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) . . . في قوله تعالى : « و لا تمنن تستكثر » قال : لا تستكثر ما عملت من خير لله ;

از امام صادق (ع) روایت شده است: رسول خدا (صلى الله عليه وآله) در توضیح سخن خدای تعالی: « و لا تمنن تستكثر » فرمود: عمل خیری را که برای خداوند انجام می دهی، زیاد به حساب نیاور.».

108- اجتناب از سخن بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 3 - 2

2- لزوم پرهیز اکید انسان مؤمن ، از گفتن چیزی که قصد انجام دادن آن را ندارد و یا نمی تواند آن را انجام دهد .

کبر مقتاً عند الله أن تقولوا ما لا تفعلون

109- اجتناب از عمل جاهلانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 67 - 21

21- لزوم استعاده به خدا و یاری جستن از او برای دور ماندن از کردار های جاهلانه و لغزش های برخاسته از جهل

قال أعوذ بالله أن أكون من الجهلین

110- اجتناب از عمل شیطانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 90 - 12، 7

7_ اهل ایمان وظیفه دار دوری جستن از پلید ها و کردار های شیطانی

رجس من عمل الشیطن فاجتنبوه

12_ دوری جستن از پلیدی ها و کردار های شیطانی زمینه ساز رسیدن به فلاح و رستگاری

رجس من عمل الشيطان فاجتنبوه لعلکم تفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 92 - 5

5_ گریز از شیطان و پرهیز از کردار های شیطانی وظیفه اهل ایمان

ص: 131

يايها الذين ءامنوا انما الخمر و الميسر و الانصاب و الازلم . . . و احذروا

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که متعلق «واحذروا» _ به قرینه آیه قبل _، پیروی از شیطان و انجام کارهای شیطانی باشد.

111- اجتناب از عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 63 - 8،10

8 - تحصیل تقوا و دوری از اعمال ناروا، هدف از فراخوانی بنی اسرائیل به پذیرش تورات

خذوا ماء اتینکم بقوه و اذکروا ما فیه لعلکم تتقون

10 - نیل انسان ها به تقوا و پرهیزشان از عقاید ناصواب و اعمال ناروا، از اهداف نزول کتاب های آسمانی است .

خذوا ماء اتینکم بقوه و اذکروا ما فیه لعلکم تتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 23

23 _ توجه به نظارت خداوند بر اعمال، زمینه پرهیز از تبهکاری و اعمال ناپسند

و الله بصیر بما تعملون

از اهداف بیان آگاهی خدا به اعمال و رفتار آدمیان، این است که آنان را متوجه نظارت دائمی خداوند کند تا شاید از اعمال ناروا پرهیز کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 98 - 13

13 _ توجه به عقاب، رحمت و مغفرت الهی زمینه ساز عمل به احکام دین و پرهیز از اعمال ناپسند

و اعلموا ان الله شدید العقاب و ان الله غفور رحیم

هدف از بیان شدت عقاب، و بیان رحمت و مغفرت الهی پس از تبیین احکام، این است که زمینه انجام اوامر خدا و پرهیز از نافرمانی وی در مخاطبان به وجود آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 15

15 - ضرورت انجام کار های شایسته و پرهیز از کار های ناشایسته

يَا مَرْهَمَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَيْهِمُ عَنِ الْمُنْكَرِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 171 - 10، 9، 7

ص: 132

7_ تحصیل تقوا و دوری از اعمال ناروا ، هدف دعوت خداوند از بنی اسرائیل به پذیرش تورات

خذا ما اٰتینکم بقوه . . . لعلکم تتقون

9_ رسیدن انسان ها به تقوا و پرهیزشان از عقاید ناصواب و اعمال ناروا ، از اهداف نزول کتاب های آسمانی بر ایشان است .

خذا ما اٰتینکم بقوه و اذکروا ما فیه لعلکم تتقون

10_ صلابت و جدیت انسان در دینداری ، رساننده وی به تقوا و دورسازنده وی از کردار های نارواست .

خذا ما اٰتینکم بقوه . . . لعلکم تتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 46 - 15

15_ پرهیز از عمل جاهلانه ، پند و موعظه خداوند به حضرت نوح (ع)

إنی أعظک أن تکون من الجاهلین

«موعظه» به معنای پنددادن و نصیحت کردن است. چنان چه متعلق آن رفتار و اخلاق پسندیده باشد ، مفاد آن ترغیب به انجام دادن است و اگر متعلق آن رفتار و اخلاق ناپسند باشد ، مفاد آن توصیه به انجام ندادن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 29 - 8

8- انسان نباید مرتکب عملی شود که مورد سرزنش قرار گیرد و از کرده خود پشیمان گشته و بر آن حسرت بخورد .

و لاتجعل یدک . . . فتتعد ملوماً محسوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 10 - 6

6 - پرهیز از بدکرداری و خطاپیشگی ، از مهم ترین فرمان های پیامبران به فرعون و اقوام پس از آنان و قوم لوط

و جاء فرعون . . . بالخاطئه . فعصوا رسول ربهم

مطرح کردن سربیشی اقوام یاد شده از فرمان های پیامبران - پس از توصیف آنان به خطاپیشگی - می تواند گویای این حقیقت باشد که

دستورات پیامبران بر محور پرهیز این اقوام از خطاپیشگی بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 4 - 4

4 - ترک تلاش های نادرست و بسنده کردن به کوشش های سودمند ، توصیه خداوند به تمام انسان ها است .

إِنَّ سَعِيكُمْ لَشَتَّى

جواب قسم _ که در حقیقت مجموع شیوه ها و آثاری است که برای تلاش های گوناگون بشر، در آیات بعد آمده است _ در ضمن خود، دعوت کننده مردم به ترک تشنت در تلاش ها و ایجاد وحدت رویه در کوشش های خویش و برگزیدن راهی است که به «یُسْرَى» منتهی شود.

ص: 133

112- احترام ملائکه ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 11 - 1،2

1 - فرشتگان ناظر و مراقب انسان ها ، شخصیت هایی ارجمند و دارای ارزش و احترام در پیشگاه خداوند

کرامًا

آنچه در مقوله خود دارای شرافت و برجستگی باشد، به کرم توصیف می شود. (مفردات راغب)

2 - لزوم گرمی داشتن و حرمت نهادن به فرشتگان مأمور ثبت و ضبط اعمال

کرامًا

شرافت موجودی نزد خداوند، کاشف از این است که احترام دیگران به آن موجود، محبوب خداوند و مطلوب او است.

113- اختفای نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 10 - 3

3 - پرونده اعمال هر کس تا قیامت ، بسته است و بر کسی مکشوف نیست .

و إذا الصحف نشرت

114- اختیار در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 148 - 11

11_ انسان دارای اختیار در عقیده و عمل، و جبرگرایی اندیشه ای باطل است.

كذلك كذب الذين من قبلهم حتى ذاقوا بأسنا قل

115- اخلاص در آغاز عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12- آغاز به کار از روی صداقت و اخلاص ، تضمین کننده به پایان رساندن آن همراه آن دو نیست .

أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق

ص: 134

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 22

22_ از امام رضا (ع) روایت شده: «ایاک نعبد» رغبه و تقرب إلى الله تعالى ذكره وإخلاص له بالعمل دون غيره و «ایاک نستعین»
«إستزاده من توفيقه و عبادته و إستدامه لما أنعم الله عليه و نصره...» ;

... «ایاک نعبد» ابراز رغبته و تقرب جستن عبد به سوی خدای تعالی و اظهار اخلاص در عمل برای اوست و نه غیر او و «ایاک نستعین»
در خواست زیادۀ توفیق خدا و زیادۀ عبادت او و درخواست ادامۀ نعمتهای داده شده و یاری خداوند است...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 238 - 9

9_ اعمال و رفتار آدمی ، باید برای خدا و در جهت او باشد .

و قوموا لله قانتین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 8 - 2,5

2_ اعمال انسان باید برای خدا باشد .

يأيتها الذين ءامنوا كونوا قومين لله

مراد از «قیام» می تواند انجام تمامی اعمالی باشد که خداوند به آنها امر کرده است.

5_ شهادت به قسط ، در گرو عادت آدمی به انجام اعمال برای خداوند است .

كونوا قومين لله شهداء بالقسط

تقدیم ذکری «قومین» بر «شهداء» اشاره به این حقیقت دارد که شهادت به قسط، متفرع بر قیام لله است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 7

7_ لزوم داشتن اخلاص و تقوا، از نخستین مراحل انجام هر کار

أفمن أسس بنيانه على تقوى

تعبیر «أسس بنيانه» تصریح به مراحل آغازین هر عمل دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 11، 8، 5

5- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، موظف به درخواست از خداوند برای توفیق انجام هر عملی از آغاز تا فرجام، بر اساس نیتی خالص و آمیخته با صدق و راستی

وقل رب ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق

8- ارزش اعمال، در پرتو صداقت و خلوص و عدم آمیختگی آن به ریا است.

ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق

ص: 135

11- همه انسان ها ، حتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای داشتن اخلاص و صداقت در عمل ، به امداد ویژه الهی نیازمندند .

وقل ربّ أدخِلنی مدخل صدق و أخرجنی مخرج صدق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 46 - 4,5,3,2

2- اخلاص در هر کاری ، شایسته و لازم است .

أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ

3- مردم ، موظف اند هر کاری را _ چه جمعی باشد و چه فردی _ فقط برای رضای خدا انجام دهند .

أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ فِرْدٍ

«مثنی و فرادی» حال برای ضمیر فاعلی «تقوموا» است و کلمه «مثنی» کنایه از تعدد می باشد.

4- مردم ، موظف اند همدیگر را در انجام هر کار خالصانه ، یاری دهند .

أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ فِرْدٍ

احتمال دارد «مثنی» اشاره به این نکته باشد که مردم دو نفری به همدیگر کمک کنند.

5- مردم ، موظف اند کار های خود را برای رضای خدا ، یک و یا دو نفره و به دور از غوغا سالاری و هیاهو انجام دهند .

أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ فِرْدٍ

احتمال دارد سفارش به قیام برای خدا به صورت دو نفری (اقل جمع) و یا یک نفری، به خاطر پرهیز از هیاهو و هرچه خالصانه تر شدن آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 9 - 4

4- اعمال کافران ، به دلیل نداشتن انگیزه الهی ، فاقد پاداش در نزد خداوند

كُرْهُوْا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ

از مجموع آیه استفاده می شود که خداوند، در مقام بیان فلسفه حبط اعمال نیک کافران است؛ فلسفه ای که برای بشر معقول و قابل فهم

است و آن این که وقتی کافران به انگیزه های نفسانی و غیر الهی کاری را انجام داده اند، چگونه ممکن است که در قبال آن از خداوند پاداش دریافت کنند.

117- اخلاص در فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 12

12- آغاز به کار از روی صداقت و اخلاص ، تضمین کننده به پایان رساندن آن همراه آن دو نیست .

أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق

ص: 136

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 15

15 - خداوند در قیامت انسان ها را به تمامی اعمال دنیوییشان آگاه ساخته و دستاوردهایشان را به آنان نشان خواهد داد .

إلى الله مرجعكم جميعاً فينبئكم بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 69 - 9، 6، 7، 5

5 - نامه اعمال همه بندگان در قیامت ، عرضه خواهد شد .

ووضع الکتب

«وضع» به معنای نهادن است و در این جا کنایه از عرضه شدن می باشد. «کتاب» در آیه شریفه به معنای نامه اعمال است.

6 - تمامی اعمال بندگان ثبت و درج شده و در قیامت به صورت نوشته ای ظاهر خواهد شد .

ووضع الکتب

7 - حضور پیامبران در قیامت برای گواهی دادن بر اعمال بندگان ، هنگام عرضه اعمالشان

و جایء بالنبیین

مقصود از آوردن پیامبران در قیامت هنگام عرضه نامه اعمال بندگان _ به قرینه آیه «فکیف إذا جئنا من کلّ أمّه بشهید و جنابک علی هـ ولاء شهیداً (نساء 4)، (41) گواهی دادن آنان است.

9 - احضار شاهدانی چند در عرصه قیامت برای گواهی دادن بر اعمال بندگان ، هنگام عرضه نامه اعمالشان

و الشهداء

«شهداء» جمع «شاهد» (گواه) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 10 - 2، 5

2- قیامت ، روز باز شدن نامه عمل انسان و آگاهی او بر محتوای آن

و إذا الصحف نشرت

«نشر»، مخالف پیچیدن است (لسان العرب). براساس این معنا، فعل «نشرت»، دلالت دارد که نامه اعمال پیش از نشر، به شکل طومار است.

5- نامه های اعمال در قیامت ، بر اهل محشر پراکنده و پخش خواهد شد .

و إذا الصحف نشرت

«نشر» به معنای تفریق (پراکنده ساختن) آمده است (تاج العروس). مراد از «نُشرت»، در این معنا پراکنده شدن نامه ها بر صاحبان آن و رسیدن نامه عمل هر کس به دست او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 7 - 6، 1

1 - برای هر انسان ، نامه عملی است که در قیامت آن را دریافت خواهد کرد .

ص: 137

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ

6- انسان ها هنگام حضور در پیشگاه خداوند نامه های اعمال خود را در اختیار داشته و به کردار خویش آگاهی یافته اند .

فَمَلَّ قِيَهُ . فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِبِئْسَ مِثْقَالٍ

«فاء» در «فَأَمَّا» بیانگر ارتباط مفاد این آیه با ملاقات خداوند است که در آیه قبل مطرح شده بود.

119- ارزش اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 16 - 4

4_ اعمال انسان ها در دنیا ، اگر جنبه الهی نداشته باشد ، در سرای آخرت فاقد ارزش بوده و ثمربخش نخواهد بود .

أُولَئِكَ . . . بَطُلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 12

12- در روز قیامت ، اعمال نیک ، با انگیزه های غیر الهی ، همانند اعمال ناشایست ، فاقد وزن و ارزش است .

و هم يحسبون أنهم يحسنون . . . فلانقيم لهم يوم القیـمه وزناً

120- ارزش پیشگامی در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 20

20- شتاب و پیشگامی در کار های خیر ، دعای همراه با رغبت و امید و خشوع به درگاه الهی ، از ارزش های والا و صفات برجسته مردان

الهی

إِنَّهُمْ كَانُوا إِسْرَعُونَ فِي الْخَيْرِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خِشَعِينَ

برداشت یاد شده به خاطر این است که آیه شریفه، در توصیف پیامبران الهی است و از میان ده ها صفات و ویژگی های ایشان، تنها به این

سه صفت و ویژگی اشاره شده است.

121- ارزش تداوم عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 88 - 10

10_ ارجمندی عمل و تداوم آن، مانع فساد و تباهی آن در صورت آمیختگی با شرک نیست.

ص: 138

ذلك هدى الله يهدى . . . و لو أشركوا لحبط عنهم ما كانوا يعملون

فاعل «أشركوا» انبيای الهی (ع) و هدایت شدگان به صراط مستقیم هستند. عنایت به این نکته و همچنین مفاد «كانوا يعملون»، که ماضی استمراری است، بر دو نکته یاد شده در برداشت فوق، یعنی «ارجمندی» و «تداوم»، گواه است.

122- ارزش تداوم عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 6

6 - مداومت بر اعمال شایسته در دنیا، دارای ارج و پاداشی چشمگیر در پیشگاه الهی است.

قره أعین جزاء بما كانوا يعملون

123- ارزش تشویق به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 8 - 6

6 - ترغیب به کار خیر و وعده پاداش به آن، مقدم بر تهدید در امر تربیت

فمن يعمل مثقال ذره خيراً يره . و من يعمل مثقال ذره شراً يره

124- ارزش دقت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 3 - 5

5 - حکمت و سنجیده کاری، خصلتی پسندیده و ارجمند در پیشگاه خداوند

و الذین هم عن اللغو معرضون

125- ارزش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 154 - 4

4- در راه خدا بودن ، معیار ارزش اعمال است .

و لا تقولوا لمن يقتل في سبيل الله

ص: 139

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 29

29_ پایداری و ثبات در ایمان ، ملاکی برای ارزش اعمال نزد خداوند

و من یرتدکم منکم عن دینه فیمت و هو کافر فاولئک حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره

اعمال آنان که در ایمانشان راسخ نبودند و سرانجام مرتدّ شوند، حبط می شود و فاقد ارزش می گردد. بنابراین از ملاکهای ارزش اعمال، ثبات در ایمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 4

4_ اعمال کافران ، قاتلان انبیا و قاتلان عدالتخواهان ، فاقد اعتبار و ارزش اجتماعی *

انّ الذین یکفرون . . . حبطت اعمالهم

به نظر می رسد حبط عمل در دنیا، به معنای عدم اعتبار آن اعمال و نتایجش باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 2،3

2_ الهی بودن هدف و مسیر حرکت ، ملاک ارزش اعمال آدمی

ولئن قتلتم فی سبیل اللّٰه او متمّ لمغفره من اللّٰه ورحمه

مسلماً انسانها یا می میرند و یا کشته می شوند، بنابراین آنچه دارای ارزش است و سعادت آدمی را در پی دارد، معنایی است که از «فی سبیل اللّٰه» به دست می آید که از آن تعبیر به الهی بودن هدف و مسیر حرکت شده است.

3_ نفس هدف در تعیین رفتار و کردار انسانها

ولئن قتلتم فی سبیل اللّٰه او متمّ لمغفره من اللّٰه ورحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 20

20_ دشواری عمل ، موجب ازدیاد ارزش و پاداش آن در پیشگاه خداوند

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ

چنانچه «الذین استجابوا» مبتدا باشد، جمله «من بعد ما اصابهم القرح»، _ که مستلزم دشواری حرکت برای جهاد است _ ، از شرایط وعده به اجر عظیم خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 4

4_ منزلت و جایگاه اخروی انسان ها ، در گرو اعمال ایشان است ، نه ادعاها و آرزوهای خیالی آنان !

ليس بامانيكم و لا امانى أهل الكتب من يعمل سوءاً يجز به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 140

5_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش اعمال انسان ها در پیشگاه اوست .

جهدوا فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 3

3_ ایمان توأم با عمل ، دارای ارزش در بینش الهی

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. اعظم درجه عند الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 4

4_ ارزش اعمال در پیشگاه خدا ، مشروط به ایمان به او و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا أنهم كفروا بالله و برسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 96 - 8

8- عمل همراه با سختی ، مرارت ، صبر و مقاومت ، دارای ارزش برتر

و لنجزینّ الذین صبروا أجرهم بأحسن ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 7

7- عقیده و بینش انسان ، در ارجمندی یا پوچی اعمال وی تأثیر مستقیم دارد .

كفروا .. فحبطت أعم لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 84 - 11

11 - ارزش اعمال انسان ، در گرو عقاید و باور های وی

أَكذَّبْتُمْ بآيَاتِي . . . أَمَاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

در این آیه، نخست سطحی نگری کافران مورد مذمت قرار گرفته و سپس با لحنی تحقیرآمیز، کردار آنان بی ارزش و حقیر شمرده شده است. این تقدم، نشانگر آن است که وقتی اندیشه غلط باشد، برای عمل ارجی نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 12

12 - ارزش اعمال ، در گرو اخلاص است .

ذَلِك خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ

ص: 141

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 6

6 - ارزش اعمال ، در گرو اخلاص است .

و ما ءاتیتم من زکوة تریدون وجه اللّٰه

126- ارزش عمل انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 5

5_ ارجمندی مهاجران و انصار ، مستلزم نفی صدور عمل غیر نیک از آنان نیست .

و الذین اتبعوهم یاحسن

خداوند، ارجمندی تابعان را بدان مشروط کرده که تنها بر اساس نیکی و در زمینه نیکیها از مهاجران و انصار تبعیت کنند نه در هر گونه عمل و به هر انگیزه ای و این معنا نشان می دهد که مهاجران و انصار مبرا از عمل غیر نیک نبودند.

127- ارزش عمل پسندیده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 2

2_ ارزشمندی اعمال نیک مؤمنان هر چند که اندک و ناچیز باشد .

و لاینفقون نفقه صغیره و کبیره . . . لیجزیهم اللّٰه أحسن ما کانوا یعملون

128- ارزش عمل در جوانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 10 - 3

3- ایمان و عمل در دوران جوانی ، بسیار ارزشمند و سزاوار تقدیر است .

إذ أوی الفتیه إلى الکهف

تصریح آیه شریف به جوان بودن اصحاب کهف _ بر این مبنا که «فتیه» به معنای جوانان به لحاظ سنی باشد _ گویای ارزش ایمان و عمل بر مبنای آن در سنین جوانی است؛ زیرا، قرآن مجید، در نقل قصص خود، به اوصاف شخصی و سنی و جغرافیایی نمی پردازد مگر این که پیام و نکته ای را دربرداشته باشد.

ص: 142

129- ارزش عمل زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 9

9 - برابری ارزش کارها و رفتار زنان و مردان

و من عمل صـلحاً من ذکر أو أنثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة يریزون فیها بغی

130- ارزش عمل زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 22

22 - ارزش و پاداش اعمال زنان و مردان مؤمن در پیشگاه خداوند ، همسان است .

و المؤمنون و المؤمنات .. أولئك سیرحهم الله

131- ارزش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 265 - 10

10 - نقش نیت (حُسن فاعلی) ، در ارزشمندی اعمال نیک (حُسن فعلی)

و مثل الذین ینفقون اموالهم ابتغاء مرضات الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 3

3 - ایمان ، ملاکی برای ارزش اعمال نیک ، و شرط پاداش خداوند بر انجام آن

ان الذین یکفرون .. أولئك الذین حبطت اعمالهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 4

4_ اعمال و رفتار نیک آدمی باید همواره برای خدا و جلب رضایت او انجام گیرد .

و من يفعل ذلك ابتغاء مرضات الله فسوف نؤتيه أجراً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 143

4_ ایمان و عمل صالح ، معیار ارزش انسانهاست ؛ نه جنسیت ایشان .

و من يعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن

6_ ایمان ، شرط باروری اعمال صالح آدمی و ورود وی به بهشت

و من يعمل من الصلحت .. و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 5

5_ اعمال صالح انسان ها ، تنها در سایه ایمان به خدا و روز بازپسین ، ارزش می یابد .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله و اليوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 46 - 4,5

4- کار های ماندگار شایسته ، نزد خدا ، دارای ارزشی برترند .

و البقیّات الصّالحات خیر عند ربّک

5- ارزش مال و فرزند و زندگی ناپایدار دنیا ، در قبال عمل صالح جاودان ارزشی فرومایه و محدود است .

المال و البنون زینه الحیوه الدنیا و البقیّات الصّالحات خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 5

5- کار های شایسته ، نزد خداوند دارای ارزش برتر است .

والبقیّات الصّالحات خیر عند ربّک ثواباً

قید «عند ربّک» رساننده یکی از دو معانی زیر است: 1_ ثواب اعمال صالح نزد خداوند است و اعطای آن تضمین شده است. 2_ در پیشگاه خداوند و در تعالیم او، بهتر بودن ثواب اعمال صالح قطعی و پذیرفته شده است؛ گرچه نزد دیگران و در دیدگاه آنان چنین نباشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 6

6 - ایمان آمیخته به عمل صالح ، دارای ارزش در بینش الهی

إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 67 - 3

3 - ایمان ، بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، در بینش الهی فاقد ارزش است .

ءَامِنٌ وَعَمِلَ صَالِحًا

ص: 144

با هم آمدن ایمان و عمل صالح، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 2

2- توأم بودن ایمان با اعمال صالح ، دارای ارزش و پاداش است .

ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ فَلَهُمْ جَنَّٰتُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 6

6- ایمان همراه با عمل صالح ، از ملاک های برتری و ارزشمند آدمی

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْاَرْضِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 58 - 4

4- ایمان و نیکوکاری ، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و مَا يَسْتَوِي .. الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَلَا الْمُسِيءِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 6

6- ارزش انسان ها ، در پرتو توحید ، عمل صالح و روحیه تسلیم در برابر خداوند است .

وَمِنْ اَحْسَنِ قَوْلًا مَّمَّنْ دَعَا اِلَى اللّٰهِ وَعَمِلْ صٰلِحًا وَقَالَ اِنِّىْ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 6

6- همراه بودن ایمان و عمل صالح ، دارای ارزش و تأثیر در نزد خداوند

الَّذِيْنَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ

3- صلاح پیشگی و حضور در همه میدان های ارزشی ، دارای ارج و ثمربخشی

و الذین ... عملوا الصلحـت ... کفر عنهم سیئاتهم

تعبیر «الصلحات» با واژه جمع دارای الف و لام_ که می تواند فراگیری و استغراق را افاده کند_ می رساند که آنچه مایه تکفیر سیئات و ثمربخشی است، حضور در همه میدان های صلاح و ارزشی است و نه روی آوری مقطعی و کوتاه مدت به بعضی از اعمال نیک.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 5

5- نقش نیت (حسن فاعلی) ، در ارزش مندی اعمال نیک (حسن فعلی)

إلا ابتغاء وجه ربّه

132- ارزش عمل مرد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 9

9- برابری ارزش کارها و رفتار زنان و مردان

و من عمل صـلحاً من ذکر أو أنثی و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة یرزقون فیها بغی

133- ارزش عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 22

22_ ارزش و پاداش اعمال زنان و مردان مؤمن در پیشگاه خداوند ، همسان است .

و المؤمنون و المؤمنات .. أولئك سیرحهم الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 18 - 10

10 - منافات نداشتن کمال و ارزش عمل مؤمنان ، با داشتن نگرانی از مشکلات آن

رضی الله عن المؤمنین .. فأنزل السکینه علیهم

رضایت الهی، نشانگر ارزش بیعت مؤمنان است. «أنزل السکینه» نیز بیانگر وجود نوعی اضطراب و نگرانی در دل آنان است.

134- ارزش عمل مهاجران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ ارجمندی مهاجران و انصار، مستلزم نفی صدور عمل غیر نیک از آنان نیست .

والذین اتبعوهم یا حسن

خداوند، ارجمندی تابعان را بدان مشروط کرده که تنها بر اساس نیکی و در زمینه نیکیها از مهاجران و انصار تبعیت کنند نه در هر

ص: 146

گونه عمل و به هر انگیزه ای و این معنا نشان می دهد که مهاجران و انصار مبرا از عمل غیر نیک نبودند.

135- ارزشگذاری عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 135 - 8

8_ نتیجه و فرجام عمل، معیاری تعیین کننده در ارزشگذاری اعمال

فسوف تعلمون من تكون له عقبه الدار

چون خداوند برای تبیین ارزش اعمال، پایان آن را معیاری برای تشخیص قرار داده، می تواند به عنوان الگو و معیاری برای ارزشگذاری اعمال باشد.

136- ارزیابی اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 1

1_ قیامت روز سنجش و ارزیابی اعمال و عقاید آدمیان است.

و الوزن یومئذ الحق

137- ارزیابی اخروی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 6 - 2

2- اعمال نیک انسان، در قیامت سنجیده خواهد شد.

فأما من ثقلت موزینه

138- ارزیابی اخروی عمل صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 7 - 1

1 - صاحبان کردار گران قدر ، پس از سنجش اعمال در قیامت ، از زندگانی رضایت مندی برخوردار خواهند شد .

فہوفی عیشہ راضیہ

«عیشہ»؛ یعنی، نوعی زندگانی (لسان العرب). توصیف آن به «راضیہ» (برخوردار از رضایت)، به اعتبار وجود رضایت کامل در آن

ص: 147

است. چنین وصفی در حقیقت، با «مرضیه» به یک معنا است.

139- ارزیابی اخروی عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 8

8- اعمال پوچ و نابود شده کافران، غیرقابل سنجش و اعتبارگذاری در قیامت است.

فلا تقیم لهم یوم القیـمه وزناً

«وزن»، یا مصدر و به معنای سنجش سنگینی و سبکی است؛ و یا به معنای مثقال است؛ یعنی، چیزی که با آن وزن سنجیده شود» (لسان العرب). این که خداوند، در قیامت، برای برخی که اعمال شان حبط شده، وزنی برقرار نمی سازد، کنایه از آن است که به قدری اعمال آنان پوچ است که ارزش سنجیدن ندارد.

140- ارزیابی عمل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 1

1_ قیامت روز سنجش و ارزیابی اعمال و عقاید آدمیان است.

و الوزن یومئذ الحق

141- ارزیابی عمل خطاکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 9 - 2

2- اعماق جهنم، تنها پناهگاهی است که خطاپیشگان را پس از سنجش اعمال آنان در آغوش خواهد گرفت.

فأُمَّه هاویه

تعبیر «أُمَّ»، کنایه از احاطه جهنم بر خطاپیشگان است؛ بسان مادری که طفل خود را در آغوش گرفته است.

142- ازدیاد پاداش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 8

8- زبیا و بهینه انجام دادن عمل صالح ، ملاکی برای کسب و دریافت پاداش بیشتر از جانب خداوند است .

ص: 148

إِنَّا لَانضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا

ممکن است که «أحسن عملاً» وصفی زاید بر عمل صالح باشد، بدان معنا که ممکن است کسی، عمل صالح انجام دهد، ولی نه بر وجه شایسته و بهینه، و در مقابل، ممکن است علاوه بر شایستگی عمل، آن را بر وجه بهینه انجام دهد خداوند، در این آیه، علاوه بر تضمین اجر اعمال صالح، مرتبه برتر آن را نیز متذکر شده و اجر آن را تضمین کرده است. در صورتی که جمله «إِنَّا لَانضِيعُ» معترضه باشد و خبر «إِنَّ الَّذِينَ...»، جمله «أولئك...» _ در آیه بعد _ باشد، این معنا، روشن تر به نظر می آید.

143- استحکام در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 12

12- انجام کارها به بهترین و محکم ترین شکل آن، امری لازم است. *

أجعل بينكم وبينهم ردماً

با آن که مردم درگیر با یاجوج و ماجوج، نه پشتوانه ای برای حکومت ذی القرنین به شمار می آمدند و نه جامعه ای متمدن و سزاوار سرمایه گذاری بودند، ولی ذوالقرنین، پا را از طرح پیشنهادی آنان فراتر نهاده و سرمایه ای عظیم را برای حراست آنان از خطر دشمن به کار می گیرد. این کار او، می تواند سرمشقی برای پیش گامان سازندگی باشد.

144- استقامت در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 25 - 5

5 - ترغیب پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی خداوند به صبر و پایداری در انجام رسالت خویش، به رغم تکذیب و مخالفت کافران و مشرکان

وإن يكذبوك فقد كذب الذين من قبلهم جاءتهم رسلهم

145- استقامت در عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 9

9_ لزوم پایداری بر ایمان، تقوا و عمل صالح

ليس على الذين ءامنوا و عملوا الصلحت . . . إذا ما اتقوا و احسنوا

تكرار تقوا، ایمان و عمل صالح می تواند اشاره به لزوم پایداری بر این ویژگیها داشته باشد.

ص: 149

146- استمداد در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 83 - 2

2- لزوم استمداد انسان از خداوند در میدان عقیده و عمل

ربّ هب لي حكماً و ألحقني بالصلحين

147- استنساخ نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 104 - 11

11- « عن أبي جعفر (ع) : إنّ في الهواء ملكاً يقال له إسماعيل على ثلاثمئة ألف ملك كلّ واحد منهم على مائة ألف يحصون أعمال العباد فإذا كان رأس السنه بعث الله إليهم ملكاً يقال له : السجّل فانتسخ ذلك منهم و هو قول الله تبارك و تعالى : « يوم نظوى السماء كطّي السجّل للكتب » ;

از امام باقر(ع) روایت شده که در فضا فرشته ای است به نام اسماعیل که سیصد هزار فرشته تحت فرمان دارد و هر کدام از فرشتگان صد هزار فرشته را فرماندهی می کند و آنان کارهای بندگان را احصا می کنند و با شروع هر سالی خداوند فرشته ای را به نام «سجّل» می فرستد تا از [نامه اعمال] بندگان [که در اختیار فرشتگان فضا است] نسخه برداری کند و این است سخن خداوند _ تبارک و تعالی _ که: «یوم نظوى السماء كطّي السجّل للكتب».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 29 - 6

6 - نسخه برداری مداوم و ثبت دقیق اعمال آدمیان

إنا كنا نستنسخ

148- اصرار بر عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 84 - 7

7- اصرار و استمرار بر عمل بد تا لحظه مرگ ، در پی دارنده کیفر اخروی است .

فلايجزى . . . إلا ما كانوا يعملون

«كانوا يعملون» ماضى استمرارى و بيانگر مطلب بالا است.

ص: 150

149- اصلاح عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 119 - 6

6- اصلاح خطاهای گذشته و گرایش به صلاح عملی، نشانگر توبه واقعی و شرط پذیرش آن است.

ثم تابوا من بعد ذلك و أصلحوا إن ربك من بعدها لغفور رحيم

برداشت فوق به خاطر این است که متعلق و مفعول «أصلحوا» ذکر نشده است، ولی به قرینه جمله پیشین (للذين عملوا السوء... ..) که سخن از خطا و زشت کاری به میان آورده است - مقصود از آن، اصلاح وضع گذشته و رویکرد به صلاح است.

150- اصلاح عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 88 - 7

7_ اصلاح عقاید و رفتار انسان ها و نیز تعیین حد و مرز اختیار و آزادی آنان، رسالتی الهی برعهده پیامبران

أصلوتك تأمرک أن ترک .. قال ی_قوم أریتم إن کنت علی بیّنه من ربی

151- اصلاح عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 54 - 19

19_ لزوم تعجیل در توبه و اصلاح رفتار و کردار در پی آن*

أنه من عمل منکم سوءاً بجهله ثم تاب من بعده و أصلح

صورت پذیرفتن توبه پس از گناه امری روشن است. لذا قید «من بعده» باید پیامی غیر از «ثم تاب» داشته باشد. و چون «من» ابتدائیه است، گویا خداوند می فرماید که توبه ای مطلوبتر است که بلافاصله پس از گناه باشد.

152- اعراض از عمل لغو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - اعراض و روی گردانی از لغو (بی فایده گویی و بیهوده کاری) ، توصیه خداوند به اهل ایمان

و الذین هم عن اللغو معرضون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 151

8_ گذر از گفتار و کردار لغو و بیهوده و پرهیز از حضور در این گونه مجالس ، نشان کرامت و بزرگواری انسان است .

و إذا مرّوا باللغو مرّوا كرامًا

153- اقرار به تزین عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 96 - 7

7 - خطاکاری و تسویل نفس (تزین داده شدن عمل از سوی نفس) ، از جمله اعترافات سامری در هنگام محاکمه

قال بصرت . . . و كذلك سوّلت لی نفسی

«تسویل» به معنای نیکو و زیبا جلوه دادن و محبوب ساختن چیزی در دیدگاه دیگری است، تا او وادار به گفتن سخنی مخصوص و یا انجام کاری خاص شود (لسان العرب). برخی نیز آن را از «سول» به معنای استرخا (نرمی و آسانی) مشتق دانسته و به معنای آسان ساختن گرفته اند.

154- اقرار به عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 102 - 1

1_ اعتراف برخی از گنهکاران و متخلفان از جنگ تبوک به زشتی عمل خویش

و ءآخرون اعترفوا بذنوبهم

با توجه به اینکه فرازهای پیشین، مربوط به جنگ تبوک و تخلف عده ای از شرکت در آن جنگ است می توان گفت که این آیه نیز مربوط به برخی از همان متخلفان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 100 - 1

1 - اعتراف ضمنی کافران در هنگام مرگ ، به زشتی اعمال گذشته خویش

قال ربّ ارجعون . لعلّی أعمل صـلحًا

155- امتحان با عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 5

ص: 152

5_ عمل ، نشانه ایمان و صحنه آزمون آن

الم تر الى الذين يزعمون . . . يريدون ان يتحاكموا الى الطّاغوت وقد امروا ان يكفرو

خداوند بدان جهت ایمان گروهی از مسلمانان را ایمانی ادعایی و پنداری معرفی کرده است که در مرحله عمل به اقتضای ایمانشان عمل نکردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 10

10- اعمال مؤمنان ، چونان سخنان و اقرار های آنان ، مورد آزمون الهی است . *

و نبلوا أخبارکم

کلمه «اخبار» می تواند به معنای اعمال مؤمنان باشد که معمولاً در منظر دید همگان قرار می گیرد. در این صورت از ارتباط «نبلوا أخبارکم» با صدر آیه، استفاده می شود که اولاً مدعیان ایمان، آزمایش می شوند تا اهل عمل و صبر شناخته شوند و ثانیاً اهل عمل و جهاد و صبر نیز آزمایش می شوند تا مراتب خلوص و ارزش هر عمل مشخص گردد.

156- امیدواری به آثار عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 14

14 - نقش امید به نتیجه بخش بودن عمل ، در ایجاد انگیزه برای عمل

فلیستجیبوا لی و لیؤمنوا بی لعلمهم یرشدون

جمله «لعلمهم یرشدون» - که امید دستیابی به ثمره عمل را مطرح می کند - می تواند به منظور ایجاد انگیزه برای اطاعت از خدا مطرح شده باشد. بنابراین امید به نتیجه عمل، محرک آدمی به سوی آن عمل است.

157- انبیا و عمل جاهلانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 67 - 15

15 - پیامبران ، منزّه از کردار های جاهلانه هستند .

قال أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ

158- انتفاع از عمل در آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 153

8- کافران ، در آخرت قادر به بهره برداری از اعمال نیک خویش نخواهند بود و از آن محروم خواهند شد .

أعم لهم كرماد اشتدت به الريح في يوم عاصف لا يقدرون ممّا كسبوا على شيء

159- انتفاع از عمل دیگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 3,4

3 - پاداش اخروی اعمال نیک ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع) اختصاص به خود ایشان دارد و دیگران از آن بهره ای نخواهند برد .

تلک أمه قد خلت لها ما کسبت

تقدیم «لها» بر «کسبت» گویای حصر است. بنابراین «لها ما کسبت»؛ یعنی، دستاورد آنان تنها از آن ایشان و به سود خودشان است.

4 - بهره مند شدن یهود از پاداش فضیلت ها و اعمال شایسته پیامبرانی چون : ابراهیم ، اسحاق و . . . از باور های ناصواب یهود

لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

از اینکه خداوند در خطاب به یهودیان این حقیقت را یادآور می شود که دستاورد پیامبران نصیب دیگران نخواهد شد، می توان به برداشت فوق دست یافت.

160- انجام عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 8

8 - اقامه نماز ، عبودیت و بندگی خدا و انجام کار های نیک ، مشخصه های جامعه اسلامی

یٰٓأَیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا . . . و افعَلُوا الْخَیْرَ

161- انذار از فرجام عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- پند و اندرز به مردم و هشدار دادن به آنان در باره فرجام کردار ناروا، از رسالت های پیامبران

لعلّه يتذکر أو يخشى

«تذکر» مطاوعه «تذکیر» است و در «قاموس» آمده که «تذکیر»، به معنای موعظه کردن است.

ص: 154

162- انگیزه عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 39

39 - حسن ایجاد انگیزه در انسان هابه کار های خیر ، برای زمینه سازی بهتر و بیشتر انجام دادن آنها

و ما تقدّموا لأنفسكم من خیر تجدوه عند الله هو خیراً و أعظم أجراً

163- انگیزه عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 3

3 - عبادت و انجام اعمال صالح به منظور دریافت اجر و پاداش از خداوند ، صحیح و مقبول درگاه الهی بوده و با الهی بودن آنها منافات ندارد .

یتلون کتاب الله و أقاموا الصلوة و أنفقوا .. لیوفّیهم أجورهم

164- اهتمام به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 9 - 4

4 - اهتمام ورزیدن به کارهایی که پاداش اخروی دارد ، مطلوب و مایه خرسندی در قیامت است .

لسعیها راضیه

«سعی» به معنای راه رفتن سریع است که در مورد «جدیت در هر کار» نیز استعمال می شود. (مفردات راغب)

165- اهتمام به عمل صالح دیگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 3

3- لزوم پرهیز از نادیده گرفتن نیکی ها و اعمال پسندیده دیگران

فمن يعمل .. فلا كفران لسعيه

برداشت یاد شده از رفتار خداوند حکیم با مؤمنان نیک کردار به دست می آید.

ص: 155

166- اهمیت اخلاص در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 15

15 - « عن عبد الله بن مسعود قال: ... قال رسول الله (صلى الله عليه وآله): ... يابن مسعود! إذا عملت عملاً فاعمله لله خالصاً، لأنه لا يقبل من عباده الأعمال إلا ما كان خالصاً فإنه يقول: « وما لأحد عنده من نعمه تجزى . إلا ابتغاء وجه ربه الأعلى . . . » ;

از عبد الله بن مسعود روایت شده که گفت: ... رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: ... ای پسر مسعود! اگر کاری انجام دادی، آن را خالصانه برای خدا انجام ده. چرا که او اعمال بندگان را قبول نمی کند؛ مگر آنچه را که خالص باشد؛ زیرا او می فرماید: «و ما لأحد عنده من نعمه تجزى . إلا ابتغاء وجه ربه الأعلى»...».

167- اهمیت اصلاح عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 57 - 7

7- مؤمنان به آیات الهی ، همواره ، باید نگران اعمال گذشته خود و درصدد جبران و اصلاح آن باشند .

و من أظلم ممّن ذكّر بأى ت ربّه فأعرض عنها ونسى ما قدّم ت پناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 11

11 - اصلاح اندیشه و عقیده ، مقدم بر اصلاح عمل و رفتار

على أن لا يشركن بالله شيئاً ولا يسرقن

از این که «لایشرکن» _ که امری عقیدتی است _ بر «و لایسرقن. . .» _ که امور عملی و رفتاری است _ مقدم شده، می توان تقدم رتبی جهان بینی بر عملکرد را نتیجه گرفت.

168- اهمیت اعراض از عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 90 - 16

16- رعایت عدالت ، احسان ، ادای حق خویشاوندان و دوری از فحشا ، اعمال زشت و ستم ، از موعظه های خداوند به انسان است .

إن الله يأمر بالعدل . . . وینهی عن الفحشاء . . . یعظکم

ص: 156

169- اهمیت ایمان به ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 20 - 7

7 - لزوم ایمان به ثبت کردار انسان در نامه اعمال و حسابرسی آن در قیامت

و أمّا من أوتى . . . و أمّا من أوتى ... فما لهم لا يؤمنون

170- اهمیت ترس از حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 8

8 - ضرورت بیم داشتن از حسابرسی اعمال

و أمّا من خاف مقام ربّه

171- اهمیت ترک عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 15، 13

13 - دل نیستن به دنیا، آخرت خواهی، ترک رفتار زشت و نیک کرداری، بخشی از اهداف ادیان الهی

إنّما هـذه الحیوه الدنیا متـع . . . من عمل سیئّه . . . و من عمل صـلحاً . . . یرزقون ف

15 - رهایی از وابستگی به دنیا، آخرت خواهی، ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح، از نشانه های دستیابی به راه درست در زندگی

اتّبعون أهدکم سبیل الرشاد . . . إنّما هـذه الحیوه الدنیا متـع . . . من عمل سیئّه ..

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که یادشدن مسأله زندگانی دنیا و آخرت، ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح - پس از طرح مسأله هدایت به راه درست زندگی - می تواند به عنوان مصداق و مظهر این هدایت باشد.

172- اهمیت ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - محاكمه آدميان در قيامت ، براساس مدارك مضبوط و انكارناپذير

و كلّ شيء فعلوه في الزّير . و كلّ صغير و كبير مستطر

ص: 157

173- اهمیت حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 57 - 6

6- توجه همیشگی انسان به اعمال گذشته خویش و نقد و بررسی آنها، لازم است.

و من أظلم ممّن .. . نسی ما قدّمت یداه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 20 - 3

3 - حساب رسی اعمال، مهم ترین ویژگی قیامت و فلسفه برپایی آن

إتی ظننت اّتی ملق حسابیه

از این که از میان مجموعه مسائل قیامت، مسأله حساب رسی مورد توجه مؤمنان قرار گرفته است؛ می توان به حقیقت یاد شده پی برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 20 - 1

1 - توجه به هشدار های قرآن درباره بررسی نامه های عمل و پیامد های آن، برای ایمان آوردن کافی است.

فما لهم لا يؤمنون

حرف «فاء»، این آیه را بر مفاد آیه های قبل تفریع کرده است؛ یعنی، پس از گوشزد شدن خطرهای ایمان نیاوردن توجیه ناپذیر است.

174- اهمیت ذکر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 57 - 6

6- توجه همیشگی انسان به اعمال گذشته خویش و نقد و بررسی آنها، لازم است.

و من أظلم ممّن .. . نسی ما قدّمت یداه

175- اهمیت ذکر عمل متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 11

ص: 158

11 - لزوم توجه و نظارت خاص رهبر نظام اسلامی ، نسبت به عملکرد منافقان و عناصر متخلف از وظایف اجتماعی

و سیری الله عملکم ورسوله

اختصاص یافتن رؤیت به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) - با اینکه همه مردم عملکرد متخلفان را شاهد خواهند بود - شاید از آن جهت باشد که نظارت آن دو، نقش اساسی در برخورد با آنان دارد. گفتنی است که برداشت فوق با الغای خصوصیت از «رسوله» و تعمیم آن به جایگاه اجتماعی پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

176- اهمیت ذکر فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 35 - 7

7- لزوم توجه به عاقبت و فرجام هر کاری

و أوفوا الكيل . . . و أحسن تأویلاً

177- اهمیت صبر درباره عمل اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 24

24- پرهیز از ناشکیبایی و قضاوت عجولانه در زمینه کارهای شگفت اولیای الهی ، لازم است .

ذلک تأویل ما لم تسطع علیه صبراً

از مجموعه داستان موسی و خضر (ع) استفاده می شود که نباید کار اولیای الهی را با کار خود قیاس کرد، بلکه باید شکیبایی ورزید و سخنی ناسنجیده بر زبان نراند؛ زیرا، آگاهی بر اسرار آن، مقدور همه نیست.

178- اهمیت عقیده به پاداش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 13 - 2

2 - اصل اعتقاد به قیامت و جزای عمل دارای اهمیت است ; نه شناخت زمان آن .

یسئلون أیّان یوم الدّین . یوم هم علی النار یفتنون

کافران از زمان وقوع قیامت سؤال کرده اند؛ ولی خداوند پاسخ آنان را با یادآوری اصل وقوع قیامت داده و زمانی را معین نکرده است.

ص: 159

179- اهمیت عقیده به حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 16 - 2

2 - اعتقاد به محاسبه اعمال در عالم آخرت ، مهم ترین اصل عقیدتی پس از عقیده به یک تایی خداوند است .

لاتشرك بالله ... یٰۤاٰیُّهَا اِن تَك مَثَقَالِ حَبَّةٍ ... یٰۤاٰتِ بِهَا اللّٰهُ

180- اهمیت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 14

14 _ مؤمنانی که دارای اعمال صالح نباشند ظالم هستند . *

لذا گروه یاد شده در زمره ظالمین قرار می گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 79 - 14

14 _ لزوم عمل به آموخته های برگرفته از کتب آسمانی

کونوا ربّٰئین بما کنتم تعلّمون الكتاب و بما کنتم تدرسون

چون فرمان ربانی شدن را به کسانی می دهد که کتب آسمانی را آموخته اند، معلوم می شود علم به آن کافی نبوده و عمل نیز لازم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 27 - 9

9- تحقق وعده های الهی در حق مؤمنان ، منوط به حفظ صلاحیت ایمانی و عملی خویش *

لتدخلنّ ... اِن شاء اللّٰهُ

تعبیر «اِن شاء اللّٰهُ» از سوی خداوند می تواند بیانگر این واقعیت باشد که اراده او، آن گاه به امور تعلق می گیرد که زمینه و شایستگی کافی برای تحقق یافتن آن، فراهم باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 18 - 3

3_ گفتار آدمی ، دارای اهمیتی ویژه در مقایسه با سایر اعمال وی

ما یلفظ من قول إلا لدیه رقیب عتید

از اختصاص به ذکر یافتن «ما یلفظ..»، اهمیت و ویژگی گفتار استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 160

17 - اهتمام اسلام به کیفیت عمل و رفتار آدمی ; نه به کمیت آن

لیلوکم ائکم احسن عملاً

مطلب یاد شده از تعبیر «أحسن عملاً» به دست می آید.

181- اهمیت عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 97 - 15

15_ ضرورت عمل به تکالیف الهی ، هر چند لازمه آن ترک دیار و هجرت به سرزمین دیگر باشد .

قالوا الم تکن ارض الله واسعه فتهاجروا فيها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 62 - 5

5_ از امام باقر (ع) روایت شده که فرمود: « وجدنا فی کتاب علی بن الحسین (ع) « ألا إن أولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون » قال : إذا أدوا فرائض الله و أخذوا بسنن رسول الله (صلی الله علیه و آله) ، و توڑعوا عن محارم الله و زهدوا فی عاجل زهره الدنيا و رغبوا فیما عند الله و اکتسبوا الطیب من رزق الله لا یریدون به التفاخر و التکاثر ثم انفقوا فیما یلزمهم من حقوق واجبه فأولئک الذین بارک الله لهم فیما اکتسبوا و یثابون علی ما قدموا لأخرتهم ;

در نوشته امام علی بن الحسین (ع) یافتیم که به دنبال ذکر این آیه شریفه «ألا إن أولیاء الله .. » فرموده است: هر گاه [کسانی] واجبات خدا را انجام می دهند و به سنتهای رسول خدا (صلی الله علیه و آله) عمل کنند و از حرامهای خدا پرهیز نمایند و به زرق و برق دنیا بی اعتنا باشند و به آنچه نزد خداست روی آورند و روزی حلال و پسندیده خدا را کسب کنند و آن را وسیله تفاخر و تکاثر قرار ندهند ; بلکه در مصارف لازمه و حقوق واجبه خود مصرف نمایند، اینانند که خداوند دستاوردهایشان را با برکت قرار می دهد برای آنچه پیش فرستاده اند برای آخرتشان، پاداش می گیرند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 77 - 17

17- لئامت و پستی مردم ، نباید آدمی را از کار خیر و انجام وظیفه باز دارد .

استطعما أهلها فأبوا .. فأقامه

گرچه اهل شهر، مردمی فرومایه و بدرفتار بودند، ولی در عین حال، خضر(ع)، بدون هیچ کراهتی، وظیفه خود را به انجام رساند. و برخورد سرد مردم، باعث سستی و تأخیری در کار او نشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 41 - 3

3 - مراقبت و سرپرستی خداوند از موسی (ع)، در جهت انجام خواسته ها و اجرای دستورات الهی در بین انسان ها بود .

ص: 161

قید «لِنفسی» گویای این نکته است که خداوند موسی(ع) را برای اهداف خویش پروراند و او را بر عملی کردن خواسته ها و دستورات آسمانی خود نیرومند ساخت. آیه _ بعد که فرمان رفتن به سوی فرعون را می دهد _ گواه این معنا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 2 - 11

11- عمل به قوانین و دستورات خداوند ، شرط ایمان راستین به خدا و روز قیامت

الزانیه و الزانی فاجلدوا. .. إن كنتم تؤمنون بالله و الیوم الآخر

برداشت یاد شده، از جمله شرطیه «إن كنتم تؤمنون بالله. ..» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 56 - 7

7 - هجرت از دارالکفر ، در صورت مناسب نبودن آن برای انجام دادن تکالیف دینی ، امری لازم است .

إن أرضی وسعه فیّی فاعبدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 23 - 5

5 - خداوند برای انسان ها ، اوامر و تکالیفی دارد که باید بدون کم و کاست انجام پذیرد .

لَمَّا یَقْضِ مَا أَمْرَهُ

«قضاء» در وجوه گوناگونی استعمال دارد که بازگشت همه آنها، به پایان یافتن و کامل شدن است. این ماده در معانی «فیصله دادن»، «فراغت یافتن»، «ادا کردن» و «به پایان رساندن» کاربرد دارد. (لسان العرب)

182- اهمیت عمل به نورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 63 - 1

1 - خداوند ، برای فراگیری تورات و عمل به دستورات آن از بنی اسرائیل پیمان گرفت .

و إذ أخذنا ميثقكم .. خذوا ما آتيناكم

«ميثاق» به معنای پیمان مؤکد است و جمله «خذوا ..» بیانگر مورد پیمان می باشد. گرفتن کتابهای آسمانی (خذوا ما آتيناكم) به این معناست که: پذیرفته شوند و به احکام آنها عمل گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 64 - 12

12 - بنی اسرائیل پس از دریافت تورات و عمل به محتوای آن ، به قدرت و حکومت رسیدند . *

ص: 162

ثم تولیتهم من بعد ذلک

از معانی «تولی» ولایت پیدا کردن و حکومت یافتن است. برداشت فوق ناظر به این احتمال می باشد. گفتنی است بر این مبنا مراد از فضل خدا و رحمت او، همان اعطای تورات و توفیق عمل به احکام آن می باشد و مقصود از خسران در «لکنتم من الخاسرین» قرار گرفتن در تحت سیطره حکومت‌های کفر و جور خواهد بود.

183- اهمیت عمل به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 145 - 10

10 - جدیت در فراگیری معارف الهی به بهترین وجه ، و عمل به احکام دین به نیکوترین صورت ، وظیفه ای بر عهده مردم

و أمر قومک یاخذوا بأحسنها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 37 - 12

12 - بهره نجستن از عمر و فرصت های مناسب ، در جهت شناخت دین و عمل به تعالیم آسمانی ، محکوم و مورد سرزنش و بازخواست خداوند

أولم نعمركم ما يتذکر فیه من تذکر و جاءکم النذیر

184- اهمیت عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 127 - 14

14 - یاد کردن از بنیانگذاران عمل نیک ، امری پسندیده و نیکوست .

و إذ یرفع إبرهیم القواعد من البیت و إسمعیل

«إذ...» مفعول برای «اذکروا» است؛ یعنی، بانیان کعبه را همواره به خاطر داشته باشید و این دستور، درسی است به انسانها که نباید بنیانگذاران عمل نیک، از یادها بروند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - لزوم انجام کارهای خیر و پیشی گرفتن در آنها

فاستبقوا الخیرت

6 - ملاک برتری امت ها ، پیشی گرفتن در انجام کارهای نیک است نه داشتن قبله ای خاص

و لكل وجهه هو مولیها فاستبقوا الخیرت

ص: 163

جمله «فاستبقوا الخیرت» پس از «هو مولیها» حقیقتی دیگر را درباره نابجایی بحث و مشاجره درباره تغییر و تعیین قبله گوشزد می کند و آن این است که: مجرد رو به سوی قبله داشتن کارساز نیست؛ آنچه تعیین کننده می باشد انجام کارهای نیک است. پس در آنها پیشی بگیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 6

6 - خداوند خواهان تلاش آدمیان برای دستیابی به کردارهای شایسته و عقاید صحیح

و الوزن یومئذ الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 35 - 3

3 - گرایش انسانها به تقوا و درستی کردار، از اهداف رسالت انبیا در ابلاغ پیامهای خداوند

یقصون علیکم ءایتی فمن اتقی و أصلح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 12

12 - اعمال نیک انسان (نماز ، انفاق و . . .) داد و ستد و دوستی با خداوند است .

یقیموا الصلوه و ینفقوا . . من قبل أن یأتی یوم لابیع فیه و لا خلل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 8 - 5

5 - رفتار نیک و عادلانه ، امری شایسته در بینش الهی ، حتی نسبت به کافران

لاینهیکم الله . . أن تبرّوهم و تقسطوا إلیهم

185- اهمیت عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- ابراهيم ، اسحاق و يعقوب (ع) ، مأمور به انجام کار نیک ، برپاداشتن نماز و پرداخت زکات

و أوحينا إليهم فعل الخيرات و إقام الصلوه و إيتاء الزكوه

ص: 164

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 11

11 _ لزوم تهیّه توشه (کار های نیک و تقوا) برای آخرت

و تزوّدوا فان خیر الزاد التقوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 122 - 3,4

3 _ خداوند ، وارد کننده مؤمنان دارای اعمال صالح به بهشت

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت سندخلهم جنت

4 _ مؤمنان دارای اعمال صالح ، خارج از نفوذ ولایت شیطان هستند .

و من یتخذ الشیطن ولیاً .. و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

چون پذیرندگان ولایت شیطان، اهل دوزخ شمرده شدند و در مقابل، مؤمنان صالح به بهشت وعده داده شده اند، معلوم می شود که مؤمنان هرگز ولایت شیطان را نپذیرفته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 5

5 _ بهره مندی مردم از پاداش های الهی و ورودشان به بهشت ، در گرو ایمان و عمل صالح است ، نه جنسیت و انتساب به مذهب یا فرقه ای خاص .

و من یعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن فأولئک یدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 125 - 1

1 _ تسلیم خدا بودن با تمام وجود به همراه انجام کار های نیک و شایسته ، بهترین آیین است .

و من احسن دیناً ممن اسلم وجهه لله و هو محسن

مراد از «وجه»، ذات و نفس آدمی است که از آن به تمام وجود تعبیر شده است؛ «محسن» در برداشت فوق به معنای انجام دهنده کار نیک گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 2,5,8

2_ مسلمانان، یهودیان، مسیحیان و صابئی ها، سزاوارترین امت ها برای ایمان راستین به خدا و قیامت و انجام عمل صالح

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ وَالنَّصِرَىٰ مِنْ ءَامِنٍ

نام بردن از ملتهای مذکور_ با اینکه ایمان راستین از هر امتی (من ءامن ..) موجب رهایی از ترس و اندوه است_، می تواند اشاره به این باشد که پیروان این ادیان از دیگران سزاوارتر و دارای زمینه بیشتری برای پذیرش ایمان حقیقی هستند.

5_ لزوم انجام اعمال صالح، از دستورات تمامی ادیان الهی

ص: 165

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. مِنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا

8_ تنها انتساب به ادیان الهی بدون ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام عمل صالح ، سعادت آفرین نخواهد بود .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. مِنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفَ

با توجه به اینکه جمله «من آمن . . .» خبر برای «الذین آمنوا» است، تکرار ایمان در این دو فراز و نبود ضمیر در جمله خبری می رساند که سعادت، در گرو ایمان حقیقی به خدا و قیامت و انجام عمل صالح می باشد و در این جهت میان منتسبان به ادیان آسمانی و غیر آنان تفاوتی وجود ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 70 - 2

2_ ایمان به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح ، پیمان خداوند با بنی اسرائیل

مِنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا .. لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ

به مقتضای این آیه با آیه قبل می توان گفت مورد میثاق ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 3،7

3- انتساب به ادیان الهی بدون ایمان واقعی و انجام اعمال نیک ، سعادت آفرین نیست .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. مِنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ

با توجه به اینکه در جمله «من آمن . . .» ضمیری نیست تا به «الذین ...» ارجاع شود و جمله «من آمن ...» را مخصوص مسلمانان، یهودیان و ... کند؛ معلوم می شود: هر کس از هر ملتی به خدا و قیامت ایمان راستین داشته باشد و عمل صالح انجام دهد، سعادتمند خواهد شد. بنابراین آوردن عنوانهای مذکور اشاره به نکاتی دارد، از جمله آنها اینکه: عنوان مسلمانان یا یهودی و یا ... داشتن کافی نیست؛ آنچه کارساز است ایمان واقعی و عمل صالح می باشد.

7- انجام اعمال صالح ، خواسته تمامی ادیان الهی است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا .. وَعَمِلَ صَالِحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 6

6- انجام کار های خیر ، توشه انسان برای سرای آخرت است .

و ما تقدموا لأنفسكم من خير تجدوه عندالله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 158 - 7

7_ ایمان بدون انجام عمل صالح سودمند نیست.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن . . . أو کسبت فی إیمانها خیراً

«کسبت» عطف بر «آمنت» است ; یعنی: «لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن کسبت فی إیمانها خیراً». (کسی که در ایمان خویش عمل نیکی را به دست نیاورده، ایمانش برای او سودی ندارد.)

ص: 166

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 5

5- ضرورت انجام کار های نیک ، به هنگام رفاه و آسایش و نیز در زمان گرفتار شدن به محنت و رنج

لئن أذقنا الإنسن منا رحمه ثم نزعنها منه إته لیتوس کفور . . . إلاّ الذین صبروا و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 3

3- تأثیر ایمان در سعادت دنیا و آخرت آدمی ، در گرو همراهی آن با اعمال صالح است .

الذین ءامنوا و عملوا الصّـلحـت طوبی لهم و حسن مئاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 2

2- ایمان توأم با عمل صالح ، ثمربخش است .

وَأَدْخِلْ الذّیّن ءامنوا و عملوا الصّـلحـت جنّـت تجری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 1

1- پاداش مؤمنان دارای عمل صالح ، حتمی بوده و از جانب خداوند ، تضمین شده است .

إِنَّ الذّیّن ءامنوا و عملوا الصّـلحـت إنا لانضیع أجر من أحسن عملاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 46 - 11

11- « عن رسول الله (صلى الله عليه وآله) [انه قال] : . . . یا ابن مسعود! علیک بذکر الله و العمل الصالح ، فإنّ الله تعالى یقول « و

الباقیات الصالحات خیر عند ربّک ثواباً و خیر أملاً » ;

از رسول خدا(صلى الله عليه وآله) نقل شده که فرمود: . . . ای ابن مسعود! بر تو باد ذکر خدا و انجام عمل صالح؛ زیرا، خداوند متعال می

فرماید: و الباقیات الصالحات خیر...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 77 - 17

17- لئامت و پستی مردم، نباید آدمی را از کار خیر و انجام وظیفه باز دارد.

استطعما أهلها فأبوا .. فأقامه

گرچه اهل شهر، مردمی فرومایه و بدرفتار بودند، ولی در عین حال، خضر(ع)، بدون هیچ کراهتی، وظیفه خود را به انجام رساند. و برخورد سرد مردم، باعث سستی و تأخیری در کار او نشد.

ص: 167

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 12

12- تنها راه رسیدن به رضایت خداوند و پاداش های او ، انجام دادن اعمال صالح و پرستش خالصانه او است .

فمن كان يرجو لقاء ربه فليعمل عملاً صالحاً ولا يشرك بعبادة ربه أحداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 8

8- لزوم انجام اعمال صالح ، از دستورات تمامی ادیان الهی

فخلف من بعدهم .. إلا من ... عمل صالحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 82 - 7

7 - لزوم انجام عمل صالح ، از دستور های تمامی ادیان الهی

وإني لغفار لمن تاب وءامن وعمل صالحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 51 - 11

11 - عمل صالح ، شکر استفاده از نعمت های الهی

كلوا من الطيبات واعملوا صالحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 70 - 3,8

3_ ایمان و عمل صالح ، مظهر توبه راستین و شرط پذیرش آن از سوی خدا

إلا من تاب وءامن وعمل عملاً صالحاً

ذکر ایمان و عمل صالح پس از توبه، می تواند گویای این حقیقت باشد که خداوند توبه را _ که به معنای بازگشت از گناه است _ در دفع

عذاب کافی ندانسته است؛ بلکه ایمان و عمل صالح را از شرایط پذیرش توبه و مظهر آن دانسته است.

8_ عمل صالح ، مظهر ایمان راستین است .

و ءامن و عمل عملاَصَّ لِحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 12 - 16

16 - در قیامت ، اهمیت عمل صالح برای همه انسان ها ، آشکار می شود .

فارجعنا نعمل صَّ لِحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 168

7- داوود (ع) و قومش ، به انجام اعمال صالح از سوی خداوند مأمور بودند .

و اعملوا صـ لِحًا اِنِّي بما تعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 11

11 - لزوم توأم ساختن ایمان ، اندیشه و عقیده درست دینی با رفتار مناسب و عمل صالح

إليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرفعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 15

15 - توصیه به ایمان و عمل صالح و پرهیز از تجاوز به حقوق یکدیگر ، از بهترین رهنمود ها به بشر

و ان كثيرا من الخلقاء لیبغی . . . إلا الذین ءامنوا و عملوا الصـ لِحـت و قلیل ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 15, 13

13 - دل نبستن به دنیا ، آخرت خواهی ، ترک رفتار زشت و نیک کرداری ، بخشی از اهداف ادیان الهی

إنما هـ ذه الحیوه الدنیا متـ ع . . . من عمل سیئه . . . و من عمل صـ لِحًا . . . یرزقون ف

15 - رهایی از وابستگی به دنیا ، آخرت خواهی ، ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح ، از نشانه های دستیابی به راه درست در زندگی

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد . . . إنما هـ ذه الحیوه الدنیا متـ ع . . . من عمل سیئه ..

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که یادشدن مسأله زندگانی دنیا و آخرت، ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح _ پس از طرح

مسأله هدایت به راه درست زندگی _ می تواند به عنوان مصداق و مظهر این هدایت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 4

4 - حقیقت مسلمانی ، تلاش در جهت گسترش عقیده توحیدی و عمل به صلاح و نیکی است .

و من أحسن قولاً .. وقال إثنى من المسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 2 - 6

6 - « قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) . . . يابن مسعود أكثر من الصالحات و البرّ فإنّ المُحسِنَ و المُسِيءَ يندمان ، يقول المحسن : يا ليتنى اُرْدُدْتُ من المحسنات و يقول المسيء : قصرتُ ، و تصديق ذلك قوله تعالى : « و لا أقسم باللّوامه » ;

رسول خدا(صلى الله عليه وآله) فرمود: .. ای پسر مسعود! اعمال صالح و کارهای نیک را افزون انجام بده که در [قیامت] نیکوکار و بدکار هر دو پشیمان می شوند. انسان نیکوکار می گوید: ای کاش کارهای نیک را زیاده تر کرده بودم و انسان بدکار می گوید: کوتاهی و تقصیر

ص: 169

کردم. و گواه این مطلب سخن خداوند است که فرمود: «و لا أقسم باللّوامة».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ماعون - 107 - 7 - 7

7 - «قال أبو عبد الله (ع) . . . قوله عزّ وجلّ «و يمنعون الماعون» قال : هو القرض يُقرضه و المعروف يصطنعه و متاع البيت يعيره و منه الزكاه ;

امام صادق (ع) [درباره] سخن خدای عزّوجلّ «و يمنعون الماعون» فرمود: ماعون، قرضی است که [انسان] به دیگری می دهد و کار نیکی است که [درباره] دیگران [انجام] می دهد و وسایل خانه است که عاریه می دهد و از [مصادیق] ماعون، زکات است».

187- اهمیت فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 18 - 8

8 - فرجام و عاقبت هر امری ، ملاک تعیین کننده در ارزیابی درستی و یا نادرستی آن است .

أفمن كان مؤمناً كمن كان فاسقاً

به قرینه این که آیات قبل و بعد این آیه، درباره فرجام مؤمنان و فاسقان است، احتمال قوی دارد که نفی تساوی آنان، از جهت عاقبت شان باشد. بنابراین، ملاک ارزیابی و داوری درباره عدم تساوی دو گروه یاد شده، توجه به فرجام آنها است و این نشان می دهد که عاقبت، در ارزیابی نقش اساسی دارد.

188- اهمیت مراقبت از عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 89 - 2

2 - نگه داشتن اعمال نیک تا صحنه قیامت و از دست ندادن آنها در نتیجه گناه ، شرط بهره‌وری انسان از ثمرات آن

من جاء بالحسنة فله خير منها

واژه «جاء» می تواند اشاره به این داشته باشد که اعمال نیک، در صورتی ثمربخش است که انسان بتواند تا پایان عمر آن را حفظ کرده و با گناهان خود موجبات حبط آن را فراهم نکند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انسان ها باید ، حتی بر کوچک ترین و ریزترین اعمال خویش مراقب باشند .

یٰـبنیٰ اِنِّها اِن تک مثقال حبّه من خردل . . . یأت بها اللّٰه

تبیین احاطه علمی خداوند بر همه اعمال خُرد و کلان انسان در آیه، هشدار می‌دهد به انسان‌ها است که مواظب اعمال خود باشند.

ص: 170

189- اهمیت مراقبت بر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 132 - 6

6_ لزوم مراقبت بر اعمال و توجه به نقش تعیین کننده آن در تعیین درجات و درکات آخرت

و لكل درجات مما عملوا و ما ربك بغفل عما يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 105 - 6

6_ هشدار خداوند به انسان ها ، برای مراقبت از اعمال و حرکات نهان و آشکار خویش و سرباز نزدن از فرمان های او در خفا و علن

و ستردون إلى علم الغیب و الشهده فینبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 18 - 5

5- لزوم حساسیت و مراقبت انسان ، نسبت به اعمال و اندوخته های خویش برای آخرت

و لتنظر نفس ما قدمت لغد

190- اهمیت منطق در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 18

18 - به کارگیری روش صحیح و منطقی در کار ها و انتخاب اسباب درست برای نیل به مقاصد ، فرمان و توصیه خداوند به مسلمانان

لیس البر . . . و أتوا البيوت من أبوابها

جمله «و لیس البر . . .» در بازداشتن مسلمانان از سنت جاهلی (ورود به خانه از پشت آن در مراسم حج) کافی بود. بنابراین جمله «و أتوا البيوت من أبوابها» حاکی از یک دستور کلی و شامل است. در این جمله مقاصد و آرمانها، به خانه ها و روشهای رسیدن به آن مقاصد، به درهای خانه تشبیه شده است.

191- اهمیت عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 171

15 - ضرورت انجام کار های شایسته و پرهیز از کار های ناشایسته

يَا مَرْهَمٌ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَيْهِمْ عَنِ الْمُنْكَرِ

192- ایمان به حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 20 - 1,5

1 - نامه اعمال معتقدان به قیامت و حساب رسی ، به دست راست آنان داده خواهد شد .

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابًا بِيَمِينِهِ .. إِنَّي ظَنَنْتُ أَنِّي مَلَقَ حَسَابِيه

5 - ایمان به قیامت و حساب رسی اعمال ، دلیل شادمانی و رضایت مندی مؤمنان بهشتی ، هنگام مشاهده نامه اعمال خویش است .

فَيَقُولُ هَآؤُمِ اقْرءُوا كِتَابِيه . إِنَّي ظَنَنْتُ أَنِّي مَلَقَ حَسَابِيه

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله «إِنِّي ظَنَنْتُ ..» در مقام تعلیل برای جمله «فَيَقُولُ هَآؤُمِ ...» باشد.

193- ایمان بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 14

14 - ایمان بدون عمل و عمل من های ایمان ، آدمی را به مرحله تقوا نخواهد رساند .

هَدَىٰ لِلْمُتَّقِينَ . الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ ... يَنْفِقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 50

50 - علم و ایمان به سرای آخرت ، بدون عمل به مقتضای آن ، به منزله جهل و بی ایمانی است .

لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَالَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ .. لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «لو كانوا يعلمون» در ارتباط با «لقد علموا ..» مطرح باشد. بر این مبنا مفعول «يعلمون»

محروریت ساحر از سرای آخرت است. بر اساس این معنا، خداوند از یکسو آنان را عالم می داند (لقد علموا) و از سوی دیگر آنها را جاهل می شمرد (لو کانوا یعلمون) تا به این حقیقت اشاره کند که: علم و ایمان بدون عمل به مقتضای آن، به منزله جهل و بی ایمانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 7

ص: 172

7_ ایمان بدون انجام عمل صالح سودمند نیست.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن . . . أو کسبت فی إیمانها خیراً

«کسبت» عطف بر «آمنت» است؛ یعنی: «لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن کسبت فی إیمانها خیراً». (کسی که در ایمان خویش عمل نیکی را به دست نیاورده، ایمانش برای او سودی ندارد.)

194- ایمان بی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 4

4- ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان، آدمی را به بهشت رهنمون نخواهد شد.

و بشر الذین ءامنوا . . . و عملوا الصلحت أن لهم جنت

عطف «عملوا . . .» بر «آمنوا» - بدون تکرار «الذین» - ظهور در این دارد که: دستیابی به بهشت در گرو جمع شدن هر دو وصف (ایمان و عمل) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 10

10 - ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان، کارساز نبوده و مایه سعادت آدمی نخواهد شد.

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 82 - 2

2- ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان، در پی دارنده پاداش (خلود در بهشت) نخواهد بود.

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . هم فیها خلدون

195- ایمان و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ همراهی ایمان با عمل صالح ، شرط نتیجه بخش بودن آن

و اما الذين امنوا و عملوا الصالحات

6_ ایمان و عمل صالح ، حقیقت پیروی از رسول الهی (عیسی (ع))

و اتبعنا الرسول جاعل الذين اتبعوك ... و اما الذين امنوا و عملوا الصالحات

7_ ایمان و عمل صالح ، عامل نجات انسان از عذاب الهی در دنیا و آخرت

فأما الذين كفروا فاعذبهم عذاباً شديداً في الدنيا و الآخرة . . و اما الذين امن

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 186 - 12

12 - دستیابی به هدایت ، در گرو توأم بودن ایمان به خدا و اطاعت از اوست .

فليستجيبوا لي و ليؤمنوا بي لعلمهم يرشدون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 212 - 4،18

4 _ دل بستگی به جلوه های مادی دنیا ، از عوامل تحریف آیات الهی و تبدیل نعمت های او

و من يبدل . . . زين للذين كفروا

جمله «زین . . .» ، بیان علت برای «و من یبدل . . .» است.

18 _ همراهی ایمان و تقوا ، عامل برتری در قیامت

و یسخرن من الذین امنوا و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

تبدیل «الذین امنوا» به «الذین اتقوا» ، برای تفهیم این معناست که باید ایمان ، همراه تقوا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 235 - 13

13 _ اعتقاد به دانایی خداوند به اسرار انسان ، منشأ پرهیز از مخالفت با قوانین او

و اعلموا انّ الله یعلم ما فی انفسکم فاحذروه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 244 - 7

7 _ توجه و ایمان به علم مطلق خداوند ، برانگیزاننده آدمی برای اقدام به پیکار در راه او

و قاتلوفی سبیل الله و اعلموا انّ الله سمیع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 25

25_ توجه به دانایی گسترده خداوند ، زمینه پرهیز آدمی از ظلم و سرپیچی نسبت به فرمان های الهی

و الله علیم بالظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 1,3

1_ مؤمنان دارای عمل صالح ، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، بهره مندان از پاداش ویژه الهی

ان الذین امنوا و عملوا الصالحات و اقاموا الصلوه و اتوا الزکوه لهم اجرهم عند ربّه

ص: 174

کلمه «عند ربهم» اشاره به پاداشی ویژه دارد.

3_ پاداش الهی برای مؤمنان دارای عمل صالح، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات، نتیجه عمل خیر آنها

لهم اجرهم عند ربهم

«اجر» به معنای مزد، در برابر عملکرد شخص به کار برده می شود؛ بنابراین پاداش آنان مزد و اجر عملشان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 21 - 8

8_ عقیده، خاستگاه اعمال انسان

یکفرون... و یقتلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 19، 20، 7

7_ اعتقاد به ولایت تکوینی خداوند، مستلزم پذیرش ولایت مؤمنان در نظام اجتماعی اسلام

قل اللهم مالک الملك... لا یتخذ المؤمنون الکافرین اولیاء

گویا آیه مورد بحث، نتیجه مترتب بر اعتقاد به مضمون آیه «قل اللهم...» است.

19_ توجه انسان به بازگشت به خدا و اعتقاد به آن، عامل مقاومت در برابر ولایت کافران

لا یتخذ المؤمنون الکافرین اولیاء... و الی الله المصیر

20_ اعتقاد به بازگشت انسان به سوی خداوند، مقتضی پرهیز از قهر او

و یحدّکم الله نفسه و الی الله المصیر

«الی الله المصیر»، بیانگر احاطه قدرت خداوند بر انسان است؛ پس باید از قهر خداوند پرهیز کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 12

12_ اعتقاد به حضور اعمال نیک و بد آدمی در قیامت، عامل پرهیز از قهر خداوند

یوم تجد کلّ نفس . . . و یحذركم الله نفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 83 - 13

13 - توجّه به رجوع قهری تمامی موجودات به سوی خداوند ، زمینه ای برای پذیرش دین خداوند

افغیر دین الله . . . و الیه یرجعون

جمله «و الیه . . .» به منزله دلیلی است برای لزوم پذیرش دین خداوند، که از جمله «افغیر دین . . .» به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 29 - 2

2 - ناسازگاری ایمان با تصرفات ناروا در اموال مردم

ص: 175

يا ايها الذين امنوا لا تاكلوا اموالكم بينكم بالباطل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

3 - نساء - 4 - 100 - 13

13 _ ایجاد روحیه امید به آینده و زندگی برتر معنوی و مادی ، از روش های قرآن در ایجاد انگیزه برای عمل

و من يهاجر .. . يجد مراغماً كثيراً وسعه ... فقد وقع اجره على الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

4 - نساء - 4 - 122 - 2

2 _ ایمان و عمل ، مکمل یکدیگر در رهنمون ساختن آدمی به سوی بهشت

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت سندخلهم جنت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 1

1 _ ایمان و عمل صالح ، تضمین کننده ورود به بهشت

و من يعمل من الصلحت .. . و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 14

14 _ ایمان ، آنگاه در بهره مندی از پاداش بزرگ الهی کارساز است که توأم با عمل باشد .

و المقيمين الصلوه .. . و المؤمنون بالله و اليوم الاخر أولئك سنؤتيهم أجراً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 2

2 _ همراهی ایمان و عمل صالح ، زمینه جلب مغفرت و دستیابی به پاداش بزرگ الهی

وعد الله الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لهم مغفرة و اجر عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 7

7_ ایمان به انبیا، همراه با شایسته ساختن عمل، زمینه سلامت، تعادل و بهداشت روانی

فمن ءامن و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

اندوه و ترس از ویژگیهای افرادی است که از سلامت و بهداشت روانی برخوردار نیستند. چون خداوند زمینه دور ماندن از اندوه را در این آیات بیان فرموده است، مطلب فوق را می توان برداشت کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 176

5 - انعام - 6 - 127 - 9

9 - بهای بهشت و برخورداری از ولایت الهی، عمل در پرتو ایمان است.

لهم دارالسلام .. بما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 7,9

7 - ایمان بدون انجام عمل صالح سودمند نیست.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن .. أو کسبت فی إیمانها خیراً

«کسبت» عطف بر «آمنت» است؛ یعنی: «لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن کسبت فی إیمانها خیراً». (کسی که در ایمان خویش عمل نیکی را به دست نیاورده، ایمانش برای او سودی ندارد).

9 - نجات انسانها در قیامت در گرو ایمان توأم با عمل صالح است.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن ءامنت من قبل أو کسبت فی إیمانها خیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 4 - 5

5 - ایمان و عمل در رساندن آدمی به پاداش های والای الهی مکمل یکدیگرند .

لهم درجت عند ربهم و مغفرة و رزق کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 21 - 1

1 - نهی خداوند از اظهار ایمان ، بدون عمل بر طبق آن

و لا تکنوا کالذین قالوا سمعنا و هم لا یسمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 61 - 10

10_ ایمان به شنوایی مطلق و علم فراگیر خدا، در پی دارنده توکل آدمی بر او

إنه هو السميع العليم

جمله «إنه ..» تعلیلی است برای لزوم توکل بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 88 - 11

11_ دستیابی به خیرات و نعمت های الهی، نیازمند ایمان و عمل

ءامنوا معه جهدوا .. و أولئك لهم الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 177

5_ ایمان توأم با عمل ، شرط بهره مندی از حمایت و هدایت مستمر و دایم الهی و برخوردار شدن از پاداش های اخروی است .

إن الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . فی جنت النعیم

6_ نقش اساسی و محوری ایمان ، در مقایسه با عمل و رفتار آدمی ، در هدایت و سعادت وی

یهدیهم ربهم بایمنهم

خداوند فرمود: «کسانی را که دارای ایمان و عمل صالح هستند به سوی بهشت هدایت خواهد کرد.» آن گاه علت و سبب هدایت را ایمان آنان ذکر فرمود؛ با آنکه اینان دو ویژگی ایمان و عمل صالح را با هم دارا هستند. این، حکایت از آن دارد که ایمان اصل و محور بوده و عمل در مرتبه دوم قرار دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 87 - 7

7_ ایمان به خدا و یاری او برای تحقق خواسته ها و برطرف شدن مشکلات ، باید با تلاش و کوشش آدمی قرین باشد .

اذهبوا فتحسسوا من یوسف و أخیه و لاتأیسوا من روح الله

از آن جا که یعقوب(ع) فرزندان را به یاری خدا و رحمت او در یافتن یوسف و بنیامین متوجه می سازد و علاوه بر آن از آنان می خواهد که به مسافرت بروند و برای یافتن آنها تلاش کنند ، می توان برداشت فوق را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 2

2- ایمان توأم با عمل صالح ، ثمربخش است .

وَأَدْخِلِ الذِّينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 9

9 - ایمان و عمل ، مکمل یکدیگر در رساندن انسان به بهشت جاویدان

إِنَّ الذِّينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ . . . جزاؤهم عند ربهم جنّات عدن . . . خلدین فیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 147 - 10

10 - توجّه به « ربوبیت » خداوند ، برانگیزنده انسان به دعا و درخواست از او

ربّنا اغفر لنا ذنوبنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 3

3 - ایمان توأم با عمل ، دارای ارزش در بینش الهی

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . أعظم درجه عند الله

ص: 178

196- ایمان و عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 4

4_ همراهی ایمان با عمل صالح ، موجب برخورداری از پاداش و فضل الهی

فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 6

6_ لزوم همراهی ایمان با عمل صالح برای نیل به سعادت و آرامش

من ءامن . . . و عمل صلحاً فلاخوف علیهم و لا هم یحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 11

11_ لزوم همراهی ایمان و عمل صالح برای تأمین رشد و تعالی آدمی

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 42 - 2

2_ پیوستگی ایمان و عمل صالح ، شرط باروری و ثمردهی هر یک

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . اولئک اصحب الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 11

11_ ایمان همراه با عمل نیک ، شرط دستیابی انسان به نعمت های جاودان بهشت و رستگاری عظیم

وعد الله المؤمنین و المؤمنت . . . الفوز العظیم

مراد از «المؤمنین و المؤمنات»، با توجه به آیه پیش، زنان و مردان مؤمنی هستند که اهل عمل صالحند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 3

3_ تأثیر ایمان در سعادت دنیا و آخرت آدمی، در گرو همراهی آن با اعمال صالح است.

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات طوبی لهم و حسن مئاب

ص: 179

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 10

10- همراهی ایمان و عمل صالح ، تضمین کننده سعادت اخروی انسان است .

الذین كفروا برّهم أعم لهم . . . لا یقدرون ممّا کسبوا علی شیء

خداوند در این آیه کفر را، که عقیده فاسدی است، موجب حبط عمل صالح دانسته و نتیجه اش شقاوت آلود بودن آخرت آدمی است. از این جا به دست می آید که عقیده درست، به اضافه عمل صالح، سعادت اخروی را تضمین می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 88 - 5

5- همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری از پاداش نیک است .

من ءامن و عمل صـلِحًا فله جزاء الحسنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 107 - 4

4- ثمربخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو با هم است .

ءامنوا و عملوا الصـلِحـت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 110 - 15

15- در بینش الهی ، ایمان به مبدأ و معاد ، از عمل صالح تفکیک ناپذیر است .

إلـهـکم إلـه و حد فـمن کان یرجو لقاء ربّه فلیعمل عملاً صـلِحاً

ارتباط جملات این آیه به هم با حرف «فاء» _ که معنای تقریر دارد _ بر این معنا شاهد است که هریک از این مراحل، لازمه انفکاک ناپذیر مرحله قبل است؛ یعنی، موّحد باید به لقای پروردگار امیدوار باشد و کسی که این چنین است، بایستی عمل صالح پیشه کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- کثرت عمل صالح ، شرط حتمی در کنار ایمان ، جهت برخورداری از درجات عالی آخرت است .

و من یأته . . . مؤمن اقد عمل الصـلحـت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 2

2- باروری و ثمربخشی عمل صالح ، در پرتو همراه بودن آن با ایمان است .

فمن یعمل من الصـلحـت و هو مؤمن

جمله «و هو مؤمن» حال برای فاعل «یعمل» است و این جمله در واقع شرط برای انجام کارهای نیک است.

ص: 180

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 23 - 3

3 - ایمان به همراه عمل صالح ، شرط ورود به بهشت

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 15

15 - ایمان و عمل صالح ، (حاکمیت دین) موجب زدایش ترس و اضطراب و عامل امنیت و آرامش

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ . . . وَلِيُذِلَّهُم مِّنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 7 - 2

2 - اثربخشی ایمان و عمل صالح ، به توأم بودن آن دو است .

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 58 - 2

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط دستیابی به غرفه های بهشت است .

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 15 - 3

3 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، از عوامل دستیابی به سعادت اخروی است .

فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيَرْوِيهِمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 3

3 - همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری از پاداش و فضل الهی ، در آخرت است .

ليجزي الذين آمنوا وعملوا الصالحات من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 8 - 3

3 - ایمان توأم با عمل صالح ، شرط ثمربخشی آن دو ، در سعادت اخروی انسان است .

ءامنوا وعملوا الصالحات لهم جنات النعيم

ص: 181

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 2

2 - توأم بودن ایمان با اعمال صالح ، دارای ارزش و پاداش است .

ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ فَلَهُمْ جَنَّٰتُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 10

10 - ثمربخشی هر یک از ایمان و عمل صالح ، منوط به توأم بودن آن دو است .

إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلْأُولَٰئِكَ لَهُمْ جِزَاءُ الضَّعِيفِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 9

9 - لزوم همراه بودن ایمان و عمل صالح

إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 3،6

3 - لزوم همراه بودن ایمان با عمل صالح

الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ

6 - ایمان همراه با عمل صالح ، از ملاک های برتری و ارزشمند آدمی

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 7

7 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، موجب ورود به بهشت می شود (نه یکی از آنها به تنهایی)

و من عمل صـلِحًا من ذكر أو أنثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 8 - 4, 3

3 - ایمان و عمل صالح ، موجب استحقاق ثواب الهی

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

واژه «أجر» به معنای مزد عمل و مفید برداشت یاد شده است.

4 - همراه بودن ایمان و عمل صالح ، شرط بهره‌وری از اجر بی حساب و بی منت الهی

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

ص: 182

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 12

12 - باروری ایمان و عمل صالح ، در گرو همراهی آن دو با یکدیگر است .

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 5

5 - ایمان و عمل نیک ، زمینه بهرهوری از فضل و عنایات فزون تر خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 5

5 - ثمر بخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو باهم

کالذین ءامنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 14 - 5

5- آمیخته ساختن ایمان با عمل صالح ، شرط بهرهوری مؤمنان از بهشت جاودان

إِنَّ الذِّينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ .. أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ ... جزاء بما كانوا يعملون

در آیه قبل، دو عنصر ایمان و استقامت، زمینه ورود به بهشت جاودان معرفی شده است و در این آیه عمل، به عنوان اساس و ملاک ره یافتن به بهشت جاودان مطرح گشته است. از این نکته می توان استفاده کرد که تجلی عقیده در عمل، برای یکتاپرستان کارساز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 2

2- لزوم پیوستگی ایمان با عمل صالح

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 3

3- پیوستگی ایمان و عمل صالح در زندگی مؤمنان ، شرط بهره مندی آنان از نعمت بهشت

یدخل الذین ءامنوا و عملوا الصالحات جنّات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 183

14 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن کامیابی اخروی و بهشت جاویدانه

و من یؤمن بالله و یعمل صـلِحًا یكفّر عنه سیئاته . . . ذلك الفوز العظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن سعادت اخروی و بهشت جاودانه

و من یؤمن بالله و یعمل صـلِحًا یدخله جنّـت. . . خـلّـدین فیها أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط پاداش آفرینی آن دو است .

إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصـلِحـت لهم جنّـت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط تأثیر آنها است .

ءامنوا و عملوا الصـلِحـت

3 - ایمان و عمل صالح ، هماهنگ با ساختار وجودی انسان و نشان باقی ماندن او ، در کامل ترین نظام خلقت است .

أحسن تقویم . . . الذین ءامنوا و عملوا الصـلِحـت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط ثمربخشی آنها است .

إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصـلِحـت أولـئک هم خیر البریّه

197- ایمان و عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 20

20 - ادعای ایمان به کتاب های آسمانی و پیامبران الهی ، ناسازگار با گرایش به اعمال نارواست .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِسْمَا يَا مَرْكَمُ بِهِ إِيْمَنُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

ص: 184

198- بازگشت آثار عمل به خود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 55 - 8

8 - سود و زیان عمل هر کس ، تنها به خود وی بازمی گردد .

لنا أعم لنا و لكم أعم لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 6 - 5، 1

1 - دستاورد تلاش و کوشش هرکسی در راه خدا ، از آن خود او است .

و من جـهد فإتّما يجـهد لنفسه

«إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ..» قرینه است بر این که مراد از تلاش، در آیه، مطلق تلاش نیست و بلکه تلاش در راه خدا است.

5 - بی نیازی مطلق خداوند از همه ، دلیل بازگشت دستاورد تلاش هرکسی به خود او است .

و من جـهد فإتّما يجـهد لنفسه إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 16 - 5، 6، 7، 8

5 - عبادت و تقوا ، دارای خیری است که سودش به عبادت کننده و متقی ، بازمی گردد .

اعبدوا اللَّهَ و اتّقوه ذلكم خير لكم

6 - توجه دادن مردم به بازگشت خیر و منفعت اعمال دینی به خودشان ، از شیوه های تبلیغی ابراهیم (ع) بود .

اعبدوا اللَّهَ و اتّقوه ذلكم خير لكم

7 - جهل و ناآگاهی ، ریشه بی اطلاعی انسان از بازگشت خیر و منفعت اعمال دینی به خودش است .

اعبدوا اللَّهَ و اتّقوه ذلكم خير لكم إِنَّ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

8 - تحریص و تشویق خداوند مردم را به کسب معرفت درباره خیر بودن اعمال دینی و بازگشت منفعت آن به خود انسان

اعبدوا الله و اتقوه ذلكم خير لكم ان كنتم تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - زمر - 39 - 48 - 2

2- عذاب سخت و فوق تصور ستمگران در قیامت ، بازتاب کردار و رفتار خود آنان است .

و بدا لهم سيئات ما كسبوا

آمدن ماده «كسب» به جای ماده «فعل»، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - فصلت - 41 - 46 - 1,2

1 - پیامد عمل نیک انسان ، به خود وی بازمی گردد .

من عمل صـ لِحًا فلنفسه

ص: 185

2 - بدکاران ، گرفتار پیامد اعمال ناشایست خویش اند .

من أساء فعلیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 26,27

26 - پیامد های عملکرد نیک و بد انسان ، متوجه خود او است .

لنا أعم لنا و لكم أعم لكم

27 - خصومت و ستیز پیروان ادیان توحیدی با توجه به وحدت پروردگار و بازگشت عمل هر انسان به خودش ، فاقد منطق و توجیه

اللّٰه ربّنا و ربّکم لنا أعم لنا و لكم أعم لكم لا حجّه بیننا و بینکم

بنابراین که مراد از «لاحجّه»، نفی خصومت و نزاع باشد، برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 31 - 11

11 - بازتاب گناهان انسان به صورت مشکلات دنیایی ، تدبیری الهی در جهت بازداشتن انسان از سرکشی و تجاوز است .

و ما أصـبکم من مصیبه فما کسبت أیدیکم . . . و ما أنتم بمعجزین فی الأرض و ما لكم م

سیاق آیات، نشانگر بیان گونه های مختلف از یک حقیقت است؛ چه این که باران، غفران، ولایت و نصرت گونه هایی از روزی خداوند برای انسان ها است که از پس خشکسالی، گناه و مصیبت به انسان ارزانی می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 15 - 1

1 - بازتاب نتایج اعمال نیک و بد آدمی ، تنها متوجه خود او است .

من عمل صـلحاً فلنفسه و من أساء فعلیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 22 - 9

9- بازگشت نتیجه کردار و اندوخته های انسان ، به خود وی در دنیا و آخرت

محياهم و ممتهم .. و لتجزى كل نفس بما كسبت

آیه شریفه پاسخ وردی است بر کسانی که صالح و ناصالح را در زندگی و مرگ مساوی می پنداشتند از این مطلب، استفاده می شود که دنیا و آخرت هر دو میدان جزا و پاداش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 32 - 13

13- بازتاب نهایی اعمال آدمیان ، تنها متوجه خود آنان است .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا .. و سيجبظ أعم لهم

ص: 186

از ارتباط «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا..» با «سَيَحْبُطُ أَعْمَالَهُمْ» و تأکید بر «لَنْ يَضُرَّوْا اللَّهَ شَيْئاً» _ با توجه به الغای خصوصیت _ استفاده می شود که اعمال انسان ها، در نهایت به خودشان باز خواهد گشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 16 - 5

5 - کیفر دوزخ برای تکذیب کنندگان دین ، بازتاب قهری عملکرد مستمر خود آنان

إِنَّمَا تَجْزُونَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 24 - 7

7 - ثمره و منفعت انفاق به خود انفاقگران برمی گردد .

وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 12 - 5

5 - صدقه دادن ، بهترین عمل است و نفع آن به خود صدقه دهنده بازمی گردد .

ذَلِكَ خَيْرٌ لِّكُمْ

کلمه «ذَلِكَ» اشاره به اعطای صدقه دارد. واژه «خیر» می تواند به معنای خوب (در مقابل) بد و یا اسم تفضیل و به معنای بهتر باشد. برداشت یاد شده بر پایه احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 9 - 2

2 - کردار هر کس ، تنها گریبان گیر شخص او بوده و نامه عمل او با دیگر نامه های اعمال ، مشتبّه نخواهد شد .

مَا سَجَّينَ . كَتَبَ مَرْقُومَ

199- باطن عمل انسان ها

6 - « عن مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ : سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) مَا هَذِهِ السَّرَائِرُ الَّتِي تَبْلَى بِهَا الْعِبَادُ فِي الْآخِرَةِ ؟ فَقَالَ سَرَائِرُكُمْ هِيَ أَعْمَالُكُمْ مِنَ الصَّلَاةِ وَالصِّيَامِ وَالزَّكَاةِ وَالْوُضُوءِ وَالْغَسْلِ مِنَ الْجَنَابَةِ وَكُلِّ مَفْرُوضٍ لِأَنَّ الْأَعْمَالَ كُلَّهَا سَرَائِرٌ خَفِيَّةٌ ;

از معاذ بن جبل روایت شده که گفت: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) سؤال کردم: مراد از «سرائر» _ که بندگان در آخرت با آن امتحان می شوند _ چیست؟ حضرت فرمود: سرائر شما، همان اعمال شما از نماز، روزه، زکات، وضو، غسل جنابت و تمام فرایض است؛ زیرا تمام اعمال باطن‌هایی ناپیدایند».

200- بدترین عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 27 - 5

5- بدترین عمل کافران، مبارزه با قرآن و تلاش در جهت محروم ساختن مردم از دستیابی به معارف آن است.

وقال الذين كفروا لاتسمعوا .. و لنجزينهم أسوأ الذی كانوا يعملون

201- بدعت عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 80 - 9

9_ ابداع کنندگان سنت های ناروا و اعمال زشت، مرتکب گناهی بزرگتر و مستحق ملامتی بیشتر

أتأتون الفحشه ما سبقکم بها من أحد من العلمین

202- برگزیدگی گواهان عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 84 - 6

6- کسانی که در قیامت بر اعمال امت خویش گواهی می دهند، جزء نخبگان و بهترین های امت خویشند.

و یوم نبعث من کلّ أُمَّه شهیداً

انتخاب شاهد و گواه از میان هر امتی، بیانگر آن است که آنان از نخبگان و خوبان امت خویشند؛ زیرا اگر آنان هم از افراد گناهکار باشند و بر کار آنان نیز گروه دیگری شاهد و گواه باشد، انتخابشان برای دادن گواهی لغو و بیهوده خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 89 - 4

4- کسانی که در قیامت بر اعمال امت خویش گواهی می دهند، جزء نخبگان و بهترین های امت خویشند.

و یوم نبعث فی کلّ أُمَّه شهیداً علیهم من أنفسهم

انتخاب شاهد و گواه از میان هر امتی، بیانگر آن است که آنان از نخبگان و خوبان امتند؛ زیرا اگر آنان هم از افراد گناهکار باشند و بر کار آنان گروه دیگری شاهد و گواه باشند، انتخاب آنان برای گواهی، لغو و بیهوده خواهد بود.

ص: 188

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 223 - 6

6_ لزوم از پیش فرستادن اعمال صالح و ذخیره کردن آن برای آخرت خویش

وَقَدِّمُوا لِنَفْسِكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 13

13_ بقای آنچه به خداوند قرض داده می شود و بازگشت چندین برابر آن به آدمی

مَنْ ذَا الَّذِي يُقرضُ اللَّهَ .. فيضاعفه له اضعافاً كثيرةً

مُرَاد از ضمیر مفعولی در «يضاعفه» قرض است؛ یعنی آن مالی که قرض داده شود، چندین برابر شده و به او باز پس داده می شود؛ بنابراین باید آن مال باقی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 281 - 6

6_ ماندگاری و فناپذیری اعمال دنیوی انسان

ثُمَّ توفى كل نفس ما كسبت

چون اسناد «توفی» به خود اعمال است، نه خصوص پاداش و کیفر آنها؛ بنابراین اعمال باید محفوظ و باقی باشد تا دریافت شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 25 - 11، 10، 8

8_ قیامت، روزی که هر کس اندوخته های خود را به تمام و کمال دریافت می کند .

ووفيت كل نفس ما كسبت

10_ حضور و نمود اعمال دنیوی انسان در قیامت

و وقیت کل نفس ما کسبت

زیرا «وقیت» به «ما کسبت» نسبت داده شده؛ نه به نتیجه آن.

11 _ محو نشدن کردار آدمی در دنیا و محفوظ ماندن آن

و وقیت کل نفس ما کسبت

دریافت آنچه را انسان کسب کرده، مستلزم این است که این شیء، یعنی «ما کسبت»، وجود داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 12، 4، 3، 2، 1

1 _ تجلی علم و قدرت حق، در روزی که هر کس کردار خویش را حاضر می یابد.

قل ان تخفوا... یعلمه الله... و الله علی کل شیء قدير. یوم تجد کل نفس ما عملت

بنابراینکه «یوم تجد»، ظرف برای «یعلمه الله» و «قدير» باشد.

ص: 189

2_ بازگشت انسان به سوی خدا، در روزی که هر کس کردار خویش را حاضر می یابد .

و الی الله المصیر . . . یوم تجد کل نفس ما عملت

بنابراینکه «یوم تجد»، متعلق به «المصیر» در «و الی الله المصیر» باشد.

3_ قیامت، روز تحقق عقاب و قهر الهی و یافتن اعمال خیر و شر

و یحذركم الله نفسه . . . یوم تجد کل نفس ما عملت من خیر . . . من سوء

4_ بقای اعمال نیک و بد آدمی، در نظام هستی

تجد کل نفس ما عملت من خیر محضراً . . . من سوء

یافتن خود اعمال در قیامت «تجد کل نفس ما عملت»، فرع بر وجود آن است؛ بنابراین اعمال انسان در نظام هستی، باقی می ماند و از بین نمی رود.

5_ قیامت، روز حضور نفس اعمال نیک و بد آدمی در پیش او

یوم تجد کل نفس ما عملت من خیر محضراً . . . من سوء

چون اسناد احضار به خود اعمال (ما عملت) است؛ نه به پاداش و جزای آن.

12_ اعتقاد به حضور اعمال نیک و بد آدمی در قیامت، عامل پرهیز از قهر خداوند

یوم تجد کل نفس . . . و یحذركم الله نفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 181 - 11

11 - ثبت اعمال و گفتار انسان و مسؤولیت وی، در برابر آنها

سنکتب ما قالوا و قتلهم الانبیاء بغیر حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 195 - 34

34_ ضایع نشدن اعمال مؤمنان و ثمردهی آن، به بهره مندی از پاداش های الهی (مغفرت و بهشت) است .

انّی لا اضیع عمل عامل . . . ثواباً من عند اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 85 - 10، 11

10 _ اعمال خوب و بد اشخاص ، محفوظ است و از بین نخواهد رفت .

و کان اللّٰه علی کل شیء مقیتا

بیان نگهبانی خداوند، پس از بیان عملکردهای خوب و بد اشخاص، اشاره به این دارد که اعمال آدمی از بین نخواهد رفت.

11 _ توجه به حفظ اعمال از سوی خدا، برانگیزنده انسان به وساطت در کار خیر و پرهیز از وساطت در کار شرّ

و من یشفع . . . و کان اللّٰه علی کل شیء مقیتا

جمله «کان اللّٰه . . .» در حقیقت تشویق و تهدید است و به این منظور آورده شده که با توجه به آن، انگیزه برای انجام اعمال نیک فراهم شود و ترس از انجام اعمال بد به وجود آید.

ص: 190

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 13

13- اعمال انسان ها ، فانی نمی شود و در قیامت در برابر آنان حاضر و مجسم خواهد بود .

و وجدوا ما عملوا حاضراً

ظاهر جمله «و وجدوا..» آن است که تأسیس باشد، نه تأکید؛ یعنی، مطلب جدیدی را غیر از آنچه که در جملات قبل گفته شد، بیان می کند و آن این که علاوه بر نوشته اعمال خود آن نیز در برابر آدمیان حاضر می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 104 - 6

6- اعمال آدمی ، در پهنه هستی باقی می ماند . *

ضَلَّ سَعِيْهِمْ

واژه «ضَلَّ»، در معنای «خفی» و «غاب»، کاربرد دارد (لسان العرب). پیدا نبودن عمل کافران و گم شدن آن، گویای این است که عمل آنان باقی می ماند، ولی بهره بردن از آن بر ایشان ممکن نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 9

9- کردار انسان _ چه خوب و چه بد _ ماندگار خواهد بود . *

البقيت الصلح

چنانچه قید «الصالحات» قیدی احترازی باشد، «باقیات» به دو نوع تقسیم می شود: «صالحات» و «غیر صالحات». در این صورت تنها ثواب بهتر مخصوص نوع «صالحات» قرار خواهد گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 7

7- «عن أبي جعفر (ع) في قوله «لا يخاف ظلماً ولا هضماً» يقول : لا ينقص من عمله شيء وأما ظلماً يقول : لن يذهب به ;

از امام باقر(ع) در باره قول خدا «لا يخاف ظلماً ولا هضماً» روایت شده که فرمود: خدا می فرماید: از اعمال او کاسته نمی شود و اما

[کلمه] «ظلماً» [خداوند با این کلمه] می فرماید: اعمال او از بین نمی رود».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 47 - 8

8- اعمال انسان در دنیا، جاودانه و مصون از زوال و نابودی است .

آتینا بها

تعبیر «آوردن اعمال» نشانگر این نکته است که کردار انسان ها، وجود دارند و نابود نشده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 16 - 8

ص: 191

8 - اعمال انسان ها ، چه خوب و چه بد ، باقی می ماند و روزی ، محاسبه می شود .

فتکن فی صخره . . . یأت بها الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 12 - 7

7 - رفتار و کردار خوب و بد انسان ، در عالم ، موجود بوده و پیشاپیش به جهان آخرت فرستاده می شود .

و نکتب ما قدّموا و آءاثهم

برداشت یاد شده از تعبیر «ما قدّموا» (آنچه پیش فرستاده اند) _ که درباره اعمال انسان ها است _ استفاده شده است. در این تعبیر، اعمال انسان به اشیایی که به جهان آخرت پیش فرستاده می شود، تشبیه شده است؛ همان گونه که مسافر، بارهای خود را از پیش به مقصد می فرستد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 19 - 10

10 - اعمال انسان ، فانی نشدن و باقی در صحنه هستی به کامل ترین صورت آن

و لیوفّیهم أعمّ لهم

تعبیر «لیوفّیهم أعمّ لهم» _ در صورتی که چیزی در تقدیر نداشته باشد _ می نمایاند که انسان در قیامت، نفس اعمالش را بدون کم و کاست دریافت خواهد کرد؛ نه صرفاً نتیجه و بازتاب آن را و لازمه این نکته، بقای اعمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 40 - 2

2 - بقا و جاودانگی عملکرد نیک و بد آدمی ، تا روز قیامت

و أنّ سعیه سوف یری

از آشکار شدن عمل برای انسان در روز قیامت، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 52 - 1

1 - از بین نرفتن کردار کافران ، در طول زمان

و کَلَّ شَيْءٌ فَعَلُوهُ فِي الزَّبْرِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 29 - 3

3 - هیچ یک از کردار و پندار های انسان ها نابود نمی شود و در نامه عمل آنان باقی می ماند .

و کَلَّ شَيْءٌ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا

«کَلَّ شَيْءٌ» ممکن است جمع عرفی باشد؛ یعنی، هر چیزی که در ثواب و عقاب مؤثر است. به قرینه دو آیه قبل، باور نداشتن معاد و نیز تکذیب آیات الهی، از جمله آنها است.

ص: 192

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 5 - 4

4 - تمام کردار های انسان ، ثبت شده و محفوظ می ماند .

علمت نفس ما قَدِّمت و آخرت

204- بقای عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 7 - 2

2 - کار های خیر ، هر چند به وزن مورچه ای ریز و یا ذرات معلق در هوا باشد ، باقی مانده ، در قیامت بر انسان عرضه خواهد شد .

فمن يعمل مثقال ذره خیراً یره

«مثقال»؛ یعنی، وسیله ای که با آن، وزن چیزی سنجیده شود (مفردات). «ذره» (مفرد «ذر») به معنای کوچک ترین نوع مورچه است (صحاح اللغه). برخی آن را یک صدم وزن «جو» دانسته و برخی گفته اند: مراد ذراتی است که در شعاع خورشید، مشاهده می شود. (لسان العرب)

205- بقای عمل شهیدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 27

27- وعده خداوند ، به حفظ و تداوم اعمال و تلاش های شهیدان

و الذین قتلوا فی سبیل اللّٰه فلن یضلّ اعمّ لهم

مراد از «فلن یضلّ» ممکن است هدر رفتن تلاش ها و ایثارگری های شهیدان، در دنیا باشد؛ یعنی، گرچه شهیدان خود چشم فرومی بندند؛ اما خداوند خود آرمان ها و تلاش هایشان را پاس می دارد.

206- بقای عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 8,9

8- اعمال خیر آدمی ، هرگز فانی نمی شود و در نزد خداوند باقی می ماند .

و ما تقدموا لأنفسكم من خير تجدوه عندالله

9- خداوند ، خزانه دار اعمال نیک آدمی است .

ص: 193

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 4,7

4- عمل صالح باقی می ماند و نیکوکاران ، از پاداش آن در پیشگاه خداوند برخوردار می گردند .

والبقیات الصالحات خیر عند ربک ثواباً

«خیر» گرچه اسم تفضیل است؛ ولی همواره این مفهوم را ندارد که نقطه مقابل هم، اصل وصف را داراست؛ بلکه در نظایر این آیه تفضیل به معنای حقیقی آن وجود ندارد و گفتن «خیر ثواباً» در مقابل پندار دنیامداران است که به نتیجه کارهایشان دل بسته اند و مراد این است که تنها به ثواب عمل صالح می توان دل بست.

7- تنها کار های شایسته ، (باقیات الصالحات) ، ثبات داشته و ماندگار خواهد بود .

والبقیات الصالحات خیر عند ربک

شیوه رایج سخن در چنین مواردی، این است که گفته شود: «الصالحات الباقیات»؛ زیرا این اعمال صالح است که به ماندگاری توصیف می شود. این جابه جایی در تعبیر، به منظور بیان بقای عمل صالح، در قبال فناپذیری مال و منال دنیا است که در آیات پیشین در باره آن سخن گفته شد.

207- بقای عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 8 - 2

2 - کار های ناروا ، هر چند به وزن مورچه ریز و یا ذرات معلق در هوا باشد ، باقی مانده ، در قیامت بر انسان عرضه خواهد شد .

و من یعمل مثقال ذره شراً یره

208- بهانه جویی در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 75 - 4

4_ مشروط نمودن انجام فرایض و صالح شدن ، به برخورداری از مال و ثروت ، خصلتی است مناققانه .

و منهم من عهد اللّٰه . . . لنكوننّ من الصّٰلحين

209- بهترين عمل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 194

16- حرکت جوانمردانه اصحاب كهف در جهت حفظ ايمان ، نمونه ای از برترین عمل های ارزشی است .

أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا .. إِذْ أَوَى الْفِتْيَةَ إِلَى الْكَهْفِ

در آیات پیشین، مشخص شد که «أحسن عملاً» به عنوان هدف آفرینش موهبت های زمین بیان گردید و ذکر داستان اصحاب كهف در پی بیان آن غایت و فلسفه، بیان مصداقی از «أحسن عملاً» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 2 - 21

21 - « عن أبي عبد الله (ع) في قول الله عز وجل: « ليلوكم أيكم أحسن عملاً » قال: ليس يعني أكثر عملاً، ولكن أئوبكم عملاً و إنما الإصابه خشية الله و النية الصادقه و الحسنه . . . » ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزوجل: « ليلوكم أيكم أحسن عملاً » روایت شده که فرمود: مقصود [از أحسن عملاً] «أكثر عملاً» (بیشتر از نظر عمل) نیست؛ بلکه مقصود، آن است که به صواب نزدیک تر باشد و صائب بودن عمل، آن است که در آن خشیت خدا و نیت درست و نیکو باشد. . .».

210- بهترین عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 7

7 - اقامه نماز و پرداخت زکات ، بهترین کار نیک و ارجمندترین توشه برای سرای آخرت

أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَ مَا تَقَدَّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ

«خیر» (کار نیک و پسندیده) شامل نماز نیز می شود. بنابراین نام بردن از آنها برای رساندن این معناست که: این دو فریضه، از بهترین کارهای نیک و سودمندترین توشه ها برای آخرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 64 - 8

8_ نماز ، بهترین و ارزشمندترین عبادت ها و عمل های صالح

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا

211- بهترین عمل محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 10، 6

6 - خداوند به محسان _ به پاس احسان آنان _ مطابق با بهترین عملشان ، پاداش خواهد داد .

ص: 195

و یجزیهم أجرهم بأحسن الذی كانوا یعملون

10 - فراهم شدن تمامی خواسته های محسنان در قیامت ، پاداشی است بر مبنای بهترین عمل آنان .

لهم ما یشاءون عند ربهم . . . و یجزیهم أجرهم بأحسن الذی كانوا یعملون

برداشت یاد شده از آن جا است که جمله «یجزیهم . . .» می تواند توضیح و بیان برای جمله «لهم ما یشاءون . . .» باشد؛ یعنی، برآورده شدن خواسته های محسنان در قیامت، همان پاداش مطابق با بهترین عمل ها است که خداوند برای آنان مقرر داشته است.

212- بهترین عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 17

17 - محبت اهل بیت ، برجسته ترین عمل نیک اهل ایمان

قل لا أسئلكم . . . إلاّ الموده فی القربی و من یقترف حسنه نزد له فیها حسناً

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که مراد از «حسنة» مودت فی القربی باشد - چنان که از سیاق آیه استفاده می شود - و نیز با توجه به اهمیت مودت اهل بیت است که در فراز قبل مطرح شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 3

3- احسان به والدین ، شکر ، صلاح جویی ، توبه و تسلیم ، از جمله برترین اعمال مؤمنان

و وصینا الإنس بولدیه إحسنًا . . . نتقبل عنهم أحسن ما عملوا

ارتباط این آیه با آیه پیشین، گویای برداشت یاد شده است.

213- بی ارزشی علمای بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 5 - 4

4 - دانشمندان بی عمل ، فاقد کمترین ارزش در پیشگاه خداوند

مثل الذین حمّلوا... کمثل الحمار

214- بی ارزشی عمل پسندیده دنیاطلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 16 - 3

ص: 196

3_ اعمال نیک دل‌بستگان به دنیا و زیبایی های آن ، در آخرت حبط شده و در پیشگاه خداوند ارزشی نخواهد داشت .

أولئك ... و حبط ما صنعوا فيها

ضمیر در «فیها» به «الحیاه الدنیا» بر می گردد و ظرف «حبط» _ به قرینه «فی الآخره» در فراز قبل _ جهان آخرت است؛ یعنی: و حبط فی الآخره ما صنعوا فی الدنیا. با توجه به معنای صنیعه (عمل خیر) به نظر می رسد، مراد از «ما صنعوا» اعمال نیک، همانند دستگیری از مستمندان و ... و مقصود از «ما كانوا يعملون» اعمال متعارف، همانند تجارت و ... باشد.

215- بی ارزشی عمل خطاکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 8 - 5

5- کردار خطاپیشگان ، در قیامت سبک و بی ارزش خواهد بود .

فأما من ثقلت موزینه

216- بی ارزشی عمل صالح کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 4

4_ نیکوترین عملکرد کافر و مشرک ، فاقد کمترین ارزش در بینش الهی است .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله .. و الله لا يهدى الق

برداشت فوق به خاطر دو نکته مهم در آیه شریفه است: 1_ سیراب ساختن حاجیان و آباد کردن مسجدالحرام، بهترین عمل مشرکان بود؛ 2_ خداوند، همین دسته از مشرکان به ظاهر نیکوکار را ستمکار معرفی کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 2، 1

1- عمل نیک کافران به ربوبیت خداوند ، چونان خاکستری است در معرض تندباد در روز طوفانی

مثل الذين كفروا بربهم أعم لهم كرماد اشتدت به الريح في يوم عاصف

مراد از «أعمالهم» می تواند اعمال خیر و صالحی باشد که کافران انجام می دهند. چه اینکه روشن است عمل زشت و گناه هیچ کس، کافر

و مسلمان، ثمری ندارد تا اینکه حبط گردد و یا به خاکستر در معرض باد تشبیه شود.

2- عمل نیک کافران ارزشی ندارد و حبط می شود.

مثل الذین کفروا برّهم أعم لهم کرماذ اشتدّت به الریح فی یوم عاصف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 32 - 11

ص: 197

11- اعمال به ظاهر نیک کافران دین ستیز ، پوچ و بی ب ها در نزد خداوند

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا و... و سيجب أعم لهم

مراد از اعمال، کردار به ظاهر نیک است که مشرکان یا اهل کتاب، انجام داده و می دهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 15

15 - اعمال نیک شخص کافر به خدا و رسول او ، در پیشگاه پروردگار فاقد ارزش می باشد .

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ و أنفقوا لهم أجر كبير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 19

19 - اعمال نیک کافران و منافقان ، از کمترین ارزش در پیشگاه الهی برخوردار نیست .

لايستوى منكم من أنفق من قبل الفتح وقـتل

217- بی ارزشی عمل صالح مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 4

4_ نیکوترین عملکرد کافر و مشرک ، فاقد کمترین ارزش در بینه الهی است .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله .. و الله لا يهدى الق

برداشت فوق به خاطر دو نکته مهم در آیه شریفه است: 1_ سیراب ساختن حاجیان و آباد کردن مسجدالحرام، بهترین عمل مشرکان بود؛

2_ خداوند، همین دسته از مشرکان به ظاهر نیکوکار را ستمکار معرفی کرد.

218- بی ارزشی عمل صالح منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 19

19 - اعمال نیک کافران و منافقان ، از کمترین ارزش در پیشگاه الهی برخوردار نیست .

لا یستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قـتل

ص: 198

219- بی ارزشی عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 8

8- اعمال پوچ و نابود شده کافران ، غیرقابل سنجش و اعتبارگذاری در قیامت است .

فلا تقیم لهم یوم القیـمه وزنًا

«وزن»، یا مصدر و به معنای سنجش سنگینی و سبکی است ؛ و یا به معنای مثال است؛ یعنی، چیزی که با آن وزن سنجیده شود» (لسان العرب). این که خداوند، در قیامت، برای برخی که اعمال شان حبط شده، وزنی برقرار نمی سازد، کنایه از آن است که به قدری اعمال آنان پوچ است که ارزش سنجیدن ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 2

2 - عمل و رفتار کفرپیشگان ، پوچ و بی ارزش است .

و الذین کفروا أعم لهم کسراب بقیعه یحسبه الظمآن ماء حتی إذا جاءه لم یجده شیئًا

برداشت یاد شده، از تشبیه سراب به دست آمده است؛ زیرا سراب، امری خیالی است که بر اثر خطای دید به ذهن انسان می آید؛ ولی در اصل وجود خارجی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 9 - 4

4- اعمال کافران ، به دلیل نداشتن انگیزه الهی ، فاقد پاداش در نزد خداوند

کرهوا ما أنزل الله فأحبط أعم لهم

از مجموع آیه استفاده می شود که خداوند، در مقام بیان فلسفه حبط اعمال نیک کافران است؛ فلسفه ای که برای بشر معقول و قابل فهم است و آن این که وقتی کافران به انگیزه های نفسانی و غیر الهی کاری را انجام داده اند، چگونه ممکن است که در قبال آن از خداوند پاداش دریافت کنند.

220- بی ارزشی عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - کردار های ناروا، هنگام حسابرسی در قیامت - با وجود تهی بودن همه آنها از وزن و ارزش - گوناگون بوده و ابزار سنجش آنها متفاوت است .

وَأَمَّا مِنْ خِفَّةٍ موزینه

جمع بودن «موزین»؛ بیانگر تعدد میزان و موزون و تغایر آنها است.

ص: 199

221- بیان راز عمل خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 70 - 4,5

4- خضر موسی (ع) را از این که آنچه انجام خواهد داد، بی دلیل و حکمت نیست، آگاه ساخت.

حَتَّىٰ أُحَدِّثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا

5- خضر (ع) به موسی (ع) وعده داد که در نهایت، بخشی از اسرار کار خود را برای او تبیین خواهد کرد.

أُحَدِّثُ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا

«من» در «منه» برای تبعیض است و گویای این که خضر، تنها، به بیان گوشه ای از ویژگی های کردار خویش وعده داد.

222- بیان فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 87 - 12

12_ توجیه پیشنهادها و توصیه ها با بیان فرجام و نتیجه آنها، امری شایسته و نیکوست.

لَا تَأْتِيَسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْتِيَسُ مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمَ الْكَافِرُونَ

جمله «إنه لا يأتيس...» تعلیل برای «لا تأیسوا...» است. یعقوب (ع) توصیه خویش (مأیوس نشدن از رحمت الهی) را با بیان فرجام آن (سقوط به ورطه کفر) تعلیل و توجیه کرد و این درسی است برای همگان که توصیه و یا فرمان خویش را با دلیل و بیان فرجام آن قرین سازند.

223- پاداش اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 11

11 - قیامت زمان برداشت و پاداش اعمال نیک است.

فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا

جمله «این ما تکنونوا...» تعلیل جمله قبل است؛ یعنی، چون قیامتی بر شما هست باید در دنیا به انجام کارهای نیک پردازید. این تعلیل بیانگر آن است که: سعادت انسان در آخرت، به اعمال نیک او در دنیا بستگی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 3،7،21

3_ دریافت سزای کامل اعمال، تنها در روز قیامت است.

وَأَنَّمَا تَوْفُونِ اجورکم یوم القیمه

7_ برخورداری از بهره های اخروی، نتیجه اعمال دنیوی انسان

ص: 200

و اِنَّمَا تُوَفَّقُونَ اجْرَورِ كَم يَوْمِ الْقِيَمَةِ

21_ بهره های دنیا در برابر پاداش های کامل اخروی اعمال ، فریبی بیش نیست .

و اِنَّمَا تُوَفَّقُونَ اجْرَورِ كَم يَوْمِ الْقِيَمَةِ . . . و ما الحيوه الدنیا الآ متاع الغرور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 9

9_ اعمال نیک آدمی در پی دارنده پاداشی الهی در دنیا و آخرت *

و ان تک حسنه یضاعفها و یؤت من لدنه اجراً عظیماً

بدان احتمال که مراد از «یضاعفها» پاداش دنیوی و «یؤت من لدنه . . .» ناظر به پاداش اخروی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 20

20_ قیامت روز پاداش و کیفر اعمال است.

و كذلك زینا لكل أمه عملهم . . . فینبئهم بما كانوا یعملون

مطلع ساختن آدمیان بر اعمالشان در قیامت، کنایه از مجازات و یا پاداش آنان می تواند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 147 - 4

4_ حضور در صحنه قیامت و برخورد با سزای اعمال دنیوی ، فرجام همه انسانهاست .

لقاء الآخره

کلمه «لقاء» (رسیدن و برخورد کردن) مصدری است که به مفعولش اضافه شده و فاعل آن محذوف است ; یعنی: «و لقاائهم الآخره».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 51 - 4

4- کیفر و پاداش الهی به انسان ها در قیامت ، کاملاً مطابق و متناسب با کم و کیف رفتار آدمی است .

لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 111 - 7،10

7- همه انسان ها ، سزای اعمال خویش را در قیامت ، به طور کامل دریافت خواهند کرد .

یوم . . . و توفّی کلّ نفس ما عملت

«توفّی» (از ماده توفیه) به معنای پرداخت و دریافت کامل است.

10- دنیا ، میدان عمل و آخرت صحنه دریافت پاداش و کیفر است .

یوم تأتی . . . و توفّی کلّ نفس ما عملت

ص: 201

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 5

5 - پاداش اعمال در قیامت ، عادلانه و به دور از هرگونه نقص و کاستی است .

و من يعمل .. فلا يخاف ظلماً ولا هضماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 126 - 9

9 - کیفیت برانگیختن انسان و جزای اعمال او در قیامت ، متناسب با عملکرد دنیایی او است .

فنیستها .. تنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 82 - 2

2 - قیامت ، روز محاسبه کردار آدمیان و مجازات و پاداش در تعلیمات ابراهیم

والذی اطمع أن یغفر لی خطیئتی یوم الدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 54 - 5

5 - تجسم اعمال آدمیان ، به صورت کیفر و پاداش در آخرت

فالیوم لاتظلم نفس شیئاً و لاتجزون إلا ما کنتم تعملون

آمدن تعبیر «لاتجزون إلا ما» به جای «لاتجزون إلا بما کنتم تعملون» (با ذکر «باء» مقابله)، می تواند بیانگر این حقیقت باشد که خود اعمال آدمی در روز رستاخیز، به صورت کیفر و پاداش به او برگردانده خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 55 - 3

3 - بهشت و نعمت ها و خوشی های آن ، نتیجه و پاداش کردار انسان ها در دنیا است .

و لاتجزون إلا ما كنتم تعملون . إنَّ أصحَّ ب الجنَّة اليوم في شغل ف_كهون

از ارتباط میان این آیه _ که سخن از بهشت و نعمت های آن است _ و آیه پیش _ که درباره پاداش مطابق رفتار و کردار بود _ برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 53 - 4

4 - قیامت ، روز حسابرسی اعمال و پاداش و جزا

ه_ذا ما توعدون لیوم الحساب

ص: 202

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 16

16 - علم گسترده الهی به عملکرد انسان ها ، پشتوانه کیفر و پاداش اخروی آنان

اعملوا ما شئتم إنّه بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 83 - 10

10 - قیامت ، روز انسان و محصول تلاش و عملکرد او است .

حتّی یلـقوا یومهم الذی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 15 - 7

7 - اعمال نیک و بد آدمی ، دارای بازتاب در دنیا و در پی دارنده کیفر و پاداش در حیات اخروی

من عمل صـلحاً .. ثمّ إلی ربّکم ترجعون

تعبیر «ثمّ إلی ربّکم» _ در پی «من عمل صالحاً..» _ می رساند که آنچه در صدر آیه شریفه نسبت به بازتاب عمل گفته شده، مربوط به دنیا است و اعمال آدمی پس از آن نیز کیفر و پاداشی در نزد پروردگار خواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 22 - 9

9 - بازگشت نتیجه کردار و اندوخته های انسان ، به خود وی در دنیا و آخرت

محياهم و مماتهم ... و لتجزی کلّ نفس بما کسبت

آیه شریفه پاسخ وردی است بر کسانی که صالح و ناصالح را در زندگی و مرگ مساوی می پنداشتند از این مطلب، استفاده می شود که دنیا و آخرت هر دو میدان جزا و پاداش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- زندگی دنیا، صحنه عمل و آخرت میدان دریافت اعمال و نتایج آن *

و لکلّ درجـت مّمّا عملوا و لیوفّیهم أعمـلهم

بنابراین که «حقّ علیهم القول» در آیه قبل، عذاب اخروی باشد؛ از این آیه استفاده می شود که مراد از «درجات» درجه های اخروی است و در آن جایگاه، نتایج اعمال استیفا می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 12 - 3

3 - قیامت، روز حاکمیت قانون و جزای اعمال

ایّان یوم الدّین

ص: 203

«دین» به معنای جزا و «یوم الدین» به معنای روز جزا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 41 - 3، 1

1 - جزای کامل اعمال، نصیب انسان در آخرت، در پی دیدن و مشاهده عمل

و أنّ سعیه سوف یری . ثمّ یجزیه الجزاء الأوفی

3 - تجسم اعمال انسان، مجازات و پاداش الهی در آخرت برای او

و أنّ سعیه سوف یری . ثمّ یجزیه الجزاء الأوفی

برداشت یاد شده با توجه به تعبیر «یجزاه» - به جای «یجزی به» - استفاده می شود؛ زیرا مفاد آن چنین است: «خداوند انسان را به همان عملش جزا می دهد [و نه در برابر عملش]».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 9 - 3، 2

2 - نعمت های آخرت، پاداش کار و تلاش در دنیا است .

ناعمه . لسعیها راضیه

3 - افرادی که در قیامت، در رفاه و خوش گذرانی به سر می برند، دستیابی به آن را مرهون تلاش های دنیایی خود می بینند .

ناعمه . لسعیها راضیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 6 - 7، 5

5 - مشاهده کردار و مواجه شدن با پاداش و کیفر آن، از اهداف حشر انسان ها در قیامت

یصدر الناس أشتاتاً لیروا أعم لهم

حرف «لام» در «لیروا»، بیانگر برداشت یاد شده است. مشاهده اعمال، یا به معنای مشاهده پاداش و کیفر آنها است و یا ناظر به تجسم اعمال و مشهود بودن آن در قیامت است.

7 - مواجه شدن انسان ها با کردار خود و پاداش یا کیفر آن ، پس از بازگشت آنان از حسابرسی است .

يُصَدِّرُ النَّاسَ أَشْتَاتًا لِيُرَوَّاْ أَعْمَالَهُمْ

224- پاداش اخروی عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 7 - 1

1 - انجام دهندگان کار خیر ، در قیامت پاداش دیده ، با کردار خویش مواجه خواهند شد .

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ

ص: 204

225- پاداش اخروی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 160 - 7

7_ انجام عمل نیک به شرط حبط نشدن تا حضور در صحنه قیامت دارای پاداشی ده چندان است.

من جاء بالحسنة فله عشر أمثالها

حرف «باء» در «بالحسنة» هم می تواند برای تعدیه باشد، که در این صورت «مجیء» به معنای انجام دادن است، و هم می تواند برای مصاحبت باشد، که در این صورت «مجیء» به معنای حاضر شدن است. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است. بر این مبنا جمله «من جاء بالحسنة» (کسی که با عمل نیکی در قیامت حاضر شود)، اشاره به این معنا دارد که پاداش از آن کسی است که عمل نیکش تا قیامت باقی باشد و با گناه حبط نشده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 84 - 5

5- هر عمل نیک در جهان آخرت، دارای پاداش افزون و هر عمل بد دارای کیفر متناسب با آن خواهد بود.

من جاء بالحسنة .. و من جاء بالسئنة

«ال» در «الحسنة» و «السئنة» برای جنس و مفید استغراق است. بنابراین «من جاء بالحسنة»؛ یعنی، «هر کس هر عمل نیک بیاورد» و «من جاء بالسئنة»؛ یعنی، هر کس هر عمل بد بیاورد.

226- پاداش بهترین عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 7,8,9

7- احسان، موجب بهره مندی از پاداش بهترین عمل ها

ذلک جزاء المحسنین ... و یجزیهم أجرهم بأحسن الذی کانوا یعملون

8- برخوردار شدن از پاداش بهترین عمل ها، انگیزه محسنان از احسانشان

ذلک جزاء المحسنین ... و یجزیهم أجرهم بأحسن الذی کانوا یعملون

9- برآورده شدن تمامی خواسته های محسنان از سوی خداوند ، به خاطر اعطای پاداش بهترین عمل ها به آنان

لهم ما يشاءون عند ربهم . . . و يجزيهم أجرهم بأحسن الذي كانوا يعملون

227- پاداش پیشگامان عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 205

3 - پیشگامان در انجام کار های خیر و وارثان قرآن کریم ، بهره مند از بهشت پاینده

جنّت عدن یدخلونها

228- پاداش تداوم عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 6

6 - مداومت بر اعمال شایسته در دنیا ، دارای ارج و پاداشی چشمگیر در پیشگاه الهی است .

قرّه أعین جزاء بما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 7

7 - عمل صالح و مداومت بر آن ، دارای پاداشی چشمگیر در بهشت است .

ءامنوا و عملوا الصالحات فلهم .. بما كانوا يعملون

229- پاداش دنیوی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 5

5_ دریافت برخی از پاداش ها و جزای اعمال در غیر قیامت (دنیا و برزخ) *

و انّما توفون اجورکم یوم القیمه

کلمه «انّما»، دریافت کامل پاداش و جزا را منحصر به روز قیامت می کند، لذا مفهوم آن، دریافت برخی از جزا و پاداش در غیر روز قیامت است و مراد از غیر قیامت، می تواند دنیا و یا برزخ و یا هر دو باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 9

9_ اعمال نیک آدمی در پی دارنده پاداشی الهی در دنیا و آخرت *

و ان تک حسنه یضاعفها و یؤت من لدنه اجراً عظیماً

بدان احتمال که مراد از «یضاعفها» پاداش دنیوی و «یؤت من لدنه . . .» ناظر به پاداش اخروی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 18 - 10

ص: 206

10- « عن ابن عباس أن النبي (صلى الله عليه وآله) قال : معنى الآية من كان يريد ثواب الدنيا بعمله الذي افترضه الله عليه لا يريد به وجه الله والدار الآخرة عَجَل له فيها ما يشاء الله من عرض الدنيا وليس له ثواب في الآخرة و ذلك ان الله سبحانه و تعالى يؤتیه ذلك لیستعین به علی الطاعه فیستعمله فی معصیه الله فیعاقبه الله علیه ;

از ابن عباس روایت شده است که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: معنای آیه «من كان يريد العاجله عجلنا له فيها ما يشاء» این است که با انجام اعمالی که خداوند بر او واجب گردانیده، تقرب به سوی خدا و روز آخرت را اراده نمی کند؛ بلکه پاداش دنیوی را اراده می کند، در دنیا آنچه را که خداوند بخواهد از نعمتهای دنیوی به او داده می شود و برای او در آخرت پاداشی نیست؛ چون خداوند _ سبحانه و تعالی _ آن را به او داده است تا در طریق طاعت کمکش کند؛ ولی او در معصیت خداوند آن را به کار می بندد. پس خداوند او را به خاطر این کار عذاب می کند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 22 - 9

9 - بازگشت نتیجه کردار و اندوخته های انسان ، به خود وی در دنیا و آخرت

معیاهم و مماتهم ... و لتجزی کل نفس بما کسبت

آیه شریفه پاسخ وردی است بر کسانی که صالح و ناصالح را در زندگی و مرگ مساوی می پنداشتند از این مطلب، استفاده می شود که دنیا و آخرت هر دو میدان جزا و پاداش است.

230- پاداش دنیوی عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 15 - 12

12_ اعمال نیک ، اگر به قصد دستیابی به بهره های دنیوی انجام گیرد ، نتایج آن تنها در دنیا عاید انسان می شود .

من كان يريد الحیوه الدنیا و زینتها نوفّ إلیهم أعم لهم فیها

231- پاداش سبقت در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 10

10 - ربوبیت خداوند ، مقتضی پاداش به دارندگان نیت خیر و سبقت گیرندگان در کار نیک

وَعَجَلتْ إِلَيْك رَّبِّ لَتَرْضَى

ص: 207

232- پاداش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 5

5 - هر فرد و امتی از پاداش اعمال نیک خویش بهره مند خواهند شد .

لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 6

6 - نتیجه عمل هر کس و هر جامعه ای از آن خود اوست و باید به او بازگردانده شود .

لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 7

7 - ضمانت پاداش نیکوکاران از سوی خداوند

و ما تفعلوا من خیر یعلمه الله

جمله «یعلمه الله»، علاوه بر بیان احاطه علمی خداوند به کارهای نیک بندگان، کنایه از ضمانت پاداش در قبال نیکوکاری آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 202 - 1,5

1 - آنان که خواهان حسنه دنیوی و آخریند، از آنچه انجام داده اند، بهره خواهند برد .

و منهم من یقول ربنا اتنا .. اولئک لهم نصیب مما کسبوا

5 - تنها آنان که پس از انجام حج، خواهان حسنه دنیوی و آخروی هستند، از حج خود بهره خواهند برد .

فاذا قضیتم مناسککم .. اولئک لهم نصیب مما کسبوا

بنابراینکه مراد از «مما کسبوا» انجام فریضه حج باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 23

23_ عمل به تکالیف الهی ، وسیله رسیدن به بهشت و آمرزش است .

و لا تنكحوا المشركات . . . و الله يدعوا الى الجنة و المغفرة باذنه

بنابراینکه مراد از دعوت الهی به بهشت و مغفرت، بیان احکام شرعی باشد (مانند حرمت ازدواج با مشرکان و ..) که عمل به آن احکام، موجب آمرزش و درآمدن به بهشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 223 - 14

ص: 208

14_ خداوند ، محاسبه کننده و جزادهنده اعمال

و اعلموا انکم ملاقوه

با توجه به هشدار در آیه، ملاقات خداوند، کنایه از محاسبه و جزا می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 225 - 6

6_ تیت ، ملاک ثواب و عقاب عمل

لا یؤاخذکم اللّٰه باللغو فی ایمانکم و لکن یؤاخذکم بما کسبت قلوبکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 13

13_ بقای آنچه به خداوند قرض داده می شود و بازگشت چندین برابر آن به آدمی

من ذا الذی یقرض اللّٰه .. فیضاعفه له اضعافاً کثیره

مُرَاد از ضمیر مفعولی در «یضاعفه» قرض است؛ یعنی آن مالی که قرض داده شود، چندین برابر شده و به او باز پس داده می شود؛ بنابراین باید آن مال باقی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 13

13_ خداوند ، به انفاق کنندگان در راه او و مستحقین پاداش های چند برابر ، داناست .

و اللّٰه یضاعف لمن یشاء و اللّٰه واسع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 15، 19

15_ دستیابی به «وجه اللّٰه» (خشنودی خدا) ، در گرو تلاش و اجتهاد جوینده آن

و ما تنفقون الاّ ابتغاء وجه اللّٰه

با توجّه به واژه «ابتغاء» که در آن اجتهاد و تلاش ملحوظ است.

19_ بازگشت نتایج اعمال خیر ، به خود عمل کننده

و ما تنفقوا من خیر فلا نفسکم . . . یوفّ الیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 276 - 1

1_ خداوند ، سوق دهنده دائمی سرمایه های ربوی ، به نقصان و نابودی

یمحق الله الربوا

رو به کاستی رفتن را «محق» گویند. (مجمع البیان).

ص: 209

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 1,3

1_ مؤمنان دارای عمل صالح، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات، بهره مندان از پاداش ویژه الهی

ان الذین امنوا و عملوا الصالحات و اقاموا الصلوة و اتوا الزکوة لهم اجرهم عند ربّہ

کلمه «عند ربّهم» اشاره به پاداشی ویژه دارد.

3_ پاداش الهی برای مؤمنان دارای عمل صالح، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات، نتیجه عمل خیر آنها

لهم اجرهم عند ربّهم

«اجر» به معنای مزد، در برابر عملکرد شخص به کار برده می شود؛ بنابراین پاداش آنان مزد و اجر عملشان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 281 - 5,7

5_ قیامت، روز دریافت کامل نتیجه اعمال (کیفر و پاداش)

ثمّ توفّی کلّ نفس ما کسبت

«توفّی» به معنای دریافت کامل است.

7_ پاداش و کیفر کامل اعمال انسان ها، پس از بازگشت به سوی خداوند در قیامت

و اتّقوا یوماً ترجعون فیہ الی اللّہ ثمّ توفّی کلّ نفس ما کسبت

برخی مفسّرین برآنند که مضاف از کلمه «ما کسبت» حذف شده است؛ یعنی پاداش و کیفر اعمال خویش را دریافت می کنند، نه خود اعمال و کردار را.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 3

3_ ایمان، ملاکی برای ارزش اعمال نیک، و شرط پاداش خداوند بر انجام آن

انّ الذین یکفرون .. اولئک الذین حبّطت اعمالهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 25 - 9,12

9_ دنیا، محل اندوختن و کسب سرمایه؛ و آخرت روز دریافت اندوخته هاست.

و وقیت کل نفس ما کسبت

12_ پندار غلط برخی از اهل کتاب، نسبت به محو اعمال ناشایست آنان در قیامت

لن تمسنا النار .. و وقیت کل نفس ما کسبت

به نظر می رسد جمله «وقیت کل ..»، اشاره به علت پنداری است که اهل کتاب داشتند: لن تمسنا النار.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 6

6_ قیامت، روز دریافت کیفر و پاداش اعمال نیک و بد *

ص: 210

یوم تجد کل نفس ما عملت من خیر . . . من سوء

بنابراینکه «ما عملت»، به معنای «جزاء ما عملت» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 57 - 4

4_ پاداش ها در قیامت نتیجه عمل خود انسان است . *

فیوفیهم اجرهم

استعمال اجر و اجرت، معمولاً در قبال عمل انسان به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 115 - 1,2

1_ قطعی بودن پاداش اعمال خیر صالحان ، از سوی خداوند

و اولئک من الصالحین. و ما یفعلوا من خیر فلن یکفروه

2_ قطعی بودن پاداش اعمال خیر صالحان اهل کتاب ، از سوی خداوند

من اهل الکتب . . . و اولئک من الصالحین. و ما یفعلوا من خیر فلن یکفروه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 136 - 11,12

11_ آمرزش الهی و بهشت را به بهای عمل به اوامر خداوند دهند ، نه به صرف شعار و ادعا

اولئک جزاؤهم مغفره من ربهم و جنّات . . . و نعم اجر العالمین

12_ آمرزش گناهان و بهشت های دارای نهر های جاری ، پاداش خوبی برای عمل کنندگان به دستورات الهی

اولئک جزاؤهم مغفره من ربهم و جنّات تجری من تحتها الأنهار خالدین فیها و نعم اجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 145 - 9,11

9_ قصد و نیت عمل کننده کردار های نیک ، تعیین کننده برخورداری وی از نعمت های دنیا یا مواهب آخرت

و من یرد ثواب الدنیا نؤته منها و من یرد ثواب الاخره نؤته منها

11_ خداوند ، پاداش دهنده اعمال در دنیا و آخرت

و من یرد ثواب الدنیا نؤته منها و من یرد ثواب الاخره نؤته منها

مراد از اراده پاداش، انجام عمل خیر، برای نیل به پاداش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 161 - 13,14,16

13_ پاداش و جزای کردار آدمی در قیامت بر اساس عدل

ثم توفی کل نفس ما کسبت و هم لا یظلمون

ص: 211

14_ ضرورت برپایی قیامت و معاد برای دریافت تمامی جزاها و پاداش های اعمال *

و من یغلل یأت بما غلّ یوم القیمه ثمّ توفّی کلّ نفس ما کسبت و هم لا یظلمون

جمله «و هم لا یظلمون» (عدالت الهی)، پس از جمله «توفّی کلّ نفس ما کسبت»، بیانگر این است که ستم نشدن بر انسانها در گرو دریافت کامل جزا و پاداش اعمال آنان می باشد؛ و این معنا تنها در قیامت تحقق می یابد.

16_ به مجازات رسیدن خیانتکاران در اموال امام در قیامت

و من یغلل یأت بما غلّ

امام صادق (ع): الغلول کلّ شیء غلّ عن الامام.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 205، ح 148؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 324، ح 2.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 162 - 14

14_ تفاوت فرجام آدمیان بر مبنای عملکرد آنان، نمودی از عدل خداوند

توفّی کلّ نفس ما کسبت و هم لا یظلمون. افمن اتّبع رضوان الله کمن باء بسخط من الل

در برداشت فوق جمله «افمن اتّبع ..» دلیل و تعلیل عدل الهی در پاداش و جزا گرفته شده است؛ یعنی باید هر نفسی پاداش و جزای کامل خویش را ببیند؛ چرا که هیچ وجدانی نمی تواند بپذیرد که انسانهای نیکوکار همسنگ بزهکاران باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 171 - 4,5

4_ تضمین پاداش عملکرد مؤمنان، از سوی خداوند

انّ الله لا یضیع اجر المؤمنین

5_ ایمان، شرط ضایع نشدن پاداش عمل

انّ الله لا یضیع اجر المؤمنین

آوردن اسم ظاهر «المؤمنین» به جای ضمیر، بیانگر این است که پاداش عملکرد مجاهدان مشروط به ایمان آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 20

20_ دشواری عمل، موجب ازدیاد ارزش و پاداش آن در پیشگاه خداوند

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ

چنانچه «الذین استجابوا» مبتدا باشد، جمله «من بعد ما اصابهم القرح»، _ که مستلزم دشواری حرکت برای جهاد است _، از شرایط وعده به اجر عظیم خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 176 - 10

10_ محرومیت و یا برخورداری از بهره های اخروی، نتیجه عملکرد انسان

ص: 212

و لا يحزنك الذين يسارعون الكفر . . . يريد الله ألا يجعل لهم حظًا في الآخرة

گر چه خداوند محروم کردن کفرپیشگان را از بهره اخروی به خود نسبت داده است: یرید اللّٰه . . . ولی این محرومیت به دلیل «یسارعون ...»، نتیجه عملکرد خود آنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 2,4

2_ وعده خداوند به دریافت کامل سزای اعمال در روز قیامت

و ائّما توفّون اجورکم يوم القیمه

«توفّون»، از مصدر «توفیه»، به معنای دریافت کامل و تمام است.

4_ محاسبه دقیق اعمال انسان و جزای عادلانه آن در قیامت

و ائّما توفّون اجورکم يوم القیمه

«توفّون» (اعطای پاداش کامل و تمام در مقابل عمل)، حکایت از محاسبه دقیق اعمال دارد و نیز حاکی از عدالت در پرداخت پاداش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 7,8,14,18,34

7_ خداوند، هرگز عمل مؤمن را ضایع نکرده و وی را از پاداش اعمالش بهره مند خواهد کرد.

ائّی لا اضیع عمل عامل منکم

خطاب «منکم» می رساند که اگر انجام دهنده اعمال نیک مؤمن باشد، عمل او ضایع نخواهد شد و در دنیا و آخرت به ثمر خواهد نشست.

8_ برقراری نظام پاداش عمل و تباه نشدن اعمال خیر، پرتوی از ربوبیت خداوند

فاستجاب لهم ربّهم ائّی لا اضیع عمل عامل منکم

14_ در پیشگاه خداوند، بین زن و مرد در برخورداری از نتایج اعمال، تفاوتی نیست.

ائّی لا اضیع عمل عامل منکم من ذکر او انثی

18_ یکسانی زن و مرد در ماهیت و حقیقت انسانی، فلسفه تساوی آنان در برخورداری از اجر و پاداش اعمال نیک

اِنَّی لا اَضِیْعُ عَمَلِ عَامِلٍ مِنْکُمْ مِنْ ذَکْرِ اَوْ اُنْثٰی بَعْضُکُمْ مِنْ بَعْضٍ

34_ ضایع نشدن اعمال مؤمنان و ثمردهی آن، به بهره مندی از پاداش های الهی (مغفرت و بهشت) است .

اِنَّی لا اَضِیْعُ عَمَلِ عَامِلٍ .. ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 32 - 10

10_ هر زن و مردی به پاداش اعمال خویش خواهد رسید .

لِّلرِّجَالِ نَصِیْبٌ مِّمَّا اَکْتَسَبُوْا وَلِلنِّسَاءِ نَصِیْبٌ مِّمَّا اَکْتَسَبْنَ

جمله «لِّلرِّجَالِ نَصِیْبٌ ..» می تواند به این معنی باشد که هر انسانی، چه زن و چه مرد، بر اساس تکالیفی که خدا بر عهده او گذاشته، بهره مند از ثواب و پاداش خواهد شد.

ص: 213

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 3

3_ آگاهی کامل خداوند به ناچیزترین اعمال، تضمین کننده عدالت در مجازات ها و پاداش های الهی

كان الله بهم عليماً. انّ الله لا يظلم مثقال ذره

ظاهراً جمله «ان الله...»، نتیجه ای است مترتب بر آگاهی خداوند. یعنی چون خداوند آگاه به تمامی جهات است، ظلم نمی کند. زیرا از ریشه های ظلم، جهل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 85 - 3

3_ ارزشمندی تشویق مردم به جهاد در راه خدا

و حرّض المؤمنین .. من یشفع شفاعة حسنه یکن له نصیب منها

چون تحریک مردم به جهاد، «شفاعة حسنه» نامیده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 126 - 4

4_ مالکیت و احاطه خداوند بر هستی، ضامن کیفر و پاداش دهی عادلانه و دقیق وی به اعمال مردم

من یعمل سوءاً یجز به .. و لله ما فی السموت و ما فی الأرض ... محیطاً

برخی بر آنند که جمله «و لله ما فی السموت»، به منزله تعلیل برای جمله های «من یعمل سوءاً یجز به» و «فأولئک...» است؛ یعنی چون خداوند مالک تمام هستی است، قادر بر کیفر و پاداش بدون کم و کاست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 10

10_ پاداش الهی، دارای تناسب و همگونی با اعمال انسانهاست.

إن شکرتم وءامنتم وکان الله شاکراً علیماً

توصیف خداوند به «شاکرا» که حکایت از پاداش دهی او در مقابل شکرگزاری بندگان است، می‌رساند که پاداشهای الهی مناسب با رفتار و کردار نیک انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 149 - 12

12_ تناسب و همگونی پاداش الهی با عمل انسان

أَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوءِ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا

خداوند، گذشت و بخشش خویش را پاداش کسانی قرار داده که اهل عفو و گذشت هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 214

24 - توجه به پاداش عمل ، محرک آدمی بر انجام آن

لئن اقمتم الصلوه . . . لا كفرن عنكم سياتكم و لادخلنكم جنت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - هاييل ، معتقد به معاد و معارف دين و داراي يقين به بهشت و دوزخ و آگاه به كيفر و پاداش اعمال

اني اخاف الله رب العلمين . . . تبوا باثمي و اثمك فتكون من اصحاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - اعمال و نيات پنهان و آشكار آدمی مورد محاسبه و جزاء و پاداش الهی

و الله يعلم ما تبدون و ما تكتمون

بيان آگاهی خداوند بر آشکار و پنهان انسان هشداري است به بندگان که اعمال و رفتار و نيز نيات و حالات آنان محاسبه خواهد شد. و به مقتضای آن به پاداش و يا سزای لازم خواهند رسيد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نعمت های جاودان اخروی ، اجرت و مزدی است در برابر عملکرد مؤمنان مهاجر و مجاهد .

الذين ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . جنت لهم ... خلدین فيها ابدأ إن الله عنده أج

«أجر» اجرت و مزد در برابر عمل است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - دستیابی مؤمنان به پاداش و ایمان و اعمال شایسته خویش و گرفتاری کافران به کیفر کفر و بزهکاری خود ، فلسفه اساسی معاد و

برپایی رستاخیز است .

ثم يعيده ليجزى الذين ءامنوا . . . و الذين كفروا لهم شراب من حميم و عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 6

6 - جزای اعمال ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

إِنَّهٗ مِنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

11 - انبياء - 21 - 47 - 10

ص: 215

10- تمامی اعمال آدمیان - حتی خردترین و سبک ترین آنها - مورد حسابرسی ، بازخواست و جزای الهی قرار خواهد گرفت .

وإن كان مثقال حبة من خردل أتينا بها وكفى بناح سبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 25 - 13

13 - گواهی اعضا و جوارح بر گفتار و رفتار انسان ها و جزای کامل و عادلانه خدا به آنان ، موجب آگاهی آنان به حقانیت خداوند است .

يوم تشهد عليهم ألسنتهم . . . يومئذ يوفّيهم الله دينهم الحقّ ويعلمون أنّ الله ه

جمله «و يعلمون . . .» عطف بر «یوفّیهم» است و مقصود از «یومئذ» - به قرینه آیه قبل (یوم تشهد . . .) - همان روزی است که اعضای بدن علیه انسان گواهی می دهند. بنابراین معنای آیه چنین می شود: روزی که اعضای بدن انسان، بر رفتار وی گواهی می دهند و مردم به جزای کامل و عادلانه خود می رسند، در چنین روزی است که مردم خواهند فهمید که خدا حق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 7 - 9

9 - عمل انسان ها ، مبنای پاداش دهی خدا است .

ولنجزيّتهم أحسن الذي كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 58 - 11

11 - عمل ، اساس دستیابی به پاداش نیکو است .

نعم أجر العـملین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 4

4 - نعمت های عظیم اخروی ، پاداش عمل مستمر خود مؤمنان است که در دنیا انجام می دهند .

فلا تعلم نفس ما أخفی لهم من قرّه أعین جزاء بما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 29 - 10

10 - موقعیت انسان ها ، در کیفیت پاداش عمل خیرشان ، نقش دارد .

إن كنتنّ تردن الله ورسوله . . . فإنّ الله أعدّ للمحسنّات منكنّ أجرًا عظيمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 12 - 10

10 - انسان در برابر رفتار و آثار برجای مانده از خود ، مسؤول بوده و با کیفر و پاداش دقیق آن ، روبه رو خواهد شد .

ص: 216

و نکتب ما قدّموا .. أحصینَه فی إمام مبین

برداشت یاد شده به سبب این حقیقت است که ذکرِ اِحیایِ مردگان و شمارش و ثبت تمامی اعمال و آثار انسان، از مسؤولیت او در برابر رفتار و کردارش حکایت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 70 - 4

4 - تمامی رفتار و کردار انسان ، دارای کیفر و پاداش بوده و او در برابر آن مسؤول است .

و وفتت کلّ نفس ما عملت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 74 - 9

9 - بهشت ، اجری نیکو و پسندیده برای اهل عمل و تلاش

نتبوا من الجنّه حیث نشاء فنعم أجر العـملین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 15

15 - تمامی اعمال نیک آدمی حتی کوچک ترین آنها ، برخوردار از پاداش افزون الهی

و من یقترف حسنه نزد له فیها حسناً

تتکیر «حسنة» برای تنويع است و شامل تمامی اعمال مؤمنان _ از کوچک ترین تا بزرگ ترین آنها _ می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 10

10 - « عن زیدبن وهب إنّ علیاً (ع) قال : . . . ولکنّه جعل الدنیا دار الأعمال و جعل الآخره دار الجزاء و القرار « لیجزی الذین أساؤا بما عملوا و یجزی الذین أحسنوا بالحسنى » . . . » ;

زیدبنوهب گوید: امام علی(ع) فرمود: .. خداوند دنیا را خانه عمل و آخرت را منزل جزا و آرامش قرار داده است تا بدکاران را به کیفر بدی هایشان برساند و نیکوکاران را پاداش نیک دهد»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 16 - 9

9 - اعتقاد شیطان به جزا و کیفر خلق ، در برابر اعتقاد و عمل *

کمثل الشیطن إذ قال .. . إني أخاف الله ربّ العـلمین

در صورتی که «إني أخاف .. .» سخنی از روی واقعیت باشد _ و نه توجیه و استهزا _ تعبیر «أخاف ...» نشانگر بیم شیطان از بازتاب کفر و اعتقاد او به کیفر و مجازات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 217

4- خوردنی ها و نوشیدنی های گوارای بهشت ، پاداش اعمال گذشته اهل بهشت است .

بما أسلفتم فی الأیام الخالیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 36 - 6

6 - پاداش اعمال بندگان ، بر خداوند الزامی نیست .

جزاء .. عطاء

توصیف نعمت های اخروی به دو وصف «جزاء» _ که در مقابل عمل است _ و «عطاء» _ که بدون توجه به عمل داده می شود _ حاکی از آن است که خداوند آنچه را در آخرت، برابر اعمال انسان به او می دهد، از روی تفضّل و احسان است؛ نه این که انسان استحقاق آن را داشته باشد.

233- پاداش عمل اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 119 - 4

4 _ قیامت ، عرصه بهره برداری آدمی ، از نتایج گفتار و کردار خویش

قال الله هذا يوم ينفع الصدقین صدقهم

234- پاداش عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 67 - 2

2 _ پاداش بزرگ الهی ، پیامد تسلیم همه جانبه در برابر احکام خداوند و عمل به مواعظ او

و یسلموا تسلیمًا .. و لو أنّهم فعلوا ما یوعظون به ... و إذا لآتیناهم من لدنا

235- پاداش عمل به تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 170 - 2

2_ خداوند پاداش یهودیان تمسک کننده به تورات و برپا دارنده نماز را تباه نخواهد کرد .

والذین یمسکون بالکتب .. . إنا لانضیع أجر المصلحین

ص: 218

چون آیه مورد بحث در سیاق آیات مربوط به یهود واقع شده، می توان گفت مراد از «الذین . . .» یهودیان متعهد هستند، و یا اینکه آنان از مصادیق مورد نظر برای «الذین . . .» می باشند.

236- پاداش عمل به توصیه های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 5، 4

4 - پاداش مؤمنان عمل کننده به توصیه الهی (توصیه به جا باز کردن برای دیگران در مجالس)، حل مشکلات و گشایش در امور زندگی آنان از سوی خداوند است.

فافسحوا یفسح الله لکم

در صورتی که مراد از «یفسح الله»، پاداش دنیوی باشد برداشت بالا استفاده می شود.

5 - خداوند، در قبال عمل کردن مؤمنان به توصیه او (جا باز کردن برای دیگران در مجالس) جایگاه اخروی آنان را وسیع خواهد کرد.

فافسحوا یفسح الله لکم

برداشت یاد شده بدان احتمال است که «یفسح الله لکم» ناظر به پاداش اخروی باشد.

237- پاداش عمل به کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 170 - 3

3_ چنگ زدن به کتاب های آسمانی و برپا داشتن نماز، دارای پاداشی تضمین شده از جانب خداوند

و الذین یمسکون بالکتب . . . إنا لانضیع أجر المصلحین

238- پاداش عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 11

11 - قیامت زمان برداشت و پاداش اعمال نیک است.

فاستبقوا الخیرت این ما تکنونوا یأت بکم الله جميعاً

جمله «این ما تکنونوا...» تعلیل جمله قبل است؛ یعنی، چون قیامتی بر شما هست باید در دنیا به انجام کارهای نیک پردازید. این تعلیل بیانگر آن است که: سعادت انسان در آخرت، به اعمال نیک او در دنیا بستگی دارد.

ص: 219

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 158 - 8,9

8 - کسانی که اعمال نیک (سعی میان صفا و مروه) انجام دهند، از پاداش های الهی برخوردار خواهند شد.

و من تطوع خيراً فإن الله شاکر علیم

سپاسگزاری خداوند از بندگان، کنایه از پاداش دهی به آنان می باشد.

9 - علم و آگاهی خداوند به اعمال خیر بندگان، ضامن ضایع نشدن پاداش آنهاست.

و من تطوع خيراً فإن الله شاکر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 5

5_ خداوند، کفر و ایمان و اعمال نیک و بد انسان ها را به صورت پاداش و کیفر متبلور خواهد ساخت.

و إن کلاً لما لیوفینهم ربک أعم لهم

گفتن «اعمال» و اراده کردن پاداش و کیفر آنها، گویای این نکته است که: پاداش و کیفر، بازتاب اعمال و تبلور یافته آن است؛ به گونه ای که گویا پاداش و کیفر اعمال، همان اعمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 7 - 8

8- نوید اعطای پاداش برای عمل پسندیده و تهدید به کیفر برای اعمال ناپسند، از شیوه های تربیتی قرآن

لئن شکرتم لأزیدنکم و لئن کفرتم إن عذابی لشدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 96 - 4

4- هر عمل نیک، دارای مراتب مختلف در نیکی و پاداش های گوناگون و متناسب است.

و لنجزینّ الذین صبروا أجرهم بأحسن ما كانوا یعملون

اینکه خداوند اعمال صابران را به بهترین نوع عمل پاداش می دهد، نشانگر آن است که هر عمل نیک دارای انواع و مراتب مختلفی است که خداوند در مقام جزا، بهترین نوع آنها را ملاک قرار داده و به صابران عطا می فرماید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 4 - 17

17 - تشویق انسان ها ، به انجام کار های شایسته و نوید پاداش به آنان از سوی خداوند

والله بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 44 - 4

4 - احسان و رفتار خوب انسان ، دارای جزا و پاداش در پیشگاه خداوند

ص: 220

239- پاداش عمل خیر وارث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 34

34 - انجام هر کار خیری در حیات خویش ، دارای برتری و پاداشی افزون تر از انجام آن پس از مرگ به وسیله وارثان و یا از طریق وصیت است .

و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند اللّٰه هو خیرًا و أعظم أجرًا

برخی از مفسران بر آنند که به قرینه «ما تقدّموا...»، جمله ای مانند «من الذی تأخرونه إلى الوصیه عند الموت» در تقدیر است.

240- پاداش عمل زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 22

22_ ارزش و پاداش اعمال زنان و مردان مؤمن در پیشگاه خداوند ، همسان است .

و المؤمنون و المؤمنات .. أولئک سیرحهم اللّٰه

241- پاداش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 6

6_ وعده پاداش به اهل ایمان دارای عمل صالح از روش های قرآن برای ایجاد انگیزه به ایمان و عمل صالح

لهم اجرهم عند ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 1,5

1_ مؤمنان دارای اعمال صالح ، بهره مند از پاداش کامل خداوند

و اما الذين امنوا و عملوا الصالحات فيوفيهم اجرهم

5_ مؤمنانِ دارای اعمال صالح از پیروان عیسی (ع) ، مشمول پاداش کامل الهی هستند .

جاعل الذين اتبعوك . . . و اما الذين امنوا و عملوا الصالحات فيوفيهم اجرهم

مصدق مورد نظر از جمله «فاما الذين امنوا»، به قرینه آیات قبل ، مؤمنان به حضرت مسیح (ع) هستند.

ص: 221

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 11

11 - بهشت ، پاداش کامل برای اعمال نیک انسانها

وَأَمَّا تَوْفُونِ اجْرُكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَمَنْ زَحْزَحَ عَنِ النَّارِ وَادْخَلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 6,7,8,9

6 - خداوند ، اعمال نیک را - هر چند اندک باشد - به چندین برابر پاداش می دهد .

و ان تک حسنه يضاعفها

ضمیر «هی» در «تک» به «مثقال» بر می گردد و چون خبر «تک»، یعنی «حسنة»، مؤنث است، فعل آن به صورت مؤنث آورده شده است.

7 - نادیده گرفتن اعمال نیک دیگران - هر چند اندک باشد - سزاوار نیست .

و ان تک حسنه يضاعفها

8 - خداوند با لطف و تفضل خویش ، هر عمل نیکی را پاداشی عظیم عطا خواهد کرد .

و ان تک حسنه يضاعفها و يؤت من لدنه اجراً عظيماً

لطف و تفضل از کلمه «من لدنه» استفاده شده است.

9 - اعمال نیک آدمی در پی دارنده پاداشی الهی در دنیا و آخرت *

و ان تک حسنه يضاعفها و يؤت من لدنه اجراً عظيماً

بدان احتمال که مراد از «يضاعفها» پاداش دنیوی و «يؤت من لدنه . . .» ناظر به پاداش اخروی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 1

1 - بهشت ، پاداش مؤمنان دارای عمل صالح

و الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 100 - 14

14 - اقدام به عمل نیک ، هر چند به انجام نرسد ، موجب برخورداری از پاداش های الهی است . *

و من ینخرج من بیته مهاجراً الی اللّٰه ورسوله ثم یدرکه الموت فقد وقع اجره علی اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 122 - 1,5

1 - بهشت ، پاداش مؤمنان دارای اعمال صالح

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت سندخلهم جنت

ص: 222

5_ مؤمنان دارای اعمال صالح ، در بهشت ، جاودان و پاینده اند .

و الذين آمنوا .. سندخلهم جنت تجري من تحتها الأنهار خلدین فیها ابدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 3, 2

2_ راهیابی مؤمنان به بهشت ، منوط به انجام بخشی از اعمال صالح ؛ و نه مشروط به انجام تمامی کار های نیک

و من يعمل من الصلحت .. و هو مؤمن

بنابر اینکه «من» برای تبعیض باشد.

3_ زنان و مردان ، همسان در بهره مندی از پاداش ایمان و عمل صالح خویش

و من يعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن فأولئك یدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 15

15_ بهره مندی عالمان از پاداش های بزرگ الهی در گرو ایمان و انجام اعمال صالح

لكن الرسخون .. و المؤمنون بالله و الیوم الاخر اولئك سنؤتیهم أجراً عظیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 3

3_ ایمان و عمل صالح ، موجب استحقاق پاداش اخروی

فاما الذين آمنوا و عملوا الصلحت فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

واژه اجر (مزد و پاداش) دلالت می کند که مؤمنان نسبت به پاداش استحقاق دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 3

3- بهشت و نعمت های آن ، پاداش کسانی است که به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان آورده و اعمال صالح انجام دهند .

و بشر الذين ءامنوا .. أن لهم جنت تجري من تحت الأنهر

متعلق «آمنوا» به دلیل آیات قبل، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 12

12 - پاداش کار های نیک ، تضمین شده از سوی خداوند ، بدون کمترین کاستی

و ما تقدموا لأنفسكم من خير تجدوه عندالله

در برداشت فوق «تجدوه» - چنانچه بسیاری از مفسران گفته اند - به یافتن پاداش عمل تفسیر شده است. تعبیر کردن از «یافتن پاداش عمل» به «یافتن خود عمل» حاوی این نکته است که: پاداش اعمال نیک بدون کمترین کاستی، به انسانها اعطا می شود؛ به گونه ای که گویا همان عمل را می یابند.

ص: 223

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 3,5

3 - پاداش اخروی اعمال نیک ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع) اختصاص به خود ایشان دارد و دیگران از آن بهره ای نخواهند برد .

تلک أمه قد خلت لها ما کسبت

تقدیم «لها» بر «کسبت» گویای حصر است. بنابراین «لها ما کسبت»؛ یعنی، دستاورد آنان تنها از آن ایشان و به سود خودشان است.

5 - هر فرد و امتی از پاداش اعمال نیک خویش بهره مند خواهد شد .

لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 15

15 _ تضمین پاداش اعمال نیک انسان از سوی خداوند

و ما تفعلوا من خیر فانّ اللّٰه به علیم

علم خداوند به اعمال خیر (فانّ اللّٰه به علیم)، کنایه از پاداش الهی به نیکوکاران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 8

8 _ تقوایبندگان بهره مند از پاداش الهی ، در برابر اعمال نیکی که انجام می دهند .

و ما یفعلوا من خیر فلن یکفروه و اللّٰه علیم بالمتّین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 160 - 1

1 _ هر کار نیک دارای پاداش ده چندان است.

من جاء بالحسنه فله عشر أمثالها

«فلا یجزی . . .» دلیل بر این است که مراد از «عشر أمثالها» پاداش کار نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 18

18 - برخورداری مؤمنان از نعمت های الهی در بهشت ، نتیجه کردار نیک و مستمر آنان است .

و نودوا أن . . . بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 170 - 7

ص: 224

7_ انجام دهندگان اعمال صالح از پاداش های الهی بهره مند خواهند شد .

إِنَّا لَنُضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 10,13,24

10_ تحمل هر سختی (تشنگی ، رنج ، گرسنگی و تعرض و ضربه زدن به دشمن) در راه خدا ، عمل صالح و دارای اجر است .

ذلک بأنهم لا یصیبهم ... فی سبیل اللّٰه ... إلا کتب لهم به عمل صلح

13_ گام نهادن مؤمنان در هر میدان و زمینه ای که خشم کافران را به دنبال داشته باشد ، عمل صالح و دارای اجر است .

و لا یطؤون موطناً یغیظ الکفار .. إلا کتب لهم به عمل صلح

24_ کسب پیروزی در راه خدا ، همانند تحمل مشکلات ، عمل صالح و دارای اجر است .

ذلک بأنهم لا یصیبهم ... و لا ینالون من عدو نیلا إلا کتب لهم به عمل صلح إن اللّٰه

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از جمله «لا ینالون من عدو نیلا» می تواند دستیابی به پیروزی بر دشمن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 46 - 6,8

6- پاداش عمل صالح ، از طرف خداوند ، تضمین شده است .

و البقیة الصالحات خیر عند ربّک

8- پاداش خداوند به کردار نیک ، جلوه ای از ربوبیت او است .

و البقیة الصالحات خیر عند ربّک ثواباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 9

9- توبه کنندگانی که ایمان آورده و عمل صالح انجام دهند ، در قیامت پاداشی بدون کمترین نقص دریافت خواهند کرد .

من تاب و ءامن و عمل صلحاً فأولئک یدخلون الجنّة و لا یظلمون شیئاً

«ظلم»؛ یعنی، مقرر ساختن چیزی در غیر جایگاه و درجه مخصوص آن؛ چه به گونه ای کمتر و چه به شکلی برتر (مفردات راغب).
«لایظلمون» نیز به معنای «لاینقصون» می باشد و مراد این است که: از اجر و مزد عمل آنان به واسطه گذشته بد آنها، چیزی کاسته نشده و به آنان ظلمی روا نمی شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 11

11- ربوبیت خداوند ، مقتضی اعطای پاداش به اعمال صالح

والبقیات الصالحات خیر عند ربک ثواباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 6

ص: 225

6 - ایمان ، شرط ثمربخشی اعمال صالح و بهره بردن از جزای کامل آن در قیامت

و من يعمل . . . و هو مؤمن فلا يخاف ظمًا ولا هضمًا

نفی نقصان از پاداش عمل مؤمن در آخرت، اشاره به آن دارد که در صورت نبود ایمان، عمل صالح انجام شده، دچار کاستی و اضمحلال خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 38 - 1

1 - اعمال خوب مردمانی که همواره به یاد خدا هستند ، در پی دارنده پاداشی از نوع پاداش بهترین عمل ها از سوی خداوند

رجال . . . لیجزیهم الله أحسن ما عملوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 89 - 2

2 - نگه داشتن اعمال نیک تا صحنه قیامت و از دست ندادن آنها در نتیجه گناه ، شرط بهره‌وری انسان از ثمرات آن

من جاء بالحسنة فله خير منها

واژه «جاء» می تواند اشاره به این داشته باشد که اعمال نیک، در صورتی ثمربخش است که انسان بتواند تا پایان عمر آن را حفظ کرده و با گناهان خود موجبات حبط آن را فراهم نکند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 58 - 9

9 - پاداش انجام دهندگان عمل صالح ، بس ستایش برانگیز و نیکو است .

نعم أجر العـملین

«ال» در «العاملین» می تواند عهد بوده و اشاره به «الذین آمنوا و عملوا الصالحات» داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 3،2

2- اعمالِ صالحِ مؤمنان فراهم آورنده زمینه ، برای دریافت پاداش از خداوند ، در قیامت است .

فَلَا تُنْفَسِهِمْ يَمْهَدُونَ . لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

«لام» در «لیجزی» تعلیل برای «یمهدون» است.

3- همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری از پاداش و فضل الهی ، در آخرت است .

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 2

2- توأم بودن ایمان با اعمال صالح ، دارای ارزش و پاداش است .

ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ

ص: 226

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 31 - 4,7

4 - موقعیت افراد در برخورداری شان از پاداش مضاعف خداوند در مقابل عمل صالح شان نقش دارد .

و من یقنت منکنّ لله و رسوله و تعمل صـ لِحًا نُوتها أجرها مرتین

7 - اعطای پاداش مضاعف به همسران پیامبر در قبال عمل صالح شان ، نمودی از رحمت خداوند است .

و من یقنت منکنّ . . . نُوتها . . . و أعتدنا لها رزقًا کریمًا

این که خداوند، به هنگام هشدار به همسران پیامبر در آیه پیش، برای عذاب، عذاب کننده ای را نیاورده و تنها فرمود: «بر خداوند، چنین امری آسان است» و در این آیه، با فعل های «نُوتها» و «أعتدنا» دخالت مستقیم خود را بیان کرده، می توان نکته بالا را به دست آورد لازم به ذکر است که التفات از غیبت (یضاعف لها العذاب و کان ذلک علی اللّٰه یسیراً) به خطاب («نُوتها» و «أعتدنا») می تواند مؤید نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 11 - 9

9 - بشارت خداوند به داوود (ع) و قومش ، مبنی بر اعطای پاداش عمل صالح به آنان

اعملوا صـ لِحًا إتی بما تعملون بصیر

یادآوری آگاه بودن خدا از عمل داوود(ع) و قومش، پس از سفارش آنان به انجام عمل صالح، می تواند به منظور این حقیقت باشد که عمل صالح آنان نادیده گرفته نشده و پاداش خواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 3

3 - عبادت و انجام اعمال صالح به منظور دریافت اجر و پاداش از خداوند ، صحیح و مقبول درگاه الهی بوده و با الهی بودن آنها منافات ندارد .

یتلون کتـ ب اللّٰه و أقاموا الصلوه و أنفقوا . . . لیوقّیهم أجورهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 72 - 1

1 - بهشت با نعمت های فراوان و پایان ناپذیر آن ، پاداش عملکرد پرهیزگاران

و تلك الجنة التي أورثتموها بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 14 - 4

4- بهشت جاودان ، پاداش اعمال نیک و مستمر موحدان

أولئك أصحاب الجنة . . جزاء بما كانوا يعملون

ص: 227

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 28 - 9

9- ثمربخشی اعمال نیک ، منوط به حفظ آن تا پایان عمر و نابود نکردن آن باگناه و نفاق

ذلک بأنهم اتبعوا ما أسخط الله و کرهوا رضونه فأحبط أعم لهم

«فأحبط أعمالهم»، در حقیقت پاسخ به این سؤال مقدر است که: مرتدان و اهل نفاق، گرچه سرانجام به انحراف گراییدند؛ اما در آغاز، اعمال نیک نیز داشته اند و با وجود آن اعمال، چرا عذاب شوند؟ آیه شریفه پاسخ می دهد که نفس انجام نیکی ها، کافی نیست؛ بلکه باید آن را از حبط و سقوط مصون داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 19 - 5

5 - بهرهوری متقین از نعمت های گوارای بهشت ، پاداش عملکرد نیک و مداوم خود آنان

کلوا و اشربوا هنیءا بما کنتم تعملون

تعبیر «کنتم تعملون»، ماضی استمراری و دلالت بر مداومت پارسایان بر اعمال نیک دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 24 - 2

2 - برخورداری پیشتازان (سابقون) ، از مقام قرب الهی در جهان آخرت و دستیابی آنان به بهشت سرشار از نعمت ، پاداش الهی به آنان در قبال اعمال صالح شان

و السـبقون السـبقون . أولـئک المقربون . فی جنـت النعیم ... جزاء بما کانوا یعم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 6

6 - خداوند ، برای مؤمنانی که عمل صالح دارند ، پاداش بزرگی قرار داده است .

لهم أجر

نکره آوردن «أجر»، بیانگر عظمت آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 13

13 - رضایت خداوند، از مؤمنانِ صالح و رضایت آنان از او، پاداش ایمان و عمل نیک ایشان است .

جزاؤهم... رضی اللّٰه عنهم و رضوا عنه

242- پاداش عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 228

6 - خداوند ، در قبال هر یک از اعمال مؤمنان ، بهترین پاداش را می دهد .

والذین ءامنوا .. و لنجزینهم أحسن الذی کانوا یعملون

«أحسن» جانشین «مفعول مطلق محذوف» است. تقدیر آیه، چنین است: «و لنجزینهم جزاءً أحسن الذی...» (ما، پاداش آنان را، بهترین جزایشان، قرار خواهیم داد).

243- پاداش مضاعف عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 33,34,36

33 - انسان ها ، تمامی کار های خیر خود را در پیشگاه خداوند ، بهتر از آنچه انجام داده اند ، می بینند و بیشتر از پاداشی که انتظارش را داشته و شایسته آن بوده اند ، دریافت می کنند .

و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند الله هو خیراً و أعظم أجراً

34 - انجام هر کار خیری در حیات خویش ، دارای برتری و پاداشی افزون تر از انجام آن پس از مرگ به وسیله وارثان و یا از طریق وصیت است .

و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند الله هو خیراً و أعظم أجراً

برخی از مفسران بر آنند که به قرینه «ما تقدّموا..»، جمله ای مانند «من الذی تأخرونه إلى الوصیه عند الموت» در تقدیر است.

36 - پاداش کار های خیر از سوی خداوند ، افزون تر از استحقاق و بر پایه تفضل و لطف او است .

تجدوه عند الله هو خیراً و أعظم أجراً

مطلب یاد شده، از مقرر شدن پاداش بهتر و افزون تر، استفاده می شود.

244- پاداش مضاعف عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 84 - 5

5 - هر عمل نیک در جهان آخرت ، دارای پاداش افزون و هر عمل بد دارای کیفر متناسب با آن خواهد بود .

من جاء بالحسنة . . . و من جاء بالسيئة

«ال» در «الحسنة» و «السيئة» برای جنس و مفید استغراق است. بنابراین «من جاء بالحسنة»; یعنی، «هر کس هر عمل نیک بیاورد» و «من جاء بالسيئة»; یعنی، هر کس هر عمل بد بیاورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 23

23 - پاداش مضاعف خداوند به اعمال نیک مؤمنان، جلوه ای از غفران و سپاسگزاری او است .

ص: 229

و من یقترف . . . إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

245- پاداش وصیت به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 34

34 - انجام هر کار خیری در حیات خویش ، دارای برتری و پاداشی افزون تر از انجام آن پس از مرگ به وسیله وارثان و یا از طریق وصیت است .

و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند اللّٰه هو خیرًا و أعظم أجرًا

برخی از مفسران بر آنند که به قرینه «ما تقدّموا. . .»، جمله ای مانند «من الذی تأخّرونه إلى الوصیه عند الموت» در تقدیر است.

246- پرسش از عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 42 - 9

9- وادار ساختن مردم به تحقیق و تفکر با طرح پرسش ، در باره عقیده ها و عملکرد های شان ، روشی نیکو در تربیت و تبلیغ

لیمّ تعبد ما لایسمع و لایبصر

247- پوچی عمل صالح کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 1 - 5

5_ اعمال به ظاهر نیک کافران دین ستیز ، محکوم به پوچی و بطلان در آخرت *

الذین کفروا و صدّوا عن سبیل اللّٰه أضلّ أعمّ لهم

«أضلّ» ممکن است مربوط به جهان آخرت باشد و مراد از «أعمالهم»، کردار به ظاهر نیک کافران در حیات دنیا باشد که در آخرت حبط خواهد شد.

248- پوچی عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 104 - 7,9

7- كافران ، فریفته و مغرور اعمال و ساخته های پوچ و بی فرجام خویش اند .

ص: 230

و هم يحسبون أنهم يحسنون صنعا

«صنع» به معنای مصدری و به معنای «مصنوع» آمده است و در آیه، هر دو محتمل است. مفاد «يحسنون صنعا» این است که آنان _ به پندار خود _ کردار خود را، خوب به سامان می رسانند.

9- انجام تلاش های بی فرجام و دل خوش بودن به آنها، نشانی از زیانکاری عمیق کافران است .

الأخسرین أعمـلاً . الذین ضلّ سعیرهم فی الحیوه الدنیا و هم یحسبون أنهم یحسنون صنع

جمله حالیه «و هم یحسبون ..» بیانِ علت «أخسرین» بودن کافران است؛ زیرا، این گمان که انسان، آنچه را انجام داده، از نوع بهترین ها است، سبب می شود که هرگز به فکر جبران خسارت خویش برنیاید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 12، 13

12 - کافران ، به هنگام اطلاع از پوچی اعمالشان در قیامت ، به حقانیت خداوند پی خواهند برد .

و الذین کفروا أعمـلاً لهم کسراب بقیعه یحسبه الظمأن ماء حتی إذا جاءه لم یجده شیئاً و

13 - قیامت ، روز ظهور و بروز حقایقی همانند حقانیت خداوند و پوچی اعمال کافران

و الذین کفروا أعمـلاً لهم کسراب بقیعه .. حتی إذا جاءه لم یجده شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 40 - 2

2 - زندگی (رفتار و اعمال) کافران ، دارای فرجامی پوچ و در هاله ای از سردرگمی

و الذین کفروا أعمـلاً لهم .. أو کظلمت فی بحر لَجّی یغشیه موج من فوقه موج من فوقه

249- پیشگامان در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 61 - 4

4 - موحدانِ بیمناک از پروردگار و روز قیامت ، پیشتاز در انجام کار های نیک

و هم لها سبقون

«لها» متعلق به «سابقون» است که مفعول آن محذوف می باشد. پس تقدیر آن چنین می شود: «و هم سابقون غیرهم لها». «سبق» به معنای پیشی گرفتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 10 - 2

2 - کسانی که در دنیا در انجام امور خیر از دیگران سبقت می گیرند ، در آخرت نیز پیش از دیگران مشمول رحمت ، پاداش و غفران الهی خواهند بود .

والسابقون السابقون

ص: 231

برخی از مفسران بر آنند که مراد از سبقت در «السابقون» اول، سبقت در انجام امور خیر در دنیا و مراد از سبقت در «السابقون» دوم، پیشی گرفتن از دیگران در آخرت در دریافت رحمت و پاداش الهی است.

250- پیشگامان در عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 20

20_ عن ابی عبداللہ (ع) [فی قوله تعالی :] « و السّابقون الأوّلون من المهاجرین و الانصار و الذین اتّبعوهم باحسان . . . » : فبدء بالمهاجرین الأوّلین علی درجه سبقهم ثم ثنی بالانصار ثم ثلث بالتابعین لهم باحسان فوضع کل قوم علی قدر درجاتهم و منازلهم عنده . . .

از امام صادق (ع) درباره سخن خدای تعالی: «پیشگامان نخستین از مهاجرین و انصار و کسانی که با نیکوکاری از آنان پیروی کردند . . .» روایت شده که فرمود: پس خدای عز و جل مهاجران نخستین را بر اساس سابقه ایمانی آنان، در آغاز ذکر فرمود؛ سپس انصار را در رتبه دوم و تابعین به احسان را در رتبه سوم یاد نمود. بدین ترتیب هر گروه را بر مبنای درجه و منزلتی که نزد او داشتند [در کلام خود] جای داد.

251- پیشگامان عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 32 - 35 - 9

9- پیشتازان در انجام خیرات، مهم ترین صفت مسلمانان پیرو قرآن و انسان های قرآنی

و منهم سابق بالخیرت

برداشت یاد شده به این خاطر است که پیشتازان در تمسک به قرآن و حافظان ارث الهی، در این آیه به عنوان پیشتازان در خیرات معرفی شده اند.

252- پیشگامی در عمل به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 32 - 35 - 12

12 - اذن خداوند، شرط رسیدن به مقام پیشتازی در دین داری، زندگی قرآنی و انجام کار های خیر

و منهم سابق بالخيرت باذن الله

ص: 232

253- پیشگامی در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 61 - 2،5

2 - شتاب ورزی در انجام کار های نیک نشانه مؤمنان راستین

أولئك يسرعون في الخیر

5 - شتاب در انجام کار های نیک و پیشتازی در میدان ارزش ها ، خصلت هایی ارجمند و مورد توصیه و ستایش خداوند

أولئك يسرعون في الخیر و هم لها سرفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 14

14 - توفیق پیشتازی در انجام کار های خیر ، فضل بزرگ الهی است .

و منهم مقتصد و منهم سابق بالخیرت یاذن الله ذلك هو الفضل الكبير

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که «ذلک» اشاره به «سبق» در «سابق بالخیرات» باشد.

254- تأخیر در ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 79 - 3

3- ثبت گناهان در نامه اعمال ، فوری نیست و با انجام آن با تأخیر صورت می گیرد .

سنکتب ما یقول

حرف «سین» برای استقبال است و دلالت دارد که ثبت گفتاری که از شخص صادر می شود، با اندکی فرصت انجام می گیرد. دلیل این تأخیر ممکن است احتمال توبه از گناه باشد.

255- تباهی عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- كار و تلاش كافران ، هر چند گوناگون و داراي ظاهري زيبا و فريننده باشد ، تباه گشته و در قيامت ، براي آنان سودي نخواهد داشت .

الذين ضلّ سعيهم في الحيوه الدنيا و هم يحسبون انهم يحسنون صنعاً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6- حبط أعمال کافران ، همان ضایع شدن سعی و تلاش دنیوی آنان است .

الذین ضلّ سعيهم في الحيوه الدنيا .. فحبطت اعم لهم

256- تجسم اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 17

17- حضور نفس اعمال انسان در قیامت ، پشتوانه اجرای عدالت و نفی کمترین ظلم از ساحت خداوند است .

و وجدوا ما عملوا حاضرًا و لا یظلم ربك احدثًا

بیان حضور اعمال و تجسم آن، علاوه بر ثبت و ضبط در نامه اعمال، جمله‌گی تأکیدی بر دقیق بودن احکام صادره بر قیامت و عادلانه بودن عقوبت های است و گویای این است که اسناد و مدارک کافی و غیر قابل انکاری در قیامت عرضه خواهد شد.

257- تجسم اخروی عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 8 - 4

4 - تجسم و قابل رؤیت شدن تمام اعمال ناشایست انسان - حتی سبکوزن ترین آنها - در آخرت

و من یعمل مثقال ذره شرًا یره

258- تجسم عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 20

20 - تجسم اعمال آدمی در رستاخیز *

و ما تنفقوا من خیر یوفّ الیکم

بازگشت ضمیر در «یوفّ» به «و ما تنفقوا»، ظاهراً بیانگر این معناست که همان چیز انفاق شده در قیامت به طور کامل به انفاق کننده پرداخت می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 25 - 10

10 - حضور و نمود اعمال دنیوی انسان در قیامت

و وقت کل نفس ما کسبت

ص: 234

زیرا «وَقِيَّت» به «ما کسبت» نسبت داده شده؛ نه به نتیجه آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 161 - 7، 15

7_ تجسم رفتار ناپسند خیانتکاران در روز رستاخیز

و من يغلل يأت بما غلّ يوم القيمه

برخی برآنند که مراد از «ما غلّ»، آن مالی که در دنیا مورد خیانت واقع شده، نیست؛ بلکه گناه خیانتکاری در قیامت تجسّم می یابد و خیانتکار همراه آن گناه مجسّم در صحنه قیامت حاضر می شود.

15_ هر کس در چیزی خیانت کند، در قیامت آنرا در جهنّم دیده و باید در آتش جهنّم رفته و آن را بیرون آورد.

و من يغلل يأت بما غلّ يوم القيمه

امام باقر (ع) درباره آیه فوق فرمود: ... و من غلّ شيئاً راه يوم القيمه في النار ثم يكلف ان يدخل اليه فيخرجه من النار.

تفسیر قمی، ج 1، ص 122؛ نورالثقلین، ج 1، ص 406، ح 417.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 12، 13، 29

12_ دارایی های بخیلان در قیامت، به صورت طوقی به گردنشان آویخته خواهد شد.

سيطوقون ما بخلوا به يوم القيمه

13_ آویخته شدن دارایی های بخیلان در قیامت بر گردن آنان، تبلور شرّ و زیان بخلورزی ایشان

بل هو شرّ لهم سيطوقون ما بخلوا به يوم القيمه

جمله «سيطوقون ما بخلوا ..»، تفسیر کلمه «شرّ» است: یعنی به دوش کشی تمام داراییها در قیامت شرّی است که دامنگیر بخیلان خواهد شد. برداشت فوق بر این اساس است که معنای ظاهری «سيطوقون ...» مراد باشد.

29_ آویخته شدن اموال مانعان زکات به گردنشان در قیامت، به صورت اژدهایی از آتش

از امام صادق (ع) درباره «سیطوقون ما بخلوا به ..» سؤال شد، آن حضرت فرمود: ما من احد يمنع من زكاه ماله شيئاً الا جعل الله عزوجل ذلك يوم القيومه ثعباناً من نار مطوقاً في عنقه.

کافی، ج 3، ص 502، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 414، ح 449 و 452.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 6، 5

5_ طلاها و نقره های گداخته شده در آتش دوزخ، تجسمی از گنجینه شدن آنها در دنیا توسط کنزاندوزان

الذین یکنزون الذهب و الفضة .. یوم یحمی علیها ... هذا ما کنزتم لأنفسکم

6_ عذاب های اخروی، تجسم اعمال انسان در دنیا

هذا ما کنزتم لأنفسکم فذوقوا ما کنتم تکنزون

ص: 235

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 15 - 6

6_ نتیجه و ثمره اعمال ، صورت و پرتوی از همان اعمال است .

نوفّ إليهم أعم لهم

گفتن کلمه «اعمال» و اراده کردن نتیجه و ثمره آن ، گویای این نکته است که: نتیجه عمل بازتاب آن و به گونه ای ، خود همان عمل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 5

5_ خداوند ، کفر و ایمان و اعمال نیک و بد انسان ها را به صورت پاداش و کیفر متبلور خواهد ساخت .

و إنّ كلّاً لما ليوفيتهم ربك أعم لهم

گفتن «اعمال» و اراده کردن پاداش و کیفر آنها ، گویای این نکته است که: پاداش و کیفر ، بازتاب اعمال و تبلور یافته آن است؛ به گونه ای که گویا پاداش و کیفر اعمال ، همان اعمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 51 - 7

7- کیفر دادن خداوند در قیامت ، عینیت یافتن رفتار خود آدمی و آینه تمام نمای آن است .

ليجزي الله كلّ نفس ما كسبت

آمدن جمله «ما کسبت» به جای «بما کسبت» (در مقابل کسب و تلاش)، می تواند مشعر به این حقیقت باشد که میان کیفرهای الهی و رفتار آدمی وحدت کامل وجود داد و بلکه می توان گفت که عین یکدیگرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 111 - 11

11- تجسم عمل ، در قیامت *

یوم . . . توفی كلّ نفس ما عملت

از اینکه «دریافت» به خود عمل نسبت داده شده نه به پاداش و کیفر آن، می تواند بیانگر برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 101 - 4

4 - عقوبت های اخروی ، تجسم اعمال دنیایی است .

فإِنَّ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وِزْرًا . خـ لَدِينِ فِيهِ ... حَمَلًا

خلود گنه کاران در وزر و گناه، بیانگر آن است که عقوبت ها و گرفتاری های قیامت، تجسم همان اعمال دنیایی است؛ چرا که آنان در گناه خویش مخلدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 236

7- اعمال آدمیان - حتی خردترین آنها - در روز قیامت ، حضور و بروز پیدا خواهند کرد .

وإن كان مثقال حبه من خردل أتينا بها

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که از عبارت «أتينا بها» معنای ظاهری آن اراده شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 90 - 9

9 - قیامت ، روز تجسم اعمال آدمیان

هل تجزون إلا ما كنتم تعملون

از این که نفس عمل آدمی به عنوان جزا معرفی شده، مطلب بالا قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 41 - 6

6 - آتش دوزخ و نعمت های بهشت ، تجسم عینی اعمال آدمیان است .

و جعلنهم أئمة يدعون إلى النار

آنچه مسلم است این که پیشوایان کفر، مردم را به اعمال بد و ناشایست - که اسباب ورود انسان به آتش است - فرا می خوانند؛ نه به خود آتش. بنابراین تعبیر «یدعون إلى النار» به جای «یدعون إلى الضلال» می تواند اشاره به این باشد که اعمال بد در واقع خود آتش دوزخ است که در آخرت صورت حقیقت آن آشکار خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 84 - 6

6 - تبدیل شدن اعمال ناپسند بدکاران به صورت کیفر در جهان آخرت

فلايجزى الذين عملوا السيئات إلا ما كانوا يعملون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که اعمال بدکاران در این آیه به عنوان جزا مطرح شده است؛ نه «مجزی به»؛ یعنی، چیزی که در مقابل آن جزا داده شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 15 - 19

19 - در پیش گاه خداوند ، اعمال انسان ها ، برای شان نشان داده می شود .

ثُمَّ إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 54 - 5

5 - تجسم اعمال آدمیان ، به صورت کیفر و پاداش در آخرت

فَالْيَوْمَ لَا تَظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تَجْزُونَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ

ص: 237

آمدن تعبیر «لا تجزون إلا ما» به جای «لا تجزون إلا بما كنتم تعملون» (با ذکر «باء» مقابله)، می تواند بیانگر این حقیقت باشد که خود اعمال آدمی در روز رستاخیز، به صورت کیفر و پاداش به او برگردانده خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 39 - 1

1 - عذاب دردناک مشرکان و کافران مستکبر در دوزخ، تجسم اعمال خود آنان و متناسب با رفتار ایشان است .

لذائقوا العذاب الأليم . و ما تجزون إلا ما كنتم تعملون

آیه شریفه، در واقع پاسخ سؤالی است که از آیه قبل برمی آید و آن این که: چرا عذاب مشرکان مستکبر، عذابی دردناک است و آیا این عذاب عادلانه است؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 3, 2

2 - عذاب سخت و فوق تصور ستمگران در قیامت، بازتاب کردار و رفتار خود آنان است .

و بدا لهم سيئات ما كسبوا

آمدن ماده «كسب» به جای ماده «فعل»، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

3 - تمامی کردار و رفتار آدمیان در روز رستاخیز، در نظر آنان مجسم و ظاهر خواهد شد .

و بدا لهم سيئات ما كسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 5

5 - ظهور ارزش احسان، برای کافران و گنه کاران در قیامت

لو أن لي كره فأكون من المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 27 - 7

7 - مجازات و عقوبت کفرپیشگان ، بازتاب و تجسم عملکرد بد خود آنان است .

ولنجزيَنَّهُم أسوأ الذی كانوا يعملون

برداشت یاد شده بر این اساس است که «أسوء الذی..» خود جزا و کیفر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 50 - 18

18 - کشف حقیقت و باطن اعمال ، برای انسان در آخرت

فلننبئَنَّ الذین کفروا بما عملوا

بنابراین که «ما» در «ما عملوا» مای حقیقیه باشد _ با الغای خصوصیت از کافران _ استفاده می شود که انسان ها، از حقیقت اعمال خویش بی اطلاع اند و در روز قیامت برای آنان آشکار خواهد شد.

ص: 238

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 8

8 - تجسم اعمال انسان در قیامت

مما کسبوا و هو واقع بهم

بنابراین که مراد از «ما» عمل باشد و «هو» به آن باز گردد، برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 83 - 10

10 - قیامت ، روز انسان و محصول تلاش و عملکرد او است .

حتی یل قوا یومهم الذی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 44 - 3

3- « درخت زقوم » ، تجسم گناهان جرم پیشگان در قیامت *

إن شجرت الزقوم . طعام الأثیم

تعبیر «شجرت الزقوم» و ارتباط میان دو آیه، ممکن است کنایه از این باشد که این بذر گناه است که در آخرت «زقوم» می رویاند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 28 - 15

15 - کیفر و پاداش خداوند در قیامت ، چیزی جز حقیقت اعمال انسان در دنیا نیست . *

الیوم تجزون ما کنتم تعملون

از تعبیر «تجزون ما کنتم تعملون» می توان استفاده کرد که جزای خداوند در قیامت، همان اعمال خود انسان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 34 - 4

4 - تشابه کيفر اخروي با عملکرد دنيوي انسان

نسيكـم كما نسيتم

بنابراين كه «كما» براي تشبيه باشد، مطلب بالا استفاده مي شود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - احقاف - 46 - 19 - 12

12- تجسم اعمال نيك و بد ، در قيامت *

وليوفيهـم اعمـ لهم

ص: 239

دریافت کامل اعمال، اگر به معنای ظاهری آن حمل شود، مستلزم تجسم عمل خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 16 - 6

6 - آتش دوزخ، تجسم و عینیت اعمال ناروای خود کافران برای ایشان *

إِنَّمَا تَجْزُونَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

تعبیر «تجزون ما» _ به جای «تجزون بما» _ بیانگر این معنا است که خود عمل، جزا واقع می شود و این در صورتی است که عمل ناروا تجسم پیدا کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 40 - 4

4 - تجسم اعمال انسان، در قیامت

وَأَنْ سَعِيهٖ سَوْفَ يَرَى

با توجه به این که نائب فاعل در فعل «یُرى»، ضمیری است که به «سعی» بر می گردد، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 6 - 6

6 - تک تک اعمال انسان _ با وجود این که خود وی آنها را فراموش می کند _ در نزد خداوند محفوظ بوده و در قیامت به او ارائه خواهد شد .

فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا أَحْصِيهٖ اللَّهُ وَنَسُوهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 18 - 3، 2

2 - قیامت، روز حساب رسی و عرضه شدن نیات، انگیزه ها، افکار و رفتار انسان ها به محکمه عدل الهی

یومئذ تعرضون

3- قیامت، روز کشف حقایق و بروز و ظهور تمامی ابعاد وجودی انسان‌ها (نیات، انگیزه‌ها، افکار و رفتارها)

لاتخفی منکم خافیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 33

33 - انسان‌ها، تمامی کارهای خیر خود را در پیشگاه خداوند، بهتر از آنچه انجام داده‌اند، می‌بینند و بیشتر از پاداشی که انتظارش را داشته و شایسته آن بوده‌اند، دریافت می‌کنند.

و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند الله هو خیراً و أعظم أجراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 240

5- در قیامت، هر انسانی با کردار خویش، مواجه شده و سزای آن را خواهد دید. *

كِدْحًا فَمَلَّ قِيَه

ضمیر مفعولی در «فملاقیه» ممکن است به «کدحاً» برگردد؛ در این صورت احتمال می رود مراد ملاقات جزای عمل بوده و از باب مبالغه، به ملاقات خود عمل، تعبیر شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 6 - 6,8

6 - پاداش ها و کیفر های آخرت، چیزی جز کردار انسان نیست.

يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَلَهُمْ

8 - تجسم اعمال و قابل رؤیت شدن آنها در آخرت

لِيُرَوْا أَعْمَلَهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 4 - 10

10 - حالت انسان در آخرت، تجسمی از وضع او در دنیا است.

حَمَّالَةَ الْحَطَبِ

شان نزول آیه شریفه _ که از هیزم کشی و خار ریختن ام جمیل سر راه پیامبر (صلی الله علیه و آله) حکایت دارد _ بیانگر این است که آنچه در این آیه از حالت او در آخرت بیان شده، تجسم وضع دنیای او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 5 - 2

2 - عذاب آخرت، تجسمی از گناه در دنیا است.

فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّنْ مَّسَدٍ

آیه شریفه ترسیمی از آخرت همسر ابولهب ارائه می دهد؛ یعنی، او همان طور که در دنیا بوته های خار را برمی داشت و بند آن را به گردن می انداخت، تا به راه پیامبر (صلی الله علیه و آله) بیفشاند؛ در آخرت نیز بار گناه خود را برداشته و بند آن را به گردن خواهد انداخت.

259- تجسم عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 7 - 4

4 - تجسم و قابل رؤیت شدن تمام اعمال نیک انسان - حتی سبکوزن ترین آنها - در آخرت

خیراً یره

ص: 241

260- تجسم عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 10،11

10 - قیامت ، صحنه بروز و ظهور اعمال پسندیده ای است که آدمی در دنیا انجام داده است .

و ما تقدموا لأنفسكم من خير تجدوه عندالله

ضمیر مفعولی در «تجدوه» (می یابید آن را) به کلمه «خیر» بر می گردد و مقتضایش آن است که: آدمی با همان عمل نیکی که انجام داده، روبه رو خواهد شد؛ یعنی، اعمال نیک آدمی در قیامت، به گونه ای بروز و ظهور دارند.

11 - تجسم اعمال آدمی در قیامت

و ما تقدموا .. تجدوه عندالله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 8،11

8 - صحنه قیامت ، صحنه مشاهده اعمال دنیوی و دیدن نتایج آن است .

كذلك يريهم الله أعمالهم حسرت

فعل «یری» می تواند از رؤیت به معنای دیدن با چشم باشد. بر این مبنا معنای جمله «كذلك ...» چنین می شود: خداوند اعمال مشرکان (و یا نتایج اعمالشان) را به آنان نشان خواهد داد.

11 - اعمال ناروای آدمیان در قیامت ، به صورت حسرتی مجسم در پیش روی آنان قرار خواهد گرفت .

كذلك يريهم الله أعمالهم حسرت عليهم

برداشت فوق بر این اساس است که: «یری» از رؤیت قلبی باشد. در این صورت «حسرات» مفعول سوم برای «یری» خواهد بود و معنای جمله چنین می شود: خداوند اعمال مشرکان را به صورت حسرتهایی، بر آنان جلوه گر خواهد ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 49 - 13

13- أعمال انسان ها ، فانی نمی شود و در قیامت در برابر آنان حاضر و مجسم خواهد بود .

و وجدوا ما عملوا حاضرًا

ظاهر جمله «و وجدوا..» آن است که تأسیس باشد، نه تأکید؛ یعنی، مطلب جدیدی را غیر از آنچه که در جملات قبل گفته شد، بیان می کند و آن این که علاوه بر نوشته اعمال خود آن نیز در برابر آدمیان حاضر می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 100 - 4

4 - قیامت ، روز ظهور اعمال دنیوی انسان است .

من أعرض عنه فإنه يحمل يوم القيامة وزرًا

«وزر»، به معنای بار سنگین است و به گناه از آن جهت که بار سنگینی بر دوش گناه کار است، «وزر» اطلاق می گردد (مفردات

ص: 242

راغب). «حمل وزر» حاکی از آن است که در قیامت، گناه به صورت باری بر دوش گناهکار ظهور خواهد یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 9

9 - قیامت ، روز تجسم اعمال و ظهور دست مایه ها و تلاش های انسان

یوم ينظر المرء ما قدمته يداه

261- تجسم عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 9

9 - روزی اهل بهشت ، نتیجه و تجسم عقاید صحیح و اعمال صالحشان است .

كلما رزقوا منها من ثمره رزقاً قالوا هذا الذي رزقنا من قبل

برداشت فوق بر این اساس است که: مراد از «من قبل» دنیا باشد. بر این مبنا، جمله «هذا الذي...» دلالت می کند که روزیهای بهشت همان است که در دنیا به اهل ایمان داده شده بود. در توجیه این معنا (عینیت روزی بهشت با روزی دنیا) می توان گفت، مقصود آن است که: نعمتهای بهشت تجسم همان اعمال و عقاید اهل ایمان در دنیاست. روشن است که بر این مبنا، مراد از «الذی رزقنا» ایمان و عمل صالح است.

262- تجسم عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 33 - 2

2 - تجسم اعمال زشت کافران ، برای آنان در قیامت

و بدا لهم سيئات ما عملوا

اضافه «سيئات» به «ما عملوا» ممکن است اضافه بیانیه باشد. در آن صورت می توان گفت: آشکار گشتن اعمال به معنای تجسم آن است.

263- تحریم عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ خداوند کردارهای زشت و شنیع و رفتارهای نکوهیده و ستمگری را تحریم کرده است.

ص: 243

قل إنما حرم ربي الفواحش ما ظهر منها وما بطن والإثم والبغى بغير الحق

«فواحش» جمع فاحشه و به معنای کارهای شنیع (همانند زنا، لواط و ..) است و «إثم» به کردارهای نکوهیده (همانند میگساری و ...) گفته می شود. (برگرفته از مجمع البیان).

9_ تحریم کردارهای زشت و دیگر محرمات، ناشی از ربوبیت خداوند است.

إنما حرم ربي الفواحش ... ما لا تعلمون

264- تحسین عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 73 - 12

12_ ستودن کارهای خوب دیگران، عملی پسندیده است.

إنه حميد

265- تحسین عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 48 - 3

3_ نیکو پنداشتن اعمال ناهنجار، نشانی از نفوذ شیطان در افکار آدمی

وإذ زين لهم الشيطان أعمالهم

266- تحقق بهترین عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 7 - 4

4- تحقق یافتن بهترین عمل و برترین عامل، فلسفه آفرینش انسان و موهبت های پیرامون او است.

إنّا جعلنا .. لنبلوهم أيّهم أحسن عملاً

عبارت «لنبلوهم..» در تبیین علت و فلسفه آفرینش موهبت های زمین، به ایجاد زمینه برای تحقق یافتن دو شاخصه اشاره کرده است:

1_ بهترین عمل کننده از بین افراد انسان؛ 2_ بهترین عمل از بین عمل ها.

267- تحقق عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 244

8- برخی از امور، در عین ناپسند و منفور خداوند بودن، وجود خارجی پیدا می کنند.

كَلْ ذَلِكْ كَانِ سَيِّئَةً عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًُا

268- تحلیل زشتی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 137 - 4

4_ نقش جهانبینی در توجیه و تعیین زشتی و زیبایی عمل *

و كَذَلِكَ زَيْنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادَهُمْ شُرَكَاءَهُمْ

269- تحلیل زیبایی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 137 - 4

4_ نقش جهانبینی در توجیه و تعیین زشتی و زیبایی عمل *

و كَذَلِكَ زَيْنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادَهُمْ شُرَكَاءَهُمْ

270- نداوم ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 13 - 4

4 - تمام نشدن پرونده اعمال انسان ها پس از مرگ

يَنْبِئُوا الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ

برداشت یاد شده، براساس احتمال دوم در آیه شریفه است.

271- نداوم عمل مؤمنان صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12- مؤمنانِ راستين ، بر انجام أعمال صالح مداومت دارند .

المؤمنين الذين يعملون الصالحات

ص: 245

فعل مضارع «یعملون» و نیز جمع بودن «الصالحات» می تواند به مطلب بالا اشاره داشته باشد. لازم به ذکر است در برداشت یاد شده، «الذین» صفت توضیحی برای «المؤمنین» گرفته شده است.

272- تذکر حسابرسی اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 15 - 4

4- تبیین آیات الهی در طبیعت و تذکر به محاسبه اعمال در قیامت ، برای هدایت آدمیان است .

و جعلنا الیل والنهار آیتین .. اقرأ کتـبک ... من اهتدی فإنما یتهدی لنفسه

273- تذکر حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 15 - 17

17 - توجه دادن انسان به محاسبه اعمال اش در نزد خداوند ، زمینه ساز پابندی وی به توحید و پیروی کردن از انسان های خداجو است .

وإن جـهداک علی أن تشرک بی .. فلا تطعهما ... واتبع سبیل من أناب إلیّ ثمّ إلیّ

274- ترسی از رد عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 60 - 10

10 - « قال أبو عبد الله (ع) معناه [و الذین یؤتون ماء اتوا و قلوبهم وجله] خائفه أن لا یقبل منهم ... » ;

امام صادق(ع) فرمود: معنای آیه این است که می ترسند آنچه انجام داده اند، از آنان قبول نشود. «...». مجمع البیان، ج 7، ص 174.

275- ترسی از عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 49 - 3

3- در قیامت مجرمان ، هنگام مشاهده نامه عمل ، از کردار خود وحشت و دلهره پیدا می کنند .

276- ترک عجله در عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 46 - 5

5- تشویق قوم ثمود از سوی صالح (ع) به استغفار و آمرزش خواهی از خداوند ، به جای شتابورزی در بدی ها

يقوم لم تستعجلون بالسيئه... لولا تستغفرون الله

277- ترک عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 14 - 5

5_ هشدار خداوند به مؤمنان ، نسبت به عدم اجرای احکام ارث و قوانین الهی

تلك حدود الله... و من يعص الله ورسوله و يتعدّ حدوده يدخله ناراً

278- ترک عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 11

11_ کفر به خدا و قیامت و نداشتن عمل صالح ، موجب غلبه ترس و اندوه بر آدمی

من ءامن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 2

2- گریز از ایمان و عمل صالح ، ظلم است .

قال أمّا من ظلم

مراد از ظلم در این آیه _ به قرینه آیه بعد که مؤمنان دارای عمل صالح را در برابر ستم گران قرار داده است _ بی ایمانی و ترک کردار نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 4

4- مردم بی ایمان و فاقد عمل صالح ، در بینش ذوالقرنین ، مردمی ظالم بودند .

قال أمّا من ظلم . . . و أمّا من ءامن و عمل صـلِحًا فله جزاء الحسنی

ص: 247

مقابله بین دو گروه «من ظلم» و «من آمن» .. حکایت از آن دارد که ترک ایمان و عمل صالح ظلم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 7 - 4

4 - ایمان ، دارای حقیقت و مفهومی سازگار با ترک عمل صالح

ءامنوا و عملوا الصالحات

عطف، نشانه تغایر است و تفکیک ایمان از عمل صالح، بیانگر تفاوت مفهوم و حقیقت هر یک، با دیگری است.

279- ترک عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 151 - 28

28 _ تعالیم پنجگانه (اجتناب از شرک، احسان به والدین و ..) تعالیمی مطابق با عقل

ذلکم وصیکم به لعلکم تعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 14 - 6

6 _ مواظبت بر اعمال نیک و پرهیز از کار های ناروا ، توصیه خداوند به انسانها

ثم جعلنکم خلف .. لننظر کیف تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 5

5 - برای تصمیم به انجام دادن عمل خوب و یا ترک امری ناپسند ، خوب است که آن تصمیم ، به صورت عهدی با خداوند در میان گذاشته شود .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عاهدوا الله علیه فمنهم من قضی نحبه

تعبیر از تکلیفی که مؤمنان انجام دادند به «ما عاهدوا الله علیه» و نیز آوردن واژه «نحب» _ که به معنای «نذر» است _ دلالت می کند که

مؤمنان، برای انجام دادن تکلیف شان، آن را به صورت عهدی با خدا در میان گذاشتند و خداوند نیز از چنین کاری ستایش کرده است. این، نشان می دهد که انجام دادن تکلیف به صورت عهد بستن با خدا، امری سزاوار و شایسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 37 - 2

2- پرهیز از بدی ها و گناهان کبیره ، نمود و نشانه ایمان و اتکا به خداوند

لذین ءامنوا و علی ربهم یتوکلون . و الذین یجتنبون

ص: 248

280- ترویج عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 11 - 11

11 - پرورش انسان های نیک کردار و رواج کار های شایسته در جامعه ، فلسفه بهره مند شدن از امکانات مادی

و لقد آتینا داود مِّنَّا فضلاً... و أَلْنَا لَهُ الْحَدِيدَ . أَنْ أَعْمَلَ سَبْعَ تِجَارَاتٍ ... و اعْمَلُوا

توصیه خداوند به انجام عمل صالح _ پس اعطای نعمت ها و امکانات فراوان به داوود(ع) _ در واقع جهت دهنده رفتار ایشان و بازگوکننده هدف و فلسفه این عطاها و بهره مندی ها است.

281- تزئین عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 13

13 _ زیبا جلوه کردن کارها نشانه حقانیت و درستی آنها نیست.

فیسبوا الله عدوا بغير علم كذلك زينا لكل امة عملهم

جاهلاننه بودن اعمال مشرکان، در عین زیبا جلوه نمودن آن برای آنها، نشانگر آن است که جلوه های زیبا نشان حقانیت و درستی چیزی نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 122 - 10

10 _ زیبا پنداشتن اعمال و افکار از مهمترین عوامل انگیزش آدمی است.

كذلك زين للكفرين ما كانوا يعملون

282- تزئین عمل امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 11، 12

11_ زیبا جلوه کردن اعمال امتها در نظر آنان سنت خداوندی است.

كذلك زينا لكل أمة عملهم

جمله «زینا لكل أمة . . .»، که به صورت کلی و قانون بیان گردیده، نشان از سریان و جریان تزئین برای همه امتها دارد، و این نشانه سنت بودن آن در نظام آفرینش انسان است.

12_ هر جامعه و امتی عقاید و اعمال خود را، هر چند ناحق، زیبا می پندارد.

ص: 249

فیسوا الله عدوا بغير علم كذلك زينا لكل أمه عملهم

283- تزین عمل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 37 - 7,8

7- اعمال زشت فرعون در دیدگان خود او، زیبا و آراسته جلوه گر می نمود.

و كذلك زین لفرعون سوء عمله

8- ساختن بنای بلند و رصدخانه، به منظور اطلاع یافتن از خدای موسی (ع)، رفتار زشتی بود که فرعون آن را زیبا و آراسته می یافت.

ابن لی صرحًا... فأطلع إلى إله موسى... و كذلك زین لفرعون سوء عمله

284- تزین عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 48 - 5,7,2

2_ شیطان رفتار های ناشایست کافران مکه را در نظرشان زیبا جلوه داد.

وإذ زين لهم الشيطان أعمالهم

5_ لشکرکشی برای رویارویی با اهل ایمان، عملی پسندیده در نظر شیطان زده کفرپیشگان مکه

إذ زين لهم الشيطان أعمالهم

از مصادیق مورد نظر برای کلمه «أعمالهم»، به قرینه آیات قبل و فرازهای بعد، لشکرکشی کافران مکه برای حضور در جنگ بدر است.

7_ سرمستی، ریاکاری و بازداشتن مردم از راه خدا، رفتاری نیکو در نظر شیطان زده کافران عصر بعثت *

إذ زين لهم الشيطان أعمالهم

از مصادیق «أعمالهم» به قرینه آیه قبل، سرمستی و ریاکاری... است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 37 - 11,9

9_ زیبا جلوه کردن کردار های زشت کافران ، در نظر ایشان

زین لهم سوء أعمالهم

11_ « نسیء » ، (جابه جا کردن ماه های حلال و حرام) ، از اعمال زشت عرب های جاهلی و کاری پسندیده و زیبا در دیدگاه آنان

إنما النسیء زیاده فی الکفر . . . زین لهم سوء أعمالهم

ص: 250

285- تزئین عمل مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 137 - 9

9_ تعیین سهمی در اموال برای خداوند و سهمی برای شریکان موهوم او و تجویز مصرف سهم خداوند برای شریکان، کارهایی زیبا و شایسته از دیدگاه مشرکان عصر جاهلیت

و جعلوا لله مما ذرأ من الحرث .. کذلک زین لکثیر من المشرکین

اسم اشاره «کذلک» به آیه قبل اشارت دارد و مفاد «کاف» تشبیه در آن، بیان شباهت تزئین در این کار (قتل فرزند) با تزئین در آیه قبل (تعیین سهام و ..) است.

286- تزئین عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 43 - 6,8

6_ شیطان اعمال ناروا و ناپسند آدمی را زیبا جلوه می دهد.

وزین لهم الشیطن ما کانوا یعملون

8_ زیبا پنداشتن اعمال زشت، موجب هدایت ناپذیری و اجابت نکردن دعوت انبیا

فلولا إذ جاءهم بأسنا تضرعوا .. وزین لهم الشیطن ما کانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 12

12_ هر جامعه و امتی عقاید و اعمال خود را، هر چند ناحق، زیبا می پندارد.

فیسبوا الله عدوا بغير علم کذلک زینا لکل أمه عملهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 122 - 11

11_ کافران، از آن رو که در ظلمت و گمراهی هستند، کردار زشت خویش را زیبا می پندارند.

کمن مثله فی الظلمت . . . کذلک زین للکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 137 - 11، 10، 3، 2

2_ کشتن فرزند در نظر بسیاری از مشرکان عصر جاهلیت کاری زیبا و شایسته بوده است.

ص: 251

و كذلك زين لكثير من المشركين قتل أولدهم

3_ اعتقاد مشرکان به بتها و معبودهای پنداری، عامل زیبا جلوه نمودن فرزندکشی در نظر ایشان

و كذلك زين .. قتل أولدهم شرکاً و هم

10_ تزیین اعمال زشت، از ترفندهای گمراهگران برای به هلاکت افکندن مردم و به اشتباه انداختن آنها در دین

و كذلك زين .. ليردوهم و ليلبسوا عليهم دينهم

11_ شریکان موهوم خداوند با تزیین اعمال ناروا موجبات هلاکت و سردرگمی و اشتباه در دین را برای مشرکان فراهم می سازند.

و كذلك زين .. ليردوهم و ليلبسوا عليهم دينهم

«ردی» به معنای هلاکت و «لبس» به معنای اشتباه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 37 - 11، 9

9_ زیبا جلوه کردن کردار های زشت کافران، در نظر ایشان

زين لهم سوء أعمالهم

11_ «نسیء»، (جا به جا کردن ماه های حلال و حرام)، از اعمال زشت عرب های جاهلی و کاری پسندیده و زیبا در دیدگاه آنان

إنما النسيء زيادة في الكفر .. زين لهم سوء أعمالهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- يوسف - 12 - 83 - 7

7_ نفس آدمی بر آراستن کار های زشت و ناروا و واداشتن او به ارتکاب آنها تواناست .

قال بل سؤلت لكم أنفسكم أمراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 63 - 3، 4

3- شیطان، اعمال زشت امت های گذشته را در نظر آنان زیبا جلوه داد .

لقد أرسلنا إلى أمم من قبلك فزین لهم الشیطن أعم لهم

تزیین کردارها و نیز ذیل آیه «و لهم عذاب أليم» قرینه است بر اینکه مراد از «اعمال»، کردارهای ناروا و قبیح است.

4- تزیین اعمال ناروا، از راه های اغواگری شیطان

فزیّن لهم الشیطن أعم لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 96 - 11

11 - خوب و زیبانهایی کار های ناروا، از جمله ویژگی های نفس انسان

و کذلک سوّلت لی نفسی

ص: 252

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 38 - 11، 14، 9، 8

8 - شیطان ، اعمال نادرست قوم عاد و ثمود ، را برای آنان به صورت خوب جلوه می داد .

وَزَيِّنْ لَهُمُ الشَّيْطَانَ أَعْمَـلَهُمْ

قرینه حال، دلالت می کند بر این که مراد از «اعمال» کارهای ناروا و نادرست بوده است. چه این که کار خوب، نیاز به تزیین ندارد.

9 - از جمله راه های شیطان ، برای فریب مردمان آراستن کار های بد به شکلی زیبا است .

وَزَيِّنْ لَهُمُ الشَّيْطَانَ أَعْمَـلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ

11 - زیبا جلوه دادن بدکاری ها ، از جمله عوامل بازدارنده از راه خدا است .

وَزَيِّنْ لَهُمُ الشَّيْطَانَ أَعْمَـلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ

14 - قوم عاد و ثمود ، پس از انحراف و از دست دادن بصیرت ، مرتکب اعمال زشت می شدند . و آن را خوب می دانستند .

وَزَيِّنْ لَهُمُ الشَّيْطَانَ أَعْمَـلَهُمْ ... و كانوا مستبصرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 4، 1

1 - برخی از انسان ها ، رفتار زشت خود را زیبا می بینند .

أَفَمَنْ زَيَّنْ لَهُ سَوْءَ عَمَلِهِ فَرَّاهُ حَسَنًا

4 - خوب و زیبا جلوه دادن بدی ها و رفتار زشت در نظر مردم ، کاری شیطانی و دشمنی با آنان است .

و لا يغرنكم بالله الغرور . إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ ... أَفَمَنْ زَيَّنْ لَهُ سَوْءَ عَمَلِهِ فَرَّاهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 4

4 - ستمگران اعمال و رفتار های بد و زشت خود را در دنیا ، زیبا و خوب پنداشته و یا از بدی و زشتی آنها غافل اند .

و بدا لهم سيئات ما كسبوا

ظاهر شدن اعمال زشت ستمگران در نظر آنان، ممکن است به خاطر این باشد که آنها را خوب و زیبا می دانستند و یا از بدی و زشتی چنین رفتاری، کاملاً غافل بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 37 - 7

7 - اعمال زشت فرعون در دیدگان خود او، زیبا و آراسته جلوه گر می نمود .

و کذلک زین لفرعون سوء عمله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 25 - 5

5 - زیبا جلوه دادن اعمال زشت و باور های نادرست ، شیوه اغواگران و رهزنان ایمان مردم

ص: 253

فزیّنوا لهم ما بین ایدیهم و ما خلفهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 25 - 13

13- تزین ضد ارزش ها ، برای متمایل ساختن انسان ها به آن ، خصلتی شیطانی است .

الشیطن سؤل لهم و املی لهم

چنانچه «تسویل» به معنای زیبا نمایش دادن زشتی ها باشد.

287- تشبیه عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 7 - 2

2- کار های خیر ، هر چند به وزن مورچه ای ریز و یا ذرات معلق در هوا باشد ، باقی مانده ، در قیامت بر انسان عرضه خواهد شد .

فمن یعمل مثقال ذره خیرا یره

«مثقال»؛ یعنی، وسیله ای که با آن، وزن چیزی سنجیده شود (مفردات). «ذره» (مفرد «ذره») به معنای کوچک ترین نوع مورچه است (صحاح اللغة). برخی آن را یک صدم وزن «جو» دانسته و برخی گفته اند: مراد ذراتی است که در شعاع خورشید، مشاهده می شود. (لسان العرب)

288- تشبیه عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 11 - 1

1 - انجام دادن بعضی از کار های نیک ، دشوار و بسان افکندن خویش در یک راه کوهستانی و گردنه های صعب العبور است .

فلا اقتحم العقبه

«اقتحام»؛ یعنی، بین کاری سخت و هولناک قرار گرفتن (مفردات). زمانی که شخص بدون فحص و بررسی خود را در ماجرای بزرگ بیفکند، گفته می شود: «إِقْتَحَمَ» (نهایه ابن اثیر). راه دشواری که در کوه قرار دارد، «عقبه» نامیده می شود (مفردات) و نیز «عقبه» به مسیر صعب العبوری گفته می شود که از آن بر کوه بالا-روند (قاموس). این راه از آن جهت «عقبه» نامیده می شود که راه پیمایان، باید در آن پشت سر هم و به یک ستون حرکت کنند.

289- تشبیه عمل صالح کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 254

1- عمل نیک کافران به ربوبیت خداوند، چونان خاکستری است در معرض تندباد در روز طوفانی

مثل الذین کفروا برّهم أعم لهم کرماذ اشتدّت به الریح فی یوم عاصف

مراد از «اعمالهم» می تواند اعمال خیر و صالحی باشد که کافران انجام می دهند. چه اینکه روشن است عمل زشت و گناه هیچ کس، کافر و مسلمان، ثمری ندارد تا اینکه حبط گردد و یا به خاکستر در معرض باد تشبیه شود.

290- تشبیه عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 3، 1

1 - اعمال و رفتار کفرپیشگان، همانند سرابی است در کویر که تشنه به پندار آب به سراغ آن می رود و چیزی به دست نمی آورد.

و الذین کفروا أعم لهم کسراب بقیعه یحسبه الظمآن ماء حتّی إذا جاءه لم یجده شیئاً

3 - اعمال و رفتار کفرپیشگان، چون سراب فریبنده است.

و الذین کفروا أعم لهم کسراب بقیعه یحسبه الظمآن ماء حتّی إذا جاءه لم یجده شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 40 - 1

1 - اعمال کافران، به مثابه تاریکی شدید در دریای ژرفناک با امواجی متلاطم و پوشیده از ابر است که کمترین روزنه ای در آن نیست.

و الذین کفروا أعم لهم ... کظلمت فی بحر لّجّی یغشیه موج من فوقه موج من فوقه سحا

291- تشبیه عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 8 - 2

2 - کارهای ناروا، هر چند به وزن مورچه ریز و یا ذرات معلق در هوا باشد، باقی مانده، در قیامت بر انسان عرضه خواهد شد.

و من یعمل مثقال ذره شراً یره

292- تشخیص حسن عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 255

8- بعضی از افعال، دارای حسن و قبح ذاتی و کافران گرفتار انحراف در تشخیص آن *

زین له سوء عمله

در آیه شریفه میان بینش فرد کافر و ارزش واقعی اعمال، تفکیک شده است؛ یعنی، در متن واقع عمل او حقیقتاً بد است؛ ولی کافر آن را زیبا می بیند و این می نمایاند که واقعیت هر عمل، بدون داوری انسان ها، دارای ارزشی مستقل و اصیل است.

293- تشخیص عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 9

9 - توانایی انسان بر شناخت نیک و بد

و افعلو الخیر

در جمله یاد شده خداوند، مؤمنان را به انجام دادن کار نیک توصیه کرده؛ اما سخنی از این به میان نیاورده است که کدام عمل، نیک و کدام عمل، بد است و اصولاً معیار نیکی و بدی در اعمال چیست؟ این می تواند بدان جهت باشد که انسان خود مستقلاً می تواند حسن و قبح و نیکی و بدی را بشناسد.

294- تشخیص عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 9

9 - توانایی انسان بر شناخت نیک و بد

و افعلو الخیر

در جمله یاد شده خداوند، مؤمنان را به انجام دادن کار نیک توصیه کرده؛ اما سخنی از این به میان نیاورده است که کدام عمل، نیک و کدام عمل، بد است و اصولاً معیار نیکی و بدی در اعمال چیست؟ این می تواند بدان جهت باشد که انسان خود مستقلاً می تواند حسن و قبح و نیکی و بدی را بشناسد.

295- تشخیص قبح عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- بعضی از افعال ، دارای حسن و قبح ذاتی و کافران گرفتار انحراف در تشخیص آن *

زین له سوء عمله

ص: 256

در آیه شریفه میان بینش فرد کافر و ارزش واقعی اعمال، تفکیک شده است؛ یعنی، در متن واقع عمل او حقیقتاً بد است؛ ولی کافر آن را زیبا می بیند و این می نمایاند که واقعیت هر عمل، بدون داوری انسان ها، دارای ارزشی مستقل و اصیل است.

296- تشخیص نامه عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 19 - 1

1 - ابزار شناخت دیوان نامه های عمل نیکوکاران ، در دسترس همگان نیست .

و ما أدریک ما علیون

297- تشخیص نامه عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 8 - 1

1 - ابزار شناخت دیوان نامه های اعمال بد ، در دسترس همگان نیست .

و ما أدریک ما سجّین

298- تشویق به ترک عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 12

12 - مؤمن آل فرعون ، مردم را به دل نبستن به دنیا ، آخرت خواهی ، ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح توأم با ایمان ، ترغیب می کرد .

ی قوم ائّما هذّه الحیوه الدنیا مت ع . . . من عمل سیئه . . . و من عمل صـلحاً . . . یر

گفته های مؤمن آل فرعون با مردم و فرعونیان، در مقام دعوت و تبلیغ بود؛ چنان که آیه بعد (مالی أدعوکم إلى النجاه . . .) تأییدکننده همین مطلب است.

299- تشویق به عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ وعده پاداش و تضمین آن ، از روش های قرآن برای ترغیب مردم به ایمان و عمل

ص: 257

ان الله لا يضيع اجر المؤمنين

300- تشويق به عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 89 - 7

7- پایبند ساختن بشر به نیکی ها و ارزش ها ، عصاره پیام وحی و دعوت قرآن

من جاء بالحسنة فله خير منها

از این که خداوند به جای هر عمل خاصی، عنوان «الحسنة» را برگزیده و آن را ملاک اصلی رستگاری انسان معرفی کرده است، استفاده می شود که همه تکالیف و رهنمودهای دین، در حقیقتی به نام «حسنة» خلاصه می شود و وحی الهی با تشويق و رهنمود به نیکی ها، درصدد پایبند ساختن انسان به آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 4 - 17

17 - تشويق انسان ها ، به انجام کار های شایسته و نوید پاداش به آنان از سوی خداوند

والله بما تعملون بصير

301- تشويق به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 8

8_ لزوم بهره گیری از ابزار های تشويق (پاداش و . . .) در گرایش دادن انسان ها به اطاعت خدا و هر کار نیک

إن الله اشترى . . . بأن لهم الجنة

اینکه خداوند مؤمنان را با نوید بهشت، به جهاد تشويق کرده است، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 8

8- بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به کار های خیر و انفاق در راه خداوند

و أقرضوا الله . . . یض_ عف لهم و لهم أجر کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 35,38

35 - توصیه و ترغیب خداوند به انجام دادن کار های خیر ، پیش از فرارسیدن مرگ

ص: 258

و ما تقدّموا لأنفسكم من خير تجدوه عند الله هو خيراً و أعظم أجراً

38 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به انفاق در راه خدا و انجام دادن کار های خیر

و ءاتوا الزكوه . . . و ما تقدّموا لأنفسكم من خير تجدوه عند الله هو خيراً و أعظم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که خداوند، با یادآوری پاداش بزرگ و فراوان، ایجاد انگیزه نموده و از خصلت نفع طلبی انسان ها بهره جسته است.

302- تشویق به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 18

18 _ بهره گیری قرآن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، در تشویق آنان به اعمال نیک

و ما تنفقوا من خير فلا نفسمكم . . . و ما تنفقوا من خير يوف اليكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 5

5 _ نقش وعده پاداش و تضمین آن در ترغیب به عمل

لهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 9

9 _ انتظار ستایش و تشویق در برابر انجام اعمال نیک ، ناپسند نیست . *

لا تحسبنّ الذين . . . و يحبون ان يحمدا بما لم يفعلوا

با توجه به مفهوم جمله «يحبون . . .» (در برابر آنچه انجام نداده اند، خواهان ستایش هستند)، می توان به دست آورد که در صورت انجام کار نیک، توقع ستایش و تشویق ناپسند نباشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

25_ اعتقاد به آگاهی خداوند از اعمال خیر ، مشوق انسان به انجام آن نیکیهها

و ما تفعلوا من خیر فإنّ الله کان به علیماً

جمله «و ما تفعلوا ..» به منظور ترغیب به اعمال خیر بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 3,6

ص: 259

3_ ترغیب انسان ها از سوی خداوند به ایمان و عمل صالح

وعد الله الذين آمنوا وعملوا الصلحت

6_ نوید به پاداش نیک ، از روش های قرآن برای تربیت انسان ها و ترغیب آنان به اعمال صالح

وعد الله .. اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 3

3- حاکمیت ذوالقرنین ، در جهت ترویج ایمان و عمل صالح بود .

قال .. و أمّا من آمن وعمل صالحاً فله جزاء الحسنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 9

9 - خداوند ، انسان ها را به روی آوردن به انجام دادن عمل شایسته ، جهت نیل به سعادت اخروی تشویق کرده است .

فلا تعلم نفس ما أخفی لهم .. جزاء بما كانوا يعملون

اعلام مخفی بودن پاداش مؤمنان و وصف ناپذیر بودنش برانگیزاننده انسان ها، جهت دستیابی به آن پاداش است و یادآوری جزای عمل، مزید بر تشویق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 12

12 - مؤمن آل فرعون ، مردم را به دل نبستن به دنیا ، آخرت خواهی ، ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح توأم با ایمان ، ترغیب می کرد .

ی قوم إنّما هـ ذه الحیوه الدنيا متع .. من عمل سیئه ... و من عمل صالحاً لِحاً ... یر

گفته های مؤمن آل فرعون با مردم و فرعونیان، در مقام دعوت و تبلیغ بود؛ چنان که آیه بعد (مالی أَدْعُوكُمْ إِلَى النِّجَاهِ ..) تأییدکننده همین مطلب است.

303- تصمیم عمل به عهد خدا

5- عزم و تصمیم جدی برای عمل به توصیه های خداوند ، خصلتی ارزشمند است .

و لقد عهدنا إلى آدم .. فَنَسِيَ و لم نجد له عزمًا

تعبیر «نیافتیم» به جای «نبود»، گویای آن است که در این موارد، وجود عزم، مطلوب و مورد انتظار است.

304- تضمین پاداش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 6

6- تضمین پاداش عمل صالح ، از جانب خداوند

والبقیات الصالحات خیر عند ربک ثواباً

305- تعاون در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 46 - 4

4- مردم ، موظف اند همدیگر را در انجام هر کار خالصانه ، یاری دهند .

أن تقوموا لله مثنی و فردی

احتمال دارد «مثنی» اشاره به این نکته باشد که مردم دو نفری به همدیگر کمک کنند.

306- تعجیل در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 20 - 10

10 - شتاب در کار خیر و در دفاع از دین و مبلغان دینی ، کاری است شایسته و بایسته .

و جاء من أقصا المدینة رجل یسعی قال ی قوم اتبعوا المرسلین

307- تفاوت عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 4 - 2، 1

1 - انسان ها ، در شیوه کار و تلاش و نتیجه آن ، با یکدیگر متفاوت اند .

إن سعیکم لشتی

«شْتی» (جمع «شیت») به معنای متفرق‌ها است. «سعی» گرچه مفرد است؛ ولی به قرینه اضافه شدن به «کم»، در معنای جمع است. این آیه گرچه جواب قسم‌های پیش است؛ ولی جواب تفصیلی قسم، مطالبی است که در آیات بعد آمده است. مراد از تفاوت تلاش‌ها_ به قرینه آیات بعد_ تفاوت شیوه‌ها و پی‌آمدهای عمل است.

2- خداوند، در تأکید بر گوناگون بودن تلاش‌های انسان‌ها و شیوه‌ها و آثار آن، به شب و روز و به ذات خویش، سوگند یاد کرده است.

ص: 261

و الیل . . . إن سعیکم لشتی

308- تقدیر عمل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 19 - 6

6- توانمندی های انسان و ویژگی های جسمی ، اخلاقی و رفتاری او ، دارای میزانی تعیین شده از سوی خداوند

فقدّره

حدّ نهایی و اندازه هر چیزی را «قدر» آن می گویند (مقایس اللغه). بنابراین، تقدیر؛ یعنی، اندازه و مقدار چیزی را مشخص ساختن.

309- تقوا در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 27 - 27

27_ رفتار آدمی هنگامی که همراه با تقوا و پارسایی باشد ، موجب قرب به خداوند است .

اذقربا قرباناً . . . انما یتقبل الله من المتقین

«قربان» به عملی گفته می شود که با آن قصد تقرب به خدا می شود. بنابراین قبولی قربانی به معنای حصول تقرب به خداست که در آیه شریفه مشروط به تقوا شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 7

7_ لزوم تقوای پیشگی اهل ایمان در سه بعد رفتاری ، اعتقادی و اخلاقی

إذا ما اتقوا وءامنوا و عملوا الصلحت ثم اتقوا وءامنوا ثم اتقوا و احسنوا

با توجه به تکرار «اتقوا» به همراه هر یک از جملات «عملوا الصلحت» (بعد رفتاری) و «ءامنوا» (بعد اعتقادی) و «احسنوا» (بعد اخلاقی)، می توان گفت مراد از «اتقوا» در هر فراز، فرمان به تقوایی مناسب با سایر جملات آن فراز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ لزوم بنا نهادن همه کارها و برنامه های زندگی، بر اساس تقوای الهی و رضای خدا

أفمن أسس بنيانه على تقوى من اللّٰه ورضون

برداشت فوق بر این پایه است که «بنیانه» به قرینه فراز پیشین _ که مربوط به عمل انسان است (بنای مسجد قبا و مسجد ضرار) _ به تقدیر «عمله» باشد؛ یعنی، کسی که بنیان عملش را بر اساس تقوا قرار دهد.

ص: 262

2_ اعمال مبتنی بر تقوا و رضایت الهی، دارای اساسی محکم و استوار و ارزشی خدشه ناپذیر

أفمن أسس . . . أم من أسس بنينه علي شفا جرف

از قرار گرفتن این بخش از آیه (أفمن أسس بنينه علي تقوى . . .) در برابر «أم من أسس بنينه علي شفا جرف هار» برداشت فوق استفاده می شود.

7_ لزوم داشتن اخلاص و تقوا، از نخستین مراحل انجام هر کار

أفمن أسس بنينه علي تقوى

تعبیر «أسس بنينه» تصریح به مراحل آغازین هر عمل دارد.

310- تکبر بر عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 11

11 - مؤمنان، همواره باید میان بیم و امید به سر برند و به اعمال نیک مغرور نشوند.

ی_أیها الذین ءامنوا ارکعوا . . . لعلکم تفلحون

311- تکذیب عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 28 - 12

12- کسانی که با ارتکاب اعمال زشت در دنیا به خود ستم کرده اند، در قیامت منکر آن اعمال می شوند.

الذین تتوفّ هم الملّ_نکه ظالمی أنفسهم . . . ما کتّا نعمل من سوء

برداشت فوق، بنابراین احتمال است که مراد از «ظالمی أنفسهم» _ به قرینه «ما کتّا نعمل من سوء» (ما مرتکب عمل زشت نمی شدیم) _

اعمال ناپسند و زشتی باشد که مرتکبان آنها، آن را از خود نفی می کنند.

312- تکذیب کيفر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - تناقض گویی کافران مکه ، در انکار معاد و کیفر کردار

انکم لفی قول مختلف

با توجه به این که آیات پیشین در مورد معاد و جزای کردار و آیات بعد در زمینه روز جزا است، ممکن است «قول مختلف» نظر به همین موضوع (معاد) داشته باشد.

ص: 263

313- تکریمهای کارگزاران نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 10 - 5

5 - واگذارکنندگان نامه عمل به انسان ها در قیامت ، برخی را محترم شمرده و با گروهی دیگر برخوردی تحقیرآمیز و خفت بار خواهند داشت .

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابًا بِهٖ بَيِّنَاتٌ... وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابًا وَرَاءَ ظَهْرِهِ

314- تلاش در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 17 - 11

11 - لزوم تلاش در اجرای فرمان الهی در حد توان ، حتی با معاف بودن از برخی مراتب آن *

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ... وَمَنْ يَطْعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ

بیان «من یطع...» _ پس از «لایس علی الأعمی...» _ ممکن است بیانگر این نکته باشد که: گر چه افراد ناتوان، از شرکت در جنگ معاف اند؛ اما آنان با زنده داشتن روح اطاعت و تلاش در اجرای فرمان های الهی و شرکت در خدمات پشت جبهه، می توانند به فیض و پاداش جهاد دست یابند.

315- تناسب پاداش با عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 4,8

4_ پاداش ها و کیفر های خداوند ، با اعمال و رفتار آدمیان مطابقت داشته و کاستی ندارد .

لِيُؤْتِيَهُم رِبْكَ أَعْمَلِهِمْ

«توفیه» (مصدر یوفی) به معنای به طور کامل و تمام پرداختن است.

8_ رساندن انسان ها به سزایی کامل و مطابق با اعمال و رفتار آنان ، تنها درخور کسی است که به تمام اعمال و جزئیات رفتار ایشان آگاه باشد .

لِیُوفِیْتَهُمْ رَبِّكَ أَعْمَلُ لَّهُمْ إِنَّهُ بِمَا یَعْمَلُونَ خَبِیرٌ

بیان آگاهی خداوند به تمامی اعمال و جزئیات آن ، پس از مطرح ساختن ادای کامل پاداش و کیفر اعمال ، گویای برداشت فوق است.

ص: 264

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 51 - 4

4- کیفر و پاداش الهی به انسان ها در قیامت ، کاملاً مطابق و متناسب با کم و کیف رفتار آدمی است .

لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 126 - 9

9 - کیفیت برانگیختن انسان و جزای اعمال او در قیامت ، متناسب با عملکرد دنیایی او است .

فنیستها .. تنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 38 - 6

6 - هر عمل نیکی ، دارای مراتب مختلف در نیکی و پاداش های گوناگون متناسب با آن عمل نیک است .

رجال لاتلهیهم تجره ولا یبع عن ذکر الله .. لیجزیهم الله أحسن ما عملوا

این که خداوند، اعمال مردمان الهی را به بهترین نوع عمل پاداش می دهد، نشانگر آن است که هر عمل نیکی، دارای انواع و مراتب گوناگون است که خداوند در مقام جزا، بهترین نوع آن را ملاک قرار می دهد و به مردمان الهی عطا می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 12

12 - هر عمل نیکی ، دارای مراتب مختلف در نیکی و پاداش های متناسب با آن است .

و یجزیهم أجرهم بأحسن الذی کانوا یعملون

این که خداوند به محسنان مطابق بهترین نوع عملشان پاداش می دهد، نشانگر آن است که هر عمل نیکی، دارای انواع و مراتب گوناگون است که خداوند در مقام جزا، بهترین نوع آن را ملاک قرار داده و به آنان عطا می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - تناسب و مطابقت کامل کیفر و پاداش الهی، با رفتار و کردار بندگان

و وقیت کلّ نفس ما عملت

حذف مضاف در «ماعملت» - که در اصل «جزاء ماعملت» است - می تواند گویای این نکته باشد که جزای الهی، آن چنان با رفتار بندگان تناسب و مطابقت دارد که گویا، آنچه داده می شود خود عمل است نه جزای آن.

3 - پاداش و کیفر مطابق و متناسب با رفتار، پاداش و کیفری است عادلانه و به حق .

و هم لایظلمون . و وقیت کلّ نفس ما عملت

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه، به منزله بیان برای جمله «و هم لایظلمون» می باشد؛ یعنی، ظلم نشدن در حق بندگان به این خاطر است که هر کسی مطابق آنچه انجام داده، جزا خواهد دید.

ص: 265

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 3,8

3 - عمل به توصیه های الهی ، دارای پاداش متناسب در پیشگاه خداوند

فانفسحوا یفسح الله لکم

8 - برخاستن از جای خود و قرار دادن آن در اختیار دیگران ، دارای پاداشی متناسب در پیشگاه خداوند

و إذا قیل انشزوا فانشزوا یرفع الله الذین ءامنوا منکم

برداشت یاد شده بدان سبب است که خداوند، برخاستن از جای خود را مایه بالا رفتن درجه و منزلت فرد قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 36 - 8

8 - پاداش و عطا های خداوند به بهشتیان ، دارای نظم و حسابی خاص و مناسب با درجات تقوای آنان است .

إنّ للمتّقین .. عطاء حساباً

چنانچه «حساب» به معنای اسم مفعول (محاسبه شده) باشد، مراد از جزاء حساب شده، جزائی است که با میزان اعمال تقوایی پیشگان مناسب باشد.

316- تناسب عذاب با عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 9 - 4

4 - تناسب عذاب اخروی انسان ، با عملکرد دنیوی او *

یصرّ مستکبراً .. اتّخذها هزواً أولئک لهم عذاب مهین

«عذاب مهین» برای مستکبران استهزاگر به آیات الهی، پاسخ خداوند به عملکرد زشت آنان در تحقیر و استهزای آیات او است. بنابراین احتمالاً می توان نتیجه گرفت که نوعی همگونی، میان نوع عذاب و کیفیت عمل انسان وجود دارد.

317- تناسب عمل و پاداش

3 - مؤمنان به تناسب عملکرد خویش ، برخوردار از بهشت های متفاوت *

ولمن خاف مقام ربّه جنتان ... و من دونهما جنتان

در صورتی که «دوניהما» به معنای مرتبه پایین تر باشد، احتمال می رود که دو بهشت قبل مخصوص خائفان و این دو بهشت فروتر، از آن کسانی باشد که در مرتبه پایین تر قرار دارند.

ص: 266

318- تناسب فکر و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 154 - 11

11 - التزام آدمی به عمل و پایداری بر آن ، در گرو تطابق آن با اندیشه و افکار اوست .

و لا تقولوا لمن یقتل فی سبیل اللّٰه أموت بل أحياء

ارائه اندیشه برای فراهم کردن زمینه های عمل - که آیه فوق گویای آن است - بیانگر برداشت فوق می باشد.

319- تناسب کیفر با عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 93 - 27

27 - جزای اعمال در آخرت، متناسب با نوع عمل و روحیات عمل کننده است.

اليوم تجزون عذاب الهون ... كنتم عن ءاياته تسكتون

خداوند در برابر روحیه استکباری و خودبرتربینی ظالمان، آنان را به عذاب خوارکننده (الهون) وعده می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 147 - 6

6 - کیفر های الهی همطراز و متعادل با اعمال و رفتار انسانهاست .

هل یجزون إلا ما كانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 4،8

4 - پاداش ها و کیفر های خداوند ، با اعمال و رفتار آدمیان مطابقت داشته و کاستی ندارد .

لیوفیتهم ربک أعم لهم

«توفیه» (مصدر یوفی) به معنای به طور کامل و تمام پرداختن است.

8_ رساندن انسان ها به سزایی کامل و مطابق با اعمال و رفتار آنان ، تنها درخور کسی است که به تمام اعمال و جزئیات رفتار ایشان آگاه باشد .

لیوفینهم ربک اعم_ لهم إنه بما یعملون خبیر

بیان آگاهی خداوند به تمامی اعمال و جزئیات آن ، پس از مطرح ساختن ادای کامل پاداش و کیفر اعمال ، گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 267

9 - ابراهیم - 14 - 51 - 4

4- کیفر و پاداش الهی به انسان ها در قیامت ، کاملاً مطابق و متناسب با کم و کیف رفتار آدمی است .

لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 57 - 6

6 - کیفر های اخروی ، متناسب با کردار های آدمیان در دنیا

و الذین کفروا و کذبوا بـِآیـتنا .. عذاب مهین

320- تناسب وزنه اخروی با عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 8 - 2

2 - وزنه های محاسبه اعمال در قیامت ، متناسب با آنها و سنگین یا سبک خواهد بود .

فأما من ثقلت موزینه .. و أما من خفت موزینه

چنانچه کلمه «موازين» جمع «میزان» (وزنه ای که با آن متاع را می سنجند)، باشد، نکته یاد شده استفاده می شود.

321- نفر از عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 90 - 19

19- بیزاری از فحشا ، زشتی و ستم ، نهفته در نهاد آدمیان

و ینهی عن .. لعنکم تذکرون

«تذکر» یاد آوردن چیزی است که قبلاً انسان به نوعی از آن آگاه بوده و یا بدان تمایل داشته است.

322- توبه از عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - خداوند پذیرای توبه بنی اسرائیل پس از پشیمانی آنان از رفتار ناپسند و وا گذاشتن اندیشه های ناصحیح دینی

ثم تاب الله عليهم

موفق ساختن بندگان بر توبه، مستلزم قبول توبه آنان است.

ص: 268

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 143 - 23

23_ ضرورت توبه به درگاه خدا پس از آگاه شدن به ارتکاب امری ناروا

قال رب أرني .. قال سبحانه تبت إليك

323- توجیه عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 28 - 1، 4، 11

1_ زشتکاران بی ایمان، پیروی از شیوه پدرانشان را توجیه کننده کردار خویش می شمردند.

لذین لا يؤمنون. و إذا فعلوا فحشه قالوا وجدنا علیها ءاباءنا

4_ توجیه ارتکاب کارهای زشت و ناپسند به پندار اجرای فرمان خداوند، برخاسته از نفوذ و ولایت شیطان است.

إنا جعلنا الشیطين أولیاء للذین لا يؤمنون .. الله أمرنا بها

11_ انتساب حکمی به خداوند بدون یقین به صدور آن از جانب او، امری نکوهیده و ناپسند

أقولون علی الله ما لا تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 20 - 6

6- تمسک به « مشیت الهی »، برای توجیه اعمال نادرست خود، نشانه ناآگاهی و جهل انسان است .

وقالوا لو شاء الرحمن .. ما لهم بذلك من علم

324- توجیه عمل ناپسند مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 35 - 6

6- مشرکان با استدلال مغالطه آمیز، درصدد بودند تا اعمال و عقاید شرک آلود خود را توجیه کنند .

وقال الذين أشركوا لو شاء الله ما عبدنا من دونه من شيء

در حالی که خداوند به طور تشریحی از مشرکان خواستار اصلاح عقیده خود و گزینش توحید شده است، آنان برای نفی این خواسته، آن را با اراده تکوینی در هم می آمیزند تا از خود رفع تکلیف کنند.

ص: 269

325- توصیه به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 105 - 1

1_ توصیه شدن گنهکاران توبه کننده از جانب خدا به انجام اعمال خیر و استفاده هر چه بیشتر از فرصت ها برای جبران گذشته ها

ألم يعلموا أن الله يقبل التوبة .. وقل اعملوا فسیری الله عملکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 7

7- انجام دادن کار های نیک ، توصیه خداوند به مؤمنان

و افعلوا الخیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 16 - 11

11 - توصیه خداوند ، به انجام کارهایی که موجب خیر و سعادت بشر است .

خیراً لأنفسکم

طبق نظر برخی از مفسران و ادیبان (مانند زمخشری و سیبویه)، نصب «خیراً» به خاطر «مفعولٌ به» بودن آن برای فعل محذوف (مانند «اتوا») و یا «افعلوا») است؛ یعنی، «و اتوا خیراً لأنفسکم و افعلوا ما هو خیر لها و انفع».

326- توصیه به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 51 - 13، 9

9- انجام کار های شایسته ، توصیه دیگر خداوند به یکایک پیامبران

یـأیها الرسل .. و اعملوا صـلحاً

«عمل») (مصدر «اعملوا») به معنای انجام دادن و «صالحاً» صفت برای موصوف محذوف است؛ یعنی، «و اعملوا عملاً صالحاً؛ و کار

شایسته انجام دهید».

13 - استفاده از نعمت های الهی ، سپاس گذاری از خدا و انجام اعمال شایسته ، رسم و راه زندگی ترسیم شده از سوی خدا برای یکایک پیامبران و همه مؤمنان

یَأْتِيهَا الرِّسَلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 52 - 6

6 - پیروی از شیوه زندگی پیامبران (استفاده از نعمت های الهی ، داشتن کردار نیک و پرستش خدای یگانه) توصیه اکید خدا به

ص: 270

وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ

برداشت های پیشین بر این اساس بود که مراد از ضمیرهای خطاب در کلمه های «أُمَّتُكُمْ»، «رَبُّكُمْ» و «فَاتَّقُونِ» پیامبران باشد. احتمال دیگر این است مقصود از این ضمیرها، پیروان هر یک از پیامبران باشد. در این صورت و با توجه به عطف این آیه به آیه قبل، معنای آن چنین می شود: ما همان گونه که شیوه زندگی را به یکایک پیامبران توصیه کردیم، به مردم نیز سفارش نمودیم که به آنان اقتدا کنند و از آیین آنان پیروی نمایند و از تغییر و تبدیل در آن و یا اتخاذ شیوه دیگری غیر از آن سخت پرهیزند. گفتنی است که آیه بعدی، این احتمال را تقویت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 14

14 - موعظه و رهنمود داوود (ع) به دو برادر متخاصم، با توصیه به ایمان و نیک کرداری و پرهیز از تجاوز به حقوق یکدیگر

وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي... إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا... وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ

بیان این نکته مهم و کلی که «بسیاری از شریکان در حق یکدیگر ستم می کنند و تنها مؤمنان نیک کردار چنین نیستند»؛ می تواند نوعی رهنمود و موعظه از سوی داوود(ع) به دو برادر متخاصم باشد. گفتنی است که درخواست رهنمود از داوود(ع) از سوی آن دو نفر (و اهدنا إلی سواء الصراط) مؤید برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 3 - 3

3 - انجام دادن تمام کار های شایسته، توصیه خداوند به مؤمنان

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

حرف «ال» در «الصالحات»، آن را بر تمام اعمال صالح تعمیم داده است. از آن جا که هرگاه عموم حقیقی امکان پذیر نباشد، عموم عرفی مورد نظر است؛ مراد اعمال صالحی است که برای شخص مؤمن مقدور می باشد.

327- توصیه عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 62 - 10

10 - انجام تکالیف و پایبندی بدان ها ، توصیه خداوند به انسان ها

و لا تكلف نفساً إلاّ وسعها .. و هم لا يظلمون

نهی تکالیفی سخت از شریعت، بیانگر امتنان الهی نسبت به انسان ها و توصیه ای است به آنان که از انجام تکالیف و پایبندی به آنها فرو گذار نکنند.

ص: 271

328- توفیق عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 105 - 6

6 - توفیق انجام وظیفه با کمترین صدمه و زیان ، از پاداش های الهی به محسنان

قد صدقت الرءیا إنا کذلک نجزی المحسنین

کلمه «کذلک» متشکل از دو کلمه حرف تشبیه (کاف) و اسم اشاره (ذلک) است و مشارالیه مصدری است که از «صدقت» گرفته شده است؛ یعنی، «کما جزیناه بالعفو عن ذبح اینه نجزی المحسنین؛ همان گونه که به ابراهیم با گذشت کردن از قربانی کردن فرزندش، پاداش دادیم، به محسنان نیز چنین پاداش خواهیم داد».

329- توکل در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 217 - 1,5

1 - رهنمود الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در توکل بر خداوند برای انجام وظایف دشوار خویش

فإن عصوک فقل إئی بریء ممّا تعملون . و توکل علی العزیز الرحیم

5 - توکل بر خدا ، حقیقتی مطرح در عرصه عمل و انجام وظیفه و نه فرو هشتن تکلیف

و توکل علی العزیز الرحیم

با توجه به فرمان های «و أنذر عشیرتک»، «و اخفض جناحک لمن اتبعک» و «فقل إئی بریء ممّا تعملون» معلوم می گردد که توکل بر خدا به معنای بر زمین گذاشتن تکلیف نیست؛ بلکه حقیقت توکل در عرصه عمل و انجام وظیفه معنا می دهد.

330- ثبت آثار عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 12 - 5

5 - آثار و پوی آمد های خوب و بد رفتار و کردار انسان ها ، نوشته و ثبت می شود .

و نکتب . . . اثـرهم

برداشت یاد شده، بر این اساس است که مقصود از «آثار» آثار و پوی آمدهای اعمال و رفتار انسان ها باشد؛ یعنی، خداوند هم اعمال و رفتار انسان ها را ثبت می کند و هم آثار و پوی آمدهای آن ها را در زندگی فردی و اجتماعی شان.

331- ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 272

11 - ثبت اعمال و گفتار انسان و مسؤولیت وی ، در برابر آنها

سنکتب ما قالوا و قتلهم الانبیاء بغیر حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 6,8

6_ خداوند خود ثبت کننده گفته ها و توطئه های سری توطئه گران در پرونده اعمال آنان

و الله یکتب ما یبیتون

8_ ثبت تمامی رفتار و گفتار آدمیان در پرونده اعمالشان

و الله یکتب ما یبیتون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 29 - 7

7_ خداوند ، گناهان مقتول به ناحق را به پای قاتل او ثبت خواهد کرد .

انی ارید ان تبوا باثمی و اثمک

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «اثمی»، مطلق گناهان باشد. برداشت فوق را فرمایش منقول از امام باقر(ع) تأیید می کند که فرمود: من قتل مؤمناً متعمداً اثبت الله علیه جمیع الذنوب و بری المقتول منها و ذلک قول الله تعالی «انی ارید ان تبوا باثمی و اثمک فتکون من اصحاب النار».

ثواب الاعمال و عقاب الاعمال (مترجم)، ص 636، ح 9، باب عقاب من قتل نفساً متعمداً؛ نورالثقلین، ج 1، ص 613، ح 133.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 17

17_ تمامی حرکات و رفتار آدمی در این جهان ، ثبت و ضبط خواهد شد .

لا يصيبهم ظمأ .. إلا كتب لهم به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 21 - 15, 16

15 _ اعمال انسان ها توسط فرشتگان مراقب ، ثبت می شود .

إن رسلنا يكتوبون ما تمكرون

16 _ فرشتگان مراقب اعمالِ مردمان ، از نوشتن هیچ عملی _ هر چند که کوچک و اندک باشد _ فروگذاری نمی کنند .

إن رسلنا يكتوبون ما تمكرون

کلمه «ما» در «ما تمکرون» افاده عموم می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 273

9- اعمال انسان ها و پیامد آنها ، کاملاً ثبت و ضبط می شود .

ليحملوا أوزارهم كامله يوم القى_مه و من أوزار الذين يضلّونهم

اگرچه در این آیه سخن از گناه به میان آمده است و اینکه گناه کاران گناه خودشان را بر دوش خواهند کشید، اما گناه خصوصیتی ندارد و نمونه است برای اینکه اثبات کند: همه اعمال ثبت می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 13 - 4

4- خداوند اعمال انسان را در دنیا ثبت کرده و در قیامت ، به صورت کتابی گشوده در برابر او ظاهر خواهد ساخت .

و نخرج له يوم القى_مه كتبا يلقه منشورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 71 - 9

9- انسان ها ، عملکرد دنیوی خویش را در قیامت ، به صورت مجموعه ای ثبت شده و مکتوب دریافت می کنند .

فمن أوتى كتبا به بیمینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 2

2- اعمال تمام انسان ها ، در کتابی جامع ثبت می شود .

و وضع الكتب فترى المجرمين مشفقين ممّافيه

چنان چه مراد از «الکتاب» جنس و ماهیت کتاب باشد. ممکن است، جمله «وضع الكتاب» دلالت کند که اعمال همه آدمیان، در یک کتاب ثبت شده و در قیامت، به آن ها نشان داده خواهد شد. برداشت بالا، ناظر به این احتمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 52 - 5

5- اعمال آدمیان ، در عین منزّه بودن خداوند از جهل و فراموشی ، در کتابی بی کم و کاست (لوح محفوظ) ثبت و ضبط می شود .

علمها عند ربّی فی کتاب لایضلل ربّی و لاینسی

جمله «لایضلل..» ممکن است در مقام دفع این توهم باشد که اگر اعمال آدمیان نوشته و ثبت می گردد، به این جهت نیست که چیزی از پروردگار جهان مخفی باشد و یا نسیان در او راه پیدا کند؛ بلکه جهات دیگری دارد. نکره آوردن «کتاب» بر تقخیم آن از لحاظ احاله کامل بر جزئیات، دلالت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 6

6- هر یک از اعمال صالح مؤمنان به وسیله خداوند ، ثبت و نوشته خواهد شد .

ص: 274

فمن يعمل من الصلح ت... إنا له كـتبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 70 - 4

4 - اعمال مردمان در نامه ای ثبت و نگه داری می شود .

اللّه أعلم بما تعملون .. إنّ ذلك فی کتـب

«ذلک» اشاره دارد به مضمون جمله «ما تعملون» در آیه 68؛ یعنی، آنها (اعمال شما)، همگی در کتابی ثبت و ضبط می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 62 - 5

5 - ثبت دقیق اعمال آدمیان در کتابی نزد خداوند

و لدینا کتـب ینطق بالحقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 12 - 9

9 - تمامی رفتار و آثار انسان، در کارنامه روشن و در لوح محفوظ، شمارش و ثبت می شود .

و کلّ شیء أحصینـه فی إمام مبین

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که جمله «و کلّ شیء...» تأکید برای جمله «و نکتب ما قدّموا...» و مربوط به اعمال انسان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 69 - 6

6 - تمامی اعمال بندگان ثبت و درج شده و در قیامت به صورت نوشته ای ظاهر خواهد شد .

و وضع الکتـب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 19 - 11

11 - گفته ها و باور های انسان ، مورد ثبت و ضبط قرار می گیرد .

ستکتب شه_دتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 80 - 7،8

7 - مأموران الهی برای ثبت اعمال ، همیشه در کنار انسان و ناظر بر اعمال او

بلی و رسلنا لدیهم یکتبون

8 - ثبت اعمال خلق ، به وسیله مأموران الهی

ص: 275

بلی و رسلنا لدیهم یکتبون

با الغای خصوصیت از مورد آیه شریفه، برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 4 - 8

8_ اعمال آدمیان ، محفوظ در کتابی نزد خداوند *

و عندنا کت_ ب حفیظ

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که صدر آیه «قد علمنا. ..» نظر به معاد خود انسان و «عندنا...» نظر به احضار و نمایاندن اعمال وی داشته باشد؛ زیرا تعبیر «کتاب...» در مورد ثبت اعمال به کار رفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 18 - 1

1_ دریافت و ثبت حتمی هر سخن آدمی به وسیله توسط مراقبی آماده و گوش بزنگ

ما یلفظ من قول إلا لدیه رقیب عتید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 52 - 2

2 - ثبت و ضبط تمامی کردار های آدمیان ، در دیوان اعمال آنان

و کلّ شیء فعلوه فی الزّبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 53 - 1

1 - تمامی اعمال کوچک و بزرگ آدمیان ، مکتوب در صحیفه اعمال ایشان

و کلّ صغیر و کبیر مستطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- انسان ، در برابر عقاید و باور های خویش ، مسؤول بوده و همه آنها در نامه اعمال او ثبت است .

من أوتى كتبه .. ولم أدر ما حسابيه... خذوه... فاسلكوه . إله كان لا يؤمن بالل

خداوند علت سرنوشت بد و عذاب کافران را، ایمان نیاوردن به خدای بزرگ دانسته است. از این نکته می توان استفاده کرد که انسان در برابر مجموعه عقاید و اندیشه های خویش، مسؤول است و باید در برابر خدای بزرگ پاسخگو باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- انسان ، در برابر تمامی رفتار های فردی و اجتماعی خویش ، مسؤول بوده و همه آنها در نامه اعمال او ثبت است .

ص: 276

من أوتي كتبه.. ولم أدر ما حسابه... ولا يحصّ على طعام المسكين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

20 - نبأ - 78 - 29 - 3

3 - هیچ یک از کردار و پندار های انسان ها نابود نمی شود و در نامه عمل آنان باقی می ماند .

و کلّ شیء أحصينه کتابا

«کلّ شیء» ممکن است جمع عرفی باشد؛ یعنی، هر چیزی که در ثواب و عقاب مؤثر است. به قرینه دو آیه قبل، باور نداشتن معاد و نیز تکذیب آیات الهی، از جمله آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

20 - تکویر - 81 - 10 - 1

1 - اعمال انسان ها ، در طومارهایی ، نوشته و ثبت می گردد .

و إذا الصحف نشرت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

20 - انفطار - 82 - 5 - 4

4 - تمام کردار های انسان ، ثبت شده و محفوظ می ماند .

علمت نفس ما قدّمت و أخرت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

20 - انفطار - 82 - 10 - 2

2 - کردار هر انسان ، به وسیله مأموران الهی نگه داری می شود .

و إنّ علیکم لحفظین

مراد از «حفاظت» _ به قرینه آیات بعد _ نگهداری اعمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

3 - فرشتگان ناظر بر انسان ، برای محافظت دقیق از کردار او ، آن را ثبت کرده و از آن سندی مکتوب برمی دارند .

ک_تیین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - تکذیب کنندگان قرآن و منکران معاد ، خود رقم زننده نامه عمل خویش اند و کردار ناپسند خود را در آن ذخیره می سازند .

بمایوعون

به قرینه آیات پیشین _ که درباره نامه های اعمال بود _ می توان گفت: مراد از «وعاء» در «یوعون»، همان نامه عمل است که

ص: 277

منکران معاد آن را ظرف کردار خود ساخته اند.

332- ثبت عمل انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 27 - 7

7- « روى أن بعض أصحاب أبي جعفر (ع) محمد بن عليّ الباقر (ع) سأله عن قول الله تعالى « إلا من ارتضى من رسول فإنه يسلك من بين يديه و من خلفه رسداً » فقال يوكل الله بأنبيائه ملائكة يُحصون أعمالهم ;

روایت شده که بعضی از اصحاب امام باقر(ع) از ایشان درباره سخن خداوند متعال: «إلا من ارتضى من رسول فإنه يسلك من بين يديه و من خلفه رسداً» سؤال کرد، فرمود: خداوند فرشتگانی را بر پیامبران خود گمارده است تا اعمال آنان را شمارش و ضبط کنند».

333- ثبت عمل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 152 - 12

12 - از امام باقر (ع) روایت شده که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: « ان الملك ينزل الصحيفة اول النهار و اول الليل يكتب فيها عمل ابن آدم فاملوا في اولها خيراً و في آخرها خيراً فان الله يغفر لكم ما بين ذلك انشاء الله ، فان الله يقول : اذكروني اذكروكم ;

ملک کارنامه عمل [انسان] را در اول روز و اول شب می آورد و اعمال بنی آدم را ثبت می کند، پس سعی کنید در اول روز و اول شب خوبی را املا نمایید که خداوند ان شاء الله ما بین آن را می بخشد؛ زیرا خداوند می فرماید: «اذکرونی اذکرکم».

334- ثبت عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 17 - 4

4_ ثبت اعمال نیک انسان ، به وسیله یک فرشته و ثبت اعمال بد وی ، به وسیله فرشته ای دیگر

إذ يتلقى المتلقيان عن اليمين و عن الشمال قعيد

برداشت بالا بدان احتمال است که تعیین دو دریافت گر و حضور هر یک در طرفی خاص اشاره به مطلب فوق داشته باشد.

335- ثبت عمل فاسقان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 278

6- کردار بدکاران ، از نظر مأموران الهی مخفی نمانده و در نامه عمل آنان ثبت خواهد شد .

ک_تیین . یعلمون ما تفعلون ... و إنَّ الفجَّار لفی جحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 7 - 3

3- کردار بدکاران ، ثبت و ضبط شده و در نامه عمل آنان باقی خواهد ماند .

ک_ت ب الفجَّار

«کتاب الفجَّار»، صحیفه ای است که در آن، اعمال فاجران ثبت شده است.

336- ثبت عمل قلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 29 - 11

11 - « روى عن النبى (صلى الله عليه و آله) أنه قال : إذا ذكر العبد ربّه في قلبه كتب الله له ذلك في صحيفه ثم يعارض الملائكه يوم الخميس فيريهم الله ذكر عبده له بقلبه فيقول الملائكه ربنا عمل ه_ذا العبد قد أحصيناه أمّا ه_ذا العمل فما نعرفه فيقول الربّ إن عبدى قد ذكرنى بقلبه فأثبته في صحيفته فذلك قوله « إنّا كنّا نستسخ ما كنتم تعملون » ؛

از پیامبر (صلى الله عليه و آله) روایت شده که فرمود: هرگاه بنده در قلب خود خدا را یاد کند، خداوند آن را در کتابی ثبت می کند. سپس خداوند، در روز پنج شنبه این ذکر قلبی را به ملائکه نشان می دهد. ملائکه می گویند: پروردگار! عمل این بنده را ما احصا نموده ایم؛ اما این عمل را ما نمی شناسیم؟! پروردگار گوید: بنده من، مرا در قلب خود یاد کرد. پس آن را در کتاب عمل وی ثبت نمودم و این است سخن خداوند که می فرماید: «إنّا كنّا نستسخ ما كنتم تعملون».

337- ثبت عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 26 - 3

3- حساب و نتیجه اعمال کافران دوزخی ، در نامه اعمالشان درج شده و روشن است .

و لم أدر ما حسابه

338- ثبت عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 279

4- کردار نیکوکاران، ثبت و ضبط شده، در نامه عمل آنان باقی خواهد ماند.

کتب الأبرار

«کتاب الأبرار» صحیفه ای است که در آن اعمال نیکوکاران ثبت شده است.

339- ثبت عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 96 - 1

1- سنت الهی بر ثبت اعمال مؤمنان برای پاداش و محرومیت هلاک شدگان از بازگشت به دنیا، تا خروج یا جوج و مأجوج (انقراض دنیا) ادامه خواهد داشت.

فمن يعمل... و حرم علی... حتی إذا فتحت یا جوج و مأجوج

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «حتی» معنای غایت را افاده کند. البته میان اهل ادب در افاده آن برای غایت، اختلاف نظر وجود دارد؛ ولی از سیاق و آهنگ آیه، غایت قابل استفاده است. براین اساس «حتی إذا فتحت...» غایت برای «فمن يعمل من الصالحات...» و حرام قریه...» خواهد بود. گفتنی است که نوع مفسران بر آنند که مقصود از یا جوج و مأجوج، دو گروه از مردمی هستند که در آخر الزمان ظاهر می شوند و به تاخوتاز و فتوحات دست می زنند و پس از مرگ آنان، عمر دنیا به پایان می رسد.

340- ثبت عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 84 - 7

7- اعمال ناروای انسان ها، ثبت شده و تعداد آن مضبوط می ماند.

إِنَّمَا نَعَدُّ لَهُمْ عَدًّا

مفعول «نعدّ» (شمارش می کنیم) محذوف است. برخی آن را لحظات عمر دانسته و عده ای گفته اند: مراد شمارش اعمالی است که بر اثر مهلت یافتن کافران، از آنان صادر می شود و بر سیناتشان افزوده می گردد. برداشت یادشده براین مبنا است.

341- ثبت عملناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ ثبت اعمال نیک انسان ، به وسیله یک فرشته و ثبت اعمال بد وی ، به وسیله فرشته ای دیگر

إذ يتلقى المتلقيان عن اليمين وعن الشمال قعيد

ص: 280

برداشت بالا بدان احتمال است که تعیین دو دریافت گر و حضور هر یک در طرفی خاص اشاره به مطلب فوق داشته باشد.

342- ثبت نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 11 - 5

5- تکذیب قیامت ، در نامه عمل تکذیب کنندگان ثبت شده و براساس آن کیفر خواهند دید .

کتب مرقوم . ویل یومئذ للمکذبین . الذین یکذبون بیوم الدین

343- جامعیت نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 14 - 5

5- « عن أبي عبد الله (ع) فی قوله : « اقرأ کتابک کفی بنفسک الیوم » قال : یذکر بالعبد جمیع ما عمل و ما کتب علیه حتی کأنه فعله تلک الساعه فلذلک قالوا : یا ویلتنا ما له_ذا الکتاب لایغادر صغیره و لا کبیره إلاّ أحصاها » ;

از امام صادق(ع) در باره سخن خدا «اقرأ کتابک کفی بنفسک الیوم» روایت شده است که فرمود: همه اعمالی که بنده انجام داده و بر او نوشته شده است به یادش می آورند؛ به گونه ای که گویی همان لحظه انجام داده است. پس بدین جهت گویند: یا ویلتنا ما له_ذا الکتاب لایغادر صغیره و لا کبیره إلاّ أحصاها».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 49 - 10,12

10- مجرمان ، از جامعیت و دقت کتاب اعمال آدمیان ، شگفت زده و به شدت نگران خواهند شد .

ی_ویلتنا مال ه_ذا الکتاب لایغادر صغیره و لا کبیره

12- نامه اعمال ، دربرگیرنده ریز و درشت کردار ها و به شمار آورنده کمترین عمل انسان است .

لایغادر صغیره و لا کبیره إلاّ أحصیها

«غدر» و «مغادره» به معنای ترک است و «لایغادر..» یعنی هیچ کوچک و بزرگی را فروگذار نکرده و نمی کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- انسان ، در برابر عقاید و باور های خویش ، مسؤول بوده و همه آنها در نامه اعمال او ثبت است .

من أوتى كتبه .. ولم أدر ما حسابيه... خذوه... فاسلكوه . إله كان لا يؤمن بالل

خداوند علت سرنوشت بد و عذاب کافران را، ایمان نیاوردن به خدای بزرگ دانسته است. از این نکته می توان استفاده کرد که انسان در برابر مجموعه عقاید و اندیشه های خویش، مسؤول است و باید در برابر خدای بزرگ پاسخگو باشد.

ص: 281

344- جاودانگی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 67 - 8

8_ ضرورت توجه مجاهدان به ناپایداری مظاهر دنیوی و جاودانگی مواهب اخروی

تریدون عرض الدنيا والله يريد الآخرة

345- جاودانگی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 46 - 3

3- کار های شایسته ، دارای ثبات بوده و ماندگار هستند .

والبقیات الصالحات خیر

طبیعی سخن آن بود که «الباقیات» وصف برای «الصالحات» باشد؛ زیرا، اعمال صالح هستند که متَّصِف به ماندگاری می شوند، ولی این جابه جایی در تعبیر، به جهت مناسبت با مطالب آیات قبل و تکیه بر بقای عمل صالح در برابر اضمحلال حیات دنیا و زینت های آن است.

346- جایگاه نامه عمل محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 19 - 2

2 - جایگاه نامه های عمل نیکوکاران ، دارای ویژگی هایی فراتر از حد بیان است .

و ما أدریک ما علیتون

347- جبران عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 95 - 1،2

1- عدم امکان بازگشت امت های هلاک شده به دنیا و تدارک اعمال خویش

و حرم علی قریه اهلکن_ها اَنَّهُمْ لایرجعون

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «حرام» خبر مقدم و مصدر مؤول (رجوع) در «اَنَّهُمْ لایرجعون» مبتدای مؤخر باشد. هم

ص: 282

چنین «لا» در «لایرجعون» زایده و مقصود از رجوع، بازگشت به دنیا باشد.

2- جوامع هلاک شده، آرزومند بازگشت به دنیا و تدارک اعمال خویش اند.

حرم علی قریه اهلکن_ها اَثم لایرجعون

اگر مراد از بازگشت، بازگشت به دنیا باشد؛ با توجه به تأکید خداوند (حرام.. اَثم لایرجعون) چنین استفاده می شود که امت ها خواهان بازگشت بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 4

4 - بازگشت به دنیا _ حتی برای احسان کردن و جبران گذشته ها _ برای هیچ کس ممکن نیست .

لو أن لی کره فأکون من المحسنین

348- جبران عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 100 - 2،8

2 - کافران در هنگام مرگ، آرزومند یافتن فرصتی دوباره، برای تدارک فرصت های از دست رفته و جبران بدی های گذشته خود، با انجام اعمال نیک

قال ربّ ارجعون . لعلی أعمل صـ لحا فیما ترکت

8 - تعهد کافران در هنگام مرگ، بر تدارک بدی های گذشته با انجام نیکی ها، تعهدی بی پشتوانه و غیر عملی

قال ربّ ارجعون .. کلاً إنّها کلمه هو قائلها

در برداشت بالا، جمله «إنّها کلمه هو قائلها» تعلیل برای ردّ درخواست کافران گرفته شده است؛ یعنی، ردّ خواسته آنها، بدان جهت است که آنان بدان، عمل نخواهند کرد؛ چون اگر آنها اهل عمل بودند، در گذشته انجام می دادند.

349- جبران نقص عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 21

21 - تکمیل نقایص عملکرد نیک از سوی خدا، نشانی از مغفرت بی پایان او است .

و من یقترف . . . إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

ص: 283

350- جبران نقص عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 16

16 - جبران کاستی اعمال نیک مؤمنان ، از سوی خداوند

و من یقترف حسنه نزد له فیها حسناً

برداشت یاد شده بنابر نظر عده ای از مفسران است که «نزد له فیها حسناً» را بدین معنا گرفته اند: اگر در انجام عمل نیک نقص و کاستی باشد، خداوند آن را جبران نموده و بر حسن آن می افزاید.

351- جهل به عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 105 - 11

11 _ غفلت و جهل انسان نسبت به حقیقت اعمال خود در دنیا

فینبئکم بما کنتم تعملون

352- حبط اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 3 - 4

4 - عمل گروهی از مردم ، در قیامت حبط خواهد شد .

عامله ناصبه

353- حبط عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 264 - 10، 8، 4، 2، 1

1 _ اهل ایمان نباید صدقات خود را با منت گذاردن و آزار رسانیدن ، باطل و بی اثر سازند .

يا ايها الذين امنوا لا تبطلوا صدقاتكم باليمن والاذى

2_ منت و آزار، باطل کننده صدقات

يا ايها الذين امنوا لا تبطلوا صدقاتكم باليمن والاذى

4_ منت و آزار و ريبى در عمل، موجب از بين رفتن طاعات و نتايج اعمال نيك آدمى

لا تبطلوا صدقاتكم باليمن والاذى كالذى ينفق ماله رياء الناس

ص: 284

8_ ریا و کفر به خدا و قیامت ، موجب بطلان صدقات و اعمال خیر

لا تبطلوا .. کالذی ینفق ماله رثاء الناس و لا یؤمن بالله و الیوم الاخر

10_ بی ثمر بودن انفاق های همراه با منت و آزار و یا ریا

فمثله کمثل صفوان .. لا یقدرن علی شیء مما کسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 10، 3

3_ آزار و ریا و منت ، موجب از بین رفتن انفاق می گردد ؛ به گونه ای که نه مال انفاق شده و نه آثار با برکت آن را بتوان تدارک کرد .

لا تبطلوا صدقاتکم بالمن .. ایوّد احدکم ان تکون له جنّه ... فاحترقت

10_ تباهی اعمال انجام شده برای غیر خداوند و اندوه فراوان انجام دهنده آن در قیامت

ایوّد احدکم .. فاحترقت

وجه تشبیه بین «اصابه الکبر» و انفاقهای باطل، ناتوانی جبران گذشته و تأمین آینده است و فرض این معنا در طرف مشبّه هنگام مرگ و قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 8، 4، 1

1_ حبط و تباهی اعمال کافران و قاتلان پیامبران و عدالتخواهان ، در دنیا و آخرت

انّ الذین یکفرون .. اولئک الذین حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره

4_ اعمال کافران ، قاتلان انبیا و قاتلان عدالتخواهان ، فاقد اعتبار و ارزش اجتماعی *

انّ الذین یکفرون .. حبطت اعمالهم

به نظر می رسد حبط عمل در دنیا، به معنای عدم اعتبار آن اعمال و نتایجش باشد.

8_ کافران و قاتلان پیامبران و عدالتخواهان ، هیچگونه یاور و شفیع در برابر اراده خداوند نسبت به حبط اعمال خود ندارند .

انّ الذین یکفرون .. حبطت اعمالهم ... و ما لهم من ناصرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 53 - 15

15 - تباهی کردار نیک آدمی ، خسران و زیانکاری است .

حبطت اعمالهم فاصبحوا خسرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 53 - 4

4 - متخلفان از جنگ ، فاسق و اعمالشان در نزد خداوند بی ارزش است .

إنکم کنتم قوماً فسقین

روی سخن در این بخش از آیات با منافقانی است که از شرکت در جنگ تبوک خودداری کردند.

ص: 285

354- حبط عمل ابو لهب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 2 - 4

4 - اعمال ابولهب ، حبط شده و سودی به حال او ندارد .

ما أغنی عنه ماله و ما کسب

تعبیر «ما کسب»، بر اعمال و نتیجه آنها صادق است.

355- حبط عمل پیروان ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 13

13- « عن محمد بن مسلم قال : سمعت أبا جعفر (ع) يقول : . . . ان ائمه الجور و أتباعهم لمعزولون عن دين الله قد ضلّوا و اضلّوا ، فأعمالهم التي يعملونها « کرما د اشتدّت به الريح فی يوم عاصف . . . » ؛

محمد بن مسلم گوید: از امام صادق (ع) شنیدم که فرمود: پیشوانان ستمگر و پیروان آنان، از دین خدا جدا شده اند. همانا گمراه گشته و گمراه کننده اند. پس اعمالی را که انجام می دهند [همان گونه است که خداوند فرموده]: کرما د اشتدّت به الريح فی يوم عاصف...».

356- حبط عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 16 - 3

3_ اعمال نیک دلبستگان به دنیا و زیبایی های آن ، در آخرت حبط شده و در پیشگاه خداوند ارزشی نخواهد داشت .

أولئك ... و حبط ما صنعوا فيها

ضمیر در «فیها» به «الحیاه الدنیا» بر می گردد و ظرف «حبط» _ به قرینه «فی الآخره» در فراز قبل _ جهان آخرت است؛ یعنی: و حبط فی الآخره ما صنعوا فی الدنیا. با توجه به معنای صنیعه (عمل خیر) به نظر می رسد، مراد از «ما صنعوا» اعمال نیک، همانند دستگیری از مستمندان و ... و مقصود از «ما کانونا یعملون» اعمال متعارف، همانند تجارت و ... باشد.

357- حبط عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 286

9_ تباه شدن اعمال نیک آدمی و بی ارزش شدن آنها در پیشگاه خدا ، از کیفرهاست .

حبطت أعمالهم هل یجزون إلا ما كانوا یعملون

تبیین این حقیقت که انسانها سزایی جز بازتاب اعمال خودشان ندارند، پس از بیان تباهی اعمال بر اثر تکذیب آیات، بیانگر این است که تباه شدن اعمال نیک نیز به نوبه خود کیفری است که بر تکذیب آیات و انکار قیامت مترتب می شود.

358- حبط عمل ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 13

13- « عن محمد بن مسلم قال : سمعت أبا جعفر (ع) يقول : . . . ان ائمه الجور و أتباعهم لمعزولون عن دين الله قد ضلّوا و اضلّوا ، فأعمالهم التي یعملونها « کر ماد اشتدّت به الريح فی يوم عاصف . . . » ;

محمد بن مسلم گوید: از امام صادق(ع) شنیدم که فرمود: پیشوایان ستمگر و پیروان آنان، از دین خدا جدا شده اند. همانا گمراه گشته و گمراه کننده اند. پس اعمالی را که انجام می دهند [همان گونه است که خداوند فرموده]: کر ماد اشتدّت به الريح فی يوم عاصف...».

359- حبط عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 3

3_ در قیامت ، کافران از اعمال صالح خویش ، بهره ای نمی برند .

و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات فیوفیهم اجرهم

چون پاداش الهی مشروط به توأم بودن ایمان و عمل صالح است، بنابراین عمل صالح بدون ایمان، پاداش الهی را در پی نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 17 - 8

8_ کفر به خدا ، مایه حبط و بی ارزشی و فاسد شدن اعمال نیک کافران است .

ما کان للمشرکین أن یعمروا مسجد الله شهیدین علی أنفسهم بالكفر أولئک حبطت أعمالهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 69 - 13، 11

11 - حبط و سقوط ارزش و بی ثمر بودن اعمال کافران و منافقان ، در دنیا و آخرت

ص: 287

وعد الله المتقين . . . أولئك حبطت أعمالهم في الدنيا والآخرة

13- بی تأثیر ماندن دسیسه های منافقان و کافران طول تاریخ ، در از بین بردن ارزش های الهی ، عبرتی است برای دنبال کنندگان راه آنان
* .

كالذین من قبلکم . . . أولئك حبطت أعمالهم فی الدنيا والآخرة

با توجه به اینکه منظور از اعمال در «اعمالهم» می تواند روشهای خائنه آنان در قبال ادیان الهی باشد، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 18 - 2,8

2- عمل نیک کافران ارزشی ندارد و حبط می شود .

مثل الذین کفروا برّهم أعم لهم کرماذ اشتدت به الريح فی یوم عاصف

8- کافران ، در آخرت قادر به بهره برداری از اعمال نیک خویش نخواهند بود و از آن محروم خواهند شد .

أعم لهم کرماذ اشتدت به الريح فی یوم عاصف لا یقدرون ممّا کسبوا علی شیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 19 - 13

13- آفرینش آسمان ها و زمین (عالم آفرینش) ، دلیل قدرتمندی خداوند بر تحقق وعده عذاب کافران و حبط عمل نیکشان

من ورائه جهنم . . . مثل الذین کفروا برّهم أعم لهم کرماذ اشتدت به الريح ... ألم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 105 - 6,9

6- حبط اعمال کافران ، همان ضایع شدن سعی و تلاش دنیوی آنان است .

الذین ضلّ سعیرهم فی الحیوه الدنيا . . . فحبطت أعم لهم

9- کافران ، به رغم کار و تلاش در دنیا ، در روز قیامت و ملاقات پروردگار ، تهیدست و بی توشه اند .

الذین کفروا . . . فحبطت أعم لهم فلا تقیم لهم یوم القیـمه وزناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 106 - 4

4- استهزای آیات و پیامبران الهی ، شیوه کافران و عامل دوزخی شدن و حیط عمل آنان است .

جزاؤهم جهنّم بما کفروا واتخذوا آیاتی و رسی هزوًا

«هزوًا» و «هزءاً» به یک معنا است و مصدری است که حمل آن بر «آیات» و «رسل» برای مبالغه است. راغب، آن را «شوخی ناآشکار» و دیگران، آن را «تمسخر» معنا کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 5

ص: 288

5- اعمال نیک کافران ، حبط شده و برای آنان ثمره اخروی نخواهد داشت .

و الذین کفروا أعم لهم کسرآب بقیعه یحسبه الظمآن ماء حتی إذا جاءه لم یجده شیئاً

اگر سرآب گونه بودن اعمال کافران، در رابطه با قیامت باشد، قهراً می تواند اشاره به حبط اعمالشان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 19 - 25

25 - حبط عمل صالح غیر مؤمنان ، بر خداوند ، آسان است .

فأحبط الله أعم لهم و كان ذلك علی الله یسیراً

در صورتی که مشارالیه «ذلک» إحباط باشد، نکته یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 8 - 2

2- فرجام نهایی کافران ، به رو افتادن در خاکِ مذلت و از دست دادن تلاش ها است .

و الذین کفروا فتعسأ لهم و أضل أعم لهم

بنابراین که جمله «فتعسأ لهم» خبریه باشد و با توجه به این که «تعس» به معنای به رو در افتادن است _ که حاکی از نهایت ذلت است _ مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 9 - 1

1- ناخشنودی کافران از پیام وحی ، باعث حبط اعمال آنان و گرفتار آمدنشان به نفرین الهی

فتعسأ لهم و أضل أعم لهم . ذلک بأنهم کرهوا ما أنزل الله

بنابراین که «ذلک» اشاره به «فتعسأ لهم و أضل أعم لهم» باشد، برداشت بالا به دست می آید.

360- حبط عمل مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ اعمال نیک مشرکان در نزد پروردگار حبط شده ، بی ارزش و فاسد است .

ما کان للمشرکین أن یعمروا مسجد اللّٰه شهیدین علی أنفسمم بالکفر

361- حبط عمل منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 289

11 - حبط و سقوط ارزش و بی ثمر بودن اعمال کافران و منافقان ، در دنیا و آخرت

وعد الله المنقين .. أولئك حبطت أعمالهم في الدنيا والآخرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 19 - 22

22 - خداوند ، همه اعمال خیر منافقان را حبط می کند .

فأحبط الله أعمَلهم

362- حتمیت پاداش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 22 - 4

4 - تمامی آدمیان ، بی کمترین ظلم و کاستی به نتایج اعمال خویش خواهند رسید .

و خلق الله .. و لتجزى كل نفس بما كسبت و هم لا يظلمون

مجهول آمدن فعل «تجزی» می نمایاند که هر چند آدمیان رغبت به دریافت جزای اعمال خود نداشته باشند، به ایشان جزا داده خواهد شد.

363- حتمیت پاداش عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 6

6- خداوند ، هیچ یک از اعمال نیک را بدون اجر و مزد نخواهد گذاشت .

إنّا لانضیع أجر من أحسن عملاً

نکره بودن «عملاً» در این جمله، دال بر اطلاق است، لذا شامل هرگونه عمل کوچک یا بزرگ، کم یا زیاد می شود.

364- حتمیت پاداش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 19

19 - اجر و پاداش عمل نیک مؤمنان ، در پیشگاه الهی محفوظ بوده و ضایع نخواهد شد .

إن الله لا يضيع أجر المحسنين

ص: 290

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 46 - 6

6 - کوچک ترین عملکرد شایسته و نیک آدمی ، بدون پاداش نخواهد بود .

من عمل صـ لِحًا . . . و ما رَبِّک بظُلْمٍ لِّلْعَبِيدِ

از تنکیر «صالحاً» _ که می تواند برای تقلیل باشد _ برداشت یاد شده به دست می آید.

365- حتمیت حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 1 - 2

2- حسابرسی اعمال مردم ، قریب الوقوع و تخلف ناپذیر است .

اقترَب لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 5 - 5

5 - بازگشت به خداوند جهت محاسبه اعمال ، امری گریزناپذیر است .

وإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ

به کارگیری فعل مجهول (ترجع) بیانگر آن است که مسأله بازگشت به محضر خداوند، دل بخواهی نبوده و انسان ها _ چه بخواهند و چه نخواهند _ به حضور او بازگشت داده خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 18 - 2

2 - حضور مردم در پیشگاه خداوند در قیامت و حسابرسی اعمال آنان ، قطعی و تردیدناپذیر است .

یوم یقوم الناس لربِّ العـ لمین . کلاَّ إِنَّ کتـ ب الفجَّار ... کلاَّ إِنَّ کتـ ب الأبرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 10 - 3

3 - قیامت روز بی ثمر ماندن نیروهای درونی و بیرونی انسان ، در برابر حسابرسی کارهای پنهانی او است .

فما له من قوه ولا ناصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 26 - 1

1 - خداوند ، حسابرسی اعمال مردم را بر خود لازم شمرده است .

ص: 291

ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ

366- حتمیت رؤیت اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 6 - 9

9- روبه رو شدن با اعمال در قیامت ، تخلف ناپذیر و بیرون از اختیار انسان ها است .

لیروا

مجهول بودن فعل «یُرُوا»، بیانگر آن است که «ارائه»، وظیفه مأموران الهی است و اعمال انسان ها، خواه ناخواه به آنان نشان داده خواهد شد.

367- حتمیت کیفر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 33 - 14

14 - مجازات شدن هر کسی در قبال عمل خودش ، امری حتمی و تخلف ناپذیر است .

یَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنِ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ

این برداشت، بنابراین احتمال است که متعلق «وعد»، عبارت «لایجزی..» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 22 - 4

4- تمامی آدمیان ، بی کمترین ظلم و کاستی به نتایج اعمال خویش خواهند رسید .

و خلق الله .. و لتجزی کلّ نفس بما کسبت و هم لایظلمون

مجهول آمدن فعل «تجزی» می نمایاند که هر چند آدمیان رغبت به دریافت جزای اعمال خود نداشته باشند، به ایشان جزا داده خواهد شد.

368- حتمیت نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 7 - 4

4 - امتناع کردن از دریافت نامه اعمال در قیامت ، امکان پذیر نیست .

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ

ص: 292

برداشت یاد شده، از مجهول بودن «أوتی» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 10 - 2

2 - امتناع کردن از دریافت نامه عمل در قیامت ، امکان پذیر نیست .

و أمّا من أُوتی کتبه

برداشت یاد شده، از مجهول بودن «أوتی» استفاده شده است.

369- حرمت عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 151 - 21

21 - هر دو قسم از کردارهای زشت (صنّفی که معمولاً مخفیانه انجام می گیرد و صنّفی که بنای مردم بر مخفی انجام دادن آن نیست)، از محرمات الهی است.

لا تقربوا الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

برداشت فوق بر این اساس است که تقسیم «فواحش» به «ما ظهر منها و ما بطن» به اعتبار همه کارهای شنیع باشد. یعنی کردارهای زشت بر دو قسم است: صنّفی که معمولاً مخفیانه انجام می گیرد، مانند زنا، و صنّفی که بنای مردم بر مخفی کردن آن نیست، مانند برخی از ظلمها، و هر دو صنّف از محرمات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 3,7,2

2 - هر کردار زشت، چه مخفیانه انجام گیرد و چه آشکارا و علنی، حرام است.

إنما حرم ربی الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

تقسیم کارهای شنیع به دو قسم آشکار و غیر آشکار می تواند ناظر به چگونه انجام شدن آن باشد. یعنی عملی زشت همانند زنا، چه مخفی انجام گیرد و چه آشکارا، حرام است. و نیز می تواند این تقسیم ناظر به مجموعه کردارهای شنیع باشد؛ یعنی کردارهای زشت دو صنّف است: صنّفی که معمولاً مخفی انجام می گیرد، همانند دزدی و زنا، و صنّفی که بنای مردمان بر مخفی کردن آن نیست، همانند برخی از ظلمها.

3_ هر دو صنف از کردارهای زشت (صنفي که معمولاً مخفيانه انجام می گیرد و صنفي که بنای مردم بر مخفي انجام دادن آن نیست) حرام است.

إنما حرم ربی الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

7_ انجام اعمال زشت، رفتارهای نکوهیده، ستمگری و افترا بر خداوند، از محرمات الهی در تمامی ادیان گذشته است.

قل إنما حرم

فعل ماضی «حرم» می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

ص: 293

370- حسابرسی اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 15

15 _ خداوند در قیامت انسان ها را به تمامی اعمال دنیوییشان آگاه ساخته و دستاوردهایشان را به آنان نشان خواهد داد .

إلى الله مرجعكم جميعاً فينبئكم بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 109 - 6

6 _ یاد قیامت و صحنه های بررسی اعمال در آن ، زمینه ساز رعایت تقوا و ترس از خداوند

و اتقوا الله ... يوم يجمع الله الرسل

چنانچه «یوم» مفعول برای «اذکروا» باشد، جمله «اذکروا یوم . . .» پس از «اتقوا الله» می تواند اشاره به علتی از علل لزوم تقوا و ترس از خدا داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 62 - 7,8

7 _ سریعترین نظام محاسبه و رسیدگی به اعمال در قیامت استقرار دارد.

ثم ردوا ... ألا له الحكم وهو أسرع الحسبين

8 _ قضاوت و صدور حکم در قیامت، بر اساس محاسبه و سنجش اعمال آدمیان است.

ثم ردوا ... ألا له الحكم وهو أسرع الحسبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 7 - 1

1 _ خداوند در قیامت رفتار و عقاید آدمیان را به گونه ای دقیق و عالمانه برای آنان بیان خواهد کرد.

فلنقصن عليهم بعلم و ما كنا غائبين

حرف «باء» به معنای مصاحبت و ملاجست است؛ یعنی: «فلنقصن عليهم مصاحبين و متلبسين بعلم. و نكره بودن «علم» دلالت بر عظمت آن علم دارد که از آن به «دقیق بودن» تعبیر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 7

7_ سنجش اعمال در قیامت، حق و بر اساس عدل است.

و الوزن یومئذ الحق

برداشت فوق بر این اساس است که «الوزن» به معنای مصدری، یعنی سنجیدن باشد و «الحق» صفت برای خبر محذوف، که تقدیر آن چنین می شود: «الوزن یومئذ الوزن الحق». یعنی: سنجیدن در آن روز، سنجشی حق و بر اساس عدل است.

ص: 294

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 51 - 12

12- خداوند ، حسابرسی اعمال انسان را در قیامت با سرعت انجام می دهد .

ليجزي الله كلّ نفس ما كسبت إن الله سريع الحساب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 93 - 1

1- تمامی رفتار و اعمال آدمیان ، مورد بازپرسی خداوند در قیامت قرار خواهد گرفت .

لنسلّتهم .. عمّا كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 14 - 4

4- برای محاسبه عمل انسان در قیامت ، نیازی به وکیل ، دلیل ، شاهد و ... نیست .

كفى بنفسك اليوم عليك حسيبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 19

19- حساب رسی و سنجش عادلانه اعمال آدمیان در قیامت ، لازمه ربوبیت خدا است .

و وضع الکتب .. ولا يظلم ربك أحدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 11

11- قیامت ، روز سنجش و محاسبه اعمال است .

فلا تقیم لهم یوم القیـمه وزنًا

از تعبیر موجود در آیه، چنین برمی آید که در قیامت، برای سنجش اعمال آدمیان، معیارها و میزان هایی به کار گرفته می شود، لکن برای

برخی، به جهت فقدان هرگونه عمل ارزشمند، هیچ محاسبه و میزانی برقرار نمی شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 70 - 6

6 - رسیدگی به همه گفته ها و کرده های آدمیان در روز رستاخیز

اللّٰهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ . اللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ... إِنَّ ذَلِكُمْ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 102 - 3

ص: 295

3- وجود معیارها و میزانهای متعدد در قیامت، برای سنجش اعمال انسانها

فمن ثقلت موزینه

«موازین» جمع «میزان» است. به کارگیری جمع، بیانگر این معنا است که هر نوع عمل فرد، دارای میزان مخصوصی می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 15

15 - خداوند، در قیامت اعمال بندگانش را با سرعت حسابرسی خواهد کرد.

والله سریع الحساب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 82 - 2

2- قیامت، روز محاسبه کردار آدمیان و مجازات و پاداش در تعلیمات ابراهیم

والذی أطمع أن یغفرلی خطیئتی یوم الدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 16 - 15، 10

10 - حساب رسی خداوند از اعمال انسانها، در قیامت، نیاز به شاهد ندارد.

إِنَّهَا إِنْ تَك مَثْقَالَ حَبَّةٍ .. یَات بِهَا اللَّهُ

از این که به جای «یعلمها الله» فرموده است «یأت بها الله» استفاده می شود که خداوند، خود ناظر بر اعمال بوده و براساس آن، حکم خواهد کرد و نیازی به گواه ندارد. فعل مضارع «یأت» هم می تواند به وقوع چنین عملی در آینده - که همان قیامت است - دلالت داشته باشد.

15 - علم دقیق و آگاهی عمیق خداوند به امور، پشتوانه قدرت او برگردآوری اعمال انسان و بروز دادن آن در روز حساب

إِنْ تَك مَثْقَالَ حَبَّةٍ .. یَات بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 25 - 4

4- هر کسی در قیامت پاسخگوی کردار و عمل خویش است .

لاتسئلون عما أجرنا ولا نسئل عما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 17 - 7

7- خداوند ، حسابرسی اعمال بندگان را در قیامت با سرعت انجام خواهد داد .

اليوم تجزي كل نفس بما كسبت .. إن الله سريع الحساب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 296

16 - غافر - 40 - 51 - 10

10 - بازخواست و محاسبه شدن رفتار و کردار انسان ها در قیامت

یوم یقوم الأشهد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 17 - 16

16 - قیامت ، صحنه سنجش و محاسبه اعمال و رفتار آدمی است .

اللّٰه الذی .. المیزان و ما یدریک لعلّ الساعه قریب

از ارتباط دو قسمت از آیه مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 8 - 7

7 - تمامی اعمال انسان ها در دادگاه الهی ، مورد رسیدگی قرار خواهد گرفت .

ثمّ تردّون إلی ... فینبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 7 - 5

5 - تمامی رفتار ها و کرده های انسان ها در قیامت ، مورد حسابرسی دقیق قرار خواهد گرفت .

ثمّ لتنبؤنّ بما عملتم

کلمه «ما» (آنچه) افاده عموم می کند. با خبر کردن انسان ها از تمامی کرده های خویش در قیامت، اشاره به حسابرسی و کیفر و پاداش دادن به آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 18 - 2

2 - قیامت ، روز حساب رسی و عرضه شدن نیات ، انگیزه ها ، افکار و رفتار انسان ها به محکمه عدل الهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 29 - 6

6 - احاطه علمی خداوند به همه موجودات ، پشتوانه دقیق بودن حسابرسی اعمال در قیامت

لایرجون حساباً .. و کلّ شیء أحصینَه کتَباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 5 - 5

5 - انسان در دنیا ، پیش فرستنده دستاورد خویش و ذخیره سازنده آن برای صحنه حسابرسی اعمال

ص: 297

علمت نفس ما قدمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 6 - 10

10 - حرکت ها و کردار های انسان ، نزد خداوند حسابرسی خواهد شد .

کادح إلی ربک کدحاً فملّ قیه

ملاقات با خداوند، به معنای حضور در نزد او برای حسابرسی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 7 - 3

3 - حاکمیت نظمی خاص ، بر حسابرسی اعمال در قیامت

أوتی کت به بیمینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 8 - 5، 1

1 - در قیامت ، اعمال انسان ها حسابرسی خواهد شد .

فسوف یحاسب

5 - در قیامت ، انسان خود ، محاسبه و ارزشیابی خواهد شد .

فسوف یحاسب

فعل «یحاسب» به شخص استناد یافته است؛ نه به عمل؛ بنابراین حسابرسی قیامت در مورد خود اشخاص خواهد بود. می توان گفت: اعمال و نیت های انسان برای او، رتبه وجودی خاصی می بخشد؛ زیرا ملکه او شده و ابعاد وجودی او را شکل می دهد و در نتیجه سنجش آن انسان، در حقیقت محاسبه اعمال او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 6 - 5

5- مرحله سنجش اعمال ، پس از تخریب کوه ها و گذشت دوران سرگردانی مردم در قیامت است .

یوم یكون الناس كالفراش . . . و تكون الجبال كالعهن المنفوش . فأما من ثقلت موزینه

حرف «فاء» در «فأما» بیانگر نکته یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 8 - 2

2- وزنه های محاسبه اعمال در قیامت ، متناسب با آنها و سنگین یا سبک خواهد بود .

فأما من ثقلت موزینه . . . و أما من خفت موزینه

چنانچه کلمه «موازين» جمع «میزان» (وزنه ای که با آن متاع را می سنجند)، باشد، نکته یاد شده استفاده می شود.

ص: 298

371- حسابرسی اخروی عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 8 - 3,6

3 - محاسبه اعمال ناروا در قیامت

و أمّا من خفت موزینه

6 - کردار های ناروا، هنگام حسابرسی در قیامت - با وجود تهی بودن همه آنها از وزن و ارزش - گوناگون بوده و ابزار سنجش آنها متفاوت است .

و أمّا من خفت موزینه

جمع بودن «موازين»؛ بیانگر تعدد میزان و موزون و تغایر آنها است.

372- حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 11

11 - عدل الهی ، در رسیدگی به اعمال انسان ها و پاداش دهی به ایشان

لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 202 - 7

7 - محاسبه اعمال تمامی بندگان توسط خداوند ، یکباره انجام می گیرد .

والله سریع الحساب

امیرالمؤمنین (ع): .. معناه انه يحاسب الخلق دفعهً كما يرزقهم دفعهً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 10

10 - ارزیابی دقیق اعمال از سوی خداوند

اِنَّی لا اصبیح عمل عامل منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 26

26 - نظام اجر و پاداش الهی ، قانونمند و دارای محاسبات دقیق و سریع

ص: 299

انّ الله سريع الحساب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 6 - 16

16 _ کفایت خداوند در حسابرسی اعمال

و کفی بالله حسيبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 86 - 8

8 _ هر عملی از انسان مورد حسابرسی خداوند قرار می گیرد .

انّ الله كان على كل شيء حسيبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 87 - 6، 4

4 _ قیامت ، روز حسابرسی اعمال از سوی خداوند

انّ الله كان على كل شيء حسيبا . . . ليجمعنكم الى يوم القيمة

6 _ یگانگی خداوند ، مقتضی برپایی قیامت و حسابرسی اعمال *

انّ الله كان على كل شيء حسيبا. الله لا اله الا هو ليجمعنكم الى يوم القيمة

توصیف خداوند به یگانگی و آنگاه بیان برپایی قیامت از سوی او، می تواند اشاره به این معنا باشد که یگانگی خداوند دلیل برپایی قیامت از سوی اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 172 - 10

10 _ تهدید مستکبران و امتناع کنندگان از بندگی خداوند به احضار در پیشگاه خداوند برای حسابرسی و مجازات

و من يستنكف عن عبادة و يستكبر فسيحشرهم إليه جميعاً

جمله «فسيحشرهم» کنایه از حسابرسی و مجازات مستکبران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 109 - 4

4_ قیامت ، عرصه پرسش از عملکرد آدمیان

یوم یجمع الله الرسل فیقول ماذا اجبتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 14

14_ محاسبه اعمال و برآورد تأثیر حضور و یا عدم حضور مؤمنان فقیر و ضعیف در کنار پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در محدوده

وظایف آن

ص: 300

حضرت نیست.

و لا تطرد الذین یدعون ربهم بالغدوه . . . ما علیک من حسابهم من شیء

مرجع ضمیر در «من حسابهم» موصول در صدر آیه و مراد از آن همان مؤمنان فقیرند. و «من» بنا بر گفته اهل ادب، زاید و مفید استغراق است. یعنی حساب هیچ عمل و کاری از آنان با تو نیست، که از جمله آنها برآورد نقش حضور و یا عدم حضور آنان در نزد پیامبر(صلی الله علیه و آله) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 61 - 2

2_ خوابانیدن و بیدار کردن تا زمان اجل و سپس بازگشت به خداوند و محاسبه اعمال، نشانه تسلط خداوند بر امور بندگان است.

هو الذی یتوفکم باللیل . . . و هو القاهر فوق عباده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 21 - 13

13_ « عن أبی عبدالله (ع) فی قوله : « و یخافون سوء الحساب » قال : الإستقصاء والمداقه و قال : یحسب علیهم السیئات و لایحسب لهم الحسنات ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خدا: «و یخافون سوء الحساب» روایت شده است که فرمود: [سوء الحساب] حسابرسی دقیق و دقت در بررسی اعمال است و [همچنین] فرمود: کارهای بد آنان علیه ایشان محاسبه می شود و کارهای نیکشان به سود آنان به حساب نمی آید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 41 - 9

9_ خداوند ، اعمال و رفتار آدمیان را محاسبه می کند و بر اساس آن ، ایشان را سزا می دهد .

و هو سریع الحساب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 51 - 13

13- رفتار آدمی به مجرد صدور آن در دنیا ، بدون تأخیر مورد حسابرسی دقیق خداوند قرار می گیرد .

ليجزي الله كل نفس ما كسبت إن الله سريع الحساب

برداشت فوق مبتنی بر این است که مقصود از «سريع الحساب» بودن خداوند حسابرسی اعمال در همین دنیا باشد و این محاسبه تا روز قیامت به تأخیر نمی افتد؛ بلکه همزمان با صدور اعمال از بندگان محاسبه و ثبت خواهد گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 14 - 2

2- هر انسانی در قیامت ، با خواندن پرونده اعمال خویش ، خود حسابگر آنها خواهد بود .

اقرأ كت بک كفی بنفسك اليوم عليك حسيبًا

ص: 301

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 117 - 5

5 - اعمال و باور های مشرکان ، دارای کیفی و حسابی معلوم و قطعی در نزد پروردگار

و من یدع مع الله . . . فإئما حسابہ عند ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 23 - 1

1 - خداوند ، تمامی اعمال و رفتار مجرمان و منکران معاد را ، در روز رستاخیز محاسبه و رسیدگی خواهد کرد .

و قدمنا إلی ما عملوا من عمل فجعلنہ ہباء منثورًا

فعل «قدمنا» در آیه شریفه _ طبق نظر مفسران _ به معنای «قصدنا» «عمدنا» (قصد آهنگ [کاری] کردیم) است و مقصود از آن، پرداختن به حساب اعمال مجرمان حساب اعمال مجرمان و بررسی آنها می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 113 - 1,6

1 - محاسبه اعمال گذشته و نهانی گروندگان به دین ، برعهده خدا است ، نه پیامبران .

و ما علمی بما کانوا یعملون . إن حسابہم إلا علی ربّی

6 - ربوبیت خداوند ، مقتضی حساب رسی از اعمال بندگان است .

إن حسابہم إلا علی ربّی لو تشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 8 - 14

14 - اعمال دنیوی انسان ها ، مورد حساب رسی خداوند قرار خواهد گرفت .

إلیّ مرجعکم فانّبکم بما کنتم تعملون

آگاه کردن خداوند، انسان ها را، از اعمال دنیوی شان، کنایه از مؤاخذہ و حساب رسی است و صرف اطلاع رسانی نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 15 - 16

16 - انسان ها ، پس از مرگ ، در پیشگاه خداوند درباره اعمال دنیوی شان ، مؤاخذه خواهند شد .

إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 16 - 8،16

8 - اعمال انسان ها ، چه خوب و چه بد ، باقی می ماند و روزی ، محاسبه می شود .

فَتَكُن فِي صَخْرَةٍ .. يَأْتُ بِهَا اللَّهُ

ص: 302

16 - خداوند ، حساب رسی اعمال انسان ها را با دقت انجام می دهد .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 25 - 9، 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور ابلاغ پیام خداوند به مشرکان ، درباره بازخواست نشدن هرکسی از عمل دیگری

قُلْ لَا تَسْئَلُونَنَا عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نَسْئَلُكُمْ عَمَّا تَعْمَلُونَ

9 - انسان ها در قیامت ، درباره عملشان مورد مؤاخذه و پرسش قرار خواهند گرفت .

قُلْ لَا تَسْئَلُونَنَا عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نَسْئَلُكُمْ عَمَّا تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 5 - 4

4 - رسیدگی نهایی به کار مردمان و تعیین کیفر و پاداش برای آنان ، از شؤون خداوند

وإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ

در صورتی که مراد از «الأمور» کارهای مربوط به انسان ها باشد؛ آیه شریفه به فلسفه قیامت و حضور مردم در پیشگاه خداوند، جهت محاسبه اعمال و مشخص شدن فرجام نهایی شان اشاره دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 18 - 6

6 - محاسبه اعمال و مراقبت بر آن ، لازمه تقوا است .

اتَّقُوا اللَّهَ وَلِتَنْظُرَ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 8 - 4

4 - قیامت ، روز حسابرسی اعمال انسان ها و پرسش از رفتار آنان با یکدیگر

و إذا الموعوده سئلت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 9 - 5

5 - حسابرسی نهان کاری های انسان و چشیدن کیفر آن ، از اهداف معاد است .

إنّهُ علی رجعه لقادر . یوم تبلی السرائر

«یوم» ظرف برای «رجعه» و بیانگر آن است که ارجاع دوباره انسان، روزی به وقوع خواهد پیوست که از مشخصات آن، محاسبه اعمال پنهانی و نیت های انسان برای تشخیص میزان کیفر او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 303

7- کمک های مالی به مردم _ هر چه باشد _ از دید خداوند مخفی نمانده و محاسبه خواهد شد .

يقول أهلكت مالاً لبدأ . أیحسب أن لم یره أحد

در برداشت یاد شده، مفروض این است که گوینده «أهلكت . . .» اهل انفاق بوده؛ ولی بر تعبیر «أهلكت» توبیخ شده است. به این بیان که انفاق گران، نباید مال خود را تلف شده بدانند؛ زیرا انفاق ها از نظر خداوند مخفی نمی ماند. البته این افراد نباید به همین مقدار اکتفا کنند؛ بلکه برای قرار گرفتن در زمره «أصحاب المیمنه» باید به عقبه هایی گام نهند که آیات بعد گویای آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- مواجه شدن انسان ها با کردار خود و پاداش یا کیفر آن ، پس از بازگشت آنان از حسابرسی است .

یصدر الناس أشتاتاً لیروا أعم لهم

373- حسابرسی عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- تمامی انسان ها در قیامت ، با حساب رسی اعمال خویش روبه رو خواهند شد .

و لم أدر ما حسابیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- افکار و کردار انسان ها ، محفوظ مانده و محاسبه خواهد شد .

إن کلّ نفس لّمّا علیها حافظ

خبر از حفاظت و مراقبت بر انسان ها، هشدار است به آنان که نپندارند آنچه انجام می دهند، فانی گشته و پیامدی نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تمام اسرار و اعمال کتمان شده، در قیامت ارزیابی گشته، و مورد سنجش و شناسایی قرار خواهد گرفت.

یوم تبلی السرائر

«سرائر» جمع «سریه» (آنچه کتمان شود) است (قاموس) و چون با حرف «ال» همراه است، بر عموم دلالت دارد. «ابلاء» (مصدر «تبلی») به معنای امتحان کردن است (مصباح). مراد از آزمودن سرائر، سنجش و محاسبه آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 304

4 - حسابرسی اعمال ، از اهداف احضار همگان در پیشگاه خداوند است .

إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ . ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ

5 - وجود کارگزارانی چند ، برای حسابرسی اعمال مردم در قیامت

ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ

برداشت یاد شده، از ضمیر «نا» استفاده شده است.

374- حسابرسی عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 12 - 3

3 - وجود جهنم ، پیش از حسابرسی کردار ها در قیامت

و إذا الجحیم سعرت

برافروختن جهنم در قیامت، حاکی از وجود اصل آن پیش از قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 13 - 2

2 - وجود بهشت ، پیش از حسابرسی کردار ها در قیامت

و إذا الجنة أزلفت

375- حسابرسی عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 26 - 3

3 - حساب و نتیجه اعمال کافران دوزخی ، در نامه اعمالشان درج شده و روشن است .

و لم أدر ما حسابیه

376- حسابرسی عمل محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 16

16_ مؤمنان وظیفه دار محاسبه اعمال و برخورد های پیامبر با دیگران نیستند.

ص: 305

و ما من حسابك عليهم من شيء

377- حسرت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 37 - 3

3- پشیمانی دوزخیان از کرده های ناشایست خویش و حسرت شدید آنان برای انجام اعمال صالح

ربنا أخرجنا نعمل صـ لِحًا غير الذی کتّا نعمل

آهنگ سخن دوزخیان، به گونه ای است که نشانگر ندامت شدید آنان بر گذشته های خود و حسرتشان برای انجام اعمال نیک است.

378- حضور اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 14 - 4

4- حاضر بودن کردار در قیامت ، مستند به خود انسان ها است .

علمت نفس ما أحضرت

379- حقانیت نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 12 - 2

2- نامه عمل سراسر حقیقت و خالی از هرگونه خطا است .

یعلمون ما تفعلون

تصریح به علم کاتبان نامه عمل، توجه دادن به راستی و درستی آن نامه است.

380- حقیقت حبط عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 105 - 6

6- حبط أعمال كافران ، همان ضایع شدن سعی و تلاش دنیوی آنان است .

الذین ضلّ سعیهم فی الحیوه الدنیا . . . فحبطت أعمّ لهم

ص: 306

381- حقیقت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 113 - 14

14 _ دانایی به حقیقت اعمال و واقعیت گناه ، بازداده آدمی از خطا و گناه *

و لولا فضل الله علیک و رحمته لهمت طائفه . . . و علمک ما لم تکن تعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 60 - 17

17 _ آدمی در دنیا از حقیقت اعمال خود و بازتابهای آن غافل است.

ثم ینبئکم بما کنتم تعملون

382- حقیقت عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 17، 19

17 _ بازگشت همگان به سوی خداوند و آگاهی یافتن آنان از حقیقت کرده های خویش در قیامت، پرتوی از ربوبیت الهی است.

ثم إلى ربهم مرجعهم فینبئهم بما کانوا يعملون

19 _ قیامت روز ظهور و برملا شدن اعمال آدمی و حقیقت آن است.

کذلک زینا لکل . . . فینبئهم بما کانوا يعملون

383- حقیقت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 10 - 5

5 _ اعمال نیک و بد انسان ، دارای حقیقتی و رای صورت ظاهری آن

انّ الذّین یاکلون اموال الیتامی ظلماً ائّما یاکلون فی بطونهم ناراً

384- حقیقت عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 307

5_ اعمال نیک و بد انسان ، دارای حقیقتی ورای صورت ظاهری آن

ان الذین یاکلون اموال الیتامی ظلماً ائماً یاکلون فی بطونهم ناراً

385- خدا و عمل انسانها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 7

7_ خداوند ، به تمامی اعمال انسان ها و حقیقت آن اعمال آگاه است .

إنه بما یعملون خبیر

«خبرت الأمر»؛ یعنی ، حقیقت آن را شناختم (لسان العرب). بنابراین «إنه بما یعملون خبیر»؛ یعنی ، همانا خداوند به حقیقت و کُنه اعمال شما آگاه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 112 - 14

14_ خداوند ، اعمال انسان ها را می بیند و به همه آنها آگاهی دارد .

إنه بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 123 - 10

10_ خداوند ، هرگز از اعمال انسان ها غافل نبوده و رفتارشان بر او مخفی نمی ماند .

و ما ربک بغِفل عما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 28 - 18

18- علم و عقیده ملائکه به آگاهی خداوند از کردار انسانها

بلیٰ إن الله علیم بما کنتم تعملون

برداشت فوق بر این اساس است که «بلیٰ إن الله . . .» کلام ملائکه در برابر ادعای کافران باشد.

386- خدا و عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 28 - 16

ص: 308

16- خداوند ، قطعاً به اعمال کافران آگاه است .

إن الله علیم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 29 - 2

2- آگاهی خداوند از اعمال زشت کافران ، عامل فرمان او به آنها برای ورود به جهنم

الک_فرین . . . إن الله علیم بما کنتم تعملون. فادخلوا أبوب جهنم

«فا» در «فادخلوا» عاطفه است و مسبب را بر سبب (علم خدا) عطف کرده است. بنابراین معنای آیه چنین می شود: حال که خداوند چنین آگاهی از کردار شما دارد، پس وارد جهنم شوید.

387- خشنودی از عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 188 - 1

1_ ناپسندی عجب و شادمانی انسان از اعمال خویش

لا تحسبنّ الذّین یفرحون بما آتوا . . . فلا تحسبنّهم بمفازة من العذاب

388- خلط عمل صالح و عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 102 - 13

13_ ابی بکر حضر می گوید : « قال محمّد بن سعید : أسئل ابا عبد الله (ع) فاعرض علیه کلامی و قل له : انی اتولّاکم و ابرء من عدوّکم و اقول بالقدر . . . قال : فعرضت کلامه علی ابی عبد الله فحرّک یده ثمّ قال : « خلطوا عملاً صالحاً و آخر سیئاً . . . » ;

محمد بن سعید گفت: از امام صادق (ع) سؤال کن و سخن مرا بر ایشان عرضه کن و بگو: من ولایت شما را پذیرفته و از دشمنان شما بیزارم . . . و نیز قائل به «قدر» هستم. حضر می گوید کلام او را بر امام عرضه کردم، حضرت دست خود را [به علامت انتقاد] حرکت داد و فرمود: عمل خوب و بد را در هم آمیختند . . .».

389- درخواست رؤیت نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 19 - 4

4 - مؤمنان بهشتی ، خواستار مشاهده و قرائت شدن نامه اعمالشان در عرصه قیامت

ص: 309

فَيَقُولُ هَآؤُمِ اقْرءُوا كِتَابِيَهٗ

«هاؤم» اسم فعل امر و به معنای «خذوا» (بیاييد بگيريد) است.

390- درخواست عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - نمل - 27 - 19 - 13

13 - دعای سلیمان به درگاه الهی برای توفیق در انجام عمل صالح و جلب خشنودی خدا

وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ

391- درخواست قبولی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 127 - 12، 4

4 - ابراهيم و اسماعيل (ع)، با دعا به درگاه خدا خواستار پذيرفته شدن عملشان (ساختن كعبه) شدند.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا

12 - توجه به خداوند در انجام عمل نيك و دعا برای پذیرش آن به درگاه خدا، از آداب عمل است.

إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ . . . رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

392- درخواست قرائت نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - حاقه - 69 - 19 - 4

4 - مؤمنان بهشتی، خواستار مشاهده و قرائت شدن نامه اعمالشان در عرصه قیامت

فَيَقُولُ هَآؤُمِ اقْرءُوا كِتَابِيَهٗ

«هاؤم» اسم فعل امر و به معنای «خذوا» (بیاييد بگيريد) است.

393- دریافت نامه عمل از پشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 10 - 3,6

3 - نامه عمل برخی از انسان ها در قیامت ، از پشت سرشان به آنان واگذار خواهد شد .

ص: 310

و أمّا من أوتى كتبه وراء ظهره

از ضمیمه این آیه با آیه ای که از گرفتن نامه عمل با دست چپ سخن گفته است (الحاقه، آیه 25)، به دست می آید که این گروه، نامه عمل خود را با دست چپ از پشت سر خود تحویل خواهند گرفت.

6- «عن أبی جعفر (ع) قال: ... ان الله ... أنزل فی «إذا السماء انشقت» «و أمّا من أوتى كتابه وراء ظهره ...» فهذا مشرک ...»

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: ... خداوند... در سوره «إذا السماء انشقت» فرمود: «و أمّا من أوتى كتابه وراء ظهره...». این شخص [که نامه عملش از پشت سر به او داده می شود] مشرک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 11 - 2,3,4

2- گرفتن نامه عمل از پشت سر در قیامت، سرآغاز گرفتاری در موقعیتی دشوار که هر کس، فریاد هلاکت خواهی و آرزوی مرگ سر خواهد داد.

فسوف يدعوا ثبورًا

«ثبور» به معنای هلاکت و تباهی است. (مفردات راغب)

3- دریافت نامه عمل از پشت سر، رمز و نشانه محکومیت در عرصه حسابرسی است.

فسوف يحاسب... فسوف يدعوا ثبورًا

تقابل دو گروه دریافت کننده نامه عمل، بیانگر این است که هر دو حسابرسی خواهند شد؛ ولی نتیجه آن در مورد آنان متفاوت است. بنابراین گرچه «فسوف يحاسب» تنها در مورد یک دسته آمده است؛ ولی دسته دیگر نیز به قرینه حرف «سوف» _ که بین گرفتن نامه عمل از پشت سر و فریاد و اوایلای شخص، فاصله ای را مفروض گرفته _ مورد محاسبه قرار خواهند گرفت.

4- محاسبه و رسیدگی به اعمال کسانی که نامه عمل خود را از پشت سر دریافت کرده اند، سخت و اندوه بار خواهد بود.

حسابًا يسيرًا... مسرورًا... فسوف يدعوا ثبورًا

برداشت یاد شده، از مقابله دو گروه استفاده شده است. از آنجا که گروه اول حسابی آسان داشته و شادمان خواهند شد، دانسته می شود که برای گروه دوم، جز سختی حساب و غمگین شدن نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 12 - 1

1 - کسانی که نامه عمل خود را از پشت سر دریافت می کنند ، به آتش برافروخته جهنم گرفتار شده و در آن خواهند سوخت .

و یصلی سعیراً

«صَلَى»؛ یعنی، حرارت را چشید (مصباح). در لسان العرب آمده است: صَلَى فلان بالنار یصلی صَلِیاً اَحْتَرَق (سوخت). راغب می گوید: «صَلَى بالنار»؛ یعنی، به آتش مبتلا شد و از برخی اهل لغت نقل می کند که: «صلى النار»: دَخَلَ فِيهَا (درون آتش رفت). «سعير» (بر وزن فعيل) به معنای مفعول است؛ یعنی، داغ و برافروخته. (مفردات راغب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشفاق - 84 - 14 - 5

5 - اعطای نامه عمل از پشت سر ، فریاد هلاکت خواهی در قیامت و گرفتاری به آتش جهنم ، برخاسته از استبعاد معاد است .

ص: 311

و أمّا من أوتى . . . إنّه ظنّ أن لن يحور

این آیه، می تواند بیانگر علت برای مطالب قبل باشد که از جمله آنها «اوتی کتابه وراء ظهره» بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 15 - 11، 12

11 - کسانی که در قیامت نامه عمل را از پشت سر دریافت کرده و به دوزخ گرفتار می شوند ، خود عامل پیدایش چنین سرنوشتی اند .

أمّا من أوتى كتبه . . . و یصلی سعیراً ... بلی إنّ ربّه کان به بصیراً

12 - عذاب دوزخیان و اعطای نامه عمل به آنان از پشت سرشان ، نظام جزایی آگاهانه و مدبرانه خداوند است .

و أمّا من أوتى كتبه . . . و یصلی سعیراً ... بلی إنّ ربّه کان به بصیراً

حرف «بلی» ممکن است به تمام مشخصات دسته دوم (و أمّا من أوتى . . .) ارتباط داشته باشد. در این صورت پندار رجوع نکردن راه، پنداری باطل و حوادث پیش آمده (اوتی کتابه وراء ظهره ... یصلی سعیراً) راه، رخدادی ثابت معرفی می کند. جمله «إنّه...» بیانگر این است که آن حادثه ها، برخاسته از ربوبیت و بصیرت خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 20 - 8

8 - مردم بی ایمان در قیامت ، نامه عمل خویش را از پشت سر دریافت کرده و به آتش جهنم گرفتار خواهند شد .

أمّا من أوتى كتبه وراء ظهره . . . و یصلی سعیراً ... فما لهم لایؤمنون

ارتباط مجموع آیات این سوره، اقتضا می کند که مراد از ضمیر «هم» و تعبیر «الذین كفروا» (در آیات بعد) همان کسانی باشند که در آیه دهم، با تعبیر «من أوتى کتابه وراء ظهره» از آنان یاد گردید. همان طور که مراد از «الذین آمنوا» (در آیات بعد)، همان «من أوتى کتابه بيمينه» در آیات پیشین خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 22 - 5

5 - نامه عمل کافر ، از پشت سر به او داده شده و آتش دوزخ فرجام او خواهد بود .

و أمّا من أوتى كتبه وراء ظهره . . . و یصلی سعیراً ... بل الذین كفروا

ارتباط مجموع آیات سوره با یکدیگر، اقتضا می کند که دو دسته آخر سوره (الذین کفروا) و (الذین آمنوا)، همان دو دسته قبل باشند که با عنوان «من اوتی کتابه بيمينه» و «من اوتی کتابه وراء ظهره» از آنان یاد شد.

394- دعا برای عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 13

13- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور به دعا و نیایش به درگاه خدا، برای کسب قدرت و توان در انجام پیروزمندانه رسالت خویش

ص: 312

وقل ربّ . . . واجعل لی من لدنک سلطـنًا نصیرًا

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مراد از «سلطان» _ آن گونه که برخی از مفسران گفته اند _ به معنای نیروی قوی و برتر باشد.

395- دعا و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 202 - 3

3_ دعای همراه با تلاش و عمل ، شرط رسیدن به مطلوب

رَبَّنَا اتِّنَا .. اولئک لهم نصیب مما کسبوا

بنابراینکه مراد از «مما کسبوا»، همان دعای آنان باشد.

396- دعوت به ترک عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 46 - 3

3- انجام نیکی ها و پرهیز از بدی ها ، یکی دیگر از محور های تبلیغی صالح پیامبر (ع)

يقوم لم تستعجلون بالسیئه قبل الحسنه

397- دعوت به عمل به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 28 - 5

5- آموختن تعالیم قرآن و پایداری بر عمل به آن ، دعوت خداوند از همه انسان ها است .

إن هو إلا ذکر للعالمین . لمن شاء منکم أن یتقیم

مخاطبان در «منکم» گرچه همان کسانی اند که «این تذهیبون» خطاب به آنان بود؛ ولی به قرینه «للعالمین» این رهنمود برای عموم مردم است.

398- دعوت به عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 2 - 17

ص: 313

17- اندیشه توحیدی ، فراخوان آدمی به عملکردی متناسب با آن

لا إله إلا أنا فاتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 18 - 1

1 - موسی (ع) از جانب خداوند ، مأمور راهنمایی فرعون به راه تکامل و درست کاری و ترغیب او به پاکسازی خویش از آلودگی ها

فقل هل لك إلى أن تزكى

زکات به دو معنا است: 1. نمو 2. طهارت (مقایس اللغه) و به کسی که صالح و درست کار شود، می گویند «تزکیه» شده است. (قاموس)

399- دعوت به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 2,7

2_ ارزش والای نجواها و مذاکرات محرمانه ، به انگیزه وادار نمودن دیگران به صدقه و دعوت به کار نیک و اصلاح میان مردمان

لا خیر فی کثیر من نجویهم الا من امر بصدقه او معروف او اصلح بین الناس

7_ نجواها و مذاکرات محرمانه برای دعوت مردم به کارهای نیک ، موجب پاداش بزرگ الهی

من نجویهم .. و من يفعل ذلك ابتغاء مرضات الله فسوف نؤتيه أجراً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 21

21- ایمان به توحید و نبوت و معاد و دعوت به انجام دادن عمل صالح ، چکیده دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

قل إنما أنا بشر .. و لا یشرک بعباده ربّه أحداً

جمله «یوحی الیّ ..» نبوت و «انما إله هکم...» توحید و «یرجو لقاء...» معاد و «عملاً صالحاً» عمل صالح را مطرح کرده است.

400- دعوت به عمل ناپسند

6 - دعوتگری شیطان به بدی ها و بدعتگذاری ها ، نمودی از شیطنت او و دلیل دشمنی وی با انسانهاست .

إنه لكم عدو مبين. إنما يأمرکم بالسوء و الفحشاء و أن تقولوا علی اللّٰه ما لاتعلمون

جمله «إنما يأمرکم . . .» دلیلی است برای «إنه لكم عدو»؛ یعنی، نشانه و دلیل دشمنی شیطان با شما انسانها این است که او شما

را به کارهای ناروا ترغیب می کند.

7- فراخوانی مردم به کارهای ناروا و زشت، کاری شیطانی و معیاری برای شناسایی دشمنان انسان است.

إِنَّه لَكُم عَدُوٌّ مُّبِينٌ. إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ

از آن جا که جمله «إِنَّمَا يَأْمُرُكُم» استدلالی است و برای «إِنَّه لَكُم عَدُوٌّ» می توان به برداشت فوق دست یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 119 - 18

18 _ دعوت به اعمال و رفتار ناشایست، کاری شیطانی

و لا مرنهم فلیبتکن . . . و لا مرنهم فلیغیرن خلق الله

401- دقت در ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 29 - 3,4,6

3 - صحیفه اعمال امت ها در قیامت، بیان کننده تمامی کردار ایشان، به صورتی دقیق و بدون کمترین کاستی و فزونی

ینطق علیکم بالحقّ

4 - حاکمیت تدبیر الهی، بر روند ثبت اعمال آدمیان، مانع راه یافتن کمترین باطل و کاستی در آن

کت_بنا ینطق علیکم بالحقّ

اضافه شدن «کتاب» به ضمیر «نا» بیانگر علت اتصاف آن به «ینطق علیکم بالحقّ» است؛ یعنی، چون ما مطالب آن را ثبت کرده ایم، هرچه گوید حق است.

6 - نسخه برداری مداوم و ثبت دقیق اعمال آدمیان

إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 23 - 3

3_ ارائه اعمال هر فرد ، به گونه ای مضبوط ، به دادگاه الهی

ه_ذا ما لدیّ عتید

در صورتی که مراد از «ما» اعمال آدمی باشد؛ «عتید» اشاره به آمادگی و نظم و ضبط دقیق آن دارد.

402- دقت در حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 8 - 7

ص: 315

7 - « عن أبي الجارود عن أبي جعفر (ع) قال : قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) كل محاسب معذب فقال له قائل : يا رسول الله فأين قول الله عز وجل « فسوف يحاسب حساباً يسيراً » قال : ذلك العرضُ يعني التصفُّحُ ;

ابی جارود از امام باقر(ع) روایت نموده که حضرت فرمود: رسول خدا(صلی الله علیه و آله) فرمودند: هر کس محاسبه شود، در عذاب خواهد بود. شخصی به رسول خدا(صلی الله علیه و آله) گفت: پس کلام خدای عزوجل که فرموده: «فسوف يحاسب حساباً يسيراً» چه می شود؟ حضرت فرمود: آن محاسبه [که گفتم] عرضه شدن [تمام اعمال] است [امام باقر(ع) فرمود: [مقصود پیامبر(صلی الله علیه و آله) بررسی دقیق [اعمال] است]].

403- دقت عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 3 - 2

2 - مؤمنان راستین ، انسان هایی سنجیده کار و درست گفتار اند

و الذين هم عن اللغو معرضون

404- دلایل حقانیت نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 29 - 7

7 - مستند بودن نامه اعمال آدمیان ، دلیل حق بودن و کاستی نداشتن آن

ينطق عليكم بالحقِّ إنا كنا نستنسخ

«إنا كنا...» در مقام تعلیل است و تکرار ضمایر متکلم و نیز تأکید به وسیله «إنا»، مطلب بالا را افاده می کند.

405- دنیا محل عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 23 - 12

12_ دنیا ، سرای تلاش است و جهان پس از مرگ ، برای کیفر و پاداش می باشد .

إذا هم يبغون .. متع الحيوه الدنيا ثم إلينا مرجعكم فننبئكم بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 27 - 1

1_ دنیا سرای تلاش و آخرت سرای کیفر و پاداش است .

للذین أحسنوا الحسنی . . . والذین کسبوا السيئات جزاء سيئه بمثلها

ص: 316

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 30 - 3

3_ دنیا ، جایگاه عمل برای جهان آخرت است .

هنالک تبلوا کل نفس ما أسلفت

406- دین و عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 128 - 5

5- گرایش به کار های بیهوده و صرفاً مایه سرخوشی ، در تضاد با مکتب پیامبران و ناسازگار با بینش الهی

أتبنون بکلّ ریع ءایه تعبتون

407- ذکر آثار اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 23 - 6

6 - خطاکاران در قیامت با مشاهده جهنم ، فرصت های از دست رفته را به یاد آورده و متوجه آثار و پیامد های کردار خویش می گردند .

یومئذ یتذکر الإنسَن

«ال» در الإنسان»، ممکن است عهد ذکری و اشاره به انسانی باشد که در آیات پیشین، فریفته نعمت ها و شکرگاه گزار تنگدستی ها معرفی شده است. هم چنین می تواند برای استغراق باشد و تذکر یافتن را به همه انسان ها تعمیم دهد. آیات بعد، احتمال نخست را تقویت می کند.

408- ذکر بانیان عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 127 - 14

14 - یاد کردن از بنیانگذاران عمل نیک ، امری پسندیده و نیکوست .

وإذ يرفع إبراهيم القواعد من البيت وإسماعيل

«إذ . . .» مفعول برای «اذکروا» است؛ یعنی، بانیان کعبه را همواره به خاطر داشته باشید و این دستور، درسی است به انسانها که نباید بنیانگذاران عمل نیک، از یادها بروند.

ص: 317

409- ذکر حتمیت حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 32 - 3

3 - توجه به حتمی بودن حسابرسی اعمال ، زمینه ساز شناخت پروردگار و بازدارنده خلق از کفر و تکذیب

سنفرغ لکم . . . فبأیء آلاء ربکمما تکذبان

برداشت یاد شده از آن جا است که خداوند، برای دور ساختن خلق از کفر و تکذیب حق، حتمی بودن حسابرسی اعمال را یادآور شده است.

410- ذکر عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 37 - 1

1 - طغیان گران با حضور در صحنه قیامت ، کردار خویش را به یاد آورده و جهنم را حاضر خواهند یافت .

یوم یتذکر . . . و برزت الجحیم لمن یری . فأما من طغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 38 - 1

1 - آنان که زندگانی دنیا را برگزیده و آن را بر آخرت ترجیح دادند ، کردار خویش را در قیامت به یاد آورده ، جهنم را حاضر خواهند یافت .

یوم یتذکر . . . و برزت الجحیم . . . وءاثر الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 2

2 - خدا ترسان دور از هواپرستی با حضور در صحنه قیامت ، کردار خویش را به یاد آورده و جزای آن را خواهند دید .

یوم یتذکر . . . و أمّا من خاف مقام ربّه و نهی النفس عن الهوی

411- ذکر گواهان عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 89 - 1

ص: 318

1- انسان ، وظیفه دار توجه به نظارت گواهان الهی در هر عصری بر اعمالش

و یوم نبعث فی کلّ أُمَّه شهیداً

تکرار مضمون «یوم نبعث ..» در ضمن چند آیه و نیز در تقدیر بودن «اذکر» یا «اذکروا» بیانگر اهمیت موضوع است.

412- ذکر ناظران عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 105 - 4

4_ توجه انسان به نظارت خدا و رسول و مؤمنان بر اعمالش ، بازدارنده او از خطا و تشویق کننده به نیکبهاست .

قل اعملوا فسیری اللّٰه عملکم ورسوله و المؤمنون

413- ذلت اخروی فاقدان عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 5 - 2

2 - افراد بی ایمان و فاقد عمل صالح ، در آخرت جایگاهی پست تر از تمام انسان های فرومایه ، خواهند داشت .

ثمّ رددنّه أسفل سفلین

به قرینه «فلهم أجر غیر ممنون» (در آیه بعد) مفاد این آیه نیز، مربوط به جهان آخرت و درباره افرادی است که آیه بعد، آنان را استشنا نکرده است.

414- رابطه ایمان و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 203 - 8,9

8_ توجه به قیامت و بازگشت به خدا ، زمینه ساز رعایت تقوای الهی

فاذا قضیت مناسککم .. و اتقوا اللّٰه و اعلموا انکم الیه تحشرون

9_ توجه به قیامت ، زمینه ساز عمل به مناسک حج

و اعلموا انکم الیه تحشرون

با توجه به اینکه پس از بیان مناسک حج، مسأله قیامت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 228 - 6

ص: 319

6_ عمل به تکالیف الهی ، لازمه ایمان به خدا و روز قیامت

و لا يحل لهنّ . . . ان كنّ يؤمننّ بالله و اليوم الآخر

415- رابطه علم و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 92 - 10

10_ توجه آدمی به آگاهی خداوند به انفاق و ایثار ، زمینه ساز انجام آن

لن تنالوا . . . فانّ الله به علیم

جمله «ان الله . . .»، به منظور تشویق ایثارگران و انفاق کنندگان، ایراد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 203 - 8,9

8_ توجه به قیامت و بازگشت به خدا ، زمینه ساز رعایت تقوای الهی

فاذا قضیتم مناسککم . . . و اتقوا الله و اعلموا انکم الیه تحشرون

9_ توجه به قیامت ، زمینه ساز عمل به مناسک حج

و اعلموا انکم الیه تحشرون

با توجه به اینکه پس از بیان مناسک حج، مسأله قیامت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 210 - 10

10_ توجه به بازگشت همه چیز به سوی خداوند ، زمینه تسلیم شدن در برابر او و پرهیز از پیروی شیطان

و لا تتبعوا خطوات . . . و الی الله ترجع الأمور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 215 - 13

13_ توجّه انسان به علم خداوند نسبت به اعمال خیر ، مُشَوِّق او برای انجام آن

و ما تفعلوا من خیر فانّ اللّٰه به علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 216 - 20

20_ توجّه انسان به جهل خود و علم خداوند ، زمینہ پذیرش احکام الہی

واللّٰه یعلم وانتم لا تعلمون

ص: 320

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 220 - 16

16 _ توجه به آگاهی خداوند ، زمینه ساز اجرای قوانین

والله يعلم المفسد من المصلح

هدف از بیان علم خداوند به نیت و اعمال، تشویق انسانها به انجام وظایف و اجرای احکام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 233 - 37

37 _ خداترسی و توجه به نظارت او بر اعمال ، عامل رعایت حقوق متقابل مادر ، پدر و دایه

والوالدات یرضعن . . . و اتقوا الله و اعلموا ان الله بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 234 - 15

15 _ توجه به آگاهی خداوند از اعمال انسان ، زمینه عمل به احکام اوست .

والذین یتوقون . . . و الله بما تعملون خبیر

416- راز عمل خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 68 - 1,2

1- موسی (ع) از اسرار نهفته در زندگی و عملکرد خضر (ع) و زوایای آن ، اطلاع دقیقی نداشت .

و کیف تصبر علی ما لم تحط به خیراً

«إحاطه» (مصدر «لم تحط») یعنی: «به چیزی احاطه و وقوف کامل یافتن» و در آیه مورد بحث، با توجه به کلمه «خبراً» _ که به معنای «علماً» و تمیز برای نسبت احاطه است _ مراد، احاطه کامل علمی است.

2- خضر (ع) بی اطلاعی موسی از زوایای کردار وی را ، دلیل ناتوانی موسی از تحمّل عملکرد وی دانست .

إِنك لن تستطیع . . . و کیف تصبر علی ما لم تحط به خبرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 78 - 4,6

4- خضر، موسی (ع) را مطمئن ساخت که اسرار کارهای شگفت خویش را پیش از جدایی، برای او بازگو خواهد کرد.

سأنتبک بتأویل ما لم تستطع علیه صبرًا

6- کارهای به ظاهر غیر قابل توجیه خضر (ع)، دارای باطن و حقیقتی درست بود.

سأنتبک بتأویل ما لم تستطع علیه صبرًا

«تأویل» از ریشه «أول» و به معنای «بازگرداندن» است و در آیه، به معنای «مأل» است و مراد، حقایق و مصالحی است که کار

ص: 321

خضر بر اساس آن انجام پذیرفته و باید ظاهر ناخوشایند کار خضر(ع) را به آن مصالح بازگرداند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 82 - 21، 22

21- موسی (ع)، سرانجام، به اسرار کار های شگفت خضر آگاه شد و توجیه و تأویل برخی حوادث را از او آموخت .

ذلک تأویل ما لم تسطع علیه صبرًا

«لم تسطع» در اصل «لم تستطع» بوده و حرف «تاء» برای تخفیف حذف شده است.

22- رخداد های داستان خضر و موسی (ع)، برخاسته از اراده خداوند و دارای تفسیری پیچیده و نیازمند آگاهی هایی ویژه است که از جانب او افزوده شود .

و ما فعلته عن امری ذلک تأویل ما لم تسطع علیه صبرًا

417- رضایت از عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 13

13 - رضایت خداوند، از مؤمنان صالح و رضایت آنان از او، پاداش ایمان و عمل نیک ایشان است .

جزاؤهم... رضی الله عنهم و رضوا عنه

418- رضایت از فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 9 - 5

5- احساس رضایت و خشنود بودن از عاقبت کار و تلاش خویش، از زمره نعمت های الهی در آخرت است .

ناعمه . لسعیها راضیه

جمله «لسعیها راضیه» و جمله های پس از آن، توضیح وصف «ناعمه» است.

419- رضایت از نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 19 - 5

5 - شادمانی و رضایت مندی کامل مؤمنان بهشتی ، از نامه اعمال و کارنامه خویش در عرصه قیامت

فیقول هاؤم اقرءوا کتِ بیه

ص: 322

420- رضایت خدا در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 1,2

1_ لزوم بنا نهادن همه کارها و برنامه های زندگی، بر اساس تقوای الهی و رضای خدا

أفمن أسس بنینه علی تقوی من اللّٰه و رضون

برداشت فوق بر این پایه است که «بنیانه» به قرینه فراز پیشین _ که مربوط به عمل انسان است (بنای مسجد قبا و مسجد ضرار) _ به تقدیر «عمله» باشد؛ یعنی، کسی که بنیان عملش را بر اساس تقوا قرار دهد.

2_ اعمال مبتنی بر تقوا و رضایت الهی، دارای اساسی محکم و استوار و ارزشی خدشه ناپذیر

أفمن أسس . . أم من أسس بنینه علی شفا جرف

از قرار گرفتن این بخش از آیه (أفمن أسس بنیانه علی تقوی . .) در برابر «أم من أسس بنیانه علی شفا جرف هار» برداشت فوق استفاده می شود.

421- رغبت در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 184 - 15

15 - تکالیف دینی اگر از سر میل و رغبت انجام گیرد، در پی دارنده ثمراتی نیکوست.

فمن تطوع خیراً فهو خیر له

«تطوع» از طاعت (پیروی کردن) گرفته شده است و چون متعدی استعمال شده، متضمن معنای «آتی» (انجام داد) نیز می باشد. بنابراین «فمن تطوع خیراً...»؛ یعنی، هر کس کار نیکی را از روی طاعت به جا آورد.

422- روش برخورد با عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 6

6 - تمجید خداوند از ایمان آوردگان از اهل کتاب به خاطر رفتار، گفتار نیک آنان در مقابل گفتار و کردار بد دیگران

«حسنه» و «سیئہ» به معنای «بدی» و «نیکی» است و «ال» در آن دو برای جنس است. بنابراین مراد از «الحسنه» مطلق نیکی (رفتار و گفتار نیک) است و مراد از «السیئہ» مطلق بدی (گفتار و کردار بد) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 35 - 3

3 - برخورد شایسته و نیکو در برابر رفتار ناپسند دیگران ، نشانه بهره مندی فرد از کمالات و ارزش های والای انسانی است .

ادفع بالتی هی أحسن . . . و ما یلقىها إلاّ ذوحظّ عظیم

423- روش برخورد کارگزاران نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 10 - 5

5 - واگذارکنندگان نامه عمل به انسان ها در قیامت ، برخی را محترم شمرده و با گروهی دیگر برخوردی تحقیرآمیز و خفت بار خواهند داشت .

فأما من أوتی کتبه بیمینه . . . و أما من أوتی کتبه وراء ظهره

424- روش برخورد ملائکه ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 11 - 4

4 - مراقبان اعمال در ثبت و ضبط آن ، برخوردی کریمانه و اغماض گرانه دارند .

کرامًا کتبین

تقارن وصف کرامت و کتابت در یک آیه، گویای ارتباط آن دو است. بنابراین کرامت ناظران اعمال، به هنگام ثبت آن ظهور می یابد.

425- روش تشویق به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 6

6 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به کار های خیر و انفاق در راه خداوند

من ذا الذی یقرض الله . . . فیض عفه له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 6

6 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی و خیرجویی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به انفاق و انجام کار های خیر

وَأَنْفَقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ . . . إِنْ تَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضَعْ عِنْدَهُ لَكُمْ

ص: 324

426- روش تشویق به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 7

7- فراهم آوردن تسهیلات زندگی و نیازهای طبیعی افراد صالح و درست کار، از روش‌های مؤثر در تشویق دیگران به درست کاری و اصلاح خویشتن

وَأَنكحُوا.. وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ

«الصالحین» به منزله قید برای «عبادکم و ائمتکم» است. بی شک اگر تنها افراد صالح و درست کار جامعه، از کمک و تسهیلات زندگی دیگران برخوردار شوند، افراد ناصالح و نادرست نیز، به صلاح و درست کاری تشویق شده و به آن روی خواهند آورد.

427- روش تصحیح عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 15 - 8

8_ سنجش و مقایسه بین فرجام دو اندیشه و رفتار، بهترین روش برای گزینش اندیشه و رفتاری درست و برتر

قُلْ أَذْكَاءٌ خَيْرٌ أَمْ جَنْةُ الْخُلْدِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ

428- روش صحیح در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 22، 23 - 18

18 - به کارگیری روش صحیح و منطقی در کارها و انتخاب اسباب درست برای نیل به مقاصد، فرمان و توصیه خداوند به مسلمانان

لَيْسَ الْبِرُّ .. وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا

جمله «و لیس البر ..» در بازداشتن مسلمانان از سنت جاهلی (ورود به خانه از پشت آن در مراسم حج) کافی بود. بنابراین جمله «و اتوا البیوت ...» حاکی از یک دستور کلی و شامل است. در این جمله مقاصد و آرمانها، به خانه‌ها و روشهای رسیدن به آن مقاصد، به دربهای خانه تشبیه شده است.

22 - موفقیت انسان‌ها در کارها، در گرو انجام دادن آنها از طریق و روش صحیح است.

وأتوا البيوت من أبوابها . . . لعلكم تفلحون

برداشت فوق ناظر به این است که: «لعلكم تفلحون» متعلق به «وأتوا البيوت من أبوابها» باشد.

23 - جابر بن یزید گوید: «عن ابی جعفر (ع) فی قوله «ليس البر بان تأتوا البيوت من ظهورها» الآية . قال : یعنی أن یأتی

ص: 325

الأمر من وجهها أي الأمور كان ؛

امام باقر(ع) فرمود: مراد از «ليس البر بأن تأتوا البيوت من ظهورها ..» این است که باید انسان کار را از راهش وارد شود، هر کاری می خواهد باشد».

429- روش عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 94 - 16

16 - لزوم پرهیز از جمود و یک سونگری ، در عمل به وظایف

ما منعك .. إني خشيت أن تقول فرقت بين بني إسرائيل

430- روش نادرست در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 20

20 - به کارگیری روش های نادرست و غیر منطقی برای انجام کارها ، خلاف تقواست .

ليس البر بأن تأتوا البيوت من ظهورها .. و أتوا البيوت من أبوابها و اتقوا الله

فرمان به رعایت تقوا، پس از ارشاد به اتخاذ روش صحیح برای رسیدن به مقصود، بیانگر یکی از این دو نکته است: 1_ اتخاذ روش و وسیله صحیح و منطقی از مصداقهای تقواست. 2_ ضرورت رعایت تقوا در پیمودن راهها برای رسیدن به مقاصد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

431- رؤیت اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 40 - 3، 1

1 - انسان شاهد تلاش و عمل خویش ، در روز واپسین

وأنّ سعیه سوف یری

از به کار رفتن «سوف» و نیز به قرینه آیه بعد، به دست می آید که زمان مشاهده، روز قیامت است.

3- عملکرد آدمی، قابل رؤیت و شهود در قیامت، حتی برای غیر خود وی *

وَأَنْ سَعِيهٖ سَوْفَ يَرِي

حذف مفعول در «یری»، ممکن است اشاره به مطلب بالا داشته باشد.

ص: 326

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 41 - 1

1 - جزای کامل اعمال ، نصیب انسان در آخرت ، در پی دیدن و مشاهده عمل

و أنّ سعیه سوف یری . ثمّ یجزیه الجزاء الأوفی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 6 - 5,7,8

5 - مشاهده کردار و مواجه شدن با پاداش و کیفر آن ، از اهداف حشر انسان ها در قیامت

یصدر الناس أشتاتاً لیروا أعم لهم

حرف «لام» در «لیروا»، بیانگر برداشت یاد شده است. مشاهده اعمال، یا به معنای مشاهده پاداش و کیفر آنها است و یا ناظر به تجسم اعمال و مشهود بودن آن در قیامت است.

7 - مواجه شدن انسان ها با کردار خود و پاداش یا کیفر آن ، پس از بازگشت آنان از حسابرسی است .

یصدر الناس أشتاتاً لیروا أعم لهم

8 - تجسم اعمال و قابل رؤیت شدن آنها در آخرت

لیروا أعم لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 7 - 1,2,6

1 - انجام دهندگان کار خیر ، در قیامت پاداش دیده ، با کردار خویش مواجه خواهند شد .

فمن یعمل مثقال ذره خیراً یره

2 - کار های خیر ، هر چند به وزن مورچه ای ریز و یا ذرات معلق در هوا باشد ، باقی مانده ، در قیامت بر انسان عرضه خواهد شد .

فمن یعمل مثقال ذره خیراً یره

«مثقال»؛ یعنی، وسیله ای که با آن، وزن چیزی سنجیده شود (مفردات). «ذره» (مفرد «ذر») به معنای کوچک ترین نوع مورچه است

(صحيح اللغه). برخی آن را یک صدم وزن «جو» دانسته و برخی گفته اند: مراد ذراتی است که در شعاع خورشید، مشاهده می شود.
(لسان العرب)

6 - « عن أبي جعفر (ع) في قوله « فمن يعمل مثقال ذره خيراً يره » يقول إن كان من أهل النار و كان قد عمل في الدنيا مثقال ذره خيراً يره يوم القيامة حسرةً انه كان عمله لغير الله » ;

از امام باقر(ع)، درباره سخن خداوند «فمن يعمل مثقال ذره خيراً يره» روایت شده که خداوند [می فرماید]: اگر [بنده ای] از اهل آتش بوده و در دنیا به اندازه وزن یک ذره، کار خوب انجام داده باشد، در قیامت آن را می بیند تا حسرت بخورد که چرا این عمل را برای غیر خدا انجام داده بود».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 8 - 1,2

1 - بدکاران در قیامت ، کیفر دیده و با کردار ناروای خود ، روبه رو خواهند شد .

و من يعمل مثقال ذره شراً يره

ص: 327

2- کارهای ناروا، هر چند به وزن مورچه ریز و یا ذرات معلق در هوا باشد، باقی مانده، در قیامت بر انسان عرضه خواهد شد.

و من يعمل مثقال ذره شراً يره

432- رؤیت اخروی عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 7 - 4

4- تجسم و قابل رؤیت شدن تمام اعمال نیک انسان - حتی سبکوزن ترین آنها - در آخرت

خیراً يره

433- رؤیت اخروی عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 8 - 4,7

4- تجسم و قابل رؤیت شدن تمام اعمال ناشایست انسان - حتی سبکوزن ترین آنها - در آخرت

و من يعمل مثقال ذره شراً يره

7- «عن أبي جعفر (ع) في قوله «... و من يعمل مثقال ذره شراً يره» يقول: إذا كان من أهل الجنة رأى ذلك الشر يوم القيامة ثم غفر الله تعالى له;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند «و من يعمل مثقال ذره شراً يره» روایت شده که [خداوند] می فرماید: اگر [شخص] از اهل بهشت باشد [و در دنیا عمل بدی انجام داده باشد] آن عمل بد را در قیامت می بیند؛ آن گاه خداوند متعال او را می آمرزد».

434- رؤیت عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 14 - 2

2- مشاهده کردارها در عرصه قیامت، در گرو پیدایش حوادثی تحوّل آفرین در نظام جهان و پدیدار شدن رخدادهایی در صحنه قیامت

إذا الشمس .. و إذا ... و إذا ... علمت نفس ما أحضرت

آیه شریفه، جواب حرف شرط «إذا» است که از آغاز سوره تکرار شده است.

ص: 328

435- رؤیت نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 7, 3, 1

1- در قیامت ، نامه عمل هر فرد ، در برابر دیدگان او نهاده شده ، آن را مشاهده خواهد کرد .

و وضع الکتب . . . و یقولون یـ و یلتنا مال و ذا الکتب

مقصود از «الکتاب» به قرینه جملات بعدی، نوشته هایی است که در آن، همه اعمال آدمیان، ثبت و ضبط شده است. حرف «ال» در «وضع الکتاب»، برای استغراق افراد است، یعنی «کل کتاب». در نتیجه، مراد این است که همه کتاب ها را در برابر دیدگان آحاد انسان ها قرار خواهند داد و هر فرد، کتاب خودش را ملاحظه خواهد کرد.

3- در قیامت مجرمان ، هنگام مشاهده نامه عمل ، از کردار خود وحشت و دلهره پیدا می کنند .

فتری المجرمین مشفقین ممّافیه

7- پرهیزکنندگان از جرم و گناه ، به هنگام مشاهده نامه اعمال خود در قیامت ، بیم و هراس نخواهند داشت .

و وضع الکتب فتري المجرمین مشفقین ممّافیه

جمله «وضع الکتاب» وضع و مشاهده کتاب را به مجرمان اختصاص نداده است، ولی جمله «فتري المجرمین . . .» تنها، از ترس مجرمان سخن گفته است، بنابراین، دیگران، با مشاهده کتاب خود، اضطرابی نخواهند یافت.

436- ریا در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 10

10- اعمال انسان ، همواره در معرض آمیخته شدن به ناخالصیهاست .

ربّ ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق

از اینکه خداوند به پیامبرش امر می کند که «برای کسب اخلاص و صداقت از او استمداد بطلبید» استفاده می شود که اعمال آدمی در معرض ابتلا به ریاست.

437- زمان دریافت نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 8 - 2

2- مرحله حسابرسی در قیامت ، مرحله ای پس از دریافت نامه های اعمال است .

فسوف يحاسب حساباً يسيراً

«سوف»، برای وعده دادن به کار می رود (مصباح) و دلالت بر تأخیر دارد. (مقایس اللغه)

ص: 329

438- زمینه اجتناب از عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 114 - 5,8

5_ انجام کار های نیک ، مایه ترک کردن کار های ناپسند است .

إن الحسنات يذهبن السيئات

زدوده شدن ناپسندها _ که «یذهبن السيئات» دلالت بر آن دارد _ محتمل است به این معنا باشد که: کارهای ناپسند تحقق نمی یابد. بر این اساس جمله «إن الحسنات...» حاکی از این است که: انجام کارهای نیک روحیه ای در آدمی ایجاد می کند که به سراغ کارهای ناشایست نمی رود.

8_ نماز های یومیه ، مایه ترک کار های ناروا و نیز موجب آمرزش گناهان است .

و أقم الصلوة... إن الحسنات يذهبن السيئات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 11 - 10

10 - توجه و اذعان به آگاهی همه جانبه خداوند به اعمال مردمان ، برانگیزاننده انسان به کار های نیک و پرهیز از کار های ناپسند

والله خبير بما تعملون

439- زمینه ازدیاد عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 39

39 - حسن ایجاد انگیزه در انسان هابه کار های خیر ، برای زمینه سازی بهتر و بیشتر انجام دادن آنها

وما تقدموا لأنفسكم من خير تجدوه عند الله هو خيراً وأعظم أجراً

440- زمینه اصلاح عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - کتاب موزون طبیعت ، راهنمای انسان در صحنه عقیده و عمل *

ووضع المیزان . ألا تطغوا فی المیزان

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند، برای رهنمون ساختن انسان ها به عقیده توحیدی، نظام داری و قانون مندی خورشید، ماه و .. را به آنان یادآور شده است. هم چنین حاکمیت «میزان» بر هستی را، درسی برای پایبندی عملی آنها به موازین قرار داده است.

ص: 330

441- زمینه پاداش عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 10

10 - ربوبیت خداوند ، مقتضی پاداش به دارندگان نیت خیر و سبقت گیرندگان در کار نیک

و عجلت إلیک ربّ لترضی

442- زمینه ترس از فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 10

10 - توجّه به وابستگی همه چیز به تدبیر خداوند ، زمینه ساز ترس و نگرانی از فرجام کارها است .

و أمّا من خاف مقام ربّه

443- زمینه ترک عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 7

7 - تجارت و داد و ستد اقتصادی ، زمینه ای بس خطرناک برای غفلت از یاد خدا و انجام تکالیف الهی

رجال لاتلهیهم تجره ولا یبع عن ذکر اللّٰه و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

444- زمینه ترک عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 34 - 5

5 - خداگریزی ، زمینه ساز ترک مداومت بر اعمال نیک *

تولّی . و أعطی قلیلاً و اکدی

مراد از «تولّی» می تواند اعراض از یاد خدا باشد. بر این اساس از ارتباط دو آیه می توان مطلب بالا را استفاده کرد.

445- زمینه ترک عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 129 - 14

14_ توجه حاکمان به نظارت خداوند بر اعمال ایشان ، زمینه ساز گرایش آنان به کردار نیک و پرهیزشان از اعمال نارواست .

و يستخلفکم فی الأرض فینظر کیف تعملون

هدف از تذکار نظارت خداوند بر اعمال آدمی این است که وی با توجه به این حقیقت از اعمال ناروا پرهیزد و به اعمال نیک رو آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 14

14 - ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح ، نتیجه درک صحیح از زندگی دنیایی و حیات اخروی

إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتْعٌ ... مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً ... وَ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا ... فَأُولَئِكَ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که مؤمن آل فرعون، در آغاز حقیقت دنیا و آخرت را به مردم شناساند آن گاه از آنان خواست تا رفتار زشت را رها کرده و به عمل صالح روی آورند.

446- زمینه تصحیح عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 2 - 12

12 - نقش سازنده ایمان به معاد و روز جزا ، در تکامل انسان و تصحیح رفتار وی

خلق الموت و الحیوه لیبلوکم ائیکم أحسن عملاً

برداشت یاد شده، از آن جا است که خداوند، پیش از بیان تکامل انسان ها و داشتن دستاورد خوب _ به عنوان فلسفه خلقت انسان _ به حیات اخروی و معاد انسان ها پرداخته است؛ زیرا بدون برپایی قیامت و پاداش آن روز، انگیزه نیرومندی جهت انجام کار خیر و بهترین رفتارها، برای آدمیان وجود نخواهد داشت.

447- زمینه حبط عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- تخلف از فرمان جهاد، زمینه ساز نابودی اعمال نیک گذشته انسان *

أطيعوا الله و أطيعوا الرسول و لا تبطلوا أعمالكم

با توجه به ارتباط این آیه با آیات پیشین _ که درباره جهاد بود _ احتمال می رود که نهی «لا تبطلوا» بدین معنا باشد که با تخلف از جهاد، زمینه حبط اعمال خود را فراهم نیاورید.

ص: 332

12- « قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) من قال سبحان الله غرس الله له بها شجرة في الجنة . . . فقال رجل من قريش يا رسول الله إن شجرنا في الجنة لكثير ، قال نعم و لـكن إيتاكم أن ترسلوا عليها نيراناً فتحرقوها و ذلك ان الله _ عزوجل _ يقول : « يأيها الذين ءامنوا أطيعوا الله و أطيعوا الرسول و لا تبطلوا أعمالكم » . . . » ;

رسول خدا (صلى الله عليه وآله) فرمود: هر کس ذکر «سبحان الله» بگوید، خداوند به خاطر آن ذکر، درختی در بهشت برای او می‌کارد و .. مردی از قریش گفت: ای رسول خدا! بنابراین درختان ما در بهشت زیاد است؟! حضرت فرمود: آری و لـکن برحذر باشید از این که آتشی به طرف آن‌ها بفرستید و آن‌ها را بسوزانید. خدای _ عزوجل _ می‌فرماید: «... و لا تبطلوا أعمالکم»...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 2 - 12

12 _ اعمال نیک انسان ، در معرض حبط و نابودی به وسیله بعضی از اعمال ناشایست

أن تحبط أعمـلکم و أنتم لا تشعرون

448- زمینه حبط عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 3 - 1

1- ناکامی و پوچی اعمال کافران بازتاب طبیعی باطل‌گرایی آنان

الذین کفروا . . . أضلّ أعمـلهم ... ذلك بأنّ الذین کفروا اتّبعوا البـطل

«ذالک» اشاره به فرجام پوچ و اعمال بی ثمر کافران است (أضلّ أعمالهم).

449- زمینه حبط عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 2 - 7

7 _ امکان حبط اعمال مؤمنان ، با عدم رعایت حرمت پیامبر (صلى الله عليه وآله)

لا ترفعوا . . . و لا تجهروا له بالقول ... أن تحبط أعمـلکم

450- زمینه حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 93 - 4

4- ربوبیت الهی ، مقتضی بازپرسی و کیفر و پاداش دادن در برابر اعمال و رفتار آدمی است .

ص: 333

فوربک لئسئلهم أجمعين . عمّا كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 117 - 7

7 - ربوبیت خدا ، مقتضی حسابرسی اعمال و کیفر کافران

فإنّما حسابہ عند ربّہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 88 - 16

16 - رخداد های جهان بر اثر نفخ صور ، زمینه ساز برپایی قیامت و حسابرسی آدمیان ، براساس علم دقیق خداوند به اعمال آنان

و یوم ینفخ فی الصور. .. و تری الجبال... إنّه خبیر بما تفعلون

برداشت یاد شده بنابراین فرض است که «تری الجبال. ..» ادامه «یوم ینفخ فی الصور...» و بیانگر حوادث جهان در پی دمیده شدن در صور باشد. بنابراین جمله پایانی آیه (إنّه خبیر بما تفعلون) می رساند که قیامت، برای حسابرسی است و این کار متکی به علم دقیق الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 18 - 10

10 - محاسبه اعمال و مراقبت بر کردار ، هم ریشه در تقوا دارد و هم روحیه تقوا را رشد داده ، شکوفا می سازد .

و لتنظر نفس . . . و اتّقوا اللّٰه

از قرار گرفتن عبارت «و لتنظر. ..» در میان دو «اتّقوا اللّٰه»، استفاده می شود که محاسبه نفس از یک سو، متکی به تقوا است و از سوی دیگر عامل شکوفایی و تکامل آن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 10 - 5

5 - ربوبیت الهی ، مقتضی برپایی قیامت و حسابرسی اعمال

إنّا نخاف من ربّنا یومًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 6 - 2

2- زلزله زمین ، از مقدمات حشر مردم و حساسی اعمال آنان در قیامت است .

إذا زلزلت الأرض . . . یومئذ یصدر الناس

ص: 334

451- زمینه رشد عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 3

3- ایمان ، بستر و زمینه رشد و گسترش اعمال نیک است . *

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

قرآن، در آیات متعددی، بر «عمل صالح» در پی «ایمان» تکیه کرده است. و این، گواه تلائم بین این دو، بلکه تأثیر ایمان در ایجاد زمینه عمل صالح است. تقدم ذکر «ایمان» بر «عمل صالح» می تواند اشاره به همین نکته داشته باشد.

452- زمینه سستی در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 21

21 - ضعف انسان در مرحله عمل ، ناشی از ضعف شناخت وی نسبت به خداوند

قل فمَن يملك لكم من اللّٰه شيئاً إن أراد بكم ضرراً أو أراد بكم نفعاً

اعراب متخلف، در مرحله عمل، گرفتار گناه شدند؛ ولی خداوند آنان را به نکته ای معرفی، در زمینه شناخت حاکمیت مطلق اراده خویش تذکر داده است و این می نمایاند که مشکل اصلی، عدم معرفت بوده است.

453- زمینه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 282 - 51، 1

1_ ایمان ، خاستگاه عمل به احکام الهی

يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ

51_ تقوا و ترس از خدا پشتوانه عمل به احکام الهی ، در روابط اقتصادی و مبادلات

و لا يضرّ كاتب ولا شهيد . . . و اتّقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 284 - 2

2_ توجه به مالکیت مطلقه الهی ، زمینه اجرای عدل و قسط و اجرای احکام او در روابط مالی و اقتصادی

اذا تداینتم بدین . . . و ان کنتم علی سفر . . . لله ما فی السموات و ما فی الارض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 31 - 6

ص: 335

6_ محبت و دوستی ، مشوق و محرک انسان به عمل

قل ان كنتم تحبون الله فاتبعوني

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 6

6_ یادآوری علل عدم موفقیت در صحنه های اجتماعی ، از شیوه های قرآن برای ارشاد مؤمنان به روش حضور پیروزمندانه در آن صحنه ها

اذ تصعدون و لا تلون علی احد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 11

11_ ایمان به مقدر بودن مرگ و حیات ، و شناخت ارزش والای شهادت ، آسان کننده حرکت به سوی نبرد با دشمنان دین

والله یحیی و یمیت . . . و لئن قتلتم فی سبیل الله او متّم لمغفره من الله و رحمه

خداوند با بیان دو نکته مؤمنان را به جهاد ترغیب می کند: 1_ مرگ و حیات به دست خداست و عوامل طبیعی تعیین کننده نیست. 2_ جان باختگان در راه خدا، آمرزیده و مشمول رحمت خاص خداوند هستند. بنابراین، مؤمنان با ایمان به این دو معنا، هرگز تردیدی برای شرکت در جهاد نخواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 158 - 3

3_ ایمان به حشر و بقای آدمی پس از مرگ ، برانگیزنده وی برای حضور در میدان کارزار علیه دشمنان دین

و لئن مُتّم او قُتلتم لالی الله تحشرون

خداوند با بیان این معنا که آدمی با مرگ و یا کشته شدن، چه در راه منافع دنیا و یا راه خدا، به سوی او محشور می شود، او را به جهاد ترغیب و انگیزه پیکار در راه خدا را در او تقویت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 13

13_ ترس از خدا، زمینه مسؤولیت پذیری، و ترس از غیر خدا، زمینه گریز از مسؤولیت

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا... فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 5

5_ عمل، نشانه ایمان و صحنه آزمون آن

الم تر الى الذين يزعمون... يريدون ان يتحاكموا الى الطَّاغوت وقد امروا ان يكفرو

خداوند بدان جهت ایمان گروهی از مسلمانان را ایمانی ادعایی و پنداری معرفی کرده است که در مرحله عمل به اقتضای ایمانشان عمل نکردند.

ص: 336

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 7 - 5

5 - زینت ها و جلوه های زمین ، زمینه ساز حرکت انسان و بروز عمل او است .

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 79 - 6

6 - اطمینان از حقانیت راه ، مقتضی اقدام و توکل بر خدا و نهراسیدن از مشکلات

فتوكل على الله إنك على الحق المبين

«إِنك...» در مقام تعلیل است؛ یعنی، چون تو بر حقی، پس بر خدا توکل کن و از توطئه های دشمنان نهراس.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 18 - 4

4 - عمل ، فلسفه هرگونه گفت وگو های علمی و نظریه پردازی ها است .

الذین یستمعون القول فیتبعون أحسنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 50 - 4

4- باور ها و عملکرد انسان ، هماهنگ و همسو با یکدیگر

طعام الأثیم .. . إنّه ذّا ما كنتم به تمترون

برداشت یاد شده از ارتباط میان دو ویژگی _ که خداوند برای دوزخیان یاد کرده _ به دست می آید؛ یعنی، «الأثیم» و «كنتم به تمترون» که اولی نوع عمل و دومی چگونگی باور را می رساند.

454- زمینه عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- صبر و نماز وسایلی کارساز برای موفقیت در انجام دستور های خدا (ایمان به قرآن ، وفا به عهد های الهی و . . .)

أوفوا بعهدی . . . و استعینوا بالصبر و الصلوه

با توجه به آیه های قبل می توان گفت: متعلق «استعینوا» فرامینی است که در آن آیه ها بیان شد: یعنی: واستعینوا علی ما امرتکم به و نهیتکم عنه بالصبر و الصلاه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 337

1 - بقره - 2 - 46 - 4

4 - اقامه نماز برای باورداران به لقای خدا و بازگشت به او، امری سهل و آسان است .

وإنها لكبيرة إلا على الخشعين. الذين يظنون أنهم ملقوا ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 150 - 14

14 - ترس از خداوند، زمینه ساز عمل به احکام اوست .

فولوا وجوهكم شطره .. فلا تخشوهم واخشوني

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 180 - 15

15 - تقوا، زمینه ساز انجام تکالیف الهی است .

كتب عليكم .. حقاً على المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 183 - 10

10 - روزه پشتمانه اجرای دیگر احکام الهی است .

يأيها الذين ءامنوا كتب عليكم الصيام .. لعلكم تتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 196 - 19، 22

19 - تقوا، زمینه ساز انجام تکالیف الهی

و اتموا الحج و العمرة .. و اتقوا الله

22 - توجه به شدت عقاب خداوند، زمینه ساز انجام کامل تکالیف الهی

و اتموا الحج و العمرة .. و اعلموا ان الله شديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 9

9_ توجه به آگاهی خداوند از اعمال ، ترغیبی بر انجام اعمال نیک

فمن فرض فیهن الحج . . . و ما تفعلوا من خیر یعلمه الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 203 - 6,9

6_ تقوای الهی ، زمینه ساز انجام فریضه حج

واتقوا الله

ص: 338

با توجه به اینکه در پایان بیان مناسک حج، مسأله تقوا مطرح شده است.

9_ توجه به قیامت، زمینه ساز عمل به مناسک حج

واعلموا انکم الیه تحشرون

با توجه به اینکه پس از بیان مناسک حج، مسأله قیامت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 216 - 11

11_ نقش بیان حکمت و فلسفه حکم، در تسهیل عمل به آن

کتب علیکم القتال... و عسی ان تکرهوا

هدف از بیان حکمت و فلسفه قتال، متعاقب تشریح آن، تسهیل تکلیف بر مکلفین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 220 - 16

16_ توجه به آگاهی خداوند، زمینه ساز اجرای قوانین

والله یعلم المفسد من المصلح

هدف از بیان علم خداوند به نیت و اعمال، تشویق انسانها به انجام وظایف و اجرای احکام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 231 - 20، 23

20_ تقوا، زمینه پذیرش و اجرای احکام الهی است.

فامسکوهنّ بمعروف او سرّحوهنّ بمعروف ولا تمسکوهنّ ضراراً... واتقوا الله

23_ آگاهی از احاطه علمی خداوند بر همه چیز، زمینه ساز عمل به احکام الهی است.

ولا تمسکوهنّ ضراراً... و اعلموا انّ الله بکل شیء علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 232 - 10

10 _ ایمان به خدا و قیامت ، زمینه پذیرش احکام و مواعظ الهی

ذلك یوعظ به من كان منكم یؤمن بالله و الیوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 234 - 15

15 _ توجه به آگاهی خداوند از اعمال انسان ، زمینه عمل به احکام اوست .

و الذین یتوفون . . . و الله بما تعملون خبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 339

13 _ اعتقاد به دانایی خداوند به اسرار انسان ، منشأ پرهیز از مخالفت با قوانین او

واعلموا انّ الله يعلم ما فی انفسکم فاحذروه

16 _ حالت خوف و رجاء در انسان ، زمینه ساز عمل به احکام الهی

واعلموا انّ الله يعلم .. فاحذروه و اعلموا انّ الله غفور حلیم

در این قسمت از آیه، لزوم خوف از خداوند (فاحذروه) و نیز امید به بخشایش و بردباری او (غفور حلیم) مطرح شده است تا پس از بیان احکام، زمینه عمل به آن را ایجاد کرده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 _ تحریک احساسات خیرخواهانه ، از روش های قرآن ، جهت ایجاد انگیزه برای انجام وظایف

متّعوهنّ .. حقاً علی المحسنین

معمولاً- جمله هایی نظیر «نیکوکاران چنین و چنان می کنند» که حکم، مستند به نیکوکاران و امثال آنان شده، برای تحریک حسّ خیرخواهی و نیکوکاری است که خداوند، از این روش استفاده کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 _ توجّه به نظارت خداوند ، زمینه ساز عمل به احکام الهی و کسب تقوا

وان طلّقتموهنّ .. ان الله بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 _ تأثیر اقامه نماز ، در عمل به احکام الهی

حافظوا علی الصلوات

توصیه به نماز پس از بیان احکام، می تواند اشاره به راهی برای تسهیل عمل به احکام الهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 244 - 7

7 - توجّه و ایمان به علم مطلق خداوند ، برانگیزاننده آدمی برای اقدام به پیکار در راه او

و قاتلوفی سبیل الله و اعلموا انّ الله سمیع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 8،15

8 - حُسن ایجاد انگیزه به کار خیر ، برای زمینه سازی انجام آن

من ذا الذی یقرض الله قرضاً حسناً فیضاعفه له اضعافاً کثیرهً

ص: 340

خداوند با ذکر پاداش، ایجاد انگیزه نموده و این می تواند درسی برای همه مریبان باشد.

15 _ ایمان به بازگشت و رجعت آدمی به سوی خداوند ، برانگیزاننده انسان ها به پیکار در راه او و انفاق

وقاتلوا فی سبیل اللّٰه .. من ذا الذی یقرض اللّٰه ... و الیه ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 25

25 _ توجه به دانایی گسترده خداوند ، زمینه پرهیز آدمی از ظلم و سرپیچی نسبت به فرمان های الهی

و اللّٰه علیم بالظّالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 254 - 5,9

5 _ توجه به خدادادی بودن امکانات و دارایی های انسان ، آسان کننده انفاق

انفقوا ممّا رزقناکم

خداوند با بیان این حقیقت که همه داراییهای آدمی از جانب خداست (رزقناکم) می خواهد به انسان بفهماند که نباید انفاق مشکل باشد؛ چرا که همه چیز، در واقع از آن خداوند است.

9 _ ایمان و توجه به ویژگی های قیامت (نبود داد و ستد و دوستی و شفاعت) برانگیزاننده انسان به انفاق و اعمال خیر

انفقوا .. من قبل ان یأتی یوم لا بیع فیہ و لا خله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 14

14 _ توجه به گستردگی بخشش های الهی و دانایی گسترده او ، زمینه ساز انفاق و کار های نیک

مثل الذّین ینفقون .. و اللّٰه واسع علیم

کلمه «واسع» در برداشت فوق به معنای «واسع فضله» گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9_ نشان دادن عاقبت و فرجام اعمال نیک و بد ، از روش های قرآن برای تربیت آدمی و ترغیب وی به رعایت احکام و مقررات دینی

ایوّد احدکم . . . فاحترقت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ به داوری گرفتن وجدان ، از روش های قرآن برای پرهیز از کار های ناروا و تربیت انسان ها و رعایت احکام و مقررات دینی

و لا تیمّموا الخبیث منه تنفقون و لستم باخذیه

13_ توجه به غنای الهی و ستایش وی از انفاق کنندگان ، برانگیزنده آدمی به انفاق از اموال پاکیزه خویش

و اعلموا أنّ الله غنيّ حميد

مقصود از توجه دادن مؤمنان به بی نیازی خداوند و نیز ستایش وی از انفاق کنندگان، ایجاد انگیزه انفاق صحیح در آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 8

8_ ایمان و تقوای الهی، زمینه ساز عمل به دستورات الهی

یا ایّها الذّین امنوا اتّقوا الله و ذروا ما بقی من الرّبوا ان کنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 31 - 10

10_ پیروی از پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، عامل جلب محبت خداوند و آمرزش همه گناهان

فاتّبعونی یحببکم الله و یغفر لکم ذنوبکم

جمع مضاف در «ذنوبکم»، افاده عموم می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 33 - 6

6_ یادآوری امتیاز و برتری انبیای گذشته، عامل تسهیل پذیرش اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

اطیعوا الله و الرسول .. انّ الله اصطفی

پس از امر به اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله)، امتیاز انبیای گذشته را یادآور می شود تا بفهماند که امتهای گذشته نیز مأمور به

اطاعت بودند؛ باشد که از این طریق، اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله)، آسان گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 122 - 11

11_ پذیرش ولایت خداوند، از بین برنده هر نوع سستی در انجام وظایف دینی

اذ همّت .. و الله ولیّهما

«وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا»، با لحن اعتراض گونه اش (در حالی که خداوند سرپرست و حمایت کننده شماسست، سستی چرا؟) به این نکته اشاره دارد که پذیرش ولایت الهی و اعتقاد به آن، مانع از هر گونه سستی در راه انجام وظایف الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 58 - 18

18 _ توجه به سمیع و بصیر بودن خداوند ، زمینه عمل به احکام و فرامین او

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ . . . إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 84 - 10

ص: 342

10_ امیدآفرینی، از روش های قرآن برای تقویت روحیه مؤمنان و برانگیختن آنان به جهاد

عسى الله ان يكف بأس الذين كفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 131 - 9

9_ بیان اشتراک تکالیف بین امت های گذشته و مسلمانان، از روش های قرآن برای تسهیل عمل به آن تکالیف

ولقد وصينا الذين اوتوا الكتب من قبلکم و اياکم ان اتقوا الله

به نظر می رسد خداوند به منظور تسهیل رعایت تقوا، مسلمانان را متوجه این حقیقت کرده که لزوم رعایت تقوا، تکلیف همگانی است که امتهای پیشین نیز مکلف به آن بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 24

24_ توجه به پاداش عمل، محرک آدمی بر انجام آن

لئن اقمتم الصلوه... لا کفرن عنکم سیاتکم و لادخلنکم جنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 44 - 29

29_ توجه به نبود عظمت برای غیر خدا، مایه پروانکردن از مردم در اجرای احکام الهی

فلاتخشوا الناس و اخشون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 91 - 19

19_ بیان فلسفه احکام از روش های قرآن جهت زدودن شک و تردید و ایجاد انگیزه برای عمل به آن احکام

رجس من عمل الشیطن... فهل انتم منتهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11_ باور به قیامت و عذاب دردناک آن موجب ترس از خداوند و عمل به احکام او

لیعلم الله یخافه بالغیب

«باء» در بالغیب می تواند سببیه باشد بر این مبنا مراد از غیب اموری است که از نظر شخص خائف و حواس وی پنهان می باشد و از مصادیق بارز غیب و نهانی که سبب خوف آدمی از خدا می شود قیامت و عذاب آخرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ انذار و تبشیر از روش های قرآن برای برانگیختن مردم به اجرای احکام الهی

ص: 343

اعلموا إنَّ اللهَ شديد العقاب و إنَّ اللهَ غفور رحيم

13 _ توجه به عقاب ، رحمت و مغفرت الهی زمینه ساز عمل به احکام دین و پرهیز از اعمال ناپسند

و اعلموا إنَّ اللهَ شديد العقاب و إنَّ اللهَ غفور رحيم

هدف از بیان شدت عقاب، و بیان رحمت و مغفرت الهی پس از تبیین احکام، این است که زمینه انجام اوامر خدا و پرهیز از نافرمانی وی در مخاطبان به وجود آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 108 - 2,4

2 _ توجه به احکام و قوانین شهادت بر وصیت (نقض شهادت های دروغین و بازگشت حق سوگند به دیگران) ، مایه هراس از ادای شهادت دروغ و زمینه ساز ادای شهادت به راستی و درستی

او یخافون ان ترد ایمن بعد ایمنهم

ضمیر در «یخافوا» و «ایمنهم» به شاهدان نخست بر می گردد و مراد از رد یمین «ترد ایمن» بازگشت حق سوگند به دیگران است. بنابراین «او یخافوا ان ترد...» یعنی تا شاهدان نخست بترسند که سوگند آنان نادیده انگاشته شده و حق سوگند به دیگران بازگردانده شود.

4 _ رعایت تقوا و ترس از خدا ، ضامن ادای شهادت به درستی و راستی است .

ان یأتوا بالشهده علی وجهها . . . و اتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 118 - 6,9

6 _ مؤمنان به آیات خداوند به احکام و قوانین او گردن می نهند.

فكلوا مما ذکر اسم الله علیه إن كنتم بآیته مؤمنین

9 _ ایمان به آیات خداوند زمینه التزام عملی به احکام ابلاغ شده از جانب اوست.

فكلوا . . . إن كنتم بآیته مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 68 - 5

5_ اعتقاد راسخ هود به ربوبیت خدا بر وی ، موجب استواریش در تبلیغ رسالت های الهی

و لکنی رسول من رب العلمین. أبلغکم رسلت ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 24 - 13

13_ توجه به علم کامل خداوند بر اندیشه ها ، زمینه ساز اجابت دعوت خدا و رسول و پرهیز از نفاق و دورویی

لا تكونوا كالذين قالوا سمعنا و هم لا يسمعون . . . و اعلموا أن الله يحول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 344

11- اعتقاد و توجه به علم خداوند به همه اعمال آدمیان ، پشتوانه اجرای فرمان های اوست .

و أوفوا بعهد الله .. إن الله يعلم ما تفعلون

برداشت فوق، از تعلیل «إن الله يعلم ما تفعلون» به دست می آید؛ یعنی، به عهد و پیمان خود با خدا وفادار باشید؛ چون که خدا از اعمال شما آگاه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 25

25 - لزوم ادای تکالیف الهی ، برخاسته از حق ولایت خداوند بر آدمی

فأقيموا الصلوة .. هو مولیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 28 - 13

13 - توجه و اعتقاد به آگاهی خداوند به اعمال انسان ها ، موجب برانگیختن آنان به رعایت دستورات الهی و پرهیز از نافرمانی او است .

و إن قیل لکم ارجعوا فارجعوا هو أذکی لکم و اللّٰه بما تعملون علیم

سخن تهدیدآمیز خداوند به مؤمنان (و اللّٰه بما تعملون علیم)، می تواند به منظور مطلب فوق ادا شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 217 - 3

3 - توکل بر خداوند ، پشتوانه موفقیت انسان در انجام وظایف دشوار

فقل إني بريء مما تعملون . و توکل علی العزیز الرحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 45 - 8

8 - یادآوری فلسفه و حکمت حکم تکلیفی ، دارای نقشی مؤثر در شایق کردن مکلف به ادای آن است .

أقم الصلوه إنَّ الصلوه تنهى عن الفحشاء و المنكر و لذكر الله أكبر

ذكر فلسفه و حکمت نماز، در پی فرمان به ادای کامل آن، می تواند ناظر به نکته بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 14 - 19

19 - توجه دادن انسان به فرجام حیات خویش (حضور در پیشگاه خداوند) زمینه پیدایش تعهد برای عمل به وصایای الهی است .

ووصینا الإنسـن . . . أن اشکرلی و لولدیك إلیّ المصیر

ذكر «إلیّ المصیر» پس از چند توصیه به انسان، از سوی خداوند، می تواند به منظور ایجاد انگیزه برای عمل به آن سفارش باشد.

ص: 345

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 15 - 17

17 - توجه دادن انسان به محاسبه اعمال اش در نزد خداوند ، زمینه ساز پابندی وی به توحید و پیروی کردن از انسان های خداجو است .

وإن جاهدك على أن تشرك بي... فلا تطعهما... واتبع سبيل من أناب إليّ ثم إليّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 19 - 10

10 - ذکر فلسفه حکم ، جهت تفهیم دقیق آن و نیز واداشتن مخاطب به عمل به آن ، روشی مطلوب و روا است .

و اغضض من صوتك إنّ أنكر الأصوت لصوت الحمير

«إنّ أنكر...» تعلیل برای امر «اغضض» است و تعلیل آوردن برای آن، احتمال دارد به خاطر نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 49 - 6

6 - مقتضای ایمان ، عمل به فرمان های خداوند درباره ازدواج و طلاق و عدّه است .

يا أيها الذين آمنوا إذا نكحتم المؤمنات... فما لكم عليهنّ من عدّه

خطاب «يا أيها الذين آمنوا» می تواند به منظور تشویق و تحریص مؤمنان برای عمل به فرمان هایی که در آیه ذکر شده است، باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 55 - 19

19 - توجه دادن به حضور و گواهی خداوند ، زمینه ساز رویکرد بیشتری به عمل به فرمان های او است .

واتّقین الله إنّ الله کان علی کلّ شیء شهیداً

ذکر «إنّ الله کان علی...» پس از بیان دستورهایی خاص، می تواند مفید این نکته باشد که مخاطبان دستورها، به حضور و گواهی خداوند

توجه پیدا کنند تا تشویق شوند و یا از ترس پیامد ناگوار ترک عمل، به سمت عمل به آن دستور بروند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- لازمه صداقت داشتن با خداوند ، تسلیم بودن در برابر تمامی دستورات دین و عمل به آن است .

فلو صدقوا الله لكان خيراً لهم

تعبیر «فلو صدقوا الله» _ در پی «فاذا عزم الأمر» _ می رساند که لازمه صداقت در برابر خداوند این است که هر گاه فرمانی از جانب شارع به گونه قطعی صادر شد، بی تأمل و بدون استثنا، پذیرفته شده و مورد عمل قرار گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 19

ص: 346

19 - عقیده به حاکمیت اراده الهی بر مقدرات انسان ، زمینه ساز حرکت به سوی انجام وظایف الهی و نه ترک مسؤولیت

قل فمن يملك لكم من الله شيئاً إن أراد بكم ضرراً أو أراد بكم نفعاً

با توجه به این که خداوند، اراده نافذ خویش را به اعراب متخلف یادآور شده است؛ از آیه شریفه استفاده می شود که توجّه به تخلف ناپذیری اراده خداوند، باید زمینه اطاعت و تکلیف پذیری را در انسان زنده کند؛ نه روح سستی و مسؤولیت گریزی را.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 32 - 3

3 - تجلی تقوا، در روی آوری همیشگی به درگاه خدا و تحفظ بر وظایف

و أزلت الجنة للمتقين ... لكل أبواب حفيظ

با توجه به این که در آیه قبل، تنها وصفی که برای بهشتیان یاد شده وصف «تقوا» بود و این وصف جامع همه ارزش ها تلقی می شد. اکنون بیان اوصافی دیگر در این آیه، می تواند تفصیلی بر آن اجمال و نمودی از آن حقیقت کلی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 23 - 9,4

4 - خداوند ، تمام امکانات لازم را برای اقدام انسان ها به انجام دادن تکالیف الهی ، در اختیار آنان قرار داده است .

لَمَّا يَقْضِ

حرف «لَمَّا» در موردی به کار می رود که انتظار وقوع کاری بوده؛ ولی تا کنون انجام نگرفته باشد. قابل انتظار بودن کار، زمانی است که زمینه انجام آن فراهم باشد.

9 - توجّه به وابستگی آفرینش ، تدبیر ، هدایت ، مرگ و قبر انسان به خداوند ، زمینه ساز انجام دادن تکالیف الهی

من نطفه خلقه ... ثم أماته فأقبره ... كلاً لَمَّا يَقْضِ ما أمره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 24 - 1

1 - نگاه به خوراکی ها و توجّه به روند تولید و مصرف آن ، امری ضروری و برانگیزنده انسان به انجام دادن فرمان های خداوند

فلينظر الإنسان إلى طعامه

فرمان به دقت در طعام، با حرف «فاء» بر آیه قبل تفریع شده است تا این نکته را برساند که این اندیشه، انسان را به انجام دادن اوامر الهی وادار می کند. وجود کلمه «الإنسان» در آیات قبل، گرچه از تکرار آن بی نیاز می کرد و اکتفا به ضمیر آن ممکن بود؛ ولی بار دیگر به این لفظ تصریح شد تا بیانگر تفاوت مصداق انسان در دو آیه باشد. در آیه قبل مراد کافران بود و این آیه به همه انسان ها نظر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 3 - 15

15 - امداد مردم و پیروز ساختن آنان بر دشمن ، زمینه ساز آمادگی آنان برای پذیرش تکالیف و توجه به خداوند

إذا جاء نصر الله و الفتح . . . فسبح بحمد ربك و استغفره

ص: 347

زمینه عمل به تکلیف سخت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 11 - 3

3 - انسان ، به دلیل برخورداری از ابزار های شناخت (توانایی بر دیدن و گفتن و نیز تشخیص راه خیر و شر) توانا بر پذیرش تکالیف دشوار و برداشتن گام های سنگین در راه خیر

ألم نجعل .. فلا اقتحم العقبه

455- زمینه عمل به تکلیف محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 2 - 3

3 - شرح صدر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، فراهم سازنده زمینه لازم برای اجرای برنامه های سنگین رسالت و انجام دادن تکالیف دشوار

ألم نشرح .. ووضعنا عنک وزرک

456- زمینه عمل به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 43 - 11

11 - توجه به وقوع حتمی قیامت و از دست رفتن فرصت ها ، زمینه پابندی انسان به دین است .

فأقم .. من قبل أن یأتی یوم .. یومئذ یصدّعون

یادآوری وقوع قیامت پس از سفارش به پابندی به دین، می تواند به منظور ایجاد انگیزه در انسان برای عمل به آن فرمان باشد.

457- زمینه عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 15

15 - باور به قیامت و حضور انسان ها در آن ، زمینه ساز گرایش آدمی به انجام کار های نیک است .

فاستبقوا الخیرت این ما تکنونوا یأت بکم الله جميعاً

یادآوری قیامت پس از فرمان به انجام کارهای نیک، گویای این معناست که: انسان در صورت باور به قیامت و توجه به آن، در انجام کارهای خیر سستی نخواهد ورزید.

ص: 348

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 71 - 15

15- توجه به حاکمیت عدل بر نظام کیفر و پاداش اخروی، گرایش دهنده انسان ها به انجام اعمال و رفتار خوب و دارای پاداش

فمن أوتي كـت به بیمینه ... و لایظلمون فتیلاً

از اینکه خداوند، نظام پاداش دهی خود را در قیامت، برای مردم تشریح می کند، می تواند به منظور تشویق انسانها به انجام اعمالی باشد که پاداش الهی را در پی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 7 - 12

12 - ایمان به مبدأ یگانه هستی و نیز جهان آخرت، مستلزم داشتن عملی متناسب با آن *

وویل للمشرکین . الذین لایؤتون الزکوه و هم بالأخره هم کـفرون

مطلب یاد شده با توجه به مفهوم مخالف آیه، به دست می آید.

458- زمینه عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 156 - 16

16 _ توجه به نظارت و بینایی خداوند به کردار آدمیان، برانگیزنده آدمی به نبرد و پیکار در راه خدا (اعمال پسندیده)

ان الذین تولّوا منکم . . . و الله بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 5

5_ توجه به از جانب خدا بودن دارایی ها، آسان کننده انفاق و بخشش و بیانگر زشتی و شناعة بخلورزی

و لا یحسبنّ الذّین بیخولون بما اتّیهم الله من فضله

تذکر خداوند به اینکه داراییهای شما، فضلی از جانب اوست (بما آتیهم الله من فضله)، برای این هدف است که انفاق را بر آدمی آسان کند

وزشتی بخل را بر او آشکار سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 129 - 14

14_ توجه حاکمان به نظارت خداوند بر اعمال ایشان ، زمینه ساز گرایش آنان به کردار نیک و پرهیزشان از اعمال نارواست .

و يستخلفکم فی الأرض فینظر کیف تعملون

هدف از تذکار نظارت خداوند بر اعمال آدمی این است که وی با توجه به این حقیقت از اعمال ناروا بپرهیزد و به اعمال نیک رو آورد.

ص: 349

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 61 - 6، 1

1 - ترس از خدا و قیامت ، بر انگیزاننده انسان ها به انجام کار های نیک

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشِيهِ رَبَّهُمْ مَشْفِقُونَ . . . أُولَئِكَ يَسْرِعُونَ فِي الْخَيْرِ

«أُولَئِكَ» اشاره به موحدان است که وصفشان در آیات پیش بیان شد. «مسارعه» (مصدر «يسارعون») به معنای شتاب کردن است.

6 - خدا ترسی و بیمناک بودن از روز رستاخیز ، برانگیزاننده انسان به پیشتازی در انجام کار های نیک

و هم لها سـِـبْفُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 12

12 - اذن خداوند ، شرط رسیدن به مقام پیشتازی در دین داری ، زندگی قرآنی و انجام کار های خیر

و منهم سابق بالخیرت یاذن الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 210 - 10

10 - توجه به بازگشت همه چیز به سوی خداوند ، زمینه تسلیم شدن در برابر او و پرهیز از پیروی شیطان

و لا تتبعوا خطوات . . . و الی الله ترجع الامور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 13

13 - توجه انسان به علم خداوند نسبت به اعمال خیر ، مُشَوِّق او برای انجام آن

و ما تفعلوا من خیر فان الله به علیم

459- زمینه عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ حُسن ایجاد انگیزه به کار خیر ، برای زمینه سازی انجام آن

من ذا اللّذی یقرض اللّهُ قرضاً حسناً فیضاعفه له اضعافاً کثیرهً

خداوند با ذکر پاداش، ایجاد انگیزه نموده و این می تواند درسی برای همه مربیان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ توجّه به پاداش های الهی برای انفاق در راه خدا ، برانگیزنده آدمی به انفاق

لهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 267 - 8

8_ به داوری گرفتن وجدان ، از روش های قرآن برای پرهیز از کار های ناروا و تربیت انسان ها و رعایت احکام و مقررات دینی

و لا تيمّموا الخبيث منه تنفقون و لستم باخديه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 272 - 18

18_ بهره گیری قرآن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، در تشویق آنان به اعمال نیک

و ما تنفقوا من خير فلانفسكم . . . و ما تنفقوا من خير يوفّ اليكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 273 - 13

13_ توجّه به علم خداوند نسبت به انفاق ها و اعمال خیر ، برانگیزنده آدمی به انفاق و انجام آن اعمال

و ما تنفقوا من خير فانّ الله به عليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 274 - 5

5_ نقش وعده به پاداش و تضمین آن ، در ترغیب به عمل خیر

فلهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 277 - 6

6_ وعده پاداش به اهل ایمان دارای عمل صالح از روش های قرآن برای ایجاد انگیزه به ایمان و عمل صالح

لهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 280 - 12

12_ آگاهی به فرجام اعمال نیک (صدقه ، گذشت از وامداران تنگدست و . . .) برانگیزنده آدمی برای انجام آن اعمال

و ان تصدقوا خیر لکم ان کنتم تعلمون

مفعول «تعلمون» در برداشت فوق خیر بودن صدقه گرفته شده است؛ و جواب شرط (ان کنتم تعلمون) محذوف می باشد یعنی: اگر به نیکی صدقه آگاه باشید صدقه خواهید داد.

ص: 351

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 281 - 8

8 _ توجه به قیامت و خوف از آن ، بازدارنده آدمی از اعمال ناشایست (ربا و . . .) و ترغیب کننده او به اعمال شایسته (انفاق ، صدقه و . . .)

يا ايها الذين امنوا اتقوا الله و ذروا ما بقى من الربوا . . . و ان تصدقوا خير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 282 - 41

41 _ بیان فلسفه و حکمت احکام ، از روش های قرآن برای ترغیب به انجام آن احکام

ان تضلّ احديهما . . . ذلكم اقسط عند الله و اقوم للشّهاده و ادنى الا ترتابوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 9

9 _ وعد و وعید از روش های قرآن برای برانگیختن مردم به ایمان ، عمل صالح و پرهیز از کفر

انّ الذين كفروا باياتنا سوف . . . و الذين امنوا و عملوا الصّالحات سندخلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 86 - 10

10 _ توجّه به حسابرسی دقیق و کامل خداوند در هر عمل ، زمینه انجام اعمال نیک و پرهیز از اعمال ناروا

و اذا حيّيتم . . . انّ الله كان على كل شىء حسيبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 17

17 _ استفاده از پاداش خواهی انسان از روش های قرآن برای ایجاد انگیزه برای تحصیل علم و گرایش به ایمان و عمل صالح

لكن الرسخون . . . أولئك سنؤتيهم أجراً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 15

15 - باور و توجه آدمی به نظارت خداوند بر اعمال نیک، زمینه ساز آن اعمال است .

إن الله بما تعملون بصیر

ایجاد زمینه برای انجام کارهای نیک، از اهداف بیان نظارت خداوند بر اعمال انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 24،25

24 _ اعتقاد انسان به علم الهی، زمینه ساز رعایت حقوق زنان، یتیمان و مستضعفان

ص: 352

و المستضعفين من الولدن . . . و ما تفعلوا من خير فإن الله كان به عليماً

25_ اعتقاد به آگاهی خداوند از اعمال خیر ، مشوق انسان به انجام آن نیکیها

و ما تفعلوا من خير فإن الله كان به عليماً

جمله «و ما تفعلوا . . .» به منظور ترغیب به اعمال خیر بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 6

6_ نوید به پاداش نیک ، از روش های قرآن برای تربیت انسان ها و ترغیب آنان به اعمال صالح

وعد الله . . . اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 8

8_ ایمان و عمل شایسته و رسیدن به امنیت خاطر ، دستاوردهای رسالت انبیا

و ما نرسل المرسلین إلا . . . فمن آمن وأصلح فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 13, 14, 18

13- باور به معاد ، حتی در حدّ گمان و امید ، اهرمی کارآمد در گرایش به عمل صالح و به دور از شرک و ریا است .

فمن كان یرجوا لقاء ربّه فلیعمل عملاً صالحاً و لا یشرك بعباده ربّه أحداً

14- ایمان و عقیده در صحنه عمل تبلور می یابد .

فمن كان یرجوا لقاء ربّه فلیعمل عملاً صالحاً و لا یشرك بعباده ربّه أحداً

18- صلاح عمل ، تنها در پرتو خلوص و خالی بودن از کمترین شائبه شرک میسر است .

فلیعمل عملاً صالحاً و لا یشرك بعباده ربّه أحداً

جمله «و لا یشرك . . .» می تواند به منزله تفسیر برای «فلیعمل . . .» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 63 - 6

6- توبه ، ایمان و عمل صالح ، از جلوه های تقوا

تاب و ءامن و عمل صلحاً فأولئك يدخلون الجنة .. تلك الجنة التي ... من كان تقى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 4

4- انجام عمل صالح ، نیازمند و سعی و کوشش است .

فمن يعمل ... فلا كفران لسعيه

تعبیر «لسعیه» به جای «لعمله» می تواند گویای این حقیقت باشد که عمل صالح با سعی و تلاش عجین شده و جدایی میان آن

ص: 353

دو ممکن نیست و انجام هر عمل صالحی، در گرو سعی و جد و جهد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 51 - 12

12 - تغذیه سالم و حلال، زمینه گرایش انسان به عمل صالح

كلوا من الطَّيِّبَاتِ وَاَعْمَلُوا صَالِحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 7

7 - توجه به پاداش های عظیم اخروی، مایه گرایش هر چه بیشتر مؤمنان به عمل شایسته است.

يَدْعُونَ رَبَّهُمْ... وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ. فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 63 - 12

12 - توجه به نزدیک بودن زمان وقوع قیامت، دارای نقشی مؤثر در رویکرد به خوبی ها است.

و ما يدريك لعل الساعة تكون قريباً

عدم اعلام صریح زمان وقوع قیامت و قریب الوقوع دانستن آن، چه بسا به منظور آماده ساختن مردم و هشدار به آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 71 - 1

1 - خدا ترسی و تقوای مؤمنان، سبب می شود تا خداوند، آنان را به اعمال صالح موفق کند.

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ... يَصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 11 - 10

10 - توجه به آگاهی خداوند از تمامی رفتارها، برانگیزاننده انسانها به انجام عمل صالح

و اعملوا صـ لِحًا اِئْتِي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِير

یادآوری خداوند به آگاه بودنش از تمامی رفتارهای انسان ها _ پس از توصیه آنان به انجام عمل صالح _ می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 6

6 - اعتقاد به تضمین پاداش کامل و بیش از استحقاق از سوی خداوند ، موجب برانگیخته شدن انسان به انجام خالصانه اعمال نیک (همچون انفاق)

الذین يتلون كتـب اللـه . . . و أنفقوا ممّا رزقنـهم سرّاً و علانیه ... لیوفّیهم أ

ص: 354

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 14

14 - ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح ، نتیجه درک صحیح از زندگی دنیایی و حیات اخروی

إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَّعَ . . . مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً . . . وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا . . . فَأُولَئِكَ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که مؤمن آل فرعون، در آغاز حقیقت دنیا و آخرت را به مردم شناساند آن گاه از آنان خواست تا رفتار زشت را رها کرده و به عمل صالح روی آورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 6

6 - ایمان و عمل صالح ، از لوازم و مظاهر یقین به وحی و هدایت آسمانی است .

لَقَوْمٍ يُوقِنُونَ . . . أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 26

26- روحیه شکرگزاری به درگاه خداوند ، اساس گرایش انسان به عمل صالح و جلب رضای الهی *

قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ . . . وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ

از تقدم شکر بر عمل صالح، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 25

25 - آگاهی و ایمان به احاطه علمی خداوند به تمامی رفتار ها ، مشوق و برانگیزاننده انسان ها به تصحیح رفتار و انجام اعمال خیر

و كَلَّا وَعَدَ اللَّهُ الْحَسَنَى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 16

16 - ایمان و توجه به ویژگی مرگ و بعد از آن ، برانگیزاننده انسان به انفاق و انجام اعمال صالح

من قبل أن يأتي أحدكم . . . وأكن من الصـلحـين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 11 - 10

10 - توجه و اذعان به آگاهی همه جانبه خداوند به اعمال مردمان ، برانگیزاننده انسان به کار های نیک و پرهیز از کار های ناپسند

والله خبير بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 355

8 - دنیا، بستر مناسب برای رشد و تعالی و انجام کار خیر

لیلوکم ائکم أحسن عملاً

15 - یاد مرگ، عاملی نیرومند در انگیزش و برانگیختن انسان ها، به سوی کمال جویی و کردار نیک

الذی خلق الموت و الحیوه لیلوکم ائکم أحسن عملاً

ذکر مرگ انسان ها در موضوع فلسفه خلقت آنان _ که تلاش برای تکامل و بهتر شدن است _ و نیز تقدیم آن بر حیات آدمیان، می تواند اشاره به نکته یاد شده باشد.

460- زمینه عمل صالح سخاوتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 1

1 - خداوند، اهل سخاوت و تقوا و تصدیق کنندگان پاداش های موعود را، برای انجام دادن کار های خیر، آماده و توانا می سازد.

فسنیسره لیسری

فعل «یسر»؛ یعنی، آسان ساخت (قاموس) و توفیق داد (صحاح). «یسری» وصف برای موصوف محذوفی از قبیل «الطریقه»، «الشریعه» و یا نظایر آن و به معنای سهل تر و آسان تر است. تغییر عبارت از «سنیسه ره لیسری» به «سنیسه ره لیسری» بیانگر آن است که خداوند، وعده ایجاد تحولاتی را در درون شخص می دهد تا با سهولت، پذیرای آسان ترین شریعت ها گردد.

461- زمینه عمل صالح متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 1

1 - خداوند، اهل سخاوت و تقوا و تصدیق کنندگان پاداش های موعود را، برای انجام دادن کار های خیر، آماده و توانا می سازد.

فسنیسره لیسری

فعل «یسر»؛ یعنی، آسان ساخت (قاموس) و توفیق داد (صحاح). «یسری» وصف برای موصوف محذوفی از قبیل «الطریقه»، «الشریعه» و یا نظایر آن و به معنای سهل تر و آسان تر است. تغییر عبارت از «سنیسه ره لیسری» به «سنیسه ره لیسری» بیانگر آن است که خداوند، وعده ایجاد تحولاتی را در درون شخص می دهد تا با سهولت، پذیرای آسان ترین شریعت ها گردد.

462- زمينه عمل صالح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - ليل - 92 - 7 - 1

ص: 356

1 - خداوند ، اهل سخاوت و تقوا و تصدیق کنندگان پاداش های موعود را ، برای انجام دادن کار های خیر ، آماده و توانا می سازد .

فسنیسره لیسری

فعل «یسر»؛ یعنی، آسان ساخت (قاموس) و توفیق داد (صحاح). «یسری» وصف برای موصوف محذوفی از قبیل «الطریقه»، «الشریعه» و یا نظایر آن و به معنای سهل تر و آسان تر است. تغییر عبارت از «سنیسه ر له الیسری» به «سنیسه ره لیسری» بیانگر آن است که خداوند، وعده ایجاد تحولاتی را در درون شخص می دهد تا با سهولت، پذیرای آسان ترین شریعت ها گردد.

463- زمینه عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 8 - 2

2_ انکار لقای خدا ، دلبستگی به دنیا و غفلت از آیات الهی ، زمینه ساز اعمال نارواست .

إن الذین لایرجون لقاءنا .. أولئک مأویهم النار بما کانوا یکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 18 - 10

10_ نفس آدمی ، بر آراستن کار های زشت و ناروا و واداشتن او به ارتکاب آنها تواناست .

بل سؤلت لکم أنفسکم أمراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 10

10 - انکار قیامت و مؤاخذه انسان ها در آن روز ، از زمینه های ستم کاری و بدکرداری

الذین لایؤمنون بالأخره .. للذین ظلموا ... و بدأ لهم سیئات ما کسبوا و حاق بهم

برداشت یاد شده از آن جا است که خداوند، منکران روز قیامت و کیفر آن را، ستمکار (ظلموا) و بدکردار (سیئات ما کسبوا) معرفی کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 17

17 - سطحی نگری و عدم درک عمیق واقعیت ها ، زمینه ساز ناهنجاری کردار و نادرستی مواضع انسان

فسیقولون بل تحسدوننا بل كانوا لا یفقهون إلاّ قليلاً

خداوند، پس از این که انحراف ها و کاستی های عمیق اعراب متخلف از حدیبیه را یادآور شده، در یک نتیجه گیری و تحلیل کلی، آنان را فاقد درک عمیق معرفی کرده است و راز رفتار نادرست آنان را برملا می سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 42 - 4

ص: 357

4- کفر ، زمینه ساز کردار ناشایست

الکفره الفجره

تقدیم «الکفره» ممکن است به منظور رساندن تأثیر کفر در فجور باشد.

464- زمینه عمل ناپسند قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 74 - 10

10- پیشینه جامعه لوط در فسق و انحراف ، زمینه ساز روی آوردن آنان به کردار پلید و ناشایست و نپذیرفتن دعوت حضرت لوط (ع)

تعلم الخبیث إثم کانوا قوم سوء فـستقین

جمله «إثم کانوا..» به منزله تعلیل برای جمله «تعلم الخبیث» می باشد. بنابراین فسق (عصیان و انحراف از مسیر حق) موجب رویکرد قوم لوط به خبائث و ناپاکی ها گردید. گفتنی است فعل «کانوا» _ که مفید استقرار وصف است _ بیانگر تداوم فساد در میان قوم لوط در گذشته است.

465- زمینه عمل ناپسند کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 63 - 5

5- غفلت از نظام ثبت و حسابرسی دقیق اعمال و کیفر و پاداش اخروی ، عامل بیگانگی کافران با اعمال نیک و آلودگی آنان به کردار های بد و ناشایست

بل قلوبهم فی غمره من هـذا .. هم لها عـملون

466- زمینه گرایش به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 14 - 5

5- بهره گیری خداوند از تمایلات طبیعی انسان ها در گرایش دادن آنان به ایمان و عمل صالح

إنّ الله یدخل الذین ءامنوا .. جنّات تجری من تحتها الأنهار

467- زمینه مراقبت بر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 18 - 9

9 - توجه به نزدیکی قیامت، عامل حساسیت فزون تر نسبت به اعمال خویش

و لتنظر نفس ما قدّمت لغد

از به کار گرفته شدن واژه «غد» به جای قیامت، برداشت یاد شده استفاده می شود.

468- زمینه های عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 10

10 - توجه به دانایی گسترده و همواره خداوند، برانگیزنده آدمی به سوی اعمال خیر و رعایت تقوای الهی

و ما يفعلوا من خیر فلن یکفروه و الله علیم بالمتّین

به نظر می رسد هدف از تذکر به دانایی خدا و اعمال نیک و پاداش دهی به آن، برای تشویق و ترغیب به آن اعمال نیک باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 133 - 6,7

6 - نیل به آمرزش الهی و بهشت تقواییان، برانگیزنده اهل ایمان به اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

یا ایّها الذّین امنوا .. و اطیعوا الله و الرّسول ... سارعوا الی مغفره من ربّک

جمله «سارعوا الی ...»، بعد از امر به اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)، برای ایجاد انگیزه و نیز تشویق مؤمنان به پیروی از خدا و پیامبرش است.

7 - امید نیل به آمرزش الهی و بهشت، برانگیزنده اهل ایمان برای شرکت در نبرد با دشمنان

یا ایّها الذّین امنوا .. و اطیعوا الله و الرّسول ... سارعوا الی مغفره من ربّک

چون آیات پیشین درباره نبرد و رویارویی با کافران بود، گویا آیات مورد بحث به منظور دستورالعملی است برای اینکه جامعه ایمانی را به

گونه ای تربیت کند که دیگر همچون نبرد اُحد، دلبسته به دنیا نباشد و دچار دلهره و ترس نگردد تا همیشه بر دشمنان دین غالب شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 135 - 4

4_ یاد خدا ، وادارکننده انسان به توبه و استغفار

ذکروا الله فاستغفروا لذنوبهم

عطف شدن استغفار بر ذکر خدا با کلمه «فاء»، که در آن معنای ترتب نهفته است، می تواند اشاره به رابطه علیّت بین ذکر خدا و استغفار باشد.

ص: 359

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 9

9_ اشتیاق مؤمنان به حضور در میدان جهاد و شهادت ، پس از آگاهی از درجات شهدای بدر

و لقد كنتم تمتنون الموت من قبل

امام باقر (ع) درباره آیه فوق فرمود: فانّ المؤمنین لما اخبرهم الله بالآذی فعل بشهدائهم یوم بدر و منازلهم من الجنّه رغبوا فی ذلك فقالوا اللهم ارنا القتال نستشهد فیہ.

تفسیر قمی، ج 1، ص 119؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 319، ح 1.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 145 - 15

15_ سپاسگزاری نعمت های الهی ، برانگیزنده آدمی به جهاد و انجام تکالیف دینی

و من یرد ثواب الدنیا . . . و من یرد ثواب الاخره . . . و سنجزی الشاکرین

به نظر می رسد خداوند مجاهدان را به سه دسته تقسیم کرده است و جمله «سنجزی الشاکرین»، بیانگر دسته سوم می باشد. یعنی آنان که نه ثواب دنیا انگیزه جهاد آنهاست و نه ثواب آخرت، بلکه انگیزه آنان از جهاد تنها سپاسگزاری است.

469- زمینه های عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 147 - 10

10_ توجه به « ربوبیت » خداوند ، برانگیزنده انسان به دعا و درخواست از او

ربّنا اغفر لنا ذنوبنا

470- زیادی حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - « قال علی (ع) . . . و معنی قوله « فمن ثقلت موازینه » و « من خفت موازینه » فهو قله الحساب و کثرته ؛

علی (ع) فرمود: معنای سخن خداوند «فمن ثقلت موازینه» و «من خفت موازینه»، پس آن [سنگینی و سبکی، به معنای] کمی و زیادی [مدت] حسابرسی است».

ص: 360

471- زیان ترک عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 2 - 3

3 - بی ایمانی و ترک عمل صالح و تبلیغ نکردن از حق و صبر ، زیان بزرگی است .

لفی خسر

نکره آمدن کلمه «خسر»، برای بیان عظمت آن است. استثنایی که در آیه بعد آمده، زیان را به غیر افراد مستثنی، اختصاص داده است.

472- زیان عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 55 - 8

8 - سود و زیان عمل هر کس ، تنها به خود وی بازمی گردد .

لنا أعم لنا و لكم أعم لكم

473- زیان عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 32 - 10

10- تبیین پیامد های سوء اعمال ناپسند ، و جدایی نهی از آنها از روش های هدایتی - تبلیغی قرآن

و لا تقربوا الزنی إنه کان فحشاً و ساء سبیلاً

474- سبقت در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 4 - 1

1 - فرشتگان ، در حرکت شتابان خود برای انجام دادن مأموریت های الهی ، بر یکدیگر سبقت می گیرند .

فالسبقت سبباً

«فاء» برای تعقیب بوده و بیانگر این است که فرشتگان، پس از خروج از جایگاه خویش و حرکت سریع به سوی مأموریتشان، درصدد آنند که از یکدیگر سبقت بگیرند.

ص: 361

475- سبکی عمل خطاکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 8 - 5

5 - کردار خطاپیشگان ، در قیامت سبک و بی ارزش خواهد بود .

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ

476- سبکی عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 9 - 2

2 - سبکی و بیوزنی اعمال آدمی در قیامت نشانه زیانکاری است .

وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 8 - 1

1 - اعمال برخی از مردم در قیامت ، سبک وزن و بی ارزش است .

وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ

«موازن» یا جمع «میزان» و یا جمع «موزون» است . برداشت یاد شده ، با هر دو مینا سازگار است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 9 - 1

1 - صاحبان اعمال بیوزن و ارزش ، در قیامت گرفتار جهنم و سقوط کننده در پرتگاه عمیق آن

فَأُمَّه هَاوِيَه

«هاویه» _ که در این آیه بر «جهنم» تطبیق یافته است _ به معنای هر دژه و یا حفره ای است که عمق آن معلوم نباشد . (لسان العرب)

477- سبکی عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 8 - 6

6 - کردار های ناروا، هنگام حسابرسی در قیامت - با وجود تهی بودن همه آنها از وزن و ارزش - گوناگون بوده و ابزار سنجش آنها متفاوت است .

وَأَمَّا مِنْ خِفَّتِ موزینه

ص: 362

جمع بودن «موازین»؛ بیانگر تعدد میزان و موزون و تغایر آنها است.

478- سختی حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشفاق - 84 - 11 - 4

4 - محاسبه و رسیدگی به اعمال کسانی که نامه عمل خود را از پشت سر دریافت کرده اند ، سخت و اندوه بار خواهد بود .

حساباً یسیراً .. مسروراً ... فسوف یدعوا ثبوراً

برداشت یاد شده، از مقابله دو گروه استفاده شده است. از آنجا که گروه اول حسابی آسان داشته و شادمان خواهند شد، دانسته می شود که برای گروه دوم، جز سختی حساب و غمگین شدن نخواهد بود.

479- سختی حسابرسی عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 26 - 2

2 - حسابرسی اعمال در قیامت برای کافران ، از حضور در پیشگاه خداوند دشوارتر است .

ثمَّ إنّ علینا حسابهم

حرف «ثمَّ»، بر تراخی رتبی دلالت دارد و بیانگر آن است که مرحله حسابرسی، سخت تر از مرحله رجوع به خداوند است؛ هر چند هر دو هم زمان باشند.

480- سختی عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 4

4_ سختی و دشواری عمل نیک ، معیاری در ارزش گذاری آن بوده و موجب افزونی ثواب و پاداش است .

لقد تاب الله علی النبی . . . اتبعوه فی ساعه العسره

481- سختی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 11 - 1

1 - انجام دادن بعضی از کار های نیک ، دشوار و پسان افکندن خویش در یک راه کوهستانی و گردنه های صعب العبور است .

ص: 363

«اقتحام»؛ یعنی، بین کاری سخت و هولناک قرار گرفتن (مفردات). زمانی که شخص بدون فحص و بررسی خود را در ماجرای بزرگ بیفکند، گفته می شود: «إِقْتَحَمَ» (نهایه ابن اثیر). راه دشواری که در کوه قرار دارد، «عقبه» نامیده می شود (مفردات) و نیز «عقبه» به مسیر صعب العبوری گفته می شود که از آن بر کوه بالا-روند (قاموس). این راه از آن جهت «عقبه» نامیده می شود که راه پیمایان، باید در آن پشت سر هم و به یک ستون حرکت کنند.

482- سخن بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 226 - 1، 2

1 - گفتار بدون عمل ، از ویژگی های شاعران گزافه گوی منحرف

و الشعراء ... فی کلّ واد یهیمون . و أنّهم یقولون ما لایفعلون

2 - زشتی دوگانگی و تضاد گفتار انسان با رفتار وی

و أنّهم یقولون ما لایفعلون

483- سرزنش تبعیض در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 23 - 11

11 - بسنده کردن به بخشی از فرمان های خداوند و به کار نبستن تمام آن ، رفتاری نکوهیده در پیشگاه خداوند

لَمَّا یَقْضِ مَا أَمَرَهُ

«لَمَّا یَقْضِ» (به پایان نرساند)، گویای توبیخ کسانی است که در انجام دادن فرمان های خداوند، سنگ تمام نمی گذارند.

484- سرزنش سخن بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 2 - 5، 6

5 - خداوند ، آن دسته از مؤمنان صدراسلام را که به گفته های خود عمل نمی کردند ، مورد سرزنش و نکوهش قرار داد .

یٰٓأَیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ

6 - « عن رسول الله (صلى الله عليه وآله) قال: يابن مسعود: لا تكن ممن يشدد على الناس ويخفف عن نفسه، يقول الله تعالى « لِمَ تقولون ما لا تفعلون »؛

از رسول خدا (صلى الله عليه وآله) روایت شده که فرمود: ای پسر مسعود! از کسانی مباش که [کار را] بر مردم سخت می گیرند و بر خود آسان.

ص: 364

خدای تعالی می فرماید: لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 3 - 1

1 - گفتار های بدون عمل ، بس ناپسند و نفرت انگیز در نزد خداوند

کبر مقتاً عند الله أن تقولوا ما لا تفعلون

«مقت»، به معنای بغض و کینه شدید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 8

8 - کسانی که شعار جهاد سر می دهند ولی در عرصه پیکار یا شرکت نمی کنند و یا در صورت شرکت کردن از خود سستی نشان می دهند و استقامت نمی کنند ، مورد خشم شدید خداوند هستند .

لِمَ تَقُولُونَ ... کبر مقتاً عند الله ... إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ ... كَاتِبِهِمْ بَنِي مَوْصُوصٍ

آیات پیشین _ که در مقام سرزنش مدعیان بدون عمل بود _ تمهیدی برای بیان موضوع جهاد است؛ چرا که صحنه جنگ، محل لغزش قدم ها و آشکار شدن مدعیان از مؤمنان حقیقی است.

485- سرزنش علمای بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 7

7 - کسانی که دیگران را به کار های نیک دعوت کرده و خود به آن عمل نمی کنند ، @سزاوار توبیخ و سرزنش هستند .

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسکم

486- سرزنش عمل بیهوده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 128 - 4

4- ساختن آثار بی ثمر، خارج از نیاز و صرفاً بازیگرانه، مورد نکوهش در بینش دین و رهبران الهی

أْتِنُونَ بَكْلَ رِيحٍ ءَايَةَ تَعْبَثُونَ

ص: 365

487- سرزنش مبلغان بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 6

6 - کتاب های آسمانی بنی اسرائیل ، توبیخ کننده مبلغان و ارشادگران بی عمل

أتأمرون الناس . . . و أنتم تتلون الكتب

چون جمله حالیه «و أنتم تتلون الكتب» (در حالی که شما کتاب [تورات یا انجیل] را تلاوت می کنید) به عنوان دلیل نکوهش و مذمت ارشاد کنندگان بی عمل مطرح شده، معلوم می شود: در کتابهای آسمانی بنی اسرائیل بر ناروایی چنین کرداری تأکید شده است.

488- سرزنش مدعیان بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 2 - 2

2 - مدعیان بدون عمل ، شایسته نکوهش در بینش الهی

یـأیها الذین ءامنوا لِمَ تقولون ما لاتفعلون

489- سرزنشهای کارگزاران نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 10 - 5

5 - واگذار کنندگان نامه عمل به انسان ها در قیامت ، برخی را محترم شمرده و با گروهی دیگر برخوردی تحقیر آمیز و خفت بار خواهند داشت .

فأما من أوتی کتبه بیمینه . . . و أمّا من أوتی کتبه وراء ظهره

490- سرعت عمل ملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 3 - 1

1 - فرشتگان در انجام دادن وظایف خویش ، پرتحرک و شتابان اند .

و السَّيِّحَاتِ سَبِيحًا

«سبیح»؛ یعنی، حرکت سریع در آب یا هوا. (مفردات راغب)

ص: 366

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 4 - 1

1 - فرشتگان ، در حرکت شتابان خود برای انجام دادن مأموریت های الهی ، بر یکدیگر سبقت می گیرند .

فالس بق ت سبأ

«فاء» برای تعقیب بوده و بیانگر این است که فرشتگان، پس از خروج از جایگاه خویش و حرکت سریع به سوی مأموریتشان، درصدد آنند که از یکدیگر سبقت بگیرند.

491- سستی در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 16

16 _ تعلل در انجام وظایف دینی ، با توجه به مآجور بودن کمترین تلاش و رنج انسان در راه خدا ، شایسته نیست .

ذلک بأنهم لا یصیبهم ظمأ و... فی سبیل اللّٰه... إلا کتب لهم به عمل صلح

492- سنگینی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 3

3 _ فلاح و رستگاری آدمی در قیامت در گرو داشتن اعمال و عقاید وزین و دارای ثقل است.

فمن ثقلت موزینه فأولئک هم المفلحون

کلمه «موازین» در برداشت فوق جمع موزون گرفته شده است. بنابراین مراد از «موازین» اعمال و عقایدی است که در قیامت مورد توزین و سنجش قرار می گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 102 - 6

6 - « عن أبی عبداللّٰه (صلی الله علیه و آله) (فی قوله تعالی) : « فمن ثقلت موازینه » قال : فمن رحج عمله... »

از امام صادق(ع) روایت شده است که در معنای قول خدای تعالی «فمن ثقلت موازینہ» فرمود: کسی که عمل او سنگین و با ارزش باشد.
..».

493- سنگینی عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 367

1 - برخی از مردم در قیامت، دارای کرداری سنگین و ارجمند در پیشگاه خداوند

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ

به وزنه هایی که با آن متاع را می سنجند و نیز به ابزار سنجش هر چیز، «میزان» گفته می شود (برگرفته از لسان العرب). سنگینی وزنه ها در قیامت، بیانگر سنگینی اعمال است که به تناسب ماهیت آنها، مراد ارج و بهای فراوان آنها خواهد بود.

494- سوگند به گواهان عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 3 - 4

4 - سوگند خداوند، به گواهان اعمال انسان ها در قیامت

و شاهد

495- سوگند به نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 2 - 5

5 - سوگند خداوند، به نامه اعمال آدمیان

و کتَبَ مَسْطُورٍ

برخی از مفسران مراد از «کتاب مسطور» را نامه اعمال دانسته اند. برداشت بالا بر پایه این احتمال است.

496- سهولت ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 70 - 5

5 - ثبت و نگه داری اعمال آدمیان، کاری سهل و آسان برای خداوند

إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

«ذلک» در جمله «إِنَّ ذَلِك عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ» به ثبت و نگه داری اعمال آدمیان (إِنَّ ذَلِك فِي كِتَابٍ) اشاره دارد.

497- شاعران مؤمن و سخن بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 368

3- ساحت شاعران مؤمن ، میرا از خیال پردازی ، گزافه گویی و گفتار بدون عمل

و الشعراء.. في كلِّ واد يهيمون... يقولون ما لا يفعلون . إلا الذين ءامنوا

498- شرایط ارزشمندی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 97 - 1

1- ارزش عمل صالح در پیشگاه خداوند ، مشروط به ایمان است .

من عمل صـلحاً . . و هو مؤمن

499- شرایط پاداش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 9 - 7

7- ثمربخشی اعمال نیک ، در پرتو پذیرش پیام وحی و گردن نهادن به آن از روی رغبت و میل

كرهوا ما أنزل الله فأحبط أعمـ لهم

از مفهوم آیه شریفه، مطلب بالا استفاده می شود؛ یعنی، اگر عمل همراه با کراهت و ناخشنودی نباشد؛ بلکه از روی طوع و رغبت و برای خداوند صورت گیرد، باقی مانده و ثمر خواهد داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 2

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط پاداش آفرینی آن دو است .

إنّ الذين ءامنوا و عملوا الصـلحـت لهم جنـّـت

500- شرایط تأثیر عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- همراه بودن ایمان و عمل صالح ، شرط ثمربخشی آنها است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نَنْصِيحُ

ص: 369

501- شرایط حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 8

8_ رساندن انسان ها به سزایی کامل و مطابق با اعمال و رفتار آنان ، تنها درخور کسی است که به تمام اعمال و جزئیات رفتار ایشان آگاه باشد .

لیوفیتهم ربک اعم لهم انه بما یعملون خبیر

بیان آگاهی خداوند به تمامی اعمال و جزئیات آن ، پس از مطرح ساختن ادای کامل پاداش و کیفر اعمال ، گویای برداشت فوق است.

502- شرایط صحت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 2،5،7،11

2_ عاری بودن انفاق از هر گونه منت و آزار_ چه هنگام پرداخت و چه پس از آن_ ، از شرایط ارزشمندی ، قبولی و پاداش در مقابل آن

الذین ینفقون ... ثم لا یتبعون ما انفقوا متاً و لا اذی

5_ انفاق کنندگان بدون منت و آزار ، بهره مند از پاداش های والا و ویژه الهی

لهم اجرهم عند ربهم

کلمه «عند ربهم»، دلالت بر ویژگی پاداش دارد.

7_ منت و آزار_ چه در هنگام عمل و چه پس از آن_ ، از بین برنده ارزش اعمال نیک

ثم لا یتبعون ما انفقوا متاً و لا اذی

از فعل مضارع «لا یتبعون» به دست می آید که نباید انفاق (و یا هر عمل خیری) در هیچ زمانی منت و یا آزاری را در پی داشته باشد؛ چون فعل مضارع دلالت بر استمرار دارد.

11_ ضرورت همراهی حُسن فاعلی و حُسن فعلی ، در رفتار و کردار آدمی

الذین ینفقون ... ثم لا یتبعون ما انفقوا متاً و لا اذی

پاداش الهی منوط به حُسن فعلی «انفاق» و نیز حُسن فاعلی (عدم آزار و مَنّت از سوی انفاق کننده) است؛ بنابراین همراهی این دو برای رسیدن به پاداش، ضروری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 264 - 1,9

1_ اهل ایمان نباید صدقات خود را با مَنّت گذاردن و آزار رسانیدن، باطل و بی اثر سازند.

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى

ص: 370

9_ مثل انفاق کنندگان از روی منت و آزار و ریا، همچون صخره صافی است که بر روی آن قشرِ خاکی باشد و بذرهایی در آن افشاندن شود و ناگهان، رگباری تند بر آن رسد و همه خاک‌ها را بشوید و آن سنگ را کشت ناپذیر کند.

فمثله کمثل صفوان علیه تراب فاصابه وابل فترکه صلدلاً لا یقدرون علی شیء مما کسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 4

4_ انفاق برای جلب رضایت الهی و ثبات نفس و به دور از منت و آزار و ریا، دارای نتایج و بهره‌های فراوان

یوّد احدکم ان تکون له جنّه .. فیها من کلّ الثمرات

انفاق، تشبیه به بوستان شده که هر گاه ریا و آزاری در پی داشته باشد، بسوزد و چنانچه برای رضای الهی و خالی از ریا و آزار باشد، در بردارنده نتایج و بهره‌های فراوان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 267 - 6

6_ وجود چیزهای نامرغوب در بین اموال انفاق شده بدون تعمد و قصد و نیت نسبت به آن، مانعی ندارد.

انفقوا من طیبات ما کسبتم .. و لا تیمموا الخبیث

جمله «و لا تیمموا ..» علاوه بر اینکه خود حکم مستقلی است و ضرورت پرهیز از انفاق کالای نامرغوب را بیان می‌کند؛ به لحاظ اینکه متعلق نهی، تمایل و قصد به نامرغوب است، می‌تواند توضیحی باشد برای «من طیبات». یعنی اگر در بین اموال انفاق شده کالای نامرغوبی نیز یافت شود ولی شما قصد آنرا نداشته‌اید، از مصداق «انفقوا من طیبات» خارج نشده‌اید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 3

3_ در قیامت، کافران از اعمال صالح خویش، بهره‌ای نمی‌برند.

و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات فیوفیهم اجرهم

چون پاداش الهی مشروط به توأم بودن ایمان و عمل صالح است، بنابراین عمل صالح بدون ایمان، پاداش الهی را در پی نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 117 - 4

4_ ایمان، شرط بهره مندی آدمی، از ثمره انفاق های خویش *

ان الذین کفروا .. مثل ما ینفقون ... کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم

از مفهوم «ان الذین کفروا ..» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 169 - 5

5_ اصلاح اندیشه، از روش های قرآن برای نیل به عملکرد صحیح

ص: 371

و لا تحسبنّ الذّین قتلوا فی سبیل اللّٰه امواتا بل احياء عند ربّهم

503- شرایط عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 111 - 7

7_ عمل حکیمانه ، مشروط به علم است .

و کان اللّٰه علیماً حکیماً

504- شرایط عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 8

8 - خوبی هرکار ، علاوه بر صدور آن به نیت خیر ، در گرو هماهنگی آن با سایر خواسته ها و دستورات خداوند است .

و ما أعجلک . . . و عجلت إلیک ربّ لترضی

با وجود آن که موسی(ع) در تعجیل خود، نیت خیر داشته است؛ ولی بازخواست شدن او دال براین مطلب است که صرف داشتن نیت خیر، برای برتری یافتن عمل کافی نیست؛ بلکه باید با ادله دیگر آن عمل را سنجید. اگر در تعارض نبود، آن گاه بدان اقدام کرد.

505- شرایط فعلیت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 23 - 4

4- فراهم بودن همه شرایط ظاهری انجام دادن یک عمل ، تضمینی بر وقوع آن نخواهد بود .

و لا تقولنّ لشأیء إتی فاعل ذلک غداً

506- شرایط قبول عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 6

6- ایمان ، شرط باروی عمل صالح

و من عمل صـلِحًا من ذکر أو أنثی و هو مؤمن

ص: 372

«و هو مؤمن») حال برای «مَنْ» و بیانگر شرط اعتبار و ارزشمندی عمل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 1

1- احسان به والدین ، روحیه شکر ، توبه ، صلاح جویی و تسلیم ، شرط پذیرش تمام اعمال نیک انسان به درگاه خدا

أولئك الذين نتقبل عنهم أحسن ما عملوا

مراد از «أحسن..» می تواند اعمال واجب و مستحب _ در قبال اعمال مباح _ باشد. که در این صورت از ارتباط دو آیه استفاده می شود که اگر کسی از روحيات یاد شده برخوردار بود اعمال نیک او (واجب و مستحب) پذیرفته می شود.

507- شرایط قبولی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 27 - 25، 21

21_ مشروط بودن پذیرش اعمال نیک به تقوا ، پاسخ هاییل به اعتراض قایل بر پذیرفته نشدن قربانی او

قال انما يتقبل الله من المتقين

25_ خداوند ، تنها عمل نیکی را می پذیرد که همراه با تقوا باشد .

انما يتقبل الله من المتقين

برخی بر آنند که مراد از شرطیت تقوا برای پذیرش عمل، رعایت تقوا در خود عمل است، یعنی عمل باید شرایط تعیین شده از سوی خداوند، همانند خلوص و... را دارا باشد.

508- شرایط قبولی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 5

5- ایمان به پیامبر اسلام و قرآن ، شرط ثمربخشی عقیده به خداوند و عمل صالح

و الذين آمنوا .. و آمنوا بما نزل على محمد

از تکرار «آمنوا..» استفاده می شود که «آمنوا» _ در «الذین آمنوا» _ به معنای اعتقاد به خدای یگانه است؛ چه این که در «آمنوا بما...» به معنای ایمان به قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است. از قرین آمدن ایمان و عمل صالح، اعتقاد به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، مطلب بالا استفاده می شود.

ص: 373

509- شفاعت در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 85 - 11

11_ توجه به حفظ اعمال از سوی خدا، برانگیزنده انسان به وساطت در کار خیر و پرهیز از وساطت در کار شرّ

و من یشفع . . . و كان الله على كل شيء مقیتا

جمله «كان الله . . .» در حقیقت تشویق و تهدید است و به این منظور آورده شده که با توجه به آن، انگیزه برای انجام اعمال نیک فراهم شود و ترس از انجام اعمال بد به وجود آید.

510- شفاعت در عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 85 - 11

11_ توجه به حفظ اعمال از سوی خدا، برانگیزنده انسان به وساطت در کار خیر و پرهیز از وساطت در کار شرّ

و من یشفع . . . و كان الله على كل شيء مقیتا

جمله «كان الله . . .» در حقیقت تشویق و تهدید است و به این منظور آورده شده که با توجه به آن، انگیزه برای انجام اعمال نیک فراهم شود و ترس از انجام اعمال بد به وجود آید.

511- شک در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 45 - 5

5_ تردید در انجام تکالیف دینی، چون جهاد با مال و جان، نمودار بی ایمانی و نفاق

إنما یستذنبک الذین لایؤمنون بالله . . . و ارتابت قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 28 - 1

1 - هیچ کس ، حتی مؤمنان راستین ، بر انجام کامل وظایف و تکالیف الهی خود اطمینان ندارد .

إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرَ مَأْمُونٍ

512- شگفتی عمل خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 374

10 - كهف - 18 - 67 - 3

3- كارهاي خضر، براي ديگران، حتي فردي چون موسي (ع) غير قابل تحمّل و درك بود.

قال إنك لن تستطيع معي صبرًا

تأکید بر «معی» نشان می دهد که صرف تعلیم علوم مشکل آفرین نبوده است، بلکه همراه شدن با خضر - که مستلزم مشاهده رفتاری است که از علوم وی نشئت گرفته - غیر قابل تحمّل بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 68 - 3

3- اعمال خضر (ع)، دارای ظاهری غیر متعارف و زوایایی ناشناخته، حتی برای فردي مانند موسي (ع) بود.

و كيف تصبر على ما لم تحط به خبرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 71 - 5

5- موسي (ع) از عملکرد خضر (ع) در شكافتن بدنه كشتی، شگفت زده شد و به او اعتراض كرد.

قال أخرجتها لتغرق أهلها

513- صبر در عمل به تكليف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 25 - 5

5 - ترغيب پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی خداوند به صبر و پایداری در انجام رسالت خویش، به رغم تكذيب و مخالفت كافران و مشركان

وإن يكذبوك فقد كذب الذين من قبلهم جاءتهم رسلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 102 - 22

22 - اجرای فرمان های خداوند و سربلندی در آزمایش های الهی ، نیازمند صبر و شکیبایی است .

قال یـأبت افعـل ما تؤمر ستجدنی إن شاء اللّٰه من الصـبرین

514- صبر و عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 8

8_ کارآبی صبر ، در گرو انجام اعمال صالح است .

ص: 375

إلا الذين صبروا و عملوا الصالحات

515- صداقت در آغاز عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 12

12- آغاز به کار از روی صداقت و اخلاص ، تضمین کننده به پایان رساندن آن همراه آن دو نیست .

أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق

516- صداقت در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 5,6,7,8,11

5- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به درخواست از خداوند برای توفیق انجام هر عملی از آغاز تا فرجام ، بر اساس نیتی خالص و آمیخته با صدق و راستی

وقل رب أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق

6- ورود در کار ها به صدق و راستی و خروج از آن به درستی ، نیازمند استمداد از خدا

وقل رب أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق

7- درخواست توفیق از خداوند در نوافل و نماز شب ، برای ورود در کار ها به صدق و راستی و خروج از آن به راستی و درستی ، امری مطلوب و پسندیده است .

و من أئيل فتهجد به نافلة لك . . . وقل رب أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق

8- ارزش اعمال ، در پرتو صداقت و خلوص و عدم آمیختگی آن به ریا است .

أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق

11- همه انسان ها ، حتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای داشتن اخلاص و صداقت در عمل ، به امداد ویژه الهی نیازمندند .

وقل رب أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق

517- صداقت در فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 12

12- آغاز به کار از روی صداقت و اخلاص ، تضمین کننده به پایان رساندن آن همراه آن دو نیست .

أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق

ص: 376

518- ظالمانه ترین عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 22 - 1

1 - روی بر تافتن از آیات پروردگار ، با توجه به الهی بودن آن ، ظالمانه ترین عمل ها است .

و من أظلم ممّن ذكّر بأیّت ربّه ثمّ أعرض عنها

519- ظلم اعراض از عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 3

3 - بی ایمانی و کناره گیری از اعمال صالح ، ظلمی است که در قیامت گریبان گیر انسان خواهد شد .

وقد خاب من حمل ظلماً . و من يعمل من الصّـلحـت و هو مؤمن

ظاهر تقابل بین این آیه و آیه قبل ، این است که موضوع این آیه ، دسته مقابل ظالمان است .

520- ظلم عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 119 - 3

3- هر نوع عمل زشت و ناشایست ، ظلم به خویشان است .

ولـکن کانوا أنفـسـهم یظلمون . . . للذین عملوا السوء

521- ظهور حقیقت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 60 - 16

16 - قیامت ، روز بروز حقیقت اعمال دنیوی آدمیان است .

ثمّ إلیه مرجعکم ثمّ ینبئکم بما کنتم تعملون

522- ظهور عمل صالح در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 10

10 - قیامت ، صحنه بروز و ظهور اعمال پسندیده ای است که آدمی در دنیا انجام داده است .

و ما تقدموا لأنفسكم من خير تجدوه عندالله

ضمیر مفعولی در «تجدوه» (می یابید آن را) به کلمه «خیر» بر می گردد و مقتضایش آن است که: آدمی با همان عمل نیکی که انجام داده، روبه رو خواهد شد؛ یعنی، اعمال نیک آدمی در قیامت، به گونه ای بروز و ظهور دارند.

523- عجز از تکذیب عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 65 - 6

6 - کافران و مجرمان از انکار رفتار و کردار ناپسند خود ناتوان خواهند بود .

تکلمنا أیدیههم و تشهد أرجلهم بما كانوا یکسبون

گواهی دادن دست و پا، می تواند کنایه از این نکته باشد که کافران از هرگونه انکار رفتار زشت خویش ناتوان خواهند بود.

524- عجله در عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 46 - 2

2 - شتاب ثمودیان در اتخاذ روش های نادرست و بدفرجام

لم تستعجلون بالسیئه قبل الحسنه

525- عذاب طراحان عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 7

7- طراحان و برنامه ریزان کار های زشت ، در معرض انواع عذاب های الهی اند .

أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم الأرض أو يأتيهم العذاب من حيث لا يشعرون

ص: 378

526- عذاب علمای بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 6

6- عالمان بی تعهد و وظیفه شناس ، از مغفرت الهی محروم و به آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا .. العذاب بالمغفرة فما أصبرهم على النار

527- عقلانیت حبط عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 3 - 47 - 3

3- گم شدن اعمال کافران در سراب « کفر » و شکوفایی اعمال مؤمنان در وادی « ایمان » ، دارای فلسفه ای معقول و برهانی

الذين كفروا .. أضلّ أعمّ لهم . و الذين آمنوا... و أصلح بالهم . ذلك بأنّ الذين

«ذالك» در مقام بیان علّت و فلسفه مطلبی است که در آیات پیشین بیان شده است؛ یعنی، پوچی اعمال کافران و ثمربخشی اعمال مؤمنان، امری برهانی است؛ زیرا کافر ره باطل پیموده و باطل فرجامی ندارد و مؤمن ره حق رفته و ثمربخشی عین حقانیت است.

528- عقیده به حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 3 - 6

6 - اعتقاد به قیامت و محاسبه اعمال ، دارای نقشی بنیادین در مجموعه باور های دینی

و هم بالأخره هم یوقنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 20 - 2

2 - اطمینان و اعتقاد به حساب رسی اعمال در قیامت ، مهم ترین رکن اعتقادی مؤمنان

إني ظننت أنّي ملق حسابيه

برداشت یاد شده، از آن جا است که مسأله حساب رسی اعمال _ در این آیات _ در ردیف نخستین اصل اعتقادی مؤمنان برشمرده شد.

ص: 379

529- عقیده و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 9 - 5

5- عقیده و عمل ، پیوسته به یکدیگر در نظام ارزشی دین

لتؤمنوا... و تعزروه و توقروه و تسبّحوه

«لتؤمنوا...» ناظر به عقیده و «تعزروه و...» ناظر به عمل می باشد.

530- علم به حقیقت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 5 - 4

4_ روی آوردن نشانه های مرگ با عذاب استیصال، موجب پی بردن آدمیان به حقیقت اعمال خویش است.

فما كان دعويهم... إنا كنا ظلمين

531- علم به عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 23 - 13

13 - کافران ، از تمامی اعمال دنیوی خویش ، در قیامت ، از سوی خداوند آگاه می شوند .

إلينا مرجعهم فننبئهم بما عملوا

532- علم به عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 8

8_ رساندن انسان ها به سزایی کامل و مطابق با اعمال و رفتار آنان ، تنها درخور کسی است که به تمام اعمال و جزئیات رفتار ایشان آگاه باشد .

لِیُوفِیْتَهُمْ رَبِّكَ أَعْمَلُ لَّهُمْ إِنَّهُ بِمَا یَعْمَلُونَ خَبِیرٌ

بیان آگاهی خداوند به تمامی اعمال و جزئیات آن ، پس از مطرح ساختن ادای کامل پاداش و کیفر اعمال ، گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 380

8 - هود - 11 - 123 - 11

11_ آگاهی به اعمال و رفتار انسانها ، از شرایط ربوبیت است .

و ما ریک بغِ فل عما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 5 - 4

4 - امکان آگاهی جن از اندیشه ها ، عقاید و رفتار انسان ها

وَأَنَا ظَنُّنَا أَنْ لَنْ نَقُولَ الْإِنْسَ وَالْجِنَّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا

533- علم به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 13 - 3

3 - کاتبان نامه عمل از انجام دادن کار های خیر ابرار آگاه شده ، آن را ثبت می کنند .

ک_تیین . يعلمون ما تفعلون . إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ

534- علم به عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 23 - 15

15 - آگاهی یافتن بر اعمال دنیوی و دیدن نتایج آن ، از اهداف معاد است .

إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 28 - 9

9 - دلیل این که خداوند ، در قیامت ، مردم را از اعمال دنیوییشان خبر می هد ، آگاهی او است .

فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا .. إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 8 - 8

8 - آگاهی یافتن انسان در دادگاه الهی در قیامت ، به تمامی اعمال گذشته خویش

فینبئکم بما کنتم تعملون

ص: 381

4 - انسان ها ، از تمامی کرده های خویش در قیامت آگاه می شوند .

ثُمَّ لَتَنْبَوْنَ بِمَا عَمَلْتُمْ

1 - آگاه شدن انسان ها در قیامت ، از تمامی کرده های خویش در دنیا ، از نخستین تا آخرین آنها

يَنْبَوُا الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ

مفسران در تبیین «بما قَدَّمَ وَاخَّرَ» سه احتمال بیان کرده اند: 1_ مقصود از «بما قَدَّمَ» اعمالی است که در آغاز زندگی انجام داده نشده و مراد از «اَخَّرَ» انجام دادن عمل در پایان عمر است. 2_ مراد از «بما قَدَّمَ» اعمالی است که در دنیا پایان می پذیرد (مانند نماز) و مقصود از «اَخَّرَ» اعمالی است که ثواب آنها پایان ندارد (مانند صدقه جاریه و سنت حسنه). 3_ مقصود از «بما قَدَّمَ» اقدام به عمل و مراد از «اَخَّرَ» به تأخیر انداختن و انجام ندادن آن است. برداشت یاد شده، مبتنی بر احتمال نخست است.

2 - اطلاع یافتن انسان در قیامت ، از تمامی اعمال خود در طول عمرش و اثر آنها پس از مرگ خویش (مانند صدقه جاریه و سنت حسنه یا سینه)

يَنْبَوُا الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ

3 - آگاه شدن انسان ها در قیامت ، از تمامی تکالیفی که انجام داده و یا وظایفی که ترک کرده اند .

يَنْبَوُا الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ

6 - «عن أبي جعفر (ع) في قوله: «يَنْبَوُا الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ» بما قَدَّمَ من خير و شرّ و ما أَخَّرَ مِمَّا سَنَّ من سُنَّةٍ لَيْسَتْ تَنْبَهُهَا مَنْ بَعْدَهُ فَإِنَّ كَانُ شَرًّا كَانُ عَلَيْهِ مِثْلُ وِزْرِهِمْ و لا يَنْقُصُ من وِزْرِهِمْ شَيْءٌ و ان كَانُ خَيْرًا كَانُ لَهُ مِثْلُ أُجُورِهِمْ و لا يَنْقُصُ من أُجُورِهِمْ شَيْءٌ» ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند: «يَنْبَوُا الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ» روایت شده که فرمود: [انسان آگاه می شود] به آنچه از خوبی و بدی از پیش فرستاده و آنچه در پس خود نهاده و برخاسته از سنت هایی بوده که بنیان گذاری کرده است تا افراد بعد از او به آن عمل کنند. اگر آن سنت ها بد بوده به اندازه گناه عمل کنندگان برای سنت گذار گناه هست، بدون این که از گناه عمل کنندگان کاسته شود و اگر خیر بوده، برای او مثل پاداش عمل کنندگان هست؛ در عین حال که از پاداش آنان هیچ کاسته نخواهد شد».

2 - قیامت ، روز باز شدن نامه عمل انسان و آگاهی او بر محتوای آن

و إذا الصحف نشرت

«نشر»، مخالف پیچیدن است (لسان العرب). براساس این معنا، فعل «نشرت»، دلالت دارد که نامه اعمال پیش از نشر، به شکل طومار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 382

1 - قیامت ، روز آگاهی انسان ها به کردار دنیایی خویش و آثار و نتایج آن

علمت نفس ما أحضرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 5 - 2، 1

1 - قیامت روز آگاهی هر انسان ، به کردار دنیایی و آثار به جای مانده از خویش

علمت نفس ما قَدِّمت و آخرت

«ماقَدِّمت» _ در یک احتمال _ ناظر به کرداری است که انسان خود، آن را انجام داده است. در مقابل مراد از «ماأخرت» سنت های روا و ناروایی است که انسان پس از خود، به جای گذاشته و آثار و تبعات آن برای او ثبت شده است و در روز قیامت با آن مواجه خواهد شد.

2 - برپایی قیامت و پی بردن به کردار ها و بازتاب اخروی آن ، در گرو پیدایش حوادثی تحوّل آفرین در نظام جهان

إذا السماء . . . و إذا . . . و إذا . . . علمت نفس ما قَدِّمت و آخرت

جمله «علمت نفس . . .» جزای شرط هایی است که در آیات پیشین تکرار شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 7 - 6

6 - انسان ها هنگام حضور در پیشگاه خداوند نامه های اعمال خود را در اختیار داشته و به کردار خویش آگاهی یافته اند .

فمَلِّقِيهِ . فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ

«فاء» در «فأما» بیانگر ارتباط مفاد این آیه با ملاقات خداوند است که در آیه قبل مطرح شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 11 - 1

1 - مشاهده نامه اعمال در قیامت ، مایه آگاهی به کردار ها و پیش بینی کیفر ها است .

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ . . . فسوف يدعوا ثبورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 3 - 6

6 - قیامت ، زمان ظهور حقایق و پی بردن انسان ها به نیک و بد اعمال خویش

کلاً سوف تعلمون

وعدہ «سوف تعلمون» _ به قرینه «لتستلنَّ یومئذ عن النعیم» _ ناظر به زمان برپایی قیامت است.

ص: 383

علم به عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 21 - 2

2 - مقام قرب خداوند ، والاتر از مقام نیکوکاران ، و مایه شایستگی انسان برای آگاهی از کردار نیکوکاران و مشاهده نامه اعمال آنان است .

یشهده المقربون

536- علم به عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 3 - 6

6 - قیامت ، زمان ظهور حقایق و پی بردن انسان ها به نیک و بد اعمال خویش

کلاً سوف تعلمون

وعده «سوف تعلمون» _ به قرینه «لتسئلنَّ یومئذ عن النعیم» _ ناظر به زمان برپایی قیامت است.

537- علم به نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 26 - 2

2 - کافران دوزخی ، پس از دریافت نامه اعمال خود ، از محتوا و حکم نهایی آن درباره خویش آگاه خواهند شد .

ولم أدر ما حسابیه

538- علم توزیع کنندگان نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 7 - 5

5 - تحویل دهندگان نامه های اعمال به انسان ها در قیامت ، از فرجام آنها آگاه اند .

من أوتى كتبه بيمينه

ص: 384

539- علم ملائکه ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 12 - 1

1 - کاتبان نامه عمل ، به تمامی کارها و نیت های انسان آگاه اند .

یعلمون ما تفعلون

دانستن تمام ویژگی های «عمل»، بدون دانستن انگیزه انجام دادن آن، امکان پذیر نیست. بنابراین علم به «ما تفعلون»، علم به هدف از انجام دادن آن نیز می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 13 - 3

3 - کاتبان نامه عمل از انجام دادن کارهای خیر ابرار آگاه شده ، آن را ثبت می کنند .

ک_تبین . یعلمون ما تفعلون . إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ

540- علم و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 19

19 _ توجه انسان به بازگشت به خدا و اعتقاد به آن ، عامل مقاومت در برابر ولایت کافران

لَا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ . . . وَاللَّهُ الْمَصِيرُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 29 - 8، 5، 4

4 _ توجه به علم و قدرت مطلق الهی ، مقتضی پرهیز از قهر او *

و يحذركم الله نفسه . . . قل ان تخفوا ما في صدوركم ... يعلمه الله

5 _ توجه به علم الهی نسبت به آشکار و نهان و قدرت مطلق او ، مانع سوء استفاده از تقیه

الآن تتقوا منهم تقيه . . . قل . . . والله على كل شيء قدير

8_ توجه به علم مطلق خداوند و ایمان به آن ، مانع توجیه کاری

الآن تتقوا منهم . . . و يعلم ما فى السموات و ما فى الارض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 196 - 22،23

22_ توجه به شدت عقاب خداوند ، زمینه ساز انجام کامل تکالیف الهی

و اتموا الحج و العمره . . . و اعلموا ان الله شديد العقاب

23_ توجه به شدت عقاب الهی ، زمینه ساز تقواست .

ص: 385

و اتقوا الله و اعلموا ان الله شديد العقاب

بنابر اینکه «و اعلموا ..»، به منزله علت برای «و اتقوا الله» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 9

9_ توجه به آگاهی خداوند از اعمال، ترغیبی بر انجام اعمال نیک

فمن فرض فيهن الحج .. و ما تفعلوا من خير يعلمه الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 209 - 5,6,12

5_ لغزش، پس از علم، پذیرفتنی نیست.

و لا تتبعوا .. فان زللتم من بعد ما جاءكم البينات

6_ مسؤولیت انسان در برابر قانون، پس از دریافت آن

فان زللتم من بعد ما جاءكم البينات

در برداشت فوق، «بينات»، به قوانین تفسیر شده است.

12_ آگاهی از عزت و حکمت الهی، زمینه تسلیم در برابر خداوند و دوری از متابعت شیطان

ادخلوا في السلم .. و لا تتبعوا ... ان الله عزيز حكيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 214 - 8

8_ توجه به سختی ها و مصائب گذشتگان، تسلی بخش مؤمنان در تحمل مشکلات

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة و لما ياتكم مثل الذين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 231 - 23

23_ آگاهی از احاطه علمی خداوند بر همه چیز ، زمینه ساز عمل به احکام الهی است .

و لا تمسکوهنّ ضراراً .. و اعلموا انّ الله بکل شیء علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 235 - 20

20_ توجه به دانایی خداوند به اسرار درون ، منشأ پرهیز از نیت ناشایسته درونی

و اعلموا انّ الله یعلم ما فی انفسکم فاحذروه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 237 - 17

ص: 386

17_ توجّه به نظارت خداوند ، زمینه ساز عمل به احکام الهی و کسب تقوا

و ان طَلَّقْتُمُوهُنَّ . . . ان الله بما تعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 244 - 7

7_ توجّه و ایمان به علم مطلق خداوند ، برانگیزاننده آدمی برای اقدام به پیکار در راه او

وقاتلوفی سبیل الله و اعلموا ان الله سمیع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 25

25_ توجه به دانایی گسترده خداوند ، زمینه پرهیز آدمی از ظلم و سرپیچی نسبت به فرمان های الهی

و الله علیم بالظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 247 - 20

20_ بینش محدود آدمی ، منشأ اعتراض وی به افعال الهی

قالوا انی . . . و الله واسع علیم

جمله «و الله واسع علیم» تعریضی به مُعترضین است که شما بینشی محدود دارید و لذا اعتراض به گزینش طالوت (افعال الهی) می کنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 14

14_ توجّه به گستردگی بخشش های الهی و دانایی گسترده او ، زمینه ساز انفاق و کار های نیک

مثل الذین ینفقون . . . و الله واسع علیم

کلمه «واسع» در برداشت فوق به معنای «واسع فضله» گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 6

6_ توجه به پاداش های الهی برای انفاق در راه خدا ، برانگیزنده آدمی به انفاق

لهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 267 - 13

13_ توجه به غنای الهی و ستایش وی از انفاق کنندگان ، برانگیزنده آدمی به انفاق از اموال پاکیزه خویش

واعلموا ان الله غنی حمید

ص: 387

مقصود از توجه دادن مؤمنان به بی‌نیازی خداوند و نیز ستایش وی از انفاق کنندگان، ایجاد انگیزه انفاق صحیح در آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 1 - 19

19 - توجه به مراقبت دائمی خداوند، زمینه ساز رعایت تقوای الهی و اهتمام به خویشاوندان

و اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 5

5 - بیان خسارت های دشمن در جنگ، زمینه ای برای تقویت روحیه مجاهدان در رویارویی با آنان

ان تكونوا تآلمون فأنهم يآلمون كما تآلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 39

39 - ترک عمدی عمل به احکام الهی، علی‌رغم اقرار به حقانیت آنها، موجب تباهی عمل آدمی

و من يكفر بالايمن فقد حبط عمله

امام صادق (ع) درباره آیه فوق فرمود: من ترك العمل الذي اقر به ...

کافی، ج 2، ص 387، ح 12؛ نورالثقلین، ج 1، ص 595، ح 67.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 23

23 - توجه به نظارت خداوند بر اعمال، زمینه پرهیز از تبهکاری و اعمال ناپسند

و الله بصير بما تعملون

از اهداف بیان آگاهی خدا به اعمال و رفتار آدمیان، این است که آنان را متوجه نظارت دائمی خداوند کند تا شاید از اعمال ناروا پرهیز

کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 74 - 8

8_ لزوم توجه دادن خطاکاران به رحمت و آمرزش گسترده الهی برای ترغیب آنان به توبه و استغفار

افلا یتوبون . . . و الله غفور رحیم

هدف از یادآوری صفت آمرزندگی خداوند و رحمت گسترده او پس از فراخوانی خطاکاران به بازگشت و توبه، ترغیب آنان به استغفار می باشد و این درسی است برای همه کسانی که خواهان توبه و بازگشت انسانها بسوی خداوند هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 388

2_ شناخت ربوبیت الهی ، مستلزم روی آوری انسان به دعا به درگاه اوست .

إن ربکم اللّٰه الذی . . ادعوا ربکم تضرعاً

بیان ضرورت دعا پس از بیان ربوبیت خداوند و تدبیر جهان هستی از سوی او می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

9_ توجه به ربوبیت خداوند ، برانگیزنده آدمی به دعا به درگاه او

ادعوا ربکم

هدف از بیان ربوبیت خدا به انسانها، در ضمن دعوت آنان به دعا به درگاه او، ایجاد انگیزه دعا در ایشان است. یعنی باور به ربوبیت خدا همان و روی آوری به درگاه او همان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 23

23_ توجه به ربوبیت خدا و علم همه جانبه او ، مستلزم توکل کردن بر وی و پایداری در برابر تهدید دشمنان

وسع ربنا کل شیء علماً علی اللّٰه توکلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 36 - 2

2- عقاید و رفتار آدمی ، باید بر علم و آگاهی استوار باشد .

و لا تقف ما لیس لک به علم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 14 - 8

8 - عمل انسان ، الزاماً مطابق با آگاهی ها و دانش های او نیست .

و ما تفرقوا إلا من بعد ما جاءهم العلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 3, 2

2 - عالمان بنی اسرائیل ، خود به آنچه مردمان را به آن فرا می خواندند ، عمل نمی کردند .

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسكم

3 - عالمان بنی اسرائیل ، مورد نکوهش و سرزنش خداوند به خاطر عمل نکردن به محتوای دعوت های خویش

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسكم

استفهام در «أتأمرون . . .» استفهام انکار توییحی است.

9 - عالمانی که مردم را به نیکی ها فرا می خوانند و خود به آنها عمل نمی کنند ، مردمی فاقد فهم و درک هستند .

ص: 389

أتأمرون الناس بالبر . . . أفلا تعقلون

542- علمای بی عمل در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 6

6- عالمان بی تعهد و وظیفه شناس ، از مغفرت الهی محروم و به آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا .. العذاب بالمغفرة فما أصبرهم على النار

543- عمل اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 163 - 5,7,8

5_ بینایی کامل خداوند بر رفتار و کردار انسانها

و الله بصير بما يعملون

7_ هشدار خداوند به مردم نسبت به اعمال و رفتارشان

و الله بصير بما يعملون

8_ توجه به بینایی گسترده خداوند بر اعمال و رفتار آدمی ، برانگیزنده وی به جلب رضایت خداوند و پرهیز از موجبات خشم او

افمن اتبع رضوان الله كمن باء بسخط من الله . . . و الله بصير بما يعملون

544- عمل امت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 14 - 17

17_ خداوند ، امت ها را از کرده های همیشگی آنان آگاه خواهد ساخت .

و سوف ينبتهم الله بما كانوا يصنعون

545- عمل امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 41 - 7

7_ آگاهی پیامبران از اعمال امت های خویش

ص: 390

فکیف اذا جئنا .. علی هؤلاء شهیداً

لازمه گواهی دادن بر اعمال نیک و بد مردم، آگاهی به آن اعمال است.

546- عمل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 74 - 18

18 - خداوند ، به تمامی اعمال و رفتار آدمیان آگاه است .

و ما اللّٰه بغفل عما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 31

31 - خداوند ، آگاه به تمامی اعمال و رفتار انسانهاست .

و ما اللّٰه بغفل عما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 13، 14

13 - خداوند ، بی نیاز از اعمال خیر بندگان (اقامه نماز ، پرداخت زکات و ...)

و ما تقدموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند اللّٰه

هدف از آوردن قید «لأنفسکم» (برای خودتان) توجه دادن انسانها به این حقیقت است که: آنچه انجام می دهید خود از آن بهره می گیرید. مبادا خیال کنید که خداوند به آنها نیازمند است و سودی عاید او می شود.

14 - خداوند ، آگاه به اعمال و رفتار نیک آدمیان است .

إن اللّٰه بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 140 - 13

13 - خداوند از اعمال انسان ها غافل نبوده و به همه آنها آگاهی دارد .

و ما اللّٰه بغفل عما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 12

12_ آگاهی خداوند به کلیّه اعمال خیر انسان

و ما تفعلوا من خیر فانّ اللّٰه به علیم

ص: 391

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 233 - 38

38 _ اعمال انسان ، مورد نظارت خداوند است .

و اعلموا انّ الله بما تعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 234 - 13، 15

13 _ آگاهی گسترده و همه جانبه الهی به اعمال انسان

و الله بما تعملون خبير

15 _ توجه به آگاهی خداوند از اعمال انسان ، زمینه عمل به احکام اوست .

و الذين يتوفون .. و الله بما تعملون خبير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 237 - 16

16 _ بینایی گسترده و عمیق خداوند بر اعمال انسانها

ان الله بما تعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 265 - 14

14 _ نظارت دائمی خداوند ، بر اعمال انسان

و الله بما تعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 3

3 _ آگاهی و دانایی خداوند به کوچکترین اعمال بندگان

و ما انفقتم من نفقه . . . فانّ الله يعلمه

نکره بودن «نفقه» و «نذر»، دلالت بر هر نوع و هر مقدار از نفقه و نذر دارد؛ هر چند بسیار اندک باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 271 - 8

8_ آگاهی گسترده خداوند به اعمال انسان

و الله بما تعملون خبير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 283 - 13

ص: 392

13_ آگاهی همه جانبه و فراگیر خداوند به اعمال انسانها

و الله بما تعملون علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 284 - 7,8,9,14

7_ خداوند ، مالک انسان و اعمال و نیات وی

لله ما فی السموات و ما فی الارض و ان تبدوا ما فی انفسکم او تخفوه یحاسبکم به ال

8_ مالکیت مطلق الهی ، علت و دلیل سلطه وی به اعمال و نیات انسان و محاسبه آنها

لله ما فی السموات و ما فی الارض و ان تبدوا ما فی انفسکم او تخفوه یحاسبکم به ال

جمله «لله ما فی السموات . . .» به منزله تمهیدی است برای «ان تبدوا ...» یعنی خداوند مالک حقیقی همه چیز است که از جمله آنها، اعمال و نیات انسان می باشد. و چون مالک حقیقی است، قادر به محاسبه نیات و اعمال آدمی است.

9_ خداوند پس از محاسبه اعمال و نیات انسان ، وی را یا عفو خواهد کرد و یا عذاب .

و ان تبدوا .. فیغفر لمن یشاء و یعذب من یشاء

14_ خداوند ، قادر بر محاسبه اعمال و نیات انسان و آمرزش و عذاب او

و ان تبدوا .. یحاسبکم به الله فیغفر ... و یعذب ... و الله علی کل شیء قدیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 286 - 6

6_ قانونمندی نظام اعمال و بازتاب های آن

لها ما کسبت و علیها ما اکتسبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 153 - 25

25_ آگاهی خداوند به جزئیترین حرکت ها و رفتار آدمی

و الله خبير بما تعملون

«خبیر» به کسی گفته می شود که عالم به زوایای مخفی و باطنی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 156 - 14

14_ بینایی خداوند به رفتار و کردار بندگان

و الله بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 166 - 4

4_ جریان افعال ارادی بندگان به اذن خداوند

ص: 393

قل هو من عند انفسكم . . . و ما اصابكم . . . فباذن الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 167 - 21

21_ توجه به دانایی خداوند بر راز دل ها و عملکرد های آدمی ، زمینه ساز پرهیز از نفاق و ارتکاب اعمال ناپسند

و الله اعلم بما یکتُمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 26

26_ آگاهی کامل و دقیق خداوند به تمامی اعمال و رفتار انسان

و الله بما تعملون خبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 182 - 11

11_ اختیار آدمی ، در اعمال و رفتار خویش

ذلک بما قدّمت ایدیکم و انّ الله لیس بظلام للعبید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 25

25_ آگاهی همیشگی و دقیق خداوند به اعمال انسان و انگیزه های او

انّ الله کان بما تعملون خبیراً

«خبیر» به کسی گفته می شود که به باطن اشیا آگاه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 108 - 2,8,9,12

2_ خیانت پیشگان گنهکار ، ناباور به نظارت و آگاهی خداوند بر اعمال انسانها

يستخفون من الناس ولا يستخفون من الله

پنهان سازی از خداوند نامعقول است. بنابراین جمله « ولا يستخفون من الله» می تواند اشاره به این معنا باشد که گناهکاران، در حقیقت خداوند را ناظر و آگاه به اعمال نمی دانند تا در صدد پنهان سازی اعمال ناروای خویش از او باشند.

8_ خداوند ، محیط به تمامی اعمال انسان

و كان الله بما يعملون محيطاً

9_ آگاهی کامل خداوند به تمامی گفتار و رفتار آشکار و نهان آدمی

و هو معهم اذ يبيتون ما لا يرضى من القول و كان الله بما يعملون محيطاً

12_ توجه به احاطه کامل خداوند به اعمال آدمی ، زمینه پرهیز انسان از کار های ناشایست

و كان الله بما يعملون محيطاً

ص: 394

تذکر این معنا که خداوند آگاه و محیط به تمامی اعمال می باشد، برای این منظور است که انسانها با توجه به این حقیقت از اعمال ناشایست پرهیز کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 128 - 17

17_ آگاهی خداوند به تمامی اعمال انسانها

فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 135 - 24

24_ آگاهی دقیق و همه جانبه خداوند ، به اعمال و رفتار آدمیان

فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 8 - 19، 2

2_ اعمال انسان باید برای خدا باشد .

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوْمِينَ لِلَّهِ

مراد از «قیام» می تواند انجام تمامی اعمالی باشد که خداوند به آنها امر کرده است.

19_ آگاهی همه جانبه خداوند به تمامی اعمال آدمی

إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 5

5_ آگاهی خداوند به تمامی اعمال و رفتار انسانها

قال الله اني معكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 99 - 3

3_ آگاهی خداوند به اعمال آشکار و مخفی انسان

والله يعلم ما تبون و ما تکتمون

در برداشت فوق «ماتبدون» به اعمال و رفتار آشکار انسان و «ما تکتمون» به رفتارها و کردارهایی که در نهان و به دور از چشم مردم انجام می گیرد، تفسیر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 16,17

ص: 395

16_ خداوند آگاه به کردار و رفتار همه انسانهاست .

فینبئکم بما کنتم تعملون

17_ رفتار و کردار انسان در دنیا ، تعیین کننده فرجام او در قیامت

فینبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 3 - 8,9

8_ آگاهی خداوند از اعمال انسان

و يعلم ما تکسبون

9_ آگاهی خداوند از نتیجه و سرانجام عمل انسان

و يعلم ما تکسبون

مراد از «ما تکسبون» می تواند جزا و نتیجه عمل باشد که آدمی آن را با عمل خود به دست می آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 13 - 5

5_ توجه به آگاهی خداوند بر گفتار و کردار آدمیان، برانگیزنده آنان به ایمان

فهم لا یؤمنون... و هو السميع العليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 60 - 5,6,15

5_ خداوند به عملکرد روزانه آدمیان آگاه است.

و يعلم ما جرحتم بالنها

«جرح» به معنای «کسب» است. (لسان العرب).

6_ خداوند در عین آگاهی به اعمال روز گذشته آدمیان (اعمال ناروا)، آنان را از خواب شب بیدار می کند و روح را به آنان بازمی گرداند.

هو الذی یتوفکم باللیل و یعلم ما جرحتم بالنهار ثم یبعثکم فیه

15_ آگاهی خداوند بر کردارهای آدمی، هشدار به او در مورد عملکردش و پیامدهای آن

ثم ینبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 103 - 9

9_ خداوند در عین آگاهی بر کردارهای آدمیان، به آنان لطف دارد.

هو یدرک الأبصر و هو اللطیف الخبیر

از معانی «لطیف» رفق و لطف است و مقتضای کنار هم آمدن دو صفت لطیف و خبیر، خصوصاً در صورتی که «الخبیر» صفت «اللطیف» باشد، برداشت فوق است.

ص: 396

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 112 - 17

17_ کارها و فعالیت‌های جن و انس در قلمرو مشیت خداوند است.

و لو شاء ربک ما فعلوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 132 - 4,5

4_ پروردگار هیچگاه از اعمال و رفتار جنیان و انسانها غافل نیست.

و ما ربک بغفل عما یعملون

5_ درجات و مراتب آخرت بر اساس آگاهی خداوند از اعمال جن و انس و سنجش دقیق آن اعطا می گردد.

و لکل درجات مما عملوا و ما ربک بغفل عما یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 159 - 9

9_ خداوند آگاه به اعمال و رفتار انسانهاست.

ینبئهم بما کانوا یفعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 129 - 10

10_ خداوند ، بر اعمال و رفتار آدمیان نظارت دارد .

فینظر کیف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 17 - 4,5,6

4_ انسان در افعال خویش نه مستقل از اراده خداوند است و نه از سوی او مجبور به انجام افعال خویش

و ما رمیت إذ رمیت و لکن اللّٰه رمی

چون از یکسو فعل پیامبر (صلی الله علیه و آله) به خود او استناد داده شده و از سوی دیگر همان فعل به خداوند نسبت داده شده است، معلوم می شود انسان در انجام افعال، نه از استقلال کامل برخوردار است و نه مجبور به انجام افعال خویش است.

5_ افعال آدمی در عین انتسابش به وی ، به خداوند نیز منتسب است .

و ما رمیت إذ رمیت و لکن اللّٰه رمی

6_ ضرورت توجه به نقش اصلی خداوند در توفیق آدمی به انجام اعمال شایسته

فلم تقتلوهم و لکن اللّٰه قتلهم و ما رمیت إذ رمیت و لکن اللّٰه رمی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 397

6 - انفال - 8 - 39 - 9

9_ تمامی اعمال انسان ها تحت نظارت دقیق خداوند

فإن الله بما يعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 47 - 11، 9

9_ همه اعمال و رفتار آدمیان در حیطة سلطنت خداوند است .

والله بما يعملون محيط

11_ کردار آدمیان ، خارج از مشیت خداوند تحقق نخواهد پذیرفت .

والله بما يعملون محيط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 19

19_ اعمال انسان ها تحت نظارت کامل خداوند است .

والله بما تعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 16 - 11

11_ آگاهی عمیق خداوند به عملکرد نهان و آشکار آدمیان

والله خبير بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 105 - 11

11_ غفلت و جهل انسان نسبت به حقیقت اعمال خود در دنیا

فینبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 38 - 2

2- نیت ها ، انگیزه ها ، افکار و رفتار آشکار و پنهانی انسان در قلمرو علم خداوند

رَبَّنَا إِنَّا أَعْتَدْنَا لِنَفْسِنَا أَنْ نَكُونَ مِنَ الْخٰسِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 91 - 11، 9

9- خداوند ، به همه اعمال آدمیان آگاه است .

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَعْمَلُونَ

ص: 398

11- اعتقاد و توجه به علم خداوند به همه اعمال آدمیان ، پشتوانه اجرای فرمان های اوست .

و أوفوا بعهد الله .. إن الله يعلم ما تفعلون

برداشت فوق، از تعلیل «إن الله يعلم ما تفعلون» به دست می آید؛ یعنی، به عهد و پیمان خود با خدا وفادار باشید؛ چون که خدا از اعمال شما آگاه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 57 - 8

8- اعمال انسان ، اختیاری وی و دستاورد خود او است .

ما قدمت یداه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 68 - 7

7 - خدا ، آگاه به تمامی اعمال آدمیان

اللّٰهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 8 - 13

13 - خداوند ، به همه اعمال و رفتار انسان ها ، آگاهی دارد .

فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 45 - 14

14 - خداوند ، به هر چیز که انسان ها انجام دهند ، آگاهی دارد .

و اللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 15 - 18

18 - أعمال انسان ها ، تحت نظارت و آگاهی کامل خداوند است .

فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 23 - 18

18 - خداوند ، بر اعمال و زوایای قلب و اندیشه آدمیان آگاهی دارد .

إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

ص: 399

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 29 - 20، 14

14 - خداوند ، به همه اعمال انسان ها ، آگاهی دارد .

وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

20 - توجه ژرف به گردش شب و روز و رام بودن و در مدار مشخص بودن خورشید و ماه ، انسان را به قابل فهم بودن آگاهی خداوند از اعمال انسان ها ، رهنمون می کند .

أَلَمْ تَرَ... وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

«أَنَّ اللَّهَ بِمَا...» عطف بر «أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ...» است. بنابراین، ارتباط «أَنَّ اللَّهَ...» با فراز قبلی هم روشن می شود و آن این است که هر کس چنان ساخت و سازی را ببیند، خواهد فهمید که خداوند، به کردار انسان ها آگاه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 30 - 3، 2

2 - نوسان های مداوم شب و روز ، حرکت منظم و قانون مند خورشید و ماه ، آگاهی خداوند به اعمال انسان ها ، بر حق محض بودن او دلالت دارد .

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ... وَيُولِجُ النَّهَارَ... وَسَخَّرَ الشَّمْسَ... وَأَنَّ اللَّيْلَ

«ذَلِكَ بَأَنَّ اللَّهَ...» می تواند در جایگاه نتیجه برای دلیل های یاد شده باشد.

3 - لازمه حقانیت خدا ، آگاهی وی بر اعمال انسان ها است .

ذَلِكَ بَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 2 - 9

9 - خداوند ، بر همه اعمال انسان ها ، آگاهی کامل دارد .

إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - امکان تفاوت داشتن ظاهر و باطن انسان و ناهم خوانی باور درونی با رفتار ظاهری

يعبدون الجنّ أكثرهم بهم مؤمنون

خداوند متعال در مسأله عبادت، جن پرستی مشرکان را به صورت عام و مطلق ذکر کرده و در ایمان مشرکان به جنیان، اکثریت را مطرح ساخته است. احتمال دارد مطرح کردن ایمان اکثریت در کنار عبادت همه، به خاطر نکته بالا باشد. ملائکه نیز به لحاظ حقیقت یاد شده، چنین چیزی را ابراز کرده باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 16، 15

15 - تمامی رفتار و دست ساخته های انسان ها ، در قلمرو علم خدا است .

ص: 400

إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

16 - نظام کیفر و پاداش خداوند، بر اساس علم همه جانبه او به احوال و کردار بندگان است.

الذین کفروا لهم عذاب شدید . . . إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 76 - 5

5 - همه حرکت ها و رفتار های انسان _ در نهان و آشکار _ در قلمرو علم خداوند است.

نعلم ما یسرّون و ما یعلنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 70 - 7,8

7 - همه رفتار های آدمی، تحت قلمرو علم کامل خداوند قرار دارد.

و هو أعلم بما یفعلون

8 - خداوند، داناترین آگاهان به رفتار های آدمی است.

و هو أعلم بما یفعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 23 - 2

2 - مقام ربوبیت و پروردگاری خداوند، مقتضی علم فراگیر او نسبت به انسان ها و اعمال آنان

ظننتم أنّ الله لا یعلم . . . ظننتم برّبکم

لحن انکار آمیز آیه و تعبیر «ظننتم» و نیز آمدن صفت «رّب»، نشانگر برداشت یادشده است؛ یعنی، این گونه گمان دربار «پروردگار» گمانی بی جا و ناروا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 50 - 17

17 - اطلاع دقیق خداوند ، از هر گونه عملکرد آدمی

فلننبئ الذين كفروا بما عملوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 29 - 10

10 - انسان در خواسته ها و کار های خود ، نه فاقد اراده است و نه دارای استقلال مطلق .

و ما تشاءون إلا أن يشاء الله

ص: 401

547- عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 92 - 7

7_ رفتار و کردار انسانها، خارج از اراده و مشیت خداوند نیست .

إن ربی بما تعملون محیط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 42 - 7

7_ خداوند، به عملکرد و دستاورد هر انسانی آگاه است .

یعلم ما تکسب کل نفس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 93 - 3

3- یک دست نبودن همه انسان ها در عقیده و رفتار و وجود تفاوت میان آنان، بر اساس خواست و تدبیر الهی است .

ولو شاء الله لجعلکم أُمَّه وحده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 28 - 11

11 - تمامی رفتار و کردار انسان ها در قلمرو علم خداوند است .

والله بما تعملون علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 29 - 4

4 - خداوند به رفتار، کردار، نیت و اسرار آدمیان آگاه است .

والله یعلم ما تبون و ما تکتمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 188 - 2

2 - خداوند ، دارای احاطه علمی بر تمامی اعمال و رفتار بندگان

قال ربّی أعلم بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 25 - 6

6 - خداوند ، آگاه بر اعمال نهان و آشکار آدمیان

و يعلم ما تخفون و ما تعلنون

ص: 402

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 75 - 2

2 - علم الهی به اسرار و اعمال آدمیان ، تنها گوشه ای از علم گسترده او به امور پنهان و آشکار آسمان و زمین

وإن ربك ليعلم ما تكمن... و ما من غائبه... إلا في كتب مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 88 - 8,9,10

8 - آگاهی عمیق و همه جانبه خداوند به کردار آدمیان

إنه خبير بما تفعلون

9 - آگاهی خداوند به کردار آدمیان ، هشدار است نسبت به موضع گیری آنان در برابر آیات الهی .

ألم يروا أننا جعلنا الليل... و ترى الجبال... صنع الله الذي أتقن كل شيء إنه

تذکر به «إنه خبير...» پس از یادآوری آیات توحیدی، هشدار است به آدمیان که مبادا از کنار این آیات بی تفاوت بگذرند و آنها را نادیده بگیرند!

10 - انسان ، موجودی سطحی نگر است ؛ ولی خداوند آگاه به حقایق پنهان کردار او است آن گونه که به اسرار نهفته هستی آگاهی دارد .

و ترى الجبال تحسبها جامده... إنه خبير بما تفعلون

در صورتی که «تری الجبال...» بیانگر اسرار نهفته جهان و سطحی نگری انسان نسبت به هستی باشد، آیه بالا نشان دهنده علم برتر خدا در قبال سطحی نگری انسان است و تعبیر «إنه خبير بما تفعلون» می رساند که خداوند آگاه به اسرار هستی، از پنهانی ترین کردار آدمیان آگاه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 89 - 3

3 - آگاهی عمیق خداوند به اعمال بندگان ، پشتوانه پاداش او به نیک کرداران

إنه خبير بما تفعلون . من جاء بالحسنة فله خير منها

از ارتباط «من جاء...» با بخش پایانی آیه قبل (إنه خبير بما تفعلون) می توان مطلب یاد شده را استفاده کرد.

2 - احاطه علمی خداوند ، به اسرار درون و اعمال و گفته های آشکار انسان ها

و ربّک یعلم ما تکنّ صدورهم و ما یعلنون

«اِکْنان» (مصدر «تکّن») به معنای پنهان کردن و «إِعلان» (مصدر «یعلنون») به معنای آشکار کردن است. بنابراین «ما تکنّ صدورهم»؛ یعنی، آنچه که سینه های آنان در خود پنهان می کند و «ما یعلنون»؛ یعنی، آنچه که آشکار می کنند. گفتنی است که «ما» در «یعلنون» شامل هم گفتار می شود و هم کردار.

ص: 403

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 69 - 10

10 - تمامی رفتار و کردار انسان ها در دنیا ، تحت نظارت گروهی شاهد و گواه قرار دارد .

و الشهداء

برداشت یاد شده به خاطر این مطلب است که لازمه گواهی شاهدان در قیامت، نظارت و حضور آنان در صحنه های اعمال بندگان در دنیا می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 14

14 - آگاهی کامل خداوند به تمامی اعمال انسان ها

إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 54 - 9

9 - خداوند ، آگاه به همه امور حتی به گرایش های قلبی و درونی انسان ها

أَلَا إِنَّهُمْ فِي مَرِيهِ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ

ذکر احاطه علمی بر تمامی پدیده های هستی، در پی بیان تردید درونی مشرکان در حقانیت معاد، می تواند بیانگر برداشت بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 25 - 8

8 - خداوند ، آگاه و دانا به تمامی افعال بندگان خویش

و هوالذی . . . و یعلم ما تفعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 3 - 9

9 - علم گسترده خداوند بر اعمال خلق ، ملاک داوری میان آنان در قیامت *

یوم القیـمه یفصل بینکم و اللّٰه بما تعملون بصیر

از ارتباط «یفصل بینکم» _ در صورتی که «یفصل» به معنای «یحکم» (داوری خواهد کرد) باشد _ و «واللّٰه بما تعملون بصیر» مطلب بالا استفاده می شود.

548- عمل انسان ها در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 404

10 - خداوند ، ارائه کننده اعمال دنیوی انسان ها به ایشان در صحنه قیامت

كذلك یريهم الله أعمالهم

549- عمل اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 159 - 8

8_ حضرت عیسی (ع) ، گواه بر اعمال اهل کتاب در دنیا

و یوم القیمه یكون علیهم شهیداً

اگر حضرت عیسی (ع) در دنیا گواه بر اعمال نباشد، نمی تواند در قیامت گواهی دهد.

550- عمل با ارزشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 6

6_ جلب رضای الهی ، ملاک ارزشمندی اعمال در پیشگاه خداوند

و من یفعل ذلک ابتغاء مرضات الله

551- عمل باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 139 - 4

4_ اعمال بت پرستان ، اعمالی باطل و بی ثمر در پیشگاه خداوند

و بطل ما كانوا یعملون

552- عمل برگزیدگان موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - کردار سفیهانه گروهی از همراهان موسی در میعادگاه مناجات ، عامل نزول عذاب الهی و به هلاکت رساندن همه آنان شد .

أتهلكنا بما فعل السفهاء منا

ص: 405

گفته شده مراد از کردار سفیهانه برخی از همراهان موسی، تقاضای رؤیت خدا با چشم بوده است.

553- عمل بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 21

21_ نظارت همه جانبه خداوند بر اعمال و رفتار بنی اسرائیل

و الله بصیر بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 55 - 2

2- اعمال و رفتار بنی اسرائیل، همیشه مایه خشم و نگرانی فرعونیان

و إثم لنا لغاظون

تعبیر «غائظون» (به صیغه وصف) می تواند بیانگر این مطلب باشد که خشم فرعونیان، تنها به علت حرکت اخیر بنی اسرائیل نبود؛ بلکه معمولاً حرکات بنی اسرائیل مایه خشم و غضب آنان می شده است.

554- عمل به احکام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 1 - 19

19_ لزوم تسلیم در برابر احکام الهی

إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ

هدف از بیان و یادآوری حاکمیت الهی پس از تبیین احکام یاد شده این است که مؤمنان با توجه به آن، در برابر احکام یاد شده، تسلیم شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 67 - 13

13_ ضرورت بی‌اعتنایی مبلغان دین به خواسته‌های انحرافی مردمان به هنگام اجرای فرمان‌های الهی و تبلیغ احکام دین

بلغ . . . و الله يعصمك من الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 89 - 26

26_ عمل به احکام الهی ، سپاسگزاری از خداوند است . *

ص: 406

كذلك يبين الله لكم آيته لعلكم تشكرون

جمله «كذلك . . .» (این چنین واضح و صریح خداوند احكامش را بیان می کند) اقتضا می کند که پس از آن آورده شود (لعلكم تعملون) این جایگزینی می تواند اشاره به این باشد که عمل به احكام الهی شکرگزاری در برابر بیان احكام از سوی خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 11

11 _ رعایت تقوا با عمل به احكام خداوند عاملی نیرومند برای حفظ وحدت جامعه ایمانی و زدودن کدورت ها و اختلافات آن

فاتقوا الله و اصلحوا ذات بینکم

امر به تقوا پیش از الزام اهل ایمان به زدودن کدورتها، رهنمودی است به راهی اساسی برای دستیابی به این تکلیف اجتماعی.

555- عمل به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 15

15 - ارزش مفاهیم نیکو، به تحقق یافتن آنها در انسانهاست .

و لكن البر من اتقى

توصیف «برّ» (نیکی) به کسی که تقواییشه باشد - با اینکه برحسب ظاهر باید گفته شود نیکی به تقواییشگی است - اشاره به این معنا دارد که: تقوا آن گاه سزاوار است به نیک بودن توصیف شود که در افراد محقق شود. (اقتباس از المیزان)

556- عمل به اقرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 21 - 2

2 _ لزوم پایبندی انسان به اقرار و تعهدات خویش

و لا تکنوا کالذین قالوا سمعنا و هم لا یسمعون

557- عمل به انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 2

2_ بهره مندی اهل کتاب از نعمت های آسمانی و زمینی ، در صورت باور به معارف تورات و انجیل و عمل به احکام آنها به همراه دیگر تعالیم نازل شده بر آنان

ص: 407

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیهم من ربهم لا کلوا من فوقهم

«اقامه» به معنای برپایی چیزی و یا کاری است با تمام شرایط آن و اقامه کتب آسمانی، باور به معارف آن و انجام تمامی تکالیف آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 68 - 3

3_ دستیابی اهل کتاب به جایگاه ارزشی خویش، منوط به اقامه تورات، انجیل و دیگر دستورات الهی است.

قل یا اهل الکتب... حتی تقیموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیکم من ربکم

558- عمل به اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 58 - 13، 14، 17

13 - اجرای فرمان های الهی، زمینه ساز آمرزش گناهان است.

ادخلوا الباب سجداً... نغفر لکم خطیکم

14 - برای استغفار از گناهان و توبه به درگاه خدا، باید به دستور ها و آداب تعیین شده از جانب خدا عمل کرد.

وقولوا حطه نغفر لکم خطیکم

17 - اطاعت کنندگان دستورات خدا - در صورت نیکوکار بودن - از پاداشی افزونتر از دیگران، بهره مند خواهند شد.

و سنزید المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 11

11 - فهمیدن فرمان های خدا و موسی (ع) و به کار بستن آن فرمان ها، از پیمان های خدا با بنی اسرائیل

و إذ أخذنا میثقکم... و اسمعوا

چون جمله «سمعنا و عصینا» (گوش سپردیم و سرپیچی کردیم) در جواب «اسمعوا» (گوش بسپارید) قرار گرفته است، معلوم می شود مراد از گوش سپاری (اسمعوا) فهمیدن و اطاعت کردن است. متعلق «اسمعوا» به قرینه مقام، فرمانهای خدا و دستورات موسی (ع) می

باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 21 - 13

13 - از امام رضا (ع) روایت شده که: «فان قال [قائل] فلم تعبدهم؟ قيل لئلا يكونوا ناسين لذكره و لاتاركين لأدبه و لالاهين عن أمره و نهيه»؛

اگر کسی بگوید: چرا خدا مردم را موظف به عبادت کرده است؟ گفته می شود: برای اینکه یاد او را فراموش نکنند و ادب را ترک ننمایند و به امر و نهی او بی اعتنا نباشند».

ص: 408

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 6

6_ پیاداشتن کتب آسمانی و فرامین الهی در جامعه، موجب رفاه اقتصادی و بهره مند شدن از نعمت های الهی

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل . . . لاکلوا من فوقهم و من تحت ارجلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 68 - 3,6

3_ دستیابی اهل کتاب به جایگاه ارزشی خویش، منوط به اقامه تورات، انجیل و دیگر دستورات الهی است.

قل یا اهل الکتب . . . حتی تقیموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیکم من ربکم

6_ لزوم برپاداشتن همه جانبه کتب آسمانی و دیگر فرامین الهی و محور قرار دادن آنها در جوامع

لستم علی شیء حتی تقیموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیکم من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 108 - 8

8_ تعهد در برابر احکام الهی، هموار سازنده جریان صحیح اثبات و ایفای حقوق اجتماعی

و اتقوا الله و اسمعوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 20

20_ هشدار خداوند به مؤمنان نسبت به چگونگی اعمالشان در قبال فرمان های خداوند

و الله بما تعملون بصیر

559- عمل به اوامر محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 6

6_ منحرفان ، ناتوان از گمراه سازی مسلمانانی که به تعالیم قرآن پایبند بوده و از دستورات پیامبر (صلی الله علیه و آله) پیروی کنند .

لا یضرکم من ضل إذا هتدیتم

برداشت فوق بر این اساس است که حرف «لا» در «لا یضرکم» نافی باشد.

ص: 409

560- عمل به اوامر موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 11

11 - فهمیدن فرمان های خدا و موسی (ع) و به کار بستن آن فرمان ها ، از پیمان های خدا با بنی اسرائیل

و إذ أخذنا ميثقكم .. و اسمعوا

چون جمله «سمعنا و عصینا» (گوش سپردیم و سرپیچی کردیم) در جواب «اسمعوا» (گوش بسپارید) قرار گرفته است، معلوم می شود مراد از گوش سپاری (اسمعوا) فهمیدن و اطاعت کردن است. متعلق «اسمعوا» به قرینه مقام، فرمانهای خدا و دستورات موسی (ع) می باشد.

561- عمل به بخشی از تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 23، 24، 15

15 - بنی اسرائیل ، به برخی از دستورات تورات عمل کرده و برخی را نادیده می گرفتند .

أفتؤمنون ببعض الكتب و تكفرون ببعض

23 - سزای یهودیانی که کتاب آسمانی را تبعیض کردند (به برخی از تورات عمل کرده و برخی را وانهادند) ، خفت و خواری در دنیا است .

أفتؤمنون ببعض .. فما جزاء من يفعل ذلك منكم إلا خزي في الحيوه الدنيا

24 - یهودیانی که با تبعیض به احکام و معارف تورات برخورد می کردند ، در قیامت به شدیدترین عذاب ها گرفتار خواهند شد .

أفتؤمنون ببعض .. و يوم القيامة يردون إلى أشد العذاب

562- عمل به بخشی از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 10

10 - دنیاطلبی ، از انگیزه های تبعیض در دین (عمل کردن به برخی از دستورات دین و رها کردن دیگر از آن) است .

أفتؤمنون ببعض الكتب و تكفرون ببعض . . أولئك الذين اشتروا الحيوه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 13 - 17

17 - لزوم عمل به مجموعه کامل دستورات دین و پرهیز از هر گونه گزینش نسبت به آن

و لاتتفرقوا فیه

برداشت یاد شده بر این پایه مبتنی است که مراد از «تفرّق» در «لاتتفرقوا فیه» عمل کردن به برخی از دستورات دین و رها

ص: 410

کردن بعضی دیگر باشد.

563- عمل به تعالیم ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 90 - 7

7_ عقاید و دستوره‌های اخلاقی و احکام شرعی ادیان آسمانی گذشته حجت و قابل عمل است. *

أولئك الذين هدى الله فبهداهم اقتده

هدایت‌های پیامبران گذشته شامل همه محتوای دعوت آنان می‌شود، خصوصاً که در آیه قبل به ویژگی‌های انبیای الهی _ که داشتن کتاب و حکم و نبوت است _ اشاره شده است.

564- عمل به تعالیم تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 12 - 3

3- خداوند، فهم کامل و همه جانبه کتاب آسمانی (تورات) و عمل قاطعانه بر طبق آن را، به یحیی (ع) فرمان داد.

يـِـحْيِي خذ الكتـب بقوّه

«ال» در «الکتاب» عهد است و ممکن است مراد همان تورات باشد؛ زیرا کتاب دیگری که بر یحیی (ع) نازل شده باشد شناخته شده نیست. فرمان «خذ» کنایه از فهم و تدبر کامل است و «بقوّه» که حال برای فاعل «خذ» می‌باشد، به معنای نیرومندی هم در مقام علم و فراگیری و هم در مقام عمل است.

565- عمل به تعالیم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 1، 2

1 _ دعوت خداوند از اهل کتاب به اقامه تورات، انجیل و سایر معارف و تعالیم الهی

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیهم

2 _ بهره مندی اهل کتاب از نعمت‌های آسمانی و زمینی، در صورت باور به معارف تورات و انجیل و عمل به احکام آنها به همراه دیگر

تعالیم نازل شده بر آنان

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیهم من ربهم لاکلوا من فوقهم

«اقامه» به معنای برپایی چیزی و یا کاری است با تمام شرایط آن و اقامه کتب آسمانی، باور به معارف آن و انجام تمامی تکالیف آنهاست.

ص: 411

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 68 - 4

4_ پایبندی به کتاب های آسمانی و ادیان الهی - نه مجرد انتساب به آن - ، تعیین کننده ارزشمندی جوامع

ياهل الكتب لستم على شيء حتى تقيموا التوریه و الانجیل

مخاطب قرار دادن یهود و نصارا با عنوان اهل کتاب و سپس تعیین ملاک ارزشمندی یعنی پایبندی به کتب آسمانی، اشاره به این است که صرف انتساب به دین و آیین الهی کارساز نیست، بلکه پایبندی به آن موجب ارزشمندی خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 70 - 8

8_ بنی اسرائیل با نقض پیمان های الهی و پیروی از هوا های نفسانی ، فاقد پایگاه مطمئن برای اقامه تورات ، انجیل و دیگر معارف الهی

لستم على شيء .. لقد اخذنا ميثق بنی اسرءیل

بنابر اینکه جمله «لستم على شيء ..» به این معنا باشد که شما پایگاهی ندارید تا بتوانید تورات و انجیل را اقامه کنید، می توان گفت آیه مورد بحث آن پایگاه را تفسیر می کند ؛ یعنی آن پایگاه عبارت است از تعهد به میثاق الهی و پرهیز از هواپرستی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 6 - 2

2_ پذیرش و عدم پذیرش رسالت های انبیا و نیز عمل به احکام دین، محور بازجویی خداوند از امتهاست.

فلنستلن الذين أرسل إليهم

توصیف مردم با عنوان «أرسل إليهم» دلالت بر این دارد که بازجویی از امتها درباره چگونگی برخورد با رسالت های الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 144 - 8، 10، 13

8_ خداوند از موسی (ع) خواست تا پیام های او را دریافت کند و فراگیرد و اعمال و رفتارش را بر اساس آنها استوار سازد .

فخذ ما آتيتك

«أخذ» (مصدر «خذ») به معنای گرفتن است و گرفتن پیامهای الهی به این است که انسان آنها را فراگیرد و به آنها عمل کند.

10_ فرمان به دریافت پیام های خدا و به کار بستن آنها و سپاسگزاری در برابر نعمت های او ، از سخنان خداوند با موسی (ع) در میعادگاه مناجات

قال . . . فخذ ماء اتيتك و كن من الشكرين

13_ فراگیری پیام های خدا و به کارگیری آنها در اعمال و رفتار ، سپاسگزاری از او در برابر نعمت دین است .

فخذ ماء اتيتك و كن من الشكرين

مطرح کردن سپاسگزاری پس از اعطای پیامهای آسمانی، برای رساندن این حقیقت است که آن پیامها از نعمتهاست و باید خداوند را به خاطر اعطای آنها شاکر بود. فرمان به فراگیری آنها می رساند که شکر این نعمت به فراگرفتن و به کار بستن آنها است.

ص: 412

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 145 - 12

12 - لزوم پیشتازی رهبران بر پیروانشان در به کارگیری تعالیم خویش

فخذها بقوه و أمر قومك يأخذوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 28 - 6

6 - پایبندی به ارزش های الهی و پرهیز از خیانت به دین ، دارای پاداشی عظیم نزد خداوند

لاتخونوا الله... إنما أموالكم وأولادكم فتنة و أن الله عنده أجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 36 - 9

9 - پایبندی به دین و عمل به دستورهی آن ، معیار ارزشمندی و ملاک دینداری است ، نه صرف ادعا و سخنوری .

فمن تبعنی فإنه منی

«تبع» و «اتبع» به معنای گام نهادن در جای پای کسی و پیروی کردن همراه با دستورگیری است (مفردات راغب).

566- عمل به تعالیم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 6

6 - منحرفان ، ناتوان از گمراه سازی مسلمانانی که به تعالیم قرآن پایبند بوده و از دستورات پیامبر (صلی الله علیه و آله) پیروی کنند .

لا یضرکم من ضل إذا هتدیتم

برداشت فوق بر این اساس است که حرف «لا» در «لا یضرکم» نافیه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 53 - 10

10_ باور به تعالیم قرآن و انجام دستورات آن ، راه جلوگیری از تباه گشتن سرمایه عمر

قد خسروا أنفسهم

جمله «قد خسروا أنفسهم» در توصیف کسانی است که در دنیا قرآن را باور نکردند و به دستورات آن گردن نهادند.

567- عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 413

17_ نقش تقیه ، در تعیین محدوده عمل به تکالیف الهی

الآن تتقوا منهم تقیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 28،29

28 - انجام وظایف عبادی ، اجتماعی و اخلاقی دین ، تحمل مشکلات و استقامت در راه مبارزه با دشمنان نشانه راستی و درستی ایمان است .

أولئك الذين صدقوا

در برداشت فوق «أولئك» اشاره به صفاتی است که از جمله «وأتى المال . . . وحين البأس» به دست می آید و متعلق «صدقوا» به قرینه «من ءامن ...» ایمان به خدا و ... گرفته شده است.

29 - آنان که ابعاد اعتقادی دین را باور دارند و از اموال خویش برای دستگیری مستمندان بهره می گیرند و وظایف عبادی و اجتماعی خویش را انجام می دهند ، تقواییشان حقیقی هستند .

ولكن البر من ءامن . . . وأولئك هم المتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 216 - 7

7_ خوشایندی و ناخوشایندی انسان ، نباید مانع انجام یا ترک احکام الهی شود .

كتب عليكم القتال وهو كره لكم وعسى ان تكرهوا شيئاً وهو خير لكم وعسى ان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 269 - 9

9_ درک معارف و حقایق دینی و عمل به مقتضای آن ، حکمتی خدادادی است .

يؤتى الحكمة من يشاء

با در نظر گرفتن ارتباط این آیه با آیات سابق (که درباره لزوم انفاق، مصالح و پیامدهای نیک آن و نیز عوامل ترک انفاق و پیامدهای شوم آن

بود که یکسره درباره احکام و معارف دینی است)، می توان گفت که مراد از حکمت، معارف و حقایق دینی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 282 - 51، 1

1 - ایمان ، خاستگاه عمل به احکام الهی

یا ایها الذین امنوا اذا تداینتم

51 - تقوا و ترس از خدا پشتوانه عمل به احکام الهی ، در روابط اقتصادی و مبادلات

و لا یضار کاتب و لا شهید . . . و اتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 414

9_ تقوا و ترس از خدا، زمینه ردّ امانت و اجرای احکام الهی

فلیؤدّ الذی اؤتمن امانته و لیتق الله ربّه

15_ توجه به آگاهی فراگیر خداوند به اعمال انسان، زمینه اجرای احکام الهی و پرهیز از معصیت او

و الله بما تعملون علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 284 - 2

2_ توجه به مالکیت مطلقه الهی، زمینه اجرای عدل و قسط و اجرای احکام او در روابط مالی و اقتصادی

اذا تداینتم بدین . . . و ان کنتم علی سفر . . . لله ما فی السموات و ما فی الارض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 6

6_ یادآوری علل عدم موفقیت در صحنه های اجتماعی، از شیوه های قرآن برای ارشاد مؤمنان به روش حضور پیروزمندانه در آن صحنه

ها

اذ تصعدون و لا تلون علی احد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 11

11_ ایمان به مقدر بودن مرگ و حیات، و شناخت ارزش والای شهادت، آسان کننده حرکت به سوی نبرد با دشمنان دین

و الله یحیی و یمیت . . . و لن قتلتم فی سبیل الله او متّم لمغفره من الله و رحمه

خداوند با بیان دو نکته مؤمنان را به جهاد ترغیب می کند: 1_ مرگ و حیات به دست خداست و عوامل طبیعی تعیین کننده نیست. 2_

جان باختگان در راه خدا، آمرزیده و مشمول رحمت خاصّ خداوند هستند. بنابراین، مؤمنان با ایمان به این دو معنا، هرگز تردیدی برای

شرکت در جهاد نخواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ ترغیب و تشویق مؤمنان به اجرای احکام و قوانین ارث

تلك حدود الله و من يطع الله و رسوله يدخله جنتات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ عمل به قوانین الهی در مورد خانواده و روابط زن و شوهر، عبادت خداوند است . *

الرجال قوامون... فان اطعنكم فلا تبغوا... و ان خفتن... و اعبدوا الله

به مقتضای ارتباط بین آیه مورد بحث و آیات گذشته، می توان گفت از مصادیق عبادت، عمل کردن به قوانینی است که در آیات

گذشته مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 65 - 12

12 - تسلیم همه جانبه در برابر احکام الهی ، از علایم ایمان

فلا وربک لا یؤمنون حتی یحکموک .. و یسلّموا تسلیماً

تفریع جمله «فلا وربک» بر مطالب بیان شده در آیات پیشین (اطیعوا الله ..)، بیانگر این است که ملاک تسلیم در برابر احکام قضایی پیامبر (صلی الله علیه و آله) پیروی کردن از فرامین خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 84 - 7

7 - ضرورت تبلیغ و ارشاد مردم ، برای انجام تکالیف الهی

فقاتل فی سبیل الله .. و حرّض المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 36

36 - التزام به احکام الهی ، ایمان و تخلف از آن ، کفر است .

و من یکفر بالایمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 44 - 30، 19

19 - عالمان ربانی و احبار یهود ، وفادار به تکلیف حراست از تورات تا عصر بعثت

بما استحفظوا من کتب الله و کانوا علیه شهداء

بنابر اینکه «شهداء» به معنای «رقباء» و «حافظان» باشد، جمله «و کانوا علیه شهداء» دلالت بر تحقق مأموریتی دارد که بر عهده عالمان یهود گذاشته شده بود که همان حراست از تورات باشد.

30_ خداترسان ، دلیر و بی باک در برابر خشم مردم از اجرای دستورات خداوند

فلاتخشوا الناس و اخشون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 20

20_ لزوم مبارزه در راه خدا و بی اعتنایی به سرزنش دشمنان ، در انجام وظایف و مسؤولیت های الهی

يجهدون فی سبیل اللّٰه و لا یخافون لومه لائم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 88 - 13،14

ص: 416

13_ اهل ایمان موظف به پاسداری از ایمان خویش در میدان عمل

و اتقوا الله الذی انتم به مؤمنون

جمله «انتم به مؤمنون» به منزله شرط برای «واتقوا الله» است بنابراین بقای ایمان در گرو رعایت تقوا با عمل به احکام الهی خواهد بود.

14_ عمل به احکام الهی نشانگر تقوایبستگی و تجاوز از حدود خداوندی نشانه بی تقوایی است .

و لاتعتدوا .. و اتقوا الله الذی انتم به مؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 94 - 10

10_ عمل به احکام الهی حتی در نهان و به دور از چشم مردم نشانه ترس از خدا می باشد .

لیعلم الله ینخافه بالغیب

برداشت فوق بر این اساس است که «باء» در بالغیب به معنای «فی» باشد که در نتیجه «غیب» به معنای نهان از چشم مردمان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 96 - 11، 13

11_ عمل به احکام الهی (مراعات حلال ها و حرام ها) ، تقوایبستگی است .

احل لکم صید البحر .. حرم علیکم صید البر ما دتمم حراماً و اتقوا الله

13_ صحرای محشر عرصه حسابرسی مردم برای تعیین میزان پایبندی آنان به احکام الهی

احل لکم ... حرم علیکم صید البر ما دتمم حراماً و اتقوا الله الذی الیه تحشرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 153 - 14، 13، 5

5_ عمل به قوانین و احکام الهی، راه رسول خداست.

و أن هذا صراطی مستقیماً

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که مراد از ضمیر متکلم در «صراطی» پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد. بر این مبنا «صراطی»

یعنی راهی که من می پیمایم.

13 _ عمل به احکام دین از فلسفه های ترغیب خدا به اتحاد جوامع بشری

فتفرق بکم عن سبيله

14 _ سلوک در صراط مستقیم (عمل به قوانین دین) و پرهیز از حرکت در راههای غیر الهی، توصیه خدا به انسانهاست.

ذلکم وصیکم به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 42 - 4, 3

3 _ تکلیف و مسؤولیت هر انسان در باور به معارف الهی و انجام تکالیف دین ، به میزان قدرت و استطاعت اوست .

ص: 417

لَا تَكْلَفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا

4_ انسان ها در باورشان به معارف دین و انجام تکالیف الهی ، برخوردار از توانایی های متفاوت هستند .

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا تَكْلَفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 8

8 - خوبی هرکار ، علاوه بر صدور آن به نیت خیر ، در گرو هماهنگی آن با سایر خواسته ها و دستورات خداوند است .

وَمَا أَعْجَلَكَ ... وَعَجَلْتَ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى

با وجود آن که موسی(ع) در تعجیل خود، نیت خیر داشته است؛ ولی بازخواست شدن او دال براین مطلب است که صرف داشتن نیت خیر، برای برتری یافتن عمل کافی نیست؛ بلکه باید با ادله دیگر آن عمل را سنجید. اگر در تعارض نبود، آن گاه بدان اقدام کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 18 - 12

12 - اطمینان و آرامش در طریق انجام دادن تکالیف الهی ، موهبتی خداوندی است .

رَضِيَ اللَّهُ ... يَا بَعُوثُكَ ... فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 4 - 7

7 - ادای تکالیف الهی و پایبندی به تعالیم اسلام ، نشانه ایمان راستین است .

ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 26

26 - احکام مربوط به زنان مهاجر و زنان کافر ، احکامی الهی و لازم الاجرا است .

ذَلِكَ حُكْمُ اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ

مشارالیه «ذلک»، مجموع احکام مطرح شده در آیه شریفه است که مربوط به زنان مهاجر و کافر می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 2 - 1

1 - انسان مؤمن ، باید به آنچه می گوید عمل کند .

ی_أیها الذین ءامنوا لِمَ تقولون ما لاتفعلون

ص: 418

568- عمل به تکلیف ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 106 - 2

2- آشکار شدن درجه ایمان و خلوص ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع) در جریان قربانی

إِنَّ هَذَا لَهُو الْبَلَاءُ الْمَبِينُ

برداشت یاد شده از آن جا است که آزمایش مؤمنان برای نمایاندن درجه ایمان و اخلاص آنان است و ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع) با سربلند بیرون آمدن از این آزمایش بزرگ الهی، خلوص خود را در بلندترین مرتبه نشان دادند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 45 - 7

7- ابراهیم، اسحاق و یعقوب (علیهم السلام)، مردان علم و عمل

إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدَى وَالْأَبْصَارِ

برداشت یاد شده مبتنی بر این دیدگاه است که «الأبصار» کنایه از علم و «الأیدی» کنایه از عمل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 37 - 9، 8، 1

1- تلاش کامل و پیگیر حضرت ابراهیم (ع)، در ادای رسالت

و إِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى

8- «عن أبي حمزة عن أبي جعفر (ع) قال قلت له: ما عني بقوله «وإبراهيم الذي وفَّى» قال كلمات بالغ فيهنّ، قلت: وما هنّ قال كان إذا أصبح قال: أصبحت وربّي محموداً، أصبحت لا أشرك بالله شيئاً ولا أدعوا إلهاً ولا اتّخذ من دونه وليّاً - ثلاثاً - وإذا أمسى قال ها ثلاثاً، قال: فأنزل الله عزّ وجلّ في كتابه «وإبراهيم الذي وفَّى» . . .»

ابی حمزه گوید: به امام باقر (ع) عرض کردم: خداوند از این سخن «و ابراهیم الذی وفی» چه قصد کرده است؟ فرمود: کلماتی بود که ابراهیم (ع) مکرر آنها را می خواند. عرض کردم: آن کلمات چه بود؟ فرمود: چون وارد صبح می شد، می گفت: «أصبحت وربّي محموداً...» و این کلمات را [صبحگاهان] سه بار تکرار می کرد و چون وارد شب می شد، سه بار همان کلمات را می گفت. امام فرمود: پس خداوند در کتاب خود نازل فرمود: «و ابراهیم الذی وفی».

9 - « عن أبي امامه قال رسول الله أتدرون ما قوله « وإبراهيم الذي وقى » قالوا : الله ورسوله أعلم ، قال : وقى عمل يومه بأربع ركعات كان يصلّيهنّ من أول النهار . . . » ;

از ابی امامه نقل شده که گفت: رسول خدا(صلی الله علیه و آله) فرمود: آیا می دانید مراد از این سخن خدواند «وإبراهیم الذی وقّی» چیست؟ گفتند: خدا و رسولش آگاه ترند، حضرت فرمود: ابراهیم عمل خود را با چهار رکعت نماز _ که اول روز می خواند _ کامل می کرد. «...».

569- عمل به تکلیف اسحاق(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 419

7- ابراهیم، اسحاق و یعقوب (علیهم السلام)، مردان علم و عمل

إبرهیم و إسحاق و یعقوب أولى الأیدی و الأبصار

برداشت یاد شده مبتنی بر این دیدگاه است که «الأبصار» کنایه از علم و «الأیدی» کنایه از عمل باشد.

570- عمل به تکلیف انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 14 - 7

7- پیامبران و رسولان، در ابلاغ دعوت خویش و اتمام حجت کوتاهی نداشته اند.

و ما تفرقوا إلا من بعد ما جاءهم العلم

571- عمل به تکلیف اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 8

8- مردان الهی، علی رغم تلاش برای برآوردن نیازهای اقتصادی خویش، هرگز از یاد خدا و انجام تکالیف فردی (نماز) و اجتماعی (زکات) غافل نمی شوند.

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

572- عمل به تکلیف بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 14

14- بنی اسرائیل مورد توبیخ و سرزنش خدا، به خاطر تبعیض در برخورد و عمل به دین (عمل کردن به برخی از دستورات تورات و وانهادن برخی دیگر)

أفتؤمنون ببعض الكتب و تکفرون ببعض

مراد از ایمان و کفر در «أفتؤمنون» و «تکفرون» عمل کردن و وانهادن است.

573- عمل به تکلیف خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 420

17- همه کارهای شگفت خضر (ع)، به فرمان خداوند صورت گرفت و دیدگاه شخصی او در آن دخالتی نداشت.

رحمه من ربك و ما فعلته عن امری

ضمیر مفعولی در «ما فعلته» به قرینه ذیل آیه، به جامع تمام ماجراها برمی گردد، نظیر «آنچه دیدی» یا «آنچه انجام دادم».

574- عمل به تکلیف سخت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 4

4 - ایمان به آیات الهی، سفارش یکدیگر به استقامت در تکالیف دشوار و اظهار محبت به بردگان، یتیمان و تنگدستان، قدردانی از نعمت های بینایی، گویایی و هدایت است.

ألم نجعل له عينين . و لساناً و شفقتين . و هدينه النجدین ... ثمّ كان من الذین ءام

«الذین آمنوا» گرچه مطلق است؛ ولی مصداق بارز آنها _ به قرینه «و الذین کفروا بآیاتنا» در آیات بعد _ مؤمنان به آیات الهی است و آیات پیشین _ که بعضی از تکالیف را «عقبه» نامیده بود _ قرینه بر مراد از «صبر» است و سیاق آیات نشان می دهد که مراد از «مرحمه»، ترحم بر «رقبه»، «یتیم» و «مسکین» است. ارتباط این آیات با آیه های پیشین _ که نعمت های الهی را برشمرده _ گویای برداشت یاد شده است؛ زیرا «بینایی و بصیرت»، زمینه ساز «ایمان» و «داشتن زبان و لب»، زمینه ساز توصیه است.

575- عمل به تکلیف سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 36 - 7

7 - هدف سلیمان (ع) از نوشتن نامه به دربار سبا، ایفای رسالت الهی و معنوی خود بود، نه رسیدن به مال و حکومت بزرگ تر.

قال أتمدونن بمال فما ءاتین الله خیر ممّا ءاتیکم

576- عمل به تکلیف شعیب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 16

16_ شعیب (ع) ، به مردمان اعلام کرد : همواره به تعالیمی که بیان کرده و مقرراتی که ابلاغ نموده ، پایبند بوده و بدان ها عمل می کند .

و ما أريد أن أخالفكم إلى ما أنهيكم عنه

ص: 421

فعل «أخالفكم» چون با «إلى» متعدی شده ، معنای «امیل» در آن اشراب شده است. بنابراین جمله «ما أريد...» چنین معنا می شود: من نمی خواهم با شما مخالفت کنم و خود به آنچه از آن نهی کرده ام بازگردم.

577- عمل به تکلیف صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 62 - 13

13_ تلاش مستمر و بیوقفه صالح (ع) در انجام رسالت خویش

مما تدعونا إليه

فعل مضارع «تدعو» دلالت بر استمرار دعوت دارد که از آن به تلاش مستمر تعبیر شد.

578- عمل به تکلیف محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 105 - 9

9 - تسلیم بودن در برابر خدا و انجام فرمان او ، از ویژگی های محسنان است .

فلما أسلما .. قد صدقت الرءيا إنّا كذلك نجزي المحسنين

579- عمل به تکلیف محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 53 - 3

3_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به امر خدا در جواب سؤال استهزاآمیز مشرکان ، تهدید خود را تکرار کرده ، وقوع عذاب نابودکننده را حتمی اعلام فرمود .

و يستنبئونك أحق هو قل إي وری إنه لحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 2

2- پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله) ، پیام الهی را به همه مردم رساند و حجت را بر یکایک آنان تمام کرد .

فإن تولّوا فقلّ ءاذنّکم علی سواء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 422

2_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، تنها مأمور انجام تکلیف بود نه مأمور به نتیجه .

و توکل علی الحی الذی لایموت

توصیه شدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به توکل و وانهادن کارها به خداوند، پس از آن که خداوند آن حضرت را تنها مکلف به انذار و تبشیر کرد، می تواند گویای این حقیقت باشد که پیامبر (صلی الله علیه و آله) تنها مأمور به انجام رسالت الهی خویش بود؛ نه مأمور به ثمر رسانیدن رسالت خود، هر چند با توسل به زور و یا ابزار دیگر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 57 - 5

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، تابع رهنمود های الهی و عمل کننده به آن

إن تتبّع الهدی معک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 18 - 6

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به اجرای دقیق شریعت و دستورات دینی

ثم جعلنک علی شریعه من الأمر فاتّبعها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 23 - 5

5 - انجام دادن رسالت الهی ، موجب پناه داشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کوتاهی ایشان ، سبب بی پناهی آن حضرت در برابر عذاب خداوند

ولن أجد من دونه ملتحدًا . إلاّ بلَغًا من الله ورسَلته

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که عبارت «إلاّ بلاغًا من الله ..» استثنا از «ملتحدًا» باشد؛ یعنی، من پناهگاهی در برابر عذاب الهی نمی یابم؛ جز آن که با انجام رسالت الهی، پناهی برای خود بیابم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - خداوند با امداد های ویژه به پیامبر (صلی الله علیه و آله) او را به انجام دادن رسالت های الهی و اجرای برنامه های سنگین اسلام، موفق ساخت .

و وضعنا عنک وزرک

580- عمل به تکلیف ملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 423

7- همه فرشتگان، بی چون و چرا و بی درنگ، از فرمان الهی به سجده در برابر آدم، اطاعت کردند.

و إذ قلنا للملئکه اسجدوا لآدم فسجدوا

حرف فاء در «فسجدوا» بر تعقیب بدون مهلت دلالت دارد؛ یعنی، فرمان سجده به دون تأخیر انجام پذیرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 165 - 1

1 - فرشتگان، به صف ایستاده در خدمت اجرای فرمان های خداوند هستند.

وإنا لنحن الصّافون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 2 - 4

4 - فرشتگان وحی، همچون طوفان با سرعت بسیار مأموریت خود را دنبال می کردند.

فالعصفّات عصفًا

«عاصفات» از نظر لغوی، به معنای تندبادها و طوفان ها است و اگر مقصود از آن، فرشتگان باشد، در این کلام تشبیه و استعاره به کار رفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 2 - 1

1 - فرشتگان در انجام مأموریت های خویش، سرشار از نشاط و به دور از هرگونه کسالت اند.

والنّشاط نشطًا

نشاط، نقطه مقابل کسالت است و به کسی که برای انجام کاری طیب نفس داشته باشد، «ناشط» می گویند. (لسان العرب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 3 - 1,2

1 - فرشتگان در انجام دادن وظایف خویش ، پرتحرک و شتابان اند .

و السَّيِّحَاتِ سَبِيحًا

«سبیح»؛ یعنی، حرکت سریع در آب یا هوا. (مفردات راغب)

2 - سوگند خداوند ، به فرشتگانی که در اجرای وظایف خویش شتابان اند .

و السَّيِّحَاتِ سَبِيحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 4 - 1

1 - فرشتگان ، در حرکت شتابان خود برای انجام دادن مأموریت های الهی ، بر یکدیگر سبقت می گیرند .

فالسَّبِقَاتِ سَبِيحًا

ص: 424

«فاء» برای تعقیب بوده و بیانگر این است که فرشتگان، پس از خروج از جایگاه خویش و حرکت سریع به سوی مأموریتشان، درصدد آنند که از یکدیگر سبقت بگیرند.

581- عمل به تکلیف موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 20 - 1

1 - موسی (ع) به فرمان خداوند عصای خویش را بر زمین افکند .

فألقیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 78 - 1

1 - موسی (ع) به فرمان خداوند، بنی اسرائیل را شبانه از مصر کوچ داد و از دریا گذراند .

أسر بعبادی... فأتبعهم

حرف «فاء» در «فأتبعهم» فصیحه است؛ یعنی، از یک سری جملات محذوف قبل از خود حکایت می کند. حاصل آن جملات این است که موسی (ع) بنی اسرائیل را از مصر کوچ داد و فرعونیان نیز از حرکت آنان آگاه شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 14 - 5

5 - نگرانی موسی (ع) از عدم ایفای کامل رسالت بود، نه صرف کشته شدن .

أخاف أن یکذبون... فأخاف أن یقتلون

سخنان پیشین موسی، در باره بررسی موانع رسالت و رفع آنها بود. اظهار نگرانی او از کشته شدن نیز می تواند در آن جهت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 15 - 5

5 - تجهیز موسی و هارون (ع) به وسیله آیات و معجزات گوناگون الهی برای ایفای نقش رسالت

فاذهببا ب_ای_تنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 25 - 1

1 - موسی (ع) باراه یافتن به دربار فرعونیان ، پیام حق الهی را به آنان ارائه کرد .

لقد أرسلنا موسی . . . إلى فرعون وهـم وقرون . . . فلما جاءهم بالحق من عندنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 425

14 - اقدام سریع و بی درنگ موسی (ع) به انجام رسالت الهی خویش، پس از فرمان خداوند به او

لقد أرسلنا موسی . . . فقال إني رسول

از حرف «فاء»، می توان استفاده کرد که موسی(ع) پس از دریافت رسالت خویش، بی درنگ و بدون تأخیر به انجام آن اقدام نمود.

582- عمل به تکلیف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 4 - 2

2 - مؤمنان راستین، آنانی اند که زکات مال را همواره می پردازند .

قد أفلح المؤمنون . . . و الذين هم للزكوة فـعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 60 - 3

3 - مؤمنان راستین، در عین انجام تکالیف الهی، از فرجام کار خویش نگران اند .

وقلوبهم وجله أنهم إلى ربهم رجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 3 - 3

3 - مؤمنان واقعی، پایبند به تکالیف فردی و اجتماعی و دارای بینشی ژرف در عقاید دینی

الذين يقيمون الصلوة و يؤتون الزكوة و هم بالأخرة هم يوقنون

«نماز» برقرار ساختن پیوند عبودیت و بندگی با خدا و «زکات» ایجاد ارتباط با مردم پیرامون خود و دستگیری از نیازمندان جامعه است. بنابراین آوردن «پرداخت زکات» پس از «اقامه صلاه» بیانگر این حقیقت است که مؤمنان واقعی تنها به فکر خود نیستند؛ بلکه با مردم جامعه خود نیز ارتباطی مسؤولانه دارند. گفتنی است که «یقین به آخرت» _ که عبارت از اعتقاد قطعی است _ بیانگر آن است که مؤمنان واقعی در مسائل اعتقادی دارای بینشی عمیق و تردیدناپذیراند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- انسان مؤمن ، موظف به انجام تکلیف خویش است ، نه مأمور به نتیجه .

وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 20 - 12

12- مؤمنان راستین ، آماده جهاد و پذیرای تکالیف دشوار دین

ص: 426

و يقول الذين آمنوا لولا نزلت سورة فإذا أنزلت سورة محكمة و ذكر فيها القتال رأيت

از این که خداوند، ترس از جهاد را، بیمار دلی، معرفی کرده است، می توان نتیجه گرفت که مؤمنان راستین از جهاد بیم ندارند، بلکه از آن استقبال می کنند.

583- عمل به تکلیف نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 38 - 5,7

5- نوح (ع) پس از دریافت فرمان الهی مبنی بر ساختن کشتی ، همه وقت و همّت خویش را مصروف اجرای آن فرمان کرد .

و يصنع الفلك و كلما مرّ عليه ملامن قومه سخروا منه

بدیهی است که تمسخر کفرپیشگان، مخصوص زمانی نبوده که نوح(ع) را در کارگاه کشتی سازی مشاهده کنند. بنابراین مقید کردن زمان استهزا به وقتی که در جایگاه کشتی سازی با او مواجه می شدند، به این نکته اشاره دارد که: کافران آن حضرت را در غیر آن مکان نمی یافتند و این حاکی است که او، تمام وقت را در کارگاه مشغول به کار بوده است.

7- تمسخر و استهزای کفرپیشگان ، هرگز نوح (ع) و پیروانش را از اجرای فرمان خدا باز نداشت .

و يصنع الفلك و كلما مرّ عليه ملامن قومه سخروا منه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 27 - 9

9- نوح (ع) ، طبق دستور الهی می بایست از هر حیوان ، تنها یک نر و یک ماده را وارد کشتی کند .

فاسلك فيها من كل زوجين اثنين

584- عمل به تکلیف هارون(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 90 - 16

16 - هارون (ع) ، در غیاب موسی (ع) ، وظیفه ارشاد ، هشدار ، امر به معروف و نهی از منکر را به نحو وافی انجام داد .

و لقد قال لهم هرون من قبل ی قوم .. فاتبعونی و اطیعوا امری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 94 - 18

18 - هارون (ع) ، در صدد اجرای دقیق فرمان های موسی (ع) و تخطی نکردن از معیار های او ، در طول مدت میقات موسی (ع) و غیبت او

إِنِّي خشيت أن تقول . . . و لم ترقب قولی

ص: 427

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 15 - 5

5- تجهیز موسی و هارون (ع) به وسیله آیات و معجزات گوناگون الهی برای ایفای نقش رسالت

فاذها ب_ای_تنا

585- عمل به تکلیف هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 56 - 5

5_ هود (ع) مصمم به ابلاغ رسالت های الهی و تحمل هر گونه گزند و آزار در طریق آن بود .

فکیدونی جمیعاً ثم لاتنظرون. إني توكلت على الله ربي وربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 57 - 2

2_ هود (ع) ، پیام های الهی را به مردم رسانید و وظیفه رسالت را به خوبی انجام داد .

فقد أبلغتكم ما أرسلت به إليكم

586- عمل به تکلیف یحیی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 13 - 11

11- حضرت یحیی (ع) ، در عمل به کتاب آسمانی خود و انجام مسؤولیت اجرای احکام الهی ، کمترین کوتاهی روا نداشت .

و كان تقياً

متعلق «تقیاً» به قرینه آیه قبل ، مسؤولیت هایی است که متوجه یحیی شده بود. او آن تکالیف را به گونه ای عمل کرد که برای خود «وقایه» و

«حفاظی» از عذاب الهی قرار داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یحیی (ع)، فردی وظیفه شناس و مسؤولیت پذیر در قبال خدا، والدین و جامعه

و کان تقیاً. و برّاً بولدیہ و لم یکن جبّاراً عصیّاً

«تقیّاً» نشانِ رابطه یحیی(ع) با خدا و «برّاً بوالدیہ»، با پدر و مادر و «لم یکن جبّاراً عصیّاً»، با مردم و جامعه است.

ص: 428

587- عمل به تکلیف یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 68 - 9

9- یعقوب (ع) در فرمان خویش مبنی بر ورود فرزندان از درب های متعدد، خواسته ای جز انجام وظیفه (پیشنهاد و راه گریز از خطر) نداشت.

ما كان يغني عنهم من الله من شيء إلا حاجه في نفس يعقوب قضىها

یعقوب (ع) با اعتقاد به حاکمیت اراده خداوند، می دانست که تأمین سلامتی فرزندان به دست خداست و از اختیار او بیرون است؛ ولی توجه او به کارایی اسباب و علتهای در محدوده مشیت الهی، او را به چاره اندیشی واداشت؛ اما نتیجه را منوط به خواست خداوند می دید. از این رو حاجت و خواسته آن حضرت چیزی جز انجام وظیفه راهنمایی فرزندان نبود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 45 - 7

7- ابراهیم، اسحاق و یعقوب (علیهم السلام)، مردان علم و عمل

إبرهیم وإسحق و یعقوب أُولی الأیدی والأبصار

برداشت یاد شده مبتنی بر این دیدگاه است که «الأبصار» کنایه از علم و «الأیدی» کنایه از عمل باشد.

588- عمل به تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 5,6,1

1 - خداوند، برای پذیرش تورات و عمل به دستورات آن از بنی اسرائیل پیمان گرفت.

و إذ أخذنا ميثقكم .. خذوا ما آتيناكم بقوه

ميثاق به معنای پیمان مؤکد است و جمله «خذوا ..» بیانگر مورد ميثاق می باشد. گرفتن کتابهای آسمانی (خذوا...) به این است که پذیرفته شود و به احکام آن عمل گردد.

5 - بنی اسرائیل، برای پذیرش تورات و عمل به فرمان های آن لجاجت کرده و سرسختی نشان می دادند.

و رفعنا فوقكم الطور خذوا ماء آتینکم

از اینکه خداوند با تهدید و ارباب (قرار دادن کوه بر سر بنی اسرائیل) از قوم موسی خواست تا تورات را بپذیرند و برای عمل کردن به آن پیمان بسپارند. برداشت فوق به دست می آید.

6- پذیرش تورات با جدیت تمام و استوارسازی رفتار و اندیشه ها بر اساس آن ، فرمان خداوند به بنی اسرائیل

خذوا ماء آتینکم بقوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 429

2_ بهره مندی اهل کتاب از نعمت های آسمانی و زمینی ، در صورت باور به معارف تورات و انجیل و عمل به احکام آنها به همراه دیگر تعالیم نازل شده بر آنان

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما انزل الیهم من ربهم لاکلوا من فوقهم

«اقامه» به معنای برپایی چیزی و یا کاری است با تمام شرایط آن و اقامه کتب آسمانی، باور به معارف آن و انجام تمامی تکالیف آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ دستیابی اهل کتاب به جایگاه ارزشی خویش ، منوط به اقامه تورات ، انجیل و دیگر دستورات الهی است .

قل یا اهل الکتب . . . حتی تقیموا التوریه و الانجیل و ما انزل الیکم من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ خداوند دعوت کننده موسی (ع) به جدیت در فراگیری لوحه های دریافتی و به کار بستن آن

فخذها بقوه

9_ قوم موسی (ع) موظف به فراگیری معارف ثبت شده در الواح ، به بهترین وجه ، و به کار بستن احکام آن به نیکوترین صورت .

و أمر قومک یاخذوا بأحسنها

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر در «احسنها» به «قوه» برگردد. بر این مبنا مفعول «یاخذوا» ضمیری است محذوف که به «الألواح» برمی گردد. یعنی: «یاخذوا الألواح بأحسن القوه».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ یهودیانی که به تورات چنگ زنند و به محتوای آن پایبند باشند و نماز را برپا دارند ، مردمی صلاح پیشه اند .

و الذین یمسکون بالکتب . . . إنا لانضیع أجر المصلحین

تمسیک (مصدر «یمسکون») به معنای حفظ کردن و رها ساختن است. محافظت کتاب آسمانی به این است که انسان معارف آن را باور داشته و به احکام آن پایبند باشد.

589- عمل به توصیه های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 151 - 29

29_ عمل به توصیه های پنجگانه (پرهیز از شرک و ..) زمینه ساز شکوفایی عقل و اندیشه

ذلکم وصیکم به لعلکم تعقلون

ص: 430

برداشت فوق مبتنی بر این است که «تعقلون» به منزله فعل لازم بوده و نیاز به مفعول نداشته باشد و مراد از توصیه عملکردن به احکام یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 115 - 4

4 - آدم ، فاقد عزم و اراده لازم برای به کار بستن توصیه های خداوند و توجه به آن بود .

و لقد عهدنا إلى آدم .. فَنَسِيَ و لم نجد له عزمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 3

3 - عمل به توصیه های الهی ، دارای پاداش متناسب در پیشگاه خداوند

فأفسحوا يفسح الله لكم

590- عمل به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 5 - 5

5 - رستگاری انسان در گرو ایمان به اصول اعتقادی دین و پایبندی به ارکان عملی آن است .

الذين يؤمنون .. وأولئك هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 81 - 6

6_ سلامت و سعادت جوامع در گرو پیروی از رهبران الهی و عمل به قوانین دین

و لو كانوا يؤمنون بالله و النبي و ما أنزل إليه ما اتخذوهم أولياء

با توجه به آیات گذشته که در آن جامعه ای منحط از بنی اسرائیل ترسیم گردیده بود، معلوم می شود آیه مورد بحث، رهنمودی است برای نجات جوامع از انحطاط، بنابراین «ما اتخذوهم أولياء» تنها، بیان یکی از نتایج ترک پیروی از رهبران الهی و عمل به قوانین دینی است و نتایج دیگر که از آنها به سلامت و سعادت تعبیر شد با توجه به آیات گذشته به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 12 - 4

4- حفظ معارف و شریعت الهی و اجرای احکام آن ، نیازمند صلابت و توان مندی است .

خذ الکتب بقوه

ص: 431

591- عمل به سخن خود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 132 - 7

7 - لزوم پایداری و تلاش افزون تر مبلغان ، در عمل به توصیه های خود

وَأمر أهلک بالصلوة واصطبر علیها

وظیفه صبر شدید بر نماز، پس از توصیه خانواده به آن، گویای نکته یاد شده است.

592- عمل به سنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 21 - 3

3 - سنت پیامبر (صلی الله علیه و آله) حجت بوده و عمل به آن ، امر شایسته ای است .

لقد کان لکم فی رسول اللّٰه أُسوهٌ حسنه

از آن جایی که خطاب آیه، عام است و شامل دوران حیات و وفات پیامبر(صلی الله علیه و آله) می شود و نیز آنچه پس از ارتحال آن حضرت مانده، سنت او است، آیه شامل سنت هم می شود.

593- عمل به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 14

14 - از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند که می فرماید: «الذین ءاتینهم الکتب یتلونہ حق تلاوتہ» روایت شده که فرمود: « یرتلون آیاتہ و یتفقہون بہ و یعملون باحکامہ و یرجون وعدہ و یخافون وعیدہ و یعتبرون بقصصہ و یأتمرون بأوامرہ و ینتہون بنواہیہ . . . »؛

آنان قرآن را با ترتیل می خوانند و تلاش می کنند تا آیات آن را بفهمند و به احکام آن عمل می کنند و امیدوار به وعده ها و از وعید آن ترسان می باشند، و از قصه های آن پند و عبرت می گیرند و به اوامر آن تن می دهند و از نواهی آن دوری می گزینند . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 14

14_ اهل کتاب وظیفه دار ایمان به قرآن و اقامه آن در تمام شؤون زندگی *

ولو انهم اقاموا .. ما أنزل اليهم من ربهم

می توان گفت مراد از «ما انزل الیهم»، قرآن است و کلمه «الیهم» بیانگر این معناست که اهل کتاب باید خود را از مخاطبان قرآن بدانند.

ص: 432

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 108 - 11

11 - پذیرش قرآن و عمل به راهنمایی های آن هدایت ، وردّ و انکار آن گمراهی و ضلالت است .

قد جاءكم الحق من ربكم فمن اهتدى فإنما يهتدى لنفسه و من ضل فإنما يضل عليها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 30 - 5

5 - مسلمانان ، وظیفه دار به صحنه آوردن و فهم صحیح قرآن و عمل به تعالیم آن .

یَرْبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا

تردیدی نیست که مهجور و متروک ساختن قرآن، مربوط به ظاهر آن نیست؛ بلکه مقصود، تأمل نکردن در معارف آن و نشناختن و عمل نکردن به تعالیم آن است. از این رو آیات بسیاری از قرآن، انسان ها را به تفکر در قرآن و عمل به آموزه های آن، فرا خوانده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 85 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) پیش از هر کس ، موظف به پیروی از قرآن و عمل کردن به دستورات آن بود .

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ

«فَرَضَ» (مصدر «فَرَضَ») به معنای واجب کردن است. بنابراین «فرض علیک القرآن»؛ یعنی، «قرآن را بر تو واجب فرمود». واجب شدن قرآن بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) می تواند به این معنا باشد که عمل کردن به دستورات آن نخست بر خود آن حضرت واجب می باشد و سپس بر دیگران. هم چنین می تواند به این معنا باشد که پیامبر (صلی الله علیه و آله) وظیفه دارد قرآن را بر مردم تلاوت کند و پیام آن را به مردم ابلاغ نماید. برداشت فوق بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 55 - 9، 7، 1

1 - لزوم التزام عملی به قرآن و عینیت بخشیدن به محتوای آن در عرصه زندگی

وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ

مقصود از «أحسن ما أنزل..» قرآن کریم است.

7- توصیه خداوند به عمل کردن به قرآن، پیش از دچار شدن به پیامدهای هلاکت باررها کردن قرآن (عذاب)

وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلُ . . . مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ

9- روی آوردن به قرآن و عمل به تعالیم آن، پس از آمدن عذاب بی فایده است.

وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلُ . . . مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً

از این که خداوند فرمود: پیش از آمدن عذاب به تعالیم قرآن عمل کنید، روشن می شود که با آمدن عذاب، این کار بی فایده خواهد بود.

ص: 433

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 4

4 - عالمان به کتاب های آسمانی و تلاوت کنندگان آن ، دارای مسؤلیت بیشتر در عمل کردن به کردار های نیک (دستورات کتاب های آسمانی)

و تسون أنفسکم و اتمم تتلون الکتب

روشن است که هر کس دیگران را به نیکیها فرمان دهد و خود بدانها عمل نکند، سزاوار سرزنش است؛ چه از عالمان باشد یا از غیر آنان، بنابراین جمله حالیه «و اتمم تتلون الکتب» تأکیدی است در مورد عالمان کتابهای آسمانی و تلاوت کنندگان آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 17، 18، 16

16 - پایبندی به همه دستورات کتاب آسمانی ، وظیفه مؤمنان به آن کتاب است .

أفتؤمنون ببعض الکتب و تکفرون ببعض

17 - نشانه ایمان به کتاب آسمانی ، عمل کردن به دستورات آن است .

أفتؤمنون ببعض الکتب

تفریع جمله «أفتؤمنون . . .» به وسیله حرف «فاء» بر جمله «و إن یأتوکم . . .» بیانگر برداشت فوق است؛ یعنی، از آن جا که شما به حکم تورات در صدد آزادسازی اسیران هستید، بر می آید که به این قسمت از تورات ایمان دارید؛ و از آن جا که همکیشان خود را بیرون می رانید، معلوم می شود به حرمت این کار - که در تورات آمده - کافرید. بنابراین عمل کردن به دستورات دین، نشانه ایمان و وانهادن آنها، به منزله کفر و نشانه آن است.

18 - عمل نکردن به دستورات کتاب آسمانی ، به منزله انکار کردن آن کتاب و نشانه کافر شدن به آن است .

أفتؤمنون . . . و تکفرون ببعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 8

8 - پذیرش تعالیم و برنامه های کتاب های آسمانی و عمل به آنها ، از پیمان های خداوند با بندگان است .

و إذ أخذنا ميثقكم . . . خذوا ماء تينكم بقوه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 66 - 6،7،18

6_ پياداشتن كتب آسماني و فرامين الهی در جامعه ، موجب رفاه اقتصادی و بهره مند شدن از نعمت های الهی

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل . . . لاكلوا من فوقهم و من تحت ارجلهم

7_ نقش برپایی كتب آسمانی در نزول باران و دیگر مواهب آسمانی و رویش گیاهان و دستیابی به دیگر نعمت های زمین

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل . . . لاكلوا من فوقهم و من تحت ارجلهم

ص: 434

18_ تشکیل امت (جامعه هماهنگ) شرط لازم برای برپایی کتب آسمانی و احکام الهی

و لو انهم اقاموا التوریه . . . منهم امه مقتصده

یاد کردن از متعهدان به کتب آسمانی با کلمه «امه» می تواند اشاره به این باشد که موفقیت آنان رهین هماهنگیشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 68 - 6, 4, 2

2_ اهل کتاب مردمی بی اعتنا به کتب آسمانی خویش و رویگردان از اقامه احکام و معارف آن *

لستم علی شیء حتّی تقیموا التوریه و الانجیل

4_ پایبندی به کتاب های آسمانی و ادیان الهی - نه مجرد انتساب به آن - ، تعیین کننده ارزشمندی جوامع

یاهل الکتب لستم علی شیء حتّی تقیموا التوریه و الانجیل

مخاطب قرار دادن یهود و نصارا با عنوان اهل کتاب و سپس تعیین ملاک ارجمندی یعنی پایبندی به کتب آسمانی، اشاره به این است که صرف انتساب به دین و آیین الهی کارساز نیست، بلکه پایبندی به آن موجب ارجمندی خواهد شد.

6_ لزوم برپاداشتن همه جانبه کتب آسمانی و دیگر فرامین الهی و محور قرار دادن آنها در جوامع

لستم علی شیء حتّی تقیموا التوریه و الانجیل و ما انزل الیکم من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 154 - 5

5_ خدا ترسانان با به کار بستن پیام های آسمانی ، مشمول رحمت خدا خواهند شد .

و فی نسختها هدی و رحمه للذین هم لربهم یرهبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 170 - 5

5_ اقامه نماز ، زمینه ساز توانایی انسان بر تمسک به کتاب های آسمانی و پایبندی به محتوای آنهاست .

و الذین یمسکون بالکتب و اقاموا الصلوه

در بیان تمسک به کتاب از فعل مضارع استفاده شده و در بیان اقامه نماز فعل ماضی به کار رفته است که این تفاوت تعبیر می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

595- عمل به محتوای سخن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 18 - 3

3 - استماع سخنان و برگزیدن آنها ، باید به منظور عمل به مقتضیات آنها باشد ؛ نه برای صرف دانایی ، سرگرمی فکری و

الذین یستمعون القول فیّتبعون أحسنه

خداوند پس از طرح مسأله استماع سخنان ، مسأله اتباع و پیروی کردن از بهترین آنها را یادآور شده است. این مطلب می تواند

ص: 435

گویای حقیقت یاد شده باشد.

596- عمل به مواعظ خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 2 - 9،10

9- ایمان به خدا و روز قیامت، مقتضی پذیرش موعظه های الهی و عمل به آنها است.

ذلكم یوعظ به من كان یؤمن بالله و الیوم الآخر

توصیف موعظه شدگان، به ایمان آورندگان به خدا و روز قیامت، اشاره به مطلب یاد شده دارد.

10- پذیرش موعظه های الهی و عمل به آنها، نشانه ایمان به خدا و روز قیامت است.

ذلكم یوعظ به من كان یؤمن بالله و الیوم الآخر

597- عمل به وصیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 182 - 9

9- عمل به وصیت های ناعادلانه میت واجب نیست.

فمن خاف من موص جنفاً أو إثمًا فاصلح بینهم فلا إثم علیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 12 - 10،12،16

10_ لزوم اهتمام به وصیت میت و پرداخت دیون او

من بعد وصیّه یوصین بها او دین ... من بعد وصیّه توصون بها او دین ... من بعد وصیّ

تکرار مسأله وصیت و دین، دلالت بر اهمیت ویژه آن دارد.

12_ وصیتی که به ضرر وارث است، عمل به آن الزامی نیست.

من بعد وصیّه یوصی بها او دین غیر مضارّ

کلمه «غیر مضار» از یکسو وظیفه وصیت کننده را تعیین می کند که مبادا وصیت او باعث ضرر به وارث شود و از سوی دیگر وصیتهایی را که موجب ضرر می گردد، فاقد اعتبار می شمارد.

16_ احکام و حدود ارث، عمل به وصیت میت و پرداخت دیون وی، وصیت و سفارش اکید خداوند به مردم

و لکم نصف ما ترک . . . وصیّه من الله

«وصیّه»، مفعول مطلق است و می تواند تأکیدی بر کلیّه قوانین و احکامی باشد که در آیات پیشین بیان شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 436

1_ لزوم عمل به وصیت میت ، ادای دین او ، احکام و قوانین ارث ، حدود الهی است .

تلک حدود الله

«تلک»، اشاره به تمامی احکامی است که در آیات ارث بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 106 - 1

1_ وصیت (تقاضای تصرف در مال و غیر مال پس از مرگ) امری مشروع ، لازم الاجرا و دارای اعتبار قانونی

شاهده بینکم . . . حین الوصیه ائنان ذوا عدل منکم

598- عمل بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 1

1_ خداوند دل ها و سینه های اهل بهشت را از هر کینه و دشمنی پاک خواهد کرد .

ونزعنا ما فی صدورهم من غل

«غل» به معنای کینه است.

599- عمل بی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 14

14_ ایمان بدون عمل و عمل من های ایمان ، آدمی را به مرحله تقوا نخواهد رساند .

هدی للمتقین. الذین یؤمنون ... ینفقون

600- عمل بیهوده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- برج های برپا شده بر بلندی ها به وسیله قوم عاد ، کاری بیهوده و خارج از نیاز آنان بود .

أْتَبْنُونُ بَكْلَ رِيْعٍ ءَايَةَ تَعْبَثُونَ

فعل «تبعثون» از ریشه «عبث» (بیهوده کاری)، حال از ضمیر فاعل «تبنون» است؛ یعنی، شما در حالی به ساختن برج ها می

ص: 437

پردازید که به آن نیاز ندارید و در نتیجه کاری عبث و بیهوده انجام می دهید.

601- عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 51 - 4

4 - کناره گیری رهبران الهی از جامعه برای مدتی محدود به منظور عبادت خدا ، کاری شایسته و نیکو

و إذ وعدنا موسى أربعين ليلة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 54 - 10،11

10 - زمینه سازی روحی و فکری در گنهکاران برای پذیرش حدود ، امری شایسته و نیکوست .

يقوم إنكم ظلمتم أنفسكم .. فتوبوا إلى بارئكم

11 - اظهار مهربانی و عطوفت ، پیش از انتقاد و نصیحت ، امری شایسته و نیکوست .

يقوم إنكم ظلمتم أنفسكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 60 - 14

14 - دعا و مناجات به درگاه خدا برای رفع کمبود آب (استسقا) امری نیکو و شایسته ، و وظیفه ای بر عهده رهبران دین

و إذا استسقى موسى لقومه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 67 - 13

13 - تلاش برای تبرئه کردن خویش از اتهامات ناروا ، امری نیکو و شایسته

قالوا أتتخذنا هزواً قال أعوذ بالله أن أكون من الجاهلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - خدمت کردن در مکان های عبادی و مهیّا ساختن آنها برای پرستش خدا ، عملی نیکو و شایسته است .

و عهدنا إلى إبراهيم وإسماعيل أن طهرا بيتي للطائفين و العكفين و الركع السجود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - عمل نیک را در پیشگاه خداوند شایسته ذکر ندانستن ، امری پسندیده است . *

ص: 438

مفعول «تقبل» (پذیر) ساختن کعبه است. ابراهیم و اسماعیل (ع) با نیاوردن مفعول؛ یعنی، یاد نکردن از عمل نیکشان، این نکته را بیان می دارند که عملشان در پیشگاه خداوند شایسته ذکر نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 4

4 - دعا برای نیل فرزندان به فراگیری معالم و احکام الهی و تربیت دینی امری نیکو و شایسته است .

ربنا وابعث فیهم رسولا . . . ویزگیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 133 - 17

17 - اتخاذ روش ها و قالب های گوناگون در تبلیغ دین ، امری شایسته و نیکوست .

إن الله اصطفى لكم الدين فلا تموتن إلا و أنتم مسلمون . . . إذ قال لبنیه ما تعبدون

آیه قبل و آیه مورد بحث، هر دو گویای دعوت و سفارش به توحید است؛ ولی هر کدام به مقتضای حال دارای بیان و قالبی خاص و متفاوت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 158 - 5,8

5 - سعی میان صفا و مروه ، از اعمال نیک حج و عمره است .

فمن حج البيت أو اعتمر فلا جناح عليه أن يطوف بهما و من تطوع خيراً

مصدق مورد نظر برای «خیراً»، به قرینه جمله قبل، سعی میان صفا و مروه است.

8 - کسانی که اعمال نیک (سعی میان صفا و مروه) انجام دهند ، از پاداش های الهی برخوردار خواهند شد .

و من تطوع خيراً فإن الله شاکر علیم

سپاسگزاری خداوند از بندگان، کنایه از پاداش دهی به آنان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 170 - 11

11 - تبعیت از قرآن و احکام الهی ، امری عاقلانه است .

اتبعوا ما أنزل الله . . . أو لو كان ءاباؤهم لایعقلون شیئاً و لایهتدون

بیان ضرورت پیروی از قرآن و احکام الهی و سپس انتقاد از مشرکان و غیر منطقی خواندن روش آنان در پیروی کردن از نیاکانی بی خرد و گمراه، گویای این است که: تبعیت از قرآن و احکام الهی امری عاقلانه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 183 - 9

9 - بیان فلسفه قوانین از سوی قانون گذاران امری شایسته و نیکوست . *

ص: 439

کتب علیکم الصیام . . . لعلکم تتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 21 - 7

7_ پرهیز از صراحت گویی در بیان مسائل جنسی ، امری نیکو و پسندیده

و قد افضنی بعضکم الی بعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 59 - 26,27

26_ مراجعه به خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) در نزاع ها و کشمکش ها ، امری پسندیده و دارای بهترین فرجام

فان تنازعتم . . . ذلک خیر و احسن تاویلا

27_ اطاعت از خدا و رسول و اولوالامر (تبعیت از قرآن و سنت) ، امری پسندیده و دارای بهترین فرجام

اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر . . . ذلک خیر و احسن تاویلا

بنابر اینکه «ذلک» اشاره به «اطیعوا الله . . .» نیز باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 85 - 10,4

4_ وساطت و شفاعت برای انجام کار های نیک ، امری پسندیده و مورد تشویق خداوند

من یشفع شفاعة حسنه یکن له نصیب منها

10_ اعمال خوب و بد اشخاص ، محفوظ است و از بین نخواهد رفت .

و کان الله علی کل شیء مقیتا

بیان نگرهبانی خداوند، پس از بیان عملکردهای خوب و بد اشخاص، اشاره به این دارد که اعمال آدمی از بین نخواهد رفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 11

11_ گذشت خانواده مقتول از دیه ، امری پسندیده و مورد ترغیب خداوند

الآن ینصدقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 12،13

12_ گفتگوی محرمانه در مورد توصیه به قرض الحسنه ، کاری پسندیده و شایسته

لا خیر فی کثیر من نجویهم الا من امر بصدقه او معروف

امام صادق(ع) در مورد «معروف» در آیه فوق فرمود: یعنی بالمعروف القرض.

کافی، ج 4، ص 34، ح 3؛ نورالثقلین، ج 1، ص 549، ح 558.

ص: 440

13 _ ایجاد خوشبینی و اصلاح بین مردم حتی با سخن دروغ ، عملی پسندیده

لا خیر فی کثیر من نجویهم الا . . . اصلح بین الناس

امام صادق(ع) درباره «اصلاح بین الناس» فرمود: تسمع من الرجل کلاماً یبلغه فتخبث نفسه فتلقاه فتقول سمعت من فلان قال فیک من الخیر کذا و کذا خلاف ما سمعت منه.

کافی، ج 2، ص 341، ح 16؛ نورالثقلین، ج 1، ص 550، ح 562.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 2 - 21

21 _ تلاش برای تجارت و امرار معاش ، امری پسندیده و مورد ترغیب خداوند

بیتغون فضلاً من ربهم

از اینکه تجارت و به دست آوردن درآمدهای مادی در ردیف جلب رضایت الهی قرار گرفته است، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 45 - 14، 10

10 _ خودداری از قصاص مجرمان در پیشگاه خداوند پسندیده تر از پافشاری بر قصاص آنان است .

فمن تصدق به فهو کفاره له

وعده آمرزش گناهان به کسانی که از حق قصاص صرفنظر کنند، حاکی از عنایت ویژه خداوند به آنان است.

14 _ ترک انتقام و گذشت از حقوق شخصی ، امری پسندیده و مورد ترغیب خداوند

فمن تصدق به فهو کفاره له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 107 - 3

3 _ پی جویی نکردن برای اثبات نادرستی شهادت شاهدان وصیت ، امری شایسته و نیکو است .

فان عشر علیٰ انهما استحقا اثماً

گرچه عثار و عثور به معنای ساقط شدن است ولی مجازاً درباره کسی که بدون پی جویی از امر بدان آگاهی می یابد، استعمال می شود (برگرفته از مفردات راغب) مجهول بودن فعل «عُثِر» نیز می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 2

2_ حق (نوع شایسته و بایسته رفتار و اندیشه ها در پیشگاه خداوند)، وسیله سنجش اعمال و عقاید در قیامت است.

و الوزن یومئذ الحق

برداشت فوق مبتنی بر این است که «الحق» خبر برای «الوزن» باشد و کلمه «الوزن» به معنای میزان (مقیاس سنجش) باشد. مانند مثقال و کیلو که مقیاس سنجش و تعیین کننده سبکی و سنگینی اشیاء است.

ص: 441

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 13 - 7

7 - تبیین علل پیکار با دشمن برای نیروهای رزمی - در صورت مشاهده نوعی تردید و هراس در آنان - امری شایسته است .

ألا تقتلون قوماً نكثوا أيمانهم و همّوا بإخراج الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 13

13 - انجام عمل به انگیزه جلب دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) عملی در راستای تقرب به خداوند است نه عملی شرک آلود .

و صلوات الرسول ألا إنها قربه

از اینکه خداوند، تلاش مؤمنانی را که در جهت جلب دعای رسول مورد تأیید قرار داده و آن را وسیله تقرب به خود شمرده است، دانسته می شود که این کار، عملی شرک آلود نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 21 - 5

5 - شکر و سپاسگزاری در برابر نعمت های خداوند ، امری شایسته و لازم

و إذا أذقنا الناس رحمه .. إذا لهم مكر في آياتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 26 - 4

4 - پرداخت پاداش افزون بر استحقاق ، کاری است شایسته و ارزشمند .

للدین أحسنوا الحسنی و زیاده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 2

2 - برخورد عاطفی با مردم در دعوت به حق و تبلیغ ، امری پسندیده است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 86 - 5

5_ زندگی در جوار کافران ، امری نامطلوب و هجرت از بلاد کفر ، امری پسندیده است .

و نجنا برحمتک من القوم الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 12

12_ درخواست از خداوند برای نابودی ثروت ها و امکاناتی که سد راه خدا می باشد ، امری پسندیده است .

ص: 442

ليضلوا عن سيلك ربنا اطمس على امولهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 69 - 6

6_ جواب سلام به وجهی نیکوتر از سلام سلام کننده ، امری پسندیده و از سنت های پیامبران است .

قالوا سل ما قال سل م

کلمه «سلاماً» مفعول برای فعلی مقدر همانند «نسلم» است و «سلام» مبتدا و خبر آن کلمه ای محذوف همانند «علیکم» می باشد. بر این اساس فرشتگان با جمله فعلیه «نسلم سلاماً» به ابراهیم(ع) سلام کردند و ابراهیم(ع) با جمله اسمیه «سلام علیکم» _ که دلالت بر ثبات و دوام دارد _ پاسخ داد و بدین جهت پاسخ او نیکوتر از سلام فرشتگان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 73 - 12

12_ ستودن کار های خوب دیگران ، عملی پسندیده است .

إنه حمید

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - يوسف - 12 - 36 - 16

16_ تعبیر کردن رؤیا ، کاری نیک و احسان به صاحبان رؤیا است .

تَبَيَّنَّا بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرَى كَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - يوسف - 12 - 38 - 19

19_ اظهار بهره مندی از نعمت های خدادادی و تفضلات الهی ، جایز و امری پسندیده است .

ذلکما مما علمنی ربی . . . ذلک من فضل الله علینا و علی الناس

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16_ ارائه برنامه های اقتصادی به دولت ها و مردم کافر برای دور ماندنشان از گرسنگی و مصونیت در برابر قحطی ها و دشواریها ، امری جایز و پسندیده است .

قال تزرعون سبع سنين .. إلا قليلاً مما تأكلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10_ عدالت در داد و ستد به ویژه در شرایط بحرانی و کمبود ، امری نیکو و ارزشمند است .

ألا ترون أنى أوفى الكيل

ص: 443

در آیه 62 (اجعلوا بضاعتهم ..) معلوم می شود که یوسف (ع) سهمیه افراد را در برابر بهای آن پرداخت می کرد. از این رو در برداشتها، معامله و داد و ستد آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 87 - 12

12_ توجیه پیشنهاد ها و توصیه ها با بیان فرجام و نتیجه آنها، امری شایسته و نیکوست .

لَا تَأْيِسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمَ الْكَافِرُونَ

جمله «إنه لا يائس...» تعلیل برای «لا تأیسوا...» است. یعقوب (ع) توصیه خویش (مأیوس نشدن از رحمت الهی) را با بیان فرجام آن (سقوط به ورطه کفر) تعلیل و توجیه کرد و این درسی است برای همگان که توصیه و یا فرمان خویش را با دلیل و بیان فرجام آن قرین سازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 98 - 17

17_ امیدوار ساختن مردم به مغفرت و رحمت الهی و بخشوده شدن گناهانشان، شیوه ای پسندیده و از خصلت های پیامبران است .

سوف أستغفر لكم ربی إنه هو الغفور الرحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 11 - 3

3- اعتراف به سخن حق، اگر چه دشمن آن را گفته باشد، مطلوب و پسندیده است .

قالوا إن أئتم إلا بشر مثلنا .. قالت ... إن نحن إلا بشر مثلکم

اینکه انبیای الهی در مقام پاسخ گویی به مخالفان، کلام آنها را درباره بشر بودن خود مورد تأیید قرار می دادند، حکایت از پسندیده بودن اعتراف به سخن مطابق با واقع می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 6

6- انفاق، چه در نهان و چه در آشکار، پسندیده و ارزشمند است .

قل لعبادی . . . و ینفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

از اینکه خداوند، انفاق در نهان و آشکار را باهم ستوده است برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 39 - 5,6

5- حمد و ستایش خداوند برای نعمت ها و بخشش های مهم و غیر مترقبه ، امری است شایسته و بایسته

الحمد لله الذی وهب لی علی الکبر اسم عیل و إسح ق

6- بر شمردن و به زبان آوردن نعمت ها به هنگام حمد و ستایش خداوند ، امری پسندیده و از آداب دعاست .

ص: 444

الحمد لله الذي وهب لي على الكبر اسم عيل وإسحق

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9- ابراهيم - 14 - 41 - 4

4- دعا برای دیگران ، ارزشمند و پسندیداست .

ربنا اغفر لي ولولدي وللمؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9- ابراهيم - 14 - 47 - 10

10- انتقام از ستمگران و سرکوبی آنان با استفاده از قدرت و توانایی ها ، امری روا و پسندیده است .

وسکتتم فی مسکن الذین ظلموا .. فلا تحسبنّ الله مخلف وعده رسله إن الله عزیز ذو

برداشت فوق از عمل خداوند و خورد او با حق ستیزان استفاده می شود؛ زیرا یکی از اوصاف خداوند، «منتقم» (انتقام گیرنده) است. تردیدی نیست که انتقام خداوند برای دفاع از حق و حق باوران است، نه برای شخص خود. بنابراین از عمل خدا می توان آموخت که انتقام برای حق عملی است نیکو.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9- حجر - 15 - 32 - 4

4- جویا شدن از انگیزه و علل عصیان و قانون شکنی ، امری شایسته است .

قال یابلیس ما لک ألاّ تکون مع السّـجدین

از اینکه خداوند، از ابلیس جویای انگیزه وی برای تمردش شد _ با اینکه بدون آن هم می توانست او را کیفر بدهد _ می تواند مشعر به نکته فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9- حجر - 15 - 36 - 7

7- ذکر صفت ربوبیت خدا در دعا ، امری پسندیده و مطلوب است .

قال ربّ فأنظرنی إلی یوم یبعثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 50 - 6

6- آگاه ساختن از عذاب دردناک الهی و آگاهی از آن ، امری بس مهم و سودمند

نبیء عبادی أنى أنا الغفور الرحيم . وأن عذابی هو العذاب الأليم

«نبأ» به خبر مهم و بسیار سودمند گفته می شود (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 55 - 5

ص: 445

5- بشارت دادن و امیدوار ساختن افراد بی فرزند به فرزنددار شدن در پرتو لطف و عنایت خداوند ، کاری پسندیده و ارزشمند

إِنَّا نَبْشُرُكَ بِغُلْمٍ... فَلَاتَكُنْ مِنَ الْقٰنَطِيْنَ... مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 76 - 3

3- مطالعه در آثار گذشتگان و تمدن های پیشین و شناخت آنها (باستان شناسی) ، به منظور درس آموزی و خداشناسی ، امری شایسته و بایسته

فَأَخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةَ... فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا... إِنْ فِي ذٰلِكَ لَآيَاتٍ... وَإِنَّهَا لَسَبِيلٌ م

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 85 - 15

15- برخورد کریمانه و عفو و اغماض از آزار و اذیت دیگران _ حتی کافران و دشمنان _ امری شایسته و پسندیده است .

فَاَصْفَحَ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 98 - 4

4- قرین و همراه کردن تسبیح پروردگار با حمد و ستایش او ، امری نیکو و پسندیده در ذکر و عبادت

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 18 - 3

3- تلاش برای ادای حق نعمت های خداوند ، امری شایسته و بایسته است .

وَإِنْ تَعَدَّوْا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنْ اللَّهُ لَغَفُورٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 20 - 7

7- رعایت ادب در برخورد با عقاید و مقدسات دیگران _ هر چند باطل باشد _ امری پسندیده است .

و الذین یدعون من دون الله لایخلقون شیئاً و هم یخلقون

کاربرد کلمات «الذین» و «هم» _ که در ذوی العقول استعمال می شوند _ برای معبودهای مشرکان _ که معمولاً از سنگ، چوب و .. بوده اند _ می تواند اشاره به نکته یاد شده داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 41 - 7

7- گریز از ستم ظالمان ، امری شایسته و مورد تشویق

و الذین هاجروا فی الله من بعد ما ظلموا لنبؤننهم فی الدنیا حسنه

ص: 446

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 42 - 6

6- توکل بر خداوند در همه امور ، امری بس شایسته و پسندیده و دارای ثمرات دنیوی و اخروی

الذین هاجروا .. و علی ربهم یتوکلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 50 - 8

8- ترس از خداوند و انجام بی چون و چرای فرمان های او ، اموری پسندیده و مطلوب است .

یخافون ربهم .. و یفعلون ما یؤمرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 19 - 7

7- تشکر و سپاسگزاری از کار نیک ، شیوه ای الهی است .

و من اراد الآخره .. فأولئک کان سعیم مشکورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 24 - 11

11- تمسک به ربوبیت الهی در مقام دعا و نیایش ، امری پسندیده و نیکوست .

قل ربّ ارحمهما کما ربّیانی صغیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 29 - 7

7- رعایت اعتدال در معیشت و تأمین زندگی و پرهیز از افراط و تفریط در آن ، امری شایسته و لازم

لاتجعل یدک مغلوله .. و لاتبسطها کلّ البسط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- درخواست توفیق از خداوند در نوافل و نماز شب ، برای ورود در کارها به صدق و راستی و خروج از آن به راستی و درستی ، امری مطلوب و پسندیده است .

و من الیل فتهجد به نافلة لك . . . و قل رب ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 6 - 9

9_ تأسف خوردن بر حال کافران و سرنوشت بد آنان ، حالت قابل تحسین است .

ص: 447

فلعلک بـ خع نفسک علی ءاثـ رهم . . أسفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 19 - 29

29- پای بندی به ارتزاق از پاکیزه ترین غذا ها ، اصلی پسندیده و مرغوب در زندگی یکتاپرستان است .

فلینظر أیها أزکی طعاماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 17

17- نظر به تهیدستان خداجوی و افکندن نگاه رفاقت و دوستی به چهره آنان ، امری پسندیده و مطلوب خداوند است .

و لاتعد عیناک عنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 37 - 4

4- اعتراض به صاحبان اندیشه انحرافی و بحث و گفتوگو در جهت اصلاح آن ، شیوه ای پسندیده و مطلوب نزد خداوند است .

و ما أظنّ الساعه قائمه و لئن رُددتُ . . . أكفرت بالذی خلقک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 77 - 6

6- میزبانی مسافران و اطعام « در راه ماندگان » کاری شایسته است .

استطعما أهلها فأبوا أن یضیفوهما

موسی و خضر(ع) فقط، طلب غذا کردند، ولی قرآن، مردم آن شهر را توصیف کرد به این که از پذیرایی میهمان سرباز زدند؛ یعنی، سزاوار بود که مردم، آن دورا میهمان خود می ساختند و حتی از غیر غذا نیز مضایقه نمی کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 14, 11

11- باقی گذاردن اندوخته ای برای تأمین آتیه فرزندان نیازمند ، کاری شایسته است .

و کان تحته کنز لهما و کان أبوهما ص_لحاً

در این برداشت، مفروض این است که پدر یتیمان، اموالی را برای آتیه فرزندان خویش، زیر دیوار نهاده است. توصیف او به صلاح، این نکته را به ذهن می آورد که دوراندهی او نیز کاری شایسته بوده است و نیز حفاظت خضر(ع) از گنج نهفته و بیان خصوصیات آن ماجرا در قرآن، حاکی از پسندیده بودن تدبیر او است.

14- امداد رسانی به ایتام و بازماندگان انسان های صالح و حفاظت از اموال ایشان ، کاری است مورد پسند خدا .

فأراد ربك .. رحمة من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 448

10 - كهف - 18 - 86 - 15

15- سير در زمين و به كيفر رساندن اقوام ناصالح ، امرى پسنديده است .

حتى اذابلغ . .. اما ان تعذب

گزارش سفر ذى القرنين پس از بيان موهبت هاى الهى به او، نشانه شايسته بودن اقدامات او است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - كهف - 18 - 89 - 3

3- سفر به نقاط مختلف زمين و محدود نساختن تلاش خویش به منطقه ای خاص ، در دیدگاه قرآن ، امری پسندیده و ستوده است .

ثم اتبع سبيًا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - مريم - 19 - 17 - 6

6- پرهیز از بدن نمایی و اهتمام به مستور داشتن خویش به هنگام عبادت ، خصلتی ارزنده برای بانوان است .

فاتخذت من دونهم حجابًا فأرسلنا إليها روحنا

حضرت مريم(س) به مکانی می رود که از انظار دور باشد و هنگام عبادت با نامحرمان برخوردی نداشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - مريم - 19 - 26 - 5

5- تبریک و شادباش گفتن به مادر پس از تولد نوزاد ، کاری پسندیده است .

وقرى عينًا

چشم روشنی گفتن به مريم(س) از هر ناحیه ای که صورت گرفته باشد، نشان از و مطلوب بودن آن، در پی زایمان مادران و به دنیا آوردن فرزند است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - مريم - 19 - 43 - 18

18- بیان فضایل و کمالات خود، به منظور راهنمایی و هدایت دیگران جایز و نیکو است.

إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكُمْ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكُمْ صِرَاطًا سَوِيًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 10 - 7

7- خدمت به همسر و خانواده و تلاش برای رفع نیازمندی های آنان، رفتاری پسندیده است.

فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا... لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 449

4- عصا در دست گرفتن و تکیه بر آن در راه رفتن و ایستادن ، کاری مطلوب و مفید است .

هی عصای اُتوگُوا علیها

تقدیم تکیه دادن بر دیگر فواید عصا _ در سخن نقل شده از موسی(ع) _ نشان اهمیت این استفاده در مجموع فواید دیگر است. این اهمیت با توجه به سلامت جسمانی، بلکه نیرومندی موسی(ع) وضوح بیشتری می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- دعا به درگاه خداوند و درخواست از او در عین آگاهی و بصیرت او بر حال بندگان ، مطلوب و پسندیده است .

و اُشْرکه فی امری . . . اِنْک کنت بنا بصیرًا

موسی(ع) در عین سخن از آگاهی خداوند بر احوال خود و هارون به درگاه او دعا کرده و خواسته های خود را مطرح کرده است. این رویه موسی(ع) نشان آن است که در عین آگاهی خداوند از همه چیز، دعا به درگاه او مطلوب و کارساز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- شناسایی و تربیت افراد مستعد از خردسالی و مراقبت مداوم از آنان برای هدف های بزرگ ، روشی است خداگونه و مطلوب .

إذ أوحینا إلی أُمّک . . . و فتتک فتونًا . . . و اصطنعتک لنفسی . . . اذهبوا إلی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10- نجات مظلومان از یوغ ستم و بردگی و رهایی آنان از سلطه نظام های غیر توحیدی ، مطلوب خداوند و همسو با اهداف رسولان الهی است .

اذهبوا . . . فأرسل معنا بنی إسرئیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - تسبیح خداوند به وسیله ستایش او بر صفات کمالی اش ، روشی نیکو در تسبیح است .

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

در برداشت یاد شده «باء» در «بحمد ربّک» برای استعانت گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 19 - 10

10- استمرار و خستگی ناپذیری در عبادت خداوند ، امری پسندیده و ارزشمند

و من عنده لا یتکبرون عن عبادته و لا یتحسرون

برداشت یاد شده به خاطر این است که آیه شریفه، در مقام توصیف و تمجید مقربان الهی و تشویق بندگان به عبادت پروردگار

ص: 450

است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 27 - 10

10- تسلیم کامل و انقیاد محض در برابر خداوند ، امری شایسته و بایسته

لایسبقونه بالقول و هم بأمره یعملون

برداشت یاد شده از توصیف و تمجید خداوند از فرشتگان به «منقاد و تسلیم بودن» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 44 - 10

10- آگاه شدن از تاریخ امت ها و تمدن ها و درس آموختن از آن ، امری پسندیده و مورد ترغیب خداوند

أفلا یرون أَنَا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا

ماده «رؤیت» هرگاه به دو مفعول متعدی شود، به معنای «علم» خواهد بود (لسان العرب) و در این آیه به همین معنا به کار رفته است؛ زیرا جمله «أَنَا نَأْتِي..» به تأویل مصدر رفته و جانشین دو مفعول شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 71 - 6

6- هجرت از محیط آلوده و بلاد کفر و شرک به سرزمین پاک و برکت خیز امری است بایسته و سزاوار .

و نَجِّينَهُ و لَوْطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 58 - 1

1 - ترک شهر و دیار خود و هجرت به دیار غربت به منظور حفظ دین ، عملی شایسته و محبوب خداوند

و الَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ .. لِيَرْزُقْنَهُمُ اللَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - ثنا و ستایش خدا در دعا، با ذکر صفاتی مطابق و متناسب با درخواست و عرض نیاز، امری پسندیده

و قل رب أنزلني منزلاً مبارکاً و أنت خیر المنزلین

«منزل» در این جا، کنایه از سرزمینی است که حضرت نوح(ع) خواستار فرود آمدن در آن بود. ذکر جمله «و أنت خیر المنزلین» (و تو بهترین میزبانان هستی) در پایان دعا و متناسب با عرض نیاز، بیانگر مطلب بالا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 11

11 - ازدواج، امری مطلوب و پسندیده در پیشگاه خداوند و مورد تشویق او

ص: 451

و أنكحوا الأی می منکم . . . إن یكونوا فقراء یغنهم اللّٰه من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 6

6 - تسبیح و ذکر دایم خدا، بر پایی نماز و پرداخت زکات، دارای جایگاهی ویژه و ارزشمند در بین سایر اعمال و موجب بلند پایگی مقام و تکامل معنوی انسان

یسَّبِح له فیها . . . رجال لاتلهیهم تجره ولا یبع عن ذکر اللّٰه وإقام الصلوه وایتا

خداوند، در توصیف مردمان الهی و والا مقام تنها سه صفت را مطرح ساخته است: 1_ ذکر خدا، 2_ برپاداشتن نماز، 3_ پرداخت زکات. ذکر سه عمل یاد شده از میان صدها عمل نیک دیگر، حاکی از ارزش ویژه آنها و نیز تأثیر آنها در تکامل معنوی انسان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 58 - 9

9_ قرین و همراه کردن تسبیح و تنزیه خداوند به حمد و ستایش او، امری نیکو و پسندیده

و سبِّح بحمده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 74 - 21، 7

7_ آرزو و دعا کردن برای داشتن همسر و فرزند، امری پسندیده و شایسته

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا وذریّتنا قرّه أعین

21_ دعا برای صلاح و نیک شدن همسر و فرزندان و خیرخواهی برای ایشان، از اوصاف بندگان خالص خدا و امری پسندیده و مورد تشویق خداوند

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا وذریّتنا قرّه أعین و اجعلنا للمتّقین إِم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 85 - 2

2 - چشمداشت به پاداش الهی، آرزوی بهشت و درخواست نعمت های آن از خداوند، امری شایسته و بایسته برای اهل ایمان

و اجعلنی من ورثه جنّہ النعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 23 - 18

18 - اشتغال زنان به کار در بیرون از خانه جهت تأمین نیاز زندگی ، در صورت نبود مردی در خانواده ، کاری روا و پسندیده است .

قالتا لانسقی . . و أبونا شیخ کبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 25 - 6

ص: 452

6 - پرداختن مزد در برابر کار تبرعی و بدون چشمداشت دیگران ، امری است نیکو .

لیجزیک أجر ما سقیت لنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 26 - 10

10 - احترام گذاشتن و ترتیب اثر دادن به نظرات و پیشنهاد های دختران ، رفتاری پسندیده برای پدر

قالت إحدیهما ی_أبت است_ئجره .. القویّ الأمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 53 - 2

2 - اظهار و اقرار کردن ایمان خویش به قرآن به هنگام شنیدن آیات آن ، امری پسندیده و بایسته در پیشگاه خداوند

و إذا یتلی علیهم قالوا ءامنا به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 7

7 - دفع بدی دیگران با خوبی کردن به آنان ، رفتاری ارزشمند و توصیه خداوند به اهل ایمان

و یدرو عن بالحسنه السیئه

«درء» (مصدر «یدرءون») به معنای دفع کردن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 55 - 5

5 - رعایت ادب در سخن گفتن و پرهیز از بیهوده گویی ، امری ستوده و مورد توصیه خداوند

و إذا سمعوا اللغو أعرضوا عنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 23 - 8

8 - تلاش در راه کسب معیشت ، امری پسندیده و ارزشمند است .

و من آى_ته . . . و ابتغواؤکم من فضله

کاربرد واژه «فضل» برای کسب و کار، حاکی از اهمیت و ارزش آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 33 - 17

17 - بیان واقعیت در اظهار نظر ها ، امری بایسته و پسندیده است .

ثم إذا أذاقهم منه رحمه إذا فریق منهم برّهم یشرکون

از این که در بیان روی آوردن به شرک، از سوی انسان های رهیده از ناملایمات، فرموده است که «گروهی چنین کردند»، و به

ص: 453

همه نسبت نداده است، نکته فوق قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 36 - 14

14 - صبر بر مشکلات و داشتن روحیه ای امیدوار ، به هنگام مبتلا شدن به دشواری ها ، امری ارزشمند و پسندیده است .

و إن تصبهم سيئه . . . إذا هم يقنطون

از مذمت شدن کسانی که با مبتلا شدن به ناگواری ها، ناامید می شوند، استفاده می شود که حفظ روحیه امیدواری، در چنین حالتی مطلوب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 5

5 - شایسته است که انسان ، اموال خود را در راه تقرب به خداوند ، مصرف کند .

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ . . . ذَلِكُمْ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ . . . وَ مَا ءَاتَيْتُمْ مِّنْ زَكَاةٍ

یاد آوری این نکته که اموال خرج شده در غیر راه جلب رضای خدا، ثمر الهی ندارد و سپس ذکر این نکته که طالبان رضای خدا، در راه او اتفاق می کنند، تشویقی است به این که خوب است، که انسان، مال اش را در راه تقرب به خدا، مصرف کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 41 - 9

9 - بهره برداری از حوادث ناگوار طبیعی ، برای تنبّه انسان ها ، امری شایسته است .

ظَهَرَ الْفَسَادُ . . . لِيَذِقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكُفْرَ نَجَاتِهِمْ يَوْمَ يَعْلَمُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 4 - 4

4 - ادای کامل و دائمی نماز و پرداخت دائم زکات ، از اعمال پسندیده و تکلیف های شایسته است .

لِلْمُحْسِنِينَ . الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ

اقامه چیزی، در لغت به معنای «ادای کامل حقوق آن» معنا شده است (مفردات راغب). مراد از ادای کامل حقّ نماز، اتیان آن، با رعایت شرایط اش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 13 - 2

2- اهتمام پدر به ترتیب دینی و اصلاح فرزند خویش ، امری بایسته و پسندیده است .

وإذ قال لقمان لابنه وهو يعظه

از این که خداوند، پند دادن لقمان به پسرش را، امری شایسته یادآوری می داند، استفاده می شود که چنین اهمّامی، عملی شایسته است.

ص: 454

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 21 - 3

3 - سنت پیامبر (صلی الله علیه و آله) حجت بوده و عمل به آن ، امر شایسته ای است .

لقد کان لکم فی رسول اللّٰه أُسوه حسنه

از آن جایی که خطاب آیه، عام است و شامل دوران حیات و وفات پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شود و نیز آنچه پس از ارتحال آن حضرت مانده، سنت او است، آیه شامل سنت هم می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 34 - 5

5 - به خاطر داشتن آیات خدا و حکمت ، امری شایسته و بایسته است .

و اذکرن ما یتلی . . . من ءایات اللّٰه و الحکمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 12

12 - شکرگزاری زیاد به درگاه خداوند ، امری پسندیده و ارزشمند است .

و قلیل من عبادی الشکور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 15 - 5

5 - شکرگزاری به درگاه خداوند به خاطر اعطای نعمت ، امری بایسته و لازم

کلوا من رزق ربکم و اشکروا له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 25 - 6,8

6 - رعایت ادب در گفتار دینی با دشمنان ، امری مطلوب و پسندیده است .

قل لاتستلون عمّا أجرمنا و لانسئل عمّا تعملون

از سفارش خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر رعایت ادب مناظره با مشرکان، نکته یاد شده استفاده می شود.

8 - نادیده گرفتن خطاهای طرف مقابل در گفتار دینی با او و خود را هم سنگ او دانستن به منظور جلب نظر وی ، امری پسندیده است .

قل لاتستلون عمّا أجرمنا و لانسئل عمّا تعملون

مفسران برآنند که آوردن فعل ماضی «أجرمنا» آن هم از ماده جرم _ که دلالت بر تحقق جرم می کند _ و ذکر «تعملون» برای مشرکان _ که خطای محرزی دارند _ به دستور خداوند و برای جلب نظر آنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 46 - 12

ص: 455

12 - مشورت و هم فکری در راستای اقدام خالصانه برای خدا، امری شایسته و اطمینان بخش تر از کار فردی است.

أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ فِرْعَوْنَ

تقدیم «مثنی» بر «فردی» - بنابراین که «مثنی» کنایه از استعانت باشد - اشاره به این نکته دارد که استعانت برای فهمیدن حقیقت، بهتر از اقدام فردی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 12

12 - سپاس گزاری از عالمان خداترس، تلاوت گران قرآن، برپادارندگان نماز و انفاق کنندگان مخلص و گذشت از لغزش های آنان، رفتاری ارزشمند و خدایی است.

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ .. إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ ... إِنَّهُ غَفُورٌ

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که چگونگی رفتار خداوند با این دسته از انسان ها، می تواند برای همگان آموزنده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 20 - 10, 13

10 - شتاب در کار خیر و در دفاع از دین و مبلغان دینی، کاری است شایسته و بایسته.

وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ

13 - داشتن ملاحظت و برخورد محبت آمیز، روشی پسندیده و بایسته در تبلیغ دین و برخورد با افراد خاطی و گناه کار

قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 26 - 2

2 - اظهار ایمان به خدای یکتا و دفاع از پیامبران و دین الهی تا مرز شهادت، در محیط خفقان آور شرک و کفر، امری پسندیده و عامل سعادت اخروی (بهشت) است.

قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ .. إِنِّي أَمِنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمِعُونِ . قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که داستان مؤمن انطاکیه همانند دیگر داستان های یاد شده در قرآن، به منظور الگوگیری و درس

آموزی نقل می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 79 - 5

5 - سلام و تحیت بر بندگان خدا چون پیامبران ، امری پسندیده و ارزشمند

سلم علی نوح فی العَلَمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 109 - 4

4 - سلام و تحیت بر بندگان خدا (چون پیامبران) ، امری پسندیده و ارزشمند

ص: 456

سَلْمِ عَلِيٍّ اِبْرَاهِيمَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 120 - 4

4 - سلام و تحیت بر بندگان خدا (چون پیامبران) ، امری پسندیده و ارزشمند

سَلْمِ عَلِيٍّ مُوسَى وَ هَارُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 130 - 4

4 - سلام و تحیت بر بندگان خدا (چون پیامبران) ، امری پسندیده و ارزشمند

سَلْمِ عَلِيٍّ اِلٰی يٰسِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 181 - 3

3 - سلام و تحیت بر بندگان خدا ، امری ارزشمند و پسندیده

و سَلْمِ عَلِيٍّ الْمُرْسَلِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 22 - 8

8 - توصیه شاکیان و نزاع کنندگان به داوران ، مبنی بر رعایت حق و عدل در داوری ، امری بایسته و سزاوار

فاحکم بیننا بالحقّ و لا تشطط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 31 - 4

4 - سان دیدن از نیروهای مسلح ، امری پسندیده و شایسته برای فرماندهان و رهبران

إِذْ عَرَضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصُّفُوفَاتِ الْجِيَادِ

4 - رژه رفتن نیروهای مسلح و سان دیدن فرماندهان و رهبران از آنها ، امری پسندیده و شایسته است .

ردّوها علیّ فطفق مسحًا بالسوق و الأعناق

5 - نوازش اسب های نجیب و تیزرو ، پس از استفاده از آنها ، کاری پسندیده و شایسته است .

ردّوها علیّ فطفق مسحًا بالسوق و الأعناق

6 - اظهار محبت و تشویق نیروهای مسلح ، پس از رژه رفتن آنها ، از سوی فرماندهان و رهبران ، امری پسندیده و شایسته است .

ردّوها علیّ فطفق مسحًا بالسوق و الأعناق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 2،10

2 - به زبان آوردن استغفار ، امری پسندیده و از آداب دعا است .

قال رب اغفر لي

10 - دعا برای امور دنیوی (مانند داشتن قدرت سیاسی و رهبری) در صورت داشتن هدف الهی از آن ، امری پسندیده برای مردان الهی است .

و هب لي ملكا لا ينبغي لأحد من بعدي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 41 - 12

12 - دعا برای رفع گرفتاری و مشکلات دنیوی ، کاری شایسته است .

إذ نادى ربه أنى مسنى الشيطان بنصب وعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 79 - 7

7 - ذکر صفت ربوبیت خدا در دعا ، امری پسندیده و مطلوب

قال رب فأنظرنى إلى يوم يبعثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 5 - 12

12 - غفران و بخشش لغزش ها در عین عزت و قدرتمندی ، رفتاری پسندیده و شایسته

ألا هو العزيز الغفّر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 75 - 2

2- قرین و همراه کردن تسبیح و تنزیه خداوند با حمد و ستایش او، امری نیکو و پسندیده است.

یسَّبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

«با» در «بحمد» برای مصاحبت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 2

2- همراه ساختن تسبیح و تنزیه خداوند با حمد و ستایش او، امری نیکو و پسندیده

یسَّبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

«با» در «بحمد» برای مصاحبت است.

ص: 458

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 25 - 2

2 - نفوذ و راه یافتن به مراکز قدرت و حکومت های استکباری ، به منظور رساندن پیام الهی به آنان و دفاع کردن از حق ، کاری روا و پسندیده است .

و لقد أرسلنا موسى . . . إلى فرعون و هـ م ن و ق ر و ن . . . فلما جاءهم بالحق من عندنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 42 - 16

16 - گذشت از خطا ها در عین توانمندی بر انتقام و کیفر ، کاری است شایسته و خداپسندانه .

أنا أدعوكم إلى العزيز الغفّر

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند در عین این که عزیز و شکست ناپذیر است، با گذشت و آمرزنده نیز می باشد و همه بندگان گناه کارش را به توبه فرامی خواند؛ در حالی که توانایی هرگونه انتقام گرفتن از آنان را دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 38 - 10

10 - اخلاص در تسبیح و عبادت ، امری شایسته و ارزشمند است .

فالذین عند ربك يسبحون له

از آمدن عبارت «یسبحون له» به جای «یسبحونه»، اخلاص فرشتگان فهمیده می شود و از این که خداوند اخلاص فرشتگان را به رخ انسان ها می کشد، مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 28 - 3

3 - تلاش انسان برای هدایت نسل های آینده خویش ، اقدامی پسندیده و روشی ابراهیمی است .

و جعلها كلمه باقيه في عقبه

چنانچه فاعل «جعل» ابراهیم(ع) باشد، از اسوه بودن عمل آن حضرت، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 12 - 11

11 - تلاش برای تحصیل روزی و دستیابی به نعمت های مادی ، مطلوب و مورد ترغیب الهی

سَخَّرَ لَكُمْ . . . و لتبتغوا من فضله

«لام» در «لتبتغوا» برای غایت و هدف است و چون تلاش انسان برای دستیابی به نعمت ها، از اهداف فعل خدا(سَخَّرَ) شمرده شده، مطلوبیت «إبتغاء» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 459

3- در دسترس قرار دادن غذا و تقاضا از میهمانان برای تناول آن، کاری پسندیده و از آداب میهمان نوازی است.

فقرَبه إِلِهِم قال أَلَا تَأْكُلُون

4- مباشرت میزبان در پذیرایی از میهمانان - هر چند او در اوج موقعیت اجتماعی و معنوی قرار داشته باشد - عملی شایسته و از آداب مهمان نوازی است.

فقرَبه إِلِهِم قال أَلَا تَأْكُلُون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 9

9- جزای عادلانه به بدکرداران و پاداش برتر و افزون بر استحقاق به نیکوکاران، عملی ارزشمند و خداپسندانه

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحَسَنَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 78 - 2

2- تبرک جستن به نام خداوند در همه امور، امری شایسته و پسندیده

تَبْرِك اسم رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 5

5- وام دادن به خداوند (صدقه و انفاق در راه او)، قرضی نیکو و بس با ارزش است.

وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا

وصف «حسنًا»، می تواند قید توضیحی و یا قید تخصیصی باشد. برداشت یاد شده بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 11، 6

6- برخاستن از مجالس و جای خویش را به دیگران دادن، از آداب نیکو در معاشرت و روابط اجتماعی

و إذا قیل انشزوا فانشزوا

11- برخاستن از جای خویش در مجالس و قرار دادن آن در اختیار دیگران، برای دانشمندان و فرهیختگان بسی زینده تر از دیگران است

فانشزوا یرفع الله الذین ءامنوا منکم و الذین اوتوا العلم درجـت

با این که تعبیر «الذین آمنوا» شامل عالمان نیز می شود، اختصاص به ذکر عالمان گویای این حقیقت است که رعایت آداب معاشرت، از هر مؤمنی پسندیده است و از عالمان مؤمن پسندیده تر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 12 - 5، 1

ص: 460

1 - صدقه دادن ، امری بس پسندیده در بینش الهی

یَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. فَقَدَّموا بين یدی نجو یکم صدقه

واجب شدن صدقه _ و نه هر عمل پسندیده دیگر _ بر کسانی که می خواستند با پیامبر (صلی الله علیه و آله) نجوا کنند و با آن حضرت گفت وگویی محرمانه داشته باشند; بیانگر مطلب بالا است.

5 - صدقه دادن ، بهترین عمل است و نفع آن به خود صدقه دهنده بازمی گردد .

ذک خیر لکم

کلمه «ذک» اشاره به اعطای صدقه دارد. واژه «خیر» می تواند به معنای خوب (در مقابل) بد و یا اسم تفضیل و به معنای بهتر باشد. برداشت یاد شده بر پایه احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 5 - 10

10 - خوار ساختن فاسقان و پرده دران حریم ارزش ها ، برنامه ای الهی و پسندیده

فبأذن الله و لیخزی الف سقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 3 - 6

6 - برخورد کریمانه با همسران خطاکار خویش و به رخ نکشیدن همه اشتباهات آنان ، امری شایسته و بجا است .

عَرَفَ بعضه و أعرض عن بعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 29 - 3

3 - عفت و پاکدامنی ، خصلتی شایسته و عملی بایسته

و الذین هم لفر وجهم ح فظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 33 - 2

2 - ادای شهادت و گواهی ، اقدامی شایسته و بایسته

و الذین هم بشه_دتهم قائمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 34 - 2

2 - اهمیت دادن به نماز و مراقبت بر به جای آوردن به موقع آن ، امری شایسته و بایسته

و الذین هم علی صلاتهم یحافظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 461

4 - نفرین علیه کافران و بت پرستان حق ناپذیر - پس از ناامیدی از هدایت آنان - امری پسندیده و روا

وقال نوح رب لاتذر علی الأرض من الـکفرین ديارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - دعا و آمرزش خواهی برای پدر و مادر، اعضای خانواده و عموم مردان و زنان مؤمن، عملی پسندیده و شایسته

رب اغفر لی و لولدی . و للمؤمنین و المؤمنات

16 - توأم کردن آمرزش خواهی با نفرین به وقت نیایش و دعا به درگاه الهی، کاری پسندیده و شایسته است.

رب اغفر لی و لولدی . . . و للمؤمنین و المؤمنات و لاتزد الظالمین إلا تبارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اقدام بی درنگ به دفن جنازه مردگان، مطلوب خداوند است.

فأقبره

حرف «فاء» در «فأقبره» بر نبود فاصله بین مرگ و دفن دلالت دارد. از آن جا که تمام شیوه های برخورد با اموات (از قبیل «سوزاندن» و غیر آن) در حقیقت مستند به خداوند و وابسته به مسبب الاسباب است؛ اکتفا به استناد مراسم خاک سپاری به خداوند، حاکی از ناهنجاری آن شیوه ها و مطلوب بودن دفن مردگان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تلاوت آیات قرآن و آموختن معارف آن به مردم، حرکتی مطلوب و شایسته پی گیری است.

إذا تتلی علیه ءایتنا

تداوم، از فعل مضارع «تتلی» استفاده می شود؛ زیرا در مواردی که سخن درباره کارهای گذشته افراد و یا بیان حالت آنان است، فعل مضارع بر استمرار دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 21 - 7

7 - سجود و به خاک افتادن هنگام شنیدن آیات قرآن ، رفتاری شایسته و مطلوب است . *

و إذا قرىء عليهم القرآن لا يسجدون

کلمه «سجود» در برداشت یاد شده، به معنای اصطلاحی آن گرفته شده است. این آیه هر چند از آیاتی نیست که سجده واجب دارند؛ ولی مفاد آن مندوب بودن سجده به هنگام شنیدن هر یک از آیات قرآن و یا خصوص آیاتی است که در آن فرمان سجود آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 462

4- اهتمام ورزیدن به کارهایی که پاداش اخروی دارد ، مطلوب و مایه خرسندی در قیامت است .

لسعیها راضیه

«سعی» به معنای راه رفتن سریع است که در مورد «جدیت در هر کار» نیز استعمال می شود. (مفردات راغب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 19 - 5

5- پاسخ احسان و نیکی دیگران _ هر چند اندک باشد _ شایسته و مطلوب خداوند است .

نعمه تجزی

نکره بودن «نعمه» آن را بر تمام مصادیقش تعمیم داده است. توصیف «نعمه» با جمله «تجزی» (جزا داده می شود)، نشانگر این است که اصل پاسخ گویی، لازم و قطعی تلقی شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 1 - 5،7

5- آغاز کار ها با نام خدا ، شایسته و مطلوب است .

اقراً باسم ربک

توصیه به آغاز قرائت قرآن با نام خدا و مطرح شدن ذکر نام او در اولین خطاب الهی به پیامبر(صلی الله علیه و آله)، نشانگر اهمیت آن است و این نکته را به مخاطب القا می کند که نام خداوند، باید سرآغاز هر کاری قرار گیرد.

7- توانایی بر خواندن مکتوبات ، امری پسندیده و مطلوب در پیشگاه خداوند

اقراً

اولین فرمان خداوند به پیامبر(صلی الله علیه و آله)، فرمان «اقراء» است. بنابراین قرائت، از اهمیتی والا برخوردار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 4 - 14

14 - تلاش برای ایجاد امنیت، پیش از تبلیغ خداپرستی، کاری الهی و از بین برنده بهانه مشرکان در ترک عبادت است.

فلیعبدوا... وءامنهم من خوف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 1 - 7

7 - آرزوی مرگ و زیان کاری برای دشمن دین و نفرین بر او، کاری پسندیده است.

تبت یدا ابی لهب و تبّ

ص: 463

602- عمل پسندیده اصحاب کهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 10 - 16

16- حرکت جوانمردانه اصحاب کهف در جهت حفظ ایمان ، نمونه ای از برترین عمل های ارزشی است .

أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا . . . إِذْ أَوَى الْفِتْيَةَ إِلَى الْكَهْفِ

در آیات پیشین، مشخص شد که «أحسن عملاً» به عنوان هدف آفرینش موهبت های زمین بیان گردید و ذکر داستان اصحاب کهف در پی بیان آن غایت و فلسفه، بیان مصداقی از «أحسن عملاً» است.

603- عمل پسندیده اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 12

12_ انجام دادن کار های شایسته به جبران بدی ها و گناهان ، خصلتی نیکو و از ویژگی های خردمندان است .

إنما يتذکر أولوا الألباب . . . والذین ... یدرءون بالحسنه السیئه

«درأ» (مصدر یدرءون) به معنای دفع کردن و برطرف کردن است. مراد از «السیئه» می تواند بديها و گناهانی باشد که شخص نیکوکار مرتکب شده و محتمل است مقصود از آن بديها و ستمهایی باشد که دیگران در حق او انجام داده اند، برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

604- عمل پسندیده اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 9

9- در دست داشتن قدرت سیاسی و رهبری جامعه ، امری پسندیده و شایسته برای مردان الهی

و هب لی ملکاً لا ینبغی لأحد من بعدی

605- عمل پسندیده جبرئیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - جبرئیل ، دارای ویژگی ها و رفتاری پسندیده و فرستاده ای بزرگوار برای ابلاغ قرآن

رسول کریم

«کرم» واژه ای است که در مورد زیبایی های والا و کارهای پسندیده کاربرد دارد. (مفردات راغب)

ص: 464

606- عمل پسندیده داوطلبانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 158 - 0

607- عمل پسندیده صابران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 96 - 3

3- خداوند ، به هر یک از اعمال نیک صابران ، مطابق بهترین نوع آنها پاداش می دهد .

ولنجزيَنَّ الذين صبروا أجرهم بأحسن ما كانوا يعملون

608- عمل پسندیده متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 21

21- متقین ، دارای عقیده صحیح و عمل خوبند .

وقيل للذين اتقوا ماذا أنزل ربكم قالوا خيراً للذين أحسنوا .. المتقين

609- عمل پسندیده محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 6 - 8

8- اندوهناک بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر حال کافران ، در پیشگاه خداوند ، حالتی ستوده و فراتر از حدّ انتظار است .

فلعلَّك بَخَعِ نَفْسِكَ عَلَىٰ آثَرِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ ذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا

آیه شریف ، گرچه پیامبر(صلی الله علیه و آله) را از این که به سبب اندوه ، خود را به هلاکت و مشقت بیندازد ، برحذر داشته است ، ولی با عنایتی لطیف ، از آن ، تقدیر کرده است؛ زیرا ، اصل تأسّف خوردن را مذموم ندانسته ، بلکه مرحله ای از آن را غیر لازم شمرده است .

610- عمل پسندیده مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 17 - 7

7_ اعمال نیک مشرکان در نزد پروردگار حبط شده ، بی ارزش و فاسد است .

ما كان للمشركين أن يعمروا مسجد الله شهدين على أنفسهم بالكفر

611- عمل پسندیده مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 4

4- تقیه مؤمن آل فرعون و کتمان کردن ایمانش ، کاری پسندیده و به جا بود .

وقال رجل مؤمن من آل فرعون يكتم إيمانه

612- عمل پسندیده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 4

4_ جهاد و تحمل هزینه های جنگ ، از جمله برترین اعمال مؤمنان

ولا ينفقون . . . ولا يقطعون وادياً إلا كتب لهم ليجزيهم الله أحسن ما كانوا يعملون

«أحسن» می تواند منصوب به نزع خافض و به تقدیر «بأحسن ما كانوا يعملون» باشد، در این صورت «أحسن» وصف و عنوانی است برای انفاق و پیمودن راه برای جهاد در راه خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 16، 17

16 - جبران کاستی اعمال نیک مؤمنان ، از سوی خداوند

و من يقترف حسنة نزد له فيها حسناً

برداشت یاد شده بنا بر نظر عده ای از مفسران است که «نزد له فیها حسناً» را بدین معنا گرفته اند: اگر در انجام عمل نیک نقص و کاستی باشد، خداوند آن را جبران نموده و بر حسن آن می افزاید.

17 - محبت اهل بیت ، برجسته ترین عمل نیک اهل ایمان

قل لا أسئلكم .. إلا الموده فی القربى و من یقترف حسنه نزد له فیها حسناً

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که مراد از «حسنة» مودت فی القربی باشد _ چنان که از سیاق آیه استفاده می شود _ و نیز با توجه به اهمیت مودت اهل بیت است که در فراز قبل مطرح شده بود.

ص: 466

613- عمل پسندیده مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 6

6 - تمجید خداوند از ایمان آوردگان از اهل کتاب به خاطر رفتار ، گفتار نیک آنان در مقابل گفتار و کردار بد دیگران

و یدروءن بالحسنه السیئه

«حسنه» و «سیئه» به معنای «بدی» و «نیکی» است و «ال» در آن دو برای جنس است. بنابراین مراد از «الحسنه» مطلق نیکی (رفتار و گفتار نیک) است و مراد از «السیئه» مطلق بدی (گفتار و کردار بد) می باشد.

614- عمل پنهانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 78 - 2

2_ علم خداوند به کردار و گفتار مخفیانه آدمیان

یعلم سرهم و نجویهم

615- عمل پنهانی انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 187 - 10

10 - خداوند ، به اعمال پنهانی انسان ها آگاه است .

علم الله انکم کنتم تختانون انفسکم

616- عمل پنهانی دین ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 80 - 6

6 - رفتار پنهان و آشکار دین ستیزان ، تحت نظارت مستقیم خداوند و نیز در نظرگاه کاتبان و مأموران الهی

أَمْ يَحْسِبُونَ أَنَّا لَنَسْمَعُ سُرَّهُمْ وَنَجْوِيهِمْ بَلَىٰ وَرَسُولْنَا لَدِيهِمْ يَكْتُمُونَ

ص: 467

617- عمل جاهلانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 67 - 20

20 - استهزا و مسخره کردن مردم کرداری جاهلانه است .

أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالُوا عُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 7

7 _ ناسزاگویی به خداوند، عملی جاهلانه و تجاوز به حریم قدس الهی است.

فيسبوا الله عدوا بغير علم

«عدوا» از ریشه «عدی» به معنی ظلم و تجاوز و فرارفتن از حد است. (قاموس اللغه).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 20 - 6

6 _ نادیده گرفتن فرمان های خدا و رسول پس از دریافت آن ، امری ناپسند و به دور از خرد

و لا تولوا عنه و أنتم تسمعون

مراد از شنیدن، به قرینه آیه بعد، فهمیدن و اذعان کردن است و جمله حالیه «و أنتم تسمعون» به منزله بیان دلیلی بر لزوم اطاعت و پرهیز از رویگردانی است. یعنی شما خود دستورات خدا و رسول او را می شنوید و بدان باور دارید، پس چگونه می توانید از آن اعراض کنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 89 - 8

8 _ سستی و ناپایداری در مسیر حق طلبی و خداخواهی ، عملی جاهلانه و پیمودن راه جاهلان است .

فاستقيما ولا تتبعان سبيل الذين لا يعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- پیمان شکنی ، کاری نابخردانه و غیر قابل توجیه

و لا تكونوا کالتی نقضت غزلها من بعد قوه أنک_ثاً

گسستن رشته پس از بافتن آن، نمونه ای روشن از نقض غرض است و بدیهی است نقض غرض کاری نابخردانه می باشد.

7- شکستن پیمان با گروهی به خاطر پیمان بستن با گروهی نیرومندتر ، حرام و به دور از خرد است .

و لا تكونوا ... تتخذون ایم_نکم دخلاً بینکم أن تکون أمه هی أربی من أمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 125 - 11

ص: 468

11 - پرستش بت به جای عبادت نیکوترین آفریدگار ، عملی نابخردانه و سرزنش آمیز

أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَلْقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 149 - 4

4 - انتساب دختر به خدا ، در عین عقیده به برتر بودن پسر بر دختر ، عملی نابخردانه و به دور از منطق

فَاسْتَفْتِهِمُ أَلرَّبِّكَ الْبَنَاتِ وَ لَهُمُ الْبَنُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 15 - 12

12 - غرور و سرکشی انسان در برابر خالق و آفریننده خویش ، امری جاهلانه و به دور از خرد

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً

از استفهام در «أَوَلَمْ يَرَوْا» استفاده می شود که سرکشی انسان در برابر خداوند، از روی جهل و نادانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 52 - 6

6 - مخالفت با قرآن ، با احتمال نزول آن از سوی خداوند ، امری به دور از عقل و خرد

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

بنا بر این که مراد از «أَرَأَيْتُمْ» تفکر و تعقل باشد، مطلب بالا استفاده می شود.

618- عمل جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 19 - 14

14 - جنیان نیز همانند انسان ها ، دارای درجات اخروی و دریافت کننده نتایج اعمالشان در قیامت

أُمُّ قَدِ خَلَّتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ . . . وَ لِكُلِّ دَرَجَةٍ مِمَّا عَمِلُوا

619- عمل جنیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 132 - 4,5

4_ پروردگار هیچگاه از اعمال و رفتار جنیان و انسانها غافل نیست.

و ما ربک بغفل عما یعملون

ص: 469

5_ درجات و مراتب آخرت بر اساس آگاهی خداوند از اعمال جن و انس و سنجش دقیق آن اعطا می گردد.

و لكل درجت مما عملوا و ما ربك بغفل عما يعملون

620- عمل حرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 4,5

4_ رفتار و کردار بازدارنده از خیر و ثواب، از محرمات الهی است.

إنما حرم ربی . . . الإثم

کلمه «الإثم» به معنای افعالی است که مایه تأخیر در رسیدن به ثواب می شود. (مفردات راغب).

5_ تلاش برای تسلط ناروا بر مردم، از محرمات الهی است.

إنما حرم ربی . . . و البغی بغیر الحق

از معانی «بغی» سلطه جویی است؛ در این صورت «بغیر الحق» احترازی خواهد بود.

621- عمل حکیمانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 111 - 6,7

6_ بازگرداندن آثار زیانبار گناه به گنهکاران، کاری حکیمانه

فانما یکسبه علی نفسه و کان الله علیماً حکیماً

7_ عمل حکیمانه، مشروط به علم است.

و کان الله علیماً حکیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 63 - 15

15_ تألیف قلوب مؤمنان، کاری است حکیمانه.

ألف بين قلوبهم . . . إنه عزيز حكيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 67 - 17، 15

15 - پرهیز از گرفتن اسیر در میدان نبرد تا پیش از سرکوبی کامل دشمن ، امری حکیمانه و موجب پیروزی دشمنان دین است .

ما کان لنبی . . . و الله عزیز حکیم

توصیف خداوند به عزتمندی و کاردانی پس از تأکید بر حرمت گرفتن اسیر پیش از سرکوبی دشمن، اشاره به این دارد که این

ص: 470

حکم، حکمی حکیمانه است و اجرای آن زمینه ساز عزتمندی و پیروزی مسلمانان است.

17 - سرکوبی دشمنان دین و پرهیز از گرفتن اسیر در میدان نبرد تا پیش از استقرار حکومت حق، زمینه ساز پیروزی دین و امری حکیمانه است.

والله عزیز حکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 8 - 4

4 - جزا دادن به اعمال، کاری بس حکیمانه و لازمه بی نظیر بودن قضاوت های خداوند است.

فما یکذبک بعد بالدين . أليس الله بأحکم الح_کمین

برداشت یاد شده، ناظر به ارتباط این آیه با آیه قبل است که در آن، کلمه «دین» آمده بود، راغب در «مفردات» می گوید: کلمه «دین» در مورد «طاعت» و «جزا» گفته می شود و در معنای «شریعت» نیز به صورت استعاره به کار می رود.

622- عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 92 - 11

11 - توجّه دادن به ثب کار های نیک انسان، از روش های قرآن برای تشویق به نیکیها

لن تنالوا .. فانّ الله به علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 11

11 - پرداختن به کار های خیر، مانند انفاق به نیازمندان - با توجّه به دستاورد بد کار های نادرست - لازم است.

تصبهم سیئه بما قدّمت أیدیهم .. فأت ذا القربی حقه

«فا» در «فأت» می تواند فصیحه و مربوط به فراز «إن تصبهم» در آیات قبل باشد؛ یعنی: «حال که سیئه، در پی دارنده ناگواری است، پس، از آن پرهیز و حقوق خویشاوندان و .. را ادا کنید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - برای تصمیم به انجام دادن عمل خوب و یا ترک امری ناپسند ، خوب است که آن تصمیم ، به صورت عهدی با خداوند در میان گذاشته شود .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عاهدوا الله عليه فمنهم من قضى نحبه

تعبیر از تکلیفی که مؤمنان انجام دادند به «ما عاهدوا الله علیه» و نیز آوردن واژه «نحب» _ که به معنای «نذر» است _ دلالت می کند که مؤمنان، برای انجام دادن تکلیف شان، آن را به صورت عهدی با خدا در میان گذاشتند و خداوند نیز از چنین کاری ستایش کرده است. این، نشان می دهد که انجام دادن تکلیف به صورت عهد بستن با خدا، امری سزاوار و شایسته است.

ص: 471

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 10

10 - تمسک به قرآن و پیروی از رهنمود های آن ، به خیر و صلاح جامعه و ترک آن ظلم به خویشان است .

ثم أورثنا الکتب .. فمنهم ظالم لنفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 105 - 8

8 - نیت عمل خیر و فراهم ساختن زمینه های انجام آن ، برابر است با انجام کامل آن در بینش الهی

قد صدقت الرءیا إنا کذلک نجزی المحسنین

برداشت یاد شده از آن جا است که ابراهیم(ع) به قصد قربانی کردن فرزندش اسماعیل، تمامی مقدمات آن را تا خواباندن وی بر زمین و به دست گرفتن کارد انجام داد و خداوند همین مقدار از تلاش آن حضرت را، انجام کامل ذبح تلقی فرمود و از ایشان قبول کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 12 - 6

6 - صدقه دادن به نیازمندان ، عملی سراسر خیر و نیکی در بینش الهی

ذلک خیر

در صورتی که «خیر» در مقابل «شر» باشد؛ معنای «ذلک خیر» این خواهد بود که صدقه صرفاً خیر است و هیچ بدی در آن راه ندارد.

623- عمل خیر ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 73 - 11, 12

11- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (ع) ، مأمور به انجام کار نیک ، برپاداشتن نماز و پرداخت زکات

و أوحینا إلیهم فعل الخیرت و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

12- خداوند ، به ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (ع) کار های نیک را شناساند و چگونگی انجام آنها را از طریق وحی به آنان آموخت .

برداشت یاد شده مبتنی براین است که نصب «فعل الخیرات» به خاطر مفعول بودن آن برای «أوحینا» باشد. براین اساس وحی و الهام فعل خیرات می تواند به این معنا باشد که خدا هر آن چه در میزان الهی و در واقع، کار خیر است به آنان شناساند و چگونگی انجام دادن آنها را از طریق وحی به آنان آموخت. و به سخن دیگر «أوحینا» متضمن معنای «علّمنا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 472

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

ولقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 47 - 4

4- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (علیهم السلام) ، از افراد خیر و نیکوکار بودند .

وإنهم ... الأخیار

اخیار به دو معنا است: 1- جمع «خیر» - با تشدید یاء - به معنای نیکوکار است. 2- جمع «خیر» - به سکون یاء - در مقابل «شر» است. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

624- عمل خیر ادریس (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

ولقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

625- عمل خیر اسحاق (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 73 - 12، 11

11- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (ع) ، مأمور به انجام کار نیک ، برپاداشتن نماز و پرداخت زکات

و أوحینا إلیهم فعل الخیرت و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

12- خداوند ، به ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (ع) کار های نیک را شناساند و چگونگی انجام آنها را از طریق وحی به آنان آموخت .

برداشت یاد شده مبتنی براین است که نصب «فعل الخیرات» به خاطر مفعول بودن آن برای «أَوْحِينَا» باشد. براین اساس وحی و الهام فعل خیرات می تواند به این معنا باشد که خدا هر آن چه در میزان الهی و در واقع، کار خیر است به آنان شناساند و چگونگی انجام دادن آنها را از طریق وحی به آنان آموخت. و به سخن دیگر «أَوْحِينَا» متضمن معنای «عَلَّمْنَا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 473

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادريس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إناهم كانوا یسرعون فی الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 47 - 4

4- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (علیهم السلام) ، از افراد خیر و نیکوکار بودند .

و إناهم ... الأخیار

اخیار به دو معنا است: 1- جمع «خیر» - با تشدید یاء - به معنای نیکوکار است. 2- جمع «خیر» - به سکون یاء - در مقابل «شر» است. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

626- عمل خیر اسماعیل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادريس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إناهم كانوا یسرعون فی الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 48 - 3

3- اسماعیل ، الیسع و ذوالکفل (علیهم السلام) ، از افراد خیر و نیکوکار بودند .

و کلّ من الأخیار

اخیار به دو معنا است: 1- جمع «خیر» - با تشدید یاء - به معنای نیکوکار است. 2- جمع «خیر» - به سکون یاء - در مقابل «شر» است. برداشت یاد شده مبتنی بر فرض نخست است.

627- عمل خير اليسع (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - ص - 38 - 48 - 3

3 - اسماعيل ، اليسع و ذالكفل (عليهم السلام) ، از افراد خير و نيكوکار بودند .

و كلّ من الأخيار

ص: 474

اخیار به دو معنا است: 1_ جمع «خیر» _ با تشدید یاء _ به معنای نیکوکار است. 2_ جمع «خیر» _ به سکون یاء _ در مقابل «شر» است. برداشت یاد شده مبتنی بر فرض نخست است.

628- عمل خیر انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15,18

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إثم کانوا یسرعون فی الخیرت

18- پیشی گرفتن در کار های نیک ، دعای همراه با رغبت و بیم و نیز خشوع پیامبران (ع) ، عامل بهره مندی آنان از موهبت های الهی بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... إثم کانوا یسرعون فی الخیرت ... و کانوا لنا خـش

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته است: 1_ ضمیرهای جمع در جمله «إثم کانوا یسرعون...» به پیامبران بازگردد، چه این که آیات پیشین در مورد آنان بود. 2_ جمله «إثم کانوا یسرعون...» و جملات بعد، در مقام تعلیل باشد.

629- عمل خیر اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 20

20- شتاب و پیشگامی در کار های خیر ، دعای همراه با رغبت و امید و خشوع به درگاه الهی ، از ارزش های والا و صفات برجسته مردان الهی

إثم کانوا یسرعون فی الخیرت و یدعوننا رغبًا و رهبًا و کانوا لنا خـشعین

برداشت یاد شده به خاطر این است که آیه شریفه، در توصیف پیامبران الهی است و از میان ده ها صفات و ویژگی های ایشان، تنها به این سه صفت و ویژگی اشاره شده است.

630- عمل خیر ایوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15- انجام کارهای خیر، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی، موسی، هارون، ابراهیم، لوط، اسحاق، یعقوب، نوح، داوود، سلیمان، ایوب، اسماعیل، ادريس، ذوالکفل، یونس، زکریا، و یحیی (علیهم السلام) بود.

ص: 475

و لقد آتينا موسى و هرون ... يحيى ... إنهم كانوا يسرعون في الخيرت

631- عمل خير بهشتيان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - فاطر - 35 - 34 - 9

9- سپاس گزاري بهشتيان از خداوند، به خاطر آمرزش خطاهاي آنان و قدرداني از كارهاي نيكشان

و قالوا الحمد لله .. ان ربنا لغفور شكور

جمله «ان ربنا لغفور شكور» بيان ديگري از فلسفه سپاس گزاري از خداوند است.

632- عمل خير داود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - انبياء - 21 - 90 - 15

15- انجام كارهاي خير، مورد علاقه و سيره مستمر پيامبران الهی، موسی، هارون، ابراهيم، لوط، اسحاق، يعقوب، نوح، داوود، سليمان، ايوب، اسماعيل، ادريس، ذوالكفل، يونس، زكريا، و يحيى (عليهم السلام) بود.

و لقد آتينا موسى و هرون ... يحيى ... إنهم كانوا يسرعون في الخيرت

633- عمل خير ذوالكفل(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - انبياء - 21 - 90 - 15

15- انجام كارهاي خير، مورد علاقه و سيره مستمر پيامبران الهی، موسی، هارون، ابراهيم، لوط، اسحاق، يعقوب، نوح، داوود، سليمان، ايوب، اسماعيل، ادريس، ذوالكفل، يونس، زكريا، و يحيى (عليهم السلام) بود.

و لقد آتينا موسى و هرون ... يحيى ... إنهم كانوا يسرعون في الخيرت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - ص - 38 - 48 - 3

3- اسماعیل، الیسع و ذالکفل (علیهم السلام)، از افراد خَیّر و نیکوکار بودند.

و کَلَّ مِنَ الْأَخْيَارِ

اخیار به دو معنا است: 1- جمع «خَیّر» - با تشدید یاء - به معنای نیکوکار است. 2- جمع «خَیْر» - به سکون یاء - در مقابل «شَرّ» است. برداشت یاد شده مبتنی بر فرض نخست است.

ص: 476

634- عمل خیر زکریا (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 12, 13, 15

12- زکریا (ع) و همسر و فرزند او (یحیی) شتابان به انجام کار های خیر می پرداختند و در آن پیش قدم و پیشگام بودند .

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرِ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که ضمیرهای جمع در جمله «إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ...» به زکریا(ع) و همسر و فرزند او (یحیی) بازگردد.

13- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر زکریا (ع) و همسر و فرزند او (یحیی) بود .

و زکریا... و وهبنا له یحیی و أصلحنا له زوجه إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرِ

فعل مضارع «یسارعون» و فعل «کانوا» پیش از آن بیانگر استمرار و تداوم است و متعدی شدن فعل «یسارعون» به «فی» حکایت از جدیت و علاقه به کار دارد.

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون... یحیی... إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرِ

635- عمل خیر سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون... یحیی... إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرِ

636- عمل خیر لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15- انجام کارهای خیر، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی، موسی، هارون، ابراهیم، لوط، اسحاق، یعقوب، نوح، داوود، سلیمان، ایوب، اسماعیل، ادريس، ذوالکفل، یونس، زکریا، و یحیی (علیهم السلام) بود.

ولقد آتينا موسى وهرون... يحيى... إنهم كانوا يسرعون في الخيرت

ص: 477

637- عمل خیر موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

638- عمل خیر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 61 - 3

3 - انجام کار های خیر ، سیره همیشگی مؤمنان راستین است ، نه امری مقطعی و موقت .

أولئك یسرعون فی الخیرت

از به کارگیری فعل مضارع (یسارعون) _ که بیانگر استمرار است _ برداشت فوق استفاده می شود.

639- عمل خیر نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

640- عمل خیر هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کارهای خیر، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی، موسی، هارون، ابراهیم، لوط، اسحاق، یعقوب، نوح، داوود، سلیمان، ایوب، اسماعیل، ادريس، ذوالکفل، یونس، زکریا، و یحیی (علیهم السلام) بود.

ولقد آتینا موسی و هرون... یحیی... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

ص: 478

641- عمل خیر همسر زکریا (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 12،13

12- زکریا (ع) و همسر و فرزند او (یحیی) شتابان به انجام کارهای خیر می پرداختند و در آن پیش قدم و پیشگام بودند.

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرِ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که ضمیرهای جمع در جمله «إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ..» به زکریا(ع) و همسر و فرزند او (یحیی) بازگردد.

13- انجام کارهای خیر، مورد علاقه و سیره مستمر زکریا (ع) و همسر و فرزند او (یحیی) بود.

و زکریا... و وهبنا له یحیی و أصلحنا له زوجه إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرِ

فعل مضارع «یسارعون» و فعل «کانوا» پیش از آن بیانگر استمرار و تداوم است و متعدی شدن فعل «یسارعون» به «فی» حکایت از جدیت و علاقه به کار دارد.

642- عمل خیر یحیی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 12،13،15

12- زکریا (ع) و همسر و فرزند او (یحیی) شتابان به انجام کارهای خیر می پرداختند و در آن پیش قدم و پیشگام بودند.

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرِ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که ضمیرهای جمع در جمله «إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ..» به زکریا(ع) و همسر و فرزند او (یحیی) بازگردد.

13- انجام کارهای خیر، مورد علاقه و سیره مستمر زکریا (ع) و همسر و فرزند او (یحیی) بود.

و زکریا... و وهبنا له یحیی و أصلحنا له زوجه إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرِ

فعل مضارع «یسارعون» و فعل «کانوا» پیش از آن بیانگر استمرار و تداوم است و متعدی شدن فعل «یسارعون» به «فی» حکایت از جدیت و علاقه به کار دارد.

15- انجام کارهای خیر، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی، موسی، هارون، ابراهیم، لوط، اسحاق، یعقوب، نوح، داوود، سلیمان، ایوب، اسماعیل، ادريس، ذوالکفل، یونس، زکریا، و یحیی (علیهم السلام) بود.

ولقد آتینا موسی و هرون... یحیی... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

ص: 479

643- عمل خیر یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 73 - 12، 11

11- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (ع) ، مأمور به انجام کار نیک ، برپاداشتن نماز و پرداخت زکات

و أوحینا إلیهم فعل الخیرت و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

12- خداوند ، به ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (ع) کار های نیک را شناساند و چگونگی انجام آنها را از طریق وحی به آنان آموخت .

و أوحینا إلیهم فعل الخیرت

برداشت یاد شده مبتنی براین است که نصب «فعل الخیرات» به خاطر مفعول بودن آن برای «أوحینا» باشد. براین اساس وحی و الهام فعل خیرات می تواند به این معنا باشد که خدا هر آن چه در میزان الهی و در واقع، کار خیر است به آنان شناساند و چگونگی انجام دادن آنها را از طریق وحی به آنان آموخت. و به سخن دیگر «أوحینا» متضمن معنای «علّمنا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادیس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إثم کانوا یسرعون فی الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 47 - 4

4- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (علیهم السلام) ، از افراد خیر و نیکوکار بودند .

و إثم ... الأخیار

اخیار به دو معنا است: 1- جمع «خیر» - با تشدید یاء - به معنای نیکوکار است. 2- جمع «خیر» - به سکون یاء - در مقابل «شر» است. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

644- عمل خیر یونس (ع)

15- انجام کارهای خیر، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی، موسی، هارون، ابراهیم، لوط، اسحاق، یعقوب، نوح، داوود، سلیمان، ایوب، اسماعیل، ادريس، ذوالکفل، یونس، زکریا، و یحیی (علیهم السلام) بود.

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إثمهم كانوا یسرعون فی الخیرت

645- عمل در دنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 145 - 10

10_ دنیا ، میدان عمل برای آخرت

و من یرد ثواب الاخره نؤته منها

646- عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 8 - 12

12 - خداوند ، انسان ها را ، پس از حضور در پیشگاه خود ، از همه اعمال شان آگاه خواهد ساخت .

إلیّ مرجعکم فأنبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 12 - 14

14 - در قیامت ، مجال عمل صالح ، فراهم نیست .

رَبَّنَا .. فارجعنا نعمل صـلِحًا

647- عمل دنیا طلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 134 - 9

9_ نظارت دقیق خداوند بر اعمال و گفتار دنیا پرستان

من کان یرید ثواب الدنیا .. و کان الله سمیعاً بصیراً

648- عمل رهبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- لزوم هماهنگی بین گفتار و کردار رهبران جامعه

وأمر أهلك بالصلوة واصطبر عليها

ص: 481

649- عمل زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 14, 15, 18

14_ در پیشگاه خداوند ، بین زن و مرد در برخورداری از نتایج اعمال ، تفاوتی نیست .

اِنَّی لا اَضِیْعُ عَمَلِ عَامِلٍ مِنْکُمْ مِنْ ذَکْرِ اَوْ اُنْثٰی

15_ ناروایی تبعیض بین مرد و زن ، در اجرت کاری یکسان *

اِنَّی لا اَضِیْعُ عَمَلِ عَامِلٍ مِنْکُمْ مِنْ ذَکْرِ اَوْ اُنْثٰی بَعْضُکُمْ مِنْ بَعْضٍ

18_ یکسانی زن و مرد در ماهیت و حقیقت انسانی ، فلسفه تساوی آنان در برخورداری از اجر و پاداش اعمال نیک

اِنَّی لا اَضِیْعُ عَمَلِ عَامِلٍ مِنْکُمْ مِنْ ذَکْرِ اَوْ اُنْثٰی بَعْضُکُمْ مِنْ بَعْضٍ

650- عمل سفهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 66 - 3

3_ اندیشه توحیدی و مبرا از شرک ، سفیهانه و نامعقول در نظر کافران قوم هود

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِیْنَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ اِنَّا لَنَرِیْكَ فِیْ سَفَاهَةٍ

651- عمل سفیهانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 67 - 7

7- بت پرستی ، عملی بی خردانه و ابلهانه است .

اَفْ لَکُمْ وَاَلْمَاتِعِبْدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 60 - 9, 7

7- برگزیدن زندگی دنیوی به بهای از دست دادن سعادت اخروی ، عملی نابخردانه است .

و ما أوتیتم من شیء فمتع الحیوه الدنیا . . أفلاتعقلون

9- نکوهش خداوند از مشرکان بهانه جو ، به خاطر انتخاب نابخردانه آنان (انتخاب زندگی دنیوی به بهانه از دست دادن سعادت اخروی)

وقالوا إن نَّبَع الهدی معک نتخطف من أرضنا . . و ما أوتیتم من شیء فمتع الحیوه

ص: 482

652- عمل شاعران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 226 - 1

1 - گفتار بدون عمل ، از ویژگی های شاعران گزافه گوی منحرف

و الشعراء . . . فی کلّ واد یهیمون . و أنّهم یقولون ما لایفعلون

653- عمل شرک آلود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 32 - 8

8 - قبول بخشی از دین و رها ساختن جنبه های دیگر آن ، عملی مشرکانه است .

و لاتکونوا من المشرکین . من الذین فرّقوا دینهم و کانوا شیعاً

مراد از «دین» می تواند اسلام باشد. متفرق ساختن آن، به معنای پذیرش بخشی از آن و قبول نکردن بخشی دیگر است. لازم به ذکر است که فعل ماضی «فرّقوا» در صورت یاد شده منسلخ از زمان می باشد.

654- عمل شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 90 - 8

8 - شیطان ، موجودی با کردار های پلید و ناپاک

رجس من عمل الشیطن

655- عمل شیطانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 169 - 7,8

7 - فراخوانی مردم به کار های ناروا و زشت ، کاری شیطانی و معیاری برای شناسایی دشمنان انسان است .

إنه لكم عدو مبين. إنما يأمرکم بالسوء و الفحشاء

از آن جا که جمله «إنما يأمرکم» استدلالی است و برای «إنه لكم عدو» می توان به برداشت فوق دست یافت.

8 - تلاش برای واداشتن مردم به بدعتگذاری و افترا بر خدا، کاری شیطانی و ملاکی برای تشخیص دشمنان انسان است .

ص: 483

إنه لكم عدو مبين. إنما يأمرکم... أن تقولوا على الله ما لاتعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 83 - 12

12 _ انتشار اخبار امنیتی پیش از تحلیل آنها از سوی رهبران و صلاحدید انتشار آنها ، کاری شیطانی است .

اذاعوا به... لاتبعتم الشيطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 119 - 18

18 _ دعوت به اعمال و رفتار ناشایست ، کاری شیطانی

ولا مرنهم فلیبتکن... و لا مرنهم فلیغیرن خلق الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 90 - 2

2 _ شراب خواری ، قمار بازی ، گرایش به مظاهر شرک و تقال های مرسوم در جاهلیت ، کرداری شیطانی است

انما الخمر... من عمل الشيطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 100 - 24

24 _ ایجاد فساد میان خویشاوندان و واداشتن آدمیان به قطع رحم ، کاری شیطانی است .

من بعد أن نزع الشيطان بینی و بین إخوتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 63 - 7

7 - فریب دیگران با ظاهر سازی ، امری شیطانی و مذموم

فزین لهم الشيطان أعم لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 27 - 2،7

2- به هدر دادن امکانات ، کاری شیطانی است .

إن المبذرين كانوا إخوان الشیء طین

7- ناسپاسی در برابر لطف مربی ، شیوه ای شیطانی است .

و كان الشیطن لربّه كفورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 484

12 - در دیدگاه موسی (ع) قتل ناخواسته مرد قبطی ، عملکرد شیطان بود .

قال هـ ذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 4

4 - خوب و زیبا جلوه دادن بدی ها و رفتار زشت در نظر مردم ، کاری شیطانی و دشمنی با آنان است .

و لا یغرنکم باللّٰه الغرور . إنّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ ... أَمِنَ زَيْنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ فِرَاءً

656- عمل صادقانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 8 - 9

9 - پذیرفتن تعالیم انبیا ، رفتاری صادقانه ، و قبول نکردن آن ، حق پوشی است .

و إذا أخذنا من النبیّین میثَ قهّم .. لیستل الصّـدقین عن صدقهم و أعدّ للک فرین عذاب

متعلق «صدق» در آیه، می تواند قبول تعالیم انبیا و متعلق «کفر» قبول نکردن آن باشد.

657- عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 6

6_ احاطه علم الهی به تمامی اعمال نیک انسان

و ما تفعلوا من خیر یعلمه اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 223 - 6,9

6_ لزوم از پیش فرستادن اعمال صالح و ذخیره کردن آن برای آخرت خویش

9_ لزوم بهره‌گیری از روابط زناشویی و خانوادگی، در جهت ذخیره و تقدیم اعمال خیر برای آخرت

فاتوا حرثکم انی شئتم و قدموا لانفسکم

از اینکه در پی سخن از «حرث» بودن زنان توصیه به پیش فرستادن اعمال خیر شده است، به دست می‌آید که زندگی از نظر قرآن باید در مسیر رسیدن به بهره‌های اخروی و انجام اعمال نیک قرار گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 224 - 12، 2

2_ سوگند به خداوند ، نباید مانع انجام کار های نیک ، تقوا و اصلاح میان مردم قرار گیرد .

و لا تجعلوا الله عرضة لایمانکم ان تبرّوا و تتقوا و تصلحوا بین الناس

بنابر اینکه «عرضه» به معنای مانع باشد.

12_ یکی از مصادیق حرمت سوگند خوردن به خدا بر ترک کار های خیر سوگند بر سخن نگفتن با برادر و با مادر است .

و لا تجعلوا الله عرضة لایمانکم

امام باقر (ع) درباره آیه «و لا تجعلوا الله عرضة لایمانکم» فرمود: یعنی الرجل يحلف ان لا یکلّم اخاه و ما شبه ذلک او لا یکلّم امّه

تفسیر عیاشی، ص 112، ج 339؛ نور الثقلین، ج 1، ص 218، ح 836.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 232 - 14

14_ منافع عمل به احکام الهی ، متوجه انسان می شود .

فلا تعضلوهمّ . . . ذلکم ازکی لکم و اطهر

«لکم»، اشاره به برداشت فوق دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 269 - 9

9_ درک معارف و حقایق دینی و عمل به مقتضای آن ، حکمتی خدادادی است .

یؤتی الحکمه من یشاء

با در نظر گرفتن ارتباط این آیه با آیات سابق (که درباره لزوم انفاق، مصالح و پیامدهای نیک آن و نیز عوامل ترک انفاق و پیامدهای شوم آن بود که یکسره درباره احکام و معارف دینی است)، می توان گفت که مراد از حکمت، معارف و حقایق دینی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 271 - 1

1_ صدقه آشکار، عملی نیک و ارزشمند

ان تبدوا الصّدقات فنعمّا هی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 19

19_ بازگشت نتایج اعمال خیر، به خود عمل کننده

و ما تنفقوا من خیر فلا نفسکم . . . یوفّ الیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 486

3_ پاداش الهی برای مؤمنان دارای عمل صالح ، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، نتیجه عمل خیر آنها

لهم اجرهم عند ربهم

«اجر» به معنای مزد، در برابر عملکرد شخص به کار برده می شود؛ بنابراین پاداش آنان مزد و اجر عملشان خواهد بود.

4_ منزلت والای مؤمنان دارای عمل صالح ، نزد خداوند

لهم اجرهم عند ربهم

ظاهراً اضافه «رب» به ضمیر، تشریفیه است. چنانچه آلوسی گفته که در تعبیر «عند ربهم»، افزونی لطف و شرافت به چشم می خورد.

8_ برپاداری نماز و پرداخت زکات از بهترین نمونه های عمل صالح

و عملوا الصّالحات و اقاموا الصّلوه و اتوا الزکوه

ذکر نماز و زکات پس از عمل صالح، در حالیکه خود عمل صالحند، بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 5,6

5_ اعمال نیک انسان ، دارای ارزش و نتایجی دنیوی و اخروی است .

حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره

6_ عمل نیک ، سرمایه و مددکار دنیوی و اخروی انسان

حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره و ما لهم من ناصرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 3,4,10

3_ قیامت ، روز تحقق عقاب و قهر الهی و یافتن اعمال خیر و شر

و یحذّرکم اللّٰه نفسه .. یوم تجد کل نفس ما عملت من خیر ... من سوء

4_ بقای اعمال نیک و بد آدمی ، در نظام هستی

تجدد کل نفس ما عملت من خیر محضراً .. من سوء

یافتن خود اعمال در قیامت «تجدد کل نفس ما عملت»، فرع بر وجود آن است؛ بنابراین اعمال انسان در نظام هستی، باقی می ماند و از بین نمی رود.

10 _ انسان در انجام اعمال نیک و بد ، مجبور نیست .

تودّ لو أنّ بینها و بینه امداً بعیداً

در روز قیامت که روز کشف حقایق است، قبول عمل به عنوان کرده خویش، دلیل بر عدم جبر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 8، 7، 6

6 _ ایمان و عمل صالح ، حقیقت پیروی از رسول الهی (عیسی (ع))

و اتبعنا الرسول . . . جاعل الذین اتبعوک ... و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات

ص: 487

7_ ایمان و عمل صالح ، عامل نجات انسان از عذاب الهی در دنیا و آخرت

فأما الذين كفروا فاعذبهم عذاباً شديداً في الدنيا و الآخره . . و اما الذين امن

8_ اجر کامل خداوند ، از آن مؤمنانی است که عامل به تمامی اعمال صالح باشند .

و اما الذين امنوا و عملوا الصالحات فيؤتيهم اجرهم

کلمه «الصالحات»، جمع و دارای الف و لام است که دلالت بر عموم می کند؛ یعنی تمام اعمال صالح را انجام دهند.

13_ مؤمنان دارای اعمال صالح ، محبوب خدا هستند .

و الله لا يحب الظالمين

بنابراینکه جمله «و الله لا يحب الظالمين»، تعلیل برای جمله «فاما الذين كفروا» و «و اما الذين امنوا» باشد که از آن چنین استفاده می شود که کافران به علت ظلم، مبعوض خدا هستند. و مفهوم آن، این است که مؤمنان دارای عمل صالح، محبوب خداوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 6 - 11

11_ استفاده نکردن ولی غنی از اموال یتیمان در قبال خدمت به آنان ، امری نیکو و پسندیده (مستحب)

و من كان غنياً فليستعفف

در برداشت فوق «فليستعفف» (باید از تصرف در اموال یتیم بپرهیزد)، بر معنای استحبابی حمل شده است ؛ چون مقابل «فلیاکل» قرار گرفته که دلالت بر وجود ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 7

7_ ایمان به وحدانیت خدا و قیامت و انجام اعمال صالح ، نشانه عبودیت و بندگی خدا

و يستكبر فسيحشرهم إليه جميعاً. فأما الذين ءامنوا و عملوا الصلحت

خداوند از کسانی که استتکاف نمی کنند و او را عبادت می کنند، به مؤمنان دارای اعمال صالح تعبیر کرد. متعلق ایمان به دلیل آیات گذشته، قیامت (فسیحشرهم) و وحدانیت خدا (انما الله اله واحد) است.

10 - آل داوود ، موظف به انجام عمل صالح به منظور ادای شکر به درگاه خداوند

اعملوا ءال داود شکرًا

«اعملوا» مقول قول محذوف است و مفعول «اعملوا» چیزی همانند «عمالاً صالحاً» محذوف بوده و «شکرًا» مفعول له آن می باشد.

659- عمل صالح امام حسن (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 9

9- تقدیر و سپاس گزاری خداوند از اهل بیت (علی، فاطمه، حسن و حسین (ع))، در قبال نیک کرداری آنان

إِنَّ الْأَبْرَارَ... وَكَانَ سَعِيكُمْ مَشْكُورًا

660- عمل صالح امام حسین (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 9

9- تقدیر و سپاس گزاری خداوند از اهل بیت (علی، فاطمه، حسن و حسین (ع))، در قبال نیک کرداری آنان

إِنَّ الْأَبْرَارَ... وَكَانَ سَعِيكُمْ مَشْكُورًا

661- عمل صالح امام علی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 9

9- تقدیر و سپاس گزاری خداوند از اهل بیت (علی، فاطمه، حسن و حسین (ع))، در قبال نیک کرداری آنان

إِنَّ الْأَبْرَارَ... وَكَانَ سَعِيكُمْ مَشْكُورًا

662- عمل صالح انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 52 - 1

1- یکی بودن شیوه زندگی همه پیامبران، در بهره گیری سالم و حلال از نعمت های الهی، کردار نیک و پرستش خدای یگانه

يَا أَيُّهَا الرِّسَلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ... وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ

«هذه» اشاره به طریقه زندگی است که از سوی خدا به یکایک پیامبران توصیه شده بود (یا أَيُّهَا الرِّسَلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاَعْمَلُوا صَالِحًا).

«أُمَّه» نیز به معنای طریقه، شیوه و آیین است.

ص: 489

663- عمل صالح انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 22

22_ آگاهی همه جانبه خداوند به اعمال نیک آدمیان

و ما تفعلوا من خیر فإنّ الله کان به علیماً

664- عمل صالح بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 147 - 3

3_ اعمال نیک بنی اسرائیل در صورت تکذیب تورات و باور نداشتن قیامت برای آنان سودبخش نخواهد بود .

و الذین کذبوا .. حبطت أعمالهم

مصدق مورد نظر برای «الذین کذبوا ..» با توجه به آیات پیشین، بنی اسرائیل است.

665- عمل صالح بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 8

8- اعمال نیکی که جهت خدایی (حسن فاعلی) ندارد، بی ثمر و فاقد ارزش است .

و الذین کفروا أعم لهم کسراب بقیعه یحسبه الظمأن ماء حتّی إذا جاءهم لم یجدوا شیئاً

مقصود از اعمال کافران در آیه شریفه کردار خوب آنان است؛ چرا که اعمال بد نتیجه خوبی ندارد تا گفته شود که مثل سراب بی فایده است. اما جهت خدایی و حسن فاعلی اعمال، از وصف «الذین کفروا» استفاده شده است؛ یعنی، چون خدا را انکار می کنند و برای او کار نمی کنند اعمالشان بی ثمر است.

666- عمل صالح بی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، آدمی را به بهشت رهنمون نخواهد شد .

و بشر الذین ءامنوا .. و عملوا الصلحت أن لهم جنت

عطف «عملوا ..» بر «آمنوا» - بدون تکرار «الذین» - ظهور در این دارد که: دستیابی به بهشت در گرو جمع شدن هر دو وصف (ایمان و عمل) است.

ص: 490

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 10

10 - ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، کارساز نبوده و مایه سعادت آدمی نخواهد شد .

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 82 - 2

2 - ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، در پی دارنده پاداش (خلود در بهشت) نخواهد بود .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. هم فیها خلدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 8

8 - عمل صالح بدون ایمان سودبخش نخواهد بود .

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن ءامنت من قبل أو کسبت فی إیمانها خیراً

قید «فی ایمانها» در جمله «أو کسبت فی ایمانها خیراً» بیانگر برداشت فوق است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 4

4 - اعمال صالح بدون ایمان و اطمینان به ربوبیت خدا ، کارساز نیست .

إن الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و أختبوا إلی ربهم أولئک أصحَب الجنه

667- عمل صالح پیشگامان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 24 - 2

2 - برخورداری پیشتازان (سابقون) ، از مقام قرب الهی در جهان آخرت و دستیابی آنان به بهشت سرشار از نعمت ، پاداش الهی به آنان

در قبال اعمال صالح شان

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ . أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ . فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ... جزاء بما كانوا يعم

668- عمل صالح خانواده نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 491

13_ اعمال صالح خانواده نوح (پرستش خدا و . . .) مایه نجات آنان از حادثه طوفان بود نه انتسابشان به حضرت نوح (ع) .

إنه لیس من أهلك إنه عمل غیر صـلح

تصریح خداوند به این که «هلاکت فرزند نوح به خاطر اعمال ناصالحش بوده است» ، اشاره به این معنا دارد که: نجات دیگر اعضای خانواده نوح ، به خاطر انتسابشان به آن حضرت نبوده؛ بلکه منزه بودنشان از اعمال ناشایست ، مایه نجاتشان بوده است.

669- عمل صالح داود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 11 - 7

7 - داوود (ع) و قومش ، به انجام اعمال صالح از سوی خداوند مأمور بودند .

و اعملوا صـلحاً إئی بما تعملون بصیر

670- عمل صالح در آسایش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 5

5_ ضرورت انجام کار های نیک ، به هنگام رفاه و آسایش و نیز در زمان گرفتار شدن به محنت و رنج

لئن أذقنا الإنسن منا رحمه ثم نزعنها منه إنه لیئوس کفور . . . إلا الذین صبروا و

671- عمل صالح در ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 8

8- لزوم انجام اعمال صالح ، از دستورات تمامی ادیان الهی

فخلف من بعدهم . . . إلا من . . . عمل صلحاً

672- عمل صالح در رفاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 5

5_ ضرورت انجام کار های نیک ، به هنگام رفاه و آسایش و نیز در زمان گرفتار شدن به محنت و رنج

ص: 492

لئن أذقنا الإنسان منا رحمه ثم نزعناها منه إنه ليئوس كفور . . . إلا الذين صبروا و

673- عمل صالح در زندگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 97 - 6

6- زندگی واقعی و ارزشمند ، حیات همراه با ایمان و عمل صالح است .

من عمل صـلِحًا . . . و هو مؤمن فلنحيينه حيوه طيبه

برداشت فوق مبتنی بر دو نکته است: الف) بنابر اینکه «حیاه طیبه» زندگی دنیوی باشد. ب) زنده شدن انسان مؤمن و نیک کردار در زندگی دنیا، اشاره به این معنا دارد که زندگی بدون ایمان، در حقیقت زندگی شایسته و درخور شأن انسان نیست و حیات واقعی به ایمان و عمل صالح است.

674- عمل صالح در سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 5

5_ ضرورت انجام کار های نیک ، به هنگام رفاه و آسایش و نیز در زمان گرفتار شدن به محنت و رنج

لئن أذقنا الإنسان منا رحمه ثم نزعناها منه إنه ليئوس كفور . . . إلا الذين صبروا و

675- عمل صالح در شب قدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قدر - 97 - 3 - 5

5 - « عن حمران أنه سأل أبا جعفر (ع) عن قول الله عز وجلّ « . . . ليله القدر خير من ألف شهر » أيّ شيء عني بذلك ، فقال العمل الصالح فيها من الصلاه و الزكاه و أنواع الخير خير من العمل في ألف شهر ليس فيها ليله القدر ؛

از حمران روایت شده که از امام باقر(ع) درباره سخن خدای عزوجلّ « . . . ليله القدر خير من ألف شهر» سؤال کرد که مقصود از این [بهتری بر هزار ماه] چیست؟ حضرت فرمود: عمل صالح در شب قدر، از قبیل نماز و زکات و انواع کارهای خوب، بهتر است از عمل در هزار ماهی که در آن شب قدر نباشد.

676- عمل صالح در شعر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 493

1 - ارزش شعر، در پرتو ایمان، عمل صالح و یاد خداوند

و الشعراء يتبعهم الغاوان... إلا الذين آمنوا... وذكروا الله كثيراً

677- عمل صالح زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 3

3_ زنان و مردان، همسان در بهره مندی از پاداش ایمان و عمل صالح خویش

و من يعمل من الصلحت من ذكر او انثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

678- عمل صالح سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 15

15 - سلیمان (ع)، موظف به انجام عمل صالح به منظور شکرگزاری به درگاه خداوند

و لسليمن الريح .. اعملوا آل داود شكراً

این که پس از طرح قصه سلیمان (ع) و ذکر فضایی که خداوند به او داده بود، خطاب «آل داود» آورده شده احتمال دارد به این منظور باشد

که سلیمان (ع) را به عنوان عضوی از خاندان داود (ع)، موظف به انجام عمل صالح کند.

679- عمل صالح صحابه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 45

45- از میان اصحاب پیامبر (صلی الله علیه و آله)، تنها پایداران بر طریق ایمان و عمل نیک، برخوردار از مغفرت و پاداش عظیم الهی

اند.

وعد الله الذين آمنوا و عملوا الصالحات منهم مغفرة و أجراً عظيماً

در صورتی که «من» در «منهم» برای تبعیض باشد؛ از آیه شریفه استفاده می شود که از میان کسانی که همراه پیامبرند، تنها بخشی از آنان _ که اهل ایمان و عمل صالح بوده و بر این وصف پایدار می باشند _ از مغفرت و اجر الهی برخوردارند.

680- عمل صالح فاسدان اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 494

4- برخی از پیشینیان فاسد، از نادیده گرفتن تعالیم پیامبران، توبه کردند و با ایمانی راسخ به کارهای شایسته روی آوردند.

خلف أضاعوا الصلوه... إلا من تاب وءامن و عمل صلحًا

ماضی بودن فعل‌ها در هر دو آیه، به وقوع آن در زمان گذشته دلالت دارد.

681- عمل صالح فاطمه (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 9

9- تقدیر و سپاس‌گزاری خداوند از اهل بیت (علی، فاطمه، حسن و حسین (ع))، در قبال نیک‌کرداری آنان

إنّ الأبرار... و كان سعیکم مشکورًا

682- عمل صالح قوم داود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 11 - 7

7- داوود (ع) و قومش، به انجام اعمال صالح از سوی خداوند مأمور بودند.

و اعملوا صـلحًا إتی بما تعملون بصیر

683- عمل صالح کاتبان وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 16 - 2

2- نویسندگان قرآن در صحیفه‌های پاک و والا مرتبه، کاتبانی راست‌گفتار، مطیع خداوند و درست‌کرداراند.

بأیدی سفره... برره

«برره» و «ابرار» به یک معنا است؛ جز این که «برره» مبالغه بیشتری دارد؛ زیرا جمع «بَرّ» است و «بَرّ» مبالغه بیشتری از کلمه «بَارّ» (مفرد «ابرار») دارد (مفردات راغب). از جمله معانی‌ای که برای «بَرّ» ذکر شده، «صلاح و درست‌کاری»، «اطاعت» و «صداقت» است. (لسان

(العرب)

684- عمل صالح كافرين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 495

1_ آنچه اهل کفر در این دنیا انفاق می کنند ، همچون باد سرد سُوزانی است که بر زراعت قوم ستمکار بر خویش بوزد و آن را نابود سازد .

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا .. فاهلکته

2_ کفر ، موجب محرومیت آدمی از ثمره انفاقات (اعمال خیر) خویش

انّ الذین کفروا .. مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا ... فاهلکته

5_ بی ثمر بودن انفاق های اهل کفر ، نمونه ای از کارا نبودن امکانات مادی ، در بی نیاز ساختن آنان از خدا

انّ الذین کفروا لن تغنی عنهم اموالهم .. من اللّٰه ... مثل ما ینفقون ... کمثل ری

7_ انگیزه کافران در انفاق های خویش ، رسیدن به زندگی پست دنیاست . *

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا

تقیید انفاق به حیات دنیا، می تواند گویای انگیزه کافران به انفاق در محدوده حیات دنیا باشد.

10_ بی ثمری انفاق (اعمال خیر) و دستاورد های اهل کفر ، ناشی از عملکرد آنان است و نه از جانب خداوند .

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم .. و ما ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 7

7_ کافران ، محروم از ورود به بهشت ، هر چند دارای اعمال صالح باشند .

و من یعمل من الصلحت .. و هو مؤمن فأولئک یدخلون الجنة

قید «و هو مؤمن» می رساند که ایمان، شرط ثمربخشی اعمال نیک است؛ بنابراین اعمال نیک، بدون ایمان و در حال کفر، پاداش بهشت ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 19 - 13

13- آفرینش آسمان ها و زمین (عالم آفرینش) ، دلیل قدرتمندی خداوند بر تحقق وعده عذاب کافران و حبط عمل نیکشان

من ورائه جهنّم .. مثل الذین کفروا برّیهم أعم لهم کرماد اشتدّت به الريح ... ألم

685- عمل صالح مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 2

2- ارزش دعوت به سوی خدا و تبلیغ آیین الهی ، در گرو نیک کرداری دعوت کنندگان و مبلغان آن است .

و من أحسن قولاً ممّن دعا إلى الله وعمل صالحاً

ص: 496

686- عمل صالح متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 27 - 20

20_ خداوند ، عمل نیک را تنها از پرهیزگاران می پذیرد .

انما يتقبل الله من المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 19 - 5

5- بهره‌وری متقین از نعمت های گوارای بهشت ، پاداش عملکرد نیک و مداوم خود آنان

كلوا و اشربوا هنئاً بما كنتم تعملون

تعبیر «کنتم تعملون»، ماضی استمراری و دلالت بر مداومت پارسایان بر اعمال نیک دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 43 - 5

5- برخورداری تقوایبندگان از موهبت های بهشت ، نتیجه عملکرد خود آنان است .

كلوا و اشربوا هنئاً بما كنتم تعملون

687- عمل صالح محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 5

5- هدایت گری ، عمل صالح و روحیه تسلیم در برابر خداوند ، از برجسته ترین ویژگی های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و من أحسن قولاً... إني من المسلمين

بنابراین که آیه مربوط به پیامبر(صلی الله علیه و آله) باشد، مطلب بالا استفاده می شود.

عمل صالح مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 10

10- ساحل نشینان غرب سرزمین ذوالقرنین ، برای ایمان و عمل صالح و ترک ستم کاری ، از زمینه مساعدی برخوردار بودند .

أَمَّا مِنْ ظَلَمٍ . . . وَأَمَّا مِنْ ءَامِنٍ وَعَمَلٍ صَالِحًا

ص: 497

688- عمل صالح موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 17 - 6

6- موسی (ع) ، پیامبری برخوردار از اخلاق و اعمالی شایسته و ارزشمند

و جاءهم رسول کریم

وصف کرم هنگامی که در توصیف خداوند به کار رود، به معنای احسان و انعام آشکار او است و چون در مقام توصیف انسان به کار رود، به معنای اخلاق و افعال شایسته او است (مفردات راغب).

689- عمل صالح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 7

7_ جاودانگی مؤمنان دارای اعمال صالح در بهشت

والذین امنوا... خالدین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 2

2_ راهیابی مؤمنان به بهشت ، منوط به انجام بخشی از اعمال صالح ؛ و نه مشروط به انجام تمامی کار های نیک

و من يعمل من الصلحت... و هو مؤمن

بنابر اینکه «من» برای تبعیض باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 19، 2، 1

1_ مؤمنان دارای عمل صالح ، برخوردار از اجر کامل و فضل خداوند در قیامت

فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیوفیهم أجزورهم و یزیدهم من فضله

2_ خداوند خود پاداش دهنده به مؤمنان دارای عمل صالح

فیوفیهم أجورهم

19_ مؤمنان دارای عمل صالح ، بهره مند از نعمت بهشت و دارای حق شفاعت برای کسانی که در دنیا به ایشان نیکی کرده اند .

فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

رسول خدا(صلی الله علیه و آله) درباره «اجورهم» در آیه فوق فرمود: یدخلهم الجنة و درباره «یزیدهم من فضله» فرمود: الشفاعة فیمن وجبت لهم النار ممن صنع الیهم المعروف فی الدنيا.

الدر المنثور، ج 2، ص 752.

ص: 498

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 1

1_ وعده الهی به مؤمنان دارای عمل صالح ، به آمرزش و پاداش بزرگ

وعد الله الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم مغفره و اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 18

18_ برخورداری مؤمنان از نعمت های الهی در بهشت ، نتیجه کردار نیک و مستمر آنان است .

و نودوا آن . . . بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 6

6- هریک از اعمال صالح مؤمنان به وسیله خداوند ، ثبت و نوشته خواهد شد .

فمن يعمل من الصلح ت . . . إنا له کتبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 4 - 3,5,7,1

1 - فلسفه برپایی قیامت ، پاداش دادن به مؤمنان دارای عمل صالح است .

لتأتینکم . . . لیجزی الذین ءامنوا و عملوا الصلح ت

«ل» در «لیجزی»، تعلیل برای فعل «تأتی» در آیه قبل است.

3 - خداوند ، پاداش مؤمنان دارای عمل صالح را خواهد داد .

لیجزی الذین ءامنوا

ضمیر فاعلی «لیجزی» به «عالم الغیب» بازمی گردد.

5 - مؤمنان دارای عمل صالح ، قطعاً مشمول آمرزش خداونداند .

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات أولئک لهم مغفرة

7- مؤمنان دارای عمل صالح ، قطعاً از روزی کریمانه ای در قیامت برخوردار خواهند بود .

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات أولئک لهم . . . رزق کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 2

2- بهترین و ارزشمندترین عمل نیک مؤمن ، معیار و ملاک سنجش و پاداش الهی به دیگر اعمال نیک وی *

أولئک الذین نتقبّل عنهم أحسن ما عملوا

برداشت یاد شده بدان احتمال است که در آیه شریفه چیزی در تقدیری باشد؛ به این صورت: «نتقبّل عنهم حسناتهم بأحسن ما عملوا»؛ زیرا مسلماً تعبیر «أحسن» بدان معنا نیست که خداوند بهترین اعمال را قبول می کند و اعمال دیگر را نادیده می گیرد؛ هر چند نیک باشد! از طرفی آیه شریفه در مقام امتنان است.

ص: 499

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 10

10- مؤمن واقعی، در پی اعمال نیک است؛ نه غوطهور در لذت و هوسرانی.

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات .. و الذین کفروا یتمتعون و یأکلون کما تأکل الآن

خداوند، مؤمنان را متصف به «عملوا الصالحات» کرده و کافران را مشمول «یتمتعون و یأکلون کما تأکل الأنعام» دانسته است. از این تقابل، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 26،44

26- آثار روح عبودیت و اعمال ارزشی، آشکار در سیمای اهل ایمان

سیماهم فی وجوههم من أثر السجود

سجده، مظهر روحیه بندگی و نیایش انسان به درگاه الهی است و این روحیه در پرتو مظاهر آن، در اندام ظاهری انسان (چهره) تأثیر می گذارد.

44- آمیختگی ایمان و عمل صالح، شرط برخورداري مؤمنان از مغفرت و پاداش عظیم الهی

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 11،7

7 - خداوند، گناهان و بدی های مؤمنان دارای عمل صالح را زودوده و می آمرزد.

و من یؤمن بالله و یعمل صـلحاً یكفر عنه سیئاته

11 - مؤمنان دارای عمل صالح، در بهشت جاودانه اند.

و من یؤمن بالله و یعمل صـلحاً .. یدخله جنـت... خـلدین فیها أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - خداوند ، روزی مؤمنانِ دارای عمل صالح را در قیامت به وجه نیک و شایسته خواهد داد .

قد أحسن الله له رزقاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 6,7

6 - خداوند ، برای مؤمنانی که عمل صالح دارند ، پاداش بزرگی قرار داده است .

لهم أجر

نکره آوردن «أجر»، بیانگر عظمت آن است.

7 - پاداش مؤمنانی که عمل صالح دارند ، هرگز کاسته یا قطع نخواهد شد .

ص: 500

لهم أجر غير ممنون

از معانی «مَنْ» قطع است و معنای «نقص» نیز برای آن گفته شده است. (لسان العرب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 6,7,8

6 - مؤمنان دارای عمل صالح ، از پاداشی بزرگ برخوردار خواهند شد .

إلا الذين آمنوا و عملوا الصالحات فلهم أجر غير ممنون

نکره بودن «أجر»، بر عظمت آن دلالت دارد.

7 - پاداش مؤمنان نیک کردار ، هرگز کاهش نیافته و پایان نمی پذیرد .

فلهم أجر غير ممنون

«مَنْ» (مصدر «ممنون»)، به معنای «قطع کردن» است و معنای «کاهش دادن» نیز برای آن گفته شده است. (صاح اللغه)

8 - پاداش مؤمنان دارای عمل صالح ، پاداشی بی منت و به دور از محاسبه و محدودیت

فلهم أجر غير ممنون

در «قاموس» آمده است که «غیر ممنون»؛ یعنی، بدون محاسبه و صاحب «مصباح» می گوید: «مَنْتَ علیه مَنَّاً»؛ یعنی، آنچه از نیکی ها برای کسی انجام داده ای، بر او شماره کردی. «راغب» در «مفردات»، این کار را مَنَّت زبانی و امری نکوهیده خوانده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 7 - 5

5 - دستیابی مؤمنان دارای عمل صالح به پاداش بی منت و پایان ناپذیر ، حقیقتی انکارناپذیر و غیر قابل تکذیب است .

فما یکذبک بعد بالدين

چنانچه «دین» به معنای جزا باشد (مفردات)، از مصادیق بارز آن اجری خواهد بود که در آیه قبل، به مؤمنان بشارت داده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 8 - 8

8- داوری بی نظیر خداوند ، پشتوانه اجر بی پایان مؤمنان شایسته کردار

فلهم أجر غیر ممنون . . . أليس الله بأحكم الحـکمین

690- عمل صالح و اطمینان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 262 - 9

9_ آرامش درونی ، دستاوردی از انفاق در راه خدا

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ . . . وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

ص: 501

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 265 - 4

4_ تأثیر اعمال نیک در ثبات و اطمینان روحی *

مثل الذین... تثبیتاً من انفسهم

691- عمل صالح و ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 8

8_ عمل صالح بدون ایمان سودبخش نخواهد بود.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن ءامنت من قبل أو کسبت فی إیمانها خیراً

قید «فی ایمانها» در جمله «أو کسبت فی ایمانها خیراً» بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 4

4_ اعمال صالح بدون ایمان ، تضمین کننده سعادت دنیا و آخرت نیست .

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات طوبی لهم و حسن مئاب

692- عمل صالح همسران محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 31 - 7, 6, 5, 2, 1

1 - خداوند ، به همسران پیامبر ، در صورت اطاعت خاضعانه آنان از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام عمل صالح ، وعده پاداش دوچندان داده است .

و من یقنت منکّن لله و رسوله و تعمل صـلحاً نوتها أجرها مرتین

«قنوت» (مصدر «یقنت») به معنای «اطاعت خاضعانه» است (مفردات راغب).

2 - مهیا شدن روزی کریمانه از جانب خداوند برای همسران پیامبر در صورت اطاعت خاضعانه آنان از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام دادن عمل صالح است .

و من یقنت منکر لله و رسوله و تعمل صـلحاً . . . و اعتدنا لها رزقاً کریماً

5 - امتیاز همسران پیامبر ، به اطاعت خاضعانه از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام دادن عمل صالح است .

و من یقنت منکر لله و رسوله و تعمل صـلحاً نوتها أجرها مرتین

6 - برخورداری همسران پیامبر از پاداش مضاعف الهی ، منوط به تداوم اطاعت و انجام دادن عمل صالح از سوی آنها است .

ص: 502

و من یقنت منکرت . . . و تعمل صـ لِحاً نُوتها أجرها مرّتين

فعل مضارع «یقنت» و «تعمل» استمرار را می رساند.

7- اعطای پاداش مضاعف به همسران پیامبر در قبال عمل صالح شان ، نمودی از رحمت خداوند است .

و من یقنت منکرت . . . نُوتها ... و أعتدنا لها رزقاً کریماً

این که خداوند، به هنگام هشدار به همسران پیامبر در آیه پیش، برای عذاب، عذاب کننده ای را نیاورده و تنها فرمود: «بر خداوند، چنین امری آسان است» و در این آیه، با فعل های «نُوتها» و «أعتدنا» دخالت مستقیم خود را بیان کرده، می توان نکته بالا را به دست آورد لازم به ذکر است که التفات از غیبت (یضاعف لها العذاب و کان ذلک علی اللّٰه یسیراً) به خطاب («نُوتها» و «أعتدنا») می تواند مؤید نکته یاد شده باشد.

693- عمل صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 3

3_ اعمال خیر صالحان هرگز از جانب خداوند ، کفران نخواهد شد و مورد ناسپاسی قرار نخواهد گرفت .

و اولئک من الصالحین . و ما یفعلوا من خیر فلن یکفروه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 75 - 3

3_ پرداخت زکات و صدقه ، از اعمال و نشانه های صالحین است .

لنصدقنّ و لنکوننّ من الصالحین

694- عمل ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 7 - 7

7- خداوند ، به اعمال ستمگران کاملاً آگاه است .

و اللّٰه علیم بالظـ لمین

695- عمل علمای بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 2,3

ص: 503

2- عالمان بنی اسرائیل ، خود به آنچه مردمان رابه آن فرا می خواندند ، عمل نمی کردند .

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسكم

3- عالمان بنی اسرائیل ، مورد نکوهش و سرزنش خداوند به خاطر عمل نکردن به محتوای دعوت های خویش

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسكم

استفهام در «أتأمرون...» استفهام انکار توییخی است.

696- عمل عوامل طبیعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 22 - 15

15 _ حاکمیت خداوند بر اسباب و علل طبیعی

أنزل من السماء ماء فأخرج به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 50 - 6

6 - خداوند ، حاکم بر عوامل طبیعی است .

وإذ فرقنا بكم البحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 61 - 12

12 - خداوند ، حاکم بر عوامل طبیعی است .

يخرج لنا مما تنبت الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 6 - 14

14 _ عوامل طبیعی ، مسخر اراده الهی و در قلمرو قدرت اوست.

کم أهلكنا .. مكنهم ... وأرسلنا السماء ... وجعلنا الأنهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 80 - 13، 14، 18

13 - ابراهیم (ع) ترس مفروض از پدیده های جهان را به خواست و مشیت خداوند دانست، نه تأثیر مستقل پدیده ها و ربوبیت آنها

و لا أخاف ما تشركون به إلا أن يشاء ربی شیئا

14 - خوف انگیز بودن برخی پدیده ها و رخدادهای جهان به مشیت خداوند است، نه ربوبیت پدیده ها و تأثیر آنها.

و لا أخاف ما تشركون به إلا أن يشاء ربی

ص: 504

18_ تأثیر و نقش هر پدیده ای در جهان هستی مرهون مشیت و اذن پروردگار است.

إلا أن يشاء ربي شيئا وسع ربي كل شيء علما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 99 - 5

5_ خداوند در اداره امور عالم طبیعت و چرخش حیات آن از طریق اسباب عمل می کند.

أنزل من السماء ماء فأخرجنا به نبات كل شيء

حرف جرّ در «به» معنای وسیله و ابزار دارد، یعنی ما به وسیله آب رویدنیها را از دانه و هسته بیرون می آوریم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 26 - 6

6_ تأثیر عوامل طبیعی و افعال آدمیان با مشیت و اراده الهی است.

قد أنزلنا

بدیهی است تهیه لباس علاوه بر مواد اصلی، که به وسیله عوامل طبیعی به دست می آید، به عملکرد انسانها نیز وابسته است. قرآن همه این اعمال را به خدا نسبت داده (أنزلنا ...) تا به این حقیقت اشاره کند که عوامل طبیعی و افعال آدمیان، همه و همه، در اختیار خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 57 - 8

8_ هماهنگی و پیوستگی عوامل طبیعی و عملکرد آنها در پرتو اراده خداوند است .

وهو الذي يرسل الريح بشراً .. فأخرجنا به من كل الثمرات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 86 - 10

10_ عملکرد عوامل طبیعی به اراده خداوند و در اختیار اوست .

فکترکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 133 - 5

5_ موجودات هستی و عوامل طبیعی در اختیار خدا و افعال آنها بسته به اراده اوست .

فأرسلنا عليهم الطوفان و الجراد و القمل و الضفادع و الدم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 25 - 5

5- عمل عوامل طبیعی در گرو اذن و فرمان خداوند است .

ص: 505

تَوْتِي أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «توتی اکلها کلّ حین» ادامه مشبه به باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 22 - 7

7- عمل عوامل طبیعی، تحت اراده و قدرت خداوند است.

و أرسلنا الریح لوقح فأنزلنا من السماء ماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 32 - 5

5- عملکرد عوامل طبیعی و روند عادی امور هستی، فعل خداوند است.

جعلنا لأحدهما جنتین... و حففناهما بنخل

دو فعل متکلم «جعلنا» و «حففنا» به این نکته اشاره دارد که علل و اسباب طبیعی، در تأثیر، مستقل نبوده و جملگی، مرهون مشیت و خواست خداوندند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 53 - 15

15 - عملکرد عوامل طبیعی، فعل خدا است.

فأخرجنا به أزواجًا من نبات شتى

ضمیرهای غایب (جعل، سلک و أنزل)، در ادامه آیه به ضمیر متکلم (أخرجنا) تغییر یافته است تا تأکیدی بر این نکته باشد که گرچه کشاورزی شما، بعضی از گیاهان را پدید آورده است؛ ولی همان نیز بسته به تدبیر و قدرت خداوند است و غیر او نقشی در پدید آوردن آنها ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 5 - 7

7 - خواست و مشیت خداوند، مقدم بر عوامل مادی است.

ينصر من يشاء و هو العزيز الرحيم

با آن که رومیان شکست خورده بودند و انتظار پیروزی سریع آنان با عوامل مادی نمی رفت، وعده پیروزی قریب الوقوع آنان به امداد الهی، حاکی از این است که خواست خداوند بر سایر عوامل حاکم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 24 - 9

9 - استفاده از کارکرد عوامل طبیعی در طبیعت برای اثبات وجود خداوند، از شیوه های تبلیغی قرآن کریم است .

و من آءیته یریکم البرق خوفاً و طمعاً و ینزل من السماء ماء فیحیی به الأرض بعد م

ص: 506

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 10 - 16

16 - عوامل طبیعی ، تحت تدبیر خداوند است .

و أنزلنا من السماء ماء فأنبتنا فيها

«فاء» در «فأنبتنا» تفریع است و حکایت از آن دارد که نزول باران، در رویش گیاهان نقش دارد. چنین نقشی را، خداوند به خود نسبت داده است و این، نشان می دهد که عوامل طبیعی با تدبیر خداوند عمل می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 29 - 15

15 - عمل عوامل طبیعی ، عمل خدا است .

أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ . . . كُلَّ يَجْرِي إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 5 - 5

5 - عملکرد عوامل طبیعی ، فعل خداوند است .

و الذي أخرج المرعى . فجعله غثاء أحوى

697- عمل قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 57 - 14

14_ کردار کفر پیشگان قوم عاد و کیفر آنان ، تحت حسابرسی دقیق خداوند بود .

إن ربي على كل شيء حفيظ

698- عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حَبَطَ وَ تَبَاهَى اَعْمَالِ كَافِرَانٍ وَ قَاتِلَانِ رَسُولِ اللَّهِ وَ عَدَالَتِ الْخَوَاهِنِ ، فِي دُنْيَا وَ آخِرَتِ

اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْفُرُوْنَ . . . اُولَئِكَ الَّذِيْنَ حَبَطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ

4 - اَعْمَالِ كَافِرَانٍ ، قَاتِلَانِ اَنْبِيَا وَ قَاتِلَانِ عَدَالَتِ الْخَوَاهِنِ ، فَاقْدِ اِعْتِبَارَ وَ اِرْزَاقَ اَجْتِمَاعِي *

اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْفُرُوْنَ . . . حَبَطَتْ اَعْمَالُهُمْ

به نظر می رسد حبط عمل در دنیا، به معنای عدم اعتبار آن اعمال و نتایجش باشد.

8_ کافران و قاتلان پیامبران و عدالتخواهان ، هیچگونه یاور و شفيعی در برابر اراده خداوند نسبت به حبط اعمال خود ندارند .

انّ الذين يكفرون ... حبطت اعمالهم ... و ما لهم من ناصرين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

2- آل عمران - 3 - 108 - 1

1_ بيان آثار و نتايج رفتار انسان ها _ مؤمن و کافر _ در قيامت ، از آیات حق الهی

يوم تسودّ ... تلك ايات الله تتلوها عليك بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

3- آل عمران - 3 - 177 - 5

5_ قدرت مطلق خداوند و آسیب ناپذیری وی از عملکرد کافران

انّ الذين اشتروا الكفر بالايمان لن يضرّوا الله شيئاً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

5- انعام - 6 - 122 - 13

13_ رضایت از عملکرد خویش، از ویژگیهای کافران است.

كذلك زين للكفرين ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

6- انفال - 8 - 39 - 7

7_ خداوند با بیان نظارت خویش بر اعمال کافران دست کشیده از مبارزه علیه اسلام ، مسلمانان صدر اسلام را از غافلگیر شدن در توطئه های آنان ایمنی بخشید .

فإن انتهوا فإن الله بما يعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

6- انفال - 8 - 47 - 8

8_ خداوند به تمامی جوانب و زوایای اعمال کفرپیشگان آگاه است .

والله بما يعملون محيط

احاطه خداوند به اعمال بندگان به معنای تسلط کامل او بر اعمال ایشان است و از مصادیق این سلطه و حاکمیت، علم و آگاهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 122 - 2

2_ اعمال و عقاید کفرپیشگان ، موجب گرفتار شدن آنان به عذاب های الهی است .

وقل . . . اعملوا علی مکانتکم . . . وانتظروا

ص: 508

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 84 - 9

9 - محاکمه شدن کافران به خاطر کردارشان علاوه بر محاکمه آنان به خاطر عقایدشان

أَكذَّبْتُمْ بـِآيَاتِي .. أَمَّاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

عبارت «أَكذَّبْتُمْ بآياتي» دلالت بر محاکمه عقیدتی و تعبیر «أَمَّاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ» دلالت بر محاکمه آنان به خاطر کردارشان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 55 - 4

4 - عذاب فراگیر دوزخ، سزای اعمال ناروای خود کافران است.

ذوقوا ما كنتم تعملون

برداشت بالا، بنابر تقدیر «جزا» به عنوان معنای «ما»ی موصول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 50 - 19

19 - باور و رفتار کافران، براساس ظن و گمان است؛ نه یقین و برهان.

و ما أظنّ الساعة قائمه و لئن رجعت إلى ربّي

برداشت یاد شده بر این اساس است که کافران از یک سو برپای قیامت را مورد تردید قرار می دهند و از سوی دیگر فرض وجود قیامت را مطرح می نمایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 9 - 6

6 - گفتار و روش کافران، با ادراک های عقلی و فطری آنان همساز نیست.

و کم أرسلنا .. و لئن سألتهم من خلق .. ليقولنّ خلقهنّ العزيز العليم

خداوند در این آیه می فرماید: اگر از مشرکان و دین ناباوران سؤال شود که آفریدگار هستی کیست؟ آنان به دلیل عقل یا اعتقاد خود می

گویند: «آفریدگاری عزیز و دانا». در حالی که اگر آنان به راستی لوازم این باور را می فهمیدند، جا نداشت که وحی قرآنی را مورد خدشه قرار دهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 34 - 11

11- کیفر کافران در قیامت ، نتیجه عملکرد خود آنان

قال فذوقوا العذاب بما كنتم تكفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 6 - 5

ص: 509

5- خداوند ، در روز قیامت تمامی اعمال کافران را به آنان خبر خواهد داد .

فَيَنْبِئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 20 - 2

2- کردار و حالت های کافران ، در احاطه علمی خداوند است .

و الله من ورائهم محيط

699- عمل کفران کنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 66 - 8

8- مشرکان ناسپاس ، از زشتی کار خود ، آگاهی خواهند یافت .

هم یشرکون . لیکفروا بما ءاتینهم... فسوف یعلمون

700- عمل کودکانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 64 - 2

2- در پی دنیا بودن ، کار کودکانه است .

و ما هذِهِ الحیوه الدنیا الا لهو و لعب

با توجه به این که لهو و لعب، کار کودکان است، لهو و لعب معرفی کردن زندگی دنیا، القاکننده چنین نکته ای است.

701- عمل گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 11

11_ اهل ایمان بر رفتار و کردار ناروای گمراهان و عقاید ناصواب ایشان مؤاخذه نخواهند شد .

يايها الذين ءامنوا .. لا يضركم من ضل إذا هتديتم إلى الله مرجعكم جميعاً

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «لا يضركم ..» در ارتباط با عذابهای الهی مطرح باشد بر این مبنا جمله «عليكم انفسكم لا يضركم...» یعنی مراقب ایمان خویش باشید، شما بر بی ایمانی کافران و اعمالشان مؤاخذه نخواهید شد و بدین سبب ضرری از ناحیه آنان متوجه شما نمی شود.

ص: 510

702- عمل متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 53 - 4

4_ متخلفان از جنگ ، فاسق و اعمالشان در نزد خداوند بی ارزش است .

إنکم کنتم قوماً فسقین

روی سخن در این بخش از آیات با منافقانی است که از شرکت در جنگ تبوک خودداری کردند.

703- عمل متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 74 - 11، 12

11 - تقوایندگان ، اهل عمل و تلاش اند .

الذین اتقوا ربهم .. فنعم أجر العـملین

12 - بهشت ، پاداش و بهای عمل و تلاش تقوایندگان است که آن را به بهانه نمی دهند .

تنبؤاً من الجنّه حیث نشاء فنعم أجر العـملین

704- عمل محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 32 - 11

11_ حجّیت گفتار و رفتار پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ان کنتم تحبّون الله فاتّبعونی .. اطیعوا الله و الرسول

حجّیت فعل از «اتبعونی»، استنباط می شود. بنابراینکه مراد از اتباع، اتباع عملی باشد؛ به قرینه «اطیعوا» که اتباع از گفتار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 107 - 9

9_ حب و بغض خداوند ، تعیین کننده حرکت ها و عملکرد های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و لاتجدل . . . إنَّ الله لا یحب من كان خواناً اثمياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 511

19_ نه پیامبر(صلی الله علیه و آله) مسؤولیت عمل و اندیشه های مشرکان و مخالفان را بر عهده دارد و نه مشرکان پاسخگوی عمل پیامبرند.

ما علیک من حسابهم من شیء و ما من حسابک علیهم من شیء

در این برداشت مرجع دو ضمیر جمع در «حسابهم» و «علیهم» مشرکان است و در «حسابهم» اضافه مصدر به فاعل خویش است ; یعنی: «حساب المشرکین».

705- عمل مریمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 132 - 6

6- لزوم هماهنگی بین گفتار و کردار رهبران جامعه

وَأمر أهلك بالصلوة واصطبر علیها

706- عمل مریم(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 75 - 10

10_ گفتار و کردار مریم (ع) هماهنگ با یکدیگر و مطابق با واقع

امه صدیقه

«صدیق» به کسی گفته می شود که سخن و اعتقادش مطابق واقع باشد و راستگویی خودش را با کردارش ثابت کند. (این معنا را راغب از برخی اهل لغت نقل کرده است).

707- عمل مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 9 - 10

10 - خداوند ، همواره بر همه کردار های مسلمان ها آگاهی دارد .

وكان الله بما تعملون بصيرًا

708- عمل مسيحيان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 512

16 _ خداوند ، مسیحیان را از کرده های همیشگی آنان آگاه خواهد ساخت .

و سوف ینبئهم الله بما کانوا یصنعون

فعل مضارع «یصنعون» چون پس از «کانوا» واقع شده، دلالت بر استمرار دارد.

709- عمل مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 19

19 _ نه پیامبر(صلی الله علیه و آله) مسؤولیت عمل و اندیشه های مشرکان و مخالفان را بر عهده دارد و نه مشرکان پاسخگوی عمل پیامبرند.

ما علیک من حسابهم من شیء و ما من حسابک علیهم من شیء

در این برداشت مرجع دو ضمیر جمع در «حسابهم» و «علیهم» مشرکان است و در «حسابهم» اضافه مصدر به فاعل خویش است ؛ یعنی: «حساب المشرکین».

710- عمل مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 23 - 6

6 - خداوند ، به افکار و کردار منکران معاد و تکذیب کنندگان قرآن ، داناتر از هر کس دیگر است .

والله أعلم بما یوعون

711- عمل مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 23 - 6

6 - خداوند ، به افکار و کردار منکران معاد و تکذیب کنندگان قرآن ، داناتر از هر کس دیگر است .

و اللّٰه اعلم بما يوعون

712- عمل ملائكه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - انبياء - 21 - 28 - 1

ص: 513

1- خداوند به تمامی گفتار و کردار ملائکه و گذشته و حال آنان آگاه است .

يعلم ما بين ايديهم و ما خلفهم

713- عمل منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 167 - 20

20_ افشاگری و تهدید خداوند علیه عملکرد های کفرآمیز منافقان

يقولون بافواهم ما ليس في قلوبهم و الله اعلم بما يكتنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- نساء - 4 - 63 - 3

3_ عذر تراشی های بی پایه منافقان ، در مورد عملکرد ناروای خود در برابر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ان اردنا الا احساناً و توفيقاً. اولئك الذين يعلم الله ما في قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- نساء - 4 - 88 - 6,7

6_ اعمال ناروای منافقان ، عامل واژگونه شدن فهم و درک آنان

و الله اركسهم بما كسبوا

«ارکاس» به معنای برگرداندن و وارونه کردن است که به قرینه «اتریدون . . .»، مراد از آن وارونه شدن درک آنان برای هدایت یافتن است.

7_ اعمال ناروای منافقان ، عامل برگشت آنان به کفر و ضلالت

و الله اركسهم بما كسبوا

با توجه به جمله «بما کفروا» در آیه بعد، از مصادیق «ارکاس» (وارونه شدن)، گرایش آنان به کفر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 71 - 15

15_ عملکرد، مواضع اجتماعی و خصلت های مؤمنان و منافقان، کاملاً متفاوت و متضاد است.

المنفقون و المنفقت ... یأمرون بالمنکر ... و المؤمنون و المؤمنات ... یأمرون بالمع

با توجه به تقابل این آیه با آیه 67_ که در مورد خصلتهای منافقان بود_ برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 11 - 9

9 - چهره جدی و مصمم منافقان، در مقام سخن و فاقد واقعیت در مرحله عمل

ص: 514

الذین نافقوا یقولون .. لنخرجنّ ... و اللّٰه یشهد إنّهم لکذّابون

تأکیدهای مکرر در «لنخرجنّ» و «لننصرنکم»، چهره قاطع منافقان را در مرحله سخن می نمایاند و گواهی خداوند به سخن کذب آنان، عمل نکردن آنان را بیان می کند.

714- عمل منافقان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 19 - 24، 26

24 - رفتار های بیمارگونه منافقان مدینه ، ناشی از بی ایمانی آنان بود .

أشحّه علیکم فإذا جاء الخوف .. تدور أعینهم ... فإذا ذهب الخوف سلقوكم بألسنة حدا

26 - رفتار های بیمارگونه منافقان مدینه ، امری پیش پا افتاده بود و نمی توانست مشکلی ایجاد کند .

أشحّه علیکم .. سلقوكم ... و كان ذلك علی الله یسیراً

احتمال دارد مشارالیه «ذلک» حال و وضع منافقان مدینه، یعنی تلاش آنان برای بازداشتن مسلمانان از شرکت در جهاد و آزار زبانی شان باشد در این صورت، سهل بودن آن کارها برای خدا، به معنای این خواهد بود که آن تلاش ها، مشکلی ایجاد نمی کند و اموری سهل و پیش پا افتاده است.

715- عمل موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 4 - 6

6- توجه به علم همه جانبه خداوند به گفتار و اعمال موجودات جهان ، بازدارنده آدمی از حق ستیزی و گناه

أسرّوا النجوى .. قال ربّی یعلم القول فی السماء والأرض و هو السميع العليم

خداوند در پاسخ به توطئه ها و سخنان سرّی مشرکان علیه اسلام، به پیامبر(صلی الله علیه و آله) فرمان داد که علم همه جانبه الهی را به آنان گوشزد کند. این حقیقت می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

716- عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بیان آثار و نتایج رفتار انسان ها - مؤمن و کافر - در قیامت ، از آیات حق الهی

یوم تسوّد . . . تلک ایات الله تتلوها علیک بالحق

ص: 515

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 9

9_ تفاوت مؤمنان مجاهد ، از نظر عملکرد و پاداش

لا يضيع اجر المؤمنين. الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ... لِلَّذِينَ احْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا اِجْرَ

اگر «الَّذِينَ» صفت برای «المؤمنين» باشد، مؤمنان به دو گروه تقسیم شده اند: آنان که دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را برای جهاد پذیرفتند، ولی از تقوا و احسان لازم برخوردار نبودند؛ و آنان که دعوت را پذیرفتند و دارای احسان و تقوا نیز بوده اند. «اجر عظیم»، مخصوص گروه دوم است و به دلیل «انَّ اللَّهَ لَا يَضِيعُ اجْرَ الْمُؤْمِنِينَ»، گروه اول نیز دارای پاداش هستند؛ اما نه پاداش عظیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 7,34

7_ خداوند ، هرگز عمل مؤمن را ضایع نکرده و وی را از پاداش اعمالش بهره مند خواهد کرد .

اتِّي لَا اضِيعُ عَمَلُ عَامِلٍ مِنْكُمْ

خطاب «منکم» می رساند که اگر انجام دهنده اعمال نیک مؤمن باشد، عمل او ضایع نخواهد شد و در دنیا و آخرت به ثمر خواهد نشست.

34_ ضایع نشدن اعمال مؤمنان و ثمردهی آن ، به بهره مندی از پاداش های الهی (مغفرت و بهشت) است .

اتِّي لَا اضِيعُ عَمَلُ عَامِلٍ .. . ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 7

7_ خداوند ، مؤمنان متوکل بر وی را بر دشمنانشان پیروز و کار های آنان را حکیمانه سامان خواهد بخشید .

و من يتوكل على الله فإن الله عزيز حكيم

جواب شرط «و من يتوكل على الله» حذف شده و جمله «فان الله .. .» جانشین آن شده و دلالت بر آن دارد که تقدیر جمله چنین است: و من يتوكل على الله يـ_____ نصره و يحكم أمره فـان الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20_ هشدار خداوند به مؤمنان نسبت به چگونگی اعمالشان در قبال فرمان های خداوند

والله بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 22، 15

15_ عملکرد، مواضع اجتماعی و خصلت های مؤمنان و منافقان، کاملاً متفاوت و متضاد است.

المنفقون و المنفقت ... یأمرون بالمنکر ... و المؤمنون و المؤمنات ... یأمرون بالمع

با توجه به تقابل این آیه با آیه 67_ که در مورد خصلتهای منافقان بود_ برداشت فوق استفاده می شود.

ص: 516

22_ ارزش و پاداش اعمال زنان و مردان مؤمن در پیشگاه خداوند ، همسان است .

و المؤمنون و المؤمنات .. أولئك سيرحهم الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 122 - 4

4_ اعمال و عقاید مؤمنان ، موجب دستیابی آنان به فرجامی نیک خواهد شد .

إناعـملون .. إنا منتظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 3

3- لزوم هماهنگی گفتار و کردار مؤمنان ، در راستای طاعت خداوند *

طاعه و قول معروف

در صورتی که «طاعه و قول معروف» مبتدا برای خبر محذوف باشد؛ از مجزا آمدن «طاعه» و «قول معروف» استفاده می شود که آنچه خداوند از انسان می خواهد، صرف طاعت عملی نیست؛ بلکه باید سخن انسان همراه با عمل وی، نیک و پسندیده باشد و در ضمن طاعت، اظهار ناراحتی نکند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 10

10- اعمال مؤمنان ، چونان سخنان و اقرار های آنان ، مورد آزمون الهی است . *

و نبلوا أخبارکم

کلمه «اخبار» می تواند به معنای اعمال مؤمنان باشد که معمولاً در منظر دید همگان قرار می گیرد. در این صورت از ارتباط «نبلوا أخبارکم» با صدر آیه، استفاده می شود که اولاً مدعیان ایمان، آزمایش می شوند تا اهل عمل و صبر شناخته شوند و ثانیاً اهل عمل و جهاد و صبر نیز آزمایش می شوند تا مراتب خلوص و ارزش هر عمل مشخص گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 24,26

24 - خداوند ، به تمامی اعمال مؤمنان آگاه است .

و الله بما تعملون خبير

خطاب در آیه شریفه، متوجه مؤمنان است و مفهوم «ما» در «بما تعملون» عام و دربرگیرنده همه اعمال می باشد.

26 - احاطه علمی خداوند ، به تمامی اعمال مؤمنان ، تضمین کننده پاداش های اخروی آنها

و كلاً وعد الله الحسنی و الله بما تعملون خبير

یادآوری احاطه علمی خداوند به همه اعمال _ پس از وعده پاداش برتر به همه مؤمنان _ می تواند برای ایجاد و اطمینان در مؤمنان باشد و نیز آنان به این یقین داشته باشند که خداوند به هر عمل نیک آنان، آگاه است. همچنین اعمال نیک آنان _ هر چند کوچک باشد _ ضایع نخواهد شد.

ص: 517

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 27 - 4

4 - نقض پیمان ، بویژه پس از تأکید بر آن ، امری ناپسند و نکوهیده است .

الذین ینقضون عهد الله من بعد میثقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 80 - 15

15 - نسبت دادن حکم و سخنی به خداوند ، در صورتی که او آن را بیان نکرده باشد ، نسبتی دروغ و امری نارواست .

أخذتم عند الله عهداً . . . أم تقولون على الله ما لا تعلمون

برداشت فوق ، مقتضای معادله میان دو جمله «أخذتم عند الله عهداً» و «أم تقولون على الله . . .» است؛ یعنی ، سخن یا حکمی که به خداوند نسبت می دهید یا خود خدا آن را بیان کرده که در این صورت ، نسبتی روا و صحیح است و اگر نه دروغی است که به خداوند نسبت می دهید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 101 - 16

16 - خودفریبی و تجاهل در برخورد با حقایق ، امری نکوهیده و ناروا

بذ فریق من الذین أوتوا الکتب . . . كأنهم لایعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 9،12

9 - ایمان داشتن به برخی از پیامبران و کافر شدن به برخی دیگر ، مایه هدایت نبوده و ناروا می باشد .

قالوا کونوا هوداً أو نصری تهتدوا . . . لانفرق بین أحد منهم

12 - تسلیم غیر خدا شدن ، امری نکوهیده و ناشایست

مله إبراهيم حنيفاً و ما كان من المشركين

تقديم «له» بر «مسلمون» گویای حصر است. بنابراین جمله «نحن له مسلمون» بیانگر دو حقیقت است: 1_ تسلیم خدا بودن؛ 2_ تسلیم غیر او نشدن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 8

8 - مشاجره و مجادله بر سر قبله و احکام فرعی دین ، از مصداق های خیر نیست .

و لكل وجهه هو مولئها فاستبقوا الخیرت

ص: 518

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 169 - 11، 5

5 - اظهار نظر درباره احکام دین (فتوا دادن) بدون علم، امری نکوهیده و حرام است.

و أن تقولوا على الله ما لا تعلمون

11 - پرهیز از نعمت های حلال و طیب، استفاده از پلیدی ها و حرام خواری، از کار های بد و ناپسند است.

كلو مما فى الأرض حلالا طيباً .. إنما يأمرکم بالسوء و الفحشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 170 - 10، 6

6 - تعصب های نژادی و فامیلی، امری نکوهیده و زمینه ساز حق ناپذیری است.

و إذا قيل لهم اتبعوا ما أنزل الله قالوا بل نتبع ما ألفينا عليه ءاباءنا

10 - پیروی از بی خردان و هدایت نیافتگان و تقلید از آنان، امری ناروا و نکوهیده است.

أولو کان ءاباؤهم لایعقلون شیئاً و لایهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 172 - 13

13 - زهد گرایی با تحریم طیبات و مواهب الهی بر خویش، امری نابجا و ناشایست.

یأیها الذین ءامنوا کلوا من طیبیت .. إن کنتم إیاه تعبدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 188 - 7، 3

3 - پرداخت رشوه به قاضیان، ناروا و حرام است.

و تدلوا بها إلى الحکام

«تدلوا» عطف بر «تأکلوا» است و لذا مجزوم به «لا»ی ناهیه می باشد؛ یعنی: و لاتدلوا ..؛ ادلاء (مصدر تدلوا) به معنای فرستادن دلو در

چاه است و در آیه کنایه از وسیله قرار دادن می باشد. بنابراین «تدلوا بها...»؛ یعنی، به قاضیان اموالی را نپردازید تا بدین وسیله به اموال مردم چنگ اندازی کنید. گفتنی است که به دست آوردن مال خصوصیتی ندارد و لذا می توان حرمت رشوه را در همه مواردی که حقی ضایع شود استفاده کرد. کلمه «بالأثم» مؤید این حقیقت است.

7- ناروایی و حرمت پرداخت رشوه به منظور جلب نظر حاکمان و قضاوت ایشان به سود رشوه دهنده، حکمی معلوم برای همگان

و تدلوا بها إلى الحکام لتأکلوا فریقاً من أموال الناس بالأثم و أنتم تعلمون

مفعول «تعلمون» می تواند حرمت رشوه پرداختن به حاکمان باشد و نیز می تواند حرمت تصرف در اموال دیگران باشد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 225 - 5

5_ ناپسندی سوگند های بیهوده و لغو *

ص: 519

لا يؤاخذكم الله باللغو في ايمانكم . . . و الله غفور حلیم

از آیه مزبور استفاده می شود که یادکننده سوگندهای بیهوده، استحقاق مؤاخذة را دارد؛ ولی خداوند تفضلاً او را مؤاخذة نمی کند. این برداشت، مخصوصاً با تکیه بر صفت «غفور» که در پایان آیه آمده است، استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 268 - 14، 4

4_ شیطان، ترغیب کننده آدمیان به زشتیها

و یا مرمک بالفحشاء

14_ انفاق نکردن و نیز انفاق از اموال خبیث (غیر مرغوب) ، از مصادیق فحشا و زشتی

انفقوا من طیبات ما کسبتم . . . الشیطان یعدکم الفقر و یا مرمک بالفحشاء

جمله «یا مرمک بالفحشاء»، تفسیری از وسوسه شیطان، مبنی بر ترک انفاق و نیز انفاق از مال خبیث است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 156 - 15

15_ نظارت و بینایی خداوند به کردار بندگان ، هشداری به ترک کنندگان جهاد

انّ الذین تولّوا منکم . . . و الله بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 3

3_ ترساندن مؤمنان از دشمن و بازداشتن آنان از جهاد ، عملی است شیطانی .

انّ الناس قد جمعوا لکم فاخشوهم . . . انّما ذلکم الشیطان یخوف اولیاءه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 182 - 1، 2

1_ عذاب سخت یهود در آخرت ، دستاورد اعمال ناروای آنان (نسبت دادن فقر به خدا و کشتن انبیا)

ذوقوا عذاب الحریق. ذلک بما قدّمت ایدیکم

2_ عذاب و کیفر اخروی انسان ها ، نتیجه عملکرد خود آنان

ذلک بما قدّمت ایدیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 6,8,10

6_ انتظار ستایش بدون عملی شایسته ، امری مذموم و ناپسند

لا تحسبنّ الذین .. و یحبّون ان یحمدوا بما لم یفعلوا

8_ ترک عمل به وظیفه و ادعای انجام آن و انتظار ستایش در برابر عملی که انجام نشده ، ناپسند و موجب عذاب دنیا و آخرت است .

ص: 520

و یحبون ان یحمدوا .. فلا تحسبنهم بمفازه من العذاب و لهم عذاب الیم

تکرار کلمه عذاب دلالت بر این دارد که آنها به دو عذاب گرفتار می شوند، و به نظر می رسد یکی از آن دو، عذاب دنیوی و دیگری عذاب اخروی باشد.

10 _ واهی بودن پندار نجات عالمان اهل کتاب از عذاب الهی ، با وجود عملکرد ناشایست آنان (کتمان حقایق و . . .)

لا تحسبنّ الذین . . . بمفازه من العذاب

کلمه «مفازه»، مصدر میمی و به معنای خلاص و نجات یافتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 13

13 _ ضایع کردن کار دیگران ، نارواست . *

اتی لا اضیع عمل عامل منکم

چون خداوند ضایع نکردن اعمال نیک را به عنوان خوبی پسندیده مطرح کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 15 - 5

5 _ زنا و مساحقه ، عملی بسیار زشت

و الّتی یأتین الفاحشه من نساءکم

فاحشه در لغت به معنی عمل بسیار زشت است و در آیه فوق از زنا و مساحقه به فاحشه تعبیر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 20 - 6

6 _ پس گیری مهریه از سوی شوهران ، کاری باطل و گناهی آشکار است .

فلا تاخذوا منه شیئاً تاخذونه بهتاناً و اثمّاً مبیناً

در برداشت فوق، «بهتاناً» و «اثمّاً»، حال برای «أخذ» (که از «تأخذونه» استفاده می شود) گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 21 - 1

1_ بازپس گیری مهریه زنان ، دور از انسانیت و خلاف انصاف است .

و کیف تأخذونه و قد افضى بعضكم الى بعض

در آیه قبل، بازپس گیری مهریه، ظلم و گناه شمرده شد و این آیه با طرح سؤال، وجدان انسانی را به قضاوت برمی انگیزاند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 22 - 7

7_ ازدواج با همسر پدر (و یا زنی که پدر با او آمیزش کرده)، زشت و مورد خشم خدا و روشی ناپسند است .

و لا تنكحوا ما نكح اباؤكم .. انّه كان فاحشهً و مقتاً و ساء سبيلاً

ص: 521

«مقت»، به معنای خشم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 32 - 4

4_ چشمداشت به نعمت های دیگران ، کاری زشت و نکوهیده

و لا تتمنوا ما فضل الله به بعضکم علی بعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 37 - 2،7

2_ خداوند ، کسانی را که مردم را به بخلورزی دعوت کنند ، دوست ندارد .

ان الله لا يحبّ . . . الذين يبخلون و يأمرن الناس بالبخل

7_ توجه به نقش فضل الهی در بهره مندی انسان از نعمت ها ، بیانگر زشتی بخل و پنهان ساختن داراییها

الذين يبخلون و يأمرن الناس بالبخل و يكتمون ما اتیهم الله من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 2

2_ ظلم و ستم به دیگران ، به هر اندازه که باشد ، نارواست .

ان الله لا یظلم مثقال ذره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 49 - 7،8

7_ پاک و پیراسته دانستن خویش و یا دیگران ، بدون دلیلی مستند به خداوند ، ناروا و دخالت در شؤون خداوند است .

الم تر الى الذين یزکون انفسهم بل الله یزکی من یشاء

8_ ناپسندی خودستایی و ادعای رشدیافتگی و کمال

الم تر الى الذين یزکون انفسهم بل الله یزکی من یشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 85 - 10

10 _ اعمال خوب و بد اشخاص ، محفوظ است و از بین نخواهد رفت .

و كان الله على كل شيء مقیتا

بیان نگهبانی خداوند، پس از بیان عملکردهای خوب و بد اشخاص، اشاره به این دارد که اعمال آدمی از بین نخواهد رفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 20

20 _ کشتار و تعرض نابجا به افراد به خاطر دستیابی به غنیمت ، از روش های ناپسند دوران جاهلیت

ص: 522

و لا تقولوا .. لست مؤمناً تبتغون عرض الحیوه الدنیا ... کذلک کنتم من قبل

ظاهراً «کذلک» اشاره است به جمله «تبتغون عرض ..» بر این اساس، مقصود از «من قبل»، قبل از اسلام، یعنی دوران جاهلیت است که به خاطر مال دنیا، بدون هیچ دلیلی دیگران را می کشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 108 - 11

11 _ هشدار خداوند به انسان در مورد اعمال و کار های ناشایست پنهانی او

اذ یبیتون .. و کان الله بما یعملون محیطاً

از مصادیق مورد نظر برای «مایعلمون»، به قرینه جمله «اذ یبیتون»، اعمال پنهانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 109 - 1

1 _ دفاع از خائن، عملی نکوهیده و مورد توبیخ خداوند

هأنتم هؤلاء جدلتم عنهم فی الحیوه الدنیا

کلمه «هؤلاء»، اشاره به خیانتکاران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 119 - 12

12 _ حرمت تغییر در آفرینش طبیعی و اولیه موجودات به انگیزه های شیطانی

و لا مرنهم فلیغیرن خلق الله

ظاهراً «خلق»، به معنای مخلوق و آفریده هاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 128 - 2

2 _ نشوز شوهر و عدم تأمین حقوق همسر، امری ناروا و ناپسند

وإن امراه خافت من بعلها نشوزاً أو اعراضاً فلا جناح عليهما أن يصلحا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

4 - نساء - 4 - 146 - 5

5_ اصلاح گذشته ، مشروط به توبه و پشیمانی از اعمال نارواست و اطاعت خالصانه از خداوند در گرو اعتصام به اوست .

الا الذین تابوا و أصلحوا و اعتصموا باللّٰه و أخلصوا دینهم

ظاهراً جمله «اصلحوا» و «اعتصموا» و «اخلصوا»، هر یک مترتب بر دیگری است. یعنی بدون بازگشت از نفاق، اصلاح ممکن نیست، و بدون اصلاح، اعتصام به خدا امکان ندارد، و بدون اعتصام به خدا، رهایی از ریا غیر ممکن است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

ص: 523

8_ خواسته های نابجا ، اعمال ناروا و رذایل اخلاقی یهود ، نشأت گرفته از جهل آنان و ناباوری ایشان نسبت به تعالیم دین

یسئلک أهل الكتب .. لكن الرسخون فی العلم منهم و المؤمنون

توصیف صالحان یهود با عنوان عالمان ژرفنگر و مؤمنان واقعی، بیانگر این حقیقت است که جهل و ناباوری به تعالیم انبیا مایه گرایش عامه یهود به اعمال ناروا و رذایل اخلاقی بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ کفر ، گرایش به ادیان باطل و انجام کردار های ناروا ، راهی است به سوی دوزخ .

و لالیهدیهم طریقاً. الا طریق جهنم

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از ظرف و زمان هدایت در جمله «و لالیهدیهم ..» حیات دنیا باشد ؛ بر این مبنا مقصود از هدایت کافران به راه جهنم، فراهم سازی زمینه های کفرپیشگی و اعمال ناروا برای آنان است که سرانجام آن دوزخ خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

28_ اسراف و قانونشکنی ، با وجود تعالیم انبیا ، بسی ناروا و ناپسند

ثم ان كثيراً منهم بعد ذلك فی الارض لمسرفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ گریز از احکام الهی و گرایش به احکام جاهلی ، شیوه و منشی ناپسند

افحکم الجهلیه بیغون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9_ زشتی و ناروایی گناه ، تجاوز و حرام خواری

يسرعون في الاثم والعدون واكلهم السحت لبس ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 63 - 10

10_ سکوت عالمان یهود و نصارا در برابر منکرات جامعه خویش ، بسیار زشت و ناپسند

لبس ما كانوا يصنعون

ظاهراً مراد از ضمیر در «کانوا» و «يصنعون»، «ربانیون» و «احبار» می باشد نه توده اهل کتاب; قابل ذکر است که در برداشت فوق مراد از «ما»ی موصوله، سکوت عالمان اهل کتاب در برابر گناهان دانسته شده است.

ص: 524

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 79 - 9

9_ ترک نهی از منکر عملی زشت و ناپسند

کانوا لایتناھون .. لبس ما کانوا یفعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 80 - 6

6_ پذیرش ولایت مشرکان و دوستی با آنان از جمله اعمال ناپسند و رایج در بین انبوهی از یهودیان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لبس ما کانوا یفعلون. تری کثیراً منهم یتولون الذین کفروا

جمله «یتولون الذین کفروا» مصداقی برای جمله «لبس ما کانوا یفعلون» است. وبه قرینه آیه 82 (و لتجدن اقربهم موده ...) که مسیحیان را دوستار مسلمانان معرفی کرده است، معلوم می شود، مراد از بنی اسرائیل در این بخش از آیات، یهودیان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 90 - 2

2_ شراب خواری، قمار بازی، گرایش به مظاهر شرک و تقال های مرسوم در جاهلیت، کرداری شیطانی است

انما الخمر .. من عمل الشیطن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 103 - 11

11_ محروم نمودن خویش و یا دیگران از حلال های الهی به نام دین و دینداری، حرام و ناپسند است.

ما جعل الله من بحیره ... و لکن الذین کفروا یفترون علی الله الکذب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 104 - 14

14_ تقلید از جاهلان گمراه کاری ناپسند و باطل

اولو کانءاباؤهم لایعلمون شیئاً و لایهتدون

لحن مذمت بار آیه دلالت بر بطلان وزشتی تقلید از جاهلان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 106 - 3،28

3_ سهل انگاری در وصیت به هنگام مشاهده آثار مرگ_ هر چند در سفر و دیار کافران_ امری ناشایست برای اهل ایمان

إذا حضر احدکم الموت حین الوصیه

«حین الوصیه» بدل از «اذا» می باشد، یعنی هنگام مشاهده آثار مرگ هنگام پرداختن به وصیت است نه انجام کاری دیگر و این گویای تأکید الهی بر امر وصیت می باشد.

28_ کتمان شهادت و تغییر آن ، حرام و امری ناروا در ادیان الهی

ص: 525

لانشتری به ثمناً و لو كان ذا قربي و لانكنتم شهدة الله إنا اذا لمن الاثمين

جمله «انا اذا...» سخنی است که شاهدان غیر مسلمان نیز باید آن را در پایان سوگند خویش بیان دارند و در حقیقت اعتراف کنند که در صورت کتمان شهادت گنهکار هستند و این نشان می دهد که پیروان دیگر ادیان الهی نیز شهادت های دروغین را حرام و ناروا می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 5 - 2

2_ تکذیب حق (قرآن)، بدون تأمل در آن، مورد سرزنش خداوند است.

فقد كذبوا بالحق لما جاءهم فسوف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 91 - 15

15_ کتمان معارف و حقایق کتب آسمانی امری نکوهیده است.

تجعلونه قراطیس تبدونها و تخفون كثيرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 113 - 7

7_ دل سپردن و رضایت دادن و عمل کردن، مراحل تأثیر تبلیغات شیطانی است.

ولتصغى... و ليرضوه و ليقتروا

«اقتراف» به معنی به دستاوردن چیزی است و غالباً در مواردی به کار می رود که آن کار ناپسند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 114 - 14

14_ ارجاع داوری به غیر خداوند از سوی کسی که حقانیت و اعجاز قرآن را دریافته، کاری بس نکوهیده و نارواست.

أفغير الله أبتغى حكما... فلا تكونن من الممترین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 142 - 8

8 - خوردن روزی خداوند و پیروی کردن از شیطان، کاری است ناشایست و نکوهیده.

كلوا مما رزقكم الله و لا تتبعوا خطوات الشيطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 159 - 1

1 - پذیرش بخشی از دین و رها کردن بخشی دیگر، امری ناروا و مانند نپذیرفتن همه دین است.

إن الذين فرقوا دينهم .. . لست منهم في شيء

ص: 526

مراد از «دین»، دین الهی است و متفرق ساختن دین به معنای پذیرش بخشی از آن و نپذیرفتن بخشی دیگر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 29 - 2

2_ کردارهای زشت و شنیع، خارج از دایره قسط

قل إن الله لا يأمر بالفحشاء .. قل أمر ربي بالقسط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 74 - 17

17_ فسادانگیزی و فسادگری در زمین، امری حرام و بسیار ناپسند

و لاتعتوا فی الأرض مفسدین

«لا تعثوا» خود به معنای «فساد نکنید» است. بنابراین «مفسدین» حال مؤکد خواهد بود و همان نهی را تأکید می کند. لذا جمله «لا تعثوا ...» دلالت بر شدت ناپسندی و حرمت فسادانگیزی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 80 - 6

6_ لوط با توصیف لواط به عنوان کرداری بسیار زشت، قوم خویش را به سبب ارتکاب آن نکوهش کرد.

أتأتون الفحشه

«فاحشه» به عمل بسیار شنیع گفته می شود. استفهام در جمله «أتأتون ...» انکار توییحی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 139 - 4

4_ اعمال بت پرستان، اعمالی باطل و بی ثمر در پیشگاه خداوند

و بطل ما كانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 _ انتساب اموری ناحق به خداوند ، امری نکوهیده و حرام

أن لا يقولوا على الله إلا الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 _ شرکوری و پرستش غیر خدا ، کرداری ناشایسته و مایه محرومیت از ولایت و حمایت های خداوند است .

و هو يتولى الصالحين

مصدق مورد نظر برای صلاح و صالحان، به قرینه آیات گذشته، توحید و مؤمنان موحد است و در مقابل آن شرک و مشرکان خواهد

ص: 527

بود. بنابراین مفهوم جمله «و هو...» عدم حمایت خداوند از مشرکان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 205 - 7

7_ غفلت از یاد خدا، امری نکوهیده و نارواست.

و لاتکن من الغفلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 67 - 1, 16

1_ گرفتن اسیر در میدان نبرد، پیش از غلبه بر دشمن و سرکوبی کامل او، امری بس ناروا و حرام است.

ما کان لنبی أن یکون له أسری حتی یتخن فی الأرض

برداشت فوق مبتنی بر این است که مفعول «یتخن» کلمه ای همانند «العدو» باشد که به قرینه مقام حذف شده است و «ال» در «الأرض» نیز جانشین مضاف إليه باشد، یعنی أرض المعركة (منطقه جنگ). گفتنی است که ائخان عدو، چنانچه در لسان العرب آمده، به معنای غلبه بر دشمن با کشتار وسیع آنان است. بنابراین جمله «ما کان...» بیانگر این معناست که اسیر گرفتن از دشمن پیش از غلبه بر او جایز نیست.

16_ پیامبران تا پیش از استقرار دین و حکومتشان بر زمین، از گرفتن اسیر در میدان نبرد پرهیز داشته و آن را ناروا می دانستند.

ما کان لنبی... و الله عزیز حکیم

برداشت فوق بر این اساس است که مفعول «یتخن» کلمه ای همانند «دینه» و یا «حکومه» باشد. بر این مبنا ائخان به معنای تثبیت و محکم کردن است. بنابراین جمله «ما کان لنبی...» می رساند که پیامبران تا زمانی که حکومت و دینشان در زمین تثبیت نمی شد، از اسیر گرفتن در میدان نبرد امتناع می کردند. قابل ذکر است اگر مجاهد از این امر تخلف کنند و اسیر بگیرند، به دلیل آیه 70، نمی توان گفت باید آن اسیران کشته شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 9 - 8

8_ سوداگری بر سر آیات الهی و دین حق، از کردارهای بد آدمی

اشتروا بأیت الله ثمناً قليلاً... إنهم ساء ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 2

2_ همسنگ قرار دادن کافر و مشرک نیک کردار با مؤمن مجاهد ، عملی ناصواب و شایسته ملامت و توبیخ است .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله و اليوم الآخر و جهد في

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 37 - 1،11

ص: 528

1_ جا به جا کردن ماه حرام و ماه حلال (انتقال دادن حرمت ماه محرم به ماه صفر و حلیت ماه صفر به محرم) از کار های نادرست عرب های جاهلی

إنما النسيء زيادة في الكفر

برای عربهای جاهلی که با داشتن خوی جنگ طلبی و غارتگری، تحمل ترک جنگ در سه ماه متوالی (ذیقعه، ذیحجه و محرم) بسیار شاق و دشوار بود، به زعم خود، ماههای محرم و صفر را پس و پیش می کردند؛ یعنی، در ماه محرم الحرام می جنگیدند و در ماه صفر متارکه جنگ داشتند؛ سال بعد دوباره محرم را به جای خود بر می گرداندند و به این کار «نسیء» (تأخیر انداختن) می گفتند.

11_ « نسیء » ، (جا به جا کردن ماه های حلال و حرام) ، از اعمال زشت عرب های جاهلی و کاری پسندیده و زیبا در دیدگاه آنان

إنما النسيء زيادة في الكفر . . . زين لهم سوء أعمالهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 9

9_ دلخوش کردن به زندگی دنیوی و ترجیح دادن آن بر حیات اخروی ، امری است ناپسند و مورد نکوهش خداوند .

أرضيتم بالحيوه الدنيا من الآخره فما متع الحيوه الدنيا في الآخره إلا قليل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 27 - 4

4_ کیفر هر کار بد در قیامت ، کیفری متناسب با همان کار بد خواهد بود .

جزاء سيئه بمثلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 32 - 7

7_ روی برتافتن از توحید و یکتاپرستی و گرایش به شرک و بت پرستی ، کاری شگفت و در پی دارنده نکوهش سخت خداوند

فذلکم الله ربکم الحق . . . فأنی تصرفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 68 - 12

12_ نسبت دادن چیزی به خداوند ، بدون دلیل قاطع و بی اطلاع از درستی و نادرستی آن ، امری ناپسند و مورد نکوهش خداوند است .

قالوا اتخذ الله ولداً . . . إن عندكم من سلطان بهذا أتقولون على الله ما لا تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 94 - 10

10_ تردید و شک در الهی و حق بودن قرآن ، امری ناروا و خلاصی نفس از آن ، ضروری و لازم است .

ص: 529

لقد جاءك الحق من ربك فلا تكونن من الممترین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 47 - 1

1_ نوح (ع) ، از تقاضای نجات فرزند ناصالحش منصرف شد و آن را امری نابه جا دانست .

فقال رب إن ابني من أهلي . . . قال رب إنی أعوذبک أن أسئلك ما لیس لی به علم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 52 - 8

8_ خیانت به مردم ، گناه و رفتاری نکوهیده است .

ذلک لیعلم أني لم أخنه بالغیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 92 - 4

4_ یوسف (ع) پس از اعتراف برادرانش به خطا ، هر گونه سرزنش آنان را از ناحیه خویش و دیگران ، ناروا شمرد .

لا تثریب علیکم الیوم

کلمه «تثریب» نکره است و پس از حرف نفی (لا) قرار گرفته است. از این رو شامل هر گونه ملامت می شود. یاد نکردن از فاعل (سرزنش کننده) دلالت بر عموم دارد ؛ یعنی ، هیچ کس نه من و نه دیگری. جمله «لا تثریب علیکم الیوم» جمله ای خبری و در مقام انشا و دستور است ؛ یعنی ، نباید شما ملامت شوید و یا نباید هیچ کس شما را ملامت کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 14 - 2

2_ خواندن معبود های دروغین و درخواست کردن از آنها ، کرداری بیهوده و باطل است .

له دعوه الحق

تقدیم «له» بر «دعوه الحق» حاکی از حصر است ؛ یعنی ، دعوت حق تنها از آن اوست نه از آن غیر او. و مراد از غیر او به قرینه جمله بعد معبودهایی است که مشرکان آنان را می خواندند و می پرستیدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 25 - 4

4_ نقض پیمان به ویژه پس از تأکید بر آن ، امری ناروا و نکوهیده است .

و الذین ینقضون عهد الله من بعد میثاقه .. أولئك لهم اللعنه و لهم سوء الدار

«میثاق» در «من بعد میثاقه» مصدر و به معنای استحکام بخشیدن است و ضمیر در «میثاقه» به «عهد» بر می گردد. بنابراین «من بعد میثاقه» ؛ یعنی ، پس از استحکام بخشیدن به عهد و تأکید بر پابندی به آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 530

9 - حجر - 15 - 3 - 8

8- متمرکز کردن تمامی همّ و تلاش بر بهره‌وری هر چه بیشتر از تمتعات و لذت‌های دنیوی و دل بستن به آرزوهای واهی، امری ناپسند و محکوم است.

ذره‌م یا کلوا و يتمتعوا و يلهم

آیه، تعریض است به اینکه: کافرانِ هدایت‌ناپذیر، تمام همّشان تمتعات دنیوی است؛ لذا باید آنان را به حال خود رها کرد و این حاکی از ناخرسندی خداوند از آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 68 - 6

6- تعرّض و اهانت به مهمان دیگران، عملی ناپسند و ممنوع است.

قال إن هـ_وَلَاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 69 - 8

8- تعرّض و اهانت به مهمان دیگران، عملی ناپسند و به دور از تقوای پیشگی

قال إن هـ_وَلَاءِ ضَيْفِي ... وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ لَا تَخْزُون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 88 - 6

6- چشم دوختن و غبطه خوردن به مال و منال دنیا، امری نکوهیده و ناپسند

لَا تَمْدَنَّ عَيْنِيكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 17 - 8

8- بی توجهی به غیر قابل قیاس بودن خالق با غیر خالق، مذموم و ناپسند است.

أفمن يخلق كمن لا يخلق أفلاتذكرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 28 - 15

15- اسطوره خواندن قرآن ، توطئه علیه دین الهی و انتخاب کفر ، اعمالی زشت و ناپسند

و إذا قيل لهم ماذا أنزل ربكم قالوا أسـ طر الأولین . . . قد مكر الذين من قبلهم ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 2,5

2- شبهه اندازی درباره معاد و پیامبری رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) ، عملی زشت و نکوهیده است .

ص: 531

و أقسموا بالله جهد أيمانهم لايبعث الله من يموت .. و ما أرسلنا من قبلك إلا رجا

«سَيِّئَات» (جمع سَيِّئَة) به معنای هر عمل زشت است و مراد از «السَيِّئَات» در آیه _ به قرینه «فأصابهم سَيِّئَات ما عملوا» _ می تواند شبهاتی باشد که در آیات قبل از سوی مشرکان مطرح شده بود.

5- هرگونه تلاشی برای بازداشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از هدف خویش ، زشت است .

أفأمن الذين مكروا السيئات

«مکر» در لغت به معنای بازداشتن شخص از هدفش است و «السَيِّئَات» مفعولٌ به برای «مکروا» می باشد و متضمن معنای فعلی متعدی مثل «عملوا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 63 - 7

7- فریب دیگران با ظاهرسازی ، امری شیطانی و مذموم

فزيّن لهم الشيطان أعم لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 72 - 11

11- اعراض از تشکیل خانواده ، فرزندداری ، تعاون اجتماعی و بهره‌وری از روزی های حلال الهی ، شیوه ای باطل و نادرست است . *

و الله جعل لكم من أنفسكم أزواجاً .. أفبالبطل يؤمنون

بدان احتمال که "و الله جعل لكم.." در مقام بیان ارزش دادن به موضوع همسری و ... باشد و در پایان بیان اعتراض آمیز "أفبالباطل يؤمنون" در ردّ کسانی باشد که از پذیرش این ارزشها روی گردانند، این برداشت به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 92 - 4

4- فریبکاری و خدعه با مردم ، عملی نکوهیده در بینش الهی

تتخذون أيمانكم دخلاً بينكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10- عقاب و کیفر دادن بر هر عملی بدون بیان زشتی و خلاف بودن آن عمل ، زشت و ناپسند است .

و ما کنا معذبین حتی نبعث رسولاً

اینکه خداوند فرمود: «ما بدون اینکه رسولی برای تبیین حقایق برای مردم بفرستیم، عذاب و کیفرشان نمی کنیم» احتمال دارد به جهت این داوری عقل باشد که: «عقاب بدون بیان زشت و قبیح است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 27 - 6

ص: 532

6- تَبذِير و كَفْرَان نَعْمَت هَاي پُروردگار ، عملی بس نكوهيده و ناشايسته است .

إِن الْمُبذِرِينَ .. لِرَبِّهِ كَفُورًا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - اسراء - 17 - 32 - 7

7- عمل ناشايست زنا ، داراي فرجامی بد و ناگوار برای فرد و جامعه

و ساء سبيلاً

از جمله «راههای بد» راهی است که منتهی الیه و فرجام آن، ناشايست باشد. بنابراین «ساء سبيلاً» می تواند مشعر به این معنا باشد که: زنا نه تنها خود فاحشه است؛ بلکه راهی است بد که فرجام و پیامد آن برای فرد و جامعه نیز، بد و ناپسند است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - اسراء - 17 - 38 - 2,4

2- شرک به خدا ، پرخاش به والدین ، تَبذِير ، فرزندکشی ، زنا ، قتل ناحق ، خوردن مال یتیم ، پیروی از راهی که پشتوانه علمی ندارد و مغرورانه راه رفتن ، اعمال ناپسند و منفور خداوند

كُلَّ ذَلِكْ كَان سَيِّئَةً عِنْد رَبِّكَ مَكْرُوهًا

4- انسان ها ، حتی در برابر اعمال ناپسند و مورد نفرت خداوند ، آزادی و اختیار عمل دارند .

كُلَّ ذَلِكْ كَان سَيِّئَةً عِنْد رَبِّكَ مَكْرُوهًا

از اینکه خداوند، پس از برشمردن کارهای زشت، از آنها نهی کرده و سپس فرموده است: «سَيِّئَةً عِنْد رَبِّكَ مَكْرُوهًا» به دست می آید که منفور خداوند بودن باعث جلوگیری تکوینی از وقوع آنها به دست بشر نمی کند. و این، خود حکایت از اختیار عمل انسان می نماید.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - اسراء - 17 - 44 - 11

11- با وجود تسبیح و ثناگویی تمامی موجودات آفرینش برای خداوند ، شرک به او و تنقیصش ، کاری ناروا و غیر منطقی است .

أَفَأَصْفُكُمْ رَبِّكُم بِالْبَنِينَ .. تَسْبِحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ

ذکر «تسبیح له السماوات والأرض» پس از «أَفَأَصْفَاكُمْ رَبِّكُم بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا» به این معناست که: وقتی تمامی موجودات

تسبیح گوی خداوندند، شریک گرفتن برای او عملی ناشایست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 9

9- ضایع ساختن اجر و مزد نیکوکاران ، امری نکوهیده و ناپسند است .

إِنَّا لَنَضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 34 - 7

ص: 533

7- تحقیر دیگران از سوی ثروت مندان و دارایی های خود را به رخ آنان کشیدن ، کاری مذموم و ناپسند است .

أنا أكثر منك مالاً و أعزّ نفراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 50 - 19،28

19- پذیرش ولایت شیطان و نسل او از سوی برخی مردم ، با وجود عداوت شیاطین با آدمیان ، کاری ناشایست و شگفت انگیز و سزاوار سرزنش است .

أفتتخذونه و ذرّيته أولياء من دوني و هم لكم عدوّ

همزه «استفهام» در «أفتتخذونه» مفید معنای انکار همراه با تعجب است.

28- گزینش ولایت شیطان به جای ولایت خدا ، انتخابی ظالمانه و زشت است .

أفتتخذونه .. بس للظالمين بدلاً

مخصوص به «ذم» در فعل «بس» ابلیس است. و «بدلاً» تمیز برای آن، لذا معنای جمله، چنین می شود که: «شیطان، بد جایگزینی است (به جای خداوند) برای ظالمان».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 51 - 11

11- استفاده از نیروهای گمراه و گمراه کننده در مدیریت ها و مراکز تصمیم گیری جامعه ، امری ناروا و شیوه ای غیرالهی است .

و ما كنت متخذ المصلين عضداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 56 - 12

12- جدال به باطل و استهزا و تمسخر ، از روش های ناپسند در برخورد با مسائل فکری و عقیدتی است .

و یحـ دل الذین كفروا بالـ بطل لیدحضوا به الحق واتخذوا ائـتی و ما أنذروا هزواً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 71 - 9

9- آسيب رساندن به جان مردم ، امري بس نكوهيده و ناروا است .

أخرقتها لتغرق أهلها لقد جئت شيئاً إمرأ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - كهف - 18 - 74 - 10

10- كشتن فرد بي گناه ، كاري زشت و ناروا است .

لقد جئت شيئاً نكرأ

«نكر» صفت مشبه و به معنای «منكر» است «يعنى كار قبيح و ناپسند و خلاف معروف».

ص: 534

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 44 - 12، 9

9- اطاعت و پیروی از گنه پیشگان و سرپیچی کنندگان از فرمان خداوند ، امری ناروا و ناسپاسی نعمت های او است .

لاتعبد الشیطنَ إِنَّ الشیطنَ کان للرحمن عصیًّا

12- اصرار بر عصیان خداوند در عین رحمت گسترده او ، کاری ناموجه و ناروا است .

لاتعبد الشیطنَ إِنَّ الشیطنَ کان للرحمن عصیًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 13

13 - دل بستن به زندگی گذرای دنیوی و مغرور شدن به آن ، کاری ناروا است .

إِنَّمَا تقضی هذه الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 81 - 7

7 - تحریم نعمت ها و موهبت های الهی بر خویش ، عملی ناروا و پرهیزی نابه جا است .

كلوا من طیبَت ما رزقنَكم

توصیه به استفاده کردن از طیبات، برتری این کار را در برابر ریاضت های افراطی نشان می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 5

5 - چشم دوختن و غبطه خوردن بر مال و منال دنیاداران ، امری نکوهیده و ناروا است .

ولا تمدنَّ عینیکَ إلی ما متَّعنا به أزواجًا منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 78 - 4

4- مشورت در امر قضاوت ، امری است پسندیده و شایسته .

و داود و سلیم-ن إذ یحکمان فی الحرث . . . و کتّا لحکمهم ش-هدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 55 - 3

3_ کاری که نه سودآور باشد و نه دور کننده زیان ، عملی ناپسند و ناشایست است .

و یعبدون من دون الله ما لاینفعهم و لایضرهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 58 - 7

ص: 535

7_ توکل به غیر خداوند ، کاری ناشایست و غیر منطقی

و توکل علی الحی الذی لایموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 67 - 3

3_ افراط و زیاده روی در هر کاری _ حتی در امور خیریه چون بخشش _ امری مذموم و ناپسند

و الذین إذا أنفقوا لم یسرفوا و لم یقتروا و کان بین ذلک قوامًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 72 - 2

2_ حضور در مجالسی که به باطل و دروغ پردازی می گذرد ، ناپسند و ممنوع است .

و الذین لایشهدون الزور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 18 - 9

9- برخورد و درگیری با فرعونیان ، راهی نادرست و برخلاف مصالح اسرائیلیان در دیدگاه موسی (ع)

قال له موسی إنک لغویّ مبین

«غوی» به کسی گفته می شود که از راه درست و صواب منحرف شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 55 - 6

6 - مقابله به مثل کردن در برابر یاوه گویی جاهلان ، امری نکوهیده در بینش الهی و به دور از شأن مؤمنان

و إذا سمعوا اللغو أعرضوا عنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 79 - 4

4- تجمل و آرایش برای خودنمایی ، فخرفروشی ، رفتاری است ناپسند و مردود .

فخرج علی قومه فی زینته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 36 - 10

10 - فسادانگیزی ، امری ناشایست و ناروا است .

ولا تعثوا فی الأرض مفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 536

11 - امنیت ، نعمتی الهی است و ناامنی و جوّ آدم ربایی ، امری نامطلوب و نکوهیده است .

أولم يروا أننا جعلنا حرمًا آمنًا و يتخطف الناس من حولهم أقبالب_طل . . . و بنع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 10 - 2

2 - تکذیب پیامبران الهی و بینات آنان عملی زشت و دارای فرجامی ناگوار است .

و جاءتهم رسلهم بالبينت فما كان الله ليظلمهم . . . ثم كان ع_قبه الذين أس_ئوا ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 32 - 6

6 - اختلاف در دین و ایجاد دسته بندی ، امری نکوهیده و مذموم است .

بل اتبع الذين ظلموا أهواءهم . . . و لاتكونوا من ... الذين فرّقوا دينهم و كانوا ش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 19 - 7

7 - خشونت و درشتی در سخن گفتن با مردم ، عملی بسیار زشت است .

و اغضض من صوتك إن أنكر الأصوت لصوت الحمير

در آیه، به جای کاربرد تشبیه، از استعاره استفاده شده است. آوردن استعاره به جای تشبیه، برای مبالغه در مذمت و بیان ناهنجاری و مستهجن بودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 21 - 11

11 - پیروی از رسوم و آیین نیاکان ، بدون دلیل و منطق صحیح ، امری مذموم و ناروا است .

قالوا بل نتبع ما وجدنا عليه ءاباءنا

نقل چنین کلامی از مجادله گران حق ناپذیر، در پاسخ دعوت به دین و نیز ذکر استفهام انکاری پس از آن، به سرزنش شدن آن اندیشه و عمل، دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 13 - 15

15 - فرار از جبهه جهاد، امری مذموم و ناپسند است.

يقولون إنّ بيوتنا عورة و ما هي بعورة إنّ يريدون إلاّ فرارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 18 - 9

ص: 537

9 - حضور کم در جبهه جهاد ، مادامی که جهاد با دشمن دایر است ، امر نکوهیده ای است .

قد يعلم الله . . . و لا یأتون البأس إلا قليلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 9

9 - آزار بی جهت ، امری محکوم و ناپسند است .

و الذین یؤذون المؤمنین . . . فقد احتملوا بهتاً و إثماً مبیناً

قید «مبین» برای گناه، می تواند اشعار به این نکته داشته باشد که چنین عملی، گناه بودن اش نه تنها در نظر خدا، بلکه برای دیگران هم روشن و آشکار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 60 - 11

11 - اطاعت از دشمن ، امری است مذموم و ناپسند .

ألم أعهد إلیکم . . . إنه لکم عدوٌ مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 15

15 - رها کردن تقوای پیشگی و احسان ، به خاطر دل بستگی به وطن و محل سکونت ، عملی ناپسند و عذری ناپذیرفتنی

یعباد الذین ءامنوا اتقوا ربکم . . . و أرض الله وسعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 12

12 - خلف وعده و قرار شکنی ، عملی زشت و غیر خدا پسندانه

لا یخلف الله المیعاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- یأس و ناامیدی از رحمت خداوند، در عین وعده او به آمرزش تمامی گناهان بندگان، امری بی جا و نامعقول است.

لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا

جمله «إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا» به منزله تعلیل برای جمله «لا تَقْنَطُوا..» می باشد؛ یعنی، از رحمت خدا مأیوس نشوید؛ چون او همه گناهان را می آمرزد. با این حساب یأس از رحمت خدا، امری بی جا و نامعقول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انکار آیات و نشانه های الهی، در عین روشن و قابل شناخت بودن آنها، عملی است در خور سرزنش و تقبیح.

ص: 538

فَأَيُّ آيَاتِ اللَّهِ تَتَكْرَهُونَ

استفهام (أَيُّ) برای توییح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 42 - 3

3 - ظلم و تجاوز به حقوق مردم - حتی انسان های غیر مؤمن - امری ناشایست و سزاوار پیگرد و انتقام است .

إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 5 - 9

9 - اسراف و استفاده بی رویه از نعمت های الهی ، امری ناشایست *

أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ

برداشت یاد شده بدین احتمال است که مراد از اسراف، اسراف مصطلح باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 23 - 12

12 - اقتدا به آثار پیشینیان در زمینه مسائل اعتقادی ، شیوه ای غلط و ناکارآمد

و كَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا ... وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 57 - 8

8 - موضع گیری عجولانه و مسخره آمیز در برابر مسائل ، امری نکوهیده و ناپسند

و لَمَّا ضَرَبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ

با توجه به واژه «إِذَا» استفاده می شود که مشرکان بدون تأمل و تعقل در برابر داستان عیسی (ع)، موضع گیری می کردند و خداوند این را مورد سرزنش قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 18

18 - نسبت دادن اهل ایمان به فسق و نهادن القاب فاسقانه بر ایشان ، عملی زشت و ناروا

و لا تتابزوا بالألقاب بئس الاسم الفسوق بعد الإيمان

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که «بئس الاسم . . .» در مقام بیان مراد از «الألقاب» باشد؛ یعنی، القاب زشت عبارت است از نسبت دادن عناوین فاسقانه به کسانی که مؤمن اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 32 - 20

ص: 539

20 - ستایش از خویشتن و دعوی پاکی ، با وجود زمینه های طبیعی آلودگی به گناه ، امری ناروا و ناشایست *

هو أعلم بكم . . . و إذ أنتم أجنه فی بطون أمه _ تکم فلا تزکوا أنفسکم

ذکر «أنشأکم من الأرض» و «أنتم أجنه» احتمالاً - برای آن است که انسان خاکی - که دوران جنینی را گذرانده و از عوامل مختلف تأثیر پذیرفته است - چگونه می تواند ادعای پاکی و خطاناپذیری، داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 60 - 2

2 - بی تفاوت بودن در برابر احسان دیگران ، امری نکوهیده در پیشگاه خداوند و عقل

هل جزاء الإحسَن إلا الإحسَن

پرسش در آیه شریفه در حقیقت به داوری کشاندن عقل است و نیز مهر تأییدی از جانب خداوند بر داوری های عقل سلیم می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 24 - 4

4 - بخلورزی و توصیه مردم به آن ، امری بس ناپسند و نکوهیده

و الله لایحب . . . الذین یبخلون و یأمرون الناس بالبخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 14 - 12

12 - سوگند دروغ ، امری ناپسند و نکوهیده در بینش الهی

و یحلفون علی الکذب و هم یعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 5 - 5

5 - تکذیب آیات الهی ، بس زشت و ناپسند در نزد خداوند

بئس مثل القوم الذین کذبوا بآیات الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 1 - 6

6 - محروم ساختن خویش از مباحات و حلال های الهی ، برای جلب رضایت دیگران ، عملی ناپسند و شایسته سرزنش

لِمَ تَحْرَمَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 10 - 3

3 - عادت به سوگند یاد کردن و بی مبالاتی در این امر ، عملی مذموم و ناپسند

ص: 540

و لاتطع كلّ حلاف

برداشت یاد شده، به سبب این نکته است که آیه شریفه، در مقام مذمت و محکومیت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 6 - 72 - 9

9 - پناه بردن به جنیان و استمداد از آنان ، کاری ناپسند و مردود در نگاه وحی

كان رجال من الإنس يعوذون برجال من الجن فزادوهم رهقاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 2 - 78 - 4

4 - « سؤال برانگیز » جلوه دادن حوادث جهان آخرت ، کاری ناشایست است .

عمّ يتساءلون . عن النبأ العظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 4 - 80 - 11

11 - خودداری از ارشاد کسانی که در مسیر خودسازی قرار دارند و استتکاف از راهنمایی پندپذیران ، کرداری نکوهیده و ناروا است .

عبس . . . و ما يدريك لعله يزكى . أو يدكر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 23 - 80 - 11

11 - بسنده کردن به بخشی از فرمان های خداوند و به کار نبستن تمام آن ، رفتاری نکوهیده در پیشگاه خداوند

لما يقض ما أمره

«لما يقض» (به پایان نرساند)، گویای توییح کسانی است که در انجام دادن فرمان های خداوند، سنگ تمام نمی گذارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 5 - 82 - 9

9- بی توجهی به فرصت های مناسب و از کف دادن آنها، امری ناپسند و مایه افسوس خوردن بر آن در آخرت

علمت نفس ما... آخرت

بیان آگاهی به آنچه از دست رفته (ما آخرت)، نظر به ندامتی دارد که پس از آگاهی پیدا می شود؛ زیرا آیه شریفه در مقام هشدار است و صرف «آگاه شدن از چیزی» هشدار نمی خواهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 3 - 3

3- روا داشتن عملی بر دیگران، به رغم ناپسند شمردن آن برای خود، رفتاری نکوهیده و مذموم

ص: 541

إذا اکتالوا علی الناس یتوفون . و إذا کالوهم أو وزنوهم یتخسرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 15 - 10

10 - خودپسندی و احساس شرافت مندی بر اثر ثروت ، حالتی نکوهیده و ناشایست است .

فیقول ربی اکرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 6 - 2

2 - افتخار به بذل و بخشش ها و خودنمایی در تأمین نیازمندی های مالی جامعه ، مذموم و مورد نکوهش خداوند است .

یقول أهلکت مالاً لبدّاً

در آیه شریفه مورد مصرف اموال مشخص نشده است؛ ولی به قرینه آیات بعد (فکّ رقبه أو إطعام ..) می توان گفت: مراد هزینه کردن آن، در مصارف عمومی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 10 - 2,5

2 - راندن سائل از خود و بازداشتن او از تقاضای کمک ، رفتاری ناپسند و مورد نهی خداوند

و أمّا السائل فلا تنهر

5 - از خود راندن اهل تحقیق و بی پاسخ گذاشتن سؤالات آنان ، نکوهیده و ناروا است .

و أمّا السائل فلا تنهر

«سائل»، کلمه ای است مطلق و بر پرسشگران و اهل تحقیق نیز قابل تطبیق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 6 - 4

4 - افراط در گناه و طغیان گری ، در کنار بهره بردن از نعمت ها و کرم الهی ، دور از انتظار و امری ناشایسته است .

می توان گفت: حرف «کلا» ناظر به جمله های بعد است؛ نه آیه های قبل، زیرا زمان نزول آنها با زمان نزول این آیه و آیات پس از آن، فاصله زیادی داشته است. در این صورت مفاد «کلا»، باز داشتن انسان از طغیان و سایر کارهایی است که تا «کلا لئن لم تنته...» آمده است. در نتیجه حرف «کلا» در آن آیه نیز، تأکید این کلمه خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 7 - 6

6 - گرفتاری به طغیان، برای کسانی که در سایه کرم خداوند و به کمک علوم خدادادی، به ثروت رسیده و خود را بی نیاز می بینند، خلاف انتظار و واکنشی ناشایست در برابر نعمت های الهی است.

الأكرم . الذی علم... کلا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّا . ان رءاه استغنی

ص: 542

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 15 - 2

2 - تکذیب فرمان های متقی پرور ، ناروا است .

أو أمر بالتَّقوى . أَرءیت إن کذب ... کلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ماعون - 107 - 2 - 2

2 - پرخاش به یتیمان و از خود راندن آنان ، رفتاری نکوهیده است .

فذلک الذی یدعّ الیتیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ماعون - 107 - 5 - 4

4 - بی توجهی نمازگزاران به نماز خویش ، نکوهیده تر از آزار یتیمان و فراموش کردن بینوایان است .

فویل للمصلّین . الذین هم عن صلاتهم ساهون

این آیه، مانند آیات دیگر این سوره، بیانگر خصلت های تکذیب گران کیفر الهی است. آوردن حرف «فاء» در خصلت سوم به بعد و تغییر سیاق کلام، بیانگر ترتیب رتبی و نکوهیده تر بودن آنها است.

718- عمل ناپسند آشکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 151 - 21

21_ هر دو قسم از کردارهای زشت (صنفی که معمولاً مخفیانه انجام می گیرد و صنفی که بنای مردم بر مخفی انجام دادن آن نیست)، از محرمات الهی است.

لا تقربوا الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

برداشت فوق بر این اساس است که تقسیم «فواحش» به «ما ظهر منها و ما بطن» به اعتبار همه کارهای شنیع باشد. یعنی کردارهای زشت بر دو قسم است: صنفی که معمولاً مخفیانه انجام می گیرد، مانند زنا، و صنفی که بنای مردم بر مخفی کردن آن نیست، مانند برخی از

ظلمها، و هر دو صنف از محرمات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 29 - 7

7 - قوم لوط ، در ملاء عام ، منكرات انجام می دادند .

أنتنكم . . . و تأتون في نادیکم المنکر

ص: 543

719- عمل ناپسند استهزاگران انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 34 - 6

6- کافران منکر حقانیت کتاب های آسمانی و استهزا کننده پیامبران ، دارای اعمال زشت متعددی بودند .

فأصابهم سيئات ما عملوا و حاق بهم ما كانوا به يستهزءون

720- عمل ناپسند انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 60 - 7

7_ خداوند با وجود کارهای بد آدمیان به آنان مهلت می دهد.

هو الذی یتوفکم باللیل و یعلم ما جرحتم بالنهار ثم یبعثکم فیه

جمله حالیه «و یعلم»، به قرینه جملات قبل و بعد، نوعی تهدید و توبیخ است ؛ اگر چه تصریحی به بدکاری آدمیان ندارد.

721- عمل ناپسند اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 22،23

22_ بسیاری از اهل کتاب در عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارای اعمال و رفتاری ناپسند

و کثیر منهم ساء ما یعملون

23_ بی اعتنایی اهل کتاب به کتب آسمانی خویش ، کرداری نکوهیده و ناپسند

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل . . . و کثیر منهم ساء ما یعملون

722- عمل ناپسند بدکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 8 - 1

1 - بدکاران در قیامت ، کیفر دیده و با کردار ناروای خود ، روبه رو خواهند شد .

و من يعمل مثقال ذرّة شراً یره

ص: 544

723- عمل ناپسند برادران یوسف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 18 - 12

12_ یعقوب (ع) مصمم بر شکبیا بودن در فراق یوسف (ع) و بردباری کردن بر رفتار ناهنجار فرزندان

فصبر جمیل

متعلق صبر، به قرینه جمله های قبل، فراق یوسف(ع) و نیز عملکرد ناصواب و صحنه سازیهای دروغین فرزندان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 89 - 9

9_ یوسف (ع) ضمن اعتراض به عملکرد ناصواب برادرانش، عذر تقصیرشان (جهل و نادانی) را به آنان القا کرد.

إذ أنتم جـهـلون

یوسف(ع) با مقید کردن عملکرد ناصواب برادرانش به زمان جهل آنان (إذ أنتم جاهلون) اشاره به این معنا دارد که: من شما را معذور می شمرم چرا که در زمانی مرتکب خلاف شدید که نادان بودید.

724- عمل ناپسند بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 70 - 15

15_ کردار ناروای بنی اسرائیل علی رغم انتساب آنان به دین یهود، دلیل کارساز نبودن انتساب ظاهری به ادیان الهی در سعادت انسان

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا .. فریقاً کذبوا و فریقاً یقتلون

در آیه قبل بیان شد که «ان الذین ..» اشاره دارد به این که مجرد انتساب به ادیان الهی در سعادت آدمی کارساز نمی باشد و این آیه به منزله برهانی بر آن حقیقت است، یعنی انتساب یهود و نصارا به یهودیت و نصرانیت چگونه می تواند مایه سعادت آنان باشد با اینکه پیامبران راتکذیب کردند و گروهی از آنان را کشتند؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 17

17_ بسیاری از بنی اسرائیل با شکستن توبه بینش بازیافته خویش را از دست داده و به اعمال ناروا گراییدند .

فعموا و صموا ثم تاب الله عليهم ثم عموا و صموا . . . و الله بصير بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 79 - 8

8_ ترک نهی از منکر از اعمال زشت و ناپسند گروهی از بنی اسرائیل

كانوا لا يتناهون . . . لبس ما كانوا يفعلون

ص: 545

725- عمل ناپسند پنهانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 151 - 21

21_ هر دو قسم از کردارهای زشت (صنفي که معمولاً مخفيانه انجام مي گيرد و صنفي که بنای مردم بر مخفي انجام دادن آن نيست)، از محرمات الهي است.

لا تقربوا الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

برداشت فوق بر اين اساس است که تقسيم «فواحش» به «ما ظهر منها و ما بطن» به اعتبار همه کارهای شنيع باشد. يعني کردارهای زشت بر دو قسم است: صنفي که معمولاً مخفيانه انجام مي گيرد، مانند زنا، و صنفي که بنای مردم بر مخفي کردن آن نيست، مانند برخی از ظلمها، و هر دو صنف از محرمات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 2,3

2_ هر کردار زشت، چه مخفيانه انجام گيرد و چه آشکارا و علني، حرام است.

إنما حرم ربي الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

تقسيم کارهای شنيع به دو قسم آشکار و غير آشکار می تواند ناظر به چگونه انجام شدن آن باشد. يعني عملي زشت همانند زنا، چه مخفي انجام گيرد و چه آشکارا، حرام است. و نیز می تواند اين تقسيم ناظر به مجموعه کردارهای شنيع باشد؛ يعني کردارهای زشت دو صنف است: صنفي که معمولاً مخفي انجام مي گيرد، همانند دزدی و زنا، و صنفي که بنای مردمان بر مخفي کردن آن نيست، همانند برخی از ظلمها.

3_ هر دو صنف از کردارهای زشت (صنفي که معمولاً مخفيانه انجام مي گيرد و صنفي که بنای مردم بر مخفي انجام دادن آن نيست) حرام است.

إنما حرم ربي الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

726- عمل ناپسند تاجران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففين - 83 - 2 - 3

3 - مراقبت شدید بر کم نبودن کالا هنگام خرید آن ، شیوه ای نکوهیده برای ترازوداران *

ویل للمطفّفين . الذين إذا اکتالوا علی الناس یتوفون

گرچه ظاهر این آیه و آیه بعد، مذمت کسانی است که با فروشنده و خریدار برخورد دوگانه ای دارند؛ یعنی، از فروشنده کامل می گیرند و به خریدار ناقص می دهند؛ ولی این احتمال نیز وجود دارد که دقت نظر در کامل بودن کالا هنگام خرید آن در این آیه، اخلاق ناهنجاری دانسته شده است.

ص: 546

727- عمل ناپسند خویشاوندان صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 28 - 8

8- صدور کردار ناروا از فرزندان انسان های صالح و خویشاوندان شخصیت های برجسته ، نکوهیده تر و شرم آورتر از ارتکاب آن از سوی دیگران است .

یَأخْتِهُرُونَ مَا كَانَ أَبُوكَ أَمْرًا سَوْءًا وَمَا كَانَتْ أُمَّكَ بَعْیًّا

728- عمل ناپسند در ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 38 - 5

5- اعمال زشت و ناپسند ، در همه ادیان آسمانی ناپسند است .

كُلِّ ذَلِكْ كَانَ سَيِّئَةً عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا

«کان» فعل ماضی است و بر کراهت و نهی دیرینه الهی، از محرمات در ادیان پیشین دلالت دارد.

729- عمل ناپسند در جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 8

8_ شیوع کردار زشت، رفتار نکوهیده، ستمگری، شرک و افترا بر خدا در میان مردم جاهلی

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ... إِنَّمَا حَرَّمَ رِبِّيَ الْفَوَاحِشَ... وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُ

مراد از حصر در جمله «انما حرم...» می تواند حصر حقیقی باشد. یعنی اساس محرمات الهی منحصر در آن پنج امر ذکر شده است و دیگر محرمات به این امور بازمی گردند. و نیز می تواند مراد از آن، حصر قلب، که از اقسام حصر اضافی است، باشد. این گونه حصر نظارت بر اعتقاد و روش مخاطب دارد و به هدف رد پندار و روش او و اثبات عکس آن ایراد می شود. یعنی زینتها و روزیهای که شما تحریم کرده اید و از آن پرهیز دارید، حلال است و فواحش و... حرام است.

730- عمل ناپسند در دوران ابراهیم(ع)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

18 - ذاریات - 51 - 28 - 3

ص: 547

3 - امتناع میهمان از خوردن غذای صاحب خانه ، امری منفی و نگران کننده در فرهنگ مردم عصر ابراهیم (ع) *

قال ألا تأكلون . فأوجس منهم خيفة

نگران شدن ابراهیم(ع)، نشانگر این است که از نظر مردم عصر آن حضرت، نخوردن غذا به منزله تهدید به حساب می آمده است.

731- عمل ناپسند ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 28 - 12

12- کسانی که با ارتکاب اعمال زشت در دنیا به خود ستم کرده اند ، در قیامت منکر آن اعمال می شوند .

الذین توفّهم الملّ_نکه ظالمی أنفسهم . . ما کتّا نعمل من سوء

برداشت فوق، بنابراین احتمال است که مراد از «ظالمی أنفسهم» _ به قرینه «ما کتّا نعمل من سوء» (ما مرتکب عمل زشت نمی شدیم) _ اعمال ناپسند و زشتی باشد که مرتکبان آنها، آن را از خود نفی می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 4، 1

1 - ظهور و بروز تمامی اعمال و دستاورد های بد و زشت ستمگران در قیامت

و بدا لهم سیّئات ما کسبوا

4 - ستمگران اعمال و رفتار های بد و زشت خود را در دنیا ، زیبا و خوب پنداشته و یا از بدی و زشتی آنها غافل اند .

و بدا لهم سیّئات ما کسبوا

ظاهر شدن اعمال زشت ستمگران در نظر آنان، ممکن است به خاطر این باشد که آنها را خوب و زیبا می دانستند و یا از بدی و زشتی چنین رفتاری، کاملاً غافل بودند.

732- عمل ناپسند فرزندان صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 28 - 8

8- صدور کردار ناروا از فرزندان انسان های صالح و خویشاوندانِ شخصیت های برجسته ، نکوهیده تر و شرم آورتر از ارتکاب آن از سوی دیگران است .

ی_أخت ه_رون ما کان أبوک امرأ سوء و ما کانت أمک بعیناً

ص: 548

733- عمل ناپسند فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 37 - 13، 8، 7

7 - اعمال زشت فرعون در دیدگان خود او، زیبا و آراسته جلوه گر می نمود.

و كذلك زين لفرعون سوء عمله

8 - ساختن بنای بلند و رصدخانه، به منظور اطلاع یافتن از خدای موسی (ع)، رفتار زشتی بود که فرعون آن را زیبا و آراسته می یافت.

ابن لی صرحاً... فأطلع إلى إله موسى... و كذلك زين لفرعون سوء عمله

13 - زیبا جلوه گر شدن رفتار زشت فرعون در دیدگان خود او، سبب انحراف وی از راه اصلی هدایت و سعادت (ارائه شده از سوی موسی (ع)) گشت.

كذلك زين لفرعون سوء عمله و صدّ عن السبيل

جمله «و صدّ عن السبيل» به منزله نتیجه برای جمله پیش است؛ یعنی، رفتار زشت فرعون در دیدگان او زیبا جلوه کرد و همین سبب شد که او راه اصلی هدایت را پیدا نکند.

734- عمل ناپسند قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 59 - 13

13- قوم ثمود، نسبت به معجزه الهی (ناقه) عکس العمل ناروا داشته و با آن ظالمانه برخورد کردند.

و اتينا ثمود الناقة مبصرة فظلموا بها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 46 - 1

1 - سرزنش ثمودیان از سوی صالح (ع)، به خاطر بدکرداری آنان

قال يقوم لم تستعجلون بالسيئه قبل الحسنه

استفهام در «لم تستعجلون...» و «لولا تستغفرون» استفهام توییخی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 38 - 14، 8

8 - شیطان ، اعمال نادرست قوم عاد و ثمود ، را برای آنان به صورت خوب جلوه می داد .

و زین لهم الشیطن اعم لهم

قرینه حال، دلالت می کند بر این که مراد از «اعمال» کارهای ناروا و نادرست بوده است. چه این که کار خوب، نیاز به ترین ندارد.

14 - قوم عاد و ثمود ، پس از انحراف و از دست دادن بصیرت ، مرتکب اعمال زشت می شدند . و آن را خوب می دانستند .

ص: 549

وزَّينَ لَهُمُ الشَّيْطَانَ أَعْمَـلَهُمْ . . . وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ

735- عمل ناپسند قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 38 - 14، 8

8- شیطان، اعمال نادرست قوم عاد و ثمود، را برای آنان به صورت خوب جلوه می داد.

وزَّينَ لَهُمُ الشَّيْطَانَ أَعْمَـلَهُمْ

قرینه حال، دلالت می کند بر این که مراد از «اعمال» کارهای ناروا و نادرست بوده است. چه این که کار خوب، نیاز به تزیین ندارد.

14 - قوم عاد و ثمود، پس از انحراف و از دست دادن بصیرت، مرتکب اعمال زشت می شدند. و آن را خوب می دانستند.

وزَّينَ لَهُمُ الشَّيْطَانَ أَعْمَـلَهُمْ . . . وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ

736- عمل ناپسند قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 74 - 6، 4

4- قوم لوط، به انواع پلیدی ها و ناپاکی های گسترده و اعمال و خصال پست و ناپسند مبتلا بودند.

و نَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبْثَ

«خبائث» (جمع «خبیثه») و از ماده «خبث» به معنای انواع پلیدی ها، ناپاکی ها، اعمال و خصال پست و ناپسند است (لسان العرب).

6- اذیت و آزار شدید روحی لوط (ع)، از اعمال ناپسند جامعه خویش

و لوطًا . . . وَ نَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبْثَ

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته است: الف) نجات در موردی به کار می رود که سابقه گرفتاری باشد. ب) وصف «تعمل الخبائث» برای قریه، نشان دهنده آن است که کردار آنان، ناخوشایند لوط بود و موجب اذیت و آزار وی می گشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 29 - 7، 8، 9

7- قوم لوط ، در ملاء عام ، منكرات انجام می دادند .

أنتكم . . . و تأتون في نادیکم المنکر

8- لوط (ع) ، قوم اش را به جهت ارتکاب عمل لواط و راهزنی و ارتکاب آشکار منکر ، سرزنش کرد .

أنتکم لتأتون الرجال و تقطعون السبیل و تأتون فی نادیکم المنکر

9- لوط (ع) ، قوم اش را به خاطر ارتکاب عمل لواط ، راهزنی و ارتکاب علنی منکر ، به عذاب الهی وعده داد .

ص: 550

أنتكم لتأتون الرجال .. فما كان جواب قومه إلا أن قالوا ائتنا بعذاب الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 30 - 4

4- لوط (ع)، برای بازداشتن قوم اش از کردار زشت، با آنان به مبارزه برخاست.

أنتكم لتأتون الرجال و .. رب انصرني على القوم المفسدين

طلب نصرت از خدا بر ضد قوم مفسد، برای بیان این است که لوط(ع) با آنان به مبارزه برخاست و در مبارزه اش، نیاز به امداد الهی داشت.

737- عمل ناپسند قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 36 - 6

6_ نوح (ع)، همواره رنجیده خاطر از رفتار ناپسند قوم خویش و اندوهناک از اصرار آنان بر کفر و انکار رسالت

فلا تبتئس بما كانوا يفعلون

إبتئس (مصدر تبتئس) به معنای محزون و ناراحت شدن است و مراد از «ما كانوا يفعلون» شرک ورزی و اصرار آنان بر انکار رسالت و دیگر کارهای نارواست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 77 - 3,5

3- قوم نوح، مردمی زشت کار و ناشایست بودند.

إثم كانوا قوم سوء

5- خداوند، تمامی افراد قوم نوح را به خاطر تکذیب آیات الهی، زشت کاری و سوء پیشینه غرق کرد.

الذين كذبوا بـِ آيتنا إثم كانوا قوم سوء فأغرقنهم أجمعين

برداشت یاد شده مبتنی براین است که جمله «إثم كانوا قوم سوء» ضمن این که تعلیل برای جمله پیشین است، مقدمه ای برای جمله «فأغرقناهم...» نیز باشد.

738- عمل ناپسند کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 28 - 6

6_ کافران زشتکردار عصر جاهلی از سر جهل، انجام کارهای زشت و ناپسند را اجرای فرمان خدا می پنداشتند.

و إذا فعلوا فحشه قالوا .. الله أمرنا بها

ص: 551

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 2

2_ کفرورزی کافران و اعمال ایشان (افترا بر خداوند ، بازداری از راه خدا و . . .) خارج از حاکمیت خداوند نیست .

و من أظلم ممن افترى على الله كذبًا . . . أولئك لم يكفونوا معجزين

ماضی بودن معنای جمله «أولئك لم يكفونوا . . .» (آنان هیچ گاه از حاکمیت خدا خارج نبوده اند) می رساند که: گرایش کافران به کفر نیز تحت حاکمیت خدا صورت گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 28 - 21، 11

11- کافران پس از مرگ ، به کلی منکر اعمال زشت دنیوی خویش می شوند .

الکفرین . الذین تتوفى هم الملئکه . . . ما کتبا نعمل من سوء

21- کافرانی که با حالت کفر از دنیا می روند ، همواره در دنیا در مسیر نادرست بوده و مرتکب اعمال زشت می شوند .

ما کتبا نعمل من سوء بلی إن الله علیم بما کتتم تعملون

دو عبارت «ما کتبا نعمل» و «ما کتتم تعملون» دلالت بر ماضی استمراری دارد. عبارت اول سخن کافران است که با آن به کلی منکر ارتکاب عمل زشت هستند و عبارت دوم جواب به آنهاست که بر استمرار عمل زشت آنها دلالت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 34 - 15

15- به استهزا گرفتن وعده عذاب خداوند ، از زشت ترین اعمال کافران

فأصابهم سیئات ما عملوا و حاق بهم ما كانوا به یستهزءون

بی شک استهزای وعده عذاب خداوند، از جمله کارهای بد (سیئات) کافران بود؛ اما ذکر خاص آن پس از عام (سیئات) نشان دهنده اهمیت ویژه آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 101 - 11

11- « عن أبي عبد الله (ع) في قوله تعالى : « الذين كانت أعينهم في غطاء عن ذكرى و كانوا لا يستطيعون سمعاً » قال : « . . . لم يعيهم بما صنع في قلوبهم و لـ كن عابهم بما صنعوا » ؛

از امام صادق(ع) درباره اين سخن خداوند «الذين كانت أعينهم في غطاء عن ذكرى . . .» روايت شده كه فرمود: ... خداوند، (كافران را) به آنچه كه ذات اقدس او درباره دل ها و قلب هاشان انجام داده، نكوهش نكرده، بلكه به خاطر اعمال خودشان نكوهش كرده است».

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - مؤمنون - 23 - 63 - 4

4 - كافران ، بيگانه با اعمال خير و آلوده به كار هاي ناشايست

ص: 552

و لهم أعمل من دون ذلك هم لها عـ ملون

«ذلک» اشاره دارد به کارهای نیک مؤمنان (أولئك يسارعون فی الخیرات); یعنی، برای کافران، اعمال دیگری غیر از آن اعمال (اعمال نیک) وجود دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 11

11 - خودپسندی و زیبا دیدن رفتار زشت خویش ، جلوه گمراهی کافران

أفمن زین له سوء عمله .. فإن الله یضلل من یشاء و یراه من یشاء

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله «فإن الله یضلل..» در مقام تعلیل برای «أفمن زین...» است؛ یعنی، از آن جایی که آنان رفتار زشت خود را زیبا می دیدند و به خود پسندی گرفتار آمدند؛ خداوند هر کسی را که بخواند _ مانند این دسته _ گمراه خواهد ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 27 - 4

4 - بدترین عملکرد کافران ، مبنای مؤاخذه و مجازات الهی نسبت به آنان است .

ولنجزینهم أسوأ الذی کانوا یعملون

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که «أسوء» منصوب به نزع خافض و به تقدیر «لنجزینهم علی أسوء الذی کانوا یعملون» باشد؛ یعنی، ما بی تردید در مقابل بدترین عملشان کیفر خواهیم داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 50 - 16

16 - آگاهی قطعی کافران به وسیله خداوند ، از مجموعه عملکرد ناشایست خویش در قیامت

فلننبئن الذین کفروا بما عملوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 33 - 1

1 - آشکار گشتن زشتی های اعمال کافران ، برای آنان در قیامت

و بدا لهم سیئات ما عملوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 52 - 1

1 - از بین رفتن کردار کافران ، در طول زمان

و کلّ شیء فعلوه فی الزّبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 553

1 - کافران در روز قیامت ، برای اعمال ناپسند خود عذر خواهند آورد .

و لو ألقى معاذيره

3 - بی نتیجه بودن توجیه و عذر تراشی انسان ها ، نسبت به رفتار خویش در قیامت

و لو ألقى معاذيره

739- عمل ناپسند مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 73 - 5

5_ عملکرد غلط مسلمانان ، منشأ فتنه ها و مشکلات اجتماعی آنان

إلا تفعلوه تكن فتنه في الأرض و فساد كبير

740- عمل ناپسند مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 136 - 7

7_ مشرکان، آنچه از اموال را که سهم خداوند می شمردند، برای شریکان (بتها) مصرف می کردند.

فما كان لله فهو يصل إلى شركائهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 28 - 1

1_ مشرکان ، مردمانی بد کردارند .

و الذين كسبوا السيئات .. و يوم نحشرهم

ضمیر «هم» در «نحشرهم» به «الذین احسنوا» و «الذین کسبوا السيئات» برمی گردد. جمله «ثم نقول للذین أشركوا ...» قرینه است بر اینکه مشرکان یکی از مصداقهای مورد نظر در جمله «الذین کسبوا السيئات ...» می باشد.

9- ایجاد شبهه در ذهن مردم درباره خدا، معاد و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از راه کارهای بسیار زشت مشرکان جهت بازداشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از هدف خویش

قالوا لو شاء الله ما عبدنا من دونه من شیء... و أقسموا بالله... لا یبعث الله من

این برداشت بنابر صفت بودن «سیئات» برای مصدر محذوفی که مفعول مطلق فعل «مکروا» بوده، می باشد. بنابراین مراد از

مکرهای بد و سوء همین نکته هایی است که از سوی مشرکان در باره خدا، معاد و پیامبر (صلی الله علیه و آله) گفته می شد.

741- عمل ناپسند مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 9 - 7

7_ مشرکان صدر اسلام، مردمانی نابکار و بدکردار

إنهم ساء ما كانوا يعملون

742- عمل ناپسند مفتریان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 25 - 16

16- اسطوره تلقی کنندگان قرآن، نیازمند به هشدار الهی، به خاطر بی خبری از پیامد گناه و کیفر عمل زشت خویش

قالوا أسـ طر الأولین . لیحملوا أوزارهم ... ألا ساء ما یزرون

743- عمل ناپسند مکذبان آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 4 - 3

1 - انسان های ناباور به جهان آخرت، مغرور و سرخوش از کردار های زشت خویش

إنّ الذین لایؤمنون بالأخره زیّتا لهم أعم لهم

«تزیین» (مصدر «زیّتا») به معنای آراستن و زیبا جلوه دادن است. عبارت «زیّتا لهم أعمالهم»؛ یعنی، اعمال آنان را به گونه ای می آراییم که مجذوب آن شوند.

3- بینش غلط منکران آخرت در تشخیص زشتی کردار خویش، کیفری الهی برای آنان

إنّ الذین لایؤمنون بالأخره زیّتا لهم أعم لهم

تعبیر «زیّتا» (ما آراستیم) اشاره به این حقیقت دارد که بینش نادرست کافران در عرصه ارزش گذاری، نتیجه ای است که خداوند در ازای

حق ناپذیری آنان مقرر فرموده است.

744- عمل ناپسند مکذبان کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 555

6- کافران منکر حقانیت کتاب های آسمانی و استهزا کننده پیامبران ، دارای اعمال زشت متعددی بودند .

فأصابهم سيئات ما عملوا و حاق بهم ما كانوا به يستهزءون

745- عمل ناپسند منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 11 - 2

2 - اعمال ناپسند و مفسدانه منافقان عصرِ بعثت ، مورد اعتراض مسلمانان آن عصر

و إذا قيل لهم لا تفسدوا في الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 65 - 1

1 _ منافقان ، در صورت بازخواست از عملکرد و سخنان ناروایشان ، به دروغ آن را شوخی و سرگرمی می نمایند .

يقولون هو اذن . . . و لئن سألتهم ليقولن إنما كنا نخوض و نلعب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 66 - 1

1 _ عذرخواهی منافقان صدر اسلام از عملکرد ناشایست خود ، پس از افشای اسرار خائنانه شان

لا تعتذروا قد كفرتم بعد إيمانكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 87 - 7

7 _ ناتوانی منافقان از درک عمیق زشتی مواضع و عملکرد خویش و نیز ارزش جهاد در راه خدا

و طبع . . . فهم لا يفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - منافقان ، از نجوا های آزار دهنده شان نهی و از آنان خواسته شده بود تا از آن کار زشت دست بکشید .

ألم تر إلى الذين نهوا عن النجوى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 15 - 4,5,6

4 - منافقان ، عناصری زشت کردار

ص: 556

ألم تر إلى الذين تولّوا قوماً .. إنهم ساء ما كانوا يعملون

5- برقراری رابطه دوستی منافقان با یهودیان ، مصداق بارز زشت کاری آنان و سبب دچار شدنشان به عذاب سخت الهی

ألم تر إلى الذين تولّوا قوماً .. إنهم ساء ما كانوا يعملون

6- تداوم و استمرار بخشی منافقان ، بر اعمال رشت و کردار ناپسند خویش

إنهم ساء ما كانوا يعملون

«كانوا يعملون» ماضی استمراری و بیانگر پافشاری و تداوم بخشیدن منافقان به اعمال ناپسند خویش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 2 - 8

8 - سراسر زندگی منافقان ، آکنده از زشتی و نابه کاری است .

إنهم ساء ما كانوا يعملون

746- عمل ناپسند یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 18

18 - اعمال ناروای یهود در طول تاریخ (کشتن پیامبران ، گوساله پرستی و ...) نشانه ایمان نداشتن آنان حتی به پیامبران بنی اسرائیل و کتاب های آسمانی خویش است .

قالوا نؤمن بما أنزل علينا .. قل بئسما يأمرکم به ایمنکم إن کنتم مؤمنین

چون جمله «قل بئسما ..» (اگر ایمان دارید، ایمانتان شما را به کارهای ناروایی واداشته است) در جواب «نؤمن بما أنزل علينا» قرار گرفته، بیانگر آن است که: شما یهودیان به کتابهای آسمانی ایمان ندارید که چنین اعمال ناپسندی را مرتکب می شوید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 95 - 3

3 - یهود ، مردمی گنهکار و دارای کردارهایی ناروا

ولن يتمنوه أبداً بما قدمت أيديهم

مراد از «ما» در «ما قدمت أيديهم» (آنچه را پیش فرستادند) گناهان و اعمال نارواست.

747- عمل ناشایست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 21 - 9

9_ کشتن پیامبران الهی، عملی ناحق و غیر قابل توجیه

ص: 557

و يقتلون التَّيِّبِينَ بِغَيْرِ حَقِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 7

7_ برخی از اعمال ناشایست ، نابودکننده سوابق نیک

حبطت اعمالهم ... و ما لهم من ناصرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 3، 4، 7، 8، 10، 14

3_ قیامت ، روز تحقق عقاب و قهر الهی و یافتن اعمال خیر و شر

و یحذّرکم الله نفسه .. یوم تجد کل نفس ما عملت من خیر ... من سوء

4_ بقای اعمال نیک و بد آدمی ، در نظام هستی

تجد کل نفس ما عملت من خیر محضراً .. من سوء

یافتن خود اعمال در قیامت «تجد کل نفس ما عملت»، فرع بر وجود آن است؛ بنابراین اعمال انسان در نظام هستی، باقی می ماند و از بین نمی رود.

7_ بدکاران در قیامت آرزو می کنند کاش میان آنان و عملشان ، زمان بی حدی فاصله بود .

و ما عملت من سوء توذّ لو أنّ بینها و بینها امداً بعیداً

8_ بیزاری شدید بدکاران ، از کردار خویش در قیامت

توذّ لو أنّ بینها و بینها امداً بعیداً

10_ انسان در انجام اعمال نیک و بد ، مجبور نیست .

توذّ لو أنّ بینها و بینها امداً بعیداً

در روز قیامت که روز کشف حقایق است، قبول عمل به عنوان کرده خویش، دلیل بر عدم جبر است.

14_ ترس از خدا ، مایه ترک کردار بد

و ما عملت من سوء تودّ . . . و يحذركم الله نفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 87 - 5

5_ واکنش ملائکه در برابر اعمال زشت انسان

اولئك جزاؤهم انّ عليهم . . . و الملائكة و الناس اجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 99 - 14

14_ توجه به آگاهی خداوند نسبت به اعمال ، بازدارنده انسان از کردار زشت

و ما الله بغافل عما تعملون

ص: 558

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 106 - 14

14 _ عذاب أُخروی آدمی ، نتیجه کفر و اعمال بد او

فذوقوا العذاب بما كنتم تكفرون

«تکفرون ...»، می تواند هم شامل کفر عملی و هم اعتقادی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 108 - 8

8 _ عذاب سیه رویان (کافران) ، ناشی از اعمال ناپسند (تفرقه و پراکندگی و کفر) خود آنان است و نه از ناحیه خداوند

فاما الذين اسودت وجوههم ... و ما الله يريد ظلماً للعالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 5

5 _ ناشایستگی عمل نکردن به شعارها و ادعاهای پسندیده

و لقد كنتم تمنون الموت ... فقد رايتموه و انتم تنظرون

لحن عتاب آمیز در آیه شریفه، حکایت از مذمت و سرزنش کسانی دارد که آرزوی کشته شدن داشتند و به هنگام مواجه شدن با آن، هراسناک شدند و اقدامی نکردند.

748- عمل نیاکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 8

8 - انسان ها مسؤول اعمال گذشتگان خویش نبوده و به سبب آنها مؤاخذه نخواهند شد .

و لا تسئلون عما كانوا يعملون

749- عمل نیاکان یهود

9- مؤاخذه یهود به خاطر رفتار ناصواب نیاکانی از آنان ، از پندار های باطل ایشان *

و لاتسئلون عما کانوا یعملون

مخاطب قرار دادن یهودیان و یادآور شدن این حقیقت که شما مسؤول اعمال گذشتگان نیستید، می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

ص: 559

750- عمل و عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 29 - 4

4_ تأثیر عملکرد انسان در بینش او

إن تتقوا الله يجعل لكم فرقانا

751- عمل یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 96 - 16

16 - خداوند ، ناظر بر رفتار و کردار برخاسته از دنیاپرستی یهود است .

والله بصیر بما يعملون

752- عمومیت حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 20 - 4

4- تمامی انسان ها در قیامت ، با حساب رسی اعمال خویش روبه رو می شوند .

إتی ظننت أتی ملق حسابیه

753- عمومیت نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 10 - 1

1 - برای هر انسان ، نامه عملی است که آن را در قیامت دریافت خواهد کرد .

ی-أیها الإنس-ن... فأما من أوتی کت-به... و أما من أوتی کت-به وراء ظهره

754- عوامل اخلاص در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 7

7_ ایمان واقعی به خدا و قیامت ، موجب داشتن اخلاص در عمل و انفاق کردن با میل و رغبت

و من الأعراب من يؤمن بالله و اليوم الآخر و يتخذ ما ينفق قربت عند الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 14

14- حفظ صداقت و راستی در انجام کار ها از آغاز تا انجام ، نیازمند قدرت و توانی خدادادی

أدخلني . . . و اجعل لي من لدنك سلطاً نصيراً

755- عوامل از دیاد پاداش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 20 - 2

2 - آخرت گرایی ، موجب افزایش آثار و برکات عمل انسان است .

من كان يريد حرث الآخرة نزد له فی حرثه

756- عوامل از دیاد عمل ناپسند جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 6 - 5

5 - پناه بردن برخی از انسان ها به جن ، موجب افزایش گناه و زشت کاری جن بود .

فزادوهم رهقاً

معنای گناه و فعل قبیح، از معانی مشهور واژه «رَهَقَ» است که مفسران نیز بر آن تأکید دارند.

757- عوامل اصلاح عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 71 - 3

3 - راست و درست گفتاری ایمان آوردگان ، سبب می شود که اعمال آنان از سوی خداوند رو به صلاح رود .

یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا .. وَقُولُوا قَوْلًا سَدِیْدًا . یصلح لکم اعم لکم

ص: 561

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 27 - 6

6 - نقش محوری ایمان به آخرت ، در تصحیح باور ها ، گرایش ها و رفتار های انسان

إن هی إلاّ أسماء .. إنّ الذین لایؤمنون

از مفهوم آیه شریفه، به ضمیمه ارتباط آن با آیات پیشین _ که ویژگی های شخصی مشرکان را بازگو می کند _ مطلب بالا استفاده می شود.

758- عوامل اعراض از عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 63 - 5

5 - غفلت از نظام ثبت و حسابرسی دقیق اعمال و کيفر و پاداش اخروی ، عامل بیگانگی کافران با اعمال نیک و آلودگی آنان به کردار های بد و ناشایست

بل قلوبهم فی غمره من هـذا . . هم لها عـملون

759- عوامل تداوم عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 154 - 11

11 - التزام آدمی به عمل و پایداری بر آن ، در گرو تطابق آن با اندیشه و افکار اوست .

و لا تقولوا لمن یقتل فی سبیل اللّٰه أموت بل أحياء

ارائه اندیشه برای فراهم کردن زمینه های عمل - که آیه فوق گویای آن است - بیانگر برداشت فوق می باشد.

760- عوامل تزئین عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 12 - 13

13 _ زیبا جلوه کردن اعمال زشت ، پیامد رفاه و آسایش بسیار ، اسراف پیشگی ، بیگانگی با خدا و غفلت از یاد او

فلما كشفنا عنه ضره . . . كذلك زين للمسرفين ما كانوا يعملون

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 562

11 - روح تکبر و تجاوزگری، سبب ارزیابی نادرست رفتار «خوب و بد» و «زشت و زیبا» می شود.

كذلك يطبع الله على كل قلب متكبر جبار... و كذلك زين لفرعون سوء عمله

از ارتباط این آیه با آیه پیش - که در آن فرعون فردی متکبر و جبار معرفی شده - برداشت بالا به دست می آید.

761- عوامل تصحیح عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 16

16- امید به آینده ای برتر، در تنظیم زندگی سالم و تصحیح رفتار و باور های انسان، نقش دارد.

فمن كان يرجو لقاء ربّه فليعمل عملاً صالحاً و لا يشرك بعباده ربّه أحداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 8 - 7

7 - توجه به فرجام امور، در تصحیح عقیده و کردار، نقش چشمگیری دارد.

فبشره بعذاب أليم... لهم جنات النعيم

یاد آوری سرانجام بد معرضان از آیات خدا و نیز یادآوری پایان خوش مؤمنان، به منظور تنبّه دادن به انسان ها است، لذا می توان برداشت بالا را داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 18

18 - یاد قیامت، مؤثر در تصحیح رفتار و بازداشتن انسان از انحراف

أفمن يلقى في النار خير أم من يأتي ءامناً يوم القيامة... إنه بما تعملون بصير

762- عوامل ثمر دهی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9_ توحید، زمینہ و شرط اصلی برای به ثمر نشستن و بازدهی اعمال خوب آدمی است.

ولو أشركوا لحبط عنهم ما كانوا يعملون

ص: 563

763- عوامل جاودانگی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 1 - 7

7_ راه خدا، راه بقا و جاودانگی اعمال نیک انسان

و صدّوا عن سبیل اللّٰه أضلّ أعمّ لهم

چنانچه «أضلّ أعمّ لهم» بیان این واقعیت باشد که انحراف از مسیر خدا، به طور طبیعی و ناگزیر به حبط عمل و پوچی منتهی می گردد. مفهوم آن این خواهد بود که پیمودن راه خدا سبب بقا و ثمربخشی اعمال ارزشمند آدمی، در گستره جهان آخرت است.

764- عوامل حبط عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 33، 27

27_ کسانی که مرتدّ بمیرند، اعمالشان در دنیا و آخرت تباه (حَبَط) می گردد.

و من یرتد منکم عن دینه فیمت و هو کافر فاولئک حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره

33_ کفر و ارتداد، موجب خلود در جهنّم و حبط عمل در دنیا و آخرت

و من یرتد منکم عن دینه فیمت و هو کافر فاولئک حبطت اعمالهم . . . و اولئک اصحاب ال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 7، 1

1_ حبط و تباهی اعمال کافران و قاتلان پیامبران و عدالتخواهان، در دنیا و آخرت

انّ الذین یکفرون . . . اولئک الذین حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره

7_ برخی از اعمال ناشایست، نابودکننده سوابق نیک

حبطت اعمالهم . . . و ما لهم من ناصرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ پیامبران و رهنوردان صراط مستقیم نیز اگر شرک بورزند، اعمال آنان تباه و فاسد می شود.

ذکر هدی الله یهدی . . . و لو أشركوا لحبط عنهم ما كانوا يعملون

7_ شرک به خداوند موجب تباه و فاسد گشتن اعمال آدمی می شود.

و لو أشركوا لحبط عنهم ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 147 - 3،7

3_ اعمال نیک بنی اسرائیل در صورت تکذیب تورات و باور نداشتن قیامت برای آنان سودبخش نخواهد بود .

ص: 564

و الذین کذبوا .. حبطت أعمالهم

مصدق مورد نظر برای «الذین کذبوا ..» با توجه به آیات پیشین، بنی اسرائیل است.

7_ تباه شدن اعمال نیک، جزایی مناسب برای تکذیب آیات الهی و روز قیامت است.

حبطت أعمالهم هل یجزون إلا ما كانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 17 - 8

8_ کفر به خدا، مایه حبط و بی ارزشی و فاسد شدن اعمال نیک کافران است.

ما کان للمشرکین أن یعمروا مسجد اللّٰه شهدین علی أنفسم بالکفر أولئک حبطت أعمالهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 53 - 6

6_ فسق و انحراف از حق، موجب بی ارزش شدن اعمال در پیشگاه خداوند

أنفقوا .. لن یتقبل منکم إنکم کنتم قوماً فسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 8

8_ میل و رغبت، شرط پذیرش انفاق و کراهت و بی میلی، عامل بی ارزش شدن آن در پیشگاه خداست.

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا .. و لاینفقون إلا و هم کرهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 16 - 3

3_ اعمال نیک دلبستگان به دنیا و زیبایی های آن، در آخرت حبط شده و در پیشگاه خداوند ارزشی نخواهد داشت.

أولئک .. و حبط ما صنعوا فیها

ضمیر در «فیها» به «الحیاه الدنیا» برمی گردد و ظرف «حبط» به قرینه «فی الآخره» در فراز قبل _ جهان آخرت است؛ یعنی: و حبط فی

الأخره ما صنعوا فی الدنيا. با توجه به معنای صنیعه (عمل خیر) به نظر می رسد، مراد از «ما صنعوا» اعمال نیک، همانند دستگیری از مستمندان و ... و مقصود از «ما كانوا یعملون» اعمال متعارف، همانند تجارت و ... باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 5,7

5- اعمال آدمی ، در نتیجه کفر به آیات پروردگار و انکار معاد ، تباه شده و در قیامت سودی نخواهد بخشید .

الذین کفروا بأیة ربهم ولقاءه فحبطت أعمالهم

«حبط» به معنای «هدر رفتن و تباه شدن و فساد عمل» است.

7- عقیده و بینش انسان ، در ارجمندی یا پوچی اعمال وی تأثیر مستقیم دارد .

کفروا ... فحبطت أعمالهم

ص: 565

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 23 - 2

2_ کفر و انکار معاد ، موجب حبط و بی ثمر شدن عمل آدمی

و قال الذین لایرجون لقاءنا و قد منّا الی ما عملوا من عمل فجعلنّه هباء منثوراً

«هباء» به معنای ذرات بسیار ریزی است که در حال عادی دیده نمی شود و تنها به وقت تابش نور آفتاب، از روزنه ای به داخل مکان تاریک مشاهده می گردد و «منثوراً» اسم مفعول از ماده «نثر» و به معنای پراکنده شده است. این تعبیر، حاکی از بی ارزش بودن اعمال مجرمان است که چون گرد و غبار پراکنده، هیچ ارزش و خاصیتی نداشته و حبط خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 89 - 2

2 - نگه داشتن اعمال نیک تا صحنه قیامت و از دست ندادن آنها در نتیجه گناه ، شرط بهره‌وری انسان از ثمرات آن

من جاء بالحسنة فله خیر منها

واژه «جاء» می تواند اشاره به این داشته باشد که اعمال نیک، در صورتی ثمربخش است که انسان بتواند تا پایان عمر آن را حفظ کرده و با گناهان خود موجبات حبط آن را فراهم نکند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 19 - 23

23 - بی ایمانی ، باعث حبط عمل صالح می شود .

أولئك لم يؤمنوا فأحبط الله أعمالهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 65 - 5

5 - شرک ، باعث حبط عمل خوب (بی اثر شدن و به هدر رفتن تلاش های پسندیده) می شود .

لئن أشركت لیحبطنّ عملک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- کفر، موجب سقوط انسان و از بین رفتن اعمال نیک وی *

و الذین کفروا فتعسأ لهم و أضلّ أعم لهم

برداشت بالا بدان احتمال است که «أضلّ أعمالهم» نظر به حبط عمل داشته باشد؛ یعنی، اگر کافران عمل نیکی هم داشته باشند، پس از مرگ به کار آنان نخواهد آمد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- ناخشنودی کافران از پیام وحی ، باعث حبط اعمال آنان و گرفتار آمدنشان به نفرین الهی

فتعسأ لهم وأضل أعم لهم . ذلك بأنهم كرهوا ما أنزل الله

بنابراین که «ذالک» اشاره به «فتعسأ لهم و أضل أعم لهم» باشد، برداشت بالا به دست می آید.

3- ناخشنودی از پیام های وحی و انکار آن از روی هوس ، مایه حبط تمامی اعمال

كرهوا ما أنزل الله فأحبط أعم لهم

با توجه به اطلاق کلمه «أعمالهم»، حبط تمامی اعمال از آیه برداشت می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 28 - 5,8

5- حرکت در مسیر خشم الهی و بیزاری از رضای او ، مایه حبط اعمال

اتَّبِعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهُ وَ كَرِهُوا رِضْوَنَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَلَهُمْ

8- عذاب به هنگام مرگ و حبط اعمال ، نتیجه عملکرد خود انسان است .

يَضْرِبُونَ وَجُوهَهُمْ وَأَدْبُرَهُمْ . ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا... وَ كَرِهُوا... فَأَحْبَطَ أَعْمَلَهُمْ

از تعلیل موجود در آیه شریفه، استفاده می شود که منافق، خود با عملکرد خویش زمینه عذاب و حبط اعمالش را فراهم می آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 32 - 8,14

8- کفر و ستیزه جویی با دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از عوامل حبط عمل و نابودی اعمال نیک انسان

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا... وَ سَيَحْبُطُ أَعْمَلَهُمْ

14- برخی اعمال انسان ، از بین برنده و نابودکننده ارزش و اثر سایر اعمال وی

و سَيَحْبُطُ أَعْمَلَهُمْ

بنابراین که حبط اعمال به معنای پوچ شدن و بی بها گشتن اعمال به ظاهر نیک باشد، از ارتباط «کفروا»، «صدّوا» و «شاقّوا» با «سیحبط أعمالهم» مطلب بالا استفاده می شود.

8- امکان نابود شدن اعمال گذشته انسان ، به وسیله برخی اعمال و موضع گیری های بعدی وی

و لا تبطلوا أعمالکم

از «لا- تبطلوا أعمالکم» استفاده می شود که صدور اعمال نیک از انسان، به معنای بقای همیشگی آن نیست؛ بلکه ممکن است اعمال و موضع گیری های بعدی انسان، اعمال نیک گذشته وی را مضمحل کند.

10- تخلف از فرمان خدا و رسول او ، دارای تأثیر در حبط اعمال گذشته انسان

أطيعوا الله و أطيعوا الرسول و لا تبطلوا أعمالکم

از ارتباط «أطيعوا الله ..» با «لا تبطلوا أعمالکم»، استفاده می شود که عدم اطاعت موجب بطلان و حبط اعمال گذشته انسان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 2 - 8

8_ بی حرمتی به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، باعث حبط اعمال انسان، بدون توجه و آگاهی وی

لا ترفعوا أصواتکم... و لاتجهروا له بالقول... أن تحبط أعمـ لکم

765- عوامل حبط عمل منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 1

1_ کفر منافقان به خدا و انکار رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، عامل بی ارزش گشتن انفاق های آنان و پذیرفته نشدن آن در پیشگاه خداوند

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا أنهم كفروا بالله و برسوله

766- عوامل ذکر عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 22 - 17

17_ درماندگی، اضطراب و احساس خطر مرگ، عرصه به خاطر آمدن کرده های زشت، اظهار ندامت و شرمساری در پیشگاه خدا و پوزش طلبی انسان از آن خطاها و ناسپاسیها

و ظنوا أنهم أحيط بهم دعوا الله... لنكونن من الشکرین

767- عوامل صداقت در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 14

14- حفظ صداقت و راستی در انجام کارها از آغاز تا انجام، نیازمند قدرت و توانی خدادادی

أدخلنی... و اجعل لی من لدنک سلطـ نأ نصیراً

768- عوامل عمل به تكليف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 40 - 16

ص: 568

16_ هراس از خدا و ترسیدن از غیر او ، زمینه ساز پابندی به عهد اوست .

أوفوا بعهدی . . . وایی فارهبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 3 - 6

6_ اقامه نماز و انفاق در راه خدا ، تجلی خشیت قلب و فزونی ایمان و توکل بر خدا

وجلّت قلوبهم . . . زادتهم إیماناً . . . الذین یقیمون الصلوه و مما رزقنهم ینفقون

تکرار «الذین»، بدون حرف عطف، برای رساندن این معناست که اقامه نماز انفاق نمود خارجی و تجلی صفات برشمرده شده در آیه قبل است.

769- عوامل عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 137 - 6

6_ عقاید شرک آلود و جاهلانه موجب گرایش انسان به اعمال ناشایست و خلاف فطرت و وجدان است.

و کذلک زین . . . قتل أولدهم شرکاؤهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 180 - 11

11_ پندار نقص و کاستی در خداوند در پی دارنده اعمال و رفتاری ناشایست *

و ذروا الذین . . . سیجزون ما کانوا یعملون

«ما کانوا یعملون» بیانگر این است که الحادکنندگان در اسماء به خاطر اعمالشان کیفر می بینند، در حالی که الحاد در اسماء الهی یعنی نامیدن و توصیف خدا به اوصافی که دلالت بر کمال مطلق ندارد و یا نامیدن غیر خدا به نامهای خاص خداوند از مقوله عمل نیست. لذا این احتمال به نظر می رسد که الحاد در اسماء الهی، مستلزم اعمال نارواست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 78 - 4

4_ خدانشناسی ناقص و غلط ، موجب عملکرد نادرست است .

أخلفوا الله ما وعده . . . ألم يعلموا أن الله يعلم

«ألم يعلموا» می رساند که اگر منافقان به علم گسترده الهی آگاهی می داشتند، از وظایف خویش تخلف نمی کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 13 - 16

16 - ترس و واهمه ، باعث می شود که از انسان در صورت محذور داشتن ، رفتاری غیر صادقانه سرزند .

ص: 569

ی_أهل یثرب لا مقام لکم فارجعوا و یستئذن فریق منهم . . . یقولون إنَّ بیوتنا عوره و م

از بهانه گیری منافقان برای فرار از جهاد، به دست می آید که آنان، از طرفی می ترسیدند و از طرفی نمی توانستند معرکه جنگ را ترک کنند. نفسِ بهانه گیری به جای موضع گیری صریح، رفتاری غیر صادقانه از روی ترس است.

770- عوامل قبول عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 7

7- عقیده انسان دارای نقشی تعیین کننده در قبول و ردّ اعمال وی در پیشگاه خداوند

الذین کفروا برّهم أعم - لهم کرماد اشتدّت به الريح فی یوم عاصف

771- عوامل گرایش به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 23 - 9

9 - بهره گیری قرآن از تمایلات طبیعی انسان ها ، در گرایش دادن آنان به ایمان و عمل صالح

إنّ الله یدخل الذین ءامنوا . . . و لباسهم فیها حریر

772- عوامل مؤثر در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 25 - 3

3 - معاشران و همدمان ، دارای نقشی اساسی در عقیده ، عمل و سرنوشت انسان

وقیضنا لهم قرناء فزیّنوا لهم ما بین أیدیهم و ما خلفهم و حقّ علیهم القول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 7 - 5

5 - بینش انسان ، رفتار ساز و شکل دهنده کردار او است .

ليطغى . أن رءاه استغنى

ص: 570

773- عوامل مؤثر در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 32 - 6

6 - توجه دادن زنان پیامبر ، به موقعیت و جایگاه شان برانگیزاننده آنان به انجام دادن تکلیف های واگذار شده است .

یٰۤاَیُّهَا النِّسَاءُ لَسْتِنَّ کَأَحدٍ مِنَ النِّسَاءِ اِنَّ اَتَّقِیْنَ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ

خطاب مستقیم «یا نساء النبی» می تواند گویای این نکته باشد که آنان، با توجه به جایگاه خود، دستورالعمل های مربوط شان را به خوبی انجام می دادند.

774- غفلت از آثار عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 60 - 17

17 _ آدمی در دنیا از حقیقت اعمال خود و بازتابهای آن غافل است.

ثم ینبئکم بما کنتم تعملون

775- غفلت از حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 19 - 4

4 - غفلت از محاسبه اعمال ، زمینه ساز فراموشی از یاد خداوند *

یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا .. وَ لِتَنْظُرَ اِنَّ اللّٰهَ خَبِیْرٌ بِمَا تَعْمَلُوْنَ . وَ لَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِیْنَ ن

برداشت یاد شده، بدان احتمال است که تقدم «و لتنظر ..» بر «و لا تكونوا کالذین...» نظر به تقدم رتبی داشته باشد.

776- غفلت از عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 35 - 4

4- غفلت انسان، از کردار خویش و فراموش کردن آن پیش از برپایی قیامت

یوم یتذکر الإنسان ما سعی

ص: 571

777- غفلت از ناظران عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 22 - 2

2- غفلت انسان از شهادت اعضا و جوارح ، عامل جرأت وی بر گناه و معصیت

و ما کنتم تستترون أن یشهد علیکم سمعکم و لا أبصرکم و لا جلودکم

778- فراموشی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 35 - 4

4- غفلت انسان ، از کردار خویش و فراموش کردن آن پیش از برپایی قیامت

یوم یتذکر الإنسان ما سعی

779- فراموشی عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 57 - 5

5- از یاد بردن اعمال و دستاورد های ناروا و به فراموشی سپردن گناهان گذشته خود ، بزرگ ترین ستم انسان بر خویش است .

ویحـدل . . . و من أظلم . . . و نسی ما قدّمت یداه

«نسی ما قدّمت یداه» یعنی: «فراموش کرد کردار پیشین خود را.». مقصود از «ما» _ به قرینه آیه قبل _ جدال به باطل در برابر حق و استهزای آیات الهی است.

780- فرجام اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 60 - 3

3_ قیامت ، روزی است که در آن ، عاقبت کار انسان ها مشخص می شود .

و ما ظن الذين يفترون . . . يوم القيمة

ص: 572

781- فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 59 - 30

30_ توجه به عاقبت و فرجام کارها ، از معیارهای ارزشگذاری آنها

ذلک خیر و احسن تاویلا

خداوند، عاقبت نیک و فرجام خوش «اطاعت از خدا و...» را ملاک لزوم عمل به آنها قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 122 - 8

8_ توجه انسانها به فرجام اعمال خود ، بازدارنده ایشان از بدیها و ترغیب کننده آنان به نیکیهاست .

و من یتخذ الشیطن ولیاً من دون الله فقد خسر . . . و الذین ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 5,6,7

5- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به درخواست از خداوند برای توفیق انجام هر عملی از آغاز تا فرجام ، بر اساس نیتی خالص و آمیخته با صدق و راستی

و قل رب ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق

6- ورود در کارها به صدق و راستی و خروج از آن به درستی ، نیازمند استمداد از خدا

و قل رب ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق

7- درخواست توفیق از خداوند در نوافل و نماز شب ، برای ورود در کارها به صدق و راستی و خروج از آن به راستی و درستی ، امری مطلوب و پسندیده است .

و من الیل فتهجد به نافله لک . . . و قل رب ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- فرجام همه کارها در اختیار خداوند است .

وإلى الله ترجع الأمور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 35 - 1

1 - تمام انسان ها ، در صحنه قیامت حاضر شده ؛ کردار های فراموش گشته خویش و اهداف آن تلاش ها را به خاطر خواهند آورد .

يوم يتذکر الإنسان ما سعی

«ما» در «ما سعی» موصول و عائد آن حذف شده است؛ یعنی، «ما سعی له». این تعبیر بر اهدافی منطبق است که سعی انسان، برای دستیابی به آن بوده است. ممکن است «ما» مصدریه باشد؛ یعنی، «سعیه». در این صورت آنچه به یاد انسان خواهد آمد،

ص: 573

نفس سعی و تلاش او است.

782- فرجام عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 7 - 15

15- « قال الرضا (ع) في قول الله عزّوجلّ : « إن أحسنتم أحسنتم لأنفسكم وإن أسأتم فلها » : إن أحسنتم أحسنتم لأنفسكم وإن أسأتم فلها ربّ يغفر لها ;

امام رضا(ع) در باره سخن خداوند عزّوجلّ «إن أحسنتم أحسنتم لأنفسكم وإن أسأتم فلها» فرمود: اگر نیکویی کنید، برای خودتان نیکویی کرده اید و اگر بدی کنید، پس برای آن پروردگاری هست که آن را می بخشد».

783- فرجام عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 281 - 1

1_ لزوم خوف آدمی از فرجام اعمال ناشایست خویش در قیامت

و اتّقوا يوماً ترجعون فيه الى الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 286 - 5

5_ بازگشت نتایج اعمال نیک و بد انسان ، به خود او

لها ما كسبت و عليها ما اكتسبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 44 - 6

6- غافل بودن از حقیقت و بیم نداشتن از فرجام کردار ناروا ، طغیان گری است .

إنّه طغى . . . لعلّه يتذكّر أو يخشى

خداوند، برای بازداشتن فرعون از طغیان، به موسی و هارون(ع) راه ایجاد تذکر و خشیت را می آموزد. بنابراین نبود این دو خصلت، مایه طغیان گری فرعون بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 103 - 4

4 - جاودانگی در عذاب دوزخ، فرجام زیان کاران فاقد عمل صالح و گران وزن

ص: 574

و من خفت موزینه .. فی جهنم خلدون

784- فرجام غفلت از پاداش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 16 - 9

9- تباهی و هلاکت ، فرجام بی توجهی به آخرت و بی اعتنایی به جزای اعمال است .

فلایصدنک عنها .. فتردی

«تردی» از «ردی» به معنای هلاکت مشتق است و پی آمد شبهه افکنی های منکران معاد را بیان می کند.

785- فرجام غفلت از کیفر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 16 - 9

9- تباهی و هلاکت ، فرجام بی توجهی به آخرت و بی اعتنایی به جزای اعمال است .

فلایصدنک عنها .. فتردی

«تردی» از «ردی» به معنای هلاکت مشتق است و پی آمد شبهه افکنی های منکران معاد را بیان می کند.

786- فرصت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 23 - 12

12_ دنیا ، سرای تلاش است و جهان پس از مرگ ، برای کیفر و پاداش می باشد .

إذا هم ییغون .. متع الحیوه الدنیا ثم إلینا مرجعکم فننبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 27 - 1

1_ دنیا سرای تلاش و آخرت سرای کیفر و پاداش است .

للذين أحسنوا الحسنى . . . و الذين كسبوا السيئات جزاء سيئه بمثلها

جلد - نام سورہ - سورہ - آيہ - فيش

7 - يونس - 10 - 30 - 3

ص: 575

3_ دنیا، جایگاه عمل برای جهان آخرت است .

هنالك تبلوا كل نفس ما أسلفت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 15

15- تنها زندگی دنیا، ظرف عمل و بستر تأمین سعادت اخروی است .

يقيموا الصلوه و ينفقوا .. من قبل أن يأتي يوم لا بيع فيه ولا خُلل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 6

6- دنیا، جایگاه عمل برای آخرت است .

للذين أحسنوا في هـ_ذِه الدنيا

در صورتی که «فی هـ_ذِه الدنيا» متعلق به «أحسنوا» باشد، مفید معنای فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 111 - 10

10- دنیا، میدان عمل و آخرت صحنه دریافت پاداش و کیفر است .

يوم تأتي ... و توقى كل نفس ما عملت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 104 - 3

3- دنیا، ظرفی مناسب برای تلاش های سودمند و کفر، مایه بهره نبردن از فرصت های موجود در آن است .

ضلّ سعيهم في الحيوه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 39 - 4

4- قیامت، روز پایان فرصت ها و جبران ناپذیری خطاها و انحرافات است .

وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ

مراد از «الامر» به قرینه «یوم الحسره» فرصت هایی است که از کف دادن آن موجب حسرت شده است و «قضی» از «قضاء» به معنای فیصله دادن و به پایان رساندن است، به گونه ای که مورد آن جبران پذیر نباشد (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 15 - 10

10 - دنیا، محل تلاش و آخرت جای کیفر و پاداش و مواجه شدن با نتیجه تلاش است .

إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ .. لَتَجْزِي كَلَّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى

ص: 576

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 100 - 5

5 - زندگی دنیوی ، تنها فرصت عمل و کسب ارزش ها

قال ربّ ارجعون . لعلّی أعمل صـ لِحًا فیما ترکت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 108 - 5

5 - دنیا ، یگانه میدان عمل

ربّنا اخرجنا منها .. قال اخسئوا فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 12 - 15

15 - دنیا ، مجال تهیه توشه برای آخرت است .

فارجعنا نعمل صـ لِحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 37 - 4

4 - آخرت ، عرصه عمل و محل تدارک از دست داده ها و تصحیح رفتارها نیست .

ربّنا اخرجنا نعمل صـ لِحًا غیر الذی کنا نعمل أولم نعمرکم ما یتذکر فیہ من تذکر

برداشت یاد شده، از جواب منفی خداوند به درخواست کافران دوزخی به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 10

10 - دنیا ، عرصه تلاش و کوشش و جهان آخرت ، عرصه اجر و پاداش

للذین أحسنوا فی هـ ذه الدنیا حسنه

7- توصیه خداوند به عمل کردن به قرآن ، پیش از دچار شدن به پیامد های هلاکت بار رها کردن قرآن (عذاب)

و اتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ . . . مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ

9- روی آوردن به قرآن و عمل به تعالیم آن ، پس از آمدن عذاب بی فایده است .

و اتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ . . . مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً

از این که خداوند فرمود: پیش از آمدن عذاب به تعالیم قرآن عمل کنید، روشن می شود که با آمدن عذاب، این کار بی فایده خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 7

7- در قیامت ، راهی برای جبران گذشته ها و انجام هیچ عملی نیست .

لو أن لی کرّه فأکون من المحسنین

از این که کافران و گنه کاران برای جبران کوتاهی های خود، تقاضای بازگشت به دنیا را دارند، می توان به این حقیقت رسید که قیامت روز عمل و تلاش نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 13

13 - زندگی دنیوی ، مجال عمل و انتخاب است ؛ اما همراه با مسؤولیت و دریافت نتایج .

اعملوا ما شئتم

از تقابل «یلقی فی النار» و «اعملوا ما شئتم» استفاده می شود که تحریف گران آیات الهی، تنها در مجال دنیا حق انتخاب دارند و در آخرت مجبور به ورود در آتش اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 20 - 3

3 - دنیا ، جایگاه تلاش و کوشش و مزرعه ای برای آخرت است .

من کان یرید حرث الآخره نزد له فی حرثه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 19 - 11

11- زندگی دنیا ، صحنه عمل و آخرت میدان دریافت اعمال و نتایج آن *

و لکلّ درجت مّمّا عملوا و لیوقّیهم أعم لهم

بنابراین که «حقّ علیهم القول» در آیه قبل، عذاب اخروی باشد؛ از این آیه استفاده می شود که مراد از «درجات» درجه های اخروی است و در آن جایگاه، نتایج اعمال استیفا می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 16 - 6

6 - تنها دنیا، سرای عمل و اندوختن توشه آخرت است.

کانوا قبل ذلک محسنین

تصریح به «قبل ذلک»، می رساند که متقین، قبل از حضور در صحنه قیامت (در زندگی دنیا) توشه عمل برگرفته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 10

ص: 578

10 - « عن زيدبن وهب إنَّ علياً (ع) قال: ... ولِكنَّه جعل الدنيا دار الأعمال و جعل الآخرة دار الجزاء و القرار « ليجزى الذين أساءوا بما عملوا و يجزى الذين أحسنوا بالحسنى » ... » ;

زيدبنوهب گوید: امام علی(ع) فرمود: ... خداوند دنیا را خانه عمل و آخرت را منزل جزا و آرامش قرار داده است تا بدکاران را به کیفر بدی هایشان برساند و نیکوکاران را پاداش نیک دهد»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 21 - 4 - 2

2 - انسان ها ، باید دنیا را میدان مسابقه جهت دست یافتن به بهشت و آمرزش الهی قرار دهند .

و ما الحیوه الدنيا إلا متع الغرور . سابقوا إلى مغفرة من ربكم و جنّه

4 - دنیا ، عرصه مسابقه و تلاش برای کسب سعادت اخروی (بهشت پهناور) است ؛ نه میدان بازی ، آرایش ، فخرفروشی و فزون خواهی .

سابقوا إلى مغفرة من ربكم و جنّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 11 - 9

9 - دنیا ، عرصه عمل و کسب توشه اخروی است .

و أنفقوا .. من قبل أن يأتي أحدكم الموت

11 - با فرارسیدن مرگ ، راه برای عمل بسته می شود .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 35

35 - توصیه و ترغیب خداوند به انجام دادن کار های خیر ، پیش از فرارسیدن مرگ

و ما تقدّموا لأنفسكم من خير تجدوه عند الله هو خيراً و أعظم أجراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 8

8- دنیا، فرصتی مناسب برای تهیه نیازمندی های آخرت و پیش فرستادن آن

ما قَدِّمَت یَدَاهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 35 - 3

3- دنیا، محل تلاش و آخرت، جای بهره مندی از تلاش ها است.

فَإِذَا جَاءتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَى . يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى

بیان «یادآوری اعمال در قیامت»، صرفاً به منظور خیر از آینده نیست؛ بلکه بشارت دادن و انذار انسان ها نسبت به فرجام اعمالشان است.

ص: 579

787- فرصت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 53 - 8

8_ حیات آخرت ، فاقد هر گونه زمینه و فرصت برای انجام اعمال نیک

اونرد فنعمل غیر الذین کنا نعمل

آرزوی برگشت به دنیا برای انجام اعمال نیک و تدارک گذشته ها، دلالت بر این دارد که در آخرت فرصت برای انجام عمل نیک و تدارک گذشته ها نیست.

788- فریبندگی عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 3

3 - اعمال و رفتار کفرپیشگان ، چون سراب فریبنده است .

و الذین کفروا اعم لهم کسراب بقیعه یحسبه الظمان ماء حتی إذا جاءه لم یجده شیئاً

789- فضایل پیشگامان در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 32 - 35 - 7

7 - پیشتازان در انجام کار های خیر ، از بهترین مردم و والاترین آنان در پیشگاه خداوند

و منهم سابق بالخیرت

از تقسیم بندی سه گانه مردم در تمسک به قرآن و دین داری (ضعیف، قوی و ..) و آمدن گروه پیشتاز در انجام خیرات به عنوان آخرین و قوی ترین گروه، برداشت یاد شده به دست می آید.

790- فضیلت سرعت در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- تسريع در انجام فرمان های الهی ، فضیلتی در خور تحسین است .

والسبحان سبجاً

ص: 580

سوگند خداوند به «سایحات»، حاکی از فضل شتابگران و نیکو شمردن کار آنان است.

791- فضیلت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 5

5- جایگاه والای ایمان و عمل صالح در پیشگاه خدا

و الذین ءامنوا و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

با توجه به تأکید خدا در این آیه و آیه قبل درباره ایمان و عمل صالح، ارزش و اهمیت آن استفاده می شود.

792- فلسفه تجسم عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 41 - 3,4

3- تجسم اعمال انسان، مجازات و پاداش الهی در آخرت برای او

و أنّ سعیه سوف یری . ثمّ یجزیه الجزاء الأوفی

برداشت یاد شده با توجه به تعبیر «یجزاه» به جای «یجزی به» _ استفاده می شود؛ زیرا مفاد آن چنین است: «خداوند انسان را به همان عملش جزا می دهد [و نه در برابر عملش]».

4- مجازات انسان با عملکرد تجسم یافته خویش، تجلی عدالت الهی در نظام جزا

و أنّ سعیه . . . ثمّ یجزیه الجزاء الأوفی

با توجه به این که ضمیر مفعولی در «یجزاه» به «سعی» بازمی گردد، می توان استفاده کرد که عادلانه بودن نظام مجازات الهی، نتیجه آن است که کیفر و پاداش در قیامت، چیزی جز عمل خود انسان نیست.

793- فلسفه ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 121 - 1,3

1_ ثبت همه انفاق های کوچک و بزرگ مؤمنان ، به منظور اعطای پاداش به آنان

و لاینفقون نفقه صغیره و کبیره ... إلا کتب لهم لیجزیهم

3_ ثبت هر گام مؤمنان در پیمودن مسیر الهی ، به منظور اعطای پاداش به آنان

و لایقطعون وادياً إلا کتب لهم لیجزیهم

ص: 581

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 62 - 7

7 - ثبت دقیق اعمال انسان ها ، تضمینی است بر روا نشدن کمترین ظلم بر آنان .

و لدینا کتِب . . . و هم لایظلمون

794- فلسفه حبط عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 3 - 3

3- گم شدن اعمال کافران در سراب « کفر » و شکوفایی اعمال مؤمنان در وادی « ایمان » ، دارای فلسفه ای معقول و برهانی

الذین کفروا . . . أضلّ أعمّ لهم . و الذین ءامنوا . . . و أصلح بالهم . ذلک بأنّ الذین

«ذالک» در مقام بیان علّت و فلسفه مطلبی است که در آیات پیشین بیان شده است؛ یعنی، پوچی اعمال کافران و ثمربخشی اعمال مؤمنان، امری برهانی است؛ زیرا کافر ره باطل پیموده و باطل فرجامی ندارد و مؤمن ره حق رفته و ثمربخشی عین حقانیت است.

795- فلسفه عمل محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 40 - 10

10 - کار های پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) مانند ازدواج با زینب ، جنبه رسالی داشته و از پیش خود نبوده است .

ما کان محمّد أباً أحد من رجالکم و لکن رسول اللّٰه

احتمال دارد که ذکر «ولکن رسول اللّٰه» پس از نفی ابوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای مردان، به منظور یادآوری این نکته باشد که کارهای او، بر اساس رسالت الهی بوده و از پیش خود اقدام نکرده است.

796- فواید اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 27 - 3

3- کرداری که ذخیره آخرت باشد، در قیامت اطمینان آور و مایه آرامش خاطر انسان خواهد بود.

یـ لیتنی قدّمت لِحیاتی . . . یـ ایتها النفس المطمئنّه

تقابل دو دسته ای که در این مجموعه آیات از آنان یاد شده است، بیانگر برداشت یاد شده است.

ص: 582

797- قاطعیت در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 150 - 11، 12

11 - مسلمانان نباید به خاطر هراس از دشمنان دین و به بهانه احساس خطر از ناحیه آنها، در اجرای احکام الهی کوتاهی کنند.

فولوا و جوهمكم شطره... إلا الذین ظلموا منهم فلا تخشوهم

12 - مسلمانان در عمل به احکام الهی و مواضع به حق خویش، نباید از تبلیغات و جار و جنجال دشمنان هراسی به خود راه دهند.

فلا تخشوهم

798- قانونمندی پاداش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 20 - 10

10 - بهره مندی انسان از نتیجه اعمال و تلاش های خویش، قانون و مشیتی الهی است.

من کان... نزد له فی حرثه و من کان... نؤته منها

لحن آیه و انتساب فعل های «نزد» و «نؤته» به خداوند، حکایت از تدبیر، برنامه ریزی و مشیت او دارد که در آیه قبل تحت عنوان «یرزق من یشاء» آمده است.

799- قبول عمل پسندیده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 20

20 - پذیرش کمترین عمل نیک مؤمنان از سوی خداوند، نشانی از ارج گذاری او به بندگان خود

و من یقترب حسنه... إن الله غفور شکور

800- قبول عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20_ خداوند ، عمل نيك را تنها از پرهيزگاران مي پذيرد .

انما يتقبل الله من المتقين

ص: 583

25_ خداوند ، تنها عمل نیکی را می پذیرد که همراه با تقوا باشد .

انما يتقبل الله من المتقين

برخی برآنند که مراد از شرطیت تقوا برای پذیرش عمل، رعایت تقوا در خود عمل است، یعنی عمل باید شرایط تعیین شده از سوی خداوند، همانند خلوص و .. را دارا باشد.

801- قبولی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 272 - 14

14_ مقبولیت انفاق در پیشگاه خداوند و ثمردهی آن ، در گرو نیت و قصد قربت انفاق کننده

و ما تنفقوا من خیر فلانفسکم و ما تنفقون الا ابتغاء وجه الله

بنابراینکه جمله «و ما تنفقون» حال برای «و ما تنفقوا فلانفسکم» باشد؛ یعنی آنگاه انفاق به سود شماست که برای «ابتغاء وجه الله» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 35 - 12

12_ دعای همسر عمران در پیشگاه خداوند و درخواست از او ، برای قبولی نذرش

ربّ ائی نذرت لک . . . انک انت السميع العليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 171 - 5

5_ ایمان ، شرط ضایع نشدن پاداش عمل

انّ الله لا یضیع اجر المؤمنین

آوردن اسم ظاهر «المؤمنین» به جای ضمیر، بیانگر این است که پاداش عملکرد مجاهدان مشروط به ایمان آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 172 - 15

15_ باروری اعمال ، در گرو احسان و تقوا

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ .. لِلَّذِينَ احْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا اَجْرٌ عَظِيمٌ

بنابر اینکه «الَّذِينَ»، مبتدا باشد ; نه صفت برای «المؤمنين».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 183 - 28

28_ آتش گرفتن قربانی بنی اسرائیل ، علامت قبولی آن در پیشگاه خداوند

ص: 584

حَتَّى يَاتِنَا بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ

امام صادق (ع) فرمود: كانت بنو اسرائيل اذا قربت القران تخرج نار تأكل قربان مَنْ قُبِلَ منه . . .

کافی، ج 4، ص 335، ح 16؛ نورالثقلین، ج 1، ص 417، ح 462.

802- قدرت بر ثبت عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 5 - 2

2- شناخت مراحل آغازین خلقت انسان، زمینه ساز پی بردن به تحت مراقبت بودن وی و مایه شناخت قدرت خداوند بر ثبت کردار او است.

علیها حافظ . فلینظر الإنسَنَ مِمَّ خَلَقَ

ارتباط دو آیه، با توجه به حرف «فاء» در «فلینظر»، بیانگر برداشت یاد شده است.

803- قرائت نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 14 - 2، 1

1- خداوند، فراخوان انسان ها در قیامت، به خواندن نامه عمل خویش

و نخرج له یوم القیـمه کتـباً . . . اقرأ کتـبک

2- هر انسانی در قیامت، با خواندن پرونده اعمال خویش، خود حسابگر آنها خواهد بود.

اقرأ کتـبک کفی بنفسک الیوم علیک حسیباً

804- قصور در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 150 - 11

11 - مسلمانان نباید به خاطر هراس از دشمنان دین و به بهانه احساس خطر از ناحیه آنها، در اجرای احکام الهی کوتاهی کنند.

فولوا وجوهکم شطره... إلا الذین ظلموا منهم فلا تخشوهم

ص: 585

805- کافران و تکذیب عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 28 - 11

11- کافران پس از مرگ، به کلی منکر اعمال زشت دنیوی خویش می شوند.

الکفرین . الذین تتوفّهم الملئکه ... ما کنا نعمل من سوء

806- کفر عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 9

9_ بدکاران، گرفتار کیفرِ کردار ناپسند خویش خواهند شد.

من يعمل سوءاً یجز به

807- کمی حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 6 - 6

6 - « قال علی (ع) . . . و معنی قوله « فمن ثقلت موازینه » و « من خفت موازینه » فهو قله الحساب و کثرته ;

علی(ع) فرمود: معنای سخن خداوند «فمن ثقلت موازینه» و «من خفت موازینه»، پس آن [سنگینی و سبکی، به معنای] کمی و زیادی [مدت] حسابرسی است.».

808- کیفر اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 182 - 2

2_ عذاب و کیفر اخروی انسان ها، نتیجه عملکرد خود آنان

ذلک بما قدّمت ایدیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 18

18 - اعمال و رفتار هر یک از گمراهان و هدایت یافتگان دارای بازتاب و سزایی مناسب در قیامت

فینبئکم بما کنتم تعملون

ص: 586

هدف از جمله «فینبئکم بما ..» ترغیب مردمان به هدایت و پذیرش تعالیم قرآن و تهدید کفرپیشگان و منحرفان به عذاب است و چون مجرد آگاه سازی به اعمال و کردار برای تهدید و ترغیب کافی نیست بنابراین جمله «فینبئکم» کنایه از پاداش دهی و به کیفرسانی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 93 - 27

27_ جزای اعمال در آخرت، متناسب با نوع عمل و روحیات عمل کننده است.

اليوم تجزون عذاب الهون .. كنتم عن ءاياته تسكتون

خداوند در برابر روحیه استکباری و خودبرتربینی ظالمان، آنان را به عذاب خوارکننده (الهون) وعده می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 20

20_ قیامت روز پاداش و کیفر اعمال است.

و كذلك زينا لكل امة عملهم .. فینبئهم بما كانوا يعملون

مطلع ساختن آدمیان بر اعمالشان در قیامت، کنایه از مجازات و یا پاداش آنان می تواند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 147 - 4,5

4_ حضور در صحنه قیامت و برخورد با سزای اعمال دنیوی، فرجام همه انسانهاست .

لقاء الآخره

کلمه «لقاء» (رسیدن و برخورد کردن) مصدری است که به مفعولش اضافه شده و فاعل آن محذوف است؛ یعنی: «ولقائهم الآخره».

5_ کیفر انسان ها در قیامت، بازتاب اعمال خود آنان است .

هل يجزون إلا ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 27 - 4

4_ کیفیت هر کار بد در قیامت، کیفیت متناسب با همان کار بد خواهد بود.

جزء سیئه بمثلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 51 - 4

4- کیفیت و پاداش الهی به انسان ها در قیامت، کاملاً مطابق و متناسب با کم و کیف رفتار آدمی است.

لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

ص: 587

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 111 - 7،10

7- همه انسان ها ، سزای اعمال خویش را در قیامت ، به طور کامل دریافت خواهند کرد .

یوم . . . و توفی کلّ نفس ما عملت

«توفی» (از ماده توفیه) به معنای پرداخت و دریافت کامل است.

10- دنیا ، میدان عمل و آخرت صحنه دریافت پاداش و کیفر است .

یوم تأتی . . . و توفی کلّ نفس ما عملت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 15

15- کیفر های الهی ، در آخرت ، بازتاب اعمال انسان است .

و وجدوا ما عملوا حاضراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 5

5 - پاداش اعمال در قیامت ، عادلانه و به دور از هرگونه نقص و کاستی است .

و من يعمل .. فلا یخاف ظلماً و لاهضماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 82 - 2

2 - قیامت ، روز محاسبه کردار آدمیان و مجازات و پاداش در تعلیمات ابراهیم

و الذی أطمع أن یغفر لی خطیئتی یوم الدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 54 - 5

5 - تجسم اعمال آدمیان ، به صورت کیفر و پاداش در آخرت

فالیوم لاتظلم نفس شیئاً و لاتجزون إلا ما کنتم تعملون

آمدن تعبیر «لاستجزون إلا ما» به جای «لاتجزون إلا بما کنتم تعملون» (با ذکر «باء» مقابله)، می تواند بیانگر این حقیقت باشد که خودِ اعمال آدمی در روز رستاخیز، به صورت کیفر و پاداش به او برگردانده خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 53 - 4

4 - قیامت ، روز حسابرسی اعمال و پاداش و جزا

ه_ذا ما توعدون لیوم الحساب

ص: 588

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 16

16 - علم گسترده الهی به عملکرد انسان ها ، پشتوانه کيفر و پاداش اخروی آنان

اعملوا ما شئتم إته بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 15 - 7

7 - اعمال نیک و بد آدمی ، دارای بازتاب در دنیا و در پی دارنده کيفر و پاداش در حیات اخروی

من عمل صـلحاً .. ثم إلی ربکم ترجعون

تعبیر «ثم إلی ربکم» _ در پی «من عمل صالحاً..» _ می رساند که آنچه در صدر آیه شریفه نسبت به بازتاب عمل گفته شده، مربوط به دنیا است و اعمال آدمی پس از آن نیز کيفر و پاداشی در نزد پروردگار خواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 41 - 3

3 - تجسم اعمال انسان ، مجازات و پاداش الهی در آخرت برای او

و أن سعیه سوف یری . ثم یجزیه الجزاء الأوفی

برداشت یاد شده با توجه به تعبیر «یجزاه» _ به جای «یجزی به» _ استفاده می شود؛ زیرا مفاد آن چنین است: «خداوند انسان را به همان عملش جزا می دهد [و نه در برابر عملش]».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 15 - 2

2 - قیامت ، روز مواجه شدن با سزای اعمال است .

یوم الدین

«دین»؛ یعنی، جزا و به معنای طاعت نیز آمده است (مفردات راغب) و چون معنای اول با قیامت تناسب دارد، در آیه شریفه به معنای جزا می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 18 - 4

4 - قیامت ، روز کیفر دادن اعمال است .

یوم الدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطفین - 83 - 11 - 1

1 - قیامت ، روز جزای اعمال است .

الذین یکذبون بیوم الدین

ص: 589

«دین» در معانی «طاعت» و «جزاء» استعمال می شود و معنای مجازی آن «شریعت» است (مفردات راغب). تناسب معنای «جزاء» با قیامت، دلیل برگزیدن این معنا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 6 - 5,7

5 - مشاهده کردار و مواجه شدن با پاداش و کیفر آن ، از اهداف حشر انسان ها در قیامت

یصدر الناس أشتاتاً لیروا أعم لهم

حرف «لام» در «لیروا»، بیانگر برداشت یاد شده است. مشاهده اعمال، یا به معنای مشاهده پاداش و کیفر آنها است و یا ناظر به تجسم اعمال و مشهود بودن آن در قیامت است.

7 - مواجه شدن انسان ها با کردار خود و پاداش یا کیفر آن ، پس از بازگشت آنان از حسابرسی است .

یصدر الناس أشتاتاً لیروا أعم لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 8

8 _ ترک عمل به وظیفه و ادعای انجام آن و انتظار ستایش در برابر عملی که انجام نشده ، ناپسند و موجب عذاب دنیا و آخرت است .

و یحبون ان یحمدوا . . . فلا تحسبنهم بمفازة من العذاب و لهم عذاب الیم

تکرار کلمه عذاب دلالت بر این دارد که آنها به دو عذاب گرفتار می شوند، و به نظر می رسد یکی از آن دو، عذاب دنیوی و دیگری عذاب اخروی باشد.

809- کیفر اخروی عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 159 - 12

12 _ عذاب اخروی بازتاب اعمال ناشایست و مداوم آدمی است.

ثم ینبئهم بما کانوا یفعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ بین کردار انسان و مجازات او در آخرت ، تناسب کامل وجود دارد .

ذوقوا عذاب الخلد هل تجزون إلا بما كنتم تكسبون

«باء» در جمله «هل تجزون إلا بما كنتم تكسبون» برای مقابله است و این جمله می تواند پاسخ این سؤال باشد که: چرا کافران به عذاب ابدی دچار خواهند شد؟ (ذوقوا العذاب الخلد) خداوند پاسخ می فرماید: این حکم در مقابل رفتار و متناسب با گناهان خود آنان است. بنابراین بین کیفر (عذاب ابدی) و عمل آدمی، ارتباط و تناسب وجود دارد.

ص: 590

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 84 - 6

6 - تبدیل شدن اعمال ناپسند بدکاران به صورت کیفر در جهان آخرت

فلايجزى الذين عملوا السيئات إلا ما كانوا يعملون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که اعمال بدکاران در این آیه به عنوان خود جزا مطرح شده است؛ نه «مجزی به»؛ یعنی، چیزی که در مقابل آن جزا داده شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 33 - 3

3 - قیامت ، صحنه ظهور عواقب گناه و بدکاری

و بدا لهم سيئات ما عملوا

چنانچه قبل از «سیئات» مضاف حذف شده و تقدیر آن «جزاء یا عقوبه سیئات..» باشد، برداشت بالا به دست می آید.

810- کیفر بی ارزشی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 9 - 3

3 - گرفتاری به جهنم ، کیفر کردار های بی ارزش است .

و أمّا من خفتّ موزینه . فأثمّه هاویه

811- کیفر تداوم عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطفین - 83 - 36 - 1

1 - عذاب های کافران در قیامت ، کیفر مداومت آنان بر کردار زشت خویش در دنیا است .

هل تؤب الكفار ما كانوا يفعلون

«ثواب»؛ یعنی، جزا و «تثویب» به معنای جزا دادن است (قاموس). فعل «کانوا» _ که بر مضارع داخل شده است _ بر استمرار دلالت دارد.

ص: 591

812- کیفر تظاهر به عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 30 - 4

4 - تظاهر به کار های ناشایست ، موجب تشدید عذاب می شود .

من یأت منکنّ بفٍ حشه مبیّنه یضٍ عف لها العذاب ضعفین

813- کیفر دنیوی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 5

5 - دریافت برخی از پاداش ها و جزای اعمال در غیر قیامت (دنیا و برزخ) *

و أنّما توقّون اجورکم یوم القیمه

کلمه «انّما»، دریافت کامل پاداش و جزا را منحصر به روز قیامت می کند، لذا مفهوم آن، دریافت برخی از جزا و پاداش در غیر روز قیامت است و مراد از غیر قیامت، می تواند دنیا و یا برزخ و یا هر دو باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 8

8 - ترک عمل به وظیفه و ادعای انجام آن و انتظار ستایش در برابر عملی که انجام نشده ، ناپسند و موجب عذاب دنیا و آخرت است .

و یحبّون ان یحمدوا .. فلا تحسبنّهم بمفازة من العذاب و لهم عذاب الیم

تکرار کلمه عذاب دلالت بر این دارد که آنها به دو عذاب گرفتار می شوند، و به نظر می رسد یکی از آن دو، عذاب دنیوی و دیگری عذاب اخروی باشد.

814- کیفر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 284 - 12

12_ کیفر انسان ها، بازتاب و نتیجه اعمال آنهاست .

وان تبدوا ما فی انفسکم . . . یحاسبکم به اللّٰه ... و یعذب من یشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3-9-5

5_ هدف از گردآوردن انسان ها در دنیا، حضور آنان در قیامت و دادن جزای اعمال است . *

ص: 592

رَبَّنَا اَنْتَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ

بنابراینکه «لام» در «لیوم»، غایت باشد؛ نه به معنای «فی».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 54 - 8

8_ بازتاب کردار آدمی مشابه و همسان با عملکرد وی

و مکروا و مکر الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 161 - 13، 14

13_ پاداش و جزای کردار آدمی در قیامت بر اساس عدل

ثم توفى كل نفس ما كسبت و هم لا يظلمون

14_ ضرورت برپایی قیامت و معاد برای دریافت تمامی جزاها و پاداش های اعمال *

و من يغفل يأت بما غلّ يوم القيمة ثم توفى كل نفس ما كسبت و هم لا يظلمون

جمله «و هم لا يظلمون» (عدالت الهی)، پس از جمله «توفى كل نفس ما كسبت»، بیانگر این است که ستم نشدن بر انسانها در گرو دریافت کامل جزا و پاداش اعمال آنان می باشد؛ و این معنا تنها در قیامت تحقق می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 182 - 9

9_ عذاب دوزخیان، هرگز فزونتر از اقتضای عملکرد آنان نخواهد بود.

ذوقوا عذاب الحريق. ذلك بما قدّمت ايديكم و انّ الله ليس بظلام للعبيد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 10

10_ دوزخ، جزایی کامل برای اعمال ناپسند انسانها

وَأَنَّمَا تَوَفُّونَ . . . فَمَنْ زَحَزَحَ عَنِ النَّارِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 3

3_ آگاهی کامل خداوند به ناچیزترین اعمال، تضمین کننده عدالت در مجازات ها و پاداش های الهی

كَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا. إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ

ظاهراً جمله «ان الله . . .»، نتیجه ای است مترتب بر آگاهی خداوند. یعنی چون خداوند آگاه به تمامی جهات است، ظلم نمی کند. زیرا از ریشه های ظلم، جهل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 593

4_ مالکیت و احاطه خداوند بر هستی ، ضمانت کیفر و پاداش دهی عادلانه و دقیق وی به اعمال مردم

من يعمل سوءاً یجز به ... و لله ما فی السموت و ما فی الأرض ... محیطاً

برخی بر آنند که جمله «و لله ما فی السموت»، به منزله تعلیل برای جمله های «من يعمل سوءاً یجز به» و «فأولئک ...» است؛ یعنی چون خداوند مالک تمام هستی است، قادر بر کیفر و پاداش بدون کم و کاست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 14 - 19

19_ مسیحیان پیمان شکن ، مورد تهدید خداوند به عذاب و کیفر اعمال خویش

و سوف ینبئهم الله بما کانوا یصنعون

جمله «ینبئهم الله ...»، کنایه از کیفر دادن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 29 - 10

10_ هابیل ، معتقد به معاد و معارف دین و دارای یقین به بهشت و دوزخ و آگاه به کیفر و پاداش اعمال

انی اخاف الله رب العلمین .. تبوأ باثمی و اثمک فتکون من اصحاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 99 - 4

4_ اعمال و نیت پنهان و آشکار آدمی مورد محاسبه و جزاء و پاداش الهی

و الله یعلم ما تبون و ما تکتمون

بیان آگاهی خداوند بر آشکار و پنهان انسان هشدار می دهد است به بندگان که اعمال و رفتار و نیز نیت و حالات آنان محاسبه خواهد شد. و به مقتضای آن به پاداش و یا سزای لازم خواهند رسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ عذاب اخروی پیروان شرک و کفر، سزای اعمالشان در دنیاست.

فذوقوا العذاب بما كنتم تكسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 63 - 7

7_ کیفر های سخت اخروی، بازتاب عملکرد و موضع گیری های خود انسان

من يحادد الله ورسوله فان له نار جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 594

5- گرفتار شدن به کیفر عمل خویش ، نمود و مظهر ظلم به نفس است .

ولکن كانوا أنفسهم يظلمون . فأصابهم سيئات ما عملوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - جزای اعمال ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

إنه من يأت ربّه مجرمًا فإن له جهنّم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10- تمامی اعمال آدمیان _ حتی خردترین و سبک ترین آنها _ مورد حسابرسی ، بازخواست و جزای الهی قرار خواهد گرفت .

وإن كان مثقال حبه من خردل أتينا بها وكفى بناحسبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - گواهی اعضا و جوارح بر گفتار و رفتار انسان ها و جزای کامل و عادلانه خدا به آنان ، موجب آگاهی آنان به حقانیت خداوند است .

يوم تشهد عليهم ألسنتهم . . . يومئذ يوفّيهم الله دينهم الحقّ ويعلمون أنّ الله ه

جمله «و يعلمون . . .» عطف بر «یوفّیهم» است و مقصود از «یومئذ» _ به قرینه آیه قبل (یوم تشهد . . .) - همان روزی است که اعضای بدن علیه انسان گواهی می دهند. بنابراین معنای آیه چنین می شود: روزی که اعضای بدن انسان، بر رفتار وی گواهی می دهند و مردم به جزای کامل و عادلانه خود می رسند، در چنین روزی است که مردم خواهند فهمید که خدا حق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - در قیامت ، بار عمل هر کس ، تنها بر دوش خود او است .

لايجزى والد عن ولده ولا مولود هو جاز عن والده شيئاً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

15 - پس - 36 - 12 - 10

10 - انسان در برابر رفتار و آثار برجای مانده از خود ، مسؤول بوده و با کيفر و پاداش دقيق آن ، روبه رو خواهد شد .

و نکتب ما قَدِّموا .. أحصینَه فی إمام مبین

برداشت یاد شده به سبب این حقیقت است که ذکر إحيای مردگان و شمارش و ثبت تمامی اعمال و آثار انسان، از مسؤولیت او در برابر رفتار و کردارش حکایت می کند.

ص: 595

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 70 - 4

4 - تمامی رفتار و کردار انسان ، دارای کیفر و پاداش بوده و او در برابر آن مسؤول است .

و وقیت کلّ نفس ما عملت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 10

10 - « عن زیدبن وهب إنّ علیاً (ع) قال : . . . ولکنّه جعل الدنیا دار الأعمال و جعل الآخره دار الجزاء و القرار « لیجزی الذین أساؤا بما عملوا و یجزی الذین أحسنوا بالحسنى » . . . » ;

زیدبنوهب گوید: امام علی (ع) فرمود: . . . خداوند دنیا را خانه عمل و آخرت را منزل جزا و آرامش قرار داده است تا بدکاران را به کیفر بدی هایشان برساند و نیکوکاران را پاداش نیک دهد»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 16 - 9

9 - اعتقاد شیطان به جزا و کیفر خلق ، در برابر اعتقاد و عمل *

کمثل الشیطن إذ قال . . . إتی أخاف الله ربّ العـلمین

در صورتی که «إتی أخاف . . .» سخنی از روی واقعیت باشد _ و نه توجیه و استهزا _ تعبیر «أخاف . . .» نشانگر بیم شیطان از بازتاب کفر و اعتقاد او به کیفر و مجازات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 17 - 4

4 - قیامت ، روز جزا و رسیدگی به اعمال است .

یوم الدین

«دین» به معنای شریعت، طاعت و جزا است و از آن جا که دین به معنای «شریعت»، در قیامت مورد ندارد، «یوم الدین»، به معنای روز جزا خواهد بود و لازمه جزا دادن به بندگان، رسیدگی و محاسبه اعمال آنان است.

5 - حسابرسی نهان کاری های انسان و چشیدن کیفر آن ، از اهداف معاد است .

إنَّه على رجعه لقادر . يوم تبلى السرائر

«یوم» ظرف برای «رجعه» و بیانگر آن است که ارجاع دوباره انسان، روزی به وقوع خواهد پیوست که از مشخصات آن، محاسبه اعمال پنهانی و نیت های انسان برای تشخیص میزان کیفر او است.

ص: 596

815- کیفر عمل بدکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 36 - 4

4 - کردار بدکاران در قیامت ، به صورت کیفر برای آنان ظاهر خواهد شد . *

هل ثوب الکفار ما كانوا يفعلون

«ما» در «ما كانوا..» مفعول دوم برای «ثوب» است؛ یعنی، کافران با همان کردار خود، کیفر داده شدند.

816- کیفر عمل جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 13

13- وجود کیفر کردار برای جن ، همانند آدمیان

قالوا ی قومنا .. ءامنوا به یغفر لکم من ذنوبکم و یجرکم من عذاب الیم

از تعبیر «یجرکم..»، استفاده می شود که اگر غفران و پناه الهی نباشد، گناه آنان نیز همانند آدمیان دارای کیفری سخت خواهد بود.

817- کیفر عمل دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 7 - 5

5 - مجازات انسان ها در قیامت ، بازتاب و محصول کردار دنیایی خود آنان است .

إنما تجزون ما کنتم تعملون

818- کیفر عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 51 - 1

1 _ شکنجه و عذاب کافران به هنگام مرگ و پس از آن نتیجه اعمال خود آنان است ، نه ظلمی از جانب خداوند بر ایشان .

ذوقوا عذاب الحریق. ذلک بما قدمت ایدیکم و أن اللہ لیس بظلم

«ذلک» می تواند اشاره به خصوص «عذاب الحریق» باشد و می تواند اشاره به مجموع عذابی باشد که در آیه قبل بیان شد. قابل ذکر است که در برداشت فوق «أن اللہ ...» ناظر به این حقیقت گرفته شده که عذاب کافران بیش از استحقاق آنان نیست، نه تعلیلی برای ضرورت گرفتارسازی ایشان به عذابهای الهی.

ص: 597

819- کيفر عمل منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 143 - 7

7_ تحير منافقان ، كيفر شوم عملکرد (خدعه ها و ...) آنان است .

مذبذبين بين ذلك .. فلن تجد له سيلا

چون اضلال خداوند همواره جنبه كيفرى دارد و كيفر نيز به اقتضای رفتار نارواست، معلوم می شود گمراهی منافقان و از آن جمله _ تحير آنان _ كيفرى الهی است و اين كيفر برخاسته از اعمال نارواى آنان (خدعه، كسالت در نماز و ..) است.

820- كيفر عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 74 - 20

20 - انسان های گنهكار و دارای رفتار و كردار ناروا ، در خطر گرفتار شدن به كيفر و مجازات الهی هستند .

و ما اللّٰه بغفل عما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 10

10_ دوزخ ، جزایی كامل برای اعمال ناپسند انسانها

و ائّما توفّون .. فمن زحزح عن النّار

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 88 - 10

10_ اضلال آدمیان از سوی خداوند ، پیامد و كيفر اعمال نارواى خود آنان است .

واللّٰه اركسهم بما كسبوا اتریدون ان تهدوا من اضلّ اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15_ بلاها و مشکلات دنیوی (مالی و جانی) ، کفاره گناهان آدمی و از جمله عوامل نابود کننده اعمال زشت اوست .

لیس بامانیکم و لا امانی أهل الکتب من یعمل سوءاً یجز به

رسول خدا(صلی الله علیه و آله) درباره « من یعمل سوءاً یجز به » در آیه فوق فرمود: اما تبتلون فی اموالکم و انفسکم و ذراریکم؟ قالوا: بلی قال: هذا مما .. یمحوبه السیئات.

ص: 598

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 277، ح 278؛ نورالثقلین، ج 1، ص 553، ح 576.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 60 - 11

11 - اعمال ناروای آدمی هر یک دارای کیفری مناسب، در پیشگاه خداوند

قل هل انبئکم بشرّ من ذلک مثوبه عند اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 70 - 21

21 - عذاب قیامت و محرومیت از شفاعت، بازتاب اعمال انسان است.

لیس لها من دون الله .. أولئک الذین أبلّسوا بما کسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 160 - 2

2 - عمل ناشایست دارای کیفری مانند آن و نه بیشتر

من جاء بالسیئه فلا یجزی إلا مثلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 96 - 14، 10

10 - جوامع کفرپیشه گذشته بر اثر تکذیب انبیا و مداومت بر اعمال ناپسند به عذاب الهی مبتلا شدند و به هلاکت رسیدند .

و لکن کذبوا فأخذنهم بما کانوا یکسبون

مراد از «ما کانوا یکسبون» گناهایی است که تکذیب انبیا از جمله آنهاست، نه اینکه مراد از آن فقط تکذیب انبیا باشد و گر نه جمله به این گونه بیان می شد: و لکن کذبوا فأخذنهم بما کانوا یکذبون.

14 - گرفتاری های جوامع انسانی، کیفر اعمال ناشایست خود آنان است .

فأخذنهم بما کانوا یکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 180 - 12

12 - کیفی های الهی بازتاب اعمال ناروای گناهکاران است .

سیجزون ما کانوا یعملون

«ما» در «ما کانوا یعملون» مصدریه است و مفاد آیه این می شود که «سیجزون عملهم». مطرح شدن عمل به عنوان جزا حاکی از این است که کیفی ملحدان چیزی جز چهره دیگر همان عمل ناروای آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 5

ص: 599

5_ خداوند ، کفر و ایمان و اعمال نیک و بد انسان ها را به صورت پاداش و کیفر متبلور خواهد ساخت .

وإن كلاً لما ليوفينهم ربك أعم لهم

گفتن «اعمال» و اراده کردن پاداش و کیفر آنها ، گویای این نکته است که: پاداش و کیفر ، بازتاب اعمال و تبلور یافته آن است؛ به گونه ای که گویا پاداش و کیفر اعمال ، همان اعمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 7 - 8

8- نوید اعطای پاداش برای عمل پسندیده و تهدید به کیفر برای اعمال ناپسند ، از شیوه های تربیتی قرآن

لئن شكرتم لأزيدنكم و لئن كفرتم إن عذابی لشديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 77 - 5

5- خداوند ، تمامی افراد قوم نوح را به خاطر تکذیب آیات الهی ، زشت کاری و سوء پیشینه غرق کرد .

الذین کذبوا بآیتنا انهم کانوا قوم سوء فأغرقنهم أجمعین

برداشت یاد شده مبتنی براین است که جمله «انهم کانوا...» ضمن این که تعلیل برای جمله پیشین است، مقدمه ای برای جمله «فأغرقناهم...» نیز باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 25

25 - گرفتار شدن به غل ها در قیامت ، نتیجه اعمال بدکاران است .

و جعلنا الأغلال فی أعناق الذین کفروا هل یجزون إلا ما کانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 37 - 2

2 - عذاب دائمی دوزخ ، کیفر رفتار ناشایست انسان ها است .

نعمل صـ لِحَاً غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 5 - 4

4 - بسیاری از اقوام کافر پیش از بعثت پیامبر اسلام ، ثمره تلخ کردار خویش را چشیده و نابود شده اند .

فذاقوا وبال أمرهم

ص: 600

821- کیفیت اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 126 - 9

9- کیفیت برانگیختن انسان و جزای اعمال او در قیامت ، متناسب با عملکرد دنیایی او است .

فنیستها .. تنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 8

8_ ترک عمل به وظیفه و ادعای انجام آن و انتظار ستایش در برابر عملی که انجام نشده ، ناپسند و موجب عذاب دنیا و آخرت است .

و یحبون ان یحمدوا .. فلا تحسبتم بمفازه من العذاب و لهم عذاب الیم

تکرار کلمه عذاب دلالت بر این دارد که آنها به دو عذاب گرفتار می شوند، و به نظر می رسد یکی از آن دو، عذاب دنیوی و دیگری عذاب اخروی باشد.

822- کیفیت درخواست قبولی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 127 - 6

6- عمل نیک را در پیشگاه خداوند شایسته ذکر ندانستن ، امری پسندیده است . *

ربنا تقبل منا

مفعول «تقبل» (پذیر) ساختن کعبه است. ابراهیم و اسماعیل (ع) با نیاوردن مفعول؛ یعنی، یاد نکردن از عمل نیکشان، این نکته را بیان می دارند که عملشان در پیشگاه خداوند شایسته ذکر نیست.

823- کیفیت عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 18 - 8

8 - در عمل به خواسته های خداوند ، باید تمامی احتمالات انجام پذیرد .

ما تلک . . . هی عصای اُتوگّوا ... ولی فیها مَـاربّ اُخری

در باره اکتفا نکردن موسی (ع) به «هی عصای» گفته شده است: واضح بودن این جواب، موسی (ع) را به این اندیشه واداشت که شاید مراد، فواید عصا باشد و همین احتمال سبب شد که پاسخ های بعدی را به زبان آورد.

ص: 601

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 5

5 - مسلمانان ، گواه بر اعمال سایر مردمان و پیامبر گواه بر اعمال مسلمانان است .

لتكونوا شهداء على الناس و يكون الرسول عليكم شهيداً

در اینکه مراد از «شهداء» و «شهید» در آیه شریفه چیست، چند نظر ابراز شده است، از جمله گواهی بر اعمال است؛ یعنی، امت اسلامی و یا گروهی از آنان اعمال دیگر امته را مشاهده می کنند و در قیامت بر آن شهادت می دهند و پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز ناظر اعمال مسلمانان است و در آخرت بر آن شهادت می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 98 - 6

6_ خداوند ، گواه اعمال انسانها

و الله شهيد على ما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 33 - 12

12_ خداوند ، گواه بر همه عهد ها و پیمان ها و اعمال انسان

و الذين عقدت ايمانكم فاتوهم نصيبهم ان الله كان على كل شيء شهيداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 41 - 1

1_ هر امتی گواه و ناظری بر اعمال خویش به همراه دارد .

فكيف اذا جئنا من كل امه بشهيد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 _ مقام والای انبیا ، صدیقان ، شاهدان (گواهان اعمال یا عالمان یا کشته شدگان در راه خدا) و صالحان

فاولئک مع الذین انعم الله علیهم من النبیین و الصدیقین و الشهداء و الصالحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 105 - 14

14 _ سلمه بن اکوع گوید : مرّ (رسول الله (صلی الله علیه و آله) _ ظ _) بجزازه فائنی علی ها فقال وجبت . . . فسئل عن ذالک فقال : ان الملائکه شهداء الله فی السماء و انتم شهداء الله فی الارض فما شهدتم علیه من شیء وجب ، و ذلک قول الله : « و قل اعلموا فسیری الله عملکم و رسوله و المؤمنون » ؛

ص: 602

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 46 - 7

7_ خداوند ، بر تمام اعمال مردم شاهد و گواه است .

ثم الله شهيد على ما يفعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 61 - 5

5_ تمامی اعمال آدمیان ، از لحظه آغاز ، در منظر گواهانی است که از سوی خداوند جهت نظارت بر آنان ، گمارده شده اند .

و ما تكون في شأن و ما تتلوا منه من قرآن و لا تعملون من عمل إلا كنا عليكم شهوداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 18 - 12، 13، 9، 8

8_ اعمال آدمیان در دنیا ، تحت نظارت شاهدان و گواهانی از ناحیه خداوند ، قرار دارد .

يقول الأشهد هـ_ ولاء الذين كذبوا على ربهم

9_ شاهدان اعمال در محضر خداوند ، علیه آنان که به خدا دروغ بسته اند ، گواهی خواهند داد .

أولئك يعرضون على ربهم و يقول الأشهد هـ_ ولاء الذين كذبوا على ربهم

12_ گواهان اعمال در قیامت ، دوری ستمگران از رحمت الهی را به همگان اعلام می کنند .

ألا لعنه الله على الظالمين

13_ گواهان اعمال ، از کارگزاران صحنه قیامتند .

و يقول الأشهد .. ألا لعنه الله على الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 84 - 4

4- در میان تمامی امت ها در هر عصری ، افرادی از جانب خداوند بر اعمال مردمان نظارت دارند .

و یوم نبعث من کلّ أمّہ شهیداً

برداشت فوق به خاطر این نکته است که نظارت کردن، لازمه گواهی دادن است؛ زیرا تا نظارت بر چیزی انجام نگیرد، گواهی بر آن ممکن نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 96 - 9

9- گواهی و نظارت خداوند بر اعمال بندگان ، متکی بر علم و اطلاع گسترده او به احوال آنان است .

کفی باللہ شهیداً بینی و بینکم إنه کان بعباده خبیراً بصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 24 - 4

ص: 603

4 - گواهی اعضای بدن انسان به تمامی رفتار و گفتار او در دنیا

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ... يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ... بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

برداشت یاد شده، به خاطر این است که شهادت و گواهی بر هر چیزی، آن گاه متصور و صادق است که شعور و آگاهی بر صحنه شهادت وجود داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 45 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، شاهد و گواهی از سوی خداوند بر اعمال مردم است.

أرسلنک ش_هدًا

متعلق «شاهدًا» در آیه، ذکر نشده است و لکن به قرینه «مبشّر» و «نذیر» و نیز آیات دیگری مانند «لتکونوا شهداء علی الناس» [2/143] متعلق آن، مردم اند و چون اعمال آنان مورد بازخواست قرار خواهند گرفت، مراد از گواهی بر مردم هم می تواند گواهی بر اعمال آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 69 - 7، 9، 10

7 - حضور پیامبران در قیامت برای گواهی دادن بر اعمال بندگان، هنگام عرضه اعمالشان

و جایء بالنبیین

مقصود از آوردن پیامبران در قیامت هنگام عرضه نامه اعمال بندگان - به قرینه آیه «فکیف إذا جئنا من کلّ أمّه بشهید و جنابک علی ه_ؤلاء شهیداً (نساء 4)، (41) گواهی دادن آنان است.

9 - احضار شاهدانی چند در عرصه قیامت برای گواهی دادن بر اعمال بندگان، هنگام عرضه نامه اعمالشان

و الشهداء

«شهدا» جمع «شاهد» (گواه) است.

10 - تمامی رفتار و کردار انسان ها در دنیا، تحت نظارت گروهی شاهد و گواه قرار دارد.

و الشهداء

برداشت یاد شده به خاطر این مطلب است که لازمه گواهی شاهدان در قیامت، نظارت و حضور آنان در صحنه های اعمال بندگان در دنیا می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 9

9- وجود گواهان و شاهدان ، بر رفتار و کردار انسان ها در دنیا

يوم يقوم الأشهد

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که لازمه گواهی دادن بر هر چیزی، گواه و ناظر بودن بر آن از پیش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 8 - 1,2,4

ص: 604

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، فرستاده الهی برای گواهی بر خلق و بشارت و انداز آنان

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا

2- گواه بودن بر اعمال خلق و تبشیر و انداز آنان، از وظایف مهم پیامبر اسلام

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا

اهمیت وظایف یاد شده، از تخصیص یافتن به ذکر استفاده می شود.

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، گواه و ناظر بر اعمال امت خویش در طول تاریخ

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا

در صورتی که مراد از «شاهدًا» شهادت بر اعمال امت در قیامت باشد، از مطلق آمدن «شاهدًا» گواهی و نظارت آن حضرت بر تمام اعمال امت استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 17 - 2

2_ فرشتگان ثبت کننده اعمال _ علاوه بر علم محیط الهی _ گواهی دیگر بر اعمال انسان *

و نحن أقرب إليه من حبل الوريد . إذ يتلقى المتلقين

در آیه قبل، خداوند علم خویش را به عنوان ملاک محاسبه انسان ها معرفی فرمود و اکنون در این آیه دریافت های دو فرشته را، به عنوان گواهی دیگر بر اعمال آدمی یاد کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 6 - 9

9 - خداوند، بر هر چیزی شاهد و گواه است .

والله على كل شيء شهيد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 14 - 2

2- هر انسانی در عرصه قیامت ، خود شاهد و گواه بر محکومیت خویش خواهد بود .

بل الإنس-ن علی نفسه بصیره

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که «بصیره» صفت برای موصوف محذوفی (مانند «حجّه») باشد. در این صورت مفاد این آیه مانند آیه 24 از سوره «نور» است (یوم تشهد علیهم ألسنتهم و أیدیهم و أرجلهم بما كانوا یعملون).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 159 - 8

8_ حضرت عیسی (ع) ، گواه بر اعمال اهل کتاب در دنیا

و یوم القیمه یکون علیهم شهیداً

اگر حضرت عیسی (ع) در دنیا گواه بر اعمال نباشد، نمی تواند در قیامت گواهی دهد.

ص: 605

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 117 - 11 - 9

9_ عیسی (ع)، گواه و ناظر بر عقاید و رفتار امت خویش، به هنگام حضور در میان آنان

و کنت علیهم شهیداً مادمت فیهم

11_ پیامبران به هنگام حضور در میان امت های خویش، گواه و ناظر بر اعمال و عقاید آنان

و کنت علیهم شهیداً مادمت فیهم

825- گواهان عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 15 - 1

1 - گواهی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بر تمامی حرکات و رفتار های امت خویش در قیامت

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَهِدًا عَلَيْكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 3 - 4

3 - قیامت، روز حضور گواهان اعمال و شهادت دادن آنها است.

و شاهد

راغب پس از آن که شهادت را به معنای حضور با مشاهده آورده است، معنای گواهی را برای آن ذکر کرده و می گوید: شهادت، گفتاری

است که از روی علم سرزده باشد. (مفردات راغب)

4 - سوگند خداوند، به گواهان اعمال انسان ها در قیامت

و شاهد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 7 - 9

9- اصحاب اُحدود در قیامت، بر کردار خویش شهادت خواهند داد.

و هم علی ما یفعلون بالمؤمنین شهود

آیات «و الیوم الموعود» و «و شاهد و مشهود» در آغاز سوره، می تواند قرینه بر نکته یاد شده باشد.

826- گواهان عمل و ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 18 - 12

ص: 606

12_ گواهان اعمال در قیامت ، دوری ستمگران از رحمت الهی را به همگان اعلام می کنند .

ألا لعنه الله على الظالمين

827- نجاست مذبذبان حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 20 - 3

3- گروهی از مردم با وجود هشدار های قرآن ، همچنان بر بی ایمانی خود باقی اند و ربوبیت و بصیرت الهی را انکار کرده و معاد و حسابرسی اعمال را نمی پذیرند .

إن ربّه كان به بصيراً... فما لهم لا يؤمنون

متعلق «لایؤمنون»، ممکن است معارفی باشد که در آیات پیشین بیان شد؛ از قبیل: ربوبیت و بصیرت الهی، نامه های اعمال، محاسبه و ...

828- مبعوضیت مدعیان بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 3 - 3

3- مدعیان بی عمل ، مبعوض خداوند و بی بهره از لطف و مهر او

كبر مقتاً عند الله أن تقولوا ما لا تفعلون

«بغض» نقطه مقابل «حب» است. به همین جهت در آیه بعد، نسبت به مؤمنانی که به گفته های خود پایبند می باشند، فعل «یحبّ» به کار رفته است.

829- مثل علمای بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 5 - 3

3- مثل عالمان بی عمل یهود در پیشگاه خداوند ، مثل الاغی است که بار کتاب حمل می کند؛ ولی از آن بهره ای ندارد .

مثل الذين حملوا التوریه... كمثل الحمار يحمل أسفارا

830- محافظت از عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 607

2- افکار و کردار انسان ها ، محفوظ مانده و محاسبه خواهد شد .

إِنَّ كُلَّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ

خبر از حفاظت و مراقبت بر انسان ها، هشدار است به آنان که نپندارند آنچه انجام می دهند، فانی گشته و پیامدی نخواهد داشت.

831- محافظت از نامه عمل فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 7 - 4

4- نامه عمل فاجران ، در دیوانی تغییرناپذیر و زندانی منحصّ ، بایگانی و حفاظت می شود .

إِنَّ كِتَابَ الْفَجَّارِ لَفِي سَجِّينَ

سجّین همان سجن (زندان) است، علاوه بر رساندن معنای خلود؛ زیرا این وزن برای مبالغه است (مجمع البیان). تفسیر آن به «کتاب مرقوم» _ در دو آیه بعد _ دلالت دارد که «سجّین» کتابی است که نامه عمل فاجران، به گونه ای در آن قرار داده شده است که گویا نوشته ها در آن حبس شده است. مقابله آن با «علّین» _ که در آیات بعد آمده است _ بیانگر انحطاط و پستی آن است.

832- محافظت از نامه عمل کم فروشان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 7 - 6

6- نامه عمل کم فروشان ، در جایگاهی پست نگه داری خواهد شد .

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ .. إِنَّ كِتَابَ الْفَجَّارِ لَفِي سَجِّينَ

833- محافظت از نامه عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 18 - 5

5- نامه عمل نیکوکاران ، در دیوانی تغییرناپذیر و جایگاهی رفیع ، (علّین) ، بایگانی و حفاظت می شود .

«علیّین» گرچه به لفظ جمع آمده است؛ ولی به قرینه «کتاب مرقوم» و ضمیر مفرد در «یشهده المقرّبون»، معنای مفرد دارد. لسان العرب از ابواسحاق نقل کرده است: چون «علیّین» در لفظ به صورت جمع است، اعراب جمع دارد. برخی از اهل لغت، آن را

جمع «عَلَّيَّ» و به معنای سلسله مراتب رفیع تا بی نهایت می دانند. (مقایس اللغه)

834- محدود عمل ملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 97 - 4

4- فرشتگان ، بدون اذن و فرمان خدا ، امری را انجام نمی دهند .

فإنه نزله على قلبك ياذن الله

835- محدودیت عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 84 - 4

4- انسان ، در حصار روحیات و ملکات نفسانی و باور های درونی خویش است .

قل كلّ يعمل على شاكلته

«شاکله» در لغت هم به معنای ملکات نفسانی و هم به معنای طریقه و روشی است که انسان برگزیده آمده است (قاموس المحيط). در هر صورت حکایت از این حقیقت می کند که آدمی، محصور روحیات و باورهای خود است.

836- محرومیت علمای بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 6

6- عالمان بی تعهد و وظیفه شناس ، از مغفرت الهی محروم و به آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا .. العذاب بالمغفرة فما أصبرهم على النار

837- مدت حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 6 - 6

6 - « قال علی (ع) . . . و معنی قوله « فمن ثقلت موازینه » و « من خفت موازینه » فهو قله الحساب و کثرته ;

علی (ع) فرمود: معنای سخن خداوند «فمن ثقلت موازینه» و «من خفت موازینه»، پس آن [سنگینی و سبکی، به معنای] کمی و زیادی [مدت] حسابرسی است».

ص: 609

838- مدعیان بی عمل در صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 2 - 3

3 - وجود برخی از مدعیان بی عمل ، در میان مسلمانان صدر اسلام

یا ایها الذین ءامنوا لِمَ تقولون ما لاتفعلون

خطاب «یا ایها الذین آمنوا» قطعاً متوجه همه مؤمنان صدر اسلام نیست؛ بلکه ناظر به برخی از آنان است که نوعی ضعف در ایمانشان وجود داشت. خداوند در این آیه یادآوری می کند که ایمان واقعی، با ادعاهای بدون عمل سازگاری ندارد.

839- مراتب عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 96 - 4

4- هر عمل نیک ، دارای مراتب مختلف در نیکی و پاداش های گوناگون و متناسب است .

ولنجزینّ الذین صبروا أجرهم بأحسن ما كانوا یعملون

اینکه خداوند اعمال صابران را به بهترین نوع عمل پاداش می دهد، نشانگر آن است که هر عمل نیک دارای انواع و مراتب مختلفی است که خداوند در مقام جزا، بهترین نوع آنها را ملاک قرار داده و به صابران عطا می فرماید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 12

12 - هر عمل نیکی ، دارای مراتب مختلف در نیکی و پاداش های متناسب با آن است .

ویجزیهم أجرهم بأحسن الذی كانوا یعملون

این که خداوند به محسنان مطابق بهترین نوع عملشان پاداش می دهد، نشانگر آن است که هر عمل نیکی، دارای انواع و مراتب گوناگون است که خداوند در مقام جزا، بهترین نوع آن را ملاک قرار داده و به آنان عطا می کند.

840- مراتب عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ ایمان ، تقوا و عمل صالح ، دارای درجات و مراحل مختلف

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . ثم اتقوا و ءامنوا ثم اتقوا

ص: 610

تکرار «اتقوا» و «ءامنوا» و «عملوا الصلحت» می تواند حکایت از مراحل تقوا، ایمان و عمل صالح داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 38 - 6

6 - هر عمل نیکی ، دارای مراتب مختلف در نیکی و پاداش های گوناگون متناسب با آن عمل نیک است .

رجال لاتلهيهم تجره ولابيع عن ذكر الله . . . ليجزيهم الله أحسن ما عملوا

این که خداوند، اعمال مردمان الهی را به بهترین نوع عمل پاداش می دهد، نشانگر آن است که هر عمل نیکی، دارای انواع و مراتب گوناگون است که خداوند در مقام جزا، بهترین نوع آن را ملاک قرار می دهد و به مردمان الهی عطا می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 2 - 18

18 - خوبی ها و نیکی ها ، دارای درجات گوناگون و نیک کرداران و خوبان ، دارای مراتب مختلف

ليبلوكم أيكم أحسن عملاً

841- مراتب عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 5

5 - زشتی اعمال و کردار آدمی ، دارای مراتب گوناگون است .

ليكفر الله عنهم أسوأ الذي عملوا

842- مراقب عمل دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 6

6 - خداوند ، مراقب کردار مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و در کمین آنان است .

ألم تر . . . إن ربك لبالمرصاد

843- مراقبت از عمل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 1,8

ص: 611

1 - خداوند ، مراقب کردار انسان و آگاه به آن است .

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمُرْصَادِ

«مرصاد»؛ یعنی، راه و مکانی که در آن مراقب دشمن شده و به انتظار او می نشینند (قاموس). حرف «باء» در «بالمُرصاد» به معنای «فی» و حرف «ال» در آن، برای جنس و فهماندن عموم است؛ یعنی، در کمین تمامی انسان ها.

8 - خداوند ، برای تأکید مراقبت خویش بر کردار بندگان ، به فجر ، شب های ده گانه ، شفع ، وتر و گذشت شب ، سوگند یاد کرده است .

وَالْفَجْرِ . . . إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمُرْصَادِ

در برداشت یاد شده جمله «إِنَّ رَبَّكَ» می تواند جواب سوگندهایی باشد که در آغاز سوره آمده بود. بر این اساس بیان سرنوشت عاد، ثمود و فرعون، جمله هایی معترضه و نوعی استدلال بر مقصود است.

844- مراقبت از عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 4 - 3

3 - خداوند ، با سوگند به آسمان و ستارگان ، بر مراقبت از انسان و افکار و کردار او ، تأکید ورزیده است .

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ . . . إِنَّ كَلَّ نَفْسٍ لِّمَا عَلَيْهَا حَافِظٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 15 - 4

4 - آزمایش های متعدد خداوند از انسان ها ، کمین های او برای مراقبت رفتار آنان است .

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمُرْصَادِ . فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ

حرف «فاء» در «فَأَمَّا الْإِنْسَانُ»، این آیه را به آیه قبل مرتبط ساخته و ابتلا را مصداق آن قرار داده است.

845- مراقبت بر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 105 - 2

2_ توبه کنندگان ، پس از توبه ، نیازمند مراقبت بیشتر نسبت به اعمال آینده خویش

أَن اللّٰهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ. وَقُلْ اَعْمَلُوا فِى سَبِيْلِ اللّٰهِ عَمَلِكُمْ وَرِسُوْلَهُ

با توجه به فرازهای پیشین، طرف سخن در «اعملوا ..» آن دسته از متخلفان جنگ تبوک بودند که به گناه خود اعتراف کرده و درخواست بخشودگی داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 612

7 - یونس - 10 - 14 - 6

6_ مواظبت بر اعمال نیک و پرهیز از کار های ناروا ، توصیه خداوند به انسانها

ثم جعلنکم خلیف . . . لنتظر کیف تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 61 - 6

6_ انسان ، موظف به مراقبت و مواظبت بر تمامی اعمال خویش است .

و ما تتلوا منه من قرءان و لا تعملون من عمل إلا كنا علیکم شهوداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 18 - 6

6 - محاسبه اعمال و مراقبت بر آن ، لازمه تقوا است .

اتَّقُوا اللَّهَ و لنتنظر نفس ما قدّمت لغد و اتَّقُوا اللَّهَ

846- مزد عمل تبرعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 25 - 6

6 - پرداختن مزد در برابر کار تبرعی و بدون چشمداشت دیگران ، امری است نیکو .

لیجزیک أجر ما سقیت لنا

847- مسابقه در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 21 - 5

5 - رقابت در کار های پسندیده ، امری است شایسته و مورد سفارش خداوند .

سابقوا إلی مغفره من ربکم

848- مسلمانان و عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 5

ص: 613

5- مسلمانان در انجام کار های خیر ، به سه دسته ستمکار ، میانه رو و پیشتاز تقسیم می شوند .

فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخيرت

این برداشت، براساس دیدگاه برخی از مفسران است که اظهار داشته اند: قید «بالخیرات» در «سابق بالخیرات» قرینه بر این که ظلم به نفس و یا میانه روی، در مقایسه با «خیرات» سنجیده شده است. و به قرینه آمدن این قید در «سابق بالخیرات»، از جمله های «ظالم لنفسه» و «منهم مقتصد» حذف شده است.

849- مسوول عمل کارگزاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 47 - 12

12 - فرمان روایان ، مسوول کردار زیردستان خود هستند .

لاتعدّبهم

تردیدی نیست که فرعون، در شکنجه کردن بنی اسرائیل مباشرت نداشته است؛ ولی در عین حال خداوند عذاب کردن بنی اسرائیل را به او نسبت داده است؛ زیرا فرعون سردمدار حکومت بوده و فرمان شکنجه را صادر می کرده است.

850- مسوول عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 18

18 _ هر کس مسوول عمل خویش است.

ما علیک من حسابهم من شیء و ما من حسابک علیهم من شیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 107 - 7

7 _ پیامبر (صلی الله علیه و آله) وکیل و پاسخگوی ایمان و شرک مردم نیست.

و ما أنت علیهم بوکیل

«وکیل» به کسی گفته می شود که از جانب دیگری انجام کاری را بر عهده گیرد. وکیل نبودن پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر مردم به این

معنی می تواند باشد که خداوند به خاطر اعمال و عقاید مردم پیامبر را مورد سؤال و مؤاخذه قرار نخواهد داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 135 - 3

3_ انسان دارای مسؤولیت در برابر اعمال خویش است.

اعملوا علی مکانتکم اِنی عامل فسوف تعلمون

ص: 614

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 5

5_ هر انسانی در پیشگاه خدا مسؤول اعمال و رفتار خویش است.

و لا تکسب کل نفس إلا علیها

مفعول «لا تکسب» کلمه «شیئا» و یا «عملا» است. «علیها» متعلق به فعلی محذوف، مانند «یحمل» می باشد؛ یعنی: «لا تکسب کل نفس عملا إلا یحمل علیها». و این کنایه از مسؤولیت هر کسی در برابر عمل خویش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 57 - 3

3_ هود (ع)، پس از ابلاغ پیام های الهی و اتمام حجت بر مردم، خویشان را مسؤول اعراض آنان نمی دانست.

فإن تولّوا فقد أبلغتکم ما أرسلت به إلیکم

روشن است که جمله «فقد أبلغتکم...» نمی تواند جواب شرط «فإن تولّوا...» باشد؛ زیرا هود(ع) رسالت خویش را ابلاغ کرده بود _ چه مردم اعراض کنند و چه ایمان آورند _ بلکه آن جمله سببِ جواب و جانشین آن می باشد؛ یعنی، اگر اعراض کنید، من مسؤولیتی ندارم و مؤاخذه ای بر من نیست؛ زیرا آنچه را که به خاطر آن به سوی شما فرستاده شده بودم، به شما ابلاغ کردم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 93 - 3

3- همه انسان ها در برابر اعمال و رفتار خویش، مسؤولند.

لنسنلنّهم .. عمّا كانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 93 - 6

6- انسان ها در قبال اعمال خویش، متعهد و مسؤولند.

و لتسنلنّ عمّا کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 13 - 1

1- هر انسانی در قبال اعمال خویش مسؤول است

و کَلَّ إِنْسَانٌ أَلْزَمْنَاهُ طَنُؤَهُ فِي عُنُقِهِ

مراد از «طائر» عمل انسان است چه خیر باشد و چه شرّ.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 15 - 5

5- هیچ انسانی بار عمل دیگری را بر دوش نخواهد کشید .

ص: 615

و لاتزر وازره وزر آخری

«وزر» به معنای چیز سنگین و کنایه از گناه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 58 - 8

8- اعمال انسان ، دستاورد های خود وی و بازتاب آن نیز متوجه خود او است .

لو یؤاخذهم بما کسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 15 - 9

9- انسان ، در برابر تلاش ها و کردار های پی گیر و مداوم خویش ، مسؤول است .

لتجزی کلّ نفس بما سعی

ماده «سعی» به جای «عمل» ممکن است در بدی ها، ناظر به نادیده گرفتن لغزش های خالی از اصرار و در اعمال نیک، توصیه به کوشش مداوم باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 1 - 6

6- انسان در برابر رفتار و کردار خویش ، مسؤول بوده و در قیامت مورد مؤاخذة و بازخواست قرار خواهد گرفت .

اقترب للناس حسابهم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که حسابرسی آن گاه معقول و متصور است که مسؤولیت و بازخواهی در کار باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 54 - 5

5- هر فردی ، مسؤول رفتار خویش است و پیامد آن ، دامنگیر خود او خواهد بود .

قل أطيعوا الله .. فإن تولّوا فإتّما علیه ما حمّل وعلیکم ما حملتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 93 - 13

13 - انسان ، در قبال اعمال خویش مسؤول است .

و ما ربك بغفلة عما تعملون

تعبیر «و ما ربك بغفلة...» در بردارنده تهدید است و این تهدید در صورتی صحیح است که انسان، در برابر اعمال خود مسؤول و پاسخگو باشد؛ و گرنه غفلة و عدم غفلة خداوند، فرقی نخواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 25 - 4

ص: 616

4- هر کسی در قیامت پاسخگوی کردار و عمل خویش است .

لاتسلون عمّا أجرمنا و لانسئل عمّا تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 39 - 6

6- هیچ کس بار گناه دیگری را بر دوش نمی کشد و هر کس مسؤول عقاید و رفتار خویش است .

فمن كفر فعليه كفره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 12 - 10

10- انسان در برابر رفتار و آثار برجای مانده از خود ، مسؤول بوده و با کيفر و پاداش دقیق آن ، روبه رو خواهد شد .

و نکتب ما قدّموا .. أحصینَه فی إمام مبین

برداشت یاد شده به سبب این حقیقت است که ذکرِ اِحیایِ مردگان و شمارش و ثبت تمامی اعمال و آثار انسان، از مسؤولیت او در برابر رفتار و کردارش حکایت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 32 - 3

3- انسان ها در برابر رفتار و کردار های خود ، مسؤول بوده و در قیامت باید پاسخگو باشند .

وإن کلّ لَمَّا جمیع لدینا محضرون

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که احضار انسان ها به پیشگاه خداوند، حاکی از مسؤول بودن آنان در برابر رفتار خود و مجبور شدنشان به پاسخگویی درباره آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 7 - 17, 10, 9

9- هیچ کس ، توان بر دوش گرفتن بار گناه دیگران را نداشته و شفاعت کننده و نجات بخش گناه کاران نخواهد بود .

و لاتزر وازره وزر أُخری

جمله «و لاتزر وازره..» می تواند کنایه و اشاره به کسانی داشته باشد که به امید شفاعت و دستگیری دیگران، در انجام وظایف الهی کوتاهی می کنند و یا به گناهان آلوده می شوند.

10 - هر کس ، مسؤول اعمال خویش است .

و لاتزر وازره وزر أُخری

17 - انسان ، در برابر اعمال خود مسؤول است و مورد بازخواست الهی قرار خواهد گرفت .

فینبئکم بما کنتم تعملون

مقصود از آگاه ساختن مردم نسبت به اعمالشان، حسابرسی اعمال آنان و کیفر و پاداش به ایشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 617

16 - زمر - 39 - 39 - 5

5- تمامی انسان ها ، در برابر اعمال و کردار خویش ، مسؤول اند .

اعملوا علی مکانتکم ائی ع-مل فسوف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 70 - 4

4- تمامی رفتار و کردار انسان ، دارای کیفر و پاداش بوده و او در برابر آن مسؤول است .

ووقیت کلّ نفس ما عملت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 17 - 4

4- انسان ، موجودی مختار و در برابر تمامی تلاش ها و رفتارهایش ، مسؤول است .

الیوم تجزی کلّ نفس بما کسبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 46 - 3

3- مسؤولیت انسان ، در برابر اعمال خویش

من عمل ص-لحاً فلنفسه و من أساء فعلیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 48 - 6

6- هر انسانی ، خود مسؤول عملکرد و باور های خویش است .

فما أرسلنک علیهم حفیظاً

آیه شریفه می تواند در مقام بیان این نکته باشد که پیامبر (صلی الله علیه و آله) مسؤول نافرمانی امت خویش نیست؛ بلکه هر کسی مسؤولیت تخلف خویش را خود برعهده دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 19 - 13

13 - انسان ، مسؤول باور ها و اعمال خویش

ستکتب شه_دتهم و یستلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 38 - 3،4

3 - مسؤولیت هر کس تنها در برابر عمل خود_ و نه عملکرد دیگران_ دیدگاه مشترک تمامی ادیان آسمانی است .

أم لم ینبأ بما فی صحف موسی . و إبرهیم ... ألا تزر وازره وزر أُخری

ص: 618

4 - ترک انفاق به انگیزه وانهادن مسؤولیت آن به دیگران ، مخالف تعالیم پیامبران الهی است .

أَمْ لَمْ يَنْبَأْ بِمَا فِي صَاحِفِ مُوسَى . . . أَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى

از مجموع آیات شریفه _ به ضمیمه شأن نزول آنها _ می توان استفاده کرد که گروهی از ادامه دادن انفاق سرباز می زدند؛ چون برخی مدعی شده بودند که گناهان آنان را بر دوش خواهند کشید. خداوند در این آیات ضمن تخطئه آن پندار، بر اهمیت اصل مسؤولیت هر فرد در برابر عملکرد خویش تأکید فرموده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 39 - 1

1 - همه انسان ها _ جز اصحاب الیمین _ اسیر و گرفتار کردار خویش اند .

إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ

تعبیر «رهینه»، می رساند که انسان ها به سبب رفتارشان، در قید اسارت اند و به مقتضای استثنای «إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ» استفاده می شود که تنها، اصحاب الیمین (گروه نیک کردار و خوبان)، از این قید آزاداند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 5 - 6

6 - انسان در برابر کردار خویش و بازتاب آن ، حتی آنچه پس از مرگ او پدیدار می گردد ، مسؤول است .

علمت نفس ما . . . أٰخِرَت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 23 - 4

4 - تکذیب کنندگان قرآن و منکران معاد ، خود رقم زننده نامه عمل خویش اند و کردار ناپسند خود را در آن ذخیره می سازند .

بما یوعون

به قرینه آیات پیشین _ که درباره نامه های اعمال بود _ می توان گفت: مراد از «وعاء» در «یوعون»، همان نامه عمل است که منکران معاد آن را ظرف کردار خود ساخته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 119 - 7

7 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) پس از راهنمایی مردم، مسئول عملکرد آنان نبوده و بر کفرپیشگی ایشان مؤاخذه نخواهد شد.

و لاتسئل عن أصحاب الجحیم

ص: 619

852- مسؤولیت در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 34 - 4

4- انسان ، در برابر تمامی رفتار های فردی و اجتماعی خویش ، مسؤول بوده و همه آنها در نامه اعمال او ثبت است .

من أوتی کتبه.. .. ولم أدر ما حسابیه ... و لایحصّ علی طعام المسکین

853- مسؤولیت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 53 - 2

2- مسؤولیت انسان در برابر تمامی اعمال ، حتی کوچک ترین عمل خود

و کلّ صغیر و کبیر مستطر

854- مشرکان و عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 9

9_ دشنام به خدا برای دفاع از باورهای خویش، عملی شایسته و زیبا در نظر مشرکان است.

فیسبوا الله عدوا بغير علم کذلک زینا لکل أمه عملهم

855- مطالعه نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 71 - 13

13- سعادت‌مندان ، نامه اعمال خویش را در قیامت ، خود مورد مطالعه قرار می دهند .

فمن أوتی کتبه بیمینه فأولئک یقرءون کتبهم

856- معرضان از عمل صالح

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 63 - 4

ص: 620

4 - کافران ، بیگانه با اعمال خیر و آلوده به کار های ناشایست

و لهم أعمال من دون ذلك هم لها عـملون

«ذلك» اشاره دارد به کارهای نیک مؤمنان (أولئك يسارعون في الخيرات)؛ یعنی، برای کافران، اعمال دیگری غیر از آن اعمال (اعمال نیک) وجود دارد.

857- مقابله به مثل در عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 34 - 4

4 - جواز مقابله به مثل ، در برابر برخورد های ناپسند *

ادفع بالتي هي أحسن

از واژه «أحسن» _ که صفت تفضیلی است _ می توان استفاده کرد که برخورد نیک در برابر اعمال نادرست، بهترین روش و شیوه احسن است و این بدان معنا نیست که مقابله به مثل، در برابر بدی فاقد حسن باشد.

858- مقامات ملائکه ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 11 - 1

1 - فرشتگان ناظر و مراقب انسان ها ، شخصیت هایی ارجمند و دارای ارزش و احترام در پیشگاه خداوند

كرامًا

آنچه در مقوله خود دارای شرافت و برجستگی باشد، به کرم توصیف می شود. (مفردات راغب)

859- مقامات ناظران عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 11 - 1

1 - فرشتگان ناظر و مراقب انسان ها ، شخصیت هایی ارجمند و دارای ارزش و احترام در پیشگاه خداوند

آنچه در مقوله خود دارای شرافت و برجستگی باشد، به کرم توصیف می شود. (مفردات راغب)

860- مقهوریت عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 24 - 4

4- کردار انسان ها ، مقهور خواست خداوند و مستند به خود ایشان است .

إِنِّي فاعل . . . إلا أن يشاء الله

چنان چه کسی بگوید: «به خواست خداوند، من، در آینده، چنین کاری را انجام خواهم داد» _ براساس آیه شریف _ گفتاری صحیح و مُجاز، به زبان آورده است. بنابراین، خواست خداوند، مانع استناد کار به خود انسان نیست.

861- مکان پاداش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 111 - 10

10- دنیا ، میدان عمل و آخرت صحنه دریافت پاداش و کیفر است .

يوم تأتي . . . و توفى كل نفس ما عملت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 10

10 - دنیا ، عرصه تلاش و کوشش و جهان آخرت ، عرصه اجر و پاداش

للدین أحسنوا فی هـ_ذہ الدنیا حسنه

862- مکان حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 4 - 3

3 - زمین پس از تحولاتی در سه مرحله (« لرزش ویرانگر در پایان عمر دنیا » ، « اخراج مردگان از درون خود در آغاز قیامت » و « اظهار اطلاعات بایگانی شده در خود ») ، مکان حسابرسی اعمال انسان ها خواهد شد .

إذا زلزلت . . . و أخرجت ... تحدّث أخبارها

آیات این سوره می تواند بیانگر حوادث آخرت باشد که از پایان نظام موجود، شروع می شود. تعبیر «یومئذ» _ در این احتمال _ نشانگر وقوع تمام آن حوادث، در یک زمان گسترده است.

ص: 622

863- مکان کیفر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 111 - 10

10- دنیا ، میدان عمل و آخرت صحنه دریافت پاداش و کیفر است .

یوم تأتی ... و توقی کل نفس ما عملت

864- مکان نامه عمل کم فروشان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 7 - 6

6 - نامه عمل کم فروشان ، در جایگاهی پست نگه داری خواهد شد .

ویل للمطففین ... إنَّ كتَبَ الفجَّار لفی سجین

865- ملاک ارزش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 4

4_ تأثیر نیت و انگیزه انسان در ارزش اعمال و انفاقهایش نزد خداوند

ما ینفق مغرمًا .. و یتخذ ما ینفق قربت عند الله و صلوات الرسول ألا إنها قربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 107 - 4

4_ انگیزه و هدف انسان ها ، تعیین کننده ارزش اعمال و دستاورد های آنان

و الذین اتخذوا مسجداً ضراراً و کفراً و تفریقاً .. و لیحلفن إن أردنا إلا الحسنی

برداشت فوق بر این اساس است که منافقان گر چه مسجد ساختند ؛ ولی چون انگیزه غلطی داشتند، هم عملشان و هم نتیجه عملشان (مسجدشان) فاقد ارزش و تقدس بود.

2_ اعمال مبتنی بر تقوا و رضایت الهی ، دارای اساسی محکم و استوار و ارزشی خدشه ناپذیر

أفمن أسس . . أم من أسس بنينه علی شفا جرف

از قرار گرفتن این بخش از آیه (أفمن أسس بنينه علی تقوی . .) در برابر «أم من أسس بنينه علی شفا جرف هار» برداشت فوق استفاده می شود.

ص: 623

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 8

8- ارزش اعمال ، در پرتو صداقت و خلوص و عدم آمیختگی آن به ریا است .

أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 12

12- در روز قیامت ، اعمال نیک ، با انگیزه های غیر الهی ، همانند اعمال ناشایست ، فاقد وزن و ارزش است .

و هم يحسبون أنهم يحسنون .. فلا نقيم لهم يوم القيامة وزناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 37 - 2,3,1

1 - نیت و انگیزه افراد ، معیار ارزش اعمال آنان در نزد خداوند

لن ينال الله لحومها .. ولكن يناله التقوى منكم

ضمیر «لحومها» و «دماؤها» به «بدن» بازمی گردد. «بدن» نیز به معنای شتران درشت و فربه است. بنابراین معنای «لن ينال الله لحومها...التقوى منكم» چنین می شود: «هرگز گوشت ها و خون های شتران قربانی شده، به خدا نخواهد رسید؛ بلکه آن تقوا و خدا ترسی شما است که به خدا می رسد». به نظر می رسد آیه یاد شده هشدار می دهد که همه مؤمنان که باید توجه داشته باشند تنها چیزی که مایه قرب آنها به خدا می شود و سبب می گردد که خداوند از آنها بپذیرد و راضی شود، تقوا و خدا ترسی است؛ نه ظاهر اعمال، هرچند بزرگ و زیاد باشد؛ زیرا فرشتگان گزارشگر هیچ گاه ظواهر اعمال را به خدا گزارش نمی کنند؛ بلکه آنچه آنان گزارش می دهند مربوط به باطن عمل است.

2 - پیکر ظاهری اعمال انسان - هرچند بسیار خوب و شایسته هم باشد - بدون در نظر گرفتن انگیزه و نیت صاحب آن ، فاقد کمترین ارزش

لن ينال الله لحومها .. ولكن يناله التقوى منكم

3 - تقوا و خدا ترسی ، مایه ارزش اعمال در پیشگاه خداوند

لن ينال الله .. ولكن يناله التقوى منكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 23 - 4

4_ ایمان ، شرط ارزشمندی و اثر بخشی اعمال در روز رستاخیز

و قدمنا إلى ما عملوا من عمل فجعلنَه هباء منثورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 66 - 7

7 - تنها تلاش و عمل در سایه توحید و یکتاپرستی ، ثمر بخش و سود آور است .

ص: 624

لئن أشركت ليحبطنّ عملك . . . بل الله فاعبد وكن من الشـكرين

از مقابله میان شرک و توحید و تأثیر آن دو در رفتار آدمی و نتایج آن، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 9

9 - برابری ارزش کارها و رفتار زنان و مردان

و من عمل صـلحاً من ذکر أو أنئی و هو مؤمن فأولـئک یدخلون الجنة یرزقون فیها بغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 20 - 9

9 - نقش اساسی نیت و انگیزه، در ارزش اعمال آدمی و اثربخشی آنها

من کان یرید . . . و من کان یرید

تعبیر به «یرید» اشاره به تأثیر نیت های مردم در اعمال و ارزش آن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 3 - 4

4- ملاک اصلی ارزش اعمال، پیروی از قرآن و تعالیم الهی است.

و ءامنوا بما نزل علی محمد و هو الحق من ربهم کفر عنهم سیئاتهم و أصلح بالهم

تعبیر «الحق من ربهم» هر چند مطلق است؛ ولی با توجه به آیه قبل - که تعبیر «الحق» در مورد قرآن و «و ما نزل علی محمد» به کار رفته - می رساند که مصداق بارز حق «قرآن» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 9 - 5

5- انگیزه ها و محرک های درونی انسان، تعیین کننده ارزش عمل وی در نزد خداوند *

ذلک بأنهم کرهوا ما أنزل الله فأحبط أعمـلهم

از ارتباط میان «کرهوا» و «أحبط»، استفاده می شود که هرگاه اعمال نه برای خشنودی خدا و اطاعت از او؛ بلکه به انگیزه های دیگر صورت گیرد، حبط شده و بی پاداش خواهد بود. این نکته نقش اساسی انگیزه و نیت را در ارزش اعمال نزد خداوند می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 28 - 6

6- عمل به انگیزه ای جز جلب رضای الهی ، فاقد ارزش و اعتبار

و کرهوا رضونه فأحبط أعم لهم

«فاء» برای تفریع و نتیجه است. از تفریع «أحبط أعمالهم» بر «کرهوا رضوانه» مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 625

13 - امکان تفاوت یافتن ارج و ارزش یک عمل ، در دو زمان مختلف

لايستوى منكم من أنفق من قبل الفتح وقـتل . . . من الذين أنفقوا من بعد وقـتلوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - انجام دادن اعمال و تکالیف دینی (خواندن نماز ، گرفتن روزه و . . .) ، بدون ایمان و اعتقاد ، فاقد ارزش در جهان آخرت

فضرب بینهم بسور . . . ینادونهم ألم نکن معکم

866- ملاک ارزش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- ارزش و ثمربخشی اعمال نیک ، در پرتو انگیزه صحیح و جلب رضای الهی

اتَّبِعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهُ وَ كَرِهُوا رِضْوَنَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَلَهُمْ

از مفهوم آیه شریفه، استفاده می شود که اعمال نیک در صورتی حبط نخواهد شد که در جهت جلب رضایت خداوند باشد.

867- ملاک ارزیابی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11_ حب و بغض خداوند ، معیار سنجش و ارزیابی عملکردها

و لاتجدل عن الذين یختانون انفسهم إنَّ الله لا یحب من كان خواناً اثمياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ مطابقت اعمال و عقاید آدمی با حق نشانه وزین و ثقیل بودن آن عقاید است.

و الوزن يومئذ الحق فمن ثقلت موازينه فأولئك هم المفلحون

5_ هر یک از رفتارها و عقاید آدمی دارای مقیاسی مخصوص برای ارزیابی آنها در قیامت است.

و الوزن يومئذ الحق فمن ثقلت موازينه

کلمه «موازين» (جمع موزون) می‌رساند که هر یک از اعمال و عقاید آدمی مورد سنجش قرار می‌گیرد و چون اعمال و عقاید مختلف است، مقیاس و وسیله سنجش آن نیز متفاوت خواهد بود.

ص: 626

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 9 - 3

3_ همطراز نبودن اعمال و عقاید آدمی با حق بیانگر بیوزنی و سبکی اعمال و عقاید است.

و الوزن یومئذ الحق . . . و من خفت موزینه فأولئك الذین خسروا أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 25 - 5

5- نیت ، نقشی تعیین کننده ، در ارزیابی عمل آدمی دارد .

رَبِّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ

آنچه در درون و قلب انسان می گذرد نیتها، افکار، تخیلات و . . . اوست و خداوند قبل از نوید دادن به پذیرش توبه صالحان به اهمیت انگیزه های درونی انسان و نقش تعیین کننده آن در پذیرش توبه، اشاره کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 69 - 13

13 - تمامی رفتار و کردار آدمی در دنیا ، باید بر پایه حق و مطابق با عدل باشد .

و قضی بینهم بالحقّ و هم لا یظلمون

تذکر خداوند به این که داوری میان مردم در قیامت، بر پایه حق و عادلانه خواهد بود، در واقع توصیه ای است به بندگان که رفتار خود را مطابق عدل و بر پایه حق بنا نهند؛ زیرا در قیامت رفتار آنان بر همین اساس سنجیده و جزا داده خواهد شد.

868- ملاک پاداش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 12 - 3

3- پاداش و کیفر اعمال در قیامت ، براساس نامه عمل و کردار انسان در دنیا است .

یعلمون ما تعملون

869- ملاک تشخیص عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 3 - 2

2- ناپسند دیدن رفتاری خاص در رابطه با خویش ، معیار و قاعده ای اخلاقی در تشخیص کردار ناپسند

إذا اکتالوا علی الناس یستوفون . و إذا کالوهم أو وزنوهم یخسرون

روش دوگانه تاجر و فرق گذاشتن او بین خود و دیگران، در این آیه محکوم شده است. این نکوهش برخاسته از پذیرفته بودن قاعده

ص: 627

ای است کلی که آنچه بر خود نمی پسندی، بر دیگران روا مدار.

870- ملاک حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 21 - 4

4_ محاسبه کردار بندگان و جزا دهی به آنان ، متکی بر شهادت گواهان

کلّ نفس معها سائق و شهید

871- ملاک حقانیت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 4

4_ مطابقت اعمال و عقاید آدمی با حق نشانه وزین و ثقیل بودن آن عقاید است.

و الوزن یومئذ الحق فمّن ثقلت موزینه فأولئک هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 17 - 10

10 - تعالیم دین ، معیار حقانیت و بطلان باور ها و اعمال است .

أنزل الکتب بالحقّ و المیزان

بنابراین احتمال که عطف «المیزان» بر «الکتاب» تفسیری بوده و مراد از «الکتاب» دین باشد، مطلب بالا استفاده می شود.

872- ملاک رد عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 27 - 26,28

26_ پذیرش و رد اعمال از سوی خداوند ، بر اساس ملاک و معیاری معین

انما یتقبل الله من المتقین

28_ بی تأثیری نسب و پیوند خویشی با انبیا و اولیا در پذیرش ورد اعمال از سوی خدا

واتل علیهم نبأ ابنی ءادم بالحق . . . انما یتقبل اللّٰه من المتقین

ص: 628

873- ملاک سنگینی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 4

4_ مطابقت اعمال و عقاید آدمی با حق نشانه وزین و ثقیل بودن آن عقاید است.

و الوزن یومئذ الحق فمّن ثقلت موزینه فأولئک هم المفلحون

874- ملاک صحت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 107 - 9

9_ حب و بغض خداوند ، تعیین کننده حرکت ها و عملکرد های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و لاتجدل .. . إنّ الله لایحب من کان خواناً اثمياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 18 - 8

8 - فرجام و عاقبت هر امری ، ملاک تعیین کننده در ارزیابی درستی و یا نادرستی آن است .

أفمن کان مؤمناً کمّن کان فاسقاً

به قرینه این که آیات قبل و بعد این آیه، درباره فرجام مؤمنان و فاسقان است، احتمال قوی دارد که نفی تساوی آنان، از جهت عاقبت شان باشد. بنابراین، ملاک ارزیابی و داوری درباره عدم تساوی دو گروه یاد شده، توجه به فرجام آنها است و این نشان می دهد که عاقبت، در ارزیابی نقش اساسی دارد.

875- ملاک عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 36 - 5

5- حکم و عمل انسان ، بر اساس آنچه صرفاً شنیده ، یا دیده و یا به قلبش راه یافته ، قبل از رسیدن به مرحله علم و آگاهی ، ممنوع است .

و لا تتقف ما لیس لك به علم إن السمع و البصر و الفؤاد كلُّ أولئك كان عنه مسئولاً

برداشت فوق بر این اساس است که معمولاً حرکتهای غیر علمی، نشأت یافته از شنیده ها، دیده ها و باورهای سطحی است و خداوند، برای دور کردن انسان از حرکت غیر علمی، به او هشدار داده است که دیده ها و .. تا زمانی که به مبنای علمی و یقینی منتهی نشود، قابل اعتماد نیست و در صورت اعتماد نمودن، محاکمه خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 629

5- کاری که با رضایت یا دستور کسی انجام شود، کار شخص او به شمار می آید.

و هم علی ما یفعلون... شهود

اصحاب اخدود، با آن که نشسته و نظاره می کردند (هم... قعود... شهود); ولی تعبیر «یفعلون» کار را به خود آنان نسبت داده است. این استناد بیانگر برداشت یاد شده است.

876- ملاک عمل به قانون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 21 - 7

7- صرف از جانب خداوند بودن دستوری، برای عمل کردن، کافی است.

و إذا قیل لهم اتبعوا ما أنزل الله

دعوت از قومی برای تبعیت از حکم و فرمانی، بی آن که دلیلی برای آن اقامه شود و صرفاً یادآوری گردد که از جانب خداوند است، حکایت می کند که از جانب خداوند بودن یک حکم، کافی است که انسان به آن عمل کند.

877- ملاک عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 91 - 15

15_ نقش انگیزه و هدف انسان در حسن و قبح عملش و ارزش گذاری آن

إذا نصحوا... ما علی المحسنین من سبیل

878- ملاک عمل رهبران دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 12 - 6

6- لزوم ژرف اندیشی عالمان و رهبران دینی در کتاب های آسمانی و استوارسازی کردار خویش بر پایه آن

ی_یحیی خذ الکت_ب بقوّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 73 - 8

8- فرمان خداوند ، ملاک عمل رهبران الهی است ؛ نه سلیقه های شخصی آنان و آرا و خواسته های نفسانی مردم .

ص: 630

و جعلنهم أئمة يهدون بأمرنا

879- ملاک عمل علما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 12 - 6

6- لزوم ژرف اندیشی عالمان و رهبران دینی در کتاب های آسمانی و استوارسازی کردار خویش بر پایه آن

ی-یحیی خذ الکت-ب بقوه

880- ملاک عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 91 - 15

15_ نقش انگیزه و هدف انسان در حسن و قبح عملش و ارزش گذاری آن

إذا نصحووا .. ما علی المحسنین من سبیل

881- ملاک قبول عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 16

16 - « عن أبي عبد الله (ع) قال: . . . إذا عرفت الحق فاعمل ما شئت من خير يقبل منك ، انّ الله عزّوجلّ يقول: « من عمل صالحاً من ذكر أو أنثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة يرزقون فيها بغير حساب » . . . » ;

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: . . . هرگاه حق را شناختی پس هر عمل خیری که می خواهی انجام بده که خدا از تو قبول می کند. خداوند عزّوجلّ می فرماید: «من عمل صالحاً من ذکر أو أنثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة يرزقون فيها بغير حساب» . . .».

882- ملاک قبولی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 27 - 28,26

26_ پذیرش ورد اعمال از سوی خداوند ، بر اساس ملاک و معیاری معین

انما يتقبل الله من المتقين

ص: 631

28_ بی تأثیری نسب و پیوند خویشی با انبیا و اولیا در پذیرش و رد اعمال از سوی خدا

واتل علیهم نبأ ابنی ءادم بالحق . . . انما یتقبل الله من المتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 6

6_ اهمیت نماز در میان سایر عبادت ها و نقش آن در پذیرش سایر اعمال

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا . . . لا یأتون الصلوه إلا و هم کسالی

883- ملاک کيفر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 12 - 3

3 - پاداش و کيفر اعمال در قیامت ، براساس نامه عمل و کردار انسان در دنیا است .

یعلمون ما تفعلون

884- ملاکهای ارزشمندی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 147 - 2

2_ تصدیق آیات الهی و ایمان به روز قیامت از شرایط ارزشمندی اعمال نیک در پیشگاه خداوند است .

و الذین کذبوا بآیتنا و لقاء الآخره حبطت أعمالهم

885- ملاکهای عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 5

5 - نیت نیک ، در نیکویی عمل کافی نیست .

لا تقولوا رعنا و قولوا انظرنا

بدیهی است که مسلمانان با گفتن کلمه «راعنا» نیت سوئی نداشتند؛ ولی خداوند آنان را از به کارگیری آن کلمه - به خاطر جلوگیری از سوء استفاده دشمنان - باز می دارد.

ص: 632

886- ملائکهای قبولی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 53 - 7

7_ اعمال نیکی که دارای ریشه ها و انگیزه های غیر الهی باشد ، در محضر خدا پذیرفته نیست .

أنفقوا .. لن يتقبل منكم إنکم کنتم قوماً فسقین

887- ملائکه ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 10 - 3

3- فرشتگانی متعدد ، مأمور نظارت بر کردار انسان ها و محفوظ نگه داشتن آن هستند .

وإنّ علیکم لحفظین

تعدد حافظان، ممکن است به اعتبار هر انسان و یا به لحاظ تمام انسان ها باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 152 - 12

12 - از امام باقر (ع) روایت شده که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود : « ان الملك ينزل الصحيفة اول النهار و اول الليل يكتب فيها عمل ابن آدم فاملوا في اولها خيراً و في آخرها خيراً فان الله يغفر لكم ما بين ذلك انشاء الله ، فان الله يقول : اذكروني اذكروكم ؛

ملک کارنامه عمل [انسان] را در اول روز و اول شب می آورد و اعمال بنی آدم را ثبت می کند، پس سعی کنید در اول روز و اول شب خوبی را املا نمایید که خداوند ان شاء الله ما بین آن را می بخشد؛ زیرا خداوند می فرماید: «اذکرونی اذکرکم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 104 - 11

11- « عن أبي جعفر (ع) : إنّ في الهواء ملكاً يقال له إسماعيل على ثلاثمائة ألف ملك كلّ واحد منهم على مائة ألف يحصون أعمال العباد فإذا كان رأس السنه بعث الله إليهم ملكاً يقال له : السجّل فانتسخ ذلك منهم و هو قول الله تبارك و تعالی : « يوم نظوى السماء كطيّ السجّل للكتب » ؛

از امام باقر(ع) روایت شده که در فضا فرشته ای است به نام اسماعیل که سیصد هزار فرشته تحت فرمان دارد و هر کدام از فرشتگان صد هزار فرشته را فرماندهی می کند و آنان کارهای بندگان را احصا می کنند و با شروع هر سالی خداوند فرشته ای را به نام «سجل» می فرستد تا از [نامه اعمال] بندگان [که در اختیار فرشتگان فضا است] نسخه برداری کند و این است سخن خداوند _ تبارک و تعالی _ که: «یوم نطوی السماء کطیّ السجلّ للکتب».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 29 - 9

9 - نقش کارگزاران الهی ، در ثبت و ضبط اعمال آدمیان *

ص: 633

کتبنا... إنا كنا نستنسخ

ضمایر متکلم مع الغیر در این آیه، ممکن است از آن جهت به کار رفته باشد که خداوند، برنامه های خویش را در نظام تکوین، از طریق عوامل و کارگزارانش عملی می سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 17 - 1,4,6

1_ دو فرشته از چپ و راست ، همواره در کمین دریافت و ضبط کردار آدمی

إذ يتلقى المتلقيان عن اليمين وعن الشمال قعيد

4_ ثبت اعمال نیک انسان ، به وسیله یک فرشته و ثبت اعمال بد وی ، به وسیله فرشته ای دیگر

إذ يتلقى المتلقيان عن اليمين وعن الشمال قعيد

برداشت بالا بدان احتمال است که تعیین دو دریافت گر و حضور هر یک در طرفی خاص اشاره به مطلب فوق داشته باشد.

6_ « عن أبي عبد الله (ع) في قول الله تبارك تعالی « إذ يتلقى المتلقىان عن اليمين وعن الشمال قعيد » قال هما الملكان . . . »

از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند تبارک و تعالی (إذ يتلقى المتلقىان) روایت شده که فرمود: آنان همان دو فرشته اند. . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 18 - 4,5

4_ « رقیب » و « عتید » ، دو فرشته ناظر بر اعمال هر انسان *

عن اليمين وعن الشمال قعيد... لديه رقيب عتيد

برداشت یاد شده بدان احتمال است که «رقیب» و «عتید»، اسم دو فرشته باشد که یکی از سمت راست و دیگری از سمت چپ، ناظر و نگارنده اعمال اند. در این صورت «واو» عطف محذوف است.

5_ « عن أبي عبد الله (ع) قال : إنَّ المؤمنین إذا اعتنقا غمرتهما الرحمة . . . فإذا أقبلت علی المسائله قالت الملائكة بعضها لبعض تنحوا عنهما فإنَّ لهما سرّاً وقد ستر الله عليهما . قال اسحاق : فقلت : جعلت فداك فلا يكتب عليهما لفظهما وقد قال الله عزّ وجلّ : « ما يلفظ من قول إلاّ لديه رقيب عتيد . . . » ؟ قال يا اسحاق إنّ الله تبارك و تعالی إنّما أمر الملائكة أن تعتزل عن المؤمنین إذا التقيا إجلالاً لهما . . . و يحفظه عليهما عالم السرّ و أخفى . . . »

از امام صادق(ع) روایت شده است: هر گاه دو نفر مؤمن معانقه کردند، رحمت خدا آنان را فرا می گیرد و هر گاه برای گفتگو روبه رو

شدند، فرشتگان بعضی به بعضی دیگر می گویند: از نزد آن دو کنار بروید؛ زیرا آن دو سرّی دارند که خداوند آن را مستور داشته است. اسحاق بن عمار می گوید: به امام (ع) گفتم: فدایت شوم پس لفظ آنان نوشته نمی شود با این که خداوند فرموده است: «ما یلفظ من قول إلاّ لدیه رقیب عتید...»؟ امام فرمود: خداوند _ تبارک و تعالی _ فرشتگان را امر فرموده که از مؤمنان هنگام ملاقات با یکدیگر (که جز رضای خدا منظور نبوده)، از نزد آنان کنار روند و این امر برای تجلیل از مؤمنان است... ولی الفاظ آنان را [خود خداوند] که عالم نهان و نهان تر [از اسرار] است، محفوظ می دارد...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 27 - 7

7 - « روی أنّ بعض أصحاب أبی جعفر (ع) محمّد بن علیّ الباقر (ع) سأله عن قول الله تعالی « إلاّ من ارتضی من رسول فإیّته

ص: 634

يسلک من بين يديه و من خلفه رسداً» فقال يوکل اللہ بانبيائه ملائکہ يُحصون أعمالہم ;

روایت شده که بعضی از اصحاب امام باقر(ع) از ایشان درباره سخن خداوند متعال: «إلا من ارتضى من رسول فإنه يسلك من بين يديه و من خلفه رسداً» سؤال کرد، فرمود: خداوند فرشتگانی را بر پیامبران خود گمارده است تا اعمال آنان را شمارش و ضبط کنند».

888- ملائکہ ثبت عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 21 - 5

5_ دو فرشته ثبت کننده اعمال آدمی در دنیا ، همراهان وی در قیامت *

إذ يتلقى المتلقيان . . . و جاءت كل نفس معها سائق وشهيد

در آیات پیشین، سخن از فرشتگانی بود که مأمور ضبط کردار آدمیان بودند؛ اکنون در این آیه ممکن است تعبیر «سائق»، نظر به یکی از آن دو و تعبیر «شهید» ناظر به دیگری باشد.

889- ملائکہ و عمل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 161 - 6

6 - فرشتگان دارای ارتباطی تنگاتنگ با انسان ها و اعمال ایشان

أولئك عليهم لعنة الله والملائكة

890- منافقان و کتمان عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 3

3_ سوء استفاده منافقان از ارزش های معنوی ، به منظور پنهان کردن کردار زشت خویش

سيحلفون بالله لكم إذا انقلبتم

891- منشأ احضار عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 14 - 4

ص: 635

4 - حاضر بودن کردار در قیامت ، مستند به خود انسان ها است .

علمت نفس ما أحضرت

892- منشأ اصلاح عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 71 - 5

5 - اصلاح اعمال و آمرزش گناهان ، در دست خداوند است .

یصلح لکم أعمـ لکم و یغفر لکم ذنوبکم

893- منشأ پاداش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 20 - 12

12 - مشیت خداوند ، برخورداری انسان ها از دستاورد تلاش و انگیزه خود آنان است .

یرزق من یشاء... من کان یرید... و من کان یرید

894- منشأ تزیین عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 18 - 10

10_ نفس آدمی ، بر آراستن کار های زشت و ناروا و واداشتن او به ارتکاب آنها تواناست .

بل سؤلت لکم أنفسکم أمرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 3،2

2 - شیطان ، زیبا جلوه دهنده رفتار زشت مردم در نگاه آنان است .

و لایغرثکم باللّه الغرور . إنّ الشیطن لکم عدوّ... أفمن زین له سوء عمله فرءاه

فعل «زین» مجهول و فاعل آن ذکر نشده است ولی به قرینه آیات پیشین، به دست می آید که فاعل و تزیین کننده، شیطان می باشد.

3- تزیین اعمال زشت و ناروا، از راه های اغواگری شیطان و نمودی از دشمنی او نسبت به انسان

و لا یغرنکم باللّٰه الغرور . إنّ الشیطن لکم عدوّ... أفرمن زین له سوء عمله فرءاه

ص: 636

895- منشأ تسهیل عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 8

8 - « عن أبي جعفر (ع) في قول الله عز وجل: «... فسيسره لليسرى» قال: لا يريد شيئاً من الخير إلا يسره الله له ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خدای عزوجل «فسيسره لليسرى» روایت شده که فرمود: [هر که در راه خدا بخشش کند و تقوا پیشه سازد و نیکوترین پاداش الهی را تصدیق کند] هیچ خیری را اراده نمی کند، جز آن که خداوند انجام دادن آن را برای او آسان می سازد».

896- منشأ ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 12 - 3

3 - تمام رفتارها و کردارهای پیش فرستاده انسان ها ، به اراده خدا نوشته و ثبت خواهد شد .

و نکتب ما قدموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 29 - 1

1 - خداوند ثبت کننده اعمال امت ها در نامه عمل شان

ه_ذا كت_بنا

در صورتی که «ه_ذا» اشاره به نامه عمل باشد؛ از اضافه «کتاب» به «نا» استفاده می شود که ثبت اعمال آدمیان مستند به خداوند است.

897- منشأ حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 32 - 5

5 - ربوبیت الهی در حق جن و انس ، مستلزم برپا داشتن نظام حسابرسی اعمال برای آنان

سنفرغ لكم أيه الثقلان . فبأيء الآء ربكما تكذبان

ارتباط «رَبِّكَمَا» با محتوای آیه قبل، بیانگر مطلب یاد شده است.

ص: 637

898- منشأ علم به عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 14 - 7

7 - اطلاع بر پرونده اعمال ، راهی برای آگاهی انسان در قیامت بر کردار خویش

و إذا الصحف نشرت . . . علمت نفس ما أحضرت

899- منشأ عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 3 - 5

5_ رفتار و اعمال آدمی ، برخاسته از جهانبینی اوست .

إنما المؤمنون . . . الذین یقیمون الصلوه و مما رزقنهم ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 17 - 5، 4، 2

2_ حرکت های پیروزی آفرین پیامبر (صلی الله علیه و آله) در جنگ بدر در حقیقت فعل الهی بود .

فلم تقتلوهم و لكن الله قتلهم و ما رمیت

«رمی» به معنای پرتاب کردن است و در اینجا می تواند کنایه از تمامی حرکت هایی باشد که پیامبر (صلی الله علیه و آله) در جنگ بدر انجام داد.

4_ انسان در افعال خویش نه مستقل از اراده خداوند است و نه از سوی او مجبور به انجام افعال خویش

و ما رمیت إذ رمیت و لكن الله رمی

چون از یکسو فعل پیامبر (صلی الله علیه و آله) به خود او استناد داده شده و از سوی دیگر همان فعل به خداوند نسبت داده شده است، معلوم می شود انسان در انجام افعال، نه از استقلال کامل برخوردار است و نه مجبور به انجام افعال خویش است.

5_ افعال آدمی در عین انتسابش به وی ، به خداوند نیز منتسب است .

و ما رمیت إذ رمیت و لكن الله رمی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 74 - 6

6 - کردار و گفتار ظاهری آدمیان ، دارای ریشه در اعماق روح و باطن آنان

و إن ربك لیعلم ما تكمن صدورهم و ما یعلنون

تقدم «ما تكمن» بر «ما یعلنون» می تواند از آن جهت باشد که نیت ها و انگیزه های درونی، منشأ اصلی کردار و گفتار آدمی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 638

18 - نجم - 53 - 42 - 1,4

1 - سررشته تمامی امور ، تنها در اختیار خداوند است .

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ

4 - منتهی شدن سررشته امور به خداوند ، پیام مشترک انبیای بزرگ الهی ؛ چون ابراهیم و موسی (ع)

أَمْ لَمْ يَنْبَأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَىٰ . . . وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 43 - 2

2 - بازگشت تمامی افعال انسان _ حتی خنده و گریه او _ به خداوند ، نمودی از تدبیر مطلقه الهی

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ . وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكٌ وَأَبْكِي

از ارتباط این آیه با آیه قبل ، مطلب بالا استفاده می شود.

900- منشأ عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 24 - 4

4- کردار انسان ها ، مقهور خواست خداوند و مستند به خود ایشان است .

إِنِّي فَاعِلٌ . . . إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ

چنان چه کسی بگوید: «به خواست خداوند، من، در آینده، چنین کاری را انجام خواهم داد» _ براساس آیه شریف _ گفتاری صحیح و مُجاز، به زبان آورده است. بنابراین، خواست خداوند، مانع استناد کار به خود انسان نیست.

901- منشأ عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 5

5 - توفیق انسان در انجام دادن تکالیف دینی ، نیازمند امداد های ویژه خداوند

902- منشأ عمل به تکلیف محمد (صلی اللہ علیہ و آلہ)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

20 - شرح - 94 - 1 - 1

ص: 639

1 - خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، شرح صدر عنایت کرده و قوای باطنی آن حضرت را پذیرای حقیقت قرار داد و توانمندی های او را ، برای تحمّل سختی ها و تکالیف ، فزونی بخشید .

الم نشرح لك صدرک

شرح صدر، گنجایش دادن آن برای قبول حق است (لسان العرب). «صدر» و «قلب»، کنایه از نفس انسان است که دارای فهم و درک است. گفته شده «صدر» اعم از «قلب» است؛ زیرا شامل تمام قوای انسان می شود. (برگرفته شده از مفردات راغب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 2 - 14

14 - خداوند ، با یادآوری عطای ویژه خویش به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، آن حضرت را آماده دریافت فرمان نماز و قربانی ساخت .

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ . فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ

903- منشأ عمل به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 30 - 3

3 - تصمیم انسان بر پیمودن راه دین و پذیرش تعالیم قرآن ، وابسته به مشیّت و خواست خداوند است .

فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا . وَ مَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ

یکی از مصادیق «ما تشاءون»، مشیّت انسان در انتخاب راه خدا است که در آیه پیش بیان شده است (فمن شاء اتخذ إلى ربّه سبیلًا).

904- منشأ عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 14

14 _ ایمان و اعتقاد راسخ ، زیربنای موضعگیری های مثبت و اعمال ارزشی انسان

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

905- منشأ عمل خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 17

17- همه كارهاى شگفت خضر (ع)، به فرمان خداوند صورت گرفت و دیدگاه شخصی او در آن دخالتی نداشت .

ص: 640

رحمه من ربك و ما فعلته عن أمري

ضمیر مفعولی در «ما فعلته» به قرینه ذیل آیه، به جامع تمام ماجراها بر می گردد، نظیر «آنچه دیدی» یا «آنچه انجام دادم».

906- منشأ عمل ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 10

10- اقدامات ذوالقرنین ، در پرتورهنمود های الهی بود .

قلنا ی ذالقرنین إِمَّا أَنْ تَعُدَّ بِوَمَا أَنْ تَتَّخِذَ

907- منشأ عمل عوامل طبیعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 130 - 6

6_ اراده خداوند حاکم بر طبیعت و عوامل آن

و لقد أخذنا آل فرعون بالسنین و نقص من الثمرت

908- منشأ عمل محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 17

17 - حرکت های دینی _ اجتماعی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مستند به رهنمود های وحی

ی_أیها النبیّ إذا جاءک . . . فبایعهنّ

909- منشأ عمل ملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 64 - 7

7- وجود ملائکه و مراحل مقدماتی پیدایش آنها و کارهایی که از آنان صادر می شود ، همه مملوک خداوند و در احاطه قدرت او است .

له ما بین ایدینا و ما خلفنا و ما بین ذلک

گفته شده است: «ما بین ایدینا» (آنچه پیش روی ما است) اشاره به آثار وجودی ملائکه و «ما خلفنا» (آنچه پشت سر نهاده و از

ص: 641

آن گذشتیم) اشاره به عناصر اولیه و مقدمات پیدایش آنها و «ما بین ذلک» (آنچه هم اکنون وجود دارد) اشاره به هستی آنان دارد. این توجیه و تفسیر با نوع ملائکه _ که زمان و مکان درباره آنان بی معنا است _ تناسب دارد.

910- منشأ عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 18

18 _ ارتکاب گناه و اعمال ناروا ریشه در نادانی دارد. *

أَنه من عمل منکم سوءاً بجهله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 119 - 5

5- جهل و ناآگاهی به حقایق، ریشه هر گناه و بدکاری

لذین عملوا السوء بجهله

کلمه «بجهاله» بدکاران را به دو دسته تقسیم نمی کند؛ بلکه احتمالاً در مقام توضیح و تبیین ماهیت بدکاران است که هر بدکاری قطعاً جاهل و نابخرد است؛ چه اینکه اگر خرد می داشت، خود را به عواقب شوم گناه مبتلا نمی کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 5

5 - ظلم، منشأ بدی ها و سرچشمه زشت کاری ها

ولو أن للذین ظلموا .. و بدا لهم سیئات ما کسبوا

توصیف بدکاران و زشت کاران به صفت ستمگران (لذین ظلموا)، بیانگر حقیقت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 5

5 - خداگریزی و دنیامداری، سرچشمه اصلی بدکرداری در انسان

تولّى عن ذكرنا ولم يرد إلاّ الحيوه الدنيا . . . ليجزى الذين أسـوا بما عملوا

از ارتباط آیات شریفه، استفاده می شود که منشأ عملکرد ناشایست، گرایش های خداگریزانه و دنیا محورانه است.

911- منشأ عمل ناپسند منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 3 - 1

ص: 642

1 - عملکرد بد منافقان ، ناشی از کفر و بی ایمانی آنان است .

ذَلِكْ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا

«ذالك» به جمله «إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ» در آیه قبل اشاره دارد.

912- منفعت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 55 - 8

8 - سود و زیان عمل هر کس ، تنها به خود وی بازمی گردد .

لَنَا أَعْمَلْنَا وَ لَكُمْ أَعْمَلْتُمْ

913- موارد عمل پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 114 - 7

7_ نماز های شبانه روزی ، از بارزترین کار های نیک است .

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ... إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 115 - 7

7_ پایداری بر دین ، پرهیز از طغیان گری ، تکیه نکردن بر ستمگران و اقامه نماز ، نیکوکاری و در پی دارنده اجر و پاداش الهی است .

فَاسْتَقِمُّوا... وَلَا تَرْكَبُوا... أَقِمِ الصَّلَاةَ... فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ

914- موارد عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 58 - 10

10_ ادای امانت به صاحبان آن و رعایت عدالت در قضاوت ، از مصادیق اعمال صالح

و الذين امنوا و عملوا الصالحات . . انّ الله يامرکم ان تؤدّوا الامانات الى اهله

ظاهراً جمله «انّ الله» پس از جمله «عملوا الصالحات»، اشاره به برخی از مصادیق اعمال صالح دارد که همان ادای امانت و قضاوت عادلانه می باشد.

ص: 643

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 83 - 17، 18

17 - یکتا پرستی و احسان به والدین ، خویشان ، یتیمان و درماندگان ، از مصادیق اعمال شایسته است .

و عملوا الصلحت . . . لاتعبدون إلا الله و بالوالدین إحساناً . . . و المسکین

آیه مورد بحث در حقیقت تفسیری برای آیه پیشین و بیان مصادیقی از «الصلحات» می باشد.

18 - معاشرت نیکو با مردم اقامه نماز و ادای زکات ، از مصداق های اعمال شایسته است .

و عملوا الصلحت . . . و قولوا للناس حسناً و أقيموا الصلوه و ءاتوا الزکوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 4

4 - قیام برای خدا ، شهادت به قسط و اجرای عدالت ، از مصادیق عمل صالح

کونوا قومین لله شهداء بالقسط . . . و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 10، 13، 15، 24

10 - تحمل هر سختی (تشنگی ، رنج ، گرسنگی و تعرض و ضربه زدن به دشمن) در راه خدا ، عمل صالح و دارای اجر است .

ذلک بأنهم لا یصیبهم . . . فی سبیل الله . . . إلا کتب لهم به عمل صلح

13 - گام نهادن مؤمنان در هر میدان و زمینه ای که خشم کافران را به دنبال داشته باشد ، عمل صالح و دارای اجر است .

و لا یطئون موطناً یغیظ الکفار . . . إلا کتب لهم به عمل صلح

15 - دفاع از جان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تحمل سختی در راه اطاعت از آن حضرت ، حرکت در راه خدا و عمل صالح است .

و لا یرغبوا بأنفسهم عن نفسه ذلک بأنهم لا یصیبهم ظمأ و . . . فی سبیل الله . . . إلا

24 - کسب پیروزی در راه خدا ، همانند تحمل مشکلات ، عمل صالح و دارای اجر است .

ذلک بأنهم لا یصیبهم . . . و لا ینالون من عدو نیلا إلا کتب لهم به عمل صلح إن الله

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از جمله «لا ینالون من عدو نیلا» می تواند دستیابی به پیروزی بر دشمن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 59 - 3

3 - صبر پیشگی و توکل ، دو مظهر عمل صالح اند .

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات ... نعم أجر العـملین . الذین صبروا و علی ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 8 - 5

5 - اتفاق در راه خداوند (پرداخت زکات) ، نشانگر ایمان و نمونه گویای عمل صالح

و ویل للمشرکین . الذین لا یؤتون الزکوه ... إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

ص: 644

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 15 - 5

5 - عفو و گذشت از کافران به هنگام ضرورت ، امری شایسته و عمل صالح است .

یغفروا للذین لا یرجون . . . من عمل صـلِحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 3 - 5

5 - توصیه دیگران به پذیرش حق و شکیبایی در راه آن ، مصداق بارز عمل صالح است .

عملوا الصـلِحـت و تواصوا بالحقّ و تواصوا بالصبر

عطف توصیه به حق و صبر _ که مصداق عمل صالح است _ بر انجام اعمال صالح، عطف خاص بر عام و نشانه اهمیت ویژه خاص است.

915- موانع حبط عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 88 - 10

10 _ ارجمندی عمل و تداوم آن، مانع فساد و تباهی آن در صورت آمیختگی با شرک نیست.

ذلک هدی اللّٰه یهدی . . . و لو أشركوا لحبط عنهم ما كانوا یعملون

فاعل «أشركوا» انبیای الهی(ع) و هدایت شدگان به صراط مستقیم هستند. عنایت به این نکته و همچنین مفاد «كانوا یعملون»، که ماضی استمراری است، بر دو نکته یاد شده در برداشت فوق، یعنی «ارجمندی» و «تداوم»، گواه است.

916- موانع سخن بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 2 - 4

4 - ایمان راستین و قوی ، ناسازگار با گفتار های فاقد پشتوانه عملی

یـأیّها الذین ءامنوا لِمَ تقولون ما لاتفعلون

917- موانع ضعف در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 645

5- توجه رهبران الهی به نداشتن مسؤولیتی در برابر کفر مردم پس از انجام وظیفه انذار و تبشیر ، مایه عدم احساس ناتوانی و شکست در ایفای وظیفه خویش است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا ... و ما نرسل المرسلین إلا مبشّرين و منذرین

918- موانع عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 187 - 15

15_ دنیاپرستی از موانع انجام تکالیف و عمل به میثاق خداوند

لتبیننّه .. فنبدوه ... و اشتروا به ثمناً قليلاً

ظاهراً جمله «و اشتروا به ...»، بیانگر علت رهاسازی کتب آسمانی و وفادار نبودن به پیمان الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- نساء - 4 - 97 - 16

16_ جبر محیط با توان خروج از آن ، عذری غیر قابل قبول برای ترک تکالیف الهی

قالوا کنا مستضعفین فی الارض قالوا الم تکن ارض الله واسعه فتهاجروا فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 44 - 39، 24

24_ هراس از مردم ، مانعی در عمل به احکام و مقررات کتب آسمانی

یحکم بها ... فلا تخشوا الناس

39_ سودجویی و طمعورزی ، از عوامل نادیده گرفتن احکام الهی و حکم نکردن بر اساس آن

یحکم بها ... و لاتشتروا بایتی ثمناً قليلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - علاقه و دلپستگی به اموال و اولاد، نباید مانع از دین داری و انجام تکالیف الهی شود.

إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ

برداشت یاد شده، با توجه به تاریخ و شأن نزول آیات است که در آیه قبل توضیح داده شد.

ص: 646

919- موانع عمل به کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 44 - 24

24_ هراس از مردم ، مانعی در عمل به احکام و مقررات کتب آسمانی

یحکم بها .. فلا تخشوا الناس

920- موانع عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 167 - 21

21_ توجه به دانایی خداوند بر راز دل ها و عملکرد های آدمی ، زمینه ساز پرهیز از نفاق و ارتکاب اعمال ناپسند

والله اعلم بما یکتُمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 86 - 10

10_ توجه به حسابرسی دقیق و کامل خداوند در هر عمل ، زمینه انجام اعمال نیک و پرهیز از اعمال ناروا

و اذا حیّیتم .. انّ الله کان علی کل شیء حسیباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 108 - 12

12_ توجه به احاطه کامل خداوند به اعمال آدمی ، زمینه پرهیز انسان از کار های ناشایست

و کان الله بما یعملون محیطاً

تذکر این معنا که خداوند آگاه و محیط به تمامی اعمال می باشد، برای این منظور است که انسانها با توجه به این حقیقت از اعمال ناشایست پرهیز کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10- توجه دادن آدمی به فرجام ناگوار عمل ناپسند ، از عوامل بازدارنده وی از ارتکاب آن است .

و لاتجعل یدک مغلوله إلى عنقک و لاتبسطها کلّ البسط فتتعد ملومًا محسورًا

از اینکه خداوند در پی نهی از افراط و تفریط در انفاق، پیامد ناگوار آن را یادآوری می کند، نکته یاد شده قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 54 - 8

8 - عقل ، ارزشمند بوده و در شناخت حقایق و پیشگیری از نابکاری ها نقشی مهم و اساسی دارد .

ص: 647

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَأُيُوتُ لَأُولَى النِّهَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 128 - 11

11 - عقل و خرد ، گوهری ارزشمند و بازدارنده انسان از کار های ناروا

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَأُيُوتُ لَأُولَى النِّهَى

«نهی» یا جمع «نهی» (عقل) است و یا لفظی است مفرد و به معنای عقل (قاموس). از آن جهت این نام بر عقل نهاده شده است که بازدارنده و نهی کننده آدمی از زشتی ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 7 - 10

10 - اعتقاد باطل ، زاینده عمل و رفتار ناصحیح *

وویل للمشرکین . الذین لایؤتون الزکوه

برداشت بالا بدان احتمال است که تقدم لفظی شرک بر عدم انفاق زکات، بیانگر تأثیر و سببیت آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 17

17 - توجه به آگاهی مطلق خداوند ، بازدارنده آدمی از اعمال ناشایست

لایخفون علینا . .. إینه بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 8

8 - توجه به نظام مجازات و پاداش الهی در آخرت ، گرایش دهنده انسان به نیکی ها و بازدارنده وی از زشتی ها

لیجزی الذین أسوا بما عملوا ویجزی الذین أحسنوا بالحسنى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - « عن أبي عبد الله (ع) في قول الله عز وجل: « و لمن خاف مقام ربه جنتان » قال : من علم أنّ الله يراه و يسمع ما يقول . . . فيحجزه ذلك عن القبيح من الأعمال فذلك الذي خاف مقام ربه و نهى النفس عن الهوى ;

از امام صادق(ع) روايت شده كه درباره «و لمن خاف مقام ربه جنتان» فرمود: آن كس كه بداند خداوند او را مي بيند و كلام وي را مي شنود. .. و اين دانستن، او را از اعمال زشت بازدارد؛ اين همان كسي است كه از مقام خداوند ترسيده و نفس خود را از هواپرستي باز داشته است».

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حديد - 57 - 4 - 15

ص: 648

15 - توجه به ناظر بودن خداوند بر اعمال انسان ها ، بازدارنده شخص از ارتکاب کار های ناروا

و الله بما تعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 11,20

11 - ترس از خداوند ، بازدارنده انسان از سرکشی در برابر او است .

فأما من طغى . . . وأما من خاف مقام ربه

تقابل طغیان گران و خداترسان در فرجام خویش، گویای ناسازگاری خداترسی با طغیان گری است.

20 - « عن أبي عبدالله (ع) . . . قال : من علم أنّ الله يراه و يسمع ما يقول و يعلم ما يعمله من خير أو شرّ فيحجزه ذلك عن القبيح من الأعمال فذلك الذي « خاف مقام ربه و نهى النفس عن الهوى » ؛

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: . . . کسی که بداند خدا او را می بیند و آنچه را می گوید، می شنود و از آنچه عمل می کند - خوب یا بد - آگاه است و این دانستن مانع کارهای زشت او گردد؛ این شخص کسی است که از مقام پروردگارش ترسیده و نفس را از هوا بازداشته است».

921- موجبات حبط عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 30,31,32,33,39

30 - کفر به احکام الهی ، موجب حبط عمل و زیان اخروی است .

و من يكفر بالايمان فقد حبط عمله و هو في الآخرة من الخسرين

منظور از «ایمان» می تواند به معنای مصدری آن (باورها) باشد و نیز می تواند معارف و مسائلی باشد که ایمان به آنها لازم است، مراد از آن معارف، به قرینه فرازهای پیشین آیه، احکام دینی است.

31 - انکار جواز مبادله با اهل کتاب و انکار حلیت طعام آنان ، کفر و موجب حبط عمل است .

و طعام الذين اوتوا الكتب حل لكم . . . و من يكفر بالايمان فقد حبط عمله

از مصادیق مورد نظر برای ایمان، معارف و احکامی است که در آیه مورد بحث، مطرح شده است، همانند حلیت طعام اهل کتاب و . . .

32_ انکار جواز ازدواج با زنان اهل کتاب ، کفر و موجب حبط عمل است .

و المحصنت من الذین اوتوا الکتب . . . و من یکفر بالایمن فقد حبط عمله

33_ ارتداد ، موجب حبط عمل و زیان اخروی است .

و من یکفر بالایمن فقد حبط عمله و هو فی الآخره من الخسرین

ظاهر جمله «من یکفر بالایمن» این است که ایمان تحقق یابد و آنگاه به آن کفر ورزیده شود و مورد انکار قرار گیرد، چنین کفری را ارتداد می گویند.

39_ ترک عمدی عمل به احکام الهی ، علی رغم اقرار به حقانیت آنها ، موجب تباهی عمل آدمی

و من یکفر بالایمن فقد حبط عمله

ص: 649

امام صادق(ع) درباره آیه فوق فرمود: من ترک العمل الذی اقر به . . .

کافی، ج 2، ص 387، ح 12؛ نورالثقلین، ج 1، ص 595، ح 67.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 53 - 12,13,14

12_ روابط دوستانه گروهی از مسلمانان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با یهود و نصارا، موجب تباهی اعمال نیک گذشته آنان

حبطت اعمالهم فاصبحوا خسرین

13_ برقراری پیوند های دوستی با کافران از سوی اهل ایمان، تباه کننده اعمال نیک آنان

حبطت اعمالهم فاصبحوا خسرین

14_ محرومان از هدایت الهی، در خطر تباهی اعمال نیک و زیان دیدن از کردار خویش

إنّ الله لایهدی القوم الظالمین . . . حبطت اعمالهم فاصبحوا خسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 147 - 1

1_ تکذیب آیات الهی و انکار قیامت، موجب تباه شدن همه اعمال نیک آدمی است.

والذین کذبوا بآیتنا و لقاء الآخره حبطت أعمالهم

«حبط» به معنای تباه شدن و هدر رفتن است و مراد از «اعمال»، کردار و رفتار نیک است. زیرا تباه شدن اعمال ناپسند موجب منفعت

آدمی در دنیا و آخرت خواهد شد. چون «اعمال»، به صورت جمع آمده و به کلمه بعد اضافه شده، مفید استغراق و شمول است. بنابراین

«اعمالهم» یعنی تمام کارهای نیک آنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 106 - 4

4- استهزای آیات و پیامبران الهی، شیوه کافران و عامل دوزخی شدن و حبط عمل آنان است.

جزاؤهم جهنم بما كفروا واتخذوا آياتي ورسلي هزواً

«هزواً» و «هزءاً» به یک معنا است و مصدری است که حمل آن بر «آیات» و «رسل» برای مبالغه است. راغب، آن را «شوخی ناآشکار» و دیگران، آن را «تمسخر» معنا کرده اند.

922- موجبات عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 61 - 1

1 - نجات از عذاب الهی و دستیابی به زندگی جاودانه بهشتی و رستگاری بزرگ، سزاوار هرگونه عمل و تلاش است .

و ما نحن بمعذبين . إنَّه ذَا لَهْوِ الْفَوْزِ الْعَظِيمِ . لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَمَلُونَ

ص: 650

«لام» در «لمثل» برای تعلیل و «ه_ذا» اشاره به مضامین آیات گذشته است که درباره رهایی از عذاب الهی و نیل به بهشت جاودان بود.

923- موجبات عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 30 - 16

16 - توجه و اعتقاد به آگاهی خداوند به حرکات و رفتار انسان ها ، موجب برانگیختن آنان به رعایت دستورات خدا و پرهیز از نافرمانی او است .

قل للمؤمنین یغضوا... إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا یصنعون

سخن تهدیدآمیز خداوند به مؤمنان (إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا یصنعون)، می تواند به منظور این مطلب، ادا شده باشد.

924- موجبات عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 12

12 - رهایی به ایمان و عمل صالح ، جز در پرتو هدایت و توفیق الهی میسر نیست .

و ما كنا لنهتدی لو لا أن هدینا الله

متعلق «لنهتدی» و «هدینا»، به قرینه آیه قبل، می تواند ایمان به آیات الهی و انجام اعمال صالح باشد. یعنی: ما كنا لنهتدی إلى الايمان و الاعمال الصالحة لو لا أن هدانا الله إلى ذلك.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 4

4- بینایی و شنوایی باطنی انسان (توانایی درک و فهم حقایق) گرایش دهنده او به توحید ، ایمان به قرآن و انجام اعمال صالح

مثل الفریقین كالأعمی والأصمّ والبصیر والسمیع

925- موجبات عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ خداوند ، راهنمای کافران ستم پیشه به کفرپیشگی و انجام اعمال ناروا

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا... و لالیهدیهم طریقاً. الا طریق جهنم

ص: 651

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 30 - 6

6_ هوای نفس آدمی ، گرایش دهنده او به اعمال ناپسند

فطوعت له نفسه قتل اخیه

926- موفقیت در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 26

26_ موفقیت آدمی در انجام کار های نیک ، در گرو امداد و یاری خداوند است .

و ما توفیقی إلا بالله

927- مؤمنان بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 14

14_ مؤمنانی که دارای اعمال صالح نباشند ظالم هستند . *

لذا گروه یاد شده در زمره ظالمین قرار می گیرد.

928- مؤمنان و عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 7

7_ مؤمنان راستین در اندیشه انجام وظیفه و تسلیم بودن به مشیت خدا و پذیرای هر پیروزی و شکست در راه او

إن تصبک حسنه تسوهم قل لن یصیبنا إلا ما کتب الله لنا هو مولینا

929- میزان در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ همطراز نبودن اعمال و عقاید آدمی با حق بیانگر بیوزنی و سبکی اعمال و عقاید است.

ص: 652

و الوزن يومئذ الحق .. و من خفت موزينه فأولئك الذين خسروا أنفسهم

930- میزان عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 100 - 6

6- قرآن ، محور و میزان سنجش اعمال در قیامت است .

من أعرض عنه فإنه يحمل يوم القيامة وزراً

منطوق آیه دلالت می کند که اعراض از قرآن و زراور است و مفهوم آیه می رساند که روی آوردن به قرآن، مایه نجات می باشد. بنابراین ارزش اعمال و عقاید آدمیان در روز قیامت، به دوری و نزدیکی آنان به قرآن، وابسته است و بدین وسیله برای آنها تعیین درجات و یا درجات می شود.

931- ناپسندی عمل بی تأثیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 55 - 3

3_ کاری که نه سودآور باشد و نه دور کننده زیان ، عملی ناپسند و ناشایست است .

و يعبدون من دون الله ما لا ينفعهم ولا يضرهم

932- ناپسندی عمل خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 71 - 8

8- آسیب رساندن خضر (ع) به کشتی ، امری بس ناروا و غیرقابل توجیه در نظر موسی (ع) بود .

لقد جئت شيئاً إمرًا

«إمر» به معنای «منگر عظیم» و نیز «منگر عجیب» آمده است. (لسان العرب).

933- ناظر عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 188 - 1

1 - هشدار شعیب (ع) به مردم حق ناپذیر « آیکه » ، درباره نظارت خداوند بر رفتار و اعمال ناشایست آنان

قال ربّی أعلم بما تعملون

ص: 653

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 93 - 14

14 - نظارت بیوقفه و فراگیر خداوند نسبت به کردار بندگان ، تهدیدی برای گمراهان و مایه دلگرمی هدایت یافتگان است .

فمن اهتدی . . . و من ضلّ . . . و ما ربک بغفّ فل عمّا تعملون

با توجه به آیات پیشین که در آن سخن از هدایت یافتگان و گمراهان به میان آمده است، تأکید بر غافل نبودن خدا از عملکرد مردمان، دلگرم کننده هدایت یافتگان از یکسو و مایه تشویش خاطر گمراهان از سوی دیگر است.

934- ناظر عمل شیاطین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 82 - 7,8

7- کنترل و نظارت خداوند بر شیاطین ، در فرمان برداری آنان از سلیمان (ع)

و من الشیء طین . . . و کنا لهم حـفظین

8- شیاطین ، همواره در کمند نظارت و کنترل و مراقبت الهی .

من الشیء طین . . . و کنا لهم حـفظین

935- ناظران عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 105 - 14

14 _ سلمه بن اکوع گوید : مرّ (رسول الله (صلی الله علیه و آله) _ ظ _) بجنازه فائنی علی ها فقال وجبت . . . فسئل عن ذالک فقال : ان الملائکه شهداء الله فی السماء و انتم شهداء الله فی الارض فما شهدتم علیه من شیء وجب ، و ذلک قول الله : « وقل اعلموا فیسیری الله عملکم ورسوله و المؤمنون » ؛

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 14 - 4

4 _ خدا ، ناظر اعمال آدمیان است .

لننظر کیف تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 61 - 5,7

5_ تمامی اعمال آدمیان ، از لحظه آغاز ، در منظر گواهانی است که از سوی خداوند جهت نظارت بر آنان ، گمارده شده اند .

ص: 654

و ما تكون في شأن و ما تتلوا منه من قرآن و لا تعملون من عمل إلا كنا عليكم شهوداً

7_ خداوند ، بر تمامی اعمال انسان ها از لحظه آغاز حاضر و ناظر است .

و لا تعملون من عمل إلا كنا عليكم شهوداً إذ تفيضون فيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 15 - 18

18 - اعمال انسان ها ، تحت نظارت و آگاهی کامل خداوند است .

فَأَنْبِئْكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 69 - 8،10

8 - روح پیامبران ، حاضر و ناظر بر تمامی رفتار بندگان در دنیا است .

و جایء بالنبیین

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که لازمه گواهی دادن بر اعمال، نظارت و حضور در صحنه عمل است.

10 - تمامی رفتار و کردار انسان ها در دنیا ، تحت نظارت گروهی شاهد و گواه قرار دارد .

و الشهداء

برداشت یاد شده به خاطر این مطلب است که لازمه گواهی شاهدان در قیامت، نظارت و حضور آنان در صحنه های اعمال بندگان در دنیا می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 22 - 1،3

1 - کفرپیشگان و گنه کاران ، غافل از آگاهی و نظارت اعضا و جوارح بر اعمالشان

و ما کنتم تسترون أن یشهد علیکم سمعکم و لا أبصرکم و لا جلودکم

«آن یشهد» به تقدیر «مخافه» (برای ترس) است. بنابراین مفاد «ما کنتم...» این است که شما برای ترس از شهادت گوش، چشم و پوستتان

خود را مخفی نمی کردید؛ زیرا غافل بودید و نمی دانستید که آنها شاهد بر اعمال شما هستند.

3- اعضا و جوارح آدمی، ناظر و مراقب عملکرد او هستند.

و ما کنتم تسترون أن یشهد علیکم سمعکم و لا أبصرکم و لا جلودکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 1

1 - خداوند، ناظر و مراقب اعمال کژاندیشان و تحریف گران آیات الهی است.

إنّ الذین یلحدون فی ءایتنا لایخفون علینا

«الحاد» (مصدر «یلحدون») به معنای میل و انحراف است. منظور از آیات در «یلحدون فی آیاتنا» آیه های قرآن کریم و یا دلایل و نشانه های ربوبیت خدا در جهان است که در صورت دوم الحاد در آیات به معنای نگاه استقلالی به آیات و غفلت از جنبه نشانه بودن آنها خواهد بود.

ص: 655

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 6 - 1

1 - خداوند ، ناظر و مراقب عملکرد نهران و آشکار کسانانی است که غیر او را ولی و سرپرست خویش بر می گزینند .

و الذین اتّخذوا من دونه أولیاء اللّٰه حفیظ علیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 80 - 10، 6، 7

6 - رفتار پنهان و آشکار دین ستیزان ، تحت نظارت مستقیم خداوند و نیز در نظرگاه کاتبان و مأموران الهی

أم یحسبون أنّا لانسمع سرّهم و نجویهم بلی و رسلنا لدیهم یکتبون

7 - مأموران الهی برای ثبت اعمال ، همیشه در کنار انسان و ناظر بر اعمال او

بلی و رسلنا لدیهم یکتبون

10 - نظارت خداوند بر اعمال بندگان ، دارای نظامی مستحکم و خدشه ناپذیر

فإنّا مبرمون . أم یحسبون أنّا لانسمع سرّهم و نجویهم بلی و رسلنا لدیهم یکتبون

از ارتباط دو آیه، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 19 - 15

15 - انسان در تمامی حرکات و سکانات خویش ، تحت اشراف و نظارت خداوند

و اللّٰه یعلم متقلّبکم و مثنوی_کم

«متقلّب» مصدر میمی به معنای انتقال از حالی به حال دیگر و «مثنوی» نیز مصدر میمی به معنای استقرار و سکون است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 35 - 9

9 - نظارت دقیق خداوند بر تلاش مجاهدان ، تضمین کننده پاداش کامل آنان

والله معكم ولن يتركم اعم لکم

از ارتباط «والله معكم» با «لن يترکم» استفاده می شود: چون خداوند همه جا با شما است و تلاش مجدانه شما را می بیند، هرگز در پاداشتان کاستی رخ نخواهد داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 8 - 4,5

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، گواه و ناظر بر اعمال امت خویش در طول تاریخ

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا

در صورتی که مراد از «شاهداً» شهادت بر اعمال امت در قیامت باشد، از مطلق آمدن «شاهداً» گواهی و نظارت آن حضرت بر تمام اعمال امت استفاده می شود.

ص: 656

5- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، حتی پس از رحلت خود، دارای آگاهی و قدرت نظارت بر عملکرد امت خویش

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا

اگر منظور از «شاهدًا» شهادت بر اعمال همه امت در صحنه قیامت باشد، مطلب بالا استفاده می شود؛ زیرا که شهادت بدون آگاهی و نظارت فاقد اعتبار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 24 - 9

9 - اعمال انسان ها، در معرض دید و نظارت عمیق خداوند

و كان الله بما تعملون بصيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 4 - 13

13 - خداوند، به تمامی اعمال مردمان بینا است.

و الله بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 6 - 8,9

8 - هر عملی که انسان انجام می دهد، در مشهد و منظر خداوند قرار دارد.

فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا... و الله على كل شيء شهيد

9 - خداوند، بر هر چیزی شاهد و گواه است.

و الله على كل شيء شهيد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 3 - 7

7 - خداوند، دارای نظارت دقیق بر اعمال انسان ها

و الله بما تعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 2 - 7

7 - خداوند ، نسبت به تمامی رفتار های آدمی ، بینا است .

و الله بما تعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 4 - 3

3 - خداوند ، به تمامی حرکت ها و رفتار های نهانی و آشکارای انسان ها آگاه است .

ص: 657

و يعلم ما تسرون و ما تعلنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 15 - 2

2- نظارت کامل پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بر تمامی حرکات و رفتارهای امت خود در دنیا

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ

برداشت یاد شده، با توجه به این حقیقت است که لازمه گواهی پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر امت در قیامت، ناظر بودن آن حضرت در دنیا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 10

10 - انسان، خود ناظر دسترنج خویش در قیامت

يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 10 - 3، 1

1 - مأموران الهی، انسان ها را زیر نظر داشته، و مراقب کردار اویند.

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ

3- فرشتگانی متعدد، مأمور نظارت بر کردار انسان ها و محفوظ نگه داشتن آن هستند.

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ

تعدد حافظان، ممکن است به اعتبار هر انسان و یا به لحاظ تمام انسان ها باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 11 - 4

4- مراقبان اعمال در ثبت و ضبط آن، بر خوردی کریمانه و اغماض گرانه دارند.

تقارن وصف کرامت و کتابت در یک آیه، گویای ارتباط آن دو است. بنابراین کرامت ناظران اعمال، به هنگام ثبت آن ظهور می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 14 - 1

1 - خداوند ، ناظر گفتار و کردار انسان ها است .

ألم يعلم بأنّ الله يرى

ص: 658

936- ناظران عمل محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطفین - 83 - 21 - 1

1 - مقربان درگاه خداوند ، شاهد و ناظر دیوان اعمال نیکوکاران اند .

یشهده المقربون

ظاهر آن است که مراد از «مقربون»، افرادی غیر از «ابرار» است. این گروه با توجه به «عیناً یشرّب بها المقربون» در آیات بعد _ ممکن است کسانی باشند که گوی سبقت را از ابرار ربوده و به مقام قرب الهی رسیده اند. نظارت و مشاهده اعمال ابرار _ که از کارهای مقربان شمرده شده _ بیانگر برتری مقام آنان از مقام ابرار است.

937- نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 70 - 4

4 - اعمال مردمان در نامه ای ثبت و نگه داری می شود .

اللّه أعلم بما تعملون . . . إنّ ذلك فی کتاب

«ذلک» اشاره دارد به مضمون جمله «ما تعملون» در آیه 68؛ یعنی، آنها (اعمال شما)، همگی در کتابی ثبت و ضبط می شوند.

938- نامه عمل اصحاب شمال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 41 - 2

2 - کسانی که در قیامت نامه عملشان را در دست چپ داشته باشند ، اصحاب الشمال هستند .

و أصحاب الشمال ما أصحاب الشمال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 25 - 1

1 - نامه اعمال گروهی از اهل محشر ، به دست چپ آنان داده می شود .

وَأُمَّا مِنْ أُوتَى كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ

939- نامه عمل اصحاب یمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 659

11- برخی از انسان ها پس از حضور در قیامت ، نامه اعمال خود را با دست راست خویش دریافت می کنند .

یوم ندعوا . . . فمن أوتی کتبه یمینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 27 - 2، 1

1 - در قیامت ، نامه اعمال دسته ای از مردم در دست راستشان خواهد بود .

و أصحاب الیمین ما أصحاب الیمین

«یمین» در مقابل «شمال» و به معنای دست راست است با توجه به آیه 19 سوره «حاقه» (فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ يَمِينَهُ ..) باید گفت: «أصحاب الیمین»؛ یعنی، آنان که نامه عمل خود را در دست راست دارند.

2 - آنان که در قیامت نامه عمل خود را در دست راست دارند ، « اصحاب الیمین » هستند .

و أصحاب الیمین ما أصحاب الیمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 90 - 2، 1

1 - دسته ای از مردم در قیامت ، نامه اعمالشان به دست راست آنان داده می شود .

و أمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ

«اصحاب الیمین» (یاران دست راست) کسانی اند که در سوره های «اسراء»، «حاقه» و «انشقاق» از آنان به «من أتی کتبه یمینه» (کسانی که نامه اعمالشان را به دست راست آنان داده اند) تعبیر شده است.

2 - به کسانی که در قیامت ، نامه عمل خویش را در دست راست گیرند ، « اصحاب الیمین » گفته می شود .

و أمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 19 - 1

1 - نامه اعمال گروهی از اهل محشر ، به دست راست آنان داده خواهد شد .

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 21 - 1

1 - کسانی که نامه اعمالشان به دست راست آنان داده می شود ، از زندگی پسندیده و رضایت مندی در آخرت برخوردار خواهند بود .

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ .. فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 22 - 1

ص: 660

1 - کسانی که نامه اعمالشان به دست راست آنان داده می شود ، در بهشت برین جای خواهند داشت .

إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مَلَقَ حَسَابِيه . . . فِي جَنَّةِ عَالِيه

«عالیه» هم می تواند بیانگر علو قدر و منزلت باشد و هم به علو مکانی اشاره داشته باشد. در این صورت مقصود از آن، مسرت آفرین بودن بوستان های بهشتی است؛ زیرا صاحبان آنها به خوبی بر همه مناظر آن اشراف داشته و از این رهگذر لذت برده و مسرور خواهند شد. برداشت بالا براساس معنای نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشفاق - 84 - 7 - 2

2- برخی از انسان ها در قیامت ، نامه عمل خود را با دست راست دریافت خواهند کرد .

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ

940- نامه عمل امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 28 - 8,9

8- فراخوانده شدن هر امت ، به سوی نامه اعمال خویش در قیامت

كُلَّ أُمَّةٍ تَدْعَىٰ إِلَىٰ كِتَابِهَا

9- هر امت ، دارای نامه عملی ویژه و گروهی ، در قیامت

كُلَّ أُمَّةٍ تَدْعَىٰ إِلَىٰ كِتَابِهَا

بازگشت ضمیر «کتابها» به امت، ظهور در این معنا دارد که هر جامعه و امت _ به عنوان یک جمع و گروه _ کتاب و پرونده ای ویژه و مخصوص به خود دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 29 - 3

3- صحیفه اعمال امت ها در قیامت ، بیان کننده تمامی کردار ایشان ، به صورتی دقیق و بدون کمترین کاستی و فزونی

يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ

941- نامه عمل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 19 - 3

3 - هر انسانی ، دارای کارنامه و پرونده ای مستقل در محکمه عدل الهی

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابًا بِيَمِينِهِ

ص: 661

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 25 - 3

3 - هر انسانی ، دارای کارنامه و پرونده ای مستقل در محکمه عدل الهی

و أمّا من أوتی کتبه بشماله

942- نامه عمل بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 19 - 2،4

2 - نامه اعمال مؤمنان بهشتی در قیامت ، در دست راست آنان قرار دارد .

فأما من أوتی کتبه بيمينه

از اوصاف بیان شده برای این گروه در آیات بعدی به دست می آید که آنان مؤمنانی بهشتی و از همان گروهی اند که در آیه 38 سوره «واقعه»، از آنان به «اصحاب الیمین» نام برده شده است.

4 - مؤمنان بهشتی ، خواستار مشاهده و قرائت شدن نامه اعمالشان در عرصه قیامت

فیقول هاؤم اقرءوا کتبه

«هاؤم» اسم فعل امر و به معنای «خذوا» (بیاید بگیری) است.

943- نامه عمل بی ایمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 20 - 8

8 - مردم بی ایمان در قیامت ، نامه عمل خویش را از پشت سر دریافت کرده و به آتش جهنم گرفتار خواهند شد .

أمّا من أوتی کتبه وراء ظهره .. و یصلی سعیرًا ... فما لهم لایؤمنون

ارتباط مجموع آیات این سوره، اقتضا می کند که مراد از ضمیر «هم» و تعبیر «الذین کفروا» (در آیات بعد) همان کسانی باشند که در آیه دهم، با تعبیر «من أوتی کتابه وراء ظهره» از آنان یاد گردید. همان طور که مراد از «الذین آمنوا» (در آیات بعد)، همان «من أوتی کتابه بيمينه» در آیات پیشین خواهد بود.

944- نامه عمل جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 25 - 2

ص: 662

2 - نامه اعمال کافران دوزخی در قیامت ، به دست چپ آنان داده می شود .

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ

از اوصاف یاد شده برای این گروه در آیات بعدی، استفاده می شود که آنان کافران دوزخی و از همان گروهی اند که در آیه 41 سوره «واقعه» از آنان به «أصحاب الشمال» یاد شده است.

945- نامه عمل در دست چپ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 41 - 2، 1

1 - در قیامت دسته ای از مردم ، نامه عملشان را در دست چپ خواهند داشت .

وَأَصْحَابُ الشَّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشَّمَالِ

«شمال» (در مقابل «یمین») به معنای دست چپ است. طبق آیه 25 سوره «حاقه» (وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتِ كِتَابِيهِ) اصحاب الشمال، کسانی اند که نامه عملشان در دست چپ آنان خواهد بود.

2 - کسانی که در قیامت نامه عملشان را در دست چپ داشته باشند ، اصحاب الشمال هستند .

وَأَصْحَابُ الشَّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشَّمَالِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 25 - 6، 2، 1

1 - نامه اعمال گروهی از اهل محشر ، به دست چپ آنان داده می شود .

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ

2 - نامه اعمال کافران دوزخی در قیامت ، به دست چپ آنان داده می شود .

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ

از اوصاف یاد شده برای این گروه در آیات بعدی، استفاده می شود که آنان کافران دوزخی و از همان گروهی اند که در آیه 41 سوره «واقعه» از آنان به «أصحاب الشمال» یاد شده است.

6 - «عن أبي جعفر (ع) قال: . . . و أنزل في الحاقه ، «وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتِ كِتَابِيهِ . . .» فهذا مشرك ;

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: .. خداوند در سوره «الحاقه» می فرماید: (وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتِ كِتَابِيَهٗ...) این [کسی که کتابش را به دست چپش می دهند] مشرک است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 19 - 4

4 - کافران در آخرت ، نامه عمل خویش را با دست چپ ، دریافت خواهند کرد .

هم أصحاب المشئمه

«سمت چپ و راست» در قیامت، ممکن است به معنای حقیقی آن نباشد تا از وجود جایگاهی حکایت کند که دارای سمت چپ و

ص: 663

راست است؛ بلکه کنایه از مطلبی باشد که در آیات دیگر قرآن، با صراحت آمده است. بدین صورت که برخی نامه عمل خود را با دست راست و برخی با دست چپ دریافت می کنند؛ در نتیجه دسته اول به «اصحاب الیمین» و «اصحاب الیمینه» نام گذاری شده و دسته دوم «اصحاب الشمال» و «اصحاب المشأمة» نام گرفته اند.

946- نامه عمل در دست راست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 71 - 12

12- در دست راست داشتن نامه عمل در قیامت ، نشانه سعادت و نیک فرجامی است .

فمن أوتي كتبه بيمينه فأولئك يقرءون كتبهم ولا يظلمون شيئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 27 - 2، 1

1 - در قیامت ، نامه اعمال دسته ای از مردم در دست راستشان خواهد بود .

و أصحاب الیمین ما أصحاب الیمین

«یمین» در مقابل «شمال» و به معنای دست راست است با توجه به آیه 19 سوره «حاقه» (فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ..) باید گفت: «اصحاب الیمین»؛ یعنی، آنان که نامه عمل خود را در دست راست دارند.

2- آنان که در قیامت نامه عمل خود را در دست راست دارند ، «اصحاب الیمین» هستند .

و أصحاب الیمین ما أصحاب الیمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 90 - 2، 1

1 - دسته ای از مردم در قیامت ، نامه اعمالشان به دست راست آنان داده می شود .

وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ

«اصحاب الیمین» (یاران دست راست) کسانی اند که در سوره های «اسراء»، «حاقه» و «انشقاق» از آنان به «من أُتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ» (کسانی که نامه اعمالشان را به دست راست آنان داده اند) تعبیر شده است.

2 - به کسانی که در قیامت ، نامه عمل خویش را در دست راست گیرند ، « اصحاب الیمین » گفته می شود .

وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 19 - 1،2

1 - نامه اعمال گروهی از اهل محشر ، به دست راست آنان داده خواهد شد .

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ

2 - نامه اعمال مؤمنان بهشتی در قیامت ، در دست راست آنان قرار دارد .

ص: 664

فَأَمَّا مَنْ أَوْتَىٰ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ

از اوصاف بیان شده برای این گروه در آیات بعدی به دست می آید که آنان مؤمنانی بهشتی و از همان گروهی اند که در آیه 38 سوره «واقعه»، از آنان به «اصحاب الیمین» نام برده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 20 - 1

1 - نامه اعمال معتقدان به قیامت و حساب رسی ، به دست راست آنان داده خواهد شد .

فَأَمَّا مَنْ أَوْتَىٰ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ .. . إِيَّيْ ظَنَنْتَ أَنِّي مَلِيقٌ حِسَابِيهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 21 - 1

1 - کسانی که نامه اعمالشان به دست راست آنان داده می شود ، از زندگی پسندیده و رضایت مندی در آخرت برخوردار خواهند بود .

فَأَمَّا مَنْ أَوْتَىٰ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ .. . فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 22 - 1

1 - کسانی که نامه اعمالشان به دست راست آنان داده می شود ، در بهشت برین جای خواهند داشت .

إِيَّيْ ظَنَنْتَ أَنِّي مَلِيقٌ حِسَابِيهِ .. . فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ

«عالیه» هم می تواند بیانگر علو قدر و منزلت باشد و هم به علو مکانی اشاره داشته باشد. در این صورت مقصود از آن، مسرت آفرین بودن بوستان های بهشتی است؛ زیرا صاحبان آنها به خوبی بر همه مناظر آن اشراف داشته و از این رهگذر لذت برده و مسرور خواهند شد. برداشت بالا براساس معنای نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشفاق - 84 - 7 - 2

2 - برخی از انسان ها در قیامت ، نامه عمل خود را با دست راست دریافت خواهند کرد .

فَأَمَّا مَنْ أَوْتَىٰ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ

3 - کسانی که نامه عمل آنان به دست راستشان داده شود، حسابرسی آسانی خواهند داشت .

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ . فسوف يحاسب حساباً يسيراً

«یسیر» دو معنا دارد: 1. آسان، 2. قلیل (مفردات راغب). در آیه شریفه، اولین معنا مناسب است.

4 - اعطای نامه عمل به دست راست حاضران در قیامت، رمز و نشانه چشم پوشی از لغزش های آنان است . *

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ . فسوف يحاسب حساباً يسيراً

نادیده گرفتن «سیئات» _ که در بعضی از سوره های دیگر درباره گروهی از حاضران قیامت مطرح شده _ مصداق حساب آسان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشفاق - 84 - 9 - 3, 1

1 - اعطای نامه عمل به دست راست انسان در قیامت و حسابرسی آسان از او ، فرح بخش و شادی آفرین است .

و ینقلب إلی أهله مسرورًا

3 - دریافت کنندگان نامه عمل با دست راست ، با آسان گذراندن مرحله حسابرسی ، شادمان به نزد خویشاوندان خود بر خواهند گشت .

فأما من أوتی کتبه بيمينه . . . و ینقلب إلی أهله مسرورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 18 - 4

4 - مؤمنان در آخرت ، نامه عمل خویش را با دست راست ، دریافت خواهند کرد .

أولئك أصحاب الميمنة

این احتمال وجود دارد که اصحاب الميمنة بودن کنایه از گرفتن نامه اعمال با دست راست (یمن) باشد.

947- نامه عمل در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 7 - 1, 2

1 _ خداوند در قیامت رفتار و عقاید آدمیان را به گونه ای دقیق و عالمانه برای آنان بیان خواهد کرد.

فلنقصن علیهم بعلم و ما كنا غائبین

حرف «باء» به معنای مصاحبت و ملابست است؛ یعنی: «فلنقصن علیهم مصاحبین و متلبسین بعلم. و نکره بودن «علم» دلالت بر عظمت آن علم دارد که از آن به «دقیق بودن» تعبیر شد.

2 _ خداوند در قیامت سرگذشت پیامبران را در ابلاغ رسالت به گونه ای دقیق برای آنان بیان خواهد کرد.

و لنسئلن المرسلین. فلنقصن علیهم بعلم

1 - در قیامت ، نامه اعمال دسته ای از مردم در دست راستشان خواهد بود .

و أصحاب الیمین ما أصحاب الیمین

«یمین» در مقابل «شمال» و به معنای دست راست است با توجه به آیه 19 سوره «حاقه» (فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ..) باید گفت: «أصحاب الیمین»؛ یعنی، آنان که نامه عمل خود را در دست راست دارند.

ص: 666

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 41 - 1

1 - در قیامت دسته ای از مردم ، نامه عملشان را در دست چپ خواهند داشت .

و أصحاب الشمال ما أصحاب الشمال

«شمال» (در مقابل «یمین») به معنای دست چپ است. طبق آیه 25 سوره «حاقه» (و أمّا من أوتى كتابه بشماله فيقول ياليتنى لم أوت كتابيه) اصحاب الشمال، کسانی اند که نامه عملشان در دست چپ آنان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 19 - 3,5

3 - هر انسانی ، دارای کارنامه و پرونده ای مستقل در محکمه عدل الهی

فأما من أوتى كتبه بيمينه

5 - شادمانی و رضایت مندی کامل مؤمنان بهشتی ، از نامه اعمال و کارنامه خویش در عرصه قیامت

فيقول هاؤم اقرءوا كتبيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 25 - 1,3,6

1 - نامه اعمال گروهی از اهل محشر ، به دست چپ آنان داده می شود .

و أمّا من أوتى كتبه بشماله

3 - هر انسانی ، دارای کارنامه و پرونده ای مستقل در محکمه عدل الهی

و أمّا من أوتى كتبه بشماله

6 - « عن أبي جعفر (ع) قال : . . . و أنزل في الحاقه ، « و أمّا من أوتى كتابه بشماله فيقول ياليتنى لم أوت كتابيه . . . » فهذا مشرك ;

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: . . . خداوند در سوره «الحاقه» می فرماید: (و أمّا من أوتى كتابه بشماله فيقول ياليتنى لم أوت كتابيه...) این [کسی که کتابش را به دست چپش می دهند] مشرک است».

4 - بسته ماندن و باز شدن نامه اعمال انسان در قیامت ، در اختیار او نیست .

و إذا الصحف نشرت

مجهول بودن «نشرت»، گویای برداشت یاد شده است.

5 - نامه های اعمال در قیامت ، بر اهل محشر پراکنده و پخش خواهد شد .

و إذا الصحف نشرت

«نشر» به معنای تفریق (پراکنده ساختن) آمده است (تاج العروس). مراد از «نُشرت»، در این معنا پراکنده شدن نامه ها بر صاحبان آن و رسیدن نامه عمل هر کس به دست او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 12 - 3

3 - پاداش و کیفر اعمال در قیامت ، براساس نامه عمل و کردار انسان در دنیا است .

یعلمون ما تفعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 7 - 1

1 - برای هر انسان ، نامه عملی است که در قیامت آن را دریافت خواهد کرد .

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 10 - 3

3 - نامه عمل برخی از انسان ها در قیامت ، از پشت سرشان به آنان واگذار خواهد شد .

وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ

از ضمیمه این آیه با آیه ای که از گرفتن نامه عمل با دست چپ سخن گفته است (الحاقه، آیه 25)، به دست می آید که این گروه، نامه عمل خود را با دست چپ از پشت سر خود تحویل خواهند گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 11 - 3

3 - دریافت نامه عمل از پشت سر ، رمز و نشانه محکومیت در عرصه حسابرسی است .

فسوف يحاسب .. فسوف يدعوا ثبورًا

تقابل دو گروه دریافت کننده نامه عمل، بیانگر این است که هر دو حسابرسی خواهند شد؛ ولی نتیجه آن در مورد آنان متفاوت است. بنابراین گرچه «فسوف يحاسب» تنها در مورد یک دسته آمده است؛ ولی دسته دیگر نیز به قرینه حرف «سوف» _ که بین گرفتن نامه عمل از پشت سر و فریاد واویلائی شخص، فاصله ای را مفروض گرفته _ مورد محاسبه قرار خواهند گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- کافران در آخرت، نامه عمل خویش را با دست چپ، دریافت خواهند کرد.

هم أصحاب المشئمه

«سمت چپ و راست» در قیامت، ممکن است به معنای حقیقی آن نباشد تا از وجود جایگاهی حکایت کند که دارای سمت چپ و راست است؛ بلکه کنایه از مطلبی باشد که در آیات دیگر قرآن، با صراحت آمده است. بدین صورت که برخی نامه عمل خود را با دست راست و برخی با دست چپ دریافت می کنند؛ در نتیجه دسته اول به «اصحاب الیمین» و «اصحاب الیمینه» نام گذاری شده و دسته دوم «اصحاب الشمال» و «اصحاب المشأمه» نام گرفته اند.

ص: 668

4- خداوند اعمال انسان را در دنیا ثبت کرده و در قیامت ، به صورت کتابی گشوده در برابر او ظاهر خواهد ساخت .

و نخرج له يوم القيامة كتبا يلقه منشورا

9- « عن النبي قال : الكتب كلها تحت العرش فإذا كان يوم القيامة بعث الله تبارك و تعالی ریحاً تطيرها بالأیمان و الشمانل أول حرفه : « إقرأ کتابک کفی بنفسک الیوم علیک حسیباً » ;

از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) روایت شده است که فرمود: تمام نامه ها زیر عرش قرار دارند و آن گاه که روز قیامت فرارسد، خداوند _ تبارک و تعالی _ بادی را برمی انگیزد تا آنها را به پرواز درآورد و به دستهای چپ و راست مردم برساند و اولین حرف آن کتاب این است: « إقرأ کتابک کفی بنفسک الیوم علیک حسیباً ».

1- خداوند ، فراخوان انسان ها در قیامت ، به خواندن نامه عمل خویش

و نخرج له يوم القيامة كتبا .. اقرأ كتبا

3- حساب انسان در پرونده عمل وی در قیامت ، روشن و آشکار است .

کفی بنفسک الیوم علیک حسیباً

از اینکه خداوند فرموده است: «خودت برای حسابرسی عمل خود کافی هستی» نشان می دهد که اعمال و حسابرسی آنها روشن و آشکار است و نیاز به تبیین از سوی کسی ندارد.

5- « عن أبي عبد الله (ع) فی قوله : « اقرأ کتابک کفی بنفسک الیوم » قال : يذكر بالعبء جمیع ما عمل و ما کتب علیه حتی كأنه فعله تلک الساعه فلذلک قالوا : یا ویلتنا ما له ذا الکتاب لایغادر صغیره و لا کبیره إلا أحصاها » ;

از امام صادق(ع) در باره سخن خدا « اقرأ کتابک کفی بنفسک الیوم » روایت شده است که فرمود: همه اعمالی که بنده انجام داده و بر او نوشته شده است به یادش می آورند؛ به گونه ای که گویی همان لحظه انجام داده است. پس بدین جهت گویند: یا ویلتنا ما له_ذا الکتاب لایغادر صغیره و لا کبیره إلا أحصاها».

9- انسان ها ، عملکرد دنیوی خویش را در قیامت ، به صورت مجموعه ای ثبت شده و مکتوب دریافت می کنند .

فمن أُوتی کتبه بيمينه

10- محاکمه انسان ها در قیامت ، بر اساس دلایل و اسناد مکتوب است .

ندعوا .. فمن أُوتی کتبه بيمينه

11- برخی از انسان ها پس از حضور در قیامت ، نامه اعمال خود را با دست راست خویش دریافت می کنند .

يوم ندعوا .. فمن أُوتی کتبه بيمينه

12- در دست راست داشتن نامه عمل در قیامت ، نشانه سعادت و نیک فرجامی است .

فمن أُوتی کتبه بيمينه فأولئك يقرءون کتبهم ولا یظلمون فتیلاً

22- « عن أبي جعفر (ع) : . . . أما المؤمن فيعطى كتابه بيمينه قال الله عزوجلّ : . . . » من أُوتی کتبه بيمينه فأولئك يقرءون

کتابهم...»...؛

از امام باقر(ع) روایت شده است: .. اما مؤمن کتاب او به دست راستش داده می شود. خداوند عزوجل می فرماید:... «من أوتی کتابه بيمينه فأولئك يقرؤن کتابهم...»...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 1

1- در قیامت ، نامه عمل هر فرد ، در برابر دیدگان او نهاده شده ، آن را مشاهده خواهد کرد .

و وضع الکتب... و یقولون یـ ویلتنا مال هـ ذا الکتب

مقصود از «الکتاب» به قرینه جملات بعدی، نوشته هایی است که در آن، همه اعمال آدمیان، ثبت و ضبط شده است. حرف «ال» در «وضع الکتب»، برای استغراق افراد است، یعنی «کل کتاب». در نتیجه، مراد این است که همه کتاب ها را در برابر دیدگان آحاد انسان ها قرار خواهند داد و هر فرد، کتاب خودش را ملاحظه خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 69 - 14، 9، 6، 5

5 - نامه اعمال همه بندگان در قیامت ، عرضه خواهد شد .

و وضع الکتب

«وضع» به معنای نهادن است و در این جا کنایه از عرضه شدن می باشد. «کتاب» در آیه شریفه به معنای نامه اعمال است.

6 - تمامی اعمال بندگان ثبت و درج شده و در قیامت به صورت نوشته ای ظاهر خواهد شد .

و وضع الکتب

9 - احضار شاهدانی چند در عرصه قیامت برای گواهی دادن بر اعمال بندگان ، هنگام عرضه نامه اعمالشان

و الشهداء

«شهدا» جمع «شاهد» (گواه) است.

14 - داوری خداوند میان بندگان در قیامت ، بر پایه مستندات پرونده اعمال ، گواهی پیامبران و گواهانی چند خواهد بود .

و وضع الکتب و جایء بالنبیین و الشهداء و قضی بینهم بالحق و هم لایظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 28 - 9

9- هر امت ، دارای نامه عملی ویژه و گروهی ، در قیامت

كلّ اُمَّه تدعى إلى كتبها

بازگشت ضمیر «کتابها» به امت، ظهور در این معنا دارد که هر جامعه و امت _ به عنوان یک جمع و گروه _ کتاب و پرونده ای ویژه و مخصوص به خود دارد.

ص: 670

948- نامه عمل سعادت‌مندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 71 - 13

13- سعادت‌مندان ، نامه اعمال خویش را در قیامت ، خود مورد مطالعه قرار می دهند .

فمن أوتى كتبه بيمينه فأولئك يقرءون كتبهم

949- نامه عمل فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 14 - 6

6- کردار بدکاران ، از نظر مأموران الهی مخفی نمانده و در نامه عمل آنان ثبت خواهد شد .

كـتـبـيـن . يـعـلـمـون ما تـفـعـلون ... و إنَّ الفـجـار لـفي جـحـيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففين - 83 - 7 - 3

3- کردار بدکاران ، ثبت و ضبط شده و در نامه عمل آنان باقی خواهد ماند .

كـتـبـ الفـجـار

«كتاب الفجار»، صحیفه ای است که در آن، اعمال فاجران ثبت شده است.

950- نامه عمل فاسقان در سجین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففين - 83 - 7 - 4

4- نامه عمل فاجران ، در دیوانی تغییرناپذیر و زندانی منحصّ ، بایگانی و حفاظت می شود .

إنَّ كـتـبـ الفـجـار لـفي سـجـين

سجین همان سجن (زندان) است، علاوه بر رساندن معنای خلود؛ زیرا این وزن برای مبالغه است (مجمع البیان). تفسیر آن به «کتاب

مرقوم) _ در دو آیه بعد _ دلالت دارد که «سَجِّين» کتابی است که نامه عمل فاجران، به گونه ای در آن قرار داده شده است که گویا نوشته ها در آن حبس شده است. مقابله آن با «علّین» _ که در آیات بعد آمده است _ بیانگر انحطاط و پستی آن است.

ص: 671

951- نامه عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 84 - 8

8- خداوند ، پرونده کردار کافران و مشرکان را مورد حسابرسی دقیق قرار خواهد داد .

إِنَّمَا نَعِدُّ لَهُمْ عَذَابًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 25 - 4،5،2

2 - نامه اعمال کافران دوزخی در قیامت ، به دست چپ آنان داده می شود .

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ

از اوصاف یاد شده برای این گروه در آیات بعدی، استفاده می شود که آنان کافران دوزخی و از همان گروهی اند که در آیه 41 سوره «واقعه» از آنان به «أصحاب الشمال» یاد شده است.

4 - کافران دوزخی ، از عرضه شدن نامه اعمالشان اظهار ناخوردگی می کنند .

فَيَقُولُ يٰٓـلَيْتَنِي لِمَ أُوتِيَ كِتَابِي بِيَمِينِي

5 - ناراحتی و اندوه شدید کافران دوزخی ، از نامه اعمال و کارنامه خویش در عرصه قیامت

فَيَقُولُ يٰٓـلَيْتَنِي لِمَ أُوتِيَ كِتَابِي بِيَمِينِي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 26 - 1

1 - کافران دوزخی ، از آگاه شدنشان نسبت به حساب و محتوای پرونده اعمال خود اظهار ناخوردگی می کنند .

فَيَقُولُ يٰٓـلَيْتَنِي . . . وَلِمَ أُدْرِكُنِي حِسَابِي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 22 - 5

5 - نامه عمل کافر ، از پشت سر به او داده شده و آتش دوزخ فرجام او خواهد بود .

وَأَمَّا مَنْ أَوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ . . . وَيَصْلِي سَعِيرًا . . . بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا

ارتباط مجموع آیات سوره با یکدیگر، اقتضا می کند که دو دسته آخر سوره (الذین کفروا) و (الذین آمنوا)، همان دو دسته قبل باشند که با عنوان «من أوتی کتابه بيمينه» و «من أوتی کتابه وراء ظهره» از آنان یاد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 19 - 4

4 - کافران در آخرت ، نامه عمل خویش را با دست چپ ، دریافت خواهند کرد .

هم أصحَب المشتمه

«سمت چپ و راست» در قیامت، ممکن است به معنای حقیقی آن نباشد تا از وجود جایگاهی حکایت کند که دارای سمت چپ و راست است؛ بلکه کنایه از مطلبی باشد که در آیات دیگر قرآن، با صراحت آمده است. بدین صورت که برخی نامه عمل خود را با

ص: 672

دست راست و برخی با دست چپ دریافت می کنند؛ در نتیجه دسته اول به «اصحاب الیمین» و «اصحاب الیمینه» نام گذاری شده و دسته دوم «اصحاب الشمال» و «اصحاب المشأمه» نام گرفته اند.

952- نامه عمل گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 11، 10

10- مجرمان ، از جامعیت و دقت کتاب اعمال آدمیان ، شگفت زده و به شدت نگران خواهند شد .

ی_ویلتنا مال ه_ذا الکتب لایغادر صغیره و لاکبیره

11- مجرمان ، هنگام مشاهده کتاب اعمال شان آرزومند مرگ خویش اند . *

و یقولون ی_ویلتنا مال ه_ذا الکتب

«ویله» و «ویل» به معنای «هلاکت» است و مؤنث بودن «ویله» مفید مبالغه است. منادا قرار گرفتن «ویل» از سوی مجرمان، گویای این است که آنان، با مشاهده نامه عمل خود، راهی جز هلاک و عذاب برای خود ندیده، لذا آن را منادا قرار داده و آمدن اش را می طلبند و یا این که به قدری حال خود را وخیم می بینند که مرگ و هلاکت را، تنها راه رهایی خود از آن وضعیت می پندارند.

953- نامه عمل متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 7

7- پرهیز کنندگان از جرم و گناه ، به هنگام مشاهده نامه اعمال خود در قیامت ، بیم و هراس نخواهند داشت .

و وضع الکتب فتری المجرمین مشفقین ممأفیه

جمله «وضع الکتب» وضع و مشاهده کتاب را به مجرمان اختصاص نداده است، ولی جمله «فتری المجرمین..» تنها، از ترس مجرمان سخن گفته است، بنابراین، دیگران، با مشاهده کتاب خود، اضطرابی نخواهند یافت.

954- نامه عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 18 - 4

4- کردار نیکوکاران ، ثبت و ضبط شده ، در نامه عمل آنان باقی خواهد ماند .

کتب الأبرار

«کتاب الأبرار» صحیفه ای است که در آن اعمال نیکوکاران ثبت شده است.

ص: 673

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 20 - 2

2 - نامه های عمل نیکوکاران در دیوان جامع (علّیین) ، با یک دیگر مشتبه نخواهد شد .

کتب مرقوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 21 - 3

3 - مقرّبان درگاه خداوند گواهان نامه اعمال نیکوکاران اند .

یشهده المقرّبون

فعل «یشهد»، یا از «شهود» به معنای حضور است و یا از «شهاده» که این اثر در نهایت آن را «خبر دادن از مشاهدات خویش» معنا کرده است؛ در هر صورت گواه بودن «مقرّبون» استفاده می شود؛ زیرا در معنای اول حضور و نظارت آنان به منظور گواهی دادن است و معنای دوم - که در آن صورت «یشهده» به معنای «یشهد به» خواهد بود - صریح در نکته یاد شده است.

955- نامه عمل مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 84 - 19 - 8

8- خداوند ، پرونده کردار کافران و مشرکان را مورد حسابرسی دقیق قرار خواهد داد .

إنّما نعدّ لهم عدّاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 25 - 6

6 - «عن أبي جعفر (ع) قال : . . . و أنزل في الحاقه ، « و أمّا من أوتى كتابه بشماله فيقول يا ليتنى لم أوت كتابيه . . . » فهذا مشرك ؛

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: . . . خداوند در سوره «الحاقه» می فرماید: (و أمّا من أوتى كتابه بشماله فيقول يا ليتنى لم أوت كتابيه...) این [کسی که کتابش را به دست چپش می دهند] مشرک است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - « عن أبي جعفر (ع) قال : . . . ان الله . . . أنزل في « إذا السماء انشقت » « و أمّا من أوتى كتابه وراء ظهره . . . » فهذا مشرك . . . ;

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: . . . خداوند... در سوره «إذا السماء انشقت» فرمود: «و أمّا من أوتى كتابه وراء ظهره...». این شخص [که نامه عملش از پشت سر به او داده می شود] مشرک است».

ص: 674

956- نامه عمل مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 23 - 4

4 - تکذیب کنندگان قرآن و منکران معاد ، خود رقم زننده نامه عمل خویش اند و کردار ناپسند خود را در آن ذخیره می سازند .

بمایوعون

به قرینه آیات پیشین _ که درباره نامه های اعمال بود _ می توان گفت: مراد از «وعاء» در «یوعون»، همان نامه عمل است که منکران معاد آن را ظرف کردار خود ساخته اند.

957- نامه عمل مکذبان قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 11 - 5

5 - تکذیب قیامت ، در نامه عمل تکذیب کنندگان ثبت شده و براساس آن کیفر خواهند دید .

کتب مرقوم . ویل یومئذ للمکذبین . الذین یکذبون بیوم الدین

958- نامه عمل مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 23 - 4

4 - تکذیب کنندگان قرآن و منکران معاد ، خود رقم زننده نامه عمل خویش اند و کردار ناپسند خود را در آن ذخیره می سازند .

بمایوعون

به قرینه آیات پیشین _ که درباره نامه های اعمال بود _ می توان گفت: مراد از «وعاء» در «یوعون»، همان نامه عمل است که منکران معاد آن را ظرف کردار خود ساخته اند.

959- نامه عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

22- « عن أبي جعفر (ع) : . . . أما المؤمن فيعطى كتابه بيمينه قال الله عزّوجلّ : . . . « من أوتى كتابه بيمينه فأولئك يقرؤن كتابهم . . . » . . . »

ص: 675

از امام باقر(ع) روایت شده است: . . . اما مؤمن کتاب او به دست راستش داده می شود. خداوند عزوجل می فرماید: ... «من أوتي كتابه بيمينه فأولئك يقرؤون كتابهم...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 19 - 2,4

2 - نامه اعمال مؤمنان بهشتی در قیامت ، در دست راست آنان قرار دارد .

فأما من أوتي كتابه بيمينه

از اوصاف بیان شده برای این گروه در آیات بعدی به دست می آید که آنان مؤمنانی بهشتی و از همان گروهی اند که در آیه 38 سوره «واقعه»، از آنان به «اصحاب الیمین» نام برده شده است.

4 - مؤمنان بهشتی ، خواستار مشاهده و قرائت شدن نامه اعمالشان در عرصه قیامت

فيقول هاؤم اقرءوا كتبه

«هاؤم» اسم فعل امر و به معنای «خذوا» (بیاید بگیرید) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 20 - 1

1 - نامه اعمال معتقدان به قیامت و حساب رسی ، به دست راست آنان داده خواهد شد .

فأما من أوتي كتابه بيمينه .. إني ظننت أني ملق حسابيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 8 - 6

6 - «قاسم بن محمد عن علي قال : سمعت أبا عبد الله (ع) يقول : إنَّ الله تبارك و تعالی إذا أراد أن يحاسب المؤمن أعطاه كتابه بيمينه و حاسبه فيما بينه و بينه فيقول : عبدی ! فعلت كذا . . . قد غفرتها لك و ابدلتها حسنات . . . و هو قول الله عزوجل « فأما من أوتي كتابه بيمينه فسوف يحاسب حساباً يسيراً » ؛

قاسم بن محمد از علی [بن ابی حمزه] روایت نموده که گفت: از امام صادق(ع) شنیدم که می فرمود: خدای - تبارک و تعالی - زمانی که بخواهد مؤمنی را محاسبه کند، نامه عملش را به دست راست وی می دهد و او را در آنچه بین خود و او است محاسبه کرده، می فرماید: بنده من فلان کار را کردی؟ . . . من آن را برای تو بخشیدم و آن را به حسنه هایی تبدیل کردم . . . و این سخن خدای عزوجل است «فأما من

اوتی کتابه بیمینه . فسوف يحاسب حساباً يسيراً».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 18 - 4

4 - مؤمنان در آخرت ، نامه عمل خویش را با دست راست ، دریافت خواهند کرد .

أولئك أصحاب الميمنه

این احتمال وجود دارد که اصحاب المیمنه بودن کنایه از گرفتن نامه اعمال با دست راست (یمین) باشد.

ص: 676

960- نزدیکی حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 1 - 2

2- حسابرسی اعمال مردم، قریب الوقوع و تخلف ناپذیر است.

اقترب للناس حسابهم

961- نشاط در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 6

6 - سخاوت مندی، انفاق، تقوایشگی و تصدیق وعده های الهی، زمینه ساز امداد های ویژه خداوند و مایه نشاط انسان در انجام دادن تکالیف دینی است.

فأتمنأ من أعطی . . . فسنبیسه لیسری

962- نشانه های سبکی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 9 - 3

3_ همطراز نبودن اعمال و عقاید آدمی با حق بیانگر بیوزنی و سبکی اعمال و عقاید است.

و الوزن یومئذ الحق . . . و من خفت موزینه فأولئک الذین خسروا أنفسهم

963- نشانه های عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 10

10 - یاد خدا و عدالت خواهی از بارزترین نمود های ایمان و عمل صالح

إلا الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و ذکرُوا اللّٰهَ کثیرًا و انتصروا من بعد ما ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 27,31

27- شکر نعمت های الهی ، نمود بارز عمل صالح و زمینه رضایت او *

أن أشکر . . . و أن أعمل صـلحاً ترضـیه

ص: 677

بنابراین که عطف «و أن أعمل» بر «أن أشکر» تفسیری باشد؛ اختصاص به ذکر یافتن شکر و سپاس از میان تمامی اعمال صالح، نمایانگر اهمیت آن است.

31- نسل صالح، نمودی از عمل صالح و مورد رضای الهی

و أن أعمل صـلحاً ترضـیه و أصلح لی فی ذرّیتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 47

47- قاطعیت با کافران و رأفت با مؤمنان و رکوع و سجود در برابر خداوند، نمود های آشکار عمل صالح

أشداء علی الکفار رحماء بینهم تریهم رگعاً سجداً .. وعد الله الذین ءامنوا و

964- نشانه های نامه عمل محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 20 - 1

1 - دیوان نامه های عمل نیکوکاران، نوشته ای خوانا و نشانه دار است.

کتب مرقوم

«مرقوم»؛ یعنی، دارای علامت و به معنای واضح و درشت خط نیز آمده است.

965- نظارت بر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 17 - 7

7- گرایش های فکری و عقیدتی و رفتار و اعمال آدمی، تحت نظارت و آگاهی دقیق خداوند

إنّ الذین ءامنوا و الذین هادوا .. إنّ الله علی کلّ شیء شهید

966- نظارت بر عمل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- زیر نظر داشتن کار های بندگان ، لازمه ربوبیت خداوند بر آنان است .

إنَّ رَبِّكَ لَبَالْمُرْصَادِ

ص: 678

نظارت بر نامه عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 21 - 2

2 - مقام قرب خداوند ، والاتر از مقام نیکوکاران ، و مایه شایستگی انسان برای آگاهی از کردار نیکوکاران و مشاهده نامه اعمال آنان است

یشهده المقربون

967- نظارت کاتبان عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 80 - 6

6 - رفتار پنهان و آشکار دین ستیزان ، تحت نظارت مستقیم خداوند و نیز در نظرگاه کاتبان و مأموران الهی

أم یحسبون أنا لانسع سرهم و نجویهم بلی و رسلنا لدیهم یکتبون

968- نعمت حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 32 - 2

2 - اصل حسابرسی اعمال خلق در نظام جهان ، نعمتی الهی ، انکارناپذیر و غیر قابل تکذیب

سنفرغ لکم . . . فبأیء الآء ربکما تکذبان

تعبیر «سنفرغ لکم. . .»، می تواند نویدی باشد به از بین نرفتن اعمال خلق و به حساب آمدن نهایی آن و «ءالآء» نیز بر این نعمت الهی اطلاق شده باشد.

969- نقش اخروی گواهان عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 18 - 13

13_ گواهان اعمال ، از کارگزاران صحنه قیامتند .

و يقول الأشهد . . . ألا لعنة الله على الظالمين

ص: 679

970- نقش بهترین عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 2

2- بهترین و ارزشمندترین عمل نیک مؤمن ، معیار و ملاک سنجش و پاداش الهی به دیگر اعمال نیک وی *

أولئك الذين نتقبل عنهم أحسن ما عملوا

برداشت یاد شده بدان احتمال است که در آیه شریفه چیزی در تقدیری باشد؛ به این صورت: «نتقبل عنهم حسناتهم بأحسن ما عملوا»؛ زیرا مسلماً تعبیر «أحسن» بدان معنا نیست که خداوند بهترین اعمال را قبول می کند و اعمال دیگر را نادیده می گیرد؛ هر چند نیک باشد! از طرفی آیه شریفه در مقام امتنان است.

971- نقش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 29 - 8

8 - نسخه برداری از اعمال آدمیان ، هم زمان با صدور عمل از سوی آنان *

إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ

تعبیر «إِنَّا كُنَّا...» با «ما كنتم...» هم وزن و هر دو ماضی استمراری است. این هماهنگی تعبیرها، افاده می کند که استنساخ عمل، هم زمان با خود عمل صورت گرفته است.

972- نقش عمل امت های پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 59 - 6

6- رفتار و عقاید پیشینیان و نیاکان ، در محرومیت و یا برخورداری از امکانات معنوی و مادی آیندگان و اسلاف ، نقش اساسی دارد .

وما منعنا أن نرسل بالآيات إلا أن كذب بها الأولون

973- نقش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- ايمان و عمل صالح ، مصداق بارز كار نيكو است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا .. أَجْرٌ مِنْ أَحْسَنِ عَمَلًا

ص: 680

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 11 - 7

7 - احتمال درستی افراد ، کافی در مجاز نبودن نهی آنان

أرءیت الذی ینهی . . . أرءیت إن کان علی الهدی

974- نقش عمل نیاکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 59 - 6

6- رفتار و عقاید پیشینیان و نیاکان ، در محرومیت و یا برخورداری از امکانات معنوی و مادی آیندگان و اسلاف ، نقش اساسی دارد .

و ما منعنا أن نرسل بالآیة إلا أن کذب بها الأولون

975- نقش گواهان عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 21 - 4

4_ محاسبه کردار بندگان و جزا دهی به آنان ، متکی بر شهادت گواهان

کلّ نفس معها سائق وشهید

976- نقش ملائکه ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 23 - 2

2_ گزارش اعمال انسان در قیامت ، از سوی قرین وی به دادگاه عدل الهی

وقال قرینه هـ_ذا ما لدیّ عتید

برداشت بالا بنابراین نکته است که قرین انسان، همان ملکی باشد که شاهد اعمال او است و «ما» اشاره باشد به اعمال آدمی که در نزد وی ثبت و ضبط گردیده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 24 - 1

ص: 681

1_ دو فرشته موکل بر کافران معاند ، مأمور افکندن آنان به دوزخ

أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ

دو فرشته ای که مخاطب «أَلْقِيَا» قرار می گیرند؛ یا «رَقِيب» و «عَتِيد»ند که در دنیا همراه انسان بودند و یا «سَائِق» و «شَهِيد»اند که در صحنه قیامت آدمی را همراهی خواهند کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 11 - 3

3- فرشتگان ناظر بر انسان ، برای محافظت دقیق از کردار او ، آن را ثبت کرده و از آن سندی مکتوب برمی دارند .

ک_تیین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 14 - 6

6- کردار بدکاران ، از نظر مأموران الهی مخفی نمانده و در نامه عمل آنان ثبت خواهد شد .

ک_تیین . يعلمون ما تفعلون ... وَإِنَّ الْفَجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ

977- نقش ملائکه کاتب عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 21 - 15، 16

15_ اعمال انسان ها توسط فرشتگان مراقب ، ثبت می شود .

إِن رَّسَلْنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ

16_ فرشتگان مراقب اعمال مردمان ، از نوشتن هیچ عملی _ هر چند که کوچک و اندک باشد _ فروگذاری نمی کنند .

إِن رَّسَلْنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ

کلمه «ما» در «ما تمكرون» افاده عموم می کند.

978- نقش ناظران عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 11 - 3

3 - فرشتگان ناظر بر انسان ، برای محافظت دقیق از کردار او ، آن را ثبت کرده و از آن سندی مکتوب برمی دارند .

ک_تبین

ص: 682

979- نقش نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 79 - 6

6- عذاب آدمیان ، مستند به اسنادی مکتوب و ثبت شده است .

سنکتب ما يقول و نمذ له من العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 7

7- تنظیم نامه عمل برای هر یک از انسان ها از سوی خدا ، پشتوانه تضمین پاداش کامل آنان است .

فمن يعمل . . . إنا له كـ تبون

جمله «إنا له كـ تبون» عطف بر جمله «فلا كفران لسعیه» و تأکید کننده مضمون آن است و در حقیقت، بیانگر این نکته است که چون اعمال همه انسان ها را می نویسیم، پس بدون کم و کاست، پاداش آنان را خواهیم داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 28 - 14

14 - داوری خداوند درباره امت ها ، براساس نامه عمل شان

تدعی إلی کـ بها الیوم تجزون ما کنتم تعملون

از این که پس از فراخوانی انسان ها به نامه عمل خویش، مسأله جزای آنان مطرح شده است؛ به دست می آید که نامه عمل شان ملاک داوری حق خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 29 - 2,3

2- احتجاج الهی در قیامت با امت ها ، براساس مدرک و سند

هـ ذاکت بنا

3- صحیفه اعمال امت ها در قیامت ، بیان کننده تمامی کردار ایشان ، به صورتی دقیق و بدون کمترین کاستی و فزونی

ینطق علیکم بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 12 - 3

3- پاداش و کیفر اعمال در قیامت ، براساس نامه عمل و کردار انسان در دنیا است .

یعلمون ما تفعلون

ص: 683

980- نگرانی از عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 82 - 4

4- لزوم نگرانی همواره انسان از کردار و فرجام کار خویش و مطمئن نبودن به آمرزش الهی

و الذی أطمع أن یغفرلی خطیئتی یوم الدین

وقتی حضرت ابراهیم(ع) خود را صرفاً امیدوار به مغفرت الهی معرفی کند، جای اطمینانی برای دیگران نخواهد بود.

981- نگرانی از عمل گذشته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 57 - 7

7- مؤمنان به آیات الهی، همواره، باید نگران اعمال گذشته خود و درصدد جبران و اصلاح آن باشند.

و من أظلم ممّن ذكّر بأیّت ربّه فأعرض عنها و نسی ما قدّمت یداه

982- نگرانی از کیفیت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 118 - 3

3- لزوم نگرانی همیشگی انسان، از چگونگی عملکرد خود در برابر خدا

و قل ربّ اغفر و ارحم

از این که خداوند به صورت رهنمودی کلی، پیامبر(صلی الله علیه و آله) و بالتبع همه انسان ها را به استغفار فرا خوانده است، مطلب فوق استفاده می شود.

983- نورانیت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 13 - 13، 12

12 - ایمان و عمل صالح ، نور است .

قیل ارجعوا وراکم فالتمسوا نورًا

«إلتماس» (مصدر «التمسوا») به معنای تحصیل و به دست آوردن است. در صورتی که مراد از «ورائکم» دنیا باشد، مقصود این خواهد بود که به دنیا برگردید و با ایمان و عمل صالح، برای آخرت خود نور به دست آورید.

13 - قیامت ، روز جلوه گر شدن حقیقت نورانی ایمان و عمل صالح

ص: 684

قیل ارجعوا وراءکم فالتمسوا نورًا

984- نهی از عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 71 - 5

5- ارائه راه حل عملی و مشروع ، هم زمان با طرح مشکل و نهی از اعمال نامشروع ، از شیوه های دعوت انبیای الهی

فلا تفضحون ... و لاتخزون ... قال هـ ولاء بناتی ان کنتم فـعلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 90 - 8,9

8- خداوند از ارتکاب فحشا و اعمال ناپسند و ستم و سرکشی نهی کرده است .

و ینهی عن الفحشاء و المنکر و البغی

9- نهی از ارتکاب فحشا و زشتی و ستم ، از مهم ترین تحذیر های قرآن و نواهی خداوند است .

و نزلنا علیک الکتب ... ان الله ... ینهی عن الفحشاء و المنکر و البغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 38 - 3

3- نهی خداوند از ناپسندی ها ، در جهت تربیت ، رشد و کمال آدمیان است .

کلّ ذلک کان سیّئہ عند ربّک مکروہًا

خداوند، پس از نهی از چندین عمل ناپسند می فرماید: همه اینها در نزد پروردگارت ناپسند است. ذکر صفت «ربّ» به جای اسم ذات و یا هر صفت دیگری می تواند گویای این حقیقت باشد که آن در راستای پرورش انسانهاست، چه اینکه «ربّ» به معنای پرورش آمده است.

985- نیت در عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 105 - 12

12- در روز قیامت، اَعمال نیک، با انگیزه های غیر الهی، همانند اَعمال ناشایست، فاقد وزن و ارزش است.

و هم یحسبون أَنهم یحسنون . . . فلا نقیم لهم یوم القیـمه وزنًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 37 - 1,2

ص: 685

1 - نیت و انگیزه افراد ، معیار ارزش اعمال آنان در نزد خداوند

لن ینال الله لحومها .. ولکن یناله التقوی منکم

ضمیر «لحومها» و «دماؤها» به «بدن» بازمی گردد. «بدن» نیز به معنای شتران درشت و فربه است. بنابراین معنای «لن ینال الله لحومها...التقوی منکم» چنین می شود: «هرگز گوشت ها و خون های شتران قربانی شده، به خدا نخواهد رسید؛ بلکه آن تقوا و خدا ترسی شما است که به خدا می رسد». به نظر می رسد آیه یاد شده هشدار می دهد که همه مؤمنان که باید توجه داشته باشند تنها چیزی که مایه قرب آنها به خدا می شود و سبب می گردد که خداوند از آنها بپذیرد و راضی شود، تقوا و خدا ترسی است؛ نه ظاهر اعمال، هرچند بزرگ و زیاد باشد؛ زیرا فرشتگان گزارشگر هیچ گاه ظواهر اعمال را به خدا گزارش نمی کنند؛ بلکه آنچه آنان گزارش می دهند مربوط به باطن عمل است.

2 - پیکر ظاهری اعمال انسان - هرچند بسیار خوب و شایسته هم باشد - بدون در نظر گرفتن انگیزه و نیت صاحب آن ، فاقد کمترین ارزش

لن ینال الله لحومها .. ولکن یناله التقوی منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 265 - 10

10 - نقش نیت (حُسن فاعلی) ، در ارزشمندی اعمال نیک (حُسن فعلی)

و مثل الذین ینفقون اموالهم ابتغاء مرضات الله

986- نیت در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 8

8 - خوبی هرکار ، علاوه بر صدور آن به نیت خیر ، در گرو هماهنگی آن با سایر خواسته ها و دستورات خداوند است .

و ما أعجلک .. و عجلت إلیک ربّ لترضی

با وجود آن که موسی (ع) در تعجیل خود، نیت خیر داشته است؛ ولی بازخواست شدن او دال بر این مطلب است که صرف داشتن نیت خیر، برای برتری یافتن عمل کافی نیست؛ بلکه باید با ادله دیگر آن عمل را سنجید. اگر در تعارض نبود، آن گاه بدان اقدام کرد.

987- نیت عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 105 - 8

8 - نیت عمل خیر و فراهم ساختن زمینه های انجام آن ، برابر است با انجام کامل آن در بینش الهی

قد صدقت الرءیا إنا کذلک نجزی المحسنین

ص: 686

برداشت یاد شده از آن جا است که ابراهیم(ع) به قصد قربانی کردن فرزندش اسماعیل، تمامی مقدمات آن را تا خواباندن وی بر زمین و به دست گرفتن کارد انجام داد و خداوند همین مقدار از تلاش آن حضرت را، انجام کامل ذبح تلقی فرمود و از ایشان قبول کرد.

988- وساطت در عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 85 - 5,7

5_ وساطت در انجام کارهای ناپسند، موجب سهیم شدن در پیامدهای ناگوار آن

من یشفع شفاعه حسنه یکن له نصیب منها

«کفل» به معنای نصیب و بهره است.

7_ حرمت وساطت در کار بد و ناپسند

من یشفع شفاعه سیئه یکن له کفل منها

چون وساطت کنندگان کارهای ناپسند، سهیم در پیامدهای آن - از جمله کیفرهای اخروی - هستند، حرمت این گونه وساطتها استفاده می شود.

989- وضوح ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 29 - 10

10 - اعمال ثبت شده در نامه عمل انسان، گویا و غیر قابل انکار از سوی او

ه_ذا کت_بنا... إنا کنا نستسخ

تأکید بر «ینطق... بالحق» و نیز «إنا کنا نستسخ»، در حقیقت این پیام را به مخاطب می رساند که آنچه در نامه عملش ثبت شده، چنان متقن است که راهی برای انکار آن نیست.

990- وضوح نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 14 - 3

3- حساب انسان در پرونده عمل وی در قیامت ، روشن و آشکار است .

کفی بنفسک الیوم علیک حسیباً

از اینکه خداوند فرموده است: «خودت برای حسابرسی عمل خود کافی هستی» نشان می دهد که اعمال و حسابرسی آنها روشن و

ص: 687

آشکار است و نیاز به تبیین از سوی کسی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 29 - 5

5 - نامه اعمال امت ها ، خود گویا و بی نیاز از شرح و تفسیر

ینطق علیکم بالحقّ

واژه «نطق» - چه در معنای حقیقی (سخن گفتن) باشد و چه در معنای کنایی (گویایی و روشنی) - بی نیازی از تفسیر و توضیح را می رساند.

991- وضوح نامه عمل فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 9 - 1

1 - دیوان نامه های عمل بدکاران ، نوشته ای خوانا و علامت دار و بی ابهام است .

کتب مرقوم

«کتاب» خبر برای ضمیر محذوفی است که به «سجین» برمی گردد. «مرقوم» - از ریشه «رُقْم» (علامت و مارکی که بر پارچه زده شود) (مصباح) - یعنی، دارای علامتی که تشخیص آن را آسان سازد. ماده «رقم» به معنای «خط درشت» و «برطرف ساختن ابهام نوشته» نیز آمده است. (مفردات راغب)

992- وعده پاداش عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 8 - 6

6 - ترغیب به کار خیر و وعده پاداش به آن ، مقدم بر تهدید در امر تربیت

فمن يعمل مثقال ذره خیرا یره . و من يعمل مثقال ذره شرًا یره

993- وعده قبول عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- قبولی اعمال نیک و ورود در زمره بهشتیان ، وعده همیشگی و تخلف ناپذیر الهی به اهل تسلیم ، صلاح و شکر

وعد الصدق الذی کانوا یوعدون

ص: 688

994- وقت پاداش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 11

11 - قیامت زمان برداشت و پاداش اعمال نیک است .

فاستبقوا الخیرت این ما تکنونوا یأت بکم الله جميعاً

جمله «این ما تکنونوا ..» تعلیل جمله قبل است؛ یعنی، چون قیامتی بر شما هست باید در دنیا به انجام کارهای نیک پردازید. این تعلیل بیانگر آن است که: سعادت انسان در آخرت، به اعمال نیک او در دنیا بستگی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 19 - 9

9- برخورداری هر فرد، از نتایج اعمال خویش و برقراری عدالت کامل، از اهداف معاد و برپایی قیامت

و لكلّ درجت مّمّا عملوا و لیوفّیهم أعمّ لهم و هم لا یظلمون

لام در «لیوفّیهم»، بیانگر غایت و هدف است و این که با «واو» آمده است (و لیوفّیهم) نشان می دهد که اهداف چندی برای وجود معاد در کار است که به ذکر یکی از آنها اکتفا شده است و آن نفی ظلم در نظام پاداش و کیفر و برخورداری انسان ها از نتایج اعمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 6 - 1

1 - قیامت، روز برانگیخته شدن انسان ها برای محاکمه و کیفر و پاداش

یوم یبعثهم الله جميعاً فینبئهم بما عملوا

995- وقت ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 29 - 8

8 - نسخه برداری از اعمال آدمیان، هم زمان با صدور عمل از سوی آنان *

تعبیر «إِنَّا كُنَّا..» با «ما کنتم...» هم وزن و هر دو ماضی استمراری است. این هماهنگی تعبیرها، افاده می کند که استنساخ عمل، هم زمان با خود عمل صورت گرفته است.

996- وقت کیفر عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 19 - 9

9- برخورداری هر فرد، از نتایج اعمال خویش و برقراری عدالت کامل، از اهداف معاد و برپایی قیامت

و لکلّ درجۃ مّمّا عملوا و لیوقّیهم أعمّ لهم و هم لایظلمون

لام در «لیوقّیهم»، بیانگر غایت و هدف است و این که با «واو» آمده است (و لیوقّیهم) نشان می دهد که اهداف چندی برای وجود معاد در کار است که به ذکر یکی از آنها اکتفا شده است و آن نفی ظلم در نظام پاداش و کیفر و برخورداری انسان ها از نتایج اعمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 6 - 1

1 - قیامت، روز برانگیخته شدن انسان ها برای محاکمه و کیفر و پاداش

یوم یبعثهم الله جمیعاً فینبئهم بما عملوا

997- ویژگیهای مکان نامه عمل فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 8 - 2

2 - مخزن نامه های عمل بدکاران، دارای ویژگی هایی فراتر از حد بیان است و پستی و گریزناپذیر بودن آن قابل توصیف نیست.

و ما أدریک ما سجّین

ریشه کلمه «سجّین» بر زندان بودن جایگاه نامه عمل بدکاران دلالت دارد و پستی آن، از تقابل با «علّیین» در آیات بعد استفاده می شود.

998- ویژگیهای نامه عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 3 - 2

2 - اعمال آدمیان، مدون در صحیفه ای باز و گسترده

و کتَبَ مَسْطُورًا . فِی رَقٍّ مَنشُورٍ

برداشت یاد شده بر این اساس است که مراد از «کتاب مسطور» نامه اعمال باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 9 - 2

ص: 690

2- کردار هر کس ، تنها گریبان گیر شخص او بوده و نامه عمل او با دیگر نامه های اعمال ، مشتبه نخواهد شد .

ما سجّین . کت_ب مرقوم

999- ویژگیهای نامه عمل فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 9 - 1

1 - دیوان نامه های عمل بدکاران ، نوشته ای خوانا و علامت دار و بی ابهام است .

کت_ب مرقوم

«کتاب» خیر برای ضمیر محذوفی است که به «سجّین» برمی گردد. «مرقوم» _ از ریشه «رُقْم» (علامت و مارکی که بر پارچه زده شود) (مصباح) _ یعنی، دارای علامتی که تشخیص آن را آسان سازد. ماده «رقم» به معنای «خط درشت» و «برطرف ساختن ابهام نوشته» نیز آمده است. (مفردات راغب)

1000- ویژگیهای نامه عمل محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 20 - 1

1 - دیوان نامه های عمل نیکوکاران ، نوشته ای خوانا و نشانه دار است .

کت_ب مرقوم

«مرقوم»؛ یعنی، دارای علامت و به معنای واضح و درشت خط نیز آمده است.

1001- هدایت به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 11

11 _ خداوند هدایت کننده مردم به ایمان و انجام اعمال صالح برای رساندن آنان به بهشت و مواهب آن

وقالوا الحمد لله الذی هدینا لهذا

برداشت فوق بر این اساس است که متعلق «هدینا»، به قرینه آیه پیشین، ایمان و عمل صالح و «لام» در «لهذا» بیانگر هدف و غایت هدایت باشد. یعنی: هدانا إلى الايمان لنكون من أصحاب الجنة.

ص: 691

1002- هدف عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 237 - 13

13_ نیل به تقوا ، هدف از اعمال خیر

و ان تعفوا اقرب للتقوی

1003- هماهنگی پاداش با عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 9

9- خداوند ، پاداش دهنده و مجازات کننده ملت ها ، براساس عملکرد خود آنان

لیجزی قومًا بما كانوا یکسبون

«قومًا» ممکن است به تمامی ملت ها (اعم از مؤمن و کافر) نظر داشته باشد.

1004- هماهنگی سخن با عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 132 - 6

6- لزوم هماهنگی بین گفتار و کردار رهبران جامعه

وأمر أهلک بالصلوه واصطبر علیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 28 - 14

14 - « عن أبی عبداللّٰه (ع) فی قول اللّٰه عزّوجلّ «إِنَّمَا یخشی اللّٰه من عباده العلماء» قال یعنی بالعلماء من صدّق فعله قوله ، و من لم

یصدّق فعله قوله فلیس بعالم ؛

از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزوجلّ «إِنَّمَا یخشی اللّٰه من عباده العلماء» روایت شده که فرمود: مقصود از علما کسانی اند که

فعل آنان قولشان را تصدیق کند و کسی که کارهای او، سخنانش را تصدیق نکند، عالم نیست».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 3

3- لزوم هماهنگی گفتار و کردار مؤمنان، در راستای طاعت خداوند *

طاعه و قول معروف

در صورتی که «طاعه و قول معروف» مبتدا برای خبر محذوف باشد؛ از مجزا آمدن «طاعه» و «قول معروف» استفاده می شود

ص: 692

که آنچه خداوند از انسان می خواهد، صرف طاعت عملی نیست؛ بلکه باید سخن انسان همراه با عمل وی، نیک و پسندیده باشد و در ضمن طاعت، اظهار ناراحتی نکند.

1005- هماهنگی سخن و عمل محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 226 - 3

3 - هماهنگی عمیق گفتار و کردار پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، نمود اصالت پیام های آن حضرت

و أَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ

خداوند - تبارک و تعالی - در مذمت شاعران، سرگردانی و دوگانگی گفتار و رفتار آنان را مطرح ساخته است؛ تا انسان ها در پیام وحی و سخنان و کردار پیامبر (صلی الله علیه و آله) بیندیشند و از هماهنگی گفتار و کردار آن حضرت، به واقعیت و اصالت آن پیام پی برده و دریابند که قرآن وحی آسمانی است، نه بافته هایی شعرگونه و وهمی.

1006- هماهنگی کيفر با عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 28 - 10

10 - جاودانگی عذاب کافران ، متناسب با نوع عملکرد آنان است .

لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءَ مَا كَانُوا بِأِيْتِنَا يَجْحَدُونَ

«باء» در «بما كانوا» برای مقابله است؛ یعنی، جاودانگی کافران در دوزخ، در برابر شیوه مستمر آنان در عناد و لجاجت با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیات الهی است.

1007- همراهی ملائکه ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 11 - 6

6 - « قال رسول الله (صلی الله علیه و آله) إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُمْ عَنِ التَّعَرِّيِ فَاسْتَحْيُوا مِنْ مَلَائِكَةِ اللَّهِ الَّذِينَ مَعَكُمْ الْكَرَامِ الْكَاتِبِينَ الَّذِينَ لَا يَفَارِقُونَكُمْ إِلَّا عِنْدَ ثَلَاثِ حَاجَاتِ الْغَائِطِ وَ الْجَنَابَةِ وَ الْغَسْلِ ؛

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: خداوند شما را از عریان بودن نهی فرموده است. پس حیا کنید از فرشتگان خدا که با شما هستند؛

همان «کرام الکاتبین» که ارجمند و نویسنده اعمال اند. آنان که از شما جدا نمی شوند؛ مگر در سه مورد که رفع نیاز می کنید: هنگام تخلی، جنابت و غسل».

ص: 693

1008- همنشینی با گواهان عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 69 - 1

1_ مصاحبت با پیامبران، صدیقان، شاهدان و گواهان اعمال و صالحان، پاداش اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

و من یطع الله و الرسول... و الصالحین

«صدیق»، یعنی بسیار راستگو و شاید مبالغه بودن آن اشاره به صداقت آنان در گفتار و عمل باشد. برخی برآنند که مقصود از صدیقین، اولین کسانی هستند که پیامبران را تصدیق کردند و شاهدان، یا به معنای کشته شدگان در راه خدا و یا گواهان بر اعمال انسانها و یا عالمان واقعی دین است.

عمل خیر

1009- آثار اخروی عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 32

32 - هر کار خیری، ذخیره ای است که انسان در این جهان، برای حیات اخروی خویش می فرستد.

و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند الله هو خیراً

1010- آثار پیشگامی در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 18، 19

18- پیشی گرفتن در کارهای نیک، دعای همراه با رغبت و بیم و نیز خشوع پیامبران (ع)، عامل بهره مندی آنان از موهبت های الهی بود.

و لقد آتینا موسی و هرون... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت... و كانوا لنا خـش

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته است: 1_ ضمیرهای جمع در جمله «إنهم كانوا یسرعون...» به پیامبران بازگردد، چه این که آیات پیشین در مورد آنان بود. 2_ جمله «إنهم كانوا یسرعون...» و جملات بعد، در مقام تعلیل باشد.

19- نقش مؤثر پیشی گرفتن در کار های نیک و دعای همراه با رغبت و امید و خشوع به درگاه الهی ، در استجابت دعا

فاستجبنا له ... إنهم كانوا يسرعون في الخیرت ... و كانوا لناخـشعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 11 - 2

ص: 694

2- سبقت و پیشتازی در امور خیر ، مایه تقرب به درگاه خداوند در جهان آخرت

و السـ بقون السـ بقون . أولـك المقربون

1011- آثار ترک عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 11 - 22

22_ « عن علی بن الحسین (ع) يقول : الذنوب التي تغير النعم ، البغی علی الناس و الزوال عن العاده فی الخیر ، و اصطناع المعروف ، و کفران النعم ، و ترک الشکر . قال الله عزوجل : « إن الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بأنفسهم » . . . ;

از امام زین العابدین(ع) روایت شده است که می فرمود: گناهایی که موجب تغییر نعمتها می شوند عبارتند از: ستمگری بر مردم، دوری از عادت به کار خیر و از انتخاب کردار نیک، کفران نعمتها و ترک شکرگزاری. خداوند عزوجل فرموده: إن الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بأنفسهم».

1012- آثار رضایت به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 41 - 6

6_ خرسندی و رضا به اعمال و کردار نیک دیگران ، انسان را در منافع آن سهیم می کند .

لی عملی و لکم عملکم اتم بریئون مما عمل و أنا بریء مما تعملون

جمله «اَتم بریئون مما عمل . . . » می تواند تعلیل برای حصر در جمله های «لی عملی» و «لکم عملکم» باشد ؛ یعنی، چون شما مشرکان از اعمال من بیزارید، منافع اعمال من ویژه خود من و چون من از کردار شما بیزارم، ضررهای اعمال شما ویژه خود شما خواهد بود.

1013- آثار سبقت در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 6

6- شتاب در کار خیر و تعجیل در وفای به وعده ، موجب جلب رضایت خدا است .

و ما أعجلک . . . و عجلت إلیک ربّ لترضی

هر چند که موسی(ع) به جهت جدا شدن از مردم، مورد پرس و جوی خداوند قرار گرفت؛ ولی هدف او از این تعجیل، مورد نقد قرار نگرفته است؛ یعنی، تسریع در وفای به وعده و حضور در میقات، به خودی خود، کار مطلوبی بوده است.

ص: 695

1014- آثار عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 10

10 - اقامه نماز ، طاعت و بندگی خدا و انجام کار نیک ، مایه فلاح و رستگاری انسان ها است .

ارکعوا... لعلکم تفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 12 - 8

8 - عاید شدن نفع و خیر به مکلفان ، از حکمت ها و ملاک های لحاظ شده در تشریح احکام الهی

ذلک خیر لکم و اطهر

1015- اجتناب از زیاد شمردن عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 6 - 6

6 - « عن أبي عبد الله (ع) قال: . . . قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) . . . في قوله تعالى: « و لا تمنن تستكثر » قال: لا تستكثر ما عملت من خير لله ;

از امام صادق(ع) روایت شده است: رسول خدا(صلی الله علیه و آله) در توضیح سخن خدای تعالی: « و لا تمنن تستكثر» فرمود: عمل خیری را که برای خداوند انجام می دهی، زیاد به حساب نیاور.».

1016- ارزش پیشگامی در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 20

20- شتاب و پیشگامی در کار های خیر ، دعای همراه با رغبت و امید و خشوع به درگاه الهی ، از ارزش های والا و صفات برجسته مردان الهی

إثمهم كانوا يسرعون في الخیرت و يدعوننا رغباً و رهباً و كانوا لنا خـشعین

برداشت یاد شده به خاطر این است که آیه شریفه، در توصیف پیامبران الهی است و از میان ده ها صفات و ویژگی های ایشان، تنها به این سه صفت و ویژگی اشاره شده است.

ص: 696

1017- ارزش تشویق به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 8 - 6

6 - ترغیب به کار خیر و وعده پاداش به آن ، مقدم بر تهدید در امر تربیت

فمن يعمل مثقال ذره خیراً یره . و من يعمل مثقال ذره شراً یره

1018- انجام عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 8

8 - اقامه نماز ، عبودیت و بندگی خدا و انجام کار های نیک ، مشخصه های جامعه اسلامی

یٰ-أیها الذین ءامنوا . . . و افعلوا الخیر

1019- انگیزه عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 39

39 - حسن ایجاد انگیزه در انسان هابه کار های خیر ، برای زمینه سازی بهتر و بیشتر انجام دادن آنها

و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند الله هو خیراً و أعظم أجراً

1020- اهمیت عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 73 - 11

11- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (ع) ، مأمور به انجام کار نیک ، برپاداشتن نماز و پرداخت زکات

و أوحینا إلیهم فعل الخیرت و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

1021- بقای عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 7 - 2

ص: 697

2- کار های خیر ، هر چند به وزن مورچه ای ریز و یا ذرات معلق در هوا باشد ، باقی مانده ، در قیامت بر انسان عرضه خواهد شد .

فمن يعمل مثقال ذره خیرا یره

«مثقال»؛ یعنی، وسیله ای که با آن، وزن چیزی سنجیده شود (مفردات). «ذره» (مفرد «ذرت») به معنای کوچک ترین نوع مورچه است (صحاح اللغه). برخی آن را یک صدم وزن «جو» دانسته و برخی گفته اند: مراد ذراتی است که در شعاع خورشید، مشاهده می شود. (لسان العرب)

1022- پاداش اخروی عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 7 - 1

1 - انجام دهندگان کار خیر ، در قیامت پاداش دیده ، با کردار خویش مواجه خواهند شد .

فمن يعمل مثقال ذره خیرا یره

1023- پاداش پیشگامان عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 33 - 3

3 - پیشگامان در انجام کار های خیر و وارثان قرآن کریم ، بهره مند از بهشت پاینده

جنّات عدن یدخلونها

1024- پاداش سبقت در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 10

10 - ربوبیت خداوند ، مقتضی پاداش به دارندگان نیت خیر و سبقت گیرندگان در کار نیک

وعجلت إلیک ربّ لترضی

1025- پاداش عمل خیر وارث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 34

34 - انجام هر کار خیری در حیات خویش ، دارای برتری و پاداشی افزون تر از انجام آن پس از مرگ به وسیله وارثان و یا از طریق

ص: 698

وصیت است .

و ما تقدّموا لأنفسكم من خیر تجدوه عند الله هو خیرًا و أعظم أجرًا

برخی از مفسران بر آنند که به قرینه «ما تقدّموا..»، جمله ای مانند «من الذی تأخرونه إلى الوصیه عند الموت» در تقدیر است.

1026- پاداش مضاعف عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 33,34,36

33 - انسان ها ، تمامی کار های خیر خود را در پیشگاه خداوند ، بهتر از آنچه انجام داده اند ، می بینند و بیشتر از پاداشی که انتظارش را داشته و شایسته آن بوده اند ، دریافت می کنند .

و ما تقدّموا لأنفسكم من خیر تجدوه عند الله هو خیرًا و أعظم أجرًا

34 - انجام هر کار خیری در حیات خویش ، دارای برتری و پاداشی افزون تر از انجام آن پس از مرگ به وسیله وارثان و یا از طریق وصیت است .

و ما تقدّموا لأنفسكم من خیر تجدوه عند الله هو خیرًا و أعظم أجرًا

برخی از مفسران بر آنند که به قرینه «ما تقدّموا..»، جمله ای مانند «من الذی تأخرونه إلى الوصیه عند الموت» در تقدیر است.

36 - پاداش کار های خیر از سوی خداوند ، افزون تر از استحقاق و بر پایه تفضل و لطف او است .

تجدوه عند الله هو خیرًا و أعظم أجرًا

مطلب یاد شده، از مقرر شدن پاداش بهتر و افزون تر، استفاده می شود.

1027- پیشگامان در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 61 - 4

4 - موحدانِ بیمناک از پروردگار و روز قیامت ، پیشتاز در انجام کار های نیک

و هم لها سبفون

«لها» متعلق به «سابقون» است که مفعول آن محذوف می باشد. پس تقدیر آن چنین می شود: «و هم سابقون غیرهم لها». «سبق» به معنای پیشی گرفتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 10 - 2

2 - کسانی که در دنیا در انجام امور خیر از دیگران سبقت می گیرند ، در آخرت نیز پیش از دیگران مشمول رحمت ، پاداش و غفران الهی خواهند بود .

والسابقون السابقون

ص: 699

برخی از مفسران بر آنند که مراد از سبقت در «السابقون» اول، سبقت در انجام امور خیر در دنیا و مراد از سبقت در «السابقون» دوم، پیشی گرفتن از دیگران در آخرت در دریافت رحمت و پاداش الهی است.

1028- پیشگامان عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 9

9- پیشتازان در انجام خیرات، مهم ترین صفت مسلمانان پیرو قرآن و انسان های قرآنی

و منهم سابق بالخیرت

برداشت یاد شده به این خاطر است که پیشتازان در تمسک به قرآن و حافظان ارث الهی، در این آیه به عنوان پیشتازان در خیرات معرفی شده اند.

1029- پیشگامی در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 61 - 2،5

2 - شتاب ورزی در انجام کار های نیک نشانه مؤمنان راستین

أولئك يسرعون فی الخیرت

5- شتاب در انجام کار های نیک و پیشتازی در میدان ارزش ها، خصلت هایی ارجمند و مورد توصیه و ستایش خداوند

أولئك يسرعون فی الخیرت و هم لها سرفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 14

14 - توفیق پیشتازی در انجام کار های خیر، فضل بزرگ الهی است.

و منهم مقتصد و منهم سابق بالخیرت یاذن الله ذلك هو الفضل الكبير

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که «ذلک» اشاره به «سبق» در «سابق بالخیرات» باشد.

1030- تجسم عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 7 - 4

4 - تجسم و قابل رؤیت شدن تمام اعمال نیک انسان - حتی سبکوزن ترین آنها - در آخرت

ص: 700

1031- تشبیه عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 7 - 2

2- کار های خیر ، هر چند به وزن مورچه ای ریز و یا ذرات معلق در هوا باشد ، باقی مانده ، در قیامت بر انسان عرضه خواهد شد .

فمن یعمل مثقال ذره خیراً یره

«مثقال»؛ یعنی، وسیله ای که با آن، وزن چیزی سنجیده شود (مفردات). «ذره» (مفرد «ذره») به معنای کوچک ترین نوع مورچه است (صحاح اللغة). برخی آن را یک صدم وزن «جو» دانسته و برخی گفته اند: مراد ذراتی است که در شعاع خورشید، مشاهده می شود. (لسان العرب)

1032- تشخیص عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 9

9- توانایی انسان بر شناخت نیک و بد

و افعلو الخیر

در جمله یاد شده خداوند، مؤمنان را به انجام دادن کار نیک توصیه کرده؛ اما سخنی از این به میان نیاورده است که کدام عمل، نیک و کدام عمل، بد است و اصولاً معیار نیکی و بدی در اعمال چیست؟ این می تواند بدان جهت باشد که انسان خود مستقلاً می تواند حسن و قبح و نیکی و بدی را بشناسد.

1033- تشویق به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 111 - 8

8_ لزوم بهره گیری از ابزار های تشویق (پاداش و . . .) در گرایش دادن انسان ها به اطاعت خدا و هر کار نیک

إن الله اشتری . . . بأن لهم الجنة

اینکه خداوند مؤمنان را با نوید بهشت، به جهاد تشویق کرده است، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 8

ص: 701

8 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به کار های خیر و انفاق در راه خداوند

و أقرضوا الله . . . یضـ عف لهم و لهم أجر کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 35,38

35 - توصیه و ترغیب خداوند به انجام دادن کار های خیر ، پیش از فرا رسیدن مرگ

و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند الله هو خیراً و أعظم أجراً

38 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به انفاق در راه خدا و انجام دادن کار های خیر

و ءاتوا الزکوه . . . و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند الله هو خیراً و أعظم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که خداوند، با یادآوری پاداش بزرگ و فراوان، ایجاد انگیزه نموده و از خصلت نفع طلبی انسان ها بهره جسته است.

1034- تعجیل در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 20 - 10

10 - شتاب در کار خیر و در دفاع از دین و مبلغان دینی ، کاری است شایسته و بایسته .

و جاء من أقصا المدینه رجل یسعی قال ی قوم اتبعوا المرسلین

1035- تکبر بر عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 11

11 - مؤمنان ، همواره باید میان بیم و امید به سر برند و به اعمال نیک مغرور نشوند .

یـ أیها الذین ءامنوا اركعوا . . . لعلکم تفلحون

1036- توصیه به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 105 - 1

1_ توصیه شدن گنهکاران توبه کننده از جانب خدا به انجام اعمال خیر و استفاده هر چه بیشتر از فرصت ها برای جبران گذشته

ص: 702

ألم يعلموا أن الله يقبل التوبة .. وقل اعملوا فسيرى الله عملكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 7

7 - انجام دادن کار های نیک ، توصیه خداوند به مؤمنان

و افعلوا الخیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 16 - 11

11 - توصیه خداوند ، به انجام کارهایی که موجب خیر و سعادت بشر است .

خیراً لأنفسکم

طبق نظر برخی از مفسران و ادیبان (مانند زمخشری و سیبویه)، نصب «خیراً» به خاطر «مفعولٌ به» بودن آن برای فعل محذوف (مانند «اتوا») و یا «افعلوا») است؛ یعنی، «و اتوا خیراً لأنفسکم و افعلوا ما هو خیر لها و انفع».

1037- روش تشویق به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 6

6 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به کار های خیر و انفاق در راه خداوند

من ذا الذی یقرض الله .. فیض عفه له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 6

6 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی و خیرجویی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به انفاق و انجام کار های خیر

وأنفقوا خیراً لأنفسکم .. إن تقرضوا الله قرضاً حسناً یض عفه لکم

1038- رؤیت اخروی عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 7 - 4

4 - تجسّم و قابل رؤیت شدن تمام اعمال نیکِ انسان - حتی سبکوزن ترین آنها - در آخرت

خیراً یره

ص: 703

1039- زمینه ازدیاد عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 39

39 - حسن ایجاد انگیزه در انسان هابه کار های خیر ، برای زمینه سازی بهتر و بیشتر انجام دادن آنها

و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند الله هو خیرًا و أعظم أجرًا

1040- زمینه پاداش عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 10

10 - ربوبیت خداوند ، مقتضی پاداش به دارندگان نیت خیر و سبقت گیرندگان در کار نیک

و عجلت إلیک ربّ لترضی

1041- زمینه عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 210 - 10

10 _ توجه به بازگشت همه چیز به سوی خداوند ، زمینه تسلیم شدن در برابر او و پرهیز از پیروی شیطان

و لا تتبعوا خطوات . . . و الی الله ترجع الأمور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 13

13 _ توجه انسان به علم خداوند نسبت به اعمال خیر ، مُشَوِّق او برای انجام آن

و ما تفعلوا من خیر فانّ الله به علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 156 - 16

16_ توجّه به نظارت و بینایی خداوند به کردار آدمیان ، برانگیزنده آدمی به نبرد و پیکار در راه خدا (اعمال پسندیده)

انّ الذّین تولّوا منکم . . و اللّٰه بما تعملون بصیر

ص: 704

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 5

5_ توجه به از جانب خدا بودن دارایی ها ، آسان کننده انفاق و بخشش و بیانگر زشتی و شناعة بخلورزی

و لا يحسبنّ الذين يبخلون بما آتاهم الله من فضله

تذکر خداوند به اینکه داراییهای شما، فضلی از جانب اوست (بما آتاهم الله من فضله)، برای این هدف است که انفاق را بر آدمی آسان کند و زشتی بخل را بر او آشکار سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 129 - 14

14_ توجه حاکمان به نظارت خداوند بر اعمال ایشان ، زمینه ساز گرایش آنان به کردار نیک و پرهیزشان از اعمال نارواست .

و يستخلفكم فى الأرض فىنظر كيف تعملون

هدف از تذکار نظارت خداوند بر اعمال آدمی این است که وی با توجه به این حقیقت از اعمال ناروا بپرهیزد و به اعمال نیک رو آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 61 - 6، 1

1 - ترس از خدا و قیامت ، بر انگیزاننده انسان ها به انجام کار های نیک

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ .. أُولَئِكَ يَسْرِعُونَ فِي الْخَيْرِ

«أُولَئِكَ» اشاره به موحدانی است که وصفشان در آیات پیش بیان شد. «مسارعه» (مصدر «يسارعون») به معنای شتاب کردن است.

6 - خدا ترسی و بیمناک بودن از روز رستاخیز ، برانگیزاننده انسان به پیشتازی در انجام کار های نیک

و هم لها سبفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 12

12 - اذن خداوند ، شرط رسیدن به مقام پیشتازی در دین داری ، زندگی قرآنی و انجام کار های خیر

و منهم سابق بالخیرت یاذن الله

1042- زمینه های عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 147 - 10

10_ توجه به « ربوبیت » خداوند ، برانگیزنده انسان به دعا و درخواست از او

ربّنا اغفر لنا ذنوبنا

ص: 705

1043- سختی عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 4

4_ سختی و دشواری عمل نیک ، معیاری در ارزش گذاری آن بوده و موجب افزونی ثواب و پاداش است .

لقد تاب الله على النبي . . . اتبعوه في ساعه العسره

1044- شرایط عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 8

8 - خوبی هرکار ، علاوه بر صدور آن به نیت خیر ، در گرو هماهنگی آن با سایر خواسته ها و دستورات خداوند است .

و ما أعجلک . . . وعجلت إلیک ربّ لترضی

با وجود آن که موسی(ع) در تعجیل خود، نیت خیر داشته است؛ ولی بازخواست شدن او دال براین مطلب است که صرف داشتن نیت خیر، برای برتری یافتن عمل کافی نیست؛ بلکه باید با ادله دیگر آن عمل را سنجید. اگر در تعارض نبود، آن گاه بدان اقدام کرد.

1045- شفاعت در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 85 - 11

11_ توجه به حفظ اعمال از سوی خدا ، برانگیزنده انسان به وساطت در کار خیر و پرهیز از وساطت در کار شرّ

و من یشفع . . . و کان الله علی کل شیء مقیتا

جمله «کان الله . . .» در حقیقت تشویق و تهدید است و به این منظور آورده شده که با توجه به آن، انگیزه برای انجام اعمال نیک فراهم شود و ترس از انجام اعمال بد به وجود آید.

1046- علم به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - کاتبان نامه عمل از انجام دادن کار های خیر ابرار آگاه شده ، آن را ثبت می کنند .

ص: 706

ک_تیین . یعلمون ما تفعلون . إنّ الأبرار لفی نعیم

1047- عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 92 - 11

11_ توجه دادن به ثبوت کارهای نیک انسان، از روشهای قرآن برای تشویق به نیکیهها

لن تنالوا .. فان الله به علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 11

11 - پرداختن به کارهای خیر، مانند انفاق به نیازمندان - با توجه به دستاورد بدکارهای نادرست - لازم است .

تصبههم سیئه بما قدمت ایدیهم .. فأت ذا القربی حقه

«فا» در «فأت» می تواند فصیح و مربوط به فراز «ان تصبههم» در آیات قبل باشد؛ یعنی: «حال که سیئه، در پی دارنده ناگواری است، پس، از آن پرهیز و حقوق خویشاوندان و .. را ادا کنید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 5

5 - برای تصمیم به انجام دادن عمل خوب و یا ترک امری ناپسند، خوب است که آن تصمیم، به صورت عهدی با خداوند در میان گذاشته شود .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عاهدوا الله علیه فمنهم من قضی نحبه

تعبیر از تکلیفی که مؤمنان انجام دادند به «ما عاهدوا الله علیه» و نیز آوردن واژه «نحب» - که به معنای «نذر» است - دلالت می کند که مؤمنان، برای انجام دادن تکلیفشان، آن را به صورت عهدی با خدا در میان گذاشتند و خداوند نیز از چنین کاری ستایش کرده است. این، نشان می دهد که انجام دادن تکلیف به صورت عهد بستن با خدا، امری سزاوار و شایسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 10

10 - تمسک به قرآن و پیروی از رهنمود های آن ، به خیر و صلاح جامعه و ترک آن ظلم به خویشتن است .

ثم أورثنا الکتب .. فمنهم ظالم لنفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 105 - 8

8 - نیت عمل خیر و فراهم ساختن زمینه های انجام آن ، برابر است با انجام کامل آن در بینش الهی

قد صدقت الرؤیا إنا کذلک نجزی المحسنین

ص: 707

برداشت یاد شده از آن جا است که ابراهیم(ع) به قصد قربانی کردن فرزندش اسماعیل، تمامی مقدمات آن را تا خواباندن وی بر زمین و به دست گرفتن کارد انجام داد و خداوند همین مقدار از تلاش آن حضرت را، انجام کامل ذبح تلقی فرمود و از ایشان قبول کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 12 - 6

6 - صدقه دادن به نیازمندان ، عملی سراسر خیر و نیکی در بینش الهی

ذلک خیر

در صورتی که «خیر» در مقابل «شر» باشد؛ معنای «ذلک خیر» این خواهد بود که صدقه صرفاً خیر است و هیچ بدی در آن راه ندارد.

1048- عمل خیر ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 73 - 12، 11

11- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (ع) ، مأمور به انجام کار نیک ، برپاداشتن نماز و پرداخت زکات

و أوحینا إلیهم فعل الخیرت و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

12- خداوند ، به ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (ع) کار های نیک را شناساند و چگونگی انجام آنها را از طریق وحی به آنان آموخت .

و أوحینا إلیهم فعل الخیرت

برداشت یاد شده مبتنی براین است که نصب «فعل الخیرات» به خاطر مفعول بودن آن برای «أوحینا» باشد. براین اساس وحی و الهام فعل خیرات می تواند به این معنا باشد که خدا هر آن چه در میزان الهی و در واقع، کار خیر است به آنان شناساند و چگونگی انجام دادن آنها را از طریق وحی به آنان آموخت. و به سخن دیگر «أوحینا» متضمن معنای «علّمنا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إناهم كانوا یسرعون فی الخیرت

4- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (علیهم السلام) ، از افراد خیر و نیکوکار بودند .

وإنهم... الأخیار

اخیار به دو معنا است: 1_ جمع «خیر» _ با تشدید یاء _ به معنای نیکوکار است. 2_ جمع «خیر» _ به سکون یاء _ در مقابل

ص: 708

«شتر») است. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

1049- عمل خیر ادریس (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

1050- عمل خیر اسحاق (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 73 - 12، 11

11- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (ع) ، مأمور به انجام کار نیک ، برپاداشتن نماز و پرداخت زکات

و أوحینا إلیهم فعل الخیرت و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

12- خداوند ، به ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (ع) کار های نیک را شناساند و چگونگی انجام آنها را از طریق وحی به آنان آموخت .

و أوحینا إلیهم فعل الخیرت

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که نصب «فعل الخیرات» به خاطر مفعول بودن آن برای «أوحینا» باشد. بر این اساس وحی و الهام فعل خیرات می تواند به این معنا باشد که خدا هر آن چه در میزان الهی و در واقع، کار خیر است به آنان شناساند و چگونگی انجام دادن آنها را از طریق وحی به آنان آموخت. و به سخن دیگر «أوحینا» متضمن معنای «علّمنا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

4- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (علیهم السلام) ، از افراد خیر و نیکوکار بودند .

وإنهم... الأخیار

اخیار به دو معنا است: 1_ جمع «خیر» _ با تشدید یاء _ به معنای نیکوکار است. 2_ جمع «خیر» _ به سکون یاء _ در مقابل

ص: 709

«شرّ» است. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

1051- عمل خیر اسماعیل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 48 - 3

3 - اسماعیل ، الیسع و ذوالکفل (علیهم السلام) ، از افراد خیر و نیکوکار بودند .

و کلّ من الأخیار

اخیار به دو معنا است: 1- جمع «خیر» - با تشدید یاء - به معنای نیکوکار است. 2- جمع «خیر» - به سکون یاء - در مقابل «شرّ» است. برداشت یاد شده مبتنی بر فرض نخست است.

1052- عمل خیر الیسع (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 48 - 3

3 - اسماعیل ، الیسع و ذوالکفل (علیهم السلام) ، از افراد خیر و نیکوکار بودند .

و کلّ من الأخیار

اخیار به دو معنا است: 1- جمع «خیر» - با تشدید یاء - به معنای نیکوکار است. 2- جمع «خیر» - به سکون یاء - در مقابل «شرّ» است. برداشت یاد شده مبتنی بر فرض نخست است.

1053- عمل خیر انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15- انجام کارهای خیر، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی، موسی، هارون، ابراهیم، لوط، اسحاق، یعقوب، نوح، داوود، سلیمان، ایوب، اسماعیل، ادریس، ذوالکفل، یونس، زکریا، و یحیی (علیهم السلام) بود.

ص: 710

و لقد آتينا موسى و هرون ... يحيى ... إنهم كانوا يسرعون في الخيرت

18- پیشی گرفتن در کار های نیک ، دعای همراه با رغبت و بیم و نیز خشوع پیامبران (ع) ، عامل بهره مندی آنان از موهبت های الهی بود .

و لقد آتينا موسى و هرون ... إنهم كانوا يسرعون في الخيرت ... و كانوا لنا خـش

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته است: 1_ ضمیرهای جمع در جمله «إنهم كانوا يسرعون...» به پیامبران بازگردد، چه این که آیات پیشین در مورد آنان بود. 2_ جمله «إنهم كانوا يسرعون...» و جملات بعد، در مقام تعلیل باشد.

1054- عمل خیر اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 20

20- شتاب و پیشگامی در کار های خیر ، دعای همراه با رغبت و امید و خشوع به درگاه الهی ، از ارزش های والا و صفات برجسته مردان الهی

إنهم كانوا يسرعون في الخيرت و يدعوننا رغباً و رهباً و كانوا لنا خـشعین

برداشت یاد شده به خاطر این است که آیه شریفه، در توصیف پیامبران الهی است و از میان ده ها صفات و ویژگی های ایشان، تنها به این سه صفت و ویژگی اشاره شده است.

1055- عمل خیر ایوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادريس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتينا موسى و هرون ... يحيى ... إنهم كانوا يسرعون في الخيرت

1056- عمل خیر بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 34 - 9

9- سپاس‌گزاری بهشتیان از خداوند، به خاطر آموزش خطاهای آنان و قدردانی از کارهای نیکشان

وقالوا الحمد لله .. . إن ربنا لغفور شكور

جمله «إن ربنا لغفور شكور» بیان دیگری از فلسفه سپاس‌گزاری از خداوند است.

ص: 711

1057- عمل خیر داود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

1058- عمل خیر ذوالکفل(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 48 - 3

3- اسماعیل ، الیسع و ذوالکفل (علیهم السلام) ، از افراد خیر و نیکوکار بودند .

و کلّ من الأخیار

اخیار به دو معنا است: 1_ جمع «خیر» _ با تشدید یاء _ به معنای نیکوکار است. 2_ جمع «خیر» _ به سکون یاء _ در مقابل «شر» است. برداشت یاد شده مبتنی بر فرض نخست است.

1059- عمل خیر زکریا(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 12،13،15

12- زکریا (ع) و همسر و فرزند او (یحیی) شتابان به انجام کار های خیر می پرداختند و در آن پیش قدم و پیشگام بودند .

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که ضمیرهای جمع در جمله «إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ..» به زکریا(ع) و همسر و فرزند او (یحیی) بازگردد.

ص: 712

13- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر زکریا (ع) و همسر و فرزند او (یحیی) بود .

و زکریا .. و وهبنا له یحیی و أصلحنا له زوجه إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

فعل مضارع «یسارعون» و فعل «كانوا» پیش از آن بیانگر استمرار و تداوم است و متعدی شدن فعل «یسارعون» به «فی» حکایت از جدّیت و علاقه به کار دارد.

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون .. یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

1060- عمل خیر سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون .. یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

1061- عمل خیر لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون .. یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

1062- عمل خیر موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کارهای خیر، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی، موسی، هارون، ابراهیم، لوط، اسحاق، یعقوب، نوح، داوود، سلیمان، ایوب، اسماعیل، ادريس، ذوالکفل، یونس، زکریا، و یحیی (علیهم السلام) بود.

ولقد آتینا موسی و هرون... یحیی... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

ص: 713

1063- عمل خیر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 61 - 3

3 - انجام کار های خیر ، سیره همیشگی مؤمنان راستین است ، نه امری مقطعی و موقت .

أولئك يسرعون في الخیرت

از به کارگیری فعل مضارع (یسارعون) _ که بیانگر استمرار است _ برداشت فوق استفاده می شود.

1064- عمل خیر نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا يسرعون في الخیرت

1065- عمل خیر هارون(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا يسرعون في الخیرت

1066- عمل خیر همسر زکریا(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 12,13

12- زکریا (ع) و همسر و فرزند او (یحیی) شتابان به انجام کارهای خیر می پرداختند و در آن پیش قدم و پیشگام بودند.

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که ضمیرهای جمع در جمله «إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ..» به زکریا(ع) و همسر و فرزند او (یحیی) بازگردد.

ص: 714

13- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر زکریا (ع) و همسر و فرزند او (یحیی) بود .

وزکریا .. و وهبنا له یحیی و أصلحنا له زوجه إثمهم کانوا یسرعون فی الخیرت

فعل مضارع «یسارعون» و فعل «کانوا» پیش از آن بیانگر استمرار و تداوم است و متعدی شدن فعل «یسارعون» به «فی» حکایت از جدیت و علاقه به کار دارد.

1067- عمل خیر یحیی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 12,13,15

12- زکریا (ع) و همسر و فرزند او (یحیی) شتابان به انجام کار های خیر می پرداختند و در آن پیش قدم و پیشگام بودند .

إثمهم کانوا یسرعون فی الخیرت

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که ضمیرهای جمع در جمله «إثمهم کانوا یسارعون..» به زکریا(ع) و همسر و فرزند او (یحیی) بازگردد.

13- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر زکریا (ع) و همسر و فرزند او (یحیی) بود .

وزکریا .. و وهبنا له یحیی و أصلحنا له زوجه إثمهم کانوا یسرعون فی الخیرت

فعل مضارع «یسارعون» و فعل «کانوا» پیش از آن بیانگر استمرار و تداوم است و متعدی شدن فعل «یسارعون» به «فی» حکایت از جدیت و علاقه به کار دارد.

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادیس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

ولقد آتینا موسی و هرون .. یحیی ... إثمهم کانوا یسرعون فی الخیرت

1068- عمل خیر یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 73 - 11,12

11- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (ع) ، مأمور به انجام کار نیک ، برپاداشتن نماز و پرداخت زکات

و أوحينا إليهم فعل الخيرت و إقام الصلوه و إيتاء الزكوه

12- خداوند، به ابراهیم، اسحاق و یعقوب (ع) کارهای نیک را شناساند و چگونگی انجام آنها را از طریق وحی به آنان آموخت.

و أوحينا إليهم فعل الخيرت

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که نصب «فعل الخیرات» به خاطر مفعول بودن آن برای «أوحینا» باشد. بر این اساس وحی و الهام فعل خیرات می تواند به این معنا باشد که خدا هر آن چه در میزان الهی و در واقع، کار خیر است به آنان شناساند و چگونگی انجام دادن آنها را از طریق وحی به آنان آموخت. و به سخن دیگر «أوحینا» متضمن معنای «علّمنا» است.

ص: 715

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادريس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 47 - 4

4- ابراهیم ، اسحاق و یعقوب (علیهم السلام) ، از افراد خیر و نیکوکار بودند .

و إنهم ... الأخیار

اخیار به دو معنا است: 1- جمع «خیر» - با تشدید یاء - به معنای نیکوکار است. 2- جمع «خیر» - به سکون یاء - در مقابل «شر» است. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

1069- عمل خیر یونس(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادريس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون ... یحیی ... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

1070- فضایل پیشگامان در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 7

7- پیشتازان در انجام کار های خیر ، از بهترین مردم و والاترین آنان در پیشگاه خداوند

و منهم سابق بالخیرت

از تقسیم بندی سه گانه مردم در تمسک به قرآن و دین داری (ضعیف، قوی و ..) و آمدن گروه پیشتاز در انجام خیرات به عنوان آخرین و قوی ترین گروه، برداشت یاد شده به دست می آید.

ص: 716

1071- مسابقه در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 21 - 5

5 - رقابت در کار های پسندیده ، امری است شایسته و مورد سفارش خداوند .

سابقوا إلى مغفرة من ربكم

1072- مسلمانان و عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 5

5 - مسلمانان در انجام کار های خیر ، به سه دسته ستمکار ، میانه رو و پیشتانز تقسیم می شوند .

فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخيرت

این برداشت، براساس دیدگاه برخی از مفسران است که اظهار داشته اند: قید «بالخیرات» در «سابق بالخیرات» قرینه بر این که ظلم به نفس و یا میانه روی، در مقایسه با «خیرات» سنجیده شده است. و به قرینه آمدن این قید در «سابق بالخیرات»، از جمله های «ظالم لنفسه» و «منهم مقتصد» حذف شده است.

1073- موفقیت در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 26

26_ موفقیت آدمی در انجام کار های نیک ، در گرو امداد و یاری خداوند است .

و ما توفیقی إلا بالله

1074- نیت در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 8

8 - خوبی هرکار، علاوه بر صدور آن به نیت خیر، در گرو هماهنگی آن با سایر خواسته ها و دستورات خداوند است.

و ما أعجلک . . . و عجلت إلیک ربّ لترضی

با وجود آن که موسی(ع) در تعجیل خود، نیت خیر داشته است؛ ولی بازخواست شدن او دال براین مطلب است که صرف داشتن نیت خیر، برای برتری یافتن عمل کافی نیست؛ بلکه باید با ادله دیگر آن عمل را سنجید. اگر در تعارض نبود، آن گاه بدان اقدام کرد.

ص: 717

1075- نیت عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 105 - 8

8 - نیت عمل خیر و فراهم ساختن زمینه های انجام آن ، برابر است با انجام کامل آن در بینش الهی

قد صدقت الرءیا إنا کذلک نجزی المحسنین

برداشت یاد شده از آن جا است که ابراهیم(ع) به قصد قربانی کردن فرزندش اسماعیل، تمامی مقدمات آن را تا خواباندن وی بر زمین و به دست گرفتن کارد انجام داد و خداوند همین مقدار از تلاش آن حضرت را، انجام کامل ذبح تلقی فرمود و از ایشان قبول کرد.

1076- وعده پاداش عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 8 - 6

6 - ترغیب به کار خیر و وعده پاداش به آن ، مقدم بر تهدید در امر تربیت

فمن يعمل مثقال ذره خیراً یره . و من يعمل مثقال ذره شراً یره

1077- عمل صالح

{عمل صالح}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 12

12 _ آگاهی خداوند به کلیه اعمال خیر انسان

و ما تفعلوا من خیر فانّ اللّٰه به علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 16 - 9

9 _ درخواست از مقام ربوبیت حق و عدم اتکای به عمل صالح خویش ، ادب دعا

همواره در قرآن، ایمان و عمل صالح با هم ذکر می شود؛ ولی در اینجا چون مقام دعاست، گوینده علی رغم دارا بودن عمل صالح «تقوا»، یادی از آن نمی کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 4,5

4_ قیام به طاعت خدا، تلاوت آیات وی در شب هنگام در حال سجده، ایمان به خدا و معاد، امر به معروف، نهی از منکر و شتاب در نیکی ها، از اعمال خیر

من اهل الكتب امه قائمه . . . و ما يفعلوا من خیر

5_ پاداش الهی به اعمال نیک در گرو انجام آن از سوی افراد صالح است .

و اولئك من الصالحين. و ما يفعلوا من خیر فلن یکفروه

فاعل در «ما يفعلوا»، ضمیری است که به «الصالحین» برمی گردد؛ یعنی اگر صالحان عمل خیر انجام دهند پاداش می گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 98 - 8

8- قراءت قرآن، عملی صالح و دارای اهمیتی ویژه *

من عمل صـلحاً . . . فإذا قرأت القرآن فاستعذ

برداشت فوق، از ارتباط میان آیه قبل، که درباره عمل صالح به صورت عموم بود و آیه فوق که در رابطه با یکی از اعمال با ارزش (قراءت قرآن) است، به دست آمد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 37 - 10

10 - سپاس گذاری بدرگاه خداوند و یادکرد عظمت و کبریایی او، از کار های نیک و مورد توصیه خداوند .

لتكبروا لله . . . و بشر المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 56 - 5

5 - ارتباط با خدا، رسیدگی به محرومان جامعه و فرامان بری از رهبری جامعه اسلامی، از مصداق های مهم و بارز اعمال صالح

وعد الله الذين آمنوا منكم و عملوا الصالحات .. و أقيموا الصلوة و آتوا الزكوة

برداشت فوق با توجه به این نکته است که فریضه نماز، زکات و اطاعت از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) که جزو اعمال صالح می باشد، اختصاص به ذکر یافته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 14

14 - انفاق ، مصداق بارز عمل صالح و نیک کرداری است .

و أنفقوا من ما رزقنکم .. أکن من الصالحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 719

1 - به زبان آوردن نام خداوند ، درست کاری و مایه نجات است .

قد أفلح من .. و ذکر اسم ربّه

ذکر دو نوع است: ذکر با قلب و ذکر با زبان (مفردات راغب) و مراد از آن در آیه شریفه _ به قرینه کلمه «اسم» _ ذکر با زبان است.

1078- آثار اجتماعی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 1

1- ایمان و عمل صالح موجب نفوذ محبوبیت شخص مؤمن در دل های مردم است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وِدًّا

«وَدّ» به معنای میل و محبت است. و مراد از آن، به قرینه «لهم»، محبتی است که خداوند برای مؤمنان در دل های دیگران قرار می دهد.

1079- آثار اخروی اعراض از عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 3

3 - بی ایمانی و کناره گیری از اعمال صالح ، ظلمی است که در قیامت گریبان گیر انسان خواهد شد .

وقد خاب من حمل ظلماً . و من يعمل من الصالحات وهو مؤمن

ظاهر تقابل بین این آیه و آیه قبل، این است که موضوع این آیه، دسته مقابل ظالمان است.

1080- آثار اخروی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 11

11 - مؤمنان به خدا و قیامت و دارندگان عمل صالح ، در قیامت هیچ ترس و اندوهی نخواهند داشت .

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صلحاً .. و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

به قرینه «فلهم أجرهم عند ربهم» می توان گفت: ظرف «لاخوف علیهم . . .» قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 1

ص: 720

1 - مؤمنان ی که دارای اعمالی صالح باشند ، در قیامت از هرگونه تباهی و کاستی در ثمره کار خویش مصون خواهند بود .

و من يعمل من الصالحات و هو مؤمن فلا يخاف ظلماً ولا هضماً

«هضم»؛ یعنی، ناقص کردن و کاستن (مصباح). بنابراین «لایخاف ظلماً و لاهضماً»؛ یعنی، نه کسی ستمی بر او روا می دارد تا به ناحق او را مؤاخذه کند و نه نقصان و کاستی در جزای عمل او پدید می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 102 - 2

2 - تنها عقاید درست و اعمال صالح ، دارای وزن و مقدار در قیامت

فمن ثقلت موازينه فأولئك هم المفلحون

با توجه به این که فلاح و رستگاری در نتیجه ایمان و عمل صالح به دست می آید و در این آیه، تنها کسانی رستگار دانسته شده اند که از میزانی سنگین برخوردار باشند، برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 89 - 1

1 - کار های شایسته انسان ، در دنیا دارای ثمره ای برتر برای خود وی در آخرت

من جاء بالحسنة فله خير منها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 67 - 2

2 - رستگاری و سعادت اخروی ، در گرو توبه ، ایمان و عمل صالح

فأما من تاب و ءامن و عمل صالحاً فعسى أن يكون من المفلحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 37 - 6

6 - انجام اعمال صالح ، شرط نجات از دوزخ و آسودگی در آخرت است .

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صِحًّا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلْ أُولَئِكَ نَعْمَلُ صِحًّا مِمَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مِنْ تَذَكُّرٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 11

11 - امنیت و آرامش در عرصه قیامت ، ره آورد ایمان و عمل صالح است .

تَرَى الظَّالِمِينَ مَشْفُقِينَ... وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ

از مقابله دو گروه ستمکاران و مؤمنان و این که آیه شریفه هراس را به ستمکاران نسبت داده است، می توان استفاده کرد که مؤمنان در عرصه قیامت ترسی نداشته و در امنیت به سر خواهند برد.

ص: 721

1081- آثار استقامت در عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 72 - 2

2- پایداری و مداومت در اعمال نیک ، مایه راه یابی به بهشت

و تلك الجنة . . بما كنتم تعملون

با توجه به واژه «کنتم» _ که دلالت بر استمرار دارد _ استفاده می شود برای دستیابی به نعمت بهشتی، باید در انجام اعمال نیک مداومت داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 45

45- از میان اصحاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، تنها پایداران بر طریق ایمان و عمل نیک ، برخوردار از مغفرت و پاداش عظیم الهی اند .

وعد الله الذين ءامنوا وعملوا الصالحات منهم مغفرة و اجراً عظيماً

در صورتی که «من» در «منهم» برای تبعیض باشد؛ از آیه شریفه استفاده می شود که از میان کسانی که همراه پیامبرند، تنها بخشی از آنان _ که اهل ایمان و عمل صالح بوده و بر این وصف پایدار می باشند _ از مغفرت و اجر الهی برخوردارند.

1082- آثار مداومت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 3 - 3

3- درنگ جاودانه مؤمنان در بهشت ، نتیجه مداومت آنان بر اعمال نیک است .

يعملون الصالحات . . . مكثين فيه أبداً

ذکر «مکثین فیہ أبداً» پس از جمله «يعملون الصالحات» _ که بر استمرار دلالت دارد _ می تواند نشاندهنده این مطلب باشد که جاودانگی آنان در بهشت، نتیجه مداومت شان بر اعمال نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - برخورداری همسران پیامبر از پاداش مضاعف الهی ، منوط به تداوم اطاعت و انجام دادن عمل صالح از سوی آنها است .

و من یقنت منکرنّ . . . و تعمل صـ لِحًا نُوتها أجرها مرتین

فعل مضارع «یقنت» و «تعمل» استمرار را می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 72 - 2

2 - پایداری و مداومت در اعمال نیک ، مایه راه یابی به بهشت

و تلک الجنّه . . . بما کنتم تعملون

ص: 722

با توجه به واژه «کنتم» _ که دلالت بر استمرار دارد _ استفاده می شود برای دستیابی به نعمت بهشتی، باید در انجام اعمال نیک مداومت داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 24 - 3

3 - تداوم بر انجام عمل صالح و پایدار ماندن بر آن تا آخر عمر _ و نه انجام دادن مقطعی آن _ شرط لازم برای دستیابی به مقام قرب الهی در آخرت و بهشت سرشار از نعمت

أولئك المقربون . في جنّات النعيم ... جزاء بما كانوا يعملون

از تعبیر «کانوا یعملون» (ماضی استمراری) برداشت بالا استفاده می شود.

1083- آثار ترک عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 12

12 - کفر به خدا، انکار قیامت و نداشتن عمل صالح، موجب غلبه ترس و اندوه بر آدمی است .

من آمن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً . . . و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

مفهوم جمله «من آمن . . .» گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 65 - 5

5 - بنی اسرائیل در خطر گرفتار آمدن به عذاب های دنیوی (ذلیل گشتن، مطرود شدن و . . .) در صورت ایمان نیاوردن به قرآن و انجام ندادن اعمال صالح

و لقد علمتم الذین اعتدوا منکم فی السبت فقلنا لهم کونوا قرده خسنین

در آیات گذشته (از 41 تا 45 و نیز آیه 62) خداوند بنی اسرائیل را به ایمان و تصدیق قرآن و انجام اعمال صالح دعوت کرد و در آیه مورد بحث سرگذشت شوم اسحاب سبت را یادآور شد تا هشدار می باشد به آنها که مبادا با سرپیچی از دعوت خدا و فرمانهای او، به سرنوشتی همانند اصحاب سبت گرفتار آیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- بی ایمانی و ترک عمل صالح ، مایه گرفتار آمدن انسان در پست ترین جایگاه جهان آخرت

ثم رددنه أسفل سفلین . إلا الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

در آیه قبل گرچه فعل «رددنا» به خداوند استناد یافته بود؛ ولی این آیه بیانگر آن است که بی ایمانی و ترک عمل صالح، دلیل تنزل یافتن افراد به «أسفل سافلین» است.

ص: 723

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 3 - 4

4 - کفرورزی ، ترک عمل صالح و بی اعتنایی به ترویج حق و صبر ، زیان کاری است .

لفی خسر . إلا الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و تواصوا بالحقّ و تواصوا بالصبر

1084- آثار حبط عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 160 - 7

7 _ انجام عمل نیک به شرط حبط نشدن تا حضور در صحنه قیامت دارای پاداشی ده چندان است.

من جاء بالحسنه فله عشر أمثالها

حرف «باء» در «بالحسنه» هم می تواند برای تعدیه باشد، که در این صورت «مجیء» به معنای انجام دادن است، و هم می تواند برای مصاحبت باشد، که در این صورت «مجیء» به معنای حاضر شدن است. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است. بر این مبنا جمله «من جاء بالحسنه» (کسی که با عمل نیکی در قیامت حاضر شود)، اشاره به این معنا دارد که پاداش از آن کسی است که عمل نیکش تا قیامت باقی باشد و با گناه حبط نشده باشد.

1085- آثار عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 9

9 - روزی اهل بهشت ، نتیجه و تجسم عقاید صحیح و اعمال صالحشان است .

كلما رزقوا منها من ثمره رزقاً قالوا هذا الذى رزقنا من قبل

برداشت فوق بر این اساس است که: مراد از «من قبل» دنیا باشد. بر این مبنا، جمله «هذا الذى...» دلالت می کند که روزیهای بهشت همان است که در دنیا به اهل ایمان داده شده بود. در توجیه این معنا (عینیت روزی بهشت با روزی دنیا) می توان گفت، مقصود آن است که: نعمتهای بهشت تجسم همان اعمال و عقاید اهل ایمان در دنیاست. روشن است که بر این مبنا، مراد از «الذی رزقنا» ایمان و عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مسلمانان ، یهودیان ، نصرانی ها و صابئان ، در صورت داشتن ایمان راستین به خدا و باور به قیامت و انجام عمل صالح ، از پاداشی گران قدر برخوردار خواهند شد .

إن الذین ءامنوا .. فلهم أجرهم عند ربهم

مراد از «الذین ءامنوا» مسلمانان هستند. درباره آیین صابئی نظرات مختلفی ایراد شده است. علامه طباطبایی پس از بیان اقوال

ص: 724

گونگون، تأیید می کنند که آیین صابنی، آیینی ممزوج از دین یهود، مجوس و حرانیّه بوده است.

2 - ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح، شرط دور ماندن مسلمانان، یهودیان، نصارا و صابئان از هرگونه ترس و اندوه

إن الذین ءامنوا .. و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

تکرار «ایمان» در «ان الذین آمنوا» و «من آمن» حکایت از آن دارد که: مراد از ایمان در جمله «من آمن» ایمان واقعی و راستین است نه ایمان صوری و اسمی.

9 - رسیدن به پاداش های گران قدر الهی در گرو ایمان به خدا، باور به قیامت و انجام اعمال صالح است.

من ءامن بالله .. فلهم أجرهم عند ربهم

مقید کردن اجر و پاداش به اینکه نزد خداوند است، اشاره به گران سنگی پاداش دارد.

13 - رهایی یافتن یهود از خواری و درماندگی و برطرف شدن غضب الهی از آنان، در گرو ایمان واقعی ایشان به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح است.

ضربت علیهم الذله والمسکنه .. من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صالحاً فلهم أج

در آیه قبل بیان شد که یهود بر اثر کفر و گناه به خواری، ذلت و غضب گرفتار شدند. آیه مورد بحث خصوصاً با توجه به اینکه از یهودیان نام برده (والذین هادوا) می تواند اشاره به این باشد که: راه نجات یهود از آن سرنوشت شوم ایمان و عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 82 - 1

1 - مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، که دارای اعمال صالح باشند، اهل بهشت بوده و در آن جاودان خواهند بود.

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت أولئک أصحاب الجنة هم فیها خلدون

مراد از ایمان در آیه مورد بحث - به قرینه آیه 75 (أفتطمعون أن يؤمنوا لکم) - ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 104 - 12

12 - بیان فرجام و آثار مثبت اعمال خیر، از شیوه های قرآن برای سوق دادن انسان ها به آن اعمال

و لتکن منکم امه .. و اولئک هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 9

9_ ایمان به خدا و روز واپسین و عمل صالح ، موجب نیل آدمی به تقوایبشگی *

امّه قائمه . . . یؤمنون بالله و الیوم الاخر ... و الله علیم بالمتّقین

تعبیر از مؤمنانِ امر به معروف و .. به متّقیان یا به جهت این است که دارندگان صفات یاد شده تقوایبشده هستند، و یا آن صفات موجب نیل آدمی به تقوایبشگی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 134 - 11

ص: 725

11 _ جلب محبت الهی ، در گرو انجام اعمال نیک ، به شیوه ای شایسته

و الله يحب المحسنين

کلمه «المحسنين»، همان گونه که گذشت، می تواند اشاره به این معنا باشد که صفات ذکر شده در آیه از مصادیق احسان و نیکوکاری است. و نیز می تواند بیان صفتی دیگر برای اهل تقوا باشد؛ یعنی پرهیزگاران کسانی هستند که همواره، اعمال را به وجه نیکوی آن انجام می دهند؛ اگر اتفاق می کنند به شیوه نیک آن، و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 7

7 _ ایمان به انبیا، همراه با شایسته ساختن عمل، زمینه سلامت، تعادل و بهداشت روانی

فمن ءامن و اصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

اندوه و ترس از ویژگیهای افرادی است که از سلامت و بهداشت روانی برخوردار نیستند. چون خداوند زمینه دور ماندن از اندوه را در این آیات بیان فرموده است، مطلب فوق را می توان برداشت کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 42 - 2

2 _ پیوستگی ایمان و عمل صالح ، شرط باروری و ثمردهی هر یک

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. اولئک اصحاب الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 16

16 _ بهشت تفضلی است از جانب خداوند به مؤمنان نیک کردار ، نه پاداشی همپایه عملکرد آنان

تلکم الجنة اورثتموها بما کنتم تعملون

خداوند از یک سو بهشت را پاداش عملکرد اهل ایمان دانسته (بما کنتم تعملون) و از سوی دیگر آن را میراث (دستیابی به چیزی بدون عوض) خوانده است تا به این حقیقت اشاره کند که اعطای بهشت همپایه اعمال مؤمنان نیست، بلکه تفضلی است از جانب خداوند به ایشان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11_ ایمان همراه با عمل نیک ، شرط دستیابی انسان به نعمت های جاودان بهشت و رستگاری عظیم

وعد الله المؤمنين و المؤمنات .. الفوز العظيم

مراد از «المؤمنین و المؤمنات»، با توجه به آیه پیش، زنان و مردان مؤمنی هستند که اهل عمل صالحند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ وجود عمل صالح در میان اعمال انسان ، زمینه ساز توبه وی از خطاها *

اعترفوا بذنوبهم خلطوا عملاً صلحاً

ممکن است بیان «خلطوا عملاً صلحاً ..» بدین منظور باشد که وجود عمل صالح در روی آوردن آنان به توبه تأثیر داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 4 - 11

11_ عمل صالح ، شرط بهره مندی اهل ایمان از پاداش های اخروی

لیجزی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 9 - 2

2_ عمل صالح ، شرط بهره مندی اهل ایمان از پاداش های اخروی است .

إن الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. فی جنت النعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 3 - 11

11_ هر کس دارای اعمال صالح بیشتری باشد ، از ناحیه خداوند پاداش افزون تری دریافت خواهد کرد .

و یؤت کل ذی فضل فضله

مقصود از «فضل» عمل خیر افزون بر دیگران است و ضمیر در «فضله» به «کل» باز می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 6،7،8

6_ انجام کار های شایسته و پیشه ساختن صبر ، آدمی را از روحیه ای مقاوم بهره مند خواهد ساخت و از تزلزل روحی و روانی نجات خواهد داد .

إنّه لیؤس کفور .. إنّهُ لفرح فخور. إلاّ الذین صبروا و عملوا الصلحت

آیه نهم و دهم ، بیانگر این بود که: انسانها تحت تأثیر کمترین رفاه و محنت متزلزل شده و خود باخته می شوند و آیه مورد بحث ، صابرائی

را که اعمال شایسته انجام می دهند ، از این خصلت استثنا کرده است.

7_ موفقیت در آزمون های الهی ، در گرو صبرپیشگی و انجام کار های شایسته است .

لِيلُوكُمْ اَيْكُمْ اَحْسَنَ عَمَلًا .. لَنْ اَذُقْنَا الْاِنْسَانَ ... اِلَّا الَّذِيْنَ صَبَرُوا وَعَمَلُوا اِل

8_ کارآیی صبر ، در گرو انجام اعمال صالح است .

اِلَّا الَّذِيْنَ صَبَرُوا وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 1

1_ بهشت از آن مؤمنانی است که اعمال صالح انجام دهند و در برابر خدا خاضع و فروتن باشند .

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوا .. اُوَّلُئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ

ص: 727

إخبات (مصدر أختبوا) به معنای خضوع و خشوع و نیز به معنای اطمینان است. برداشت فوق، براساس معنای اول می باشد. گفتنی است که در این صورت «إلی» به معنای لام است؛ یعنی: «أختبوا لربهم؛ در برابر خدا خاضع هستند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 46 - 13، 12

12_ ایمان و اعمال صالح، محور اساسی پیوند و ارتباط پیامبران با انسانهاست.

إنه لیس من أهلك إنه عمل غیر ص_لح

13_ اعمال صالح خانواده نوح (پرستش خدا و . . .) مایه نجات آنان از حادثه طوفان بود نه انتسابشان به حضرت نوح (ع).

إنه لیس من أهلك إنه عمل غیر ص_لح

تصریح خداوند به این که «هلاکت فرزند نوح به خاطر اعمال ناصالحش بوده است»، اشاره به این معنا دارد که: نجات دیگر اعضای خانواده نوح، به خاطر انتسابشان به آن حضرت نبوده؛ بلکه منزه بودنشان از اعمال ناشایست، مایه نجاتشان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 4، 1

1_ مؤمنان به خدای یکتا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن که دارای عمل صالح باشند، از بهترین و پاک ترین زندگی های دنیوی بهره مندند.

الذین ءامنوا و عملوا الص_لح_ت طوبی لهم

متعلق «ءامنوا» به قرینه آیات گذشته توحید، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن است. «طوبی» اسم تفضیل مؤنث اطمینان و به معنای بهترین و پاک ترین می باشد و مراد از آن به قرینه مقابله آن با «مئاب» حیات و زندگانی برتر و پاک تر دنیوی است.

4_ اعمال صالح بدون ایمان، تضمین کننده سعادت دنیا و آخرت نیست.

الذین ءامنوا و عملوا الص_لح_ت طوبی لهم و حسن مئاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 17

17- عقیده صحیح و عمل صالح انسان ها، عامل تعیین کننده سعادت آنان

وقیل للذین اتقوا ماذا أنزل ربکم قالوا خیرًا . .. ادخلوا الجنة بما كنتم تعملو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 97 - 3,4,5,8

3- دستیابی انسان به زندگی پاکیزه و خوشایند، در گرو عمل صالح ناشی از ایمان است.

من عمل صـلِحًا . . . و هو مؤمن فلنحییته حیوه طیبه

4- ایمان و عمل صالح، دو عامل برای دستیابی انسان به کمال و حیات برتر

من عمل صـلِحًا . . . و هو مؤمن فلنحییته حیوه طیبه

مراد از جمله «نحییته حیاه طیبه» حیات معنوی است؛ چه اینکه روشن است کسانی که عمل صالح انجام می دهند، دارای حیات مادی اند و مراد از حیات معنوی، کمال وجودی و رشد و تعالی است.

ص: 728

5- تأثیر ایمان و عمل ، در سلامت و دلپذیری زندگی دنیوی انسان

من عمل صـلِحًا .. و هو مؤمن فلنحییته حیوه طیبه

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مراد از «حیاه طیبه» همین زندگی دنیوی باشد.

8- نقش اساسی و محوری عمل صالح ، در دستیابی به سعادت و پاداش اخروی

من عمل صـلِحًا .. و هو مؤمن ... و لنجزینهم أجرهم بأحسن ما كانوا يعملون

برداشت فوق، به خاطر این است که در آغاز آیه اثربخشی عمل، مشروط به ایمان شده است (من عمل صالحاً .. و هو مؤمن) در عین حال در پایان آیه پاداش اخروی تنها منوط به عمل دانسته شده و از ایمان سخن به میان نیامده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 98 - 9

9- انسان در هر عمل صالح ، مورد هجوم و وسوسه شیطان و نیازمند استعاذه و پناه بردن به خداوند است . *

من عمل صـلِحًا .. فإذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من الشیطن الرجیم

برداشت فوق، بدان احتمال است که قراءت قرآن به عنوان نمونه ای از عمل صالح ذکر شده باشد که در آیه قبل از آن سخن به میان آمده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 9 - 6

6- داشتن عمل صالح ، شرط بهره مندی مؤمنان از پاداش بزرگ الهی

و یبشّر المؤمنین الذین يعملون الصـلِحـت أن لهم أجرًا کبیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 11

11- قرین بودن ایمان با عمل نیک ، شرط ثمربخشی آن است .

المؤمنین الذین يعملون الصـلِحـت أن لهم أجرًا حسنًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 2

2- همراه بودن ایمان و عمل صالح ، شرط ثمربخشی آنها است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نَضِيعُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 7،8

7- صلاح و نیکی پدر یتیمان ، مایه اراده خداوند بر دستیابی آنان به گنج نهفته خویش ، هنگام توان مندی بر بهره گیری از آن شد .

وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا

ص: 729

اهل لغت، در این که کلمه «أشدّ» مفردی است که وزنی مانند وزن جمع دارد، یا جمعی است که از لفظ خود مفردی ندارد، اختلاف نظر دارند. برخی، آن را جمع «شده» دانسته اند (لسان العرب). در هر صورت، مراد، حدّ توان مندی جسمی و عقلی است.

8- برخورد شایسته با فرزندان افراد صالح، به پاس نیکی پدران آنان، لازم است.

و کان أبوهما صـ لِحًا فأراد ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 5

5- همراهی ایمان و عمل صالح، شرط برخورداری از پاداش نیک است.

من ءامن و عمل صـ لِحًا فله جزاء الحسنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 107 - 4

4- ثمربخشی ایمان و عمل صالح، در پرتو پیوستگی آن دو با هم است.

ءامنوا و عملوا الصـ لِحـ ت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 1, 2

1- توبه، ایمان واقعی و عمل صالح، تنها راه رهایی ضایع کنندگان نماز و پیروان شهو ها از عذاب الهی است.

فسوف یلقون غیًّا . إلاّ من تاب و ءامن و عمل صلِحًا

استثنا در «إلاّ من تاب..» متصل است و مراد از توبه، پشیمانی از ضایع کردن نماز و پیروی از تمایلات نفسانی است. در مورد ایمان بدان جهت قید «واقعی» ذکر شده است که بر حسب ظاهر افراد یاد شده در آیه قبل، در زمره مؤمنان بودند؛ ولی نماز را ضایع می کردند؛ یعنی، ایمان ظاهری و اسمی را دارا بودند، ولی ایمان واقعی را نداشتند.

2- توبه کنندگان مؤمن و دارای عمل صالح، به بهشت وارد می شوند.

إلاّ من تاب و ءامن و عمل صلِحًا فأولئک یدخلون الجنّة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- روی آوردن به انجام عمل صالح، نشانگر برخورداری از هدایت های ویژه الهی است.

و یزید الله الذین اهدوا هدی والبقیـت الصـلحـت

12- انجام عمل صالح، در پی دارنده بهترین بازدهی

والبقیـت الصـلحـت . . . خیر مرداً

«مرد» مصدر میمی و به معنای بازگرداندن است. «... خیر مرداً»؛ یعنی، اعمال نیک از نظر بازدهی و آنچه از ناحیه عمل به انسان بازمی گردد، بهتر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 730

6- پیوستگی ایمان و عمل صالح ، شرط باروری و ثمردهی کامل آنها

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ اللَّهُ ذُرِّيَّةً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 76 - 7

7 - ایمان و عمل صالح ، راه تزکیه نفس و رشد آدمی است .

وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ .. وَذَلِكَ جِزَاءُ مَنْ تَزَكَّى

«تزکیه» به معنای «تطهیر» است. به نظر می رسد مراد از آن در این آیه، به قرینه آیات پیشین (که سخن از ایمان و عمل صالح و دوری از کفر و شرک سخن گفته بود) تحصیل ایمان و عمل صالح برای طهارت از کفر و گناه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 82 - 11، 3، 2

2 - توبه کنندگان از شرک ، کفر و عصیان ، با ایمان و عمل صالح و پی گیری هدایت ، قطعاً مشمول مغفرت خداوند قرار خواهند گرفت .

وَأَنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ .. ثُمَّ اهْتَدَى

مراد از توبه به قرینه آیه قبل، توبه از گناه تعدی در مأكولات است و چون پس از «تاب»، سخن از ایمان به میان آمده است، شامل توبه از شرک و کفر نیز می شود.

3 - توبه ، ایمان ، عمل صالح ، و پی گیری هدایت ، زمینه های جلب غفران خداوند

وَأَنِّي لَغَفَّارٌ .. ثُمَّ اهْتَدَى

با توجه به این که توبه، ایمان و عمل صالح، خود حکایت از هدایت یافتگی دارد، «ثُمَّ اهْتَدَى» برای بیان استمرار بر هدایت و پی گیر بودن در مورد آن است.

11 - هدایت افزون تر و رو به رشد ، ره آورد توبه ، ایمان و عمل صالح

لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ

ممکن است «ثُمَّ اهْتَدَى» به مرتبه های بالای هدایت و درجات عالی آن نظر داشته باشد که در پی توبه، ایمان و عمل صالح، به دست می

آید. این نکته با توجه به معنای باب افتعال _ که مطاوعه است _ بیشتر آشکار می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 86 - 6

6- عمل صالح ، وسیله جلب رحمت خاص الهی است .

و أدخلنهم فی رحمتنا إناهم من الصالحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 2

2- باروری و ثمربخشی عمل صالح ، در پرتو همراه بودن آن با ایمان است .

ص: 731

فمن يعمل من الصلحـت و هو مؤمن

جمله «و هو مؤمن» حال برای فاعل «يعمل» است و این جمله در واقع شرط برای انجام کارهای نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 105 - 9

9- نقش عبودیت خداوند و صلاح و درست کاری در دستیابی به حاکمیت زمین

یرثها عبادی الصلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 14 - 2

2- همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط ورود به بهشت

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 50 - 5، 4، 2

2- همراهی ایمان با عمل صالح ، شرط بهره مندی از پاداش های الهی

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ... وَرِزْقٍ كَرِيمٍ

4- ایمان همراه با عمل صالح ، موجب مغفرت و زداینده آثار گناه شرک و کفر

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا ... لَهُمْ مَغْفِرَةٌ

5- ایمان به خدای یگانه (توحید و نفی شرک) ، مایه برخورداری از غفران الهی و عمل صالح ، مایه بهره مندی از نعمت های بهشت

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٍ كَرِيمٍ

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که «مغفرت» مربوط به ایمان و «رزق کریم» مرتبط با عمل صالح باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 56 - 5

5 - دستیابی به نعمت های بهشتی در گرو همراهی ایمان و عمل صالح

فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي حَيَاتِهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 100 - 2

2 - کافران در هنگام مرگ ، آرزومند یافتن فرصتی دوباره ، برای تدارک فرصت های از دست رفته و جبران بدی های گذشته خود ، با انجام اعمال نیک

قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِي لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ

ص: 732

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 102 - 5

5 - رستگاری و سعادت جاودانی ، تنها از آن دارندگان اعمال صالح و گران وزن

فمن ثقلت موزینه فأولئك هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 26 - 14

14 - نیک کرداری ، پاک دامنی و دوری از فحشا ، باعث جلب مغفرت الهی و بهره مندی از روزی نفیس و ارزشمند او است .

و الطيبون للطيبات أولئك مبرءون مما يقولون لهم مغفرة و رزق كريم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 5,8,13,18

5 - ایمان و انجام اعمال صالح ، موجب شایستگی انسان برای خلافت در زمین و اداره زندگی بشر

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصالحات ليستخلفنهم فى الأرض

8 - ایمان و عمل صالح ، رمز پیروزی فراگیر و عامل جلب امداد های الهی برای بشر در طول تاریخ

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصالحات ليستخلفنهم فى الأرض كما استخلف الذ

13 - ایمان و عمل صالح ، موجب تثبیت و تحکیم دین در میان جامعه بشری

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصالحات ... و ليمننّ لهم دينهم الذى ارتض

18 - ایمان توأم با اعمال صالح ، رمز پیروزی فراگیر دین داران و موجب جلب کمک ها و امداد های الهی

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصالحات ليستخلفنهم فى الأرض و ليمننّ لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 70 - 1,2,4,5,6,7

1 - کسانی که مرتکب گناه شرک ، آدم کشی و زنا شده اند ، در صورتی که به توبه ، ایمان و عمل صالح روی آورند ، از عذاب و کیفر

دوچندان و خوار کننده آن گناهان در امان خواهند بود .

و من يفعل ذلك .. یض_عف له العذاب ... إلا من تاب و ءامن و عمل عملاً صـ لِحاً

جمله «إلا من تاب ..» استثنا از عموم مستفاد از «من» در «من يفعل...» است.

2_ توبه ، ایمان و عمل صالح ، موجب مصونیت انسان گناه کار از عذاب و کیفر الهی است .

یض_عف له العذاب .. إلا من تاب و ءامن و عمل عملاً صـ لِحاً

4_ کسانی که مرتکب گناه شرک ، آدم کشی و زنا شده اند ، در صورتی که به توبه ، ایمان و عمل صالح روی آورند ، خداوند کردار بد آنان را از نامه عملشان محو کرده و به جای آنها کردار نیک قرار می دهد .

و من يفعل ذلك .. یض_عف له العذاب ... إلا من تاب ... فأولئك يبذل الله سيئ

در این که مقصود از تبدیل «سینات» به «حسنات» چیست؟ میان مفسران دو دیدگاه عمده وجود دارد: 1_ تبدیل خود اعمال بد به اعمال نیک؛ به گونه ای که در پرونده اعمال مؤمنان به جای «سیئه»، «حسنه» نوشته شود. 2- تبدیل آثار و پیامدهای «سینات» _ که عقاب است _ به آثار و پیامدهای «حسنات» _ که ثواب است _ . گفتنی است برداشت فوق مبتنی بر دیدگاه

نخست است.

5_ کسانی که مرتکب گناه شرک، آدم کشی و زنا شده اند، در صورتی که به توبه، ایمان و عمل صالح روی آورند، خداوند آثار بدی های آنان (عقاب) را محو و به جای آنها، آثار خوبی ها (ثواب) قرار می دهد.

و من يفعل ذلك .. يرض عفو له العذاب ... إلا من تاب ... فأولئك يبدل الله سيئ

6_ توبه، ایمان و عمل صالح، موجب محو شدن گناهان و آثار آنها (عقاب) و جایگزین شدن نیکی ها و آثار آنها (ثواب) به جای آن گناهان

إلا من تاب و ءامن و عمل عملاً صـ لِحاً فأولئك يبدل الله سيئاتهم حسنات

7_ توبه، ایمان و عمل صالح، موجب غفران رحمت و فضل خداوند است.

إلا من تاب و ءامن و عمل عملاً صـ لِحاً فأولئك يبدل الله سيئاتهم حسنات و كان ا

تبدیل «حسنات» افرادی که دارای سه خصوصیت توبه، ایمان و عمل صالح باشند، حاکی از تفضل و رحمت خدا به چنین افرادی است و نیز گویای این حقیقت است که آنچه موجب این تفضل و رحمت شده است، سه خصوصیت یاد شده می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 71 - 3, 2, 1

1_ هرکس که توبه کند و کار نیک انجام دهد، در حقیقت رو به خدا کرده و به سوی او بازگشته است.

و من تاب و عمل صـ لِحاً فإنه يتوب إلى الله متاباً

«متاباً» (مصدر میمی) به معنای توبه و بازگشت و مفعول مطلق برای «یتوب» است؛ که در آیه شریفه، برای تأکید آمده است؛ یعنی، توبه و بازگشت کامل و حقیقی.

2_ توبه و انجام عمل صالح، وسیله تقرب به خدا و نشان روی کرد حقیقی به او است.

و من تاب و عمل صـ لِحاً فإنه يتوب إلى الله متاباً

3_ عمل صالح، مظهر توبه راستین و رکن اصلی آن

و من تاب و عمل صـ لِحاً فإنه يتوب إلى الله متاباً

یادآوری عمل صالح پس از توبه _ که به معنای بازگشت از گناه و روی آوردن به خدا است _ می تواند گویای این نکته باشد که عمل صالح در معنای توبه نهفته و رکن اصلی آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 1,2

1 - ارزش شعر ، در پرتو ایمان ، عمل صالح و یاد خداوند

و الشعراء يتبعهم الغاون .. إلا الذين آمنوا... وذكروا الله كثيراً

2 - ارجمندی شاعران مؤمن و نیک کردار پیوند خورده با یاد خدا ، در پیشگاه پروردگار

و الشعراء يتبعهم الغاون .. إلا الذين آمنوا... وذكروا الله كثيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 11 - 2,7

2 - توبه و انجام عمل صالح ، از میان برنده آثار سوء ظلم و گناه

ص: 734

إلّا من ظلم ثمّ بدّل حسناً بعد سوء

«تبدیل» (مصدر «بدّل») به معنای جایگزین کردن است. جایگزینی وقتی تحقق می یابد که یکی برود و دیگری جای آن را بگیرد. گفتنی است که مراد از «ظلم» در آیه شریفه، مطلق معصیت است و مراد از «حُسن» هم می تواند توبه باشد و هم عمل صالح؛ یعنی، «لکن آنان که با ارتکاب گناه مرتکب ظلم شدند ولی بعداً توبه [یا عمل صالح] را جایگزین آن نمودند بدانند که من غفور و رحیم هستم و آنان را می بخشم و مورد رحمت خویش قرار می دهم. بنابراین آنان نیز بعد از این از چیزی نترسند.

7- توبه و نیکی پس از گناه و ظلم، موجب بهره مندی از رحمت و غفران الهی

إلّا من ظلم ثمّ بدّل حسناً بعد سوء فإتی غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 19 - 20، 17

17 - عمل صالح و جلب رضای الهی، نمود بارز شکر نعمت های او

أن أشکر نعمتک .. و أن أعمل صـ لِحاً ترضـه

عبارت «و أن أعمل...» می تواند عطف تفسیری برای «أن أشکر نعمتک» باشد؛ یعنی، پروردگارا به من شکر نعمت (انجام عمل صالح) را الهام فرما.

20 - قرار گرفتن در زمره صالحان، منوط به عمل نیک و رحمت ویژه الهی

و أن أعمل صـ لِحاً ترضـه وأدخلنی برحمتک فی عبادک الصـ لِحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 89 - 8

8 - عمل نیک، دارای ماهیتی بالنده و زاینده ارزش ها

من جاء بالحسنه فله خیر منها

در صورتی که «من» در «فله خیر منها» نشویه و «منها» صفت «خیر» باشد، استفاده می شود که خود عمل نیک، چون چشمه ای جوشان است که زلال ارزش ها از آن می جوشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 80 - 9

9- همراهی ایمان و عمل صالح ، از شرایط بهره‌وری از ثواب اخروی است .

ثواب الله خیر لمن ءامن و عمل صـلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 84 - 3

3- دستیابی به پاداش برتر الهی در جهان آخرت ، در گرو داشتن اعمال نیک است .

من جاء بالحسنة فله خیر منها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 735

2- اثربخشی ایمان و عمل صالح ، به توأم بودن آن دو است .

و الذين ءامنوا و عملوا الصـلحـت لنكفرن عنهم سيئاتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ایمان آورندگان دارای عمل صالح ، از سوی خداوند ، در زمره صالحان قرار خواهند گرفت .

و الذين ءامنوا و عملوا الصـلحـت لندخلنهم فى الصـلحـين

3- اثربخشی ایمان و عمل صالح ، در توأم بودن آن دو است .

و الذين ءامنوا و عملوا الصـلحـت لندخلنهم فى الصـلحـين

6- خداوند ، مؤمنان دارای عمل صالح را ، در جایگاه صالحان ، وارد خواهد کرد .

و الذين ءامنوا و عملوا الصـلحـت لندخلنهم فى الصـلحـين

«لندخلنهم فى مدخل الصالحين».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط دستیابی به غرفه های بهشت است .

و الذين ءامنوا و عملوا الصـلحـت لنبوئنهم من الجنة غرفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، از عوامل دستیابی به سعادت اخروی است .

فأما الذين ءامنوا و عملوا الصـلحـت فهم فى روضه يحبرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - عمل صالح ، زمینه تأمین سعادت اخروی است .

و من عمل صـ لِحًا فلا نَفْسَهُم يَمهدون

4 - بازتاب خسارت کفر ، از آن کافر ، و پیامد فواید ایمان و عمل صالح ، فراگیر است . *

من کفر فعلیه کفره و من عمل صـ لِحًا فلا نَفْسَهُم يَمهدون

احتمال دارد این که در جواب شرط جمله نخست، ضمیر مفرد آورده شده و در جواب شرط جمله دوم، به رغم مفرد بودن اسم شرط، ضمیر جمع آورده شده است، اشاره به نکته یاد شده باشد.

7 - برای سعادت اخروی ، ایمان همراه با عمل صالح ، لازم است .

و من عمل صـ لِحًا فلا نَفْسَهُم يَمهدون

از مقابله «من کفر» با «و من عمل صالحاً» استفاده می شود که «من آمن» در آن تضمین شده است. و ذکر نشدن «من آمن»

به خاطر تلازم قطعی آن با «عمل صالح» است و بدون آن، عمل صالح، اثری نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 8

8 - ایمان و عمل صالح ، از عوامل جلب محبت خداوند است .

لیجزی الذین ءامنوا و عملوا الصالحات من فضله إنه لایحبّ الـکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 8 - 3

3 - ایمان توأم با عمل صالح ، شرط ثمربخشی آن دو ، در سعادت اخروی انسان است .

ءامنوا و عملوا الصالحات لهم جنّات النعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 9

9 - خداوند ، انسان ها را به روی آوردن به انجام دادن عمل شایسته ، جهت نیل به سعادت اخروی تشویق کرده است .

فلا تعلم نفس ما أخفی لهم . . . جزاء بما كانوا یعملون

اعلام مخفی بودن پاداش مؤمنان و وصف ناپذیر بودنش برانگیزاننده انسان ها، جهت دستیابی به آن پاداش است و یادآوری جزای عمل، مزید بر تشویق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 9

9 - عقیده و عمل صالح ، در کسب سعادت اخروی نقشی تعیین کننده دارد .

أما الذین ءامنوا و عملوا الصالحات فلهم جنّات المأوی . . . بما كانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 31 - 5، 2، 1

1 - خداوند، به همسران پیامبر، در صورت اطاعت خاضعانه آنان از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام عمل صالح، وعده پاداش دوچندان داده است.

و من یقنت منکنّ لله و رسوله و تعمل صـ لِحًا نُوتها أجرها مرّتين

«قنوت» (مصدر «یقنت») به معنای «اطاعت خاضعانه» است (مفردات راغب).

2 - مهیا شدن روزی کریمانه از جانب خداوند برای همسران پیامبر در صورت اطاعت خاضعانه آنان از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام دادن عمل صالح است.

و من یقنت منکنّ لله و رسوله و تعمل صـ لِحًا . . . و أعتدنا لها رزقًا کریمًا

5 - امتیاز همسران پیامبر، به اطاعت خاضعانه از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام دادن عمل صالح است.

و من یقنت منکنّ لله و رسوله و تعمل صـ لِحًا نُوتها أجرها مرّتين

ص: 737

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 4 - 2

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در پی دارنده پاداش در قیامت

ليجزى الذين آمنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 10,15

10 - آل داوود ، موظف به انجام عمل صالح به منظور ادای شکر به درگاه خداوند

اعملوا آل داود شكراً

«اعملوا» مقول قول محذوف است و مفعول «اعملوا» چیزی همانند «عمالاً صالحاً» محذوف بوده و «شكراً» مفعول له آن می باشد.

15 - سلیمان (ع) ، موظف به انجام عمل صالح به منظور شکرگزاری به درگاه خداوند

و لسليمن الريح .. اعملوا آل داود شكراً

این که پس از طرح قصه سلیمان(ع) و ذکر فضایی که خداوند به او داده بود، خطاب «آل داود» آورده شده احتمال دارد به این منظور باشد که سلیمان(ع) را به عنوان عضوی از خاندان داوود(ع)، موظف به انجام عمل صالح کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 4,10,11

4 - آنچه موجب قرب و منزلت در پیشگاه خداوند است ، ایمان و عمل صالح می باشد .

و ما أمولکم و لا أول دکم بالّتی تقرّبکم عندنا زلفی إلاّ من آمن و عمل صالحاً

10 - ثمربخشی هر یک از ایمان و عمل صالح ، منوط به توأم بودن آن دو است .

إلاّ من آمن و عمل صالحاً فأول دکم لهم جزاء الضعف

11 - مال و فرزند در صورتی می توانند نقش معنوی داشته باشند ، که با ایمان و عمل صالح همراه باشند .

و ما أمولکم و لا أول دکم بالّتی تقرّبکم عندنا زلفی إلاّ من آمن و عمل صالحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 7 - 6، 4

4 - سعادت و برخورداری از غفران و اجر بزرگ الهی ، در گرو توأم بودن ایمان و عمل صالح است .

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات لهم مغفرة و أجر كبير

6 - ایمان همراه با عمل صالح ، از موجبات آمرزش الهی و بهره مند شدن از اجر بزرگ خداوند

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات لهم مغفرة و أجر كبير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 10، 12، 13

ص: 738

10 - عمل صالح ، موجب ارزشمندی ایمان ، عقاید و اندیشه های درست و سبب باروری آنها است .

إليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرفعه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که ضمیر فاعلی (در «یرفع») به «عمل صالح» و ضمیر مفعولی (یرفعه) به «الکلم الطیب» بازگردد. گفتنی است «رفع» (مانند «صعود») در این آیه، کنایه از ارزشمندی و باروری می باشد.

12 - ایمان ، اندیشه و عقیده درست همراه با عمل صالح ، موجب تقرب به خداوند است .

إليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرفعه

برداشت یاد شده از آن جا است که صعود کلام طیب به پیشگاه رفیع خداوند و پذیرفته شدن عمل صالح در سایه این کلام، به معنای صعود معنوی صاحبان این کلام و تقرب آنان به درگاه الهی است.

13 - ایمان و عقیده درست همراه با عمل صالح ، وسیله تحصیل عزت و سربلندی است .

من كان يريد العزّه فلله العزّه جميعاً إليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرف

برداشت یاد شده، با توجه به ارتباط میان جمله مورد بحث با صدر آیه شریفه (مسأله عزت و صعود کلام و عمل صالح) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 8، 7

7 - تنها تعداد اندکی از شریکان و معاشرین ، به خاطر ایمان و نیک کرداری ، در حق یکدیگر ستم نمی کنند .

إلا الذين آمنوا وعملوا الصالحات وقليل ما هم

8 - ایمان و عمل صالح ، مانع از تجاوز به حقوق دیگران و ستم در حق شریکان

وإن كثيراً من الخطاء ليغى . . . إلا الذين آمنوا وعملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 7

7 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، موجب ورود به بهشت می شود (نه یکی از آنها به تنهایی)

و من عمل صالحاً من ذكر أو أنثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 8 - 3،4

3 - ایمان و عمل صالح ، موجب استحقاق ثواب الهی

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

واژه «أجر» به معنای مزد عمل و مفید برداشت یاد شده است.

4 - همراه بودن ایمان و عمل صالح ، شرط بهره‌وری از اجر بی حساب و بی منت الهی

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 20 - 18

18 - « خطب أمير المؤمنين (ع) فحمد الله و اثنى عليه و قال : أما بعد . . انّ المال و البنين حرث الدنيا و العمل الصالح حرث

ص: 739

الآخره...;

امیرالمؤمنین در خطبه، بعد از حمد و ثنای الهی فرمود: .. مال و فرزند کشت و بهره دنیا است و عمل شایسته کشت و بهره آخرت است...»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 12

12 - باروری ایمان و عمل صالح، در گرو همراهی آن دو با یکدیگر است.

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 4

4 - ایمان و عمل صالح، تجلی عبودیت و بندگی انسان به درگاه خداوند است.

عباده الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

توصیف بندگان خداوند به مؤمنان دارای عمل صالح، حکایت از آن دارد که ایمان و عمل صالح، تبلوری از عبودیت و بندگی او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 2،6

2 - ایمان و عمل صالح، شرط پذیرش دعا از سوی خداوند است.

و یتجیب الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

6 - همراه بودن ایمان و عمل صالح، دارای ارزش و تأثیر در نزد خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 15 - 2،3

2 - نظام کیفر و پاداش الهی، نظامی عادلانه و براساس عملکرد نیک و بد خود انسان

لیجزی قومًا بما كانوا یکسبون . من عمل صـ لِحًا فلنفسه و من أساء فعلیها

3- کوچک ترین و کم ترین عمل نیک آدمی ، ثمربخش به حال او

من عمل صـ لِحًا فلنفسه

از تنوین تقلیل در «صالحاً» می توان به مطلب بالا را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 10، 5، 3

3- ارزش و مرتبت انسان در پیشگاه خداوند ، در گرو ایمان و عمل صالح است .

أم حسب الذین . . . أن نجعلهم كالذین ءامنوا و عملوا الصـ لِحـت

ص: 740

5- ثمربخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو باهم

كالذین ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰت

10 - بازتاب ایمان و عمل صالح ، در زندگی و مرگ انسان

أَن نَّجْعَلَهُم كَالَّذِينَ ءَامَنُوا . . . مَحْيَاهُمْ وَ مَمَاتِهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 30 - 6

6 - همراهی ایمان با عمل صالح ، مایه برخورداری از رحمت خداوند ، در آخرت

فَأْمُرُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لِيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَ يُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَ يُؤْتُوا بِرِجَالِهِم مَّا مَلَكَتْ اَيْدِيكُمْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ ذٰلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 14 - 5

5- آمیخته ساختن ایمان با عمل صالح ، شرط بهره‌وری مؤمنان از بهشت جاودان

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ . . . أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ . . . جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

در آیه قبل، دو عنصر ایمان و استقامت، زمینه ورود به بهشت جاودان معرفی شده است و در این آیه عمل، به عنوان اساس و ملاک ره یافتن به بهشت جاودان مطرح گشته است. از این نکته می توان استفاده کرد که تجلی عقیده در عمل، برای یکتاپرستان کارساز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 25

25- جلب رضایت و خشنودی خدا، آرمانی والا و قابل دستیابی با عمل صالح

قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ . . . وَ أَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ

جمله «ترضاه» قید توضیحی برای «صالحاً» می باشد و خداوند این صلاح جوئی را به عنوان آرمان انسان کامل یاد کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 9

9- عفو الهی نسبت به لغزش های انسان ها ، منوط به برخورداری وی از اعمالی نیک و مورد قبول خداوند

أولئك الذين نتقبل عنهم . . . و نتجاوز عن سيئاتهم

موضوع قبول اعمال نیک، قبل از «نتجاوز عن سيئاتهم» مطرح شده است. از این نکته استفاده می شود که اعمال نیک و مورد قبول خداوند، زمینه عفو لغزش ها را فراهم آورده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 18، 19، 4

4- عمل نیک ، نمود و مظهر ایمان

و الذين ءامنوا و عملوا الصالحات

ص: 741

در صورتی که عطف در «و عملوا الصالحات»، تفسیری باشد؛ از آیه شریفه استفاده می شود که ایمان و عمل صالح، حقیقتی است واحد، گرچه به لحاظ لفظ و اعتبار متغایر می نمایند. بنابر این، ایمان واقعی را در قامت عمل باید جست.

18- گرایش به ایمان و عمل صالح، زمینه ساز بخشایش و غفران خطاهای گذشته انسان

و الذین ءامنوا .. کفر عنهم سیئاتهم

«کفر عنهم سیئاتهم» می تواند صرفاً نظر به گناهان قبل از ایمان و اسلام داشته باشد.

19- بخشش لغزش ها از سوی خدا، منوط به پابندی انسان به اصول عقیدتی و اعمال ارزشی است.

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات .. کفر عنهم سیئاتهم

از ترتب «کفر عنهم سیئاتهم» بر «آمنوا و عملوا الصالحات و آمنوا بمانزل»، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 3

3- پیوستگی ایمان و عمل صالح در زندگی مؤمنان، شرط بهره مندی آنان از نعمت بهشت

یدخل الذین ءامنوا و عملوا الصالحات جنّات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 44, 49

44- آمیختگی ایمان و عمل صالح، شرط برخورداری مؤمنان از مغفرت و پاداش عظیم الهی

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

49- ایمان و عمل صالح خود انسان، ملاک اصلی رستگاری و نه صرف مصاحبت با پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و الذین معه .. وعد الله الذین ءامنوا و عملوا الصالحات منهم مغفرة و أجراً عظیماً

چنانچه ضمیر «منهم» به «الذین معه» بازگردد؛ از آیه شریفه استفاده می شود که همراهان و مصاحبان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، نه براساس مصاحبت؛ بلکه بر ملاک ایمان و عمل، از مغفرت و پاداش بهره خواهند برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - پیوند نسبی - علاوه بر عمل نیک خود انسان - دارای تأثیر در تعالی جایگاه اخروی وی

أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ

نسل مؤمنان، به جایگاه عالی نیاکان خویش ملحق می شوند و ارتقای درجه می یابند؛ در حالی که اگر مقام نیکانشان در درجه آنان تأثیر نمی گذاشت، آنها با ایمان و عمل خویش جز به مرتبه ای پایین تر، دست نمی یافتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - بهره مندی از لطف و رحمت خداوند ، منوط به شایستگی اعمال خود انسان

إِنَّا كُنَّا قَبْلَ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ . فَمَنْ اللَّهُ عَلَيْنَا

از ارتباط «فَمَنْ اللَّهُ..» با «كُنَّا قَبْلَ...»، استفاده می شود که عمل خود انسان زمینه ساز بهره‌وری او از رحمت الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 35 - 4

4 - اعتقاد به فلاح و سعادت خویش به اتکال انجام بخش اندک از اعمال نیک ، باوری واهی *

و أعطی قليلاً و أكدی . أَعْنَدَهُ عِلْمَ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرِي

از ارتباط «أَعْنَدَهُ ..» با آیات پیشین می توان چنین بیان نمود که: دنیامداران با اعطای مالی اندک، خویش را فلاح یافته می انگاشتند و خداوند با نفی علم غیب از آنان، این اندیشه را تخطئه می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 11 - 9

9 - نیک بختی یا بدبختی انسان پس از مرگ ، در گرو اعمال خوب یا بد او است .

و لَنْ يُؤَخَّرَ اللَّهُ .. و اللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 14، 13، 9، 8

8 - ایمان و عمل صالح ، موجب زدایش بدی ها و آمرزش گناهان

و مَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَ يَعْمَلْ صَالِحًا - لِحَا يَكْفُرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ

9 - ایمان و عمل صالح ، موجب ورود انسان به بهشت

و مَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَ يَعْمَلْ صَالِحًا - لِحَا .. يَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ

13 - سعادت و کامیابی انسان ، در گرو ایمان و عمل صالح است .

و مَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَ يَعْمَلْ صَالِحًا - لِحَا يَكْفُرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ .. ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

14 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن کامیابی اخروی و بهشت جاویدان

و مَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَ يَعْمَلْ صَالِحًا - لِحَا يَكْفُرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ .. ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - ایمان و عمل صالح ، نشانه رهایی از ظلمت ها و هدایت به نور است .

و من یؤمن بالله و یعمل صـ لِحًا یدخله جنّـت

ذکر پاداش بهشت برای مؤمنان نیکوکار _ پس از طرح مسأله ظلمت کفر و نور ایمان _ می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

14 - ایمان و عمل صالح ، عامل ورود به بهشت

و من یؤمن بالله و یعمل صـ لِحًا یدخله جنّـت

17 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن سعادت اخروی و بهشت جاودانه

و من یؤمن بالله و یعمل صـ لِحًا یدخله جنّـت . .. خـ لدین فیها أبدًا

19 - ایمان و عمل صالح ، موجب بهره مندی از روزی نیکوی الهی در قیامت

و من یؤمن بالله و یعمل صـ لِحًا . .. قد أحسن الله له رزقًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 3

3 - اعمال نیک انسان ، در پی دارنده پاداش الهی در قیامت

إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جِزَاءً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 3 - 1

1 - تلاش برای تزکیه نفس و درست کاری ، مایه ارجمندی انسان و شایستگی او برای احترام افزون تر

و ما یدریک لعلّه یزگی

«زکاه» در معانی «صلاح»، «پاکیزگی»، «نمو»، «برکت» و «مدح» استعمال شده است (لسان العرب). در این آیه - به قرینه مقام - مراد صلاح (درست کاری) و پاکسازی درون است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 5, 2, 3, 1

1 - مؤمنانی که عمل صالح دارند ، از عذاب الهی در امان اند .

فبشّرهم بعذاب أليم . إلاّ الذين ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ

«إلاّ» برای استثنای منقطع به کار رفته است و معنای «لکن» را افاده می کند.

2 - کافران و مکذبان ، در صورت ایمان آوردن و انجام دادن عمل صالح ، گرفتار عذاب نخواهند شد .

فبشّرهم .. إلاّ الذين ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ

این احتمال که فعل های «آمنوا» و «عملوا»، شامل ایمان و عمل در زمان آینده نیز باشد، چندان بعید نیست؛ زیرا از طرفی برای آینده قطعی ماضی آورده می شود و از طرف دیگر در قضیه حقیقی، زمان خاصی مورد نظر نیست.

3 - باور داشتن معاد و معارف قرآن و انجام دادن کار های صالح ، نجات بخش انسان از عذاب دردناک است .

فبشّرهم بعذاب أليم . إلاّ الذين ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ

متعلق «آمنوا» _ به قرینه آیات پیشین _ معاد و قرآن است و «الصالحات» _ که جمع با حرف «ال» است _ دلالت بر عموم می کند. در این موارد، مراد عموم عرفی است؛ یعنی، تمام صالحاتی که امکان پذیر است.

5 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط تأثیربخشی آنها است .

ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 7، 5

5 - توبه سوزاندگان مردان و زنان مؤمن ، به ایمان آوردن و انجام دادن اعمال صالح است .

ثمّ لم يتوبوا .. إنّ الذين آمنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ لهم جنّٰت

تقابل «اصحاب اخدود»، با «الذين آمنوا و عملوا الصالحات»، بیانگر این است که مراد از «لم يتوبوا» (در آیه قبل)، ترک توبه از کفر است.

ص: 744

7 - ایمان به خداوند و اعتقاد به عزّت، ستودگی، حاکمیت، مالکیت و گواه بودن او و انجام دادن تمامی اعمال صالح، مایه بهره بردن از مناظر سبز و پر درخت و زمین آب خیز بهشت است.

إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ .. إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرُ

برداشت یاد شده، از ارتباط این آیه با آیه هشتم و نهم استفاده می شود. «الصالحات»، جمع محلی به «ال» و مفید عموم است. عموم در این موارد، عرفی است؛ یعنی، تمام آن چه میسر است. «جَنَّة»؛ یعنی، بوستانی که با درختان خود زمین را پوشانده باشد. (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 2

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح، شرط تأثیر آنها است.

ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 7 - 1,2,3

1 - افراد مؤمن و دارای عمل صالح، بهترین مردم و برترین موجودات اند.

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح، شرط ثمربخشی آنها است.

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ

3 - مؤمنان نیک کردار، گرفتار عذاب ابدی جهنم نخواهند شد.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا .. فِي نَارٍ جَهَنَّمَ ... إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 7 - 2

2 - خشنودی کامل انسان در قیامت، در گرو ارزشمندی کردار او در دنیا است.

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ . فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 3 - 2, 1

1 - تنها مؤمنانی که کارهای شایسته انجام داده و یکدیگر را به پذیرش حق و شکیبایی توصیه می کنند، گرفتار خسارت نخواهند شد.

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خَسْرٍ . إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا

2 - ایمان و عمل صالح و پذیرش حق و شکیبایی ، بهره گیری درست از سرمایه های وجودی خویش است .

لَفِي خَسْرٍ . إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 745

3_ پاداش الهی اهل انفاق، نتیجه عمل خیر آنها

فلهم اجرهم عند ربهم

7_ آرامش درونی، دستاوردی از انفاق در راه خداوند

الَّذِينَ يَتَّقُونَ... وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9_ آرامش درونی، دستاورد ایمان و عمل صالح به ویژه نماز و زکات

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ... وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

بنابراینکه نداشتن «خوف» و «حزن» (آرامش درونی) علاوه بر آخرت، مربوط به دنیا نیز باشد.

10_ مؤمنان دارای عمل صالح، ترس و اندوهی در رستاخیز ندارند.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا... وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن» مربوط به آخرت باشد.

11_ ایمان، عمل صالح، نماز و زکات، موجب آرامش خاطر

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا... وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

13_ ایمان و عمل صالح به ویژه نماز و زکات زمینه نفعی ربا در جامعه

يُمَحِّقُ اللَّهُ الرِّبَا... آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

ذکر این آیه پس از آیات قبل (در مورد ربا) رهنمودی است برای از بین بردن ربا در جامعه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ ایمان و اعمال صالح، دو شرط لازم برای ورود به بهشت

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 5

5_ بهره مندی از پاداش بزرگ الهی در گرو انجام اعمال نیک به انگیزه جلب رضایت خداست .

و من يفعل ذلك ابتغاء مرضات الله فسوف نؤتيه أجراً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 1

1_ ایمان و عمل صالح ، تضمین کننده ورود به بهشت

و من يعمل من الصلحت . . . و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

ص: 746

1 - ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح ، شرط رهایی مسلمانان ، یهودیان ، صائبی ها و نصارا از هرگونه ترس و اندوه

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ وَالنَّصِرَى ... وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

«صائبی» که مفرد «صابئون» است به کسی گفته می شود که آیین خویش را رها کرده و به آیینی دیگر گرویده باشد؛ با توجه به این معنا می توان گفت مصداق مورد نظر از «الصَّبِئُونَ» در این آیه - به قرینه وقوع آن بین «الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا» «وَالنَّصِرَى»، کسانی هستند که با ترک اسلام و یا یهودیت پذیرای آیین نصارا شده باشند.

6 - لزوم همراهی ایمان با عمل صالح برای نیل به سعادت و آرامش

مَنْ ءَامَنَ ... وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَاخُوفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

9 - ایمان به خدا و قیامت و پیشه نمودن عمل صالح ، پایه های سعادت و رستگاری امتهای

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا ... وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَاخُوفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

10 - آرامش خاطر و ترس نداشتن از آینده ، در گرو ایمان به خدا و قیامت و عمل صالح

مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ... فَلَاخُوفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

2 - استفاده مؤمنان نیک کردار از شراب و قمار پیش از حکم خداوند به حرمت آنها ، خالی از سرزنش و گناه

لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعَمُوا

مراد از «ما» در «ما طعموا» شراب و درآمدهای حاصل از قمار بازی است بنابراین اراده شراب خواری و مصرف آن درآمدهای قمار از «طعام» - که تنها در مورد خوراکیها به کار برده می شود - میتواند از باب تغليب باشد.

5 - مؤمنان دارای عمل صالح که شراب نوشیدند و از درآمد های قمار بهره جستند و زمان تحریم آن را درک نکردند - بر خلاف توهم گروهی از مسلمانان - اهل نجات و رستگاری هستند .

لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعَمُوا

در برخی از شأن نزولهای آمده که آیه «لیس علی الذین . . .» رد پندار آن گروه از مسلمانان است که پس از تصریح به حرمت قمار و شراب و پلید شمردن آنها، نسبت به فرجام مؤمنان صالح حتی شهیدان راه خدا که شرابی نوشیدند و از عوائد قمار بهره جستند، تشکیک می کردند و آنان را از زمره رستگاران نمی شمردند.

10_ ایمان ، عمل صالح ، تقوا و ایمان عامل رهایی از مؤاخذه بر کردار های ناروای گذشته

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . و ءامنوا ثم اتقوا و احسنوا

14_ ایمان ، عمل صالح ، تقوا و انجام کار های نیک به وجه احسن معیار ارزشگذاری بر انسان ها و نقد منزلت و شخصیت آنان

لیس علی الذین ءامنوا . . . ثم اتقوا و احسنوا

19_ محبوبیت آدمی در پیشگاه خداوند در گرو رعایت تقوا ، ایمان ، انجام اعمال صالح به وجه احسن آن

إذا ما اتقوا و ءامنوا و عملوا الصلحت . . . و احسنوا و اللّٰه یحب المحسنین

22_ رشد و فلاح آدمی در پرتو ایمان ، عمل صالح ، تقوا و احسان

لیس علی الذین ءامنوا . . . و احسنوا و اللّٰه یحب المحسنین

ص: 747

1086- آثار عمل صالح انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 86 - 8

8- تأثیر عمل صالح و رفتار شایسته پیامبران در دستیابی آنان به رحمت خاص خداوندی و مقامات برتر

و إسمِ عیل... کلّ من الصّـبرین . و أدخلنهم فی رحمتنا إثم من الصّـلحین

1087- آثار عمل صالح کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 11

11 - کافران ، در روز رستاخیز به جای نیل به ثمره اعمال نیک خویش ، با خدا و کیفر او مواجه خواهند شد .

و الذین کفروا أعمـلهم کسراب بقیعه . . . حتّی إذا جاءه لم یجدہ شیئاً و وجد اللّٰه ع

1088- آثار عمل صالح منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 14 - 12

12 - بازگشت از مواضع منافقانه به ایمان و عمل خالصانه ، پیش از فرارسیدن مرگ ، مورد قبول خداوند و جبران کننده گناه دورویی و نفاق

ولـکنکم فتنتم أنفسکم . . . حتّی جاء أمر اللّٰه

1089- آثار عمل صالح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 30 - 4

4- برخوردارى مؤمنان از پاداش الهی ، از نتایج عمل نیک آنها است .

إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصّـلحـت إنا لانضیع أجر من أحسن عملاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 15

15 - تنها مؤمنان دارای عمل صالح ، از خسارت عرصه قیامت در امان خواهند بود .

ص: 748

و من یؤمن باللّٰه و یعمل صـ لِحًا یكفّر عنه سیئاته . . . ذلک الفوز العظیم

برداشت یاد شده، از آن جا است که خداوند، روز قیامت را روز خسارت بار نام گذاشته است؛ ولی تنها گروهی که دارای ایمان و عمل صالح باشند از این قاعده مستثنا شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 13، 16

13 - خداوند ، مؤمنان دارای عمل صالح را به بهشت وارد می سازد .

و من یؤمن باللّٰه و یعمل صـ لِحًا یدخله جنّات

16 - مؤمنان دارای عمل صالح ، به صورت جاودانه در بهشت خواهند ماند .

خـ لدین فیها أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 1

1 - مؤمنانی که کارهای شایسته انجام می دهند ، کمال های برتر خویش را از دست نداده ، از پستی ها دور مانده اند .

أحسن تقویم . . . أسفل سـ فلین . إلاّ الذین ءامنوا و عملوا الصـ لِحـت

1090- آثار فردی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 46 - 1

1 - پیامد عمل نیک انسان ، به خود وی بازمی گردد .

من عمل صـ لِحًا فلنفسه

1091- آرزوی پاداش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 4

4 - کافران ، در آرزو و انتظار نتیجه اعمال نیک خویش اند .

و الذین کفروا أعم لهم کسرآب بقیعه یحسبه الظمآن ماء حتّی إذا جاءه لم یجدہ شیئاً

این برداشت، از تشبیه سراب به دست می آید؛ زیرا همان گونه که فرد تشنه در انتظار آب به سر می برد و هر چه تلاش می کند، جز شبه آب (سراب) چیزی نمی بیند؛ کافران نیز در انتظار نتیجه اعمال خود به سر می برند؛ هر چند به آن نخواهند رسید.

ص: 749

1092- ابزار عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 100 - 4

4 - مال و امکانات دنیوی ، وسیله ای کارآمد برای انجام اعمال صالح *

قال ربّ ارجعون . لعلّی أعمل صـ لِحاً فیما ترکت

1093- ارزش تداوم عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 6

6 - مداومت بر اعمال شایسته در دنیا ، دارای ارج و پاداشی چشمگیر در پیشگاه الهی است .

قرّه أعین جزاء بما کانوا یعملون

1094- ارزش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 5

5_ اعمال صالح انسان ها ، تنها در سایه ایمان به خدا و روز بازپسین ، ارزش می یابد .

أجعلتم سقایه الحاجّ و عماره المسجد الحرام کمن ءامن باللّٰه و الیوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 46 - 4,5

4- کار های ماندگار شایسته ، نزد خدا ، دارای ارزشی برترند .

و البقیـت الصـلحـت خیر عند ربّک

5- ارزش مال و فرزند و زندگی ناپایدار دنیا ، در قبال عمل صالح جاودان ارزشی فرومایه و محدود است .

المال و البنون زینه الحیوه الدنیا و البقیـت الصـلحـت خیر

5- کار های شایسته ، نزد خداوند دارای ارزش برتر است .

والبقیات الصالحات خیر عند ربک ثواباً

قید «عند ربک» رساننده یکی از دو معانی زیر است: 1_ ثواب اعمال صالح نزد خداوند است و اعطای آن تضمین شده است. 2_ در پیشگاه خداوند و در تعالیم او، بهتر بودن ثواب اعمال صالح قطعی و پذیرفته شده است؛ گرچه نزد دیگران و در دیدگاه آنان چنین

ص: 750

نباشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 6

6 - ایمان آمیخته به عمل صالح ، دارای ارزش در بینش الهی

إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 67 - 3

3 - ایمان ، بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، در بینش الهی فاقد ارزش است .

ءَامِنٌ وَعَمِلَ الصَّالِحَاتِ

با هم آمدن ایمان و عمل صالح، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 2

2 - توأم بودن ایمان با اعمال صالح ، دارای ارزش و پاداش است .

ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 6

6 - ایمان همراه با عمل صالح ، از ملاک های برتری و ارزشمند آدمی

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 58 - 4

4 - ایمان و نیکوکاری ، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و ما يستوى ... الذين آمنوا وعملوا الصالحات ولا المسىء

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - فصلت - 41 - 33 - 6

6 - ارزش انسان ها ، در پرتو توحيد ، عمل صالح و روحیه تسليم در برابر خداوند است .

و من أحسن قولاً ممن دعا إلى الله وعمل صالحاً وقال إنني من المسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - شوری - 42 - 26 - 6

ص: 751

6 - همراه بودن ایمان و عمل صالح ، دارای ارزش و تأثیر در نزد خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 3

3- صلاح پیشگی و حضور در همه میدان های ارزشی ، دارای ارج و ثمربخشی

و الذین .. عملوا الصالحات ... کفر عنهم سیئاتهم

تعبیر «الصالحات» با واژه جمع دارای الف و لام که می تواند فراگیری و استغراق را افاده کند _ می رساند که آنچه مایه تکفیر سیئات و ثمربخشی است، حضور در همه میدان های صلاح و ارزشی است و نه روی آوری مقطعی و کوتاه مدت به بعضی از اعمال نیک.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 5

5 - نقش نیت (حسن فاعلی) ، در ارزش مندی اعمال نیک (حسن فعلی)

إلا ابتغاء وجه ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 265 - 10

10 _ نقش نیت (حُسن فاعلی) ، در ارزش مندی اعمال نیک (حُسن فعلی)

و مثل الذین ینفقون اموالهم ابتغاء مرضات اللّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 3

3_ ایمان ، ملاکی برای ارزش اعمال نیک ، و شرط پاداش خداوند بر انجام آن

انّ الذین یکفرون .. اولئک الذین حبطت اعمالهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ اعمال و رفتار نیک آدمی باید همواره برای خدا و جلب رضایت او انجام گیرد .

و من يفعل ذلك ابتغاء مرضات الله فسوف نؤتيه أجراً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ ایمان و عمل صالح ، معیار ارزش انسانهاست ؛ نه جنسیت ایشان .

و من يعمل من الصلحت من ذكر او انثى و هو مؤمن

ص: 752

6_ ایمان ، شرط باروری اعمال صالح آدمی و ورود وی به بهشت

و من يعمل من الصلحت . . . و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

1095- ارزیابی اخروی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 6 - 2

2- اعمال نیک انسان ، در قیامت سنجیده خواهد شد .

فأما من ثقلت موزینه

1096- از دیاد پاداش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 8

8- زیبا و بهینه انجام دادن عمل صالح ، ملاکی برای کسب و دریافت پاداش بیشتر از جانب خداوند است .

إِنَّا لَنُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا

ممکن است که «أحسن عملاً» وصفی زاید بر عمل صالح باشد، بدان معنا که ممکن است کسی، عمل صالح انجام دهد، ولی نه بر وجه شایسته و بهینه، و در مقابل، ممکن است علاوه بر شایستگی عمل، آن را بر وجه بهینه انجام دهد خداوند، در این آیه، علاوه بر تضمین اجر اعمال صالح، مرتبه برتر آن را نیز متذکر شده و اجر آن را تضمین کرده است. در صورتی که جمله «إِنَّا لَنُضِيعُ» معترضه باشد و خبر «إِنَّ الَّذِينَ...»، جمله «أولئك...» _ در آیه بعد _ باشد، این معنا، روشن تر به نظر می آید.

1097- استقامت در عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 9

9_ لزوم پایداری بر ایمان ، تقوا و عمل صالح

ليس على الذين ءامنوا و عملوا الصلحت . . . إذا ما اتقوا و احسنوا

تکرار تقوا، ایمان و عمل صالح می تواند اشاره به لزوم پایداری بر این ویژگیها داشته باشد.

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 753

19 - لزوم تعجیل در توبه و اصلاح رفتار و کردار در پی آن*

أنه من عمل منكم سوءاً بجهله ثم تاب من بعده و أصلح

صورت پذیرفتن توبه پس از گناه امری روشن است. لذا قید «من بعده» باید پیامی غیر از «ثم تاب» داشته باشد. و چون «من» ابتدائیه است، گویا خداوند می فرماید که توبه ای مطلوبتر است که بلافاصله پس از گناه باشد.

1099 - انگیزه عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 3

3 - عبادت و انجام اعمال صالح به منظور دریافت اجر و پاداش از خداوند، صحیح و مقبول درگاه الهی بوده و با الهی بودن آنها منافات ندارد.

یتلون كتَبَ اللّٰه و أقاموا الصلوة و أنفقوا .. لیوفّیهم أجورهم

1100 - اهتمام به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 9 - 4

4 - اهتمام ورزیدن به کارهایی که پاداش اخروی دارد، مطلوب و مایه خرسندی در قیامت است.

لسعیها راضیه

«سعی» به معنای راه رفتن سریع است که در مورد «جدیت در هر کار» نیز استعمال می شود. (مفردات راغب)

1101 - اهتمام به عمل صالح دیگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 3

3 - لزوم پرهیز از نادیده گرفتن نیکی ها و اعمال پسندیده دیگران

فمن يعمل .. فلا كفران لسعيه

برداشت یاد شده از رفتار خداوند حکیم با مؤمنان نیک کردار به دست می آید.

ص: 754

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 3,7

3 - انتساب به ادیان الهی بدون ایمان واقعی و انجام اعمال نیک ، سعادت آفرین نیست .

إن الذين ءامنوا .. من ءامن بالله و اليوم الآخر و عمل صلحاً فلهم اجرهم

با توجه به اینکه در جمله «من آمن . . .» ضمیری نیست تا به «الذین ...» ارجاع شود و جمله «من آمن ...» را مخصوص مسلمانان، یهودیان و ... کند؛ معلوم می شود: هر کس از هر ملتی به خدا و قیامت ایمان راستین داشته باشد و عمل صالح انجام دهد، سعادت‌مند خواهد شد. بنابراین آوردن عنوانهای مذکور اشاره به نکاتی دارد، از جمله آنها اینکه: عنوان مسلمانی یا یهودی و یا ... داشتن کافی نیست؛ آنچه کارساز است ایمان واقعی و عمل صالح می باشد.

7 - انجام اعمال صالح ، خواسته تمامی ادیان الهی است .

إن الذين ءامنوا و الذین هادوا .. و عمل صلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 6

6 - انجام کار های خیر ، توشه انسان برای سرای آخرت است .

و ما تقدموا لأنفسکم من خیر تجدوه عندالله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 7

7 _ ایمان بدون انجام عمل صالح سودمند نیست.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن .. أو کسبت فی إیمانها خیراً

«کسبت» عطف بر «آمنت» است ؛ یعنی: «لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن کسبت فی إیمانها خیراً». (کسی که در ایمان خویش عمل نیکی را به دست نیاورده، ایمانش برای او سودی ندارد.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ ضرورت انجام کار های نیک ، به هنگام رفاه و آسایش و نیز در زمان گرفتار شدن به محنت و رنج

لئن أذقنا الإنسان منا رحمة ثم نزعناها منه إنه ليؤس كفور . . . إلا الذين صبروا و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ تأثیر ایمان در سعادت دنیا و آخرت آدمی ، در گرو همراهی آن با اعمال صالح است .

الذين آمنوا وعملوا الصالحات طوبى لهم و حسن مئاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 2

2- ایمان توأم با عمل صالح ، ثمربخش است .

وَأَدْخِلَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 1

1- پاداش مؤمنان دارای عمل صالح ، حتمی بوده و از جانب خداوند ، تضمین شده است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نَنْصِفُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 46 - 11

11- « عن رسول الله (صلى الله عليه وآله) [انه قال] : . . . يا ابن مسعود! عليك بذكر الله والعمل الصالح ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ « و الباقیات الصالحات خیر عند ربك ثواباً و خیر أملاً » ;

از رسول خدا(صلى الله عليه وآله) نقل شده که فرمود: . . . ای ابن مسعود! بر تو باد ذکر خدا و انجام عمل صالح؛ زیرا، خداوند متعال می فرماید: و الباقیات الصالحات خیر...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 77 - 17

17- لئامت و پستی مردم ، نباید آدمی را از کار خیر و انجام وظیفه باز دارد .

استطعما أهلها فأبوا . . . فأقامه

گرچه اهل شهر، مردمی فرومایه و بدرفتار بودند، ولی در عین حال، خضر(ع)، بدون هیچ کراهتی، وظیفه خود را به انجام رساند. و برخورد سرد مردم، باعث سستی و تأخیری در کار او نشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 12

12- تنها راه رسیدن به رضایت خداوند و پاداش های او ، انجام دادن اعمال صالح و پرستش خالصانه او است .

فمن كان يرجوا لقاء ربه فليعمل عملاً صالحاً ولا يشرك بعبادة ربه أحداً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - مريم - 19 - 60 - 8

8- لزوم انجام اعمال صالح ، از دستورات تمامی ادیان الهی

فخلف من بعدهم .. إلا من ... عمل صالحاً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - طه - 20 - 82 - 7

ص: 756

7- لزوم انجام عمل صالح ، از دستور های تمامی ادیان الهی

وإني لغفار لمن تاب وءامن وعمل صـلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 51 - 11

11 - عمل صالح ، شکر استفاده از نعمت های الهی

كلوا من الطَّيِّبَاتِ واعملوا صـلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 70 - 3,8

3_ ایمان و عمل صالح ، مظهر توبه راستین و شرط پذیرش آن از سوی خدا

إلا من تاب وءامن وعمل عملاً صـلحاً

ذکر ایمان و عمل صالح پس از توبه، می تواند گویای این حقیقت باشد که خداوند توبه را_ که به معنای بازگشت از گناه است_ در دفع عذاب کافی ندانسته است؛ بلکه ایمان و عمل صالح را از شرایط پذیرش توبه و مظهر آن دانسته است.

8_ عمل صالح ، مظهر ایمان راستین است .

وءامن وعمل عملاً صـلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 12 - 16

16 - در قیامت ، اهمیت عمل صالح برای همه انسان ها ، آشکار می شود .

فارجعنا نعمل صـلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 11 - 7

7- داوود (ع) و قومش ، به انجام اعمال صالح از سوی خداوند مأمور بودند .

و اعملوا صـ لِحًا اِئْتِي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 11

11 - لزوم توأم ساختن ایمان ، اندیشه و عقیده درست دینی با رفتار مناسب و عمل صالح

إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 15

15 - توصیه به ایمان و عمل صالح و پرهیز از تجاوز به حقوق یکدیگر ، از بهترین رهنمود ها به بشر

ص: 757

وإن كثيراً من الخلقاء ليغى . . . إلا الذين آمنوا وعملوا الصالحات وقليل ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 13, 15

13 - دل نبستن به دنیا ، آخرت خواهی ، ترک رفتار زشت و نیک کرداری ، بخشی از اهداف ادیان الهی

إنما هذه الحیوه الدنیا متع . . . من عمل سیئه . . . و من عمل صالحاً . . . یرزقون ف

15 - رهایی از وابستگی به دنیا ، آخرت خواهی ، ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح ، از نشانه های دستیابی به راه درست در زندگی

اتبعون أهدکم سبیل الرشاد . . . إنما هذه الحیوه الدنیا متع . . . من عمل سیئه ..

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که یادشدن مسأله زندگانی دنیا و آخرت، ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح - پس از طرح مسأله هدایت به راه درست زندگی - می تواند به عنوان مصداق و مظهر این هدایت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 4

4 - حقیقت مسلمانی ، تلاش در جهت گسترش عقیده توحیدی و عمل به صلاح و نیکی است .

و من أحسن قولاً . . . و قال إننی من المسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 2 - 6

6 - « قال رسول الله (صلی الله علیه و آله) . . . یابن مسعود أكثر من الصالحات والبر فإن المحسن والمسیء یندمان ، یقول المحسن : یا لیتنی اُزددت من المحسنات ویقول المسیء : قصرت ، و تصدیق ذلك قوله تعالی : « و لا أقسم باللّوامه » ;

رسول خدا(صلی الله علیه و آله) فرمود: . . . ای پسر مسعود! اعمال صالح و کارهای نیک را افزون انجام بده که در [قیامت] نیکوکار و بدکار هر دو پشیمان می شوند. انسان نیکوکار می گوید: ای کاش کارهای نیک را زیادتیر کرده بودم و انسان بدکار می گوید: کوتاهی و تقصیر کردم. و گواه این مطلب سخن خداوند است که فرمود: «و لا أقسم باللّوامه».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ماعون - 107 - 7 - 7

7 - « قال أبو عبد الله (ع) . . . قوله عزَّوجلَّ « ويمنعون الماعون » قال : هو القرض يُقرضُه و المعروف يصطنعه و متاع البيت يعيره و منه الزكاه ;

امام صادق(ع) [درباره] سخن خدای عزوجلّ « ويمنعون الماعون» فرمود: ماعون، قرضی است که [انسان] به دیگری می دهد و کار نیکی است که [درباره دیگران] انجام می دهد و وسایل خانه است که عاریه می دهد و از [مصادیق] ماعون، زکات است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 11

11 - لزوم تهیّه توشه (کار های نیک و تقوا) برای آخرت

ص: 758

و ترؤدوا فان خير الزاد التقوى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 122 - 3,4

3_ خداوند ، وارد کننده مؤمنان داراي اعمال صالح به بهشت

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت سندخلهم جنت

4_ مؤمنان داراي اعمال صالح ، خارج از نفوذ ولايت شيطان هستند .

و من يتخذ الشيطان ولياً .. و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت

چون پذيرندگان ولايت شيطان، اهل دوزخ شمرده شدند و در مقابل، مؤمنان صالح به بهشت وعده داده شده اند، معلوم می شود که مؤمنان هرگز ولايت شيطان را نپذيرفته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 124 - 5

5_ بهره مندی مردم از پاداش های الهی و ورودشان به بهشت ، در گرو ايمان و عمل صالح است ، نه جنسيت و انتساب به مذهب يا فرقه ای خاص .

و من يعمل من الصلحت من ذكر او انثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 125 - 1

1_ تسليم خدا بودن با تمام وجود به همراه انجام کار های نيك و شايسته ، بهترين آيين است .

و من احسن ديناً ممن اسلم وجهه لله و هو محسن

مراد از «وجه»، ذات و نفس آدمی است که از آن به تمام وجود تعبیر شده است؛ «محسن» در برداشت فوق به معنای انجام دهنده کار نيك گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 69 - 2,5,8

2_ مسلمانان ، یهودیان ، مسیحیان و صابئی ها ، سزاوارترین امت ها برای ایمان راستین به خدا و قیامت و انجام عمل صالح

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ وَالنَّصِرَىٰ مِنْ ءَامِنٍ

نام بردن از ملتهای مذکور_ با اینکه ایمان راستین از هر امتی (من ءامن ..) موجب رهایی از ترس و اندوه است_ می تواند اشاره به این باشد که پیروان این ادیان از دیگران سزاوارتر و دارای زمینه بیشتری برای پذیرش ایمان حقیقی هستند.

5_ لزوم انجام اعمال صالح ، از دستورات تمامی ادیان الهی

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. مِنْ ءَامِنٍ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلُوا صَالِحًا

8_ تنها انتساب به ادیان الهی بدون ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام عمل صالح ، سعادت آفرین نخواهد بود .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. مِنْ ءَامِنٍ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلُوا صَالِحًا فَلَا خَوْفَ

با توجه به اینکه جمله «من ءامن ..» خبر برای «الذین ءامنوا» است، تکرار ایمان در این دو فراز و نبود ضمیر در جمله خبری

ص: 759

می رساند که سعادت، در گرو ایمان حقیقی به خدا و قیامت و انجام عمل صالح می باشد و در این جهت میان منتسبان به ادیان آسمانی و غیر آنان تفاوتی وجود ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 70 - 2

2_ ایمان به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح ، پیمان خداوند با بنی اسرائیل

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صلحاً .. لقد اخذنا میثق بنی اسرائیل

به مقتضای این آیه با آیه قبل می توان گفت مورد میثاق ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح است.

1103- ایمان بی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 4

4- ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، آدمی را به بهشت رهنمون نخواهد شد .

و بشر الذین ءامنوا .. و عملوا الصلحت أن لهم جنت

عطف «عملوا ..» بر «آمنوا» - بدون تکرار «الذین» - ظهور در این دارد که: دستیابی به بهشت در گرو جمع شدن هر دو وصف (ایمان و عمل) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 10

10 - ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، کارساز نبوده و مایه سعادت آدمی نخواهد شد .

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 82 - 2

2- ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، در پی دارنده پاداش (خلود در بهشت) نخواهد بود .

و الذين آمنوا وعملوا الصلحت . . هم فيها خلدون

1104- ایمان و عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 4

4_ همراهی ایمان با عمل صالح ، موجب برخورداری از پاداش و فضل الهی

ص: 760

فاما الذين آمنوا و عملوا الصلحت فيوفيههم أجورهم و يزيدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 69 - 6

6_ لزوم همراهی ایمان با عمل صالح برای نیل به سعادت و آرامش

من آمن . . . و عمل صلحاً فلاخوف عليهم و لا هم يحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 93 - 11

11_ لزوم همراهی ایمان و عمل صالح برای تأمین رشد و تعالی آدمی

ليس على الذين آمنوا و عملوا الصلحت . . . آمنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 42 - 2

2_ پیوستگی ایمان و عمل صالح، شرط باروری و ثمردهی هر یک

و الذين آمنوا و عملوا الصلحت . . . اولئك اصحب الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 72 - 11

11_ ایمان همراه با عمل نیک، شرط دستیابی انسان به نعمت های جاودان بهشت و رستگاری عظیم

وعد الله المؤمنين و المؤمنت . . . الفوز العظيم

مراد از «المؤمنين و المؤمنت»، با توجه به آیه پیش، زنان و مردان مؤمنی هستند که اهل عمل صالحند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - رعد - 13 - 29 - 3

3_ تأثیر ایمان در سعادت دنیا و آخرت آدمی، در گرو همراهی آن با اعمال صالح است.

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات طوبی لهم و حسن مئاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 18 - 10

10- همراهی ایمان و عمل صالح، تضمین کننده سعادت اخروی انسان است.

الذین کفروا برّهم أعم لهم... لایقدرون ممّا کسبوا علی شیء

خداوند در این آیه کفر را، که عقیده فاسدی است، موجب حبط عمل صالح دانسته و نتیجه اش شقاوت آلود بودن آخرت آدمی است. از این جا به دست می آید که عقیده درست، به اضافه عمل صالح، سعادت اخروی را تضمین می کند.

ص: 761

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 5

5- همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری از پاداش نیک است .

من ءامن و عمل صـلحاً فله جزاء الحسنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 107 - 4

4- ثمربخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو با هم است .

ءامنوا و عملوا الصـلحـت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 15

15- در بینش الهی ، ایمان به مبدأ و معاد ، از عمل صالح تفکیک ناپذیر است .

إلـهـكم إلـه و حد فـمن كان یرجوا لقاء ربّه فلیعمل عملاً صـلحاً

ارتباط جملات این آیه به هم با حرف «فاء» _ که معنای تفریح دارد _ بر این معنا شاهد است که هر یک از این مراحل، لازمه انفکاک ناپذیر مرحله قبل است؛ یعنی، موحد باید به لقای پروردگار امیدوار باشد و کسی که این چنین است، بایستی عمل صالح پیشه کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 75 - 3

3- کثرت عمل صالح ، شرط حتمی در کنار ایمان ، جهت برخورداری از درجات عالی آخرت است .

و من یأته . . مؤمن اقد عمل الصـلحـت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 2

2- باروری و ثمربخشی عمل صالح ، در پرتو همراه بودن آن با ایمان است .

فمن يعمل من الصلحـت و هو مؤمن

جمله «و هو مؤمن» حال برای فاعل «يعمل» است و این جمله در واقع شرط برای انجام کارهای نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 23 - 3

3- ایمان به همراه عمل صالح ، شرط ورود به بهشت

إنَّ اللهَ يدخلُ الذينَ ءامنوا و عملوا الصلحـت جنّـت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 762

15 - ایمان و عمل صالح ، (حاکمیت دین) موجب زدایش ترس و اضطراب و عامل امنیت و آرامش

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصالحات . . . و لبيدلتهم من بعد خوفهم أمناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 7 - 2

2 - اثربخشی ایمان و عمل صالح ، به توأم بودن آن دو است .

و الذين ءامنوا و عملوا الصالحات لنكفرن عنهم سيئاتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 58 - 2

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط دستیابی به غرفه های بهشت است .

و الذين ءامنوا و عملوا الصالحات لنبوتنهم من الجنة غرفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 15 - 3

3 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، از عوامل دستیابی به سعادت اخروی است .

فأما الذين ءامنوا و عملوا الصالحات فهم في روضة يحبرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 3

3 - همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری از پاداش و فضل الهی ، در آخرت است .

ليجزي الذين ءامنوا و عملوا الصالحات من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 8 - 3

3- ایمان توأم با عمل صالح ، شرط ثمربخشی آن دو ، در سعادت اخروی انسان است .

ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ جَنَّٰتُ النَّعِيمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 2

2- توأم بودن ایمان با اعمال صالح ، دارای ارزش و پاداش است .

ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ فَلَهُمْ جَنَّٰتُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 763

10 - ثمربخشی هر یک از ایمان و عمل صالح ، منوط به توأم بودن آن دو است .

إلّا من ءامن و عمل صـ لِحاً فأولـ ئك لهم جزاء الضعف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 9 - 24 - 38

9 - لزوم همراه بودن ایمان و عمل صالح

إلّا الذين ءامنوا و عملوا الصـ لِحـ ت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 3 - 28 - 38

3 - لزوم همراه بودن ایمان با عمل صالح

الذين ءامنوا و عملوا الصـ لِحـ ت

6 - ایمان همراه با عمل صالح ، از ملاک های برتری و ارزشمند آدمی

أم نجعل الذين ءامنوا و عملوا الصـ لِحـ ت كالمفسدين في الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 7

7 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، موجب ورود به بهشت می شود (نه یکی از آنها به تنهایی)

و من عمل صـ لِحاً من ذكر أو أنثى و هو مؤمن فأولـ ئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 8 - 4

3 - ایمان و عمل صالح ، موجب استحقاق ثواب الهی

إنّ الذين ءامنوا و عملوا الصـ لِحـ ت لهم أجر غير ممنون

واژه «أجر» به معنای مزدعمل و مفید برداشت یاد شده است.

4- همراه بودن ایمان و عمل صالح، شرط بهره‌وری از اجر بی حساب و بی منت الهی

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 12

12 - باروری ایمان و عمل صالح، در گرو همراهی آن دو با یکدیگر است.

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 764

5- ایمان و عمل نیک ، زمینه بهره‌وری از فضل و عنایات فزون تر خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 5

5- ثمربخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو باهم

كالذین ءامنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 14 - 5

5- آمیخته ساختن ایمان با عمل صالح ، شرط بهره‌وری مؤمنان از بهشت جاودان

إنّ الذین قالوا ربّنا الله .. أولئك أصحاب الجنة ... جزاء بما كانوا یعملون

در آیه قبل، دو عنصر ایمان و استقامت، زمینه ورود به بهشت جاودان معرفی شده است و در این آیه عمل، به عنوان اساس و ملاک ره یافتن به بهشت جاودان مطرح گشته است. از این نکته می توان استفاده کرد که تجلی عقیده در عمل، برای یکتاپرستان کارساز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 2

2- لزوم پیوستگی ایمان با عمل صالح

والذین ءامنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 3

3- پیوستگی ایمان و عمل صالح در زندگی مؤمنان ، شرط بهره مندی آنان از نعمت بهشت

یدخل الذین ءامنوا و عملوا الصالحات جنّات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 14

14 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن کامیابی اخروی و بهشت جاویدان

و من يؤمن بالله و يعمل صـ لِحًا يَكْفُرُ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ . . . ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 17

17 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن سعادت اخروی و بهشت جاودانه

ص: 765

و من یؤمن باللّٰه و یعمل صـلِحًا یدخله جنّـت. .. خـلّـدین فیها أبدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 2

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط پاداش آفرینی آن دو است .

إِنَّ الذّٰینَ ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ جَنّٰتٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 2,3

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط تأثیر آنها است .

ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ

3- ایمان و عمل صالح ، هماهنگ با ساختار وجودی انسان و نشان باقی ماندن او ، در کامل ترین نظام خلقت است .

أحسن تقویم .. الذّٰینَ ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 7 - 2

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط ثمربخشی آنها است .

إِنَّ الذّٰینَ ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ أُولَئِکَ هُم خیر البریّٰه

1105- بقای عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 8,9

8- اعمال خیر آدمی ، هرگز فانی نمی شود و در نزد خداوند باقی می ماند .

و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عنداللّٰه

9- خداوند ، خزانه دار اعمال نیک آدمی است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 4,7

4- عمل صالح باقی می ماند و نیکوکاران ، از پاداش آن در پیشگاه خداوند برخوردار می گردند .

والبقیات الصالحات خیر عند ربک ثواباً

«خیر» گرچه اسم تفضیل است؛ ولی همواره این مفهوم را ندارد که نقطه مقابل هم، اصل وصف را داراست؛ بلکه در نظایر این آیه تفضیل به معنای حقیقی آن وجود ندارد و گفتن «خیر ثواباً» در مقابل پندار دنیامداران است که به نتیجه کارهایشان دل بسته اند

ص: 766

و مراد این است که تنها به ثواب عمل صالح می توان دل بست.

7- تنها کار های شایسته ، (باقیات الصالحات) ، ثبات داشته و ماندگار خواهد بود .

والبقیات الصالحات خیر عند ربک

شیوه رایج سخن در چنین مواردی، این است که گفته شود: «الصالحات الباقیات»؛ زیرا این اعمال صالح است که به ماندگاری توصیف می شود. این جابه جایی در تعبیر، به منظور بیان بقای عمل صالح، در قبال فناپذیری مال و منال دنیا است که در آیات پیشین در باره آن سخن گفته شد.

1106- بهترین عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 7

7 - اقامه نماز و پرداخت زکات ، بهترین کار نیک و ارجمندترین توشه برای سرای آخرت

أقیموا الصلوه وءاتوا الزکوه و ما تقدموا لأنفسکم من خیر تجدوه عندالله

«خیر» (کار نیک و پسندیده) شامل نماز نیز می شود. بنابراین نام بردن از آنها برای رساندن این معناست که: این دو فریضه، از بهترین کارهای نیک و سودمندترین توشه ها برای آخرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 64 - 8

8 - نماز ، بهترین و ارزشمندترین عبادت ها و عمل های صالح

و الذین یتتولون لربهم سجّدًا و قیّـمًا

1107- بی ارزشی عمل صالح کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 4

4 - نیکوترین عملکرد کافر و مشرک ، فاقد کمترین ارزش در بینش الهی است .

أجعلتم سقایه الحاجّ و عماره المسجد الحرام کمن ءامن بالله . . . و الله لایهدی الق

برداشت فوق به خاطر دو نکته مهم در آیه شریفه است: 1_ سیراب ساختن حاجیان و آباد کردن مسجدالحرام، بهترین عمل مشرکان بود؛
2_ خداوند، همین دسته از مشرکان به ظاهر نیکوکار را ستمکار معرفی کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 2، 1

1- عمل نیک کافران به ربوبیت خداوند ، چونان خاکستری است در معرض تندباد در روز طوفانی

ص: 767

مثل الذین کفروا برّهم أعم لهم کرماد اشتدّت به الريح فی یوم عاصف

مراد از «اعمالهم» می تواند اعمال خیر و صالحی باشد که کافران انجام می دهند. چه اینکه روشن است عمل زشت و گناه هیچ کس، کافر و مسلمان، ثمری ندارد تا اینکه حبط گردد و یا به خاکستر در معرض باد تشبیه شود.

2- عمل نیک کافران ارزشی ندارد و حبط می شود .

مثل الذین کفروا برّهم أعم لهم کرماد اشتدّت به الريح فی یوم عاصف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 32 - 11

11- اعمال به ظاهر نیک کافران دین ستیز ، پوچ و بی ب ها در نزد خداوند

إنّ الذین کفروا و .. و سیحبط أعم لهم

مراد از اعمال، کردار به ظاهر نیکی است که مشرکان یا اهل کتاب، انجام داده و می دهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 15

15 - اعمال نیک شخص کافر به خدا و رسول او ، در پیشگاه پروردگار فاقد ارزش می باشد .

فالذین ءامنوا منکم و أنفقوا لهم أجر کبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 19

19 - اعمال نیک کافران و منافقان ، از کمترین ارزش در پیشگاه الهی برخوردار نیست .

لا یستوی منکم من أنفق من قبل الفتح وق تل

1108- بی ارزشی عمل صالح مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 4

4_ نیکوترین عملکرد کافر و مشرک ، فاقد کمترین ارزش در بینش الهی است .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله . . و الله لا يهدى الق

برداشت فوق به خاطر دو نکته مهم در آیه شریفه است: 1_ سیراب ساختن حاجیان و آباد کردن مسجدالحرام، بهترین عمل مشرکان بود؛
2_ خداوند، همین دسته از مشرکان به ظاهر نیکوکار را ستمکار معرفی کرد.

ص: 768

1109- بی ارزشی عمل صالح منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 19

19 - اعمال نیک کافران و منافقان ، از کمترین ارزش در پیشگاه الهی برخوردار نیست .

لايستوی منکم من أنفق من قبل الفتح وق_تل

1110- پاداش اخروی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 160 - 7

7 _ انجام عمل نیک به شرط حبط نشدن تا حضور در صحنه قیامت دارای پاداشی ده چندان است.

من جاء بالحسنة فله عشر أمثالها

حرف «باء» در «بالحسنة» هم می تواند برای تعدیه باشد، که در این صورت «مجیء» به معنای انجام دادن است، و هم می تواند برای مصاحبت باشد، که در این صورت «مجیء» به معنای حاضر شدن است. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است. بر این مبنا جمله «من جاء بالحسنة» (کسی که با عمل نیکی در قیامت حاضر شود)، اشاره به این معنا دارد که پاداش از آن کسی است که عمل نیکش تا قیامت باقی باشد و با گناه حبط نشده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 84 - 5

5- هر عمل نیک در جهان آخرت ، دارای پاداش افزون و هر عمل بد دارای کیفر متناسب با آن خواهد بود .

من جاء بالحسنة .. و من جاء بالسیئة

«ال» در «الحسنة» و «السیئة» برای جنس و مفید استغراق است. بنابراین «من جاء بالحسنة»؛ یعنی، «هر کس هر عمل نیک بیاورد» و «من جاء بالسیئة»؛ یعنی، هر کس هر عمل بد بیاورد.

1111- پاداش تداوم عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 6

6 - مداومت بر اعمال شایسته در دنیا، دارای ارج و پاداشی چشمگیر در پیشگاه الهی است .

قرّه أعین جزاء بما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 7

ص: 769

7- عمل صالح و مداومت بر آن ، دارای پاداشی چشمگیر در بهشت است .

ءامنوا و عملوا الصالحات فلهم .. بما كانوا يعملون

1112- پاداش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 3

3- بهشت و نعمت های آن ، پاداش کسانی است که به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان آورده و اعمال صالح انجام دهند .

و بشر الذین ءامنوا .. أن لهم جنت تجری من تحت الأنهر

متعلق «آمنوا» به دلیل آیات قبل، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 12

12- پاداش کار های نیک ، تضمین شده از سوی خداوند ، بدون کمترین کاستی

و ما تقدموا لأنفسکم من خیر تجدوه عندالله

در برداشت فوق «تجدوه» - چنانچه بسیاری از مفسران گفته اند - به یافتن پاداش عمل تفسیر شده است. تعبیر کردن از «یافتن پاداش عمل» به «یافتن خود عمل» حاوی این نکته است که: پاداش اعمال نیک بدون کمترین کاستی، به انسانها اعطا می شود؛ به گونه ای که گویا همان عمل را می یابند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 3,5

3- پاداش اخروی اعمال نیک ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع) اختصاص به خود ایشان دارد و دیگران از آن بهره ای نخواهند برد .

تلک أمه قد خلت لها ما کسبت

تقدیم «لها» بر «کسبت» گویای حصر است. بنابراین «لها ما کسبت»؛ یعنی، دستاورد آنان تنها از آن ایشان و به سود خودشان است.

5- هر فرد و امتی از پاداش اعمال نیک خویش بهره مند خواهد شد .

لها ما كسبت و لكم ما كسبتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 15

15 - تضمین پاداشِ اعمال نیک انسان از سوی خداوند

و ما تفعلوا من خیر فانّ الله به علیم

علم خداوند به اعمال خیر (فانّ الله به علیم)، کنایه از پاداش الهی به نیکوکاران است.

ص: 770

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 8

8 _ تقواییشان بهر مند از پاداش الهی ، در برابر اعمال نیکی که انجام می دهند .

و ما يفعلوا من خیر فلن یکفروه و الله علیم بالمتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 160 - 1

1 _ هر کار نیک دارای پاداش ده چندان است .

من جاء بالحسنه فله عشر أمثالها

«فلا یجزی . . .» دلیل بر این است که مراد از «عشر أمثالها» پاداش کار نیک است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 18

18 _ برخوردار مؤمنان از نعمت های الهی در بهشت ، نتیجه کردار نیک و مستمر آنان است .

و نودوا أن . . . بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 170 - 7

7 _ انجام دهندگان اعمال صالح از پاداش های الهی بهره مند خواهند شد .

إننا لنضیع أجر المصلحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 10, 13, 24

10 _ تحمل هر سختی (تشنگی ، رنج ، گرسنگی و تعرض و ضربه زدن به دشمن) در راه خدا ، عمل صالح و دارای اجر است .

ذلک بأنهم لا یصیبهم . . . فی سبیل الله . . . إلا کتب لهم به عمل صلح

13_ گام نهادن مؤمنان در هر میدان و زمینه ای که خشم کافران را به دنبال داشته باشد، عمل صالح و دارای اجر است.

و لا یطئون موطئاً یغیظ الکفار . . . إلا کتب لهم به عمل صلح

24_ کسب پیروزی در راه خدا، همانند تحمل مشکلات، عمل صالح و دارای اجر است.

ذلک بأنهم لا یصیبهم . . . و لا ینالون من عدو نیلا إلا کتب لهم به عمل صلح إن اللّٰه

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از جمله «لا ینالون من عدو نیلا» می تواند دستیابی به پیروزی بر دشمن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 46 - 6,8

6- پاداش عمل صالح، از طرف خداوند، تضمین شده است.

ص: 771

والبقیة الصالحات خیر عند ربک

8- پاداش خداوند به کردار نیک ، جلوه ای از ربوبیت او است .

والبقیة الصالحات خیر عند ربک ثواباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 9

9- توبه کنندگانی که ایمان آورده و عمل صالح انجام دهند ، در قیامت پاداشی بدون کمترین نقص دریافت خواهند کرد .

من تاب و ءامن و عمل صلحاً فأولئک یدخلون الجنة و لایظلمون شیئاً

«ظلم» ؛ یعنی، مقرر ساختن چیزی در غیر جایگاه و درجه مخصوص آن؛ چه به گونه ای کمتر و چه به شکلی برتر (مفردات راغب).
«لایظلمون» نیز به معنای «لاینقصون» می باشد و مراد این است که: از اجر و مزد عمل آنان به واسطه گذشته بد آنها، چیزی کاسته نشده و به آنان ظلمی روا نمی شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 11

11- ربوبیت خداوند ، مقتضی اعطای پاداش به اعمال صالح

والبقیة الصالحات خیر عند ربک ثواباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 6

6 - ایمان ، شرط ثمربخشی اعمال صالح و بهره بردن از جزای کامل آن در قیامت

و من یعمل . . . و هو مؤمن فلا یخاف ظلماً و لاهضماً

نفی نقصان از پاداش عمل مؤمن در آخرت، اشاره به آن دارد که در صورت نبود ایمان، عمل صالح انجام شده، دچار کاستی و اضمحلال خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 38 - 1

1 - اعمال خوب مردمانی که همواره به یاد خدا هستند ، در پی دارنده پاداشی از نوع پاداش بهترین عمل ها از سوی خداوند

رجال . . . لیجزیهم الله أحسن ما عملوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 89 - 2

2 - نگه داشتن اعمال نیک تا صحنه قیامت و از دست ندادن آنها در نتیجه گناه ، شرط بهره‌وری انسان از ثمرات آن

من جاء بالحسنة فله خير منها

واژه «جاء» می تواند اشاره به این داشته باشد که اعمال نیک، در صورتی ثمربخش است که انسان بتواند تا پایان عمر آن را حفظ کرده و با گناهان خود موجبات حبط آن را فراهم نکند باشد.

ص: 772

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 58 - 9

9 - پاداش انجام دهندگان عمل صالح ، بس ستایش برانگیز و نیکو است .

نعم أجر العـملین

«ال» در «العاملین» می تواند عهد بوده و اشاره به «الذین آمنوا و عملوا الصالحات» داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 2,3

2 - اعمالِ صالح مؤمنان فراهم آورنده زمینه ، برای دریافت پاداش از خداوند ، در قیامت است .

فلا تُنفسهم یمهدون . لیجزی الذین ءامنوا و عملوا الصـلحـت

«لام» در «لیجزی» تعلیل برای «یمهدون» است.

3 - همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری از پاداش و فضل الهی ، در آخرت است .

لیجزی الذین ءامنوا و عملوا الصـلحـت من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 2

2 - توأم بودن ایمان با اعمال صالح ، دارای ارزش و پاداش است .

ءامنوا و عملوا الصـلحـت فلهم جنّت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 31 - 4,7

4 - موقعیت افراد در برخورداری شان از پاداش مضاعف خداوند در مقابل عمل صالح شان نقش دارد .

و من یقنت منکنّ لله و رسوله و تعمل صـلحـا نوتها أجرها مرتین

7 - اعطای پاداش مضاعف به همسران پیامبر در قبال عمل صالح شان ، نمودی از رحمت خداوند است .

و من یقنت منکرتّ . . . نؤتها . . . و اعدنا لها رزقاً کریماً

این که خداوند، به هنگام هشدار به همسران پیامبر در آیه پیش، برای عذاب، عذاب کننده ای را نیاورده و تنها فرمود: «بر خداوند، چنین امری آسان است» و در این آیه، با فعل های «نؤتها» و «اعدنا» دخالت مستقیم خود را بیان کرده، می توان نکته بالا را به دست آورد لازم به ذکر است که التفات از غیبت (یضعف لها العذاب و کان ذلک علی اللّٰه یسیراً) به خطاب («نؤتها» و «اعدنا») می تواند مؤید نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 11 - 9

9 - بشارت خداوند به داوود (ع) و قومش، مبنی بر اعطای پاداش عمل صالح به آنان

اعملوا صـلحاً إتی بما تعملون بصیر

ص: 773

یادآوری آگاه بودن خدا از عمل داوود(ع) و قومش، پس از سفارش آنان به انجام عمل صالح، می تواند به منظور این حقیقت باشد که عمل صالح آنان نادیده گرفته نشده و پاداش خواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 3

3 - عبادت و انجام اعمال صالح به منظور دریافت اجر و پاداش از خداوند، صحیح و مقبول درگاه الهی بوده و با الهی بودن آنها منافات ندارد.

یتلون کتاب الله و أقاموا الصلوة و أنفقوا .. لیوفیهم أجورهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 72 - 1

1 - بهشت با نعمت های فراوان و پایان ناپذیر آن، پاداش عملکرد پرهیزگاران

و تلك الجنة التي أورثتموها بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 14 - 4

4- بهشت جاودان، پاداش اعمال نیک و مستمر موحدان

أولئك أصحاب الجنة .. جزاء بما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 28 - 9

9- ثمربخشی اعمال نیک، منوط به حفظ آن تا پایان عمر و نابود نکردن آن باگناه و نفاق

ذلك بأنهم اتبعوا ما أسخط الله و كرهوا رضونه فأحبط أعم لهم

«فأحبط أعمالهم»، در حقیقت پاسخ به این سؤال مقدر است که: مرتدان و اهل نفاق، گرچه سرانجام به انحراف گراییدند؛ اما در آغاز، اعمال نیک نیز داشته اند و با وجود آن اعمال، چرا عذاب شوند؟ آیه شریفه پاسخ می دهد که نفس انجام نیکی ها، کافی نیست؛ بلکه باید آن را از حبط و سقوط مصون داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 19 - 5

5 - بهره‌وری متقین از نعمت‌های گوارای بهشت ، پاداش عملکرد نیک و مداوم خود آنان

کلوا و اشربوا هنیءا بما کنتم تعملون

تعبیر «کنتم تعملون»، ماضی استمراری و دلالت بر مداومت پارسایان بر اعمال نیک دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 24 - 2

ص: 774

2 - برخورداری پیشتازان (سابقون) ، از مقام قرب الهی در جهان آخرت و دستیابی آنان به بهشت سرشار از نعمت ، پاداش الهی به آنان در قبال اعمال صالح شان

و السـبقون السـبقون . أولـئك المقربون . فی جنـت النعیم ... جزاء بما كانوا یعم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 6

6 - خداوند ، برای مؤمنانی که عمل صالح دارند ، پاداش بزرگی قرار داده است .

لهم أجر

نکره آوردن «أجر»، بیانگر عظمت آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 13

13 - رضایت خداوند ، از مؤمنان صالح و رضایت آنان از او ، پاداش ایمان و عمل نیک ایشان است .

جزاؤهم .. رضی الله عنهم و رضوا عنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 6

6 _ وعده پاداش به اهل ایمان دارای عمل صالح از روش های قرآن برای ایجاد انگیزه به ایمان و عمل صالح

لهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 1,5

1 _ مؤمنان دارای اعمال صالح ، بهره مند از پاداش کامل خداوند

و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات فیوفیهم اجرهم

5 _ مؤمنان دارای اعمال صالح از پیروان عیسی (ع) ، مشمول پاداش کامل الهی هستند .

جاعل الذين اتبعوك . . . و اما الذين امنوا و عملوا الصالحات فيؤقيهم اجرهم

مصدق مورد نظر از جمله «فاما الذين امنوا»، به قرينه آيات قبل، مؤمنان به حضرت مسيح (ع) هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 11

11_ بهشت، پاداش کامل برای اعمال نیک انسانها

و انما توفون اجرکم يوم القيمة فمن زحزح عن النار و ادخل الجنة فقد فاز

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 40 - 6,7,8,9

ص: 775

6_ خداوند ، اعمال نیک را _ هر چند اندک باشد _ به چندین برابر پاداش می دهد .

و ان تک حسنه یضاعفها

ضمیر «هی» در «تک» به «مثقال» بر می گردد و چون خبر «تک»، یعنی «حسنة»، مؤنث است، فعل آن به صورت مؤنث آورده شده است.

7_ نادیده گرفتن اعمال نیک دیگران _ هر چند اندک باشد _ سزاوار نیست .

و ان تک حسنه یضاعفها

8_ خداوند با لطف و تفضل خویش ، هر عمل نیکی را پاداشی عظیم عطا خواهد کرد .

و ان تک حسنه یضاعفها و یؤت من لدنه اجراً عظیماً

لطف و تفضل از کلمه «من لدنه» استفاده شده است.

9_ اعمال نیک آدمی در پی دارنده پاداشی الهی در دنیا و آخرت *

و ان تک حسنه یضاعفها و یؤت من لدنه اجراً عظیماً

بدان احتمال که مراد از «یضاعفها» پاداش دنیوی و «یؤت من لدنه . . .» ناظر به پاداش اخروی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 1

1_ بهشت ، پاداش مؤمنان دارای عمل صالح

و الذین امنوا و عملوا الصّالحات سندخلهم جنّات تجری من تحتها الانهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 100 - 14

14_ اقدام به عمل نیک ، هر چند به انجام نرسد ، موجب برخورداری از پاداش های الهی است . *

و من ینخرج من بیته مهاجراً الی اللّٰه و رسوله ثم یدرکه الموت فقد وقع اجره علی اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 122 - 1,5

1_ بهشت ، پاداش مؤمنان دارای اعمالِ صالح

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت سندخلهم جنت

5_ مؤمنان دارای اعمال صالح ، در بهشت ، جاودان و پاینده اند .

و الذین ءامنوا .. سندخلهم جنت تجری من تحتها الأنهر خلدین فیها ابدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 3، 2

2_ راهیابی مؤمنان به بهشت ، منوط به انجام بخشی از اعمال صالح ؛ و نه مشروط به انجام تمامی کار های نیک

و من یعمل من الصلحت .. و هو مؤمن

بنابر اینکه «من» برای تبعیض باشد.

ص: 776

3_ زنان و مردان ، همسان در بهره مندی از پاداش ایمان و عمل صالح خویش

و من يعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن فأولئك یدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 15

15_ بهره مندی عالمان از پاداش های بزرگ الهی در گرو ایمان و انجام اعمال صالح

لكن الرسخون . . . و المؤمنون بالله و اليوم الاخر أولئك سنؤتیهم أجراً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 3

3_ ایمان و عمل صالح ، موجب استحقاق پاداش اخروی

فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

واژه اجر (مزد و پاداش) دلالت می کند که مؤمنان نسبت به پاداش استحقاق دارند.

1113- پاداش مضاعف عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 84 - 5

5- هر عمل نیک در جهان آخرت ، دارای پاداش افزون و هر عمل بد دارای کیفر متناسب با آن خواهد بود .

من جاء بالحسنة . . . و من جاء بالسیئة

«ال» در «الحسنة» و «السیئة» برای جنس و مفید استغراق است. بنابراین «من جاء بالحسنة»؛ یعنی، «هر کس هر عمل نیک بیاورد» و «من

جاء بالسیئة»؛ یعنی، هر کس هر عمل بد بیاورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 23

23- پاداش مضاعف خداوند به اعمال نیک مؤمنان ، جلوه ای از غفران و سپاسگزاری او است .

و من یقترب . . . إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

1114- پاداش وصیت به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 34

34 - انجام هر کار خیری در حیات خویش ، دارای برتری و پاداشی افزون تر از انجام آن پس از مرگ به وسیله وارثان و یا از طریق

ص: 777

وصیت است .

و ما تقدّموا لأنفسكم من خير تجدوه عند الله هو خيراً و أعظم أجراً

برخی از مفسران بر آنند که به قرینه «ما تقدّموا..»، جمله ای مانند «من الذي تأخرونه إلى الوصيه عند الموت» در تقدیر است.

1115- پوچی عمل صالح کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 1 - 5

5_ اعمال به ظاهر نیک کافران دین ستیز ، محکوم به پوچی و بطلان در آخرت *

الذین کفروا و صدّوا عن سبیل الله أضلّ أعم لهم

«أضلّ» ممکن است مربوط به جهان آخرت باشد و مراد از «أعمالهم»، کردار به ظاهر نیک کافران در حیات دنیا باشد که در آخرت حبط خواهد شد.

1116- پیشگامان در عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 20

20_ عن ابی عبدالله (ع) [فی قوله تعالی : « و السّابِقون الأوّلون من المهاجرین و الانصار و الذین اتّبعوهم باحسان . . . » : فبدء بالمهاجرین الأوّلین علی درجه سبقهم ثم ثنی بالانصار ثم ثلث بالتابعین لهم باحسان فوضع کل قوم علی قدر درجاتهم و منازلهم عنده . . .]

از امام صادق (ع) درباره سخن خدای تعالی: «پیشگامان نخستین از مهاجرین و انصار و کسانی که با نیکوکاری از آنان پیروی کردند . . .» روایت شده که فرمود: پس خدای عز و جل مهاجران نخستین را بر اساس سابقه ایمانی آنان، در آغاز ذکر فرمود؛ سپس انصار را در رتبه دوم و تابعین به احسان را در رتبه سوم یاد نمود. بدین ترتیب هر گروه را بر مبنای درجه و منزلتی که نزد او داشتند [در کلام خود] جای داد.

1117- تجسم عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 9

9- روزی اهل بهشت ، نتیجه و تجسم عقاید صحیح و اعمال صالحشان است .

كلما رزقوا منها من ثمره رزقاً قالوا هذا الذى رزقنا من قبل

برداشت فوق بر این اساس است که: مراد از «من قبل» دنیا باشد. بر این مبنا، جمله «هذا الذى...» دلالت می کند که روزیهای

ص: 778

بهشت همان است که در دنیا به اهل ایمان داده شده بود. در توجیه این معنا (عینیت روزی بهشت با روزی دنیا) می توان گفت، مقصود آن است که: نعمتهای بهشت تجسم همان اعمال و عقاید اهل ایمان در دنیاست. روشن است که بر این مبنا، مراد از «الذی رزقنا» ایمان و عمل صالح است.

1118- ترک عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 2

2- گریز از ایمان و عمل صالح ، ظلم است .

قال أمّا من ظلم

مراد از ظلم در این آیه _ به قرینه آیه بعد که مؤمنان دارای عمل صالح را در برابر ستم گران قرار داده است _ بی ایمانی و ترک کردار نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 4

4- مردم بی ایمان و فاقد عمل صالح ، در بینش ذوالقرنین ، مردمی ظالم بودند .

قال أمّا من ظلم . . . و أمّا من ءامن و عمل صـ لِحًا فله جزاء الحسنی

مقابله بین دو گروه «من ظلم» و «من ءامن. .» حکایت از آن دارد که ترک ایمان و عمل صالح ظلم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 7 - 4

4 - ایمان ، دارای حقیقت و مفهومی سازگار با ترک عمل صالح

ءامنوا و عملوا الصـ لِحـ ت

عطف، نشانه تغایر است و تفکیک ایمان از عمل صالح، بیانگر تفاوت مفهوم و حقیقت هر یک، با دیگری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 11

11_ کفر به خدا و قیامت و نداشتن عمل صالح ، موجب غلبه ترس و اندوه بر آدمی

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صالحاً فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

1119- ترویج عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 779

11 - پرورش انسان های نیک کردار و رواج کار های شایسته در جامعه ، فلسفه بهره مند شدن از امکانات مادی

و لقد آتینا داود مِّنَّا فضلاً... و أَلْنَا لَهُ الْحَدِيدَ . أَنْ أَعْمَلَ سَبْعَ تِغَاتٍ ... و اعملو

توصیه خداوند به انجام عمل صالح _ پس اعطای نعمت ها و امکانات فراوان به داوود(ع) _ در واقع جهت دهنده رفتار ایشان و بازگوکننده هدف و فلسفه این عطاها و بهره مندی ها است.

1120- تشبیه عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 11 - 1

1 - انجام دادن بعضی از کار های نیک ، دشوار و بسان افکندن خویش در یک راه کوهستانی و گردنه های صعب العبور است .

فلا اقتحم العقبة

«اقتحام»؛ یعنی، بین کاری سخت و هولناک قرار گرفتن (مفردات). زمانی که شخص بدون فحص و بررسی خود را در ماجرای بزرگ بیفکند، گفته می شود: «إِقْتَحَمَ» (نهایه ابن اثیر). راه دشواری که در کوه قرار دارد، «عقبه» نامیده می شود (مفردات) و نیز «عقبه» به مسیر صعب العبوری گفته می شود که از آن بر کوه بالا-روند (قاموس). این راه از آن جهت «عقبه» نامیده می شود که راه پیمایان، باید در آن پشت سر هم و به یک ستون حرکت کنند.

1121- تشبیه عمل صالح کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 1

1- عمل نیک کافران به ربوبیت خداوند ، چونان خاکستری است در معرض تندباد در روز طوفانی

مثل الذین كفروا برّهم أعم لهم كرماد اشتدّت به الريح في يوم عاصف

مراد از «أعمالهم» می تواند اعمال خیر و صالحی باشد که کافران انجام می دهند. چه اینکه روشن است عمل زشت و گناه هیچ کس، کافر و مسلمان، ثمری ندارد تا اینکه حبط گردد و یا به خاکستر در معرض باد تشبیه شود.

1122- تشویق به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

25_ اعتقاد به آگاهی خداوند از اعمال خیر ، مشوق انسان به انجام آن نیکیهها

و ما تفعلوا من خیر فإنّ الله کان به علیماً

ص: 780

جمله «و ما تفعلوا...» به منظور ترغیب به اعمال خیر بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 3,6

3_ ترغیب انسان ها از سوی خداوند به ایمان و عمل صالح

وعد الله الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

6_ نوید به پاداش نیک ، از روش های قرآن برای تربیت انسان ها و ترغیب آنان به اعمال صالح

وعد الله .. اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 3

3- حاکمیت ذوالقرنین ، در جهت ترویج ایمان و عمل صالح بود .

قال ... و أمّا من ءامن و عمل صـلحاً فله جزاء الحسنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 9

9 - خداوند ، انسان ها را به روی آوردن به انجام دادن عمل شایسته ، جهت نیل به سعادت اخروی تشویق کرده است .

فلا تعلم نفس ما أخفی لهم ... جزاء بما كانوا یعملون

اعلام مخفی بودن پاداش مؤمنان و وصف ناپذیر بودنش برانگیزاننده انسان ها، جهت دستیابی به آن پاداش است و یادآوری جزای عمل، مزید بر تشویق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 12

12 - مؤمن آل فرعون ، مردم را به دل نبستن به دنیا ، آخرت خواهی ، ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح توأم با ایمان ، ترغیب می کرد .

یـ قوم اّتما هـذه الحیوه الدنیا متـع ... من عمل سیّئه ... و من عمل صـلحاً ... یر

گفته های مؤمن آل فرعون با مردم و فرعونیان، در مقام دعوت و تبلیغ بود؛ چنان که آیه بعد (مالی أَدْعُوكم إِلَى النِّجَاهِ . . .) تأییدکننده همین مطلب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 18

18 - بهره گیری قرآن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، در تشویق آنان به اعمال نیک

و ما تنفقوا من خیر فلانفسکم . . . و ما تنفقوا من خیر یوفّ الیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 781

5_ نقش وعده پاداش و تضمین آن در ترغیب به عمل

لهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 9

9_ انتظار ستایش و تشویق در برابر انجام اعمال نیک، ناپسند نیست . *

لا تحسبنّ الذّین .. و یحبّون ان یحمدوا بما لم یفعلوا

با توجه به مفهوم جمله «یحِبُّون ..» (در برابر آنچه انجام نداده اند، خواهان ستایش هستند)، می توان به دست آورد که در صورت انجام کار نیک، توقع ستایش و تشویق ناپسند نباشد.

1123- تضمین پاداش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 6

6- تضمین پاداش عمل صالح، از جانب خداوند

والبقیّات الصّالحات خیر عند ربّک ثواباً

1124- توصیه به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 51 - 13، 9

9 - انجام کار های شایسته، توصیه دیگر خداوند به یکایک پیامبران

یَأیُّهَا الرّسل .. و اعملوا صّالِحاً

«عمل» (مصدر «اعملوا») به معنای انجام دادن و «صالِحاً» صفت برای موصوف محذوف است؛ یعنی، «و اعملوا عملاً صالحاً؛ و کار شایسته انجام دهید».

13 - استفاده از نعمت های الهی ، سپاس گذاری از خدا و انجام اعمال شایسته ، رسم و راه زندگی ترسیم شده از سوی خدا برای یکایک پیامبران و همه مؤمنان

يَأْتِيهَا الرِّسْلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 52 - 6

6 - پیروی از شیوه زندگی پیامبران (استفاده از نعمت های الهی ، داشتن کردار نیک و پرستش خدای یگانه) توصیه اکید خدا به

ص: 782

وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ

برداشت های پیشین بر این اساس بود که مراد از ضمیرهای خطاب در کلمه های «أُمَّتُكُمْ»، «رَبُّكُمْ» و «فَاتَّقُونِ» پیامبران باشد. احتمال دیگر این است مقصود از این ضمیرها، پیروان هر یک از پیامبران باشد. در این صورت و با توجه به عطف این آیه به آیه قبل، معنای آن چنین می شود: ما همان گونه که شیوه زندگی را به یکایک پیامبران توصیه کردیم، به مردم نیز سفارش نمودیم که به آنان اقتدا کنند و از آیین آنان پیروی نمایند و از تغییر و تبدیل در آن و یا اتخاذ شیوه دیگری غیر از آن سخت پرهیزند. گفتنی است که آیه بعدی، این احتمال را تقویت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 14

14 - موعظه و رهنمود داوود (ع) به دو برادر متخاصم، با توصیه به ایمان و نیک کرداری و پرهیز از تجاوز به حقوق یکدیگر

وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي... إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا... وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ

بیان این نکته مهم و کلی که «بسیاری از شریکان در حق یکدیگر ستم می کنند و تنها مؤمنان نیک کردار چنین نیستند»؛ می تواند نوعی رهنمود و موعظه از سوی داوود(ع) به دو برادر متخاصم باشد. گفتنی است که درخواست رهنمود از داوود(ع) از سوی آن دو نفر (و اهدنا إلی سواء الصراط) مؤید برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 3 - 3

3 - انجام دادن تمام کار های شایسته، توصیه خداوند به مؤمنان

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

حرف «ال» در «الصالحات»، آن را بر تمام اعمال صالح تعمیم داده است. از آن جا که هرگاه عموم حقیقی امکان پذیر نباشد، عموم عرفی مورد نظر است؛ مراد اعمال صالحی است که برای شخص مؤمن مقدور می باشد.

1125 - جاودانگی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 46 - 3

3- کار های شایسته ، دارای ثبات بوده و ماندگار هستند .

والبقیات الصالحات خیر

طبیعی سخن آن بود که «الباقیات» وصف برای «الصالحات» باشد؛ زیرا، اعمال صالح هستند که متَّصِف به ماندگاری می شوند، ولی این جابه جایی در تعبیر، به جهت مناسبت با مطالب آیات قبل و تکیه بر بقای عمل صالح در برابر اضمحلال حیات دنیا و زینت های آن است.

ص: 783

1126- حبط عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 147 - 9

9_ تباه شدن اعمال نیک آدمی و بی ارزش شدن آنها در پیشگاه خدا، از کیفرهاست .

حبطت أعمالهم هل یجزون إلا ما كانوا یعملون

تبیین این حقیقت که انسانها سزایی جز بازتاب اعمال خودشان ندارند، پس از بیان تباهی اعمال بر اثر تکذیب آیات، بیانگر این است که تباه شدن اعمال نیک نیز به نوبه خود کیفری است که بر تکذیب آیات و انکار قیامت مترتب می شود.

1127- حتمیت پاداش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 19

19_ اجر و پاداش عمل نیک مؤمنان، در پیشگاه الهی محفوظ بوده و ضایع نخواهد شد .

إن الله لا یضیع أجر المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 46 - 6

6 - کوچک ترین عملکرد شایسته و نیک آدمی، بدون پاداش نخواهد بود .

من عمل صـلحاً . . . و ما ربک بظلمٍ مـ للعبید

از تکبیر «صالحاً» _ که می تواند برای تقلیل باشد _ برداشت یاد شده به دست می آید.

1128- حسرت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 37 - 3

3 - پشیمانی دوزخیان از کرده های ناشایست خویش و حسرت شدید آنان برای انجام اعمال صالح

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صِحًّا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلْ

آهنگ سخن دوزخیان، به گونه ای است که نشانگر ندامت شدید آنان بر گذشته های خود و حسرتشان برای انجام اعمال نیک است.

ص: 784

1129- حقیقت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 10 - 5

5_ اعمال نیک و بد انسان ، دارای حقیقتی و رای صورت ظاهری آن

انّ الذین یاکلون اموال الیتامی ظلماً ائّما یاکلون فی بطونهم ناراً

1130- خلط عمل صالح و عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 102 - 13

13_ ابی بکر حضر می گوید : « قال محمّد بن سعید : أسئل ابا عبدالله (ع) فاعرض علیه کلامی و قل له : انی اتولّاکم و ابرء من عدوّکم و اقول بالقدر . . . قال : فعرضت کلامه علی ابی عبدالله فحرّک یده ثمّ قال : « خلطوا عملاً صالحاً و آخر سیئاً . . . » ;

محمد بن سعید گفت: از امام صادق (ع) سؤال کن و سخن مرا بر ایشان عرضه کن و بگو: من ولایت شما را پذیرفته و از دشمنان شما بیزارم . . . و نیز قائل به «قدر» هستم. حضر می گوید کلام او را بر امام عرضه کردم، حضرت دست خود را [به علامت انتقاد] حرکت داد و فرمود: عمل خوب و بد را در هم آمیختند . . .».

1131- درخواست عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 19 - 13

13 - دعای سلیمان به درگاه الهی برای توفیق در انجام عمل صالح و جلب خشنودی خدا

و أن أعمل صـلحاً ترضـه

1132- دعوت به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 21

21- ایمان به توحید و نبوت و معاد و دعوت به انجام دادن عمل صالح ، چکیده دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

قل إنّما أنا بشر . . . و لا یشرك بعباده ربّه أحدًا

جمله «یوحى إلىّ . . .» نبوت و «انّما إلیّ همّ . . .» توحید و «یرجو لقاء . . .» معاد و «عملاً صالحاً» عمل صالح را مطرح کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 785

2_ ارزش والای نجواها و مذاکرات محرمانه ، به انگیزه وادار نمودن دیگران به صدقه و دعوت به کار نیک و اصلاح میان مردمان

لا خیر فی کثیر من نجویهم الا من امر بصدقه او معروف او اصلاح بین الناس

7_ نجواها و مذاکرات محرمانه برای دعوت مردم به کارهای نیک ، موجب پاداش بزرگ الهی

من نجویهم ... و من يفعل ذلك ابتغاء مرضات الله فسوف نؤتيه أجراً عظيماً

1133- ذلت اخروی فاقدان عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 5 - 2

2- افراد بی ایمان و فاقد عمل صالح ، در آخرت جایگاهی پست تر از تمام انسان های فرومایه ، خواهند داشت .

ثم ردده أسفل سفلین

به قرینه «فلهم أجر غیر ممنون» (در آیه بعد) مفاد این آیه نیز، مربوط به جهان آخرت و درباره افرادی است که آیه بعد، آنان را استشنا نکرده است.

1134- رضایت از عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 13

13 - رضایت خداوند ، از مؤمنان صالح و رضایت آنان از او ، پاداش ایمان و عمل نیک ایشان است .

جزاؤهم .. رضی الله عنهم و رضوا عنه

1135- روش تشویق به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 7

7- فراهم آوردن تسهیلات زندگی و نیازهای طبیعی افراد صالح و درست کار ، از روش های مؤثر در تشویق دیگران به درست کاری و

اصلاح خویشتن

وَأَنْكَحُوا.. وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ

«الصالحین» به منزله قید برای «عبادکم و ائمتکم» است. بی شک اگر تنها افراد صالح و درست کار جامعه، از کمک و تسهیلات زندگی دیگران برخوردار شوند، افراد ناصالح و نادرست نیز، به صلاح و درست کاری تشویق شده و به آن روی خواهند آورد.

ص: 786

1136- زمینه رشد عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 3

3- ایمان ، بستر و زمینه رشد و گسترش اعمال نیک است . *

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

قرآن، در آیات متعددی، بر «عمل صالح» در پی «ایمان» تکیه کرده است. و این، گواه تلائم بین این دو، بلکه تأثیر ایمان در ایجاد زمینه عمل صالح است. تقدم ذکر «ایمان» بر «عمل صالح» می تواند اشاره به همین نکته داشته باشد.

1137- زمینه عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 15

15 - باور و توجه آدمی به نظارت خداوند بر اعمال نیک ، زمینه ساز آن اعمال است .

إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

ایجاد زمینه برای انجام کارهای نیک، از اهداف بیان نظارت خداوند بر اعمال انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 24، 25

24 _ اعتقاد انسان به علم الهی ، زمینه ساز رعایت حقوق زنان ، یتیمان و مستضعفان

والمستضعفين من الولدن . . . و ما تفعلوا من خیر فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا

25 _ اعتقاد به آگاهی خداوند از اعمال خیر ، مشوق انسان به انجام آن نیکیهها

و ما تفعلوا من خیر فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا

جمله «و ما تفعلوا . . .» به منظور ترغیب به اعمال خیر بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 6

6_ نوید به پاداش نیک، از روش های قرآن برای تربیت انسان ها و ترغیب آنان به اعمال صالح

وعد الله... اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 8

8_ ایمان و عمل شایسته و رسیدن به امنیت خاطر، دستاوردهای رسالت انبیا

ص: 787

و ما نرسل المرسلين إلا . . . فمن آمن وأصلح فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 13،14،18

13- باور به معاد ، حتی در حدّ گمان و امید ، اهرمی کارآمد در گرایش به عمل صالح و به دور از شرک و ریا است .

فمن كان يرجوا لقاء ربّه فليعمل عملاً صالحاً ولحاً و لا يشرك بعباده ربّه أحداً

14- ایمان و عقیده در صحنه عمل تبلور می یابد .

فمن كان يرجوا لقاء ربّه فليعمل عملاً صالحاً ولحاً

18- صلاح عمل ، تنها در پرتو خلوص و خالی بودن از کمترین شائبه شرک میسر است .

فليعمل عملاً صالحاً ولحاً و لا يشرك بعباده ربّه أحداً

جمله «و لا يشرك» .. می تواند به منزله تفسیر برای «فليعمل...» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 63 - 6

6- توبه ، ایمان و عمل صالح ، از جلوه های تقوا

تاب و ءامن و عمل صلحاً فأولئك يدخلون الجنة . . . تلك الجنة التي ... من كان تقى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 94 - 4

4- انجام عمل صالح ، نیازمند و سعی و کوشش است .

فمن يعمل ... فلا كفران لسعيه

تعبیر «لسعيه» به جای «لعمله» می تواند گویای این حقیقت باشد که عمل صالح با سعی و تلاش عجین شده و جدایی میان آن دو ممکن نیست و انجام هر عمل صالحی، در گرو سعی و جد و جهد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 51 - 12

12 - تغذیه سالم و حلال ، زمینه گرایش انسان به عمل صالح

كلوا من الطَّيِّبَاتِ وَاَعْمَلُوا صَالِحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 7

7 - توجه به پاداش های عظیم اخروی ، مایه گرایش هر چه بیشتر مؤمنان به عمل شایسته است .

يَدْعُونَ رَبَّهُمْ .. . وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ . فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قَرَّةٍ أَعْيَنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 788

12 - توجه به نزدیک بودن زمان وقوع قیامت ، دارای نقشی مؤثر در رویکرد به خوبی ها است .

و ما یدریک لعل الساعه تکون قریباً

عدم اعلام صریح زمان وقوع قیامت و قریب الوقوع دانستن آن، چه بسا به منظور آماده ساختن مردم و هشدار به آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خدا ترسی و تقوای مؤمنان ، سبب می شود تا خداوند ، آنان را به اعمال صالح موفق کند .

یٰـأَیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ .. یصلح لکم اعم لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - توجه به آگاهی خداوند از تمامی رفتارها ، برانگیزاننده انسان ها به انجام عمل صالح

و اعملوا صـلِحًا اِنِّیْ بَمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِیْرٌ

یادآوری خداوند به آگاه بودنش از تمامی رفتارهای انسان ها _ پس از توصیه آنان به انجام عمل صالح _ می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعتقاد به تضمین پاداش کامل و بیش از استحقاق از سوی خداوند ، موجب برانگیخته شدن انسان به انجام خالصانه اعمال نیک (همچون انفاق)

الذین یتلون کتـب اللّٰه .. و أنفقوا ممّا رزقنـهم سرّاً و علانیه ... لیوقّیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح ، نتیجه درک صحیح از زندگی دنیایی و حیات اخروی

إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ .. مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً ... وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا ... فَأُولَئِكَ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که مؤمن آل فرعون، در آغاز حقیقت دنیا و آخرت را به مردم شناساند آن گاه از آنان خواست تا رفتار زشت را رها کرده و به عمل صالح روی آورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 6

6 - ایمان و عمل صالح ، از لوازم و مظاهر یقین به وحی و هدایت آسمانی است .

لِقَوْمٍ يوقنون .. أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

ص: 789

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 26

26- روحیه شکرگزاری به درگاه خداوند ، اساس گرایش انسان به عمل صالح و جلب رضای الهی *

قال ربّ أوزعنی أن أشکر . . . و أن أعمل صـلحاً ترضیه

از تقدم شکر بر عمل صالح، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 25

25 - آگاهی و ایمان به احاطه علمی خداوند به تمامی رفتار ها ، مشوّق و برانگیزاننده انسان ها به تصحیح رفتار و انجام اعمال خیر

و کلاً وعد اللّٰه الحسنی و اللّٰه بما تعملون خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 16

16 - ایمان و توجّه به ویژگی مرگ و بعد از آن ، برانگیزاننده انسان به انفاق و انجام اعمال صالح

من قبل أن یأتی أحدکم . . . و أکن من الصـلحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 11 - 10

10 - توجه و اذعان به آگاهی همه جانبه خداوند به اعمال مردمان ، برانگیزاننده انسان به کار های نیک و پرهیز از کار های ناپسند

و اللّٰه خیر بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 2 - 8، 15

8 - دنیا ، بستر مناسب برای رشد و تعالی و انجام کار خیر

لیبلوکم ائیکم أحسن عملاً

15 - یاد مرگ ، عاملی نیرومند در انگیزش و برانگیختن انسان ها ، به سوی کمال جویی و کردار نیک

الذی خلق الموت و الحیوه لیبلوکم اَیکم أحسن عملاً

ذکر مرگ انسان ها در موضوع فلسفه خلقت آنان _ که تلاش برای تکامل و بهتر شدن است _ و نیز تقدیم آن بر حیات آدمیان، می تواند اشاره به نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 8

8 _ حُسن ایجاد انگیزه به کار خیر ، برای زمینه سازی انجام آن

من ذا اللّذی یقرض اللّهُ قرضاً حسناً فیضاعفه له اضعافاً کثیرهً

خداوند با ذکر پاداش، ایجاد انگیزه نموده و این می تواند درسی برای همه مریبان باشد.

ص: 790

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 6

6_ توجه به پاداش های الهی برای انفاق در راه خدا ، برانگیزنده آدمی به انفاق

لهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 267 - 8

8_ به داوری گرفتن وجدان ، از روش های قرآن برای پرهیز از کار های ناروا و تربیت انسان ها و رعایت احکام و مقررات دینی

ولا تیمموا الخبیث منه تنفقون و لستم باخذیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 18

18_ بهره گیری قرآن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، در تشویق آنان به اعمال نیک

و ما تنفقوا من خیر فلا نفسکم . . . و ما تنفقوا من خیر یوفّ الیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 273 - 13

13_ توجه به علم خداوند نسبت به انفاق ها و اعمال خیر ، برانگیزنده آدمی به انفاق و انجام آن اعمال

و ما تنفقوا من خیر فانّ الله به علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 5

5_ نقش وعده به پاداش و تضمین آن ، در ترغیب به عمل خیر

فلهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ وعده پاداش به اهل ایمان دارای عمل صالح از روش های قرآن برای ایجاد انگیزه به ایمان و عمل صالح

لهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12_ آگاهی به فرجام اعمال نیک (صدقه ، گذشت از وامداران تنگدست و . . .) برانگیزنده آدمی برای انجام آن اعمال

وان تصدقوا خیر لکم ان کنتم تعلمون

مفعول «تعلمون» در برداشت فوق خیر بودن صدقه گرفته شده است؛ و جواب شرط (ان کنتم تعلمون) محذوف می باشد یعنی: اگر به نیکی صدقه آگاه باشید صدقه خواهید داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 281 - 8

8 _ توجه به قیامت و خوف از آن ، بازدارنده آدمی از اعمال ناشایست (ریا و . . .) و ترغیب کننده او به اعمال شایسته (انفاق ، صدقه و . . .)

يا ايها الذين امنوا اتقوا الله و ذروا ما بقى من الربوا . . . و ان تصدقوا خير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 282 - 41

41 _ بیان فلسفه و حکمت احکام ، از روش های قرآن برای ترغیب به انجام آن احکام

ان تضلّ احديهما . . . ذلكم اقسط عند الله و اقوم للشّهاده و ادنى الا ترتابوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 9

9 _ وعد و وعید از روش های قرآن برای برانگیختن مردم به ایمان ، عمل صالح و پرهیز از کفر

انّ الذين كفروا باياتنا سوف . . . و الذين امنوا و عملوا الصّالحات سندخلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 86 - 10

10 _ توجّه به حسابرسی دقیق و کامل خداوند در هر عمل ، زمینه انجام اعمال نیک و پرهیز از اعمال ناروا

و اذا حيّيتم . . . انّ الله كان على كل شىء حسيبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 17

17_ استفاده از پاداش خواهی انسان از روش های قرآن برای ایجاد انگیزه برای تحصیل علم و گرایش به ایمان و عمل صالح

لكن الرسخون . . . أولئك سنؤتيهم أجراً عظيماً

1138- زمینه عمل صالح سخاوتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 1

1 - خداوند ، اهل سخاوت و تقوا و تصدیق کنندگان پاداش های موعود را ، برای انجام دادن کار های خیر ، آماده و توانا می سازد .

ص: 792

فعل «یسر»؛ یعنی، آسان ساخت (قاموس) و توفیق داد (صحاح). «یسری» وصف برای موصوف محذوفی از قبیل «الطریقه»، «الشریعه» و یا نظایر آن و به معنای سهل تر و آسان تر است. تغییر عبارت از «سنیسر له یسری» به «سنیسره لیسری» بیانگر آن است که خداوند، وعده ایجاد تحولاتی را در درون شخص می دهد تا با سهولت، پذیرای آسان ترین شریعت ها گردد.

1139- زمینه عمل صالح متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 1

1 - خداوند ، اهل سخاوت و تقوا و تصدیق کنندگان پاداش های موعود را ، برای انجام دادن کار های خیر ، آماده و توانا می سازد .

فعل «یسر»؛ یعنی، آسان ساخت (قاموس) و توفیق داد (صحاح). «یسری» وصف برای موصوف محذوفی از قبیل «الطریقه»، «الشریعه» و یا نظایر آن و به معنای سهل تر و آسان تر است. تغییر عبارت از «سنیسر له یسری» به «سنیسره لیسری» بیانگر آن است که خداوند، وعده ایجاد تحولاتی را در درون شخص می دهد تا با سهولت، پذیرای آسان ترین شریعت ها گردد.

1140- زمینه عمل صالح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 1

1 - خداوند ، اهل سخاوت و تقوا و تصدیق کنندگان پاداش های موعود را ، برای انجام دادن کار های خیر ، آماده و توانا می سازد .

فعل «یسر»؛ یعنی، آسان ساخت (قاموس) و توفیق داد (صحاح). «یسری» وصف برای موصوف محذوفی از قبیل «الطریقه»، «الشریعه» و یا نظایر آن و به معنای سهل تر و آسان تر است. تغییر عبارت از «سنیسر له یسری» به «سنیسره لیسری» بیانگر آن است که خداوند، وعده ایجاد تحولاتی را در درون شخص می دهد تا با سهولت، پذیرای آسان ترین شریعت ها گردد.

1141- زمینه گرایش به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 14 - 5

5 - بهره‌گیری خداوند از تمایلات طبیعی انسان‌ها در گرایش دادن آنان به ایمان و عمل صالح

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

ص: 793

1142- زیان ترک عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 2 - 3

3 - بی ایمانی و ترک عمل صالح و تبلیغ نکردن از حق و صبر ، زیان بزرگی است .

لفی خسر

نکره آمدن کلمه «خسر»، برای بیان عظمت آن است. استثنایی که در آیه بعد آمده، زیان را به غیر افراد مستثنی، اختصاص داده است.

1143- سختی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 11 - 1

1 - انجام دادن بعضی از کار های نیک ، دشوار و بسان افکندن خویش در یک راه کوهستانی و گردنه های صعب العبور است .

فلا اقتحم العقبه

«اقتحام»؛ یعنی، بین کاری سخت و هولناک قرار گرفتن (مفردات). زمانی که شخص بدون فحص و بررسی خود را در ماجرای بزرگ بیفکند، گفته می شود: «إِقْتَحَمَ» (نهایه ابن اثیر). راه دشواری که در کوه قرار دارد، «عقبه» نامیده می شود (مفردات) و نیز «عقبه» به مسیر صعب العبوری گفته می شود که از آن بر کوه بالا-روند (قاموس). این راه از آن جهت «عقبه» نامیده می شود که راه پیمایان، باید در آن پشت سر هم و به یک ستون حرکت کنند.

1144- شرایط ارزشمندی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 97 - 1

1- ارزش عمل صالح در پیشگاه خداوند ، مشروط به ایمان است .

من عمل صـلِحًا . . . و هو مؤمن

1145- شرایط پاداش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- ثمربخشی اعمال نیک ، در پرتو پذیرش پیام وحی و گردن نهادن به آن از روی رغبت و میل

ص: 794

کرهوا ما أنزل الله فأحبط أعم لهم

از مفهوم آیه شریفه، مطلب بالا استفاده می شود؛ یعنی، اگر عمل همراه با کراهت و ناخشنودی نباشد؛ بلکه از روی طوع و رغبت و برای خداوند صورت گیرد، باقی مانده و ثمر خواهد داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 2

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح، شرط پاداش آفرینی آن دو است.

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ

1146- شرایط تأثیر عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 2

2- همراه بودن ایمان و عمل صالح، شرط ثمربخشی آنها است.

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نَضِيعُ

1147- شرایط قبول عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 6

6 - ایمان، شرط باروی عمل صالح

و من عمل صالحًا من ذكر أو أنثى و هو مؤمن

«و هو مؤمن» حال برای «مَنْ» و بیانگر شرط اعتبار و ارزشمندی عمل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 1

1- احسان به والدین، روحیه شکر، توبه، صلاح جویی و تسلیم، شرط پذیرش تمام اعمال نیک انسان به درگاه خدا

أولئك الذين نتقبل عنهم أحسن ما عملوا

مراد از «أحسن..» می تواند اعمال واجب و مستحب _ در قبال اعمال مباح _ باشد. که در این صورت از ارتباط دو آیه استفاده می شود که اگر کسی از روحيات یاد شده برخوردار بود اعمال نیک او (واجب و مستحب) پذیرفته می شود.

ص: 795

1148- شرایط قبولی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 5

5- ایمان به پیامبر اسلام و قرآن، شرط ثمربخشی عقیده به خداوند و عمل صالح

و الذین آمنوا .. و آمنوا بما نزل علی محمد

از تکرار «آمنوا..» استفاده می شود که «آمنوا» _ در «الذین آمنوا» _ به معنای اعتقاد به خدای یگانه است؛ چه این که در «آمنوا بما...» به معنای ایمان به قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است. از قرین آمدن ایمان و عمل صالح، اعتقاد به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، مطلب بالا استفاده می شود.

1149- صبر و عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 8

8_ کارآیی صبر، در گرو انجام اعمال صالح است.

إلا الذین صبروا و عملوا الصالحات

1150- ظلم اعراض از عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 3

3- بی ایمانی و کناره گیری از اعمال صالح، ظلمی است که در قیامت گریبان گیر انسان خواهد شد.

وقد خاب من حمل ظلماً . و من يعمل من الصالحات و هو مؤمن

ظاهر تقابل بین این آیه و آیه قبل، این است که موضوع این آیه، دسته مقابل ظالمان است.

1151- ظهور عمل صالح در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - قیامت ، صحنه بروز و ظهور اعمال پسندیده ای است که آدمی در دنیا انجام داده است .

و ما تقدموا لأنفسكم من خير تجدوه عندالله

ضمیر مفعولی در «تجدوه» (می یابید آن را) به کلمه «خیر» بر می گردد و مقتضایش آن است که: آدمی با همان عمل نیکی که انجام داده، رویه رو خواهد شد؛ یعنی، اعمال نیک آدمی در قیامت، به گونه ای بروز و ظهور دارند.

ص: 796

1152- علم به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 3 - 6

6 - قیامت ، زمان ظهور حقایق و پی بردن انسان ها به نیک و بد اعمال خویش

کلاً سوف تعلمون

وعدۀ «سوف تعلمون» _ به قرینه «لتسئلنَّ یومئذ عن النعیم» _ ناظر به زمان برپایی قیامت است.

1153- عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 6

6 _ احاطه علم الهی به تمامی اعمال نیک انسان

و ما تفعلوا من خیر یعلمه الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 223 - 6,9

6 _ لزوم از پیش فرستادن اعمال صالح و ذخیره کردن آن برای آخرت خویش

وقدموا لانفسکم

9 _ لزوم بهره گیری از روابط زناشویی و خانوادگی ، در جهت ذخیره و تقدیم اعمال خیر برای آخرت

فاتوا حرثکم انی شئتم و قدموا لانفسکم

از اینکه در پی سخن از «حرث» بودن زنان توصیه به پیش فرستادن اعمال خیر شده است، به دست می آید که زندگی از نظر قرآن باید در مسیر رسیدن به بهره های اخروی و انجام اعمال نیک قرار گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 224 - 2,12

2_ سوگند به خداوند ، نباید مانع انجام کار های نیک ، تقوا و اصلاح میان مردم قرار گیرد .

و لا تجعلوا الله عرضة لایمانکم ان تبرّوا و تتقوا و تصلحوا بین الناس

بنابر اینکه «عرضه» به معنای مانع باشد.

12_ یکی از مصادیق حرمت سوگند خوردن به خدا بر ترک کار های خیر سوگند بر سخن نگفتن با برادر و با مادر است .

و لا تجعلوا الله عرضة لایمانکم

امام باقر (ع) درباره آیه «و لا تجعلوا الله عرضة لایمانکم» فرمود: یعنی الرجل يحلف ان لا یكلّم اخاه و ما اشبه ذلك او لا یكلّم امّه

تفسیر عیاشی، ص 112، ج 339؛ نور الثقلین، ج 1، ص 218، ح 836.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 232 - 14

14 - منافع عمل به احکام الهی، متوجه انسان می شود.

فلا تعضلوهنّ . . . ذلکم ازکی لکم و اطهر

«لکم»، اشاره به برداشت فوق دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 269 - 9

9 - درک معارف و حقایق دینی و عمل به مقتضای آن، حکمتی خدادادی است.

یؤتی الحکمه من یشاء

با در نظر گرفتن ارتباط این آیه با آیات سابق (که درباره لزوم انفاق، مصالح و پیامدهای نیک آن و نیز عوامل ترک انفاق و پیامدهای شوم آن بود که یکسره درباره احکام و معارف دینی است)، می توان گفت که مراد از حکمت، معارف و حقایق دینی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 271 - 1

1 - صدقه آشکار، عملی نیک و ارزشمند

ان تبدوا الصّدقات فنعمّا هی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 19

19 - بازگشت نتایج اعمال خیر، به خود عمل کننده

و ما تنفقوا من خیر فلا نفسکم . . . یوفّ الیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ پاداش الهی برای مؤمنان دارای عمل صالح، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات، نتیجه عمل خیر آنها

لهم اجرهم عند ربهم

«اجر» به معنای مزد، در برابر عملکرد شخص به کار برده می شود؛ بنابراین پاداش آنان مزد و اجر عملشان خواهد بود.

4_ منزلت والای مؤمنان دارای عمل صالح، نزد خداوند

لهم اجرهم عند ربهم

ظاهراً اضافه «رب» به ضمیر، تشریفیه است. چنانچه آلوسی گفته که در تعبیر «عند ربهم»، افزونی لطف و شرافت به چشم می خورد.

8_ برپاداری نماز و پرداخت زکات از بهترین نمونه های عمل صالح

ص: 798

و عملوا الصّالحات و اقاموا الصّلوٰه و اتوا الزّكوه

ذکر نماز و زکات پس از عمل صالح، در حالیکه خود عمل صالحند، بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 22 - 5,6

5_ اعمال نیک انسان، دارای ارزش و نتایجی دنیوی و اخروی است.

حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره

6_ عمل نیک، سرمایه و مددکار دنیوی و اخروی انسان

حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره و ما لهم من ناصرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 30 - 3,4,10

3_ قیامت، روز تحقق عقاب و قهر الهی و یافتن اعمال خیر و شر

و یحدّثکم اللّٰه نفسه .. یوم تجد کل نفس ما عملت من خیر ... من سوء

4_ بقای اعمال نیک و بد آدمی، در نظام هستی

تجد کل نفس ما عملت من خیر محضراً .. من سوء

یافتن خود اعمال در قیامت «تجد کل نفس ما عملت»، فرع بر وجود آن است؛ بنابراین اعمال انسان در نظام هستی، باقی می ماند و از بین نمی رود.

10_ انسان در انجام اعمال نیک و بد، مجبور نیست.

تودّ لو أنّ بینها و بینہ امدأ بعیداً

در روز قیامت که روز کشف حقایق است، قبول عمل به عنوان کرده خویش، دلیل بر عدم جبر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 57 - 6,7,8,13

6_ ایمان و عمل صالح ، حقیقت پیروی از رسول الهی (عیسی (ع))

و اتبعنا الرسول . . . جعل الذین اتبعوک ... و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات

7_ ایمان و عمل صالح ، عامل نجات انسان از عذاب الهی در دنیا و آخرت

فاما الذین کفروا فاعذبهم عذاباً شديداً فی الدنيا و الاخره . . و اما الذین امن

8_ اجر کامل خداوند ، از آن مؤمنانی است که عامل به تمامی اعمال صالح باشند .

و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات فیؤتیهم اجرهم

کلمه «الصالحات»، جمع و دارای الف و لام است که دلالت بر عموم می کند؛ یعنی تمام اعمال صالح را انجام دهند.

13_ مؤمنان دارای اعمال صالح ، محبوب خدا هستند .

و اللّٰه لا یحبّ الظالمین

بنابراینکه جمله «و اللّٰه لا یحبّ الظالمین»، تعلیل برای جمله «فاما الذین کفروا» و «و اما الذین امنوا» باشد که از آن چنین استفاده می شود که کافران به علّت ظلم، مبعوض خدا هستند. و مفهوم آن، این است که مؤمنان دارای عمل صالح، محبوب

ص: 799

خدایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 6 - 11

11 - استفاده نکردن ولیّ غنی از اموال یتیمان در قبال خدمت به آنان ، امری نیکو و پسندیده (مستحب)

و من کان غنیّاً فلیستعفف

در برداشت فوق «فلیستعفف» (باید از تصرف در اموال یتیم پرهیزد)، بر معنای استجابی حمل شده است ؛ چون مقابل «فلیاکل» قرار گرفته که دلالت بر وجود ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 7

7 - ایمان به وحدانیت خدا و قیامت و انجام اعمال صالح ، نشانه عبودیت و بندگی خدا

و یتکبر فسیحشرهم إلیه جمیعاً. فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

خداوند از کسانی که استتکاف نمی کنند و او را عبادت می کنند، به مؤمنان دارای اعمال صالح تعبیر کرد. متعلق ایمان به دلیل آیات گذشته، قیامت (فسیحشرهم) و وحدانیت خدا (انما الله اله واحد) است.

1154- عمل صالح آل داود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 10

10 - آل داوود ، موظف به انجام عمل صالح به منظور ادای شکر به درگاه خداوند

اعملوا ءال داود شکرًا

«اعملوا» مقول قول محذوف است و مفعول «اعملوا» چیزی همانند «عمالاً صالحاً» محذوف بوده و «شکرًا» مفعول له آن می باشد.

1155- عمل صالح امام حسن(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- تقدیر و سپاس‌گزاری خداوند از اهل بیت (علی، فاطمه، حسن و حسین (ع))، در قبال نیک‌کرداری آنان

إِنَّ الْأَبْرَارَ... وَكَانَ سَعْيَكُمْ مَشْكُورًا

ص: 800

1156- عمل صالح امام حسین (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 9

9- تقدیر و سپاس گزاری خداوند از اهل بیت (علی، فاطمه، حسن و حسین (ع))، در قبال نیک کرداری آنان

إِنَّ الْأَبْرَارَ... وَكَانَ سَعِيكُمْ مَشْكُورًا

1157- عمل صالح امام علی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 9

9- تقدیر و سپاس گزاری خداوند از اهل بیت (علی، فاطمه، حسن و حسین (ع))، در قبال نیک کرداری آنان

إِنَّ الْأَبْرَارَ... وَكَانَ سَعِيكُمْ مَشْكُورًا

1158- عمل صالح انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 52 - 1

1- یکی بودن شیوه زندگی همه پیامبران، در بهره گیری سالم و حلال از نعمت های الهی، کردار نیک و پرستش خدای یگانه

يَأْتِيهَا الرِّسَلُ كُلُّهَا مِنَ الطَّيِّبَاتِ... وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ

«هَذِهِ» اشاره به طریقه زندگی است که از سوی خدا به یکایک پیامبران توصیه شده بود (يَأْتِيهَا الرِّسَلُ كُلُّهَا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا). «أُمَّةً» نیز به معنای طریقه، شیوه و آیین است.

1159- عمل صالح انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 22

22_ آگاهی همه جانبه خداوند به اعمال نیک آدمیان

و ما تفعلوا من خير فإنّ الله كان به عليماً

ص: 801

1160- عمل صالح بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 147 - 3

3_ اعمال نیک بنی اسرائیل در صورت تکذیب تورات و باور نداشتن قیامت برای آنان سودبخش نخواهد بود .

و الذین کذبوا .. حبطت أعمالهم

مصدق مورد نظر برای «الذین کذبوا ..» با توجه به آیات پیشین، بنی اسرائیل است.

1161- عمل صالح بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 8

8 - اعمال نیکی که جهت خدایی (حسن فاعلی) ندارد، بی ثمر و فاقد ارزش است .

و الذین کفروا أعم لهم کسراب بقیعه یحسبه الظمآن ماء حتی إذا جاءه لم یجدہ شیئاً

مقصود از اعمال کافران در آیه شریفه کردار خوب آنان است؛ چرا که اعمال بد نتیجه خوبی ندارد تا گفته شود که مثل سراب بی فایده است. اما جهت خدایی و حسن فاعلی اعمال، از وصف «الذین کفروا» استفاده شده است؛ یعنی، چون خدا را انکار می کنند و برای او کار نمی کنند اعمالشان بی ثمر است.

1162- عمل صالح بی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 4

4 - ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان، آدمی را به بهشت رهنمون نخواهد شد .

و بشر الذین آمنوا .. و عملوا الصلحت أن لهم جنت

عطف «عملوا ..» بر «آمنوا» - بدون تکرار «الذین» - ظهور در این دارد که: دستیابی به بهشت در گرو جمع شدن هر دو وصف (ایمان و عمل) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 10

10 - ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، کارساز نبوده و مایه سعادت آدمی نخواهد شد .

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 82 - 2

ص: 802

2- ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، در پی دارنده پاداش (خلود در بهشت) نخواهد بود .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. هم فیها خلدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 158 - 8

8_ عمل صالح بدون ایمان سودبخش نخواهد بود.

لا ینفع نفساً إیمنها لم تکن ءامنت من قبل أو کسبت فی إیمنها خیراً

قید «فی ایمانها» در جمله «أو کسبت فی ایمانها خیراً» بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 23 - 4

4_ اعمال صالح بدون ایمان و اطمینان به ربوبیت خدا ، کارساز نیست .

إن الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و أختبوا إلی ربهم أولئک أصحَب الجنه

1163- عمل صالح پیشگامان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 24 - 2

2- برخوردارى پيشتازان (سابقون) ، از مقام قرب الهی در جهان آخرت و دستیابی آنان به بهشت سرشار از نعمت ، پاداش الهی به آنان

در قبال اعمال صالح شان

و السـبقون السـبقون . أولئک المقربون . فی جنـت النعیم ... جزاء بما کانوا یعم

1164- عمل صالح خانواده نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 46 - 13

13_ اعمال صالح خانواده نوح (پرستش خدا و ...) مایه نجات آنان از حادثه طوفان بود نه انتسابشان به حضرت نوح (ع) .

إنه ليس من أهلک إنه عمل غیر صـلح

تصریح خداوند به این که «هلاکت فرزند نوح به خاطر اعمال ناصالحش بوده است»، اشاره به این معنا دارد که: نجات دیگر اعضای خانواده نوح، به خاطر انتسابشان به آن حضرت نبوده؛ بلکه منزه بودنشان از اعمال ناشایست، مایه نجاتشان بوده است.

ص: 803

1165- عمل صالح داود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 11 - 7

7- داوود (ع) و قومش ، به انجام اعمال صالح از سوی خداوند مأمور بودند .

و اعملوا صـ لِحَا اِئْتِي بِمَا تَعْمَلُونَ بِصِير

1166- عمل صالح در آسایش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 5

5_ ضرورت انجام کار های نیک ، به هنگام رفاه و آسایش و نیز در زمان گرفتار شدن به محنت و رنج

لئن أذقنا الإنسان منا رحمة ثم نزعناها منه إنه ليؤس كفور . . . إلا الذين صبروا و

1167- عمل صالح در ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 8

8- لزوم انجام اعمال صالح ، از دستورات تمامی ادیان الهی

فخلف من بعدهم . . . إلا من ... عمل صلحًا

1168- عمل صالح در رفاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 5

5_ ضرورت انجام کار های نیک ، به هنگام رفاه و آسایش و نیز در زمان گرفتار شدن به محنت و رنج

لئن أذقنا الإنسان منا رحمة ثم نزعناها منه إنه ليؤس كفور . . . إلا الذين صبروا و

1169- عمل صالح در زندگی

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

9 - نحل - 16 - 97 - 6

ص: 804

6- زندگی واقعی و ارزشمند ، حیات همراه با ایمان و عمل صالح است .

من عمل صـلِحًا .. و هو مؤمن فلنحییته حیوه طیبه

برداشت فوق مبتنی بر دو نکته است: الف) بنابر اینکه «حیاه طیبه» زندگی دنیوی باشد. ب) زنده شدن انسان مؤمن و نیک کردار در زندگی دنیا، اشاره به این معنا دارد که زندگی بدون ایمان، در حقیقت زندگی شایسته و درخور شأن انسان نیست و حیات واقعی به ایمان و عمل صالح است.

1170- عمل صالح در سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 5

5_ ضرورت انجام کار های نیک ، به هنگام رفاه و آسایش و نیز در زمان گرفتار شدن به محنت و رنج

لئن أذقنا الإنسن منا رحمه ثم نزعنها منه إنه لیئوس کفور .. إلا الذین صبروا و

1171- عمل صالح در شب قدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قدر - 97 - 3 - 5

5 - « عن حمران أنه سأل أبا جعفر (ع) عن قول الله عز وجلّ « .. ليله القدر خير من ألف شهر » أيّ شيء عنى بذلك ، فقال العمل الصالح فيها من الصلاه و الزكاه و أنواع الخير خير من العمل فى ألف شهر ليس فيها ليله القدر ;

از حمران روایت شده که از امام باقر(ع) درباره سخن خدای عزوجلّ « .. ليله القدر خير من ألف شهر » سؤال کرد که مقصود از این [بهتری بر هزار ماه] چیست؟ حضرت فرمود: عمل صالح در شب قدر، از قبیل نماز و زکات و انواع کارهای خوب، بهتر است از عمل در هزار ماهی که در آن شب قدر نباشد».

1172- عمل صالح در شعر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 1

1 - ارزش شعر ، در پرتو ایمان ، عمل صالح و یاد خداوند

و الشعراء يتبعهم الغاوان .. إلا الذین ءامنوا... و ذکرُوا اللّٰه کثیرًا

1173- عمل صالح زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 3

3_ زنان و مردان ، همسان در بهره مندی از پاداش ایمان و عمل صالح خویش

و من يعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن فأولئك یدخلون الجنة

1174- عمل صالح سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 15

15 - سلیمان (ع) ، موظف به انجام عمل صالح به منظور شکرگزاری به درگاه خداوند

و لسلیمن الريح .. اعملوا ءال داود شکرًا

این که پس از طرح قصه سلیمان (ع) و ذکر فضایی که خداوند به او داده بود، خطاب «آل داود» آورده شده احتمال دارد به این منظور باشد که سلیمان (ع) را به عنوان عضوی از خاندان داود (ع)، موظف به انجام عمل صالح کند.

1175- عمل صالح صحابه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 45

45- از میان اصحاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، تنها پایداران بر طریق ایمان و عمل نیک ، برخوردار از مغفرت و پاداش عظیم الهی اند .

وعد الله الذین ءامنوا و عملوا الصالحات منہم مغفره و أجرًا عظیمًا

در صورتی که «من» در «منهم» برای تبعیض باشد؛ از آیه شریفه استفاده می شود که از میان کسانی که همراه پیامبرند، تنها بخشی از آنان _ که اهل ایمان و عمل صالح بوده و بر این وصف پایدار می باشند _ از مغفرت و اجر الهی برخوردارند.

1176- عمل صالح فاسدان اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- برخی از پیشینیان فاسد، از نادیده گرفتن تعالیم پیامبران، توبه کردند و با ایمانی راسخ به کارهای شایسته روی آوردند.

خلف أضعوا الصلوه .. إلا من تاب وءامن و عمل صلحاً

ماضی بودن فعل ها در هر دو آیه، به وقوع آن در زمان گذشته دلالت دارد.

ص: 806

1177- عمل صالح فاطمه (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 9

9- تقدیر و سپاس‌گزاری خداوند از اهل بیت (علی، فاطمه، حسن و حسین (ع))، در قبال نیک‌کرداری آنان

إِنَّ الْأَبْرَارَ... وَكَانَ سَعِيكُمْ مَشْكُورًا

1178- عمل صالح قوم داود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 11 - 7

7- داوود (ع) و قومش، به انجام اعمال صالح از سوی خداوند مأمور بودند.

و اعملوا صـلِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِير

1179- عمل صالح کاتبان وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 16 - 2

2- نویسندگان قرآن در صحیفه‌های پاک و والا مرتبه، کاتبانی راست‌گفتار، مطیع خداوند و درست‌کرداراند.

بأیدی سفره... برره

«برره» و «ابرار» به یک معنا است؛ جز این که «برره» مبالغه بیشتری دارد؛ زیرا جمع «بَرّ» است و «بَرّ» مبالغه بیشتری از کلمه «بَارّ» (مفرد «ابرار») دارد (مفردات راغب). از جمله معانی ای که برای «بَرّ» ذکر شده، «صلاح و درست‌کاری»، «اطاعت» و «صداقت» است. (لسان العرب)

1180- عمل صالح کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 117 - 10, 7, 5, 2, 1

1_ آنچه اهل کفر در این دنیا انفاق می کنند ، همچون باد سرد سُوزانی است که بر زراعت قوم ستمکارِ بر خویش بوزد و آن را نابود سازد

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا .. فاهلکته

2_ کفر ، موجب محرومیت آدمی از ثمره انفاقات (اعمال خیر) خویش

ص: 807

انّ الذّين كفروا .. مثل ما ينفقون في هذه الحيوه الدنيا ... فاهلكته

5- بی ثمر بودن انفاق های اهل کفر ، نمونه ای از کارا نبودن امکانات مادی ، در بی نیاز ساختن آنان از خدا

انّ الذّين كفروا لن تغني عنهم اموالهم .. من اللّٰه ... مثل ما ينفقون ... كمثل ري

7- انگیزه کافران در انفاق های خویش ، رسیدن به زندگی پست دنیاست . *

مثل ما ينفقون في هذه الحيوه الدنيا

تقیید انفاق به حیات دنیا، می تواند گویای انگیزه کافران به انفاق در محدوده حیات دنیا باشد.

10- بی ثمری انفاق (اعمال خیر) و دستاورد های اهل کفر ، ناشی از عملکرد آنان است و نه از جانب خداوند .

مثل ما ينفقون في هذه الحيوه الدنيا كمثل ريح فيها صرّ اصابت حرث قوم ... و ما ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 7

7- کافران ، محروم از ورود به بهشت ، هر چند دارای اعمال صالح باشند .

و من يعمل من الصلحت .. و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

قید «و هو مؤمن» می رساند که ایمان، شرط ثمربخشی اعمال نیک است؛ بنابراین اعمال نیک، بدون ایمان و در حال کفر، پاداش بهشت ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 19 - 13

13- آفرینش آسمان ها و زمین (عالم آفرینش) ، دلیل قدرتمندی خداوند بر تحقق وعده عذاب کافران و حبط عمل نیکشان

من ورائه جهنّم .. مثل الذّين كفروا برّبهم أعم لهم كرماد اشتدّت به الريح ... ألم

1181- عمل صالح مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 2

2- ارزش دعوت به سوی خدا و تبلیغ آیین الهی، در گرو نیک کرداری دعوت کنندگان و مبلغان آن است.

و من أحسن قولاً ممن دعا إلى الله وعمل صالحاً

1182- عمل صالح متعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 27 - 20

20_ خداوند، عمل نیک را تنها از پرهیزگاران می پذیرد.

ص: 808

انما يتقبل الله من المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 19 - 5

5- بهرهوری متقین از نعمت های گوارای بهشت ، پاداش عملکرد نیک و مداوم خود آنان

كلوا و اشربوا هنيئاً بما كنتم تعملون

تعبیر «کنتم تعملون»، ماضی استمراری و دلالت بر مداومت پارسایان بر اعمال نیک دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 43 - 5

5- برخورداری تقوایندگان از موهبت های بهشت ، نتیجه عملکرد خود آنان است .

كلوا و اشربوا هنيئاً بما كنتم تعملون

1183- عمل صالح محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 5

5- هدایت گری ، عمل صالح و روحیه تسلیم در برابر خداوند ، از برجسته ترین ویژگی های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و من أحسن قولاً... إئتى من المسلمین

بنابراین که آیه مربوط به پیامبر(صلی الله علیه و آله) باشد، مطلب بالا استفاده می شود.

1184- عمل صالح مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 10

10- ساحل نشینان غرب سرزمین ذوالقرنین ، برای ایمان و عمل صالح و ترک ستم کاری ، از زمینه مساعدی برخوردار بودند .

أما من ظلم... و أمّا من ءامن و عمل صالحاً

1185- عمل صالح موسى (ع)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

17 - دخان - 44 - 17 - 6

ص: 809

6- موسی (ع) ، پیامبری برخوردار از اخلاق و اعمالی شایسته و ارزشمند

و جاءهم رسول کریم

وصف کرم هنگامی که در توصیف خداوند به کار رود، به معنای احسان و انعام آشکار او است و چون در مقام توصیف انسان به کار رود، به معنای اخلاق و افعال شایسته او است (مفردات راغب).

1186- عمل صالح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 7

7_ جاودانگی مؤمنان دارای اعمال صالح در بهشت

و الذین امنوا .. خالدین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 2

2_ راهیابی مؤمنان به بهشت ، منوط به انجام بخشی از اعمال صالح ؛ و نه مشروط به انجام تمامی کار های نیک

و من یعمل من الصلحت .. و هو مؤمن

بنابر اینکه «من» برای تبعیض باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 1، 2، 19

1_ مؤمنان دارای عمل صالح ، برخوردار از اجر کامل و فضل خداوند در قیامت

فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

2_ خداوند خود پاداش دهنده به مؤمنان دارای عمل صالح

فیوفیهم أجورهم

19_ مؤمنان دارای عمل صالح ، بهره مند از نعمت بهشت و دارای حق شفاعت برای کسانی که در دنیا به ایشان نیکی کرده اند .

فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

رسول خدا(صلی الله علیه و آله) درباره «اجورهم» در آیه فوق فرمود: یدخلهم الجنة و درباره «یزیدهم من فضله» فرمود: الشفاعة فیمن وجبت لهم النار ممن صنع الیهم المعروف فی الدنيا.

الدر المنثور، ج 2، ص 752.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 1

1_ وعده الهی به مؤمنان دارای عمل صالح ، به آمرزش و پاداش بزرگ

ص: 810

وعد الله الذين آمنوا و عملوا الصلحت لهم مغفره و اجر عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 43 - 18

18 - برخورداري مؤمنان از نعمت هاي الهی در بهشت ، نتیجه کردار نیک و مستمر آنان است .

و نودوا أن .. بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - انبياء - 21 - 94 - 6

6- هريك از اعمال صالح مؤمنان به وسيله خداوند ، ثبت و نوشته خواهد شد .

فمن يعمل من الصلحت .. إنا له كاتبون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - سبأ - 34 - 4 - 3، 5، 7، 1

1 - فلسفه برپايی قیامت ، پاداش دادن به مؤمنان دارای عمل صالح است .

لتأتينكم .. ليجزى الذين آمنوا و عملوا الصلحت

«ل» در «ليجزى»، تعليل برای فعل «تأتى» در آيه قبل است.

3 - خداوند ، پاداش مؤمنان دارای عمل صالح را خواهد داد .

ليجزى الذين آمنوا

ضمير فاعلى «ليجزى» به «عالم الغيب» باز می گردد.

5 - مؤمنان دارای عمل صالح ، قطعاً مشمول آمرزش خداونداند .

الذين آمنوا و عملوا الصلحت أولئك لهم مغفره

7 - مؤمنان دارای عمل صالح ، قطعاً از روزی کریمانه ای در قیامت برخوردار خواهند بود .

الذين آمنوا و عملوا الصلحت أولئك لهم .. رزق كريم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 2

2- بهترین و ارزشمندترین عمل نیک مؤمن ، معیار و ملاک سنجش و پاداش الهی به دیگر اعمال نیک وی *

أولئك الذين نتقبل عنهم أحسن ما عملوا

برداشت یاد شده بدان احتمال است که در آیه شریفه چیزی در تقدیری باشد؛ به این صورت: «نتقبل عنهم حسناتهم بأحسن ما عملوا»؛ زیرا مسلماً تعبیر «أحسن» بدان معنا نیست که خداوند بهترین اعمال را قبول می کند و اعمال دیگر را نادیده می گیرد؛ هر چند نیک باشد! از طرفی آیه شریفه در مقام امتنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 10

ص: 811

10- مؤمن واقعی، در پی اعمال نیک است؛ نه غوطهور در لذت و هوسرانی.

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات... و الذین کفروا یتمتعون و یأکلون کما تأکل الآن

خداوند، مؤمنان را متصف به «عملوا الصالحات» کرده و کافران را مشمول «یتمتعون و یأکلون کما تأکل الأنعام» دانسته است. از این تقابل، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 26,44

26- آثار روح عبودیت و اعمال ارزشی، آشکار در سیمای اهل ایمان

سیماهم فی وجوههم من أثر السجود

سجده، مظهر روحیه بندگی و نیایش انسان به درگاه الهی است و این روحیه در پرتو مظاهر آن، در اندام ظاهری انسان (چهره) تأثیر می گذارد.

44- آمیختگی ایمان و عمل صالح، شرط برخورداری مؤمنان از مغفرت و پاداش عظیم الهی

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 7,11

7 - خداوند، گناهان و بدی های مؤمنان دارای عمل صالح را زدوده و می آمرزد.

و من یؤمن بالله و یعمل صـلحاً یکفر عنه سیئاته

11 - مؤمنان دارای عمل صالح، در بهشت جاودانه اند.

و من یؤمن بالله و یعمل صـلحاً... یدخله جنـت... خـلـدین فیها أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 18

18 - خداوند، روزی مؤمنان دارای عمل صالح را در قیامت به وجه نیک و شایسته خواهد داد.

قد أحسن الله له رزقاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشفاق - 84 - 25 - 6,7

6 - خداوند ، برای مؤمنانی که عمل صالح دارند ، پاداش بزرگی قرار داده است .

لهم أجر

نکره آوردن «أجر»، بیانگر عظمت آن است.

7 - پاداش مؤمنانی که عمل صالح دارند ، هرگز کاسته یا قطع نخواهد شد .

لهم أجر غیر ممنون

از معانی «منّ» قطع است و معنای «نقص» نیز برای آن گفته شده است. (لسان العرب)

ص: 812

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 7, 8

6 - مؤمنان دارای عمل صالح ، از پاداشی بزرگ برخوردار خواهند شد .

إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

نکره بودن «أجر»، بر عظمت آن دلالت دارد.

7 - پاداش مؤمنان نیک کردار ، هرگز کاهش نیافته و پایان نمی پذیرد .

فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

«مَمْنُونٌ» (مصدر «ممنون»)، به معنای «قطع کردن» است و معنای «کاهش دادن» نیز برای آن گفته شده است. (صحاح اللغه)

8 - پاداش مؤمنان دارای عمل صالح ، پاداشی بی منت و به دور از محاسبه و محدودیت

فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

در «قاموس» آمده است که «غیر ممنون»؛ یعنی، بدون محاسبه و صاحب «مصباح» می گوید: «مَنْنَتْ عَلَيْهِ مَنَّاً»؛ یعنی، آنچه از نیکی ها برای کسی انجام داده ای، بر او شماره کردی. «راغب» در «مفردات»، این کار را مَنْنْت زبانی و امری نکوهیده خوانده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 7 - 5

5 - دستیابی مؤمنان دارای عمل صالح به پاداش بی منت و پایان ناپذیر ، حقیقتی انکارناپذیر و غیر قابل تکذیب است .

فَمَا يَكْذِبُكَ بَعْدَ الْبَلَدِينَ

چنانچه «دین» به معنای جزا باشد (مفردات)، از مصادیق بارز آن اجری خواهد بود که در آیه قبل، به مؤمنان بشارت داده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 8 - 8

8 - داوری بی نظیر خداوند ، پشتوانه اجر بی پایان مؤمنان شایسته کردار

فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ .. أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ

1187- عمل صالح و اطمینان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 9

9_ آرامش درونی ، دستاوردی از انفاق در راه خدا

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ .. . وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 265 - 4

ص: 813

4_ تأثیر اعمال نیک در ثبات و اطمینان روحی *

مثل الذین... تثبتاً من انفسهم

1188- عمل صالح و ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 158 - 8

8_ عمل صالح بدون ایمان سودبخش نخواهد بود.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن ءامنت من قبل أو کسبت فی إیمانها خیراً

قید «فی ایمانها» در جمله «أو کسبت فی ایمانها خیراً» بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 4

4_ اعمال صالح بدون ایمان ، تضمین کننده سعادت دنیا و آخرت نیست .

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات طوبی لهم و حسن مئاب

1189- عمل صالح همسران محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 31 - 2,5,6,7

1 - خداوند ، به همسران پیامبر ، در صورت اطاعت خاضعانه آنان از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام عمل صالح ، وعده پاداش دوچندان داده است .

و من یقنت منکن لله و رسوله و تعمل صـلحاً نوتها اجرها مرتین

«قنوت» (مصدر «یقنت») به معنای «اطاعت خاضعانه» است (مفردات راغب).

2 - مهیا شدن روزی کریمانه از جانب خداوند برای همسران پیامبر در صورت اطاعت خاضعانه آنان از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام دادن عمل صالح است .

و من یقنت منکنّ لله و رسوله و تعمل صـ لِحًا . . . و اُعتدنا لها رزقًا کریمًا

5- امتیاز همسران پیامبر، به اطاعت خاضعانه از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام دادن عمل صالح است.

و من یقنت منکنّ لله و رسوله و تعمل صـ لِحًا نُوتها أجرها مرّتين

6- برخوردارى همسران پیامبر از پاداش مضاعف الهی، منوط به تداوم اطاعت و انجام دادن عمل صالح از سوى آنها است.

و من یقنت منکنّ . . . و تعمل صـ لِحًا نُوتها أجرها مرّتين

فعل مضارع «یقنت» و «تعمل» استمرار را می رساند.

7- اعطای پاداش مضاعف به همسران پیامبر در قبال عمل صالح شان، نمودی از رحمت خداوند است.

ص: 814

و من یقنت منکرتّ . . . نؤتها ... و اعدتنا لها رزقاً کریمًا

این که خداوند، به هنگام هشدار به همسران پیامبر در آیه پیش، برای عذاب، عذاب کننده ای را نیاورده و تنها فرمود: «بر خداوند، چنین امری آسان است» و در این آیه، با فعل های «نؤتها» و «اعدتنا» دخالت مستقیم خود را بیان کرده، می توان نکته بالا را به دست آورد لازم به ذکر است که التفات از غیبت (یضعف لها العذاب و کان ذلک علی اللّٰه یسیراً) به خطاب («نؤتها» و «اعدتنا») می تواند مؤید نکته یاد شده باشد.

1190- عوامل اعراض از عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 63 - 5

5- غفلت از نظام ثبت و حسابرسی دقیق اعمال و کيفر و پاداش اخروی، عامل بیگانگی کافران با اعمال نیک و آلودگی آنان به کردار های بد و ناشایست

بل قلوبهم فی غمره من هـذا . . . هم لها عـملون

1191- عوامل جاودانگی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 1 - 7

7_ راه خدا، راه بقا و جاودانگی اعمال نیک انسان

و صدّوا عن سبیل اللّٰه أضلّ أعمـلهم

چنانچه «أضلّ أعمالهم» بیان این واقعیت باشد که انحراف از مسیر خدا، به طور طبیعی و ناگزیر به حبط عمل و پوچی منتهی می گردد. مفهوم آن این خواهد بود که پیمودن راه خدا سبب بقا و ثمربخشی اعمال ارزشمند آدمی، در گستره جهان آخرت است.

1192- عوامل گرایش به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 23 - 9

9- بهره گیری قرآن از تمایلات طبیعی انسان ها، در گرایش دادن آنان به ایمان و عمل صالح

إنّ اللّٰه یدخل الذین ءامنوا . . . و لباسهم فیها حریر

1193- فرصت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 53 - 8

8_ حیات آخرت ، فاقد هر گونه زمینه و فرصت برای انجام اعمال نیک

او نرد فنعمل غیر الذین کنا نعمل

آرزوی برگشت به دنیا برای انجام اعمال نیک و تدارک گذشته ها، دلالت بر این دارد که در آخرت فرصت برای انجام عمل نیک و تدارک گذشته ها نیست.

1194- فضیلت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 5

5 - جایگاه والای ایمان و عمل صالح در پیشگاه خدا

و الذین ءامنوا و .. الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

با توجه به تأکید خدا در این آیه و آیه قبل درباره ایمان و عمل صالح، ارزش و اهمیت آن استفاده می شود.

1195- قبول عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 27 - 20,25

20_ خداوند ، عمل نیک را تنها از پرهیزگاران می پذیرد .

انما يتقبل الله من المتقين

25_ خداوند ، تنها عمل نیکی را می پذیرد که همراه با تقوا باشد .

انما يتقبل الله من المتقين

برخی برآنند که مراد از شرطیت تقوا برای پذیرش عمل، رعایت تقوا در خود عمل است، یعنی عمل باید شرایط تعیین شده از سوی

خداوند، همانند خلوص و ... را دارا باشد.

1196- مراتب عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 38 - 6

6- هر عمل نیکی، دارای مراتب مختلف در نیکی و پاداش های گوناگون متناسب با آن عمل نیک است .

ص: 816

رجال لاتلهيهم تجره ولابيع عن ذكر الله . . . ليجزيهم الله أحسن ما عملوا

این که خداوند، اعمال مردمان الهی را به بهترین نوع عمل پاداش می دهد، نشانگر آن است که هر عمل نیکی، دارای انواع و مراتب گوناگون است که خداوند در مقام جزا، بهترین نوع آن را ملاک قرار می دهد و به مردمان الهی عطا می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 2 - 18

18 - خوبی ها و نیکی ها ، دارای درجات گوناگون و نیک کرداران و خوبان ، دارای مراتب مختلف

ليبلوكم ايكم احسن عملاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 8

8 _ ایمان ، تقوا و عمل صالح ، دارای درجات و مراحل مختلف

ليس على الذين ءامنوا و عملوا الصلحت . . . ثم اتقوا و ءامنوا ثم اتقوا

تکرار «اتقوا» و «ءامنوا» و «عملوا الصلحت» می تواند حکایت از مراحل تقوا، ایمان و عمل صالح داشته باشد.

1197- مشرکان و عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 9

9 _ دشنام به خدا برای دفاع از باورهای خویش، عملی شایسته و زیبا در نظر مشرکان است.

فيسبوا الله عدوا بغير علم كذلك زينا لكل امة عملهم

1198- معرضان از عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 63 - 4

4 - کافران ، بیگانه با اعمال خیر و آلوده به کار های ناشایست

و لهم أعمال من دون ذلك هم لها عـملون

«ذلك» اشاره دارد به کارهای نیک مؤمنان (أولئك يسارعون في الخيرات); یعنی، برای کافران، اعمال دیگری غیر از آن اعمال (اعمال نیک) وجود دارد.

ص: 817

1199- ملاک ارزش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 28 - 7

7- ارزش و ثمر بخشی اعمال نیک ، در پرتو انگیزه صحیح و جلب رضای الهی

اتَّبِعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهُ وَ كَرِهُوا رِضْوَنَهُ فَأَحْبِبْ أَعْمَلَهُمْ

از مفهوم آیه شریفه، استفاده می شود که اعمال نیک در صورتی حبط نخواهد شد که در جهت جلب رضایت خداوند باشد.

1200- ملاک قبول عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 16

16 - « عن أبي عبد الله (ع) قال : . . . إذا عرفت الحق فاعمل ما شئت من خير يقبل منك ، انّ الله عزّوجلّ يقول : « من عمل صالحاً من ذكر أو أنثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة يرزقون فيها بغير حساب » . . . » ;

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: . . . هرگاه حق را شناختی پس هر عمل خیری که می خواهی انجام بده که خدا از تو قبول می کند. خداوند عزّوجلّ می فرماید: « من عمل صالحاً من ذكر أو أنثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة يرزقون فيها بغير حساب » . . . » .

1201- ملاکهای عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 5

5 - نیت نیک ، در نیکویی عمل کافی نیست .

لا تقولوا رعنا و قولوا انظرنا

بدیهی است که مسلمانان با گفتن کلمه «راعنا» نیت سوئی نداشتند؛ ولی خداوند آنان را از به کارگیری آن کلمه - به خاطر جلوگیری از سوء استفاده دشمنان - باز می دارد.

1202- منشأ تسهیل عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - « عن أبي جعفر (ع) في قول الله عز وجل: «... فسنيّسه لليسرى» قال: لا يريد شيئاً من الخير إلاّ يسره الله له ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خدای عزوجل «فسنيّسه لليسرى» روایت شده که فرمود: [هر که در راه خدا بخشش کند و تقوا پیشه

ص: 818

سازد و نیکوترین پاداش الهی را تصدیق کند [هیچ خیری را اراده نمی کند، جز آن که خداوند انجام دادن آن را برای او آسان می سازد].

1203- موارد عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 83 - 17، 18

17 - یکتا پرستی و احسان به والدین ، خویشان ، یتیمان و درماندگان ، از مصادیق اعمال شایسته است .

و عملوا الصلحت . . . لاتعبدون إلا الله و بالوالدین إحساناً ... و المسکین

آیه مورد بحث در حقیقت تفسیری برای آیه پیشین و بیان مصادیقی از «الصلحات» می باشد.

18 - معاشرت نیکو با مردم اقامه نماز و ادای زکات ، از مصداق های اعمال شایسته است .

و عملوا الصلحت . . . و قولوا للناس حسناً و أقيموا الصلوه و ءاتوا الزکوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 9 - 4

4_ قیام برای خدا ، شهادت به قسط و اجرای عدالت ، از مصادیق عمل صالح

کونوا قومین لله شهداء بالقسط . . . و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 10، 13، 15، 24

10_ تحمل هر سختی (تشنگی ، رنج ، گرسنگی و تعرض و ضربه زدن به دشمن) در راه خدا ، عمل صالح و دارای اجر است .

ذلک بأنهم لا یصیبهم . . . فی سبیل الله ... إلا کتب لهم به عمل صلح

13_ گام نهادن مؤمنان در هر میدان و زمینه ای که خشم کافران را به دنبال داشته باشد ، عمل صالح و دارای اجر است .

و لا یطئون موطناً یغیظ الکفار . . . إلا کتب لهم به عمل صلح

15_ دفاع از جان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تحمل سختی در راه اطاعت از آن حضرت ، حرکت در راه خدا و عمل صالح است .

و لا یرغبوا بأنفسهم عن نفسه ذلک بأنهم لا یصیبهم ظمأ و . . . فی سبیل الله ... إلا

24_ کسب پیروزی در راه خدا، همانند تحمل مشکلات، عمل صالح و دارای اجر است.

ذلک بأنهم لا یصیبهم . . . و لا ینالون من عدو نیلا إلا کتب لهم به عمل صلح إن اللّٰه

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از جمله «لا ینالون من عدو نیلا» می تواند دستیابی به پیروزی بر دشمن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 59 - 3

3 - صبر پیشگی و توکل، دو مظهر عمل صالح اند.

و الذین ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ . . . نعم أجر العٰملین . الذین صبروا و علی ربّهم

ص: 819

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 8 - 5

5 - اتفاق در راه خداوند (پرداخت زکات) ، نشانگر ایمان و نمونه گویای عمل صالح

و ویل للمشركين . الذين لا يؤتون الزكوه ... إنّ الذين آمنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 15 - 5

5 - عفو و گذشت از کافران به هنگام ضرورت ، امری شایسته و عمل صالح است .

یغفروا للذين لا یرجون . . . من عمل صالحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 3 - 5

5 - توصیه دیگران به پذیرش حق و شکیبایی در راه آن ، مصداق بارز عمل صالح است .

عملوا الصالحات و تواصوا بالحقّ و تواصوا بالصبر

عطف توصیه به حق و صبر - که مصداق عمل صالح است - بر انجام اعمال صالح، عطف خاص بر عام و نشانه اهمیت ویژه خاص است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 58 - 10

10 - ادای امانت به صاحبان آن و رعایت عدالت در قضاوت ، از مصادیق اعمال صالح

و الذين امنوا و عملوا الصالحات . . انّ الله یأمرکم ان تؤدّوا الامانات الی اهله

ظاهراً جمله «انّ الله» پس از جمله «عملوا الصالحات»، اشاره به برخی از مصادیق اعمال صالح دارد که همان ادای امانت و قضاوت عادلانه می باشد.

1204 - موجبات عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - رهیابی به ایمان و عمل صالح ، جز در پرتو هدایت و توفیق الهی میسر نیست .

و ما كنا لنهتدی لولا أن هدینا الله

متعلق «لنهتدی» و «هدینا»، به قرینه آیه قبل، می تواند ایمان به آیات الهی و انجام اعمال صالح باشد. یعنی: ما كنا لنهتدی إلى الايمان و الاعمال الصالحة لولا أن هدانا الله إلى ذلك.

ص: 820

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 4

4_ بینایی و شنوایی باطنی انسان (توانایی درک و فهم حقایق) گرایش دهنده او به توحید ، ایمان به قرآن و انجام اعمال صالح

مثل الفریقین کالأعمی والأصمّ والبصیر والسمیع

1205- نشانه های عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 10

10 - یاد خدا و عدالت خواهی از بارزترین نمود های ایمان و عمل صالح

إلّا الذین ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰت و ذکروا اللّٰه کثیرًا و اتصروا من بعد ما ظلمو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 31، 27

27- شکر نعمت های الهی ، نمود بارز عمل صالح و زمینه رضایت او *

أن أشکر . . و أن أعمل صـلِحًا ترضـیه

بنابراین که عطف «و أن أعمل» بر «أن أشکر» تفسیری باشد؛ اختصاص به ذکر یافتن شکر و سپاس از میان تمامی اعمال صالح، نمایانگر اهمیت آن است.

31- نسل صالح ، نمودی از عمل صالح و مورد رضای الهی

و أن أعمل صـلِحًا ترضـیه و أصلح لی فی ذرّیتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 47

47- قاطعیت با کافران و رأفت با مؤمنان و رکوع و سجود در برابر خداوند ، نمود های آشکار عمل صالح

أشداء علی الکفّار رحماء بینهم تریهم رگعًا سجّدًا . . و عد اللّٰه الذین ءامنوا و

1206- نقش بهترین عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 2

2- بهترین و ارزشمندترین عمل نیک مؤمن ، معیار و ملاک سنجش و پاداش الهی به دیگر اعمال نیک وی *

أولئك الذين نتقبل عنهم أحسن ما عملوا

برداشت یاد شده بدان احتمال است که در آیه شریفه چیزی در تقدیری باشد؛ به این صورت: «نتقبل عنهم حسناتهم بأحسن ما

ص: 821

عملوا؛ زیرا مسلماً تعبیر «أحسن» بدان معنا نیست که خداوند بهترین اعمال را قبول می کند و اعمال دیگر را نادیده می گیرد؛ هر چند نیک باشد! از طرفی آیه شریفه در مقام امتنان است.

1207- نقش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 7

7- ایمان و عمل صالح ، مصداق بارز کار نیکو است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا .. أَجْرٌ مِنْ أَحْسَنِ عَمَلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 11 - 7

7 - احتمال درستکاری افراد ، کافی در مُجاز نبودن نهی آنان

أرءیت الذی ینهی .. أرءیت إن کان علی الهدی

1208- نورانیت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 13 - 12، 13

12 - ایمان و عمل صالح ، نور است .

قیل ارجعوا وراءکم فالتمسوا نورًا

«إلتماس» (مصدر «التمسوا») به معنای تحصیل و به دست آوردن است. در صورتی که مراد از «ورائکم» دنیا باشد، مقصود این خواهد بود که به دنیا برگردید و با ایمان و عمل صالح، برای آخرت خود نور به دست آورید.

13 - قیامت ، روز جلوه گر شدن حقیقت نورانی ایمان و عمل صالح

قیل ارجعوا وراءکم فالتمسوا نورًا

1209- وعده قبول عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 11

11- قبولی اعمال نیک و ورود در زمره بهشتیان ، وعده همیشگی و تخلف ناپذیر الهی به اهل تسلیم ، صلاح و شکر

وعد الصدق الذی کانوا یوعدون

ص: 822

1210- هدایت به عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 11

11 _ خداوند هدایت کننده مردم به ایمان و انجام اعمال صالح برای رساندن آنان به بهشت و مواهب آن

وقالوا الحمد لله الذي هدانا لهذا

برداشت فوق بر این اساس است که متعلق «هدینا»، به قرینه آیه پیشین، ایمان و عمل صالح و «لام» در «لهذا» بیانگر هدف و غایت هدایت باشد. یعنی: هدانا إلى الايمان لنكون من أصحاب الجنة.

1211- هدف عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 237 - 13

13 _ نیل به تقوا، هدف از اعمال خیر

وان تعفوا اقرب للتقوى

عمل ناشایست

1212- آثار عمل ناشایست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 105 - 13

13 _ بیان فرجام و عاقبت شوم اعمال ناپسند، از روش های قرآن برای بازداشتن انسان ها از آن اعمال

ولا تكونوا كالذين تفرقوا... واولئك لهم عذاب عظيم

1213- عمل ناشایست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 21 - 9

9_ كشتن پیامبران الهی ، عملی ناحق و غیر قابل توجیه

و یقتلون النّیین بغیر حق

ص: 823

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 7

7_ برخی از اعمال ناشایست ، نابودکننده سوابق نیک

حبطت اعمالهم ... و ما لهم من ناصرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 14، 8، 7، 4، 3

3_ قیامت ، روز تحقق عقاب و قهر الهی و یافتن اعمال خیر و شر

و یحذركم الله نفسه .. یوم تجد كل نفس ما عملت من خیر ... من سوء

4_ بقای اعمال نیک و بد آدمی ، در نظام هستی

تجد كل نفس ما عملت من خیر محضراً .. من سوء

یافتن خود اعمال در قیامت «تجد كل نفس ما عملت»، فرع بر وجود آن است؛ بنابراین اعمال انسان در نظام هستی، باقی می ماند و از بین نمی رود.

7_ بدکاران در قیامت آرزو می کنند کاش میان آنان و عملشان ، زمان بی حدی فاصله بود .

و ما عملت من سوء توذّ لو أنّ بینها و بینها امداً بعیداً

8_ بیزاری شدید بدکاران ، از کردار خویش در قیامت

توذّ لو أنّ بینها و بینها امداً بعیداً

10_ انسان در انجام اعمال نیک و بد ، مجبور نیست .

توذّ لو أنّ بینها و بینها امداً بعیداً

در روز قیامت که روز کشف حقایق است، قبول عمل به عنوان کرده خویش، دلیل بر عدم جبر است.

14_ ترس از خدا ، مایه ترک کردار بد

و ما عملت من سوء توذّ .. و یحذركم الله نفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 87 - 5

5_ واکنش ملائکه در برابر اعمال زشت انسان

اولئک جزاؤهم انّ علیهم... و الملئکه و الناس اجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 99 - 14

14_ توجه به آگاهی خداوند نسبت به اعمال ، بازدارنده انسان از کردار زشت

و ما اللّٰه بغافل عمّا تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 106 - 14

ص: 824

14_ عذاب اُخروی آدمی ، نتیجه کفر و اعمال بد او

فذوقوا العذاب بما كنتم تكفرون

«تکفرون . . .»، می تواند هم شامل کفر عملی و هم اعتقادی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 108 - 8

8_ عذاب سیه رویان (کافران) ، ناشی از اعمال ناپسند (تفرقه و پراکندگی و کفر) خود آنان است و نه از ناحیه خداوند

فاما الذين اسودت وجوههم . . . و ما الله يريد ظلماً للعالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 5

5_ ناشایستگی عمل نکردن به شعارها و ادعا های پسندیده

و لقد كنتم تمنون الموت . . . فقد رايتموه وانتم تنظرون

لحن عتاب آمیز در آیه شریفه، حکایت از مذمت و سرزنش کسانی دارد که آرزوی کشته شدن داشتند و به هنگام مواجه شدن با آن، هراسناک شدند و اقدامی نکردند.

ص: 825

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

